

KAMEETHARI ÑAANTSI

Iñaaventaitzirira

Avinkatharite

Jesucristo

Ovakerari

Antzimotavakaantsi

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
asheninka
(del Pichis)

LA LIGA BIBLICA

LAS SAGRADAS ESCRITURAS PARA TODOS

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
asheninka
(del Pichis)

Primera edición, 1996
Segunda edición, 2008

Publicado por
© La Liga Bíblica — 2008

Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:

- Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.

OKARATZI TZIMAYETATSIRI

Mateo	Mt.	5
Marcos	Mr.	61
Lucas	Lc.	93
Juan	Jn.	149
Jantayetakeri	Hch.	192
Roma-satziite	Ro.	246
1 Corinto-satziite	1 Co.	272
2 Corinto-satziite	2 Co.	299
Galacia-satziite	Ga.	316
Efeso-satziite	Ef.	325
Filipos-satziite	Fil.	333
Colosas-satziite	Col.	339
1 Tesalónica-satziite	1 Ts.	345
2 Tesalónica-satziite	2 Ts.	350
1 Timoteo	1 Ti.	353
2 Timoteo	2 Ti.	360
Tito	Tit.	365
Filemón	Flm.	368
Hebreo-payeeni	He.	370
Santiago	Stg.	391
1 Pedro	1 P.	397
2 Pedro	2 P.	404
1 Juan	1 Jn.	409
2 Juan	2 Jn.	415
3 Juan	3 Jn.	416
Judas	Jud.	417
Joñaakayeetakeriri	Ap.	419
Tsika Ikantayeeziro Ñaantsipayeeni		447

KAMEETHARI ÑAANTSI JOSANKINATAKERI MATEO

Icharineyetari Jesucristo

(Lc. 3.23-38)

1 ¹Jiroka ivairopayeeni ikaratzi icharineyetari Jesucristo. Tema iriitake icharine David-ni, ipoña eejatzi Abraham-ni. ²Ikanta pairani Abraham-ni, itzimake itomi ipaitakeri Isaac. Ikanta Isaac tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Judá. Tera aparoni ikanta itomi Jacob, osheki ikaratake itomipayeeni. ³Ikanta Judá jovaiyanta-kaakero Tamar, ipaitakeri Fares, iriima pashine ipaitakeri Zara. Ikanta Fares tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Esrom. Ikanta Esrom tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aram. ⁴Ikanta Aram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aminadab. Ikanta Aminadab tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Naasón. Ikanta Naasón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Salmón. ⁵Ikanta Salmón jovaiyantakaakero Rahab, ipaitakeri Booz. Ikanta Booz jovaiyantakaakero Rut, ipaitakeri Obed. Ikanta Obed tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Isaí. ⁶Ikanta Isaí tzimanake itomi irirori, ipaitakeri David. Iriitakera pinkatharitaintsiri. Ikanta pinkathari David jovaiyantakaakero iina Urías, ipaitakeri Salomón. ⁷Ikanta Salomón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Roboam. Ikanta Roboam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abías. Ikanta Abías

tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Asa. ⁸Ikanta Asa tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josafat. Ikanta Josafat tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Joram. Ikanta Joram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Uzías. ⁹Ikanta Uzías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jotam. Ikanta Jotam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Acaz. Ikanta Acaz tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Ezequías. ¹⁰Ikanta Ezequías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Manasés. Ikanta Manasés tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Amón. Ikanta Amón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josías. ¹¹Ikanta Josías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jeconías. Irojatzi itzimantanakari irirentzipayeeni eejatzi. Aripaitera ipokaiyakeni ovayiriite poñaachari Babilonia, jaanakeri maaroni inampiki.

¹²Okanta ipiyeeyaani jaantaveetakariri maaroni Babilonia-ki. Tzimai itomi Jeconías irirori, ipaitakeri Salatiel. Ikanta Salatiel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Zorobabel. ¹³Ikanta Zorobabel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abiud. Ikanta Abiud tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliaquim. Ikanta Eliaquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Azor. ¹⁴Ikanta Azor tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Sadoc. Ikanta Sadoc tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aquim. Ikanta Aquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliud. ¹⁵Ikanta Eliud tzimanake itomi irirori,

ipaitakeri Eleazar. Ikanta Eleazar tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Matán. Ikanta Matán tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. ¹⁶Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri José. Iriitakera oimenthoritakari María. Iroka María iroora ovaiyantakeri Jesús, irijatzi ipaitaitakeri eejatzi Cristo.

¹⁷Iriitake ikaratzi icharinentayetakari. Jetanakaro Abraham-ni irojatzzi David-ni, ikarataiyini 14. Ipoñaana David-niki irojatzzi jaantaveetakariri Babilonia-ki, ikarataiyini 14. Ipiyeeyaanira jaantaveetakariri Babilonia-ki, irojatzzi itzimantakari Cristo, ikarataiyini 14 eejatzi.

Itzimantakari Jesucristo

(Lc. 2.1-7)

¹⁸Jiroka okanta itzimantakari pairani Jesucristo. Ikanta José, tziatsi inathori opaita María. Ikashiyakaro inantyaaro. Iro kantacha te iriñaamaityaaro intsipavaiyaaro. Iro kantacha María motzitake, ikantakaakaro Tasorensinkantsi. ¹⁹Ikanta José, tampatzikashirera inake irirori, ikovake irovashaanteromi iromananeikiini, te inkove irovaaripero-vaitero inkemakoitero itzimashivaitaka eentsite. ²⁰Ikanta ikinkishirevaitara José tsiteni, jomishimpyaakeri imaninkarite Pava jimayira, ikantakeri: “José, icharine David-ni. ¿Opaitama pikinkishiretantari povashaantero María? Payero, tema Tasorensinkantsi kantakaarori omotzitantakari. ²¹Aririka intzimake eentsika, pimpaiteri JESÚS. Iriitakera ovavisaakotairine isheninkapayeeni ikaariperoshirevaitake.” ²²Ari okanta omonkaratantakari maaroni josankinateri pairani Kamantanteneri, ikantakeri:

²³Ari ovaiyantake tsinane kaari ñeerine shirampari, intzime otomi, Impaitaiteri Emanuel, akantziri añaaneki aaka: “Itsipatai Pava.”

²⁴Ikanta ikakitanaí José, jimatakeri okaratzi inintakaakeriri Pava, jaakero inantyaari. ²⁵Te irimaantamaityaaro irojatzzi itzimantakari oponkitzitanakari otomi. Ipaítaitakeri JESÚS.

Ipokake iyotaneri iriñeeri Jesús

2 ¹Itzimake Jesús nampitsiki Belén saikatsiri janta Judea-ki. Tema itzimantakarira Jesús, iri pinkathariventantsiri Herodes. Ari jareetakari nampitsiki Jerusalén iyotaneripayeeni ikenapaakero ishitovapiintzi ooryaatsiri. ²Josampitapaakeri: “¿Tsikama isaikika ivinkatharite Judío-payeeni ovakera tzimaintsiri? Janta nonampiki nopoñaaka, noñaakeri impokiro niyotantakari tzimake. Iro nopokantaiyarini noñaapinkathateri.” ³Ikanta ikemavakera pinkathari Herodes, antaro ikinkishiretanaka, ari ikempitaakari eejatzi maaroni Jerusalén-satzi. ⁴Opoña ikaimakaantakeri Herodes maaroni ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi maaroni iyotzinkari, josampitakeri: “¿Tsika janta intzimeka Cristo?” ⁵Ikantaiyanakeni irirori: “Intzime janta nampitsiki Belén saikatsiri Judea, tema ari okantzi irosankinare kamantanteneri, ikantake:

⁶Ari osaikiri nampitsi Belén janta Judea-ki, tekatsi thainkerone.

Ari impoñeeyari pinkatharijanori janta. Iriitake jevatairine Israel-mirinkaite ikaratzi nashitaari naaka.”

⁷Ipoña Herodes, ikaimakaantakeri pokayetaintsiri iriñeeri ovakera tzimaintsiri, josampitakeri: “¿Tsikapaite piñaakerika impokiro piyotantakari tzimake pinkathari?” ⁸Ikamantakeri maaroni. Opoña ikantanakeri irirori: “Kameetha, pimatero piyaate Belén-ki, pamene tsika isaikajaantzi eentsika. Aririka piñaakeri, eejatzira pinkenapai jaka, pinkamantainaina. Niyaaateeta eejatzi naaka,

noñaapinkathatakiteri.”⁹ Irojatzí jiyaaatantanakari. Eejatzí iñaanairi impokiro iñaakeri chapinki ipoñaakanta. Iñaashitakari jaatzinkapaake, iro jiyotantapaakarori pankotsi isaikira eentsi.¹⁰ Ikanta iñaakerira, kimoshire ikantaiyapaakani.¹¹ Areetaiyapaakani pankotsiki, iñaapaakeri eentsi eejatzí iriniro María. Jotyeerovashitapaakari, iñaapinkathatapaakeri. Jashitaryaakotapaakeri jamakeneriri, ipapaakeri oro, ipakeri kasankaayetatsiri, ipakeri eejatzí paitachari mirra. Osheki ovinaro irokapa-yeeni.¹² Ikanta jimagaiyapaakani, jomishimpyaakeri Pava, ikantziri: “Eero pipiyashitari Herodes. Pinkenanai pashineki avotsi piyaatantaiyaari pinampiki.”

Jovamaitake eentsi

¹³Aritake piyeeyaani iyotaneripayeeni. Japiitairo imaninkarite Pava jiñaanantziri José imishireki, ikantziri: “José, pishiyakayeri eentsi eejatzí iriniro, piyaate nampitsiki Egipto. Ari pisaikeri janta irojatzí nonkantantaiyaamiri: ‘Pimpiyee.’ Aatsikitake Herodes iroveri eentsika.”¹⁴ Ikanta ikakitanake José, ikamantakero María, tsiteni ishiyaka Egipto-ki, jaanakeri eentsi.¹⁵ Ari isaikakeri janta, irojatzí ikamantaari Herodes. Ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantanteneri, ikantake:

Isaikavetaka notomi nampitsiki
Egipto, ari nokaimairi impiyeeta
eejatzí.

¹⁶Ikanta Herodes, iyotake jamatavita-keri iyotaneripayeeni, te impiyashitairi. Otyaanakari imashirenka. Jomityaantake irovayiritepayeeni, ikantakeri: “Piyaate

janta Belén-ki, paperoteri povamairi eentsipayeeni, pinthonkanakeri maaroni ovakera tzimaintsiri, eejatzí maaroni ikaratzí tzimakotaintsiri apite irosaren-tsite.” Tema ari ikamantakeri chapinki jiñaantakaririranki iyotanerite ovakeraini impokiro.¹⁷ Irootake iñaaneta-kari pairani kamantanteneri paitachari Jeremías, ikantake:

¹⁸Okaimaperotatzí Ramá-sato
iragaiyaani.

Osheninkathorini Raquel onatzí
iraakotakariri eentsitepayeeni.

Iro ovashireneentantakari jovamaitzi-
taitakero maaroni eenchaanite.*

¹⁹Okanta osamanitake, kamai Herodes, eekero isaikake José nampitsiki Egipto. Ari iñaanatairiri imaninkarite Pava imishire-kiini,²⁰ ikantairi: “José, kantaira piyaatai pinampiki, paanairi peentsite pintsipataa-nairi iriniro. Tema kamai kovavetachari iroverimi.”²¹ Ari ikantaka José, piyaa inampiki Israel.²² Iro jareeveta José inampiki, ikantaitavairi: “Iri pinkatharitaatsi Arquelao Judea-ki. Jimpoyaataari iririni Herodes.” Ari ikinkishiretanaa José, eero ikenanai janta. Ari japiiyeetairi ikantaitziri imishireki: “Paamaiyaarira Arquelao.” Irootakera ikenantanaari José Galilea-ki.

²³Ikanta jiyaaatake, isaikapai nampitsiki Nazaret. Tema ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantanteneri, ikantake:

Nazaret-satzi impaitaiteri.

Ikamantantakeri Juan oviinkaataneneri

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

3¹Okanta pairani janta Judea-ki, tsika te inampiitaro, ipokake Juan oviinkaataneneri, ikamantantzi.

* **2.18:** Iroka Raquel irootake iinani Jacob, iro inintaperotane. Irooma Ramá nampitsi onatzí, otzimi saikatsiri iipatsiteki Israel-mirinkaite. Jaka iroñaaka iñaaventziziro Mateo okaratzi josankinatakeri pairani kamantanteneri paitachari Jeremías iñaaventziro Raquel eejatzí Ramá-satoite oñaashitaiyaroni, tema athataatyaaro tsinaneeete Jerusalén-satoite oñaashitaiyaani irooriite aririka irovamaitaitero ovaiyaaneete.

²Ikantantapaake: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootaintsi impinkathariventantai jaka Inkitesatzi.”

³Irootake iñaanetakari pairani kamantan-taneri paitachari Isafas, ikantake:

Icheraacheraataitzi janta tsika te inampiitaro, ikantaitzi:

Povameethatineri Pinkathari tsika inkenapaake.

Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁴Iithaaretakari pairani Juan, jontyee-tziro ivitzi camello, jovathakitakari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, iri jimiretari iyaaki pitsi.

⁵Oshekira pokashitakeri pairani Juan, Jerusalén-satzi ipoña Judea-satzi, ipokashitakeri eejatzi ikaratzi nampiyeta-rori antaraaki jiña Jordán. ⁶Ikamantakoyetapaaka ikaariperoshirevaitake, iroora joviinkaantantayeetakari jiñaaki Jordán.

⁷Ari ipokaiyavetaka Fariseo-payeeni, eejatzi Saduceo-payeeni, ikovi iroviinka-tyaami. Iro kantamaitacha ikisathatavakeri Juan, ikantakeri: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroka, pikempitashitakari maranke. ¿Piñaajaantakema eero jovasankitagaitaimi? ⁸Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashiretaiyeeni, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. ⁹Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharine Abraham-ni, te onkovaperotya novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: ‘Eero pikantakaapero-vaitashita piñaajaante eeroka ikovaperotane Pava, aña kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaataiyarine inchari-neyetaiyaari Abraham-ni.’ ¹⁰Eerorika pikempitaro pankirentsi kithotatsiri,

ichekakaitakaro chacha pankirentsi-ponki-tziki kaari kithotatsine, ompoña iragaitan-akero impomeetero.

¹¹Aririka irovashaantanairo atziri ikaariperoshirevetaka, ari noviinkaantanta-kyaari jiña. Iro kantamaitacha, aatsikitake matzirori iñaapinkatharentsi-tzi, noñaapinkathatzitaitakari naaka, te aritaajate inkempitakaanena iromperatane onkantya naantyaaniriri i-zapato-te. Iriitakera kempitakaanyaarone iroviinkaantantayeerimi Tasorentsin-kantsi, iroviinkaantantayeerimi eejatzi paampari.* ¹²Tema aririka aavatero avankire, atekakitakero eejatzi. Atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero kameetha, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiyaari eejatzi aatsikitaintsiri, irinashiyetaiyaari atziri, irineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanaairine, iriima ikaratzi kaari ovashaanterone ikaariperoshirevetake, intagari paampariki kaari tsivakanetatsine.”

Joviinkaata Jesús

(*Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22*)

¹³Opoña ipokake Jesús antaraaki jiña Jordán, ipoñaakaro Galilea. Ipokashitakeri Juan iroviinkaateri. ¹⁴Te inkovave-tya Juan iroviinkaateri Jesús, ikantavakeri: “¿Opaitama pipokashitantanari naaka noviinkaatem? Aña eeroka oviinkaatenane naaka.” ¹⁵Jakanakeri Jesús: “Nokovaperotatzi poviinkaaten. Irootake ikovakaakenari Pava.” Kovanake Juan, ikantziri: “Aritake noviinkaata-kemi.” ¹⁶Jaanakeri, joviinkaatakeri. Iro intonkaantanaiyaarimi Jesús, kempivai-taka ashitaryaanakityeeyaami inkite, iñaatziiri ipokashitapaakeri Tasorentsin-

* **3.11:** Ikantakotziri Juan jaka: “Osheki noñaapinkathatataikeri naaka.” Ikantatzi: “Te arite nayeneri i-zapato-te.” Tema pairani iro jantayetapiintziri aparoni omperataari jayiniri i-zapato-te omperatariri. Iro joshiyakaaventziri jaka Juan. Tema omaperotya Jesús jimatziro irirori janaakotantzi, tekatsi kempityaarine, te aritaajate inkempitakaanena naaka iromperatane.

kantsi ikenapaake inkiteki ikempitapaakari shiro. ¹⁷Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: “Notomi inatziira irika netakokitari, osheki nokimoshireventakeri.”

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús

(*Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13*)

4 ¹Ikantakaanakarira Jesús Tasorentsinkantsi, jatanake janta tsika te inampiitaro, ari ikovavetakari kamaari inkaariperoshiretakairimi. ²Osheki kitaite isaikavaitake, itzitaro ovanarontsi, ayimatakeri itashe. Okaratzi 40 kitaite isaikavaitake. ³Ikanta kamaari, ipokashitakeri Jesús inkaariperoshiretakairimi. Ikantapaakeri: “Omaperotatyaarika Itomitami Pava, pimpeyero tanta iroka mapi, poyaaro.” ⁴Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri:

Tera intaani onkovityimotai tanta oyaari, aña iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantayetairi Pava.”

⁵Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki tasorentsitsisiri, isaikakaakeri jenoki otavantoki tasorentsipanko. ⁶Ikantaveta-paari: “Omaperorika Itomitami Pava, pimitaye osaavikinta. Pinkinkishiretero josankinaitakeri pairani okantzi:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaakoventemine.

Iri thomaavakemine eero pomposan-tavaitapaaka mapiki.”

⁷Jakanakeri Jesús: “Okantzi eejatzi josankinaitakeri pairani:

Te onkameethate piñaantashivai-tyaari Pivinkatharite Pava.”

⁸Japiivetakari kamaari jaanairi Jesús janta tonkaariki otzishi. Jamenakaakeri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite, tema kameetha okanta ovaneen-

kayetaka. ⁹Ikantziri: “Piñaakero okaratzi tzimatsiri. Aririka potyeerovashitakyaana piñaapinkathatena, ari nompakemiro maaroni.” ¹⁰Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Piyaataveete intaina. Satanás pinatzi eeroka. Tema josankinaitake pairani, kantatsiri:

Añaapinkathateri Avinkatharite, iri ankempisante apaniro.”

¹¹Irojatzira jiyaatantanaari kamaari. Pokaiyapaakeni imaninkarite Pava, jampitakoyetapaakeri Jesús.

Jetanakari jantayetziri Jesús

(*Mr. 1.14-20; Lc. 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19*)

¹²Ikanta Jesús ikemakoventakeri Juan jashitakoitakeri. Iroora ipiyantanaari irirori janta Galilea-ki. ¹³Tera isaikapai Nazaret-ki, jantara ikenanai nampitsiki Capernaum, ari isaikapairi. Tema inkaarethapyaaki osaiki Capernaum, tsika inampivetaro charineyatariri Zabolón-ni ipoña Neftalí-ni ¹⁴Ari okanta omkonkantaritakeri okaratzi iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaías, ikantake:

¹⁵Osaikae inampitsite Zabolón eejatzi Neftalí janta inkaarethapyaaki, Intatsikero antaraaki jiña Jordán, Saikatsiri Galilea-ki, tsika ipiyotapaa atziri kaari asheninkatane.

¹⁶Tsika itzimi kempitakarori isaikayeta-tyeemi otsirenikitzi, iriitake ñaayeta-irirori ootamentotsi.

Otsimankakovetakari iraampare kathatayeri inkenayetaimi sarinkaveniki.

Iro kantamaitacha, kempitaa iroñaaka isaikaatyeeemi okitainkatzi.

¹⁷Ari jetanakarori Jesús ikamantapaakeri atziripayeeni, ikantapaakeri: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootantsi impinkathariventantai jaka

* 4.5: Iro ipaitaitzi Jerusalén nampitsi tasorentsitsisiri.

Inkitesatzi.”¹⁸ Ipoña ipampithacheraatanakero inkaare saikatsiri Galilea, irojatzi iñaantapaariri Simón, ipaitaitziri eejatzi Pedro, itsipatari irirentzi ipaita Andrés, ikithataiyini. Tema shimaatzinkari jinaiyini.¹⁹ Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempivaitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.”²⁰ Arira joyaatanakeri, jookanakero iithamento.²¹ Iro jovaanakityaani kapicheeni, iñaapaatziiri Jacobo, itsipatakari irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare itsipatakari eejatzi iriri Zebedeo. Jomiyaanakeri eejatzi irirori,²² eeniro jookanakeri iriri ipitoki, joyaataiyanakerini Jesús.

²³ Ari okantaka, ithonka janiitakero Jesús Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, ikamantantakero Kameethari Naantsi ñaaventakotzirori impinkathariventantai Pava. Jovashinchaayetake maaroni mantsiyayetsiri nampitsiki.²⁴ Ikemakotaitanakeri Jesús intaina. Ikemaiyakeni eejatzi Siria-satzi, jamayetapaakeneri maaroni mantsiyayetatsiri isheninka, irovashinchaayeteneri. Jamakeri maaroni aayetziri kantashivaitachari mantsiyarentsi, katsivaitatsiri, kamanavaitatsiri, kisoporokivaitatsiri. Jamakeri eejatzi jaakayetziri peyari. Ari ithonkiri jovashinchaayetavakeri Jesús.²⁵ Joyaataiyakerini osheki Galilea-satzi, Decápolis-satzi, Jerusalén-satzi, Judea-satzi, poñaayetanainchari eejatzi intatzikero antaraaki jiña Jordán.

**Ikinkithatzi Jesús tonkaariki,
ikantakota kimoshiretaatsine**

(Lc. 6.20-23)

5¹ Ikanta iñaakerira Jesús osheki apatotzimentakariri, tonkaanake otzishiki, ari isaikapaake. Pokaiyapaakeni iriyotaane, ipiyotzimentapaakari.² Ari jiyotaayetakeri, ikantziri:

³ “Kimoshirera inkantaiya eentashiretatsiri, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

⁴ Kimoshire inkantaiya iraaenentavaitachari, tema iriitake imposhenkaitaiya.

⁵ Kimoshire inkantaiya tsinampashireri, tema iriitake saikaatsine kameetha kipatsiki ishinetaantaitziri.

⁶ Kimoshire inkantaiya kovakovatzirori inkameethashirete, tema aritake iriñeero ikokovatziri.

⁷ Kimoshire inkantaiya neshinonkashiretaneri, tema iri ineshinonkayeetaiya eejatzi irirori.

⁸ Kimoshire inkantaiya kiteshireri, tema iriitake ñagairine Pava.

⁹ Kimoshire inkantaiya oitsimariyirori mashirenkaantsi, tema iriitake intomintayetaiyaari Pava.

¹⁰ Kimoshire inkantaiya inkarate inkemaantsitakaityaari ikameethashiretzi, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

¹¹ Kimoshire pinkantaiya irimanintavaitaitemi, inkemaantsitakaityaami, eejatzi inthaiyakoityaami, okantakaantziro pikempisantaanara.¹² Thaamenta pinkantayetanakyaa, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotero iroka, tema ari ikempitaayeetakeriri eejatzi pairani etayetakarori Kamantantaneri.”

Kempitarori tzivi

¹³ “Pikempitakarora eerokaite tzivi. Aririka inkonovaitero tzivi tsika ompaitya, eerora apantaro inkatyokantaityaaro. Ontzimaty e irimanintaitero, irookayeetakero iraatzikashivaityaaro.”

Kempitariri ootamentotsi

¹⁴ “Aririka osaike nampitsi tonkaariki, okoñaatzi maaroni aririka ootyatsirenipaite, te omana nampitsi. Kitainkatotaneri pinayetanaatzi eeroka eejatzi,

eerokatakera iyotaayetanairine maaroni atziri, eero pomanimotziri okaratzí piyoyetanairi. ¹⁵Ari okempitari eejatzi, aririka oisherí ootamentotsi, te omanakoteri kantzirinaki. Tema avakotziri jenoki inkitainkatakotantyaari maaroni saikatsiri pankotsiki. ¹⁶Ari pinkempitanaiyaari eejatzi eeroka, pisaikayetanai kameetha iriñaantayetyaamiri pisheninka okameethatzi maaroni pantayetanairi. Iro iriyotantaiyaari irirori iriñaapinkathateri Ashitairi Inkitesatzi.”

Iñaaventakero Jesús Ikantakaantaitane

¹⁷“Eero pikinkishiretashita iroora nopokantari novashaantakaayetaimiro pikempisantziro Ikantakaantaitane, te nonkove eejatzi novashaantakaimiro iñaaventakeri pairani Kamantantaneri. Aña iro nopokantakari nomonkaratero okaratzí iñaaventayeetakeri pairani. ¹⁸Omaperó onthonkaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitachari eero othonkimaitaatsi Ikantakaantaitane, irojatzí omonkaratantakyaari maaroni. ¹⁹Eerorika pikempisantziro Ikantakaantaitane, eerorika eejatzi piyotaayetairi pisheninka inkempisantayetairo, eerora panintagaaro impinkathariventantai Inkitesatzi. Iriima tsika intzime matakero ikempisantayetairo, impoña iriyotaantairo, iriitakera iriiperotaatsine inkiteki. ²⁰¿Piñaajaantakema kameethashire ikantayetaka iyotzinkari eejatzi Fariseo? Aña te. Tera irimonkarayetero kyaaryooperoini irirori inintakaavetariri Pava. Eerorika panaakoyetairi eeroka pinkameethashireyetai, eerora piñeero tsika ipinkathariventantai Inkitesatzi.”

Iñaaventakotziro Jesús kisaantsi

(Lc. 12.57-59)

²¹“Piyotaiyironi eeroka okaratzí ikantayeetziriri pairani etakaantayetarori, ikantaitziri:

Eero povantzi. Aririka povantake, irovasankitagaitemi eeroka.

²²Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Eero pikishiri pisheninka, jovasankitaitzimi-kari. Eero pikantavaitziri eejatzi: ‘Tekatsi piyomatsite eeroka.’ Jovasankitaimikari pinkatharentsiite. Te onkameethate eejatzi pinkisaneentavaiteri pisheninka piitamasontzivaiteri, papeshitaarokari pitagaiya sarinkaveniki. ²³Tema paapiintzi pipira tasorentsipankoki, pimpometeneri Pava, iro kantamaitacha aririka pinkinkishiretapaakero tzimatsi ikishimentzimiri pisheninka, ²⁴ari pookanakeri pipira, piyaatashiteri kisakemiri. Pinkantairi: ‘Asheninká, thame aakameethatavakagaiya.’ Aririka paapatziyavakagaiya kameetha, pimpiyeera tasorentsipankoki, irojatzí pimpantapaiyaariri Pava pipira. ²⁵Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharovakote eeroka avotsiki, pinkantairi: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.’ Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri iromperatane: ‘Paanakeri irika.’ Ari iraaeyetanakemiri irashitakoitemi. ²⁶Eerorika pipinatashitari okaratzí pireevetakeri, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora.”

Iñaaventakotziro Jesús mayempitaantsi

²⁷Piyotaiyironi eeroka ikantayeetakeri pairani, ikantaitzi:

Eero pimayempitzi.

²⁸Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Pinevshiretyaarorika piñiuro tsinane, matakamira, pimayempishiretakero.

²⁹Jiroka noshiyakaaventemiro: Iroorika pokipero pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinkithoryaateyeromi, pookero. Tema te pinkovero poki atsipetakagaiyaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi pisaikana-rookitai. ³⁰Iroorika pakopero pantanta

kaariperori, povashaantairo pinkempita-
kaantero pinthatzinkatyeeromi, pookero.
Tema te pinkovero pako atsipetakagai-
yaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi
pisaikaponthokitai.

Iñaaventziro Jesús ookavakagaantsi

³¹“Ikantaitake eejatzi pairani:

Aririka irookavakaitya, ontzimatyē
impayeeteri tsika osankinatakota
irookavakaantyaari.

³²Iro kantamaitacha nonkante naaka:
Kaariperoshire jinake ikaratzi ookashita-
rori itsipatari. Tema aririka aavetaiya
pashine oime, omayempitzimotakeri
etavetari oimentari. Arira ikempitakari
eejatzi agairori, mayempitake irirori.
Temaita okaariperoveta irookeromi atziri
itsipatari, aririka iriñeero omayempitzi-
moteri.”

Iñaaventziri Jesús pairyaashivaitariri Pava

³³“Piyotaiyironi eejatzi ikantaitakeriri
pairani etakaantarori:

Eero pipairyashivaitari Pava.

Iro pinkante: ‘Irovasankitainaata
Novinkatharite eerorika nomonkarayiro
nokantayetziri.’ Aririka pinkantake,
ontzimatyē pimonkarayetero. ³⁴Iro
kantacha nokantzi naaka: Te arite
pimpairyeeeri Pava, pimonkaratantyaarori
pikantayetziri. Eero pipairyiuro inkite,
tema ari isaikiri Pava janta. ³⁵Eero
pipairyiuro kipatsi, tema irojatzji jashitari
Pava, ari jetsiyaryaakiitapiintari. Eero
pipairyiuro Jerusalén, tema ari ipinkatha-
riventantziri Pinkatharijanorentsi. ³⁶Eero
pipairyiuro piito, pinkante: ‘Eerorika
nomonkaratziro nokantziri, inthatzinkai-
tenaroota noito.’ Tera eeroka materone
pishookakairo pipai, ompoña pincheen-
kaishitakagairo eejatzi. ³⁷Eerora pamata-
vitantzi. Omaperorika pantero pikantaye-
tziri, ari pinkante: ‘Jee, nomatero.’
Eerorika pantziro, intaani pinkante: ‘Eero

nomatziro.’ Tema te onkameethate
poshekyeero piñaane.”

Iñaaventziro Jesús ikaminthaitziri

kisaneentantatsiri

(Lc. 6.27-36)

³⁸“Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri
pairani:

Aririka pinkithoryiiteri irooki pashine
atziri, okameethatzi impiyakoven-
taityaari, inkithoryiitaitemiro poki
eeroka. Aririka pinkiryakoteri
pashine atziri, okameethatzi
impiyakoventaityaari inkiryako-
taitemi eejatzi eeroka.

³⁹Iro kantacha nokantzi naaka: Te
okameethatzi pimpiyatyaari kisaneentzi-
miri. Aririka impasavorotemi kashetavo-
roki, pishinetaineri eejatzi pashinevoroki
impasatemiita. ⁴⁰Aririka inkovaitē
iraapithaitemiro piithaare, pishineteneri
iraanako eejatzi piithaare poveviryaa-
kotapiintantari. ⁴¹Aririka iromperai-
tyaami paanakero ovaakarontsi pookero
niyanki avotsi, paanakero ovaakarontsi
panaakairo ikantavetakamira tsika
pookero. ⁴²Aririka inkantaitemi:
‘Pimpenaro,’ okameethatzi pimperi.
Aririka inkantaitemi eejatzi: ‘Pimpavake-
naro, ari noipiyeeemi,’ okameethatzi
pimperi eero pithañapithatari.

⁴³Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri
pairani:

Pineshinonkateri pisheninkajanori.
Iriima tsika itzimi kishimiri,
pinkisheri irirori.

⁴⁴Iro kantacha nokantzi naaka: ‘Petako-
tyaari kisayetzimiri. Pamanakoyetairi
maaroni irineshinonkatantyaariri Pava
irirori. Eero pipiyatari kisaneentzimiri,
paakameethayetairi.’ ⁴⁵Irootake
ikovakaayeetakeriri itomintayetaari
Ashitairi Inkitesatzi. Iriitake ovetsikake-
riri ooryaatsiri, oorentakotziriri maaroni
atziri: kameethashireri, eejatzi kaaripero-

shireri. Iriitake ovetsikakerori eejatzi inkane, jovaryiini maaroni atziri: kameethashireri, eejatzi kaariperoshireri. ⁴⁶Intaanirika petakotashityaari ikaratzi etakotayetaamiri eeroka, ¿piñaajaantzima ari impinataimi Pava? Aña eero, iro jimatapiintakeri kaariperoshireri kovakotziriri isheninka kireeki. ⁴⁷Intaanirika petakoyetakyaaari pisheninka, ¿amenaashivaitakara?. Tema iro jimayetapiintakeri eejatzi kaari pisheninkata irirori. ⁴⁸Kameethashirera pinkantayetaaiya eeroka, pinkempitakotaiyaari Ashitairi Pava, tema omapero ikameethashireperotake irirori.”

Iñaaventziri Jesús pashitantachari

6 ¹“Povashaantairo poñaakayetapiintziri atziri pantayetziro pinkameethashiretantaiyaarimi. Eenirorika piyaatayee pantero, tekatsira impinataimiri Ashitairi Inkitesatzi.

²Aririka pimpashitantya, te onkameethate pikantantayetanake: ‘Nopashitantaka naaka.’ Irootakera jameyeteri kamataviri, ikoviro irirori iriñaapinkathayeeteri. Iro kantacha, intzimakerikami ñaapinkathaterine jaka, iro iriñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri. ³Aririka pampitakoteri eeroka ashinonkainkari, eerora pikamantziri pitsipaminthare, ^{*}⁴omanaantsiini onkantakotya pipashitantakari. Jiyotake Pava irirori, iriitake pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús ñañaaataantsi

(Lc. 11.2-4)

⁵“Aririka piñañaateri Pava, te apantaro pinkempitakotyaari kantakaaperovaitachari. Ikatziyapiintayeta irirori janta japatotapiintaita, ikatziya eejatzi niyankineki nampitsi, onkantya iriñaantayetyaariri isheninka. Iro iriñaamatsite

irirori iriñaapinkathaventaiteri. Omaperora. ⁶Irooma eeroka, aririka piñañaate, pashitakotya apaniro pipankoki pinkovakoteri Ashitairi tsipatakamiri apaniroini. Iri ñiimiri apaniro, ari irineshinonkatakyaami, iriitake eejatzi pinataimine.

⁷Tema aririka piñañaate, te apantyaaro papiipiitero okaratzi pikantakeri. Iro jameyeteri irirori kaari asheninkata aaka. Iñaajaantzi japiipiitziro ikantayetakeri ari inkemakeri Pava. ⁸Paamaventya pikempitakotarikari eeroka. Tekeramintha pinkovakoteri Ashitairi kovityimoyetamiri, jiyotzitataikaro irirori maaroni. ⁹Jiroka pinkante piñañaatapiinte eeroka:

Ashitanaari, nampitarori inkiteki, Tasorentsi pinatzi eeroka.

¹⁰Pimpinkathariventaina naaka.

Pantakainaro jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka, Pinkempitakainari inkiteveri, pantakairi irirori maaroni pinintakairiri.

¹¹Pimpapiintenaro kovityimotanari noyaari.

¹²Pimpeyakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakero naaka eejatzi, nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretakenari.

¹³Eero pishinetana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori.

Ari pinkantaitatyero pimpinkathariventante. Ari pinkantaitatyero ontzimimotemi pishintsinka, eejatzi povaneenkaro. Ari onkantyaari.

¹⁴Tema aririka pimpeyakotairi atziri kishimiri, ari impeyakotaimi eejatzi eeroka Ashitairi Inkitesatzi. ¹⁵Irooma eerorika pipeyakotairi eeroka atziri

* 6.3: Pinkempitakaantero te iyotemi pampate tsika opaita antakeri pakojanori.

kishimiri, eerora ipeyakotzitaami Ashitairi irirori.”

Iñaaventziro Jesús tzitaantsi

¹⁶“Aririka pintziventya pinkinkishireta-koteri Pava, eero pikamantantayetzi, pinkante: ‘Notzitaventatyaari Pava.’ Paamaiya eeroka pikempitarikari kamata-viri. Itzitapiintaveta irirori, montyoryaa ikantayeta ivoroki iriyotantaityaari itziventatya. Iroora iñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteeri. Omaperora. ¹⁷Irooma eeroka aririka pintzitaventyaari Pava pinkinkishiretantaityaari, pinkivaporoty, ipoña pinkishitakya kameetha, ¹⁸iro eero jiyotantaitami pitziventatya. Apaniro iriyotemi Ashitairi Inkitesatzi, iriitakera pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaakarantsi
(Lc. 12.32-34)

¹⁹“Te apantaro povaarantashivaitya jaka kipatsiki, ovana opathayi, ari ipiyotapaari eejatzi koshintzi. ²⁰Iro kameethatatsi pantayetanauro piñaantai-yaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavaitaka povaarantatyeeyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai eejatzi koshintzi. ²¹Tsika-rika povaarantaka, ari pinkinkishireta-piinterori.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi
(Lc. 11.33-36)

²²“Kameetharika onkantya poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyeeemi. * ²³Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyeeemi.”*

Iñaaventziro Jesús ashaarantaantsi
(Lc. 16.13)

²⁴“Tekatsi materone irantavaiteneri apite omperatanteneri. Tema aparoni inkovaperote irimonkarateneri jomperatariri, iriima pashine, inkisaneentanakeri. Ari okempitzitari eejatzi: Tekatsira materone iranteneri Pava ikovakaantziri irirori, aririka inkinkishiretakoyeetero eejatzi ashaarantaantsi inkempitakaanta-nakero iroorikami omperatyaarine.”

Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi
(Lc. 12.22-31)

²⁵“Pinkeme nonkante: Tera apantaro onkantzimoshirevaityaami pinkante: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nomiretyaari, opaitama nonkithaityaari?’ Aña tzimataitatsi pashine ankinkishireta-piintairi añaantareki, iro kovaperotaita-chari, anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi. ²⁶Thame ankinkishiretakoteri tsumeripa-yeeni. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayeta-piintakeri irovarite. Aakara jimaperotataitzi jetakotai Pava. ²⁷Aririka paakoven-tyaaro onkantzimoshirevaityaami ¿arima pinkantakero povavineentavairo posaren-tsite? ²⁸Intsityaa ankinkishiretakoteri inchatyapayeeni, te añeero antavaitanete, te ontyaanontya onkithaityaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevai-tyaaro, onkante: ‘¿Opaitama nonkithaityaari?’* ²⁹Ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón, pinkathariveta-chari pairani. ³⁰Iriitakera Pava ovaneenkata-yetzirori. Okantaveta kapiche

* **6.22:** Oshiyakaaventachari okitsi kameethari, aparoni pimanteneri (kaari mashithatatsi), tsika itzimi ñeeronone inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava. Tema isaikanaatzi okitainkatzi.

* **6.23:** Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeeronone inkemathatairo okaratzi irantakairimi Pava. Tema isaikatzi tsika otsirenikitzi.

* **6.28:** Iro ikantakoitzi jaka “inchatyapayeeni” paitachari “Iirio.”

añaavetaro ovaneenkatapaintya, iro osamani, tekatsi apantyaaroner aririka onkamateyatanake, tema inchekeyeeta-kero, impoña intaayetaker. ¿Eeroma ikempoyaaventzimi eeroka Pava? Aritake, eero pikisoshiretzi. ³¹Aritapaake okantzi-moshirevaitami, pikantzi: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nireri, opaitama nonkithaatayaari?’ ³²Apatziro okantzimoshirevaitari ikaratzi kaari kempisantatsine. Irooma eerokapayeeni, jiyotakoyetzimiro Ashitairi Inkitesatzi opaiyetarika kovityii-moyetamiri. ³³Iroora kovaperotachari pinkokovatairi impinkathariventaimi, pinkokovatairi eejatzi irovameethashire-taimi, irojatzi piñaantaiyaarori impayetai-miro okaratzi kovityii-moyetamiri.

³⁴Ari okanta, eero okantzimoshirevai-tami ompaityaarika avishimotemiri osaitekira. Tema maaroniki kitaite piñeero ompaitya avishimotemiri.”

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi
(Lc. 6.37-38, 41-42)

7 ¹“Te apantaro ankantante: ‘Kaaripero-shire inatzi nosheninka.’ Aririka ankantantake, ari irimayeetai aaka, inkantayeetai: ‘Kaariperoshire pinatzi eejatzi eeroka.’ ²Aririka ankantakoteri asheninka, ari inkantakotanakai eejatzi aaka. Ontzimatyee aamaia, aririka ontzime antzimotantane, imaperoitaikari aaka apaata impiyatayeetai. ³Okempivaitakaro aririka otyaakitaimi antaro inchapeto okiki, ¿kantatsima ameneri pashine otyaakitachari kapicheeni irookiki? ⁴¿Tema eero okanta ankanteri: ‘Pimpoke, nagaimiro otyaakitakemiri pokiki?’ Tema otyaakitakemi eeroka antaro inchapeto. ⁵Pikempitakari kamataviri. Petavakyaaro

eeroka paavairo inchato otzikaakemiri, irojatzi pamenantanaiyaari kameetha paantaiyaaniriri otyaakitakeri pashine.

⁶Tera impayeetapiintaiteri otsitzi vathatsi tasorentsitsitiri. Ari okempitari eejatzi tera impayeeterimi chancho mareryaayetatsiri, tema ari iroipatsita-kero iraatzikavaitavakero. Tera impayee-teri ikovayevetari, osheki inkatsimate, ari iratsikantake.”*

Iñaaventziri Jesús amanaperotziriri Pava
(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷“Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeetemiro pikovakotantziri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pinkantapaa-keri ashitarori: ‘Pashitaryeenaro.’ Aritake irashitaryaakemiro ipanko. ⁸Aritake impayeetairi kauptantayetatsiri. Inkarate amemenatairone, ari iroñaakaitairi. Aririka inkantaiteri: ‘Pashitaryeero.’ Aritake irimatakero. ⁹Aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apa, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapi? ¹⁰Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari? ¹¹Iro kantacha eeroka petakotari pitomipayeeni, kaariperoshire pinaveta. Iriira ovatsiperotzirori Ashitairi Inkitesatzi, jetakotari irirori maaroni amanayetairiri. ¹²Aririka pinkove iretakotaityaami, petavakyaaro eeroka petakotantya. Irootakera okantakotziri Ikantakaantaitane, irojatzira ikantakeri eejatzi pairani kamantantaneri.”

Iñaaventaitziro avotsimanachaki
(Lc. 13.24)

¹³“Aririka pinkove pinkyaavankotairi Pava, pinkempitakaantero pimpampitha-

* 7.6: Ikantaitziri jaka: “vathatsi tasorentsitsitiri” ipoña “mareryaayetatsiri,” iro oshiyakaaventacha Kameethari Ñaantsi tasorentsitsitiri. Tema iñaane Pava, okempitari ikaratzi mareryaayetatsiri. Iriima otsitzi ipoña chancho, irira oshiyakaaventacha, ikarayetzi kaari koverone inkempisantero Kameethari Ñaantsi, osheki ikisaneentakeri kamantantzirori. Tera arite impankiventayeetyaari, terika inkovero inkempisante.

tatyeroomi avotsimanchaki. Tema tzimatsi pashine avotsisaante, kaari pomerentsitachane inkenantaityaaro. Osheki pampithakerori, irashinonkaayetaiya sarinkaveniki. ¹⁴Irooma avotsimanchaki, te iroshekite kenantyaarone, iriitake areetaachane Pavakinta, inkantaitaatyero irañagai janta.”

Iñaaventziri Jesús thairi

(Lc. 6.43-44)

¹⁵“Pinkyaryootaiyeni, jamatavitzimikari oshiyavetariri kamantantaneri, inkempitakotapaakyaari ikantaranki oisha te inkatsimatane. Iro kantamaitacha kaariperoshire inayetziira, ikempitakari piratsi katsimari. ¹⁶Ontzimatyera ankempoyeero jantayeetziri ayotantantyaari ikameethashiretzirika. ¿Añiroma uva onkithotantyaaro ovaoto kitochee? Tera. ¿Omatziroma higo onkithotantyaaro iroori? Te omata eejatzi. ¹⁷Inchato saankanatatsiri oshooki, okithotzi kameetha. Irooma inchato sampiyashitaintsiri, te onkithokinete. ¹⁸Tema inchato saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Ari okempitari eejatzi inchato sampiyashitaintsiri, eero jiñeetziro onkameethate okithoki. ¹⁹Tema itovaitziro inchato kaari kithotatsine, iragaitakero intagaiteero. ²⁰Pinkempoyakoyetairi iyotaayetaimiri. Ikempitakarorika okithotzi inchato saankanatatsiri oshooki, pimatero jiyotaayetzimiri.”

Jiñaaventziri Jesús iyotakoperotanairiri

(Lc. 13.25-27)

²¹“Tzimavetachara osheki kantavetanari: ‘Novinkatharite pini eeroka, noñaapinkathakitakemi.’ Iro kantacha eero jiñeero impinkathariventairi Pava. Intaani inkarate antayetananairori ikovakaantziri Ashitanari Inkitesatzi. ²²Aririka nompinkatharitari apaata

napatotairi maaroni atziri. Tzimatsi kantayetaatsine: ‘Novinkatharite, nopairyaakemi naaka noñaaventayetziimi. Nopairyaakemi novavisaakotziri jaakayetziri peyari. Nokantayetziiri eejatzi nosheninka: Iro notasonkaventantari nopairyiri Jesús.’ ²³Iro kantamaitacha nonkantanakeri naaka: ‘Te niyotemi. Piyaataveete jantyaatziini, omapero pikaariperoshiretake.’”

Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko

(Lc. 6.46-49)

²⁴“Pinkeme, aririka pinkinkishiretero maaroni nokantakemiri, aririka pinkempisantanakero maaroni, ari okameethatzi. Irootake piyotanetyaari. Pinkempitakyaari ovatzikirori ipanko oshirantapathatzi kipatsi. ²⁵Oparyaaveta iniroite inkane, amaraniveta. Otampyaavetaka shintiini, ookantavetapaakaro pankotsi, te aavyeero. Tema ovatzikakitya kameetha oshirantapathatzi kipatsi. ²⁶Ari okempitari eejatzi, eerorika pikinkishiretziro nokantayetakemiri, eerorika pinkempisantanairo, eero piñiiri piyotanetyaaro. Pinkempitakotakyaari ovatzikirori ipanko impanepathatzi. ²⁷Oparyaapaake inkane, amaranitapaake. Opoña otampyaatapaake, ookantapaakaro, tyaanake pankotsi, aanakero. Te iñeetairo.”

²⁸Irootake jiyotaayetakeriri Jesús ikaratziri apatoventakariri. Ipampoyaaaminthaitanakeri. ²⁹Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janayiri jiyotaantzi iyotzinkariite.

Jovashinchagairi Jesús

omatziri pathaarontsi

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

8 ¹Ikanta joirinkaa Jesús ikinkithatatera tonkaari otzishiki, joyaatairi osheki atziri. ²Ari ipokashitakeriri aparoni atziri omatziri pathaarontsi,

jotyeerovashitapaakari Jesús, ikantapaa-keri: “Pikovirika, ari onkantake povashin-chagaina.” ³Iroora jakotashitantanakariri, jantantakari kapicheeni irako, ikantzi: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitanake ipathaavaiveta. ⁴Ipoña Jesús ikantaveta-vaari: “Eerora pikamantakotana. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperataso-rentsitaari, pimonkaratantyaarori Ikantakaantane Moisés, pimperi pashita-kaariri Pava, iriyotantaityaari eshitako-taimi.”

**Jovashinchagairi Jesús irotzikatane
ijevare ovayiriite
(Lc. 7.1-10)**

⁵Ikanta jovaanaa Jesús, areetaiyakani nampitsiki Capernaum. Ari ipokakeri ijevare ovayiriite Roma-satzi, iriñeeri Jesús, ⁶ikantapaakeri: “Novinkatharite, tzimatsi notzikatane nopankoki, mapero-kitaka imantsiyatake, kisoporokitake.” ⁷Jakanakeri, ikantziri: “Aritake niyaatake novashinchagairi.” ⁸Iro kantamaitacha ikantanake irirori: “Osheki noñaapinka-thatakemi eeroka, kaariperi nonake naaka, niyotzi eero okantzi pinkyaavan-kotena. Intaani nokovi pinkantakaanteri, ireshitakotai. Tema aritake omatakyapa pinkanteri.” ⁹Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiripayeeni nomperatari naaka. Aririka nonkanteri: ‘Piyaate,’ aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: ‘Pimpoke,’ aritake impokake. Aririka nonkanteri notzikatane: ‘Pantero iroka,’ jimatziro jantziro.” ¹⁰Ipampoyaanakeri Jesús ikemakeri ikantake irika ijevare ovayiriite. Ikantanakeri oyaataiyirini: “Iriira matakerori irika ikempisantzi, jaka Israel-ki te intzime aparani asheninka kempityaarine. Omaperora. ¹¹Pinkeme,

aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, ari intzimake osheki kaari asheninkata poñaayetachari pashineki nampitsi, tsika intzime anintaayetaachane intsipataiyaari Abraham-ni, Isaac-ni eejatzi Jacob-ni. ¹²Iro kantamaitacha eerora itzimaperotai asheninka saikaatsineri janta. Iriitake ikovakaaveetakari impinkathariventairimi maaroni janta, oshekimaitaka ipiyathataka, irootake irookantaiyaariri otsirenikitake. Ari iriraavaitaiyaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.” ¹³Ipithokashitanaari ijevare ovayiriite, ikantziri: “Pimatairo pimpiye pipankoki. Tema pimatakero pikempisantzi eeroka, irootake ireshitakotantaiyaari potzikatane.” Aripaitera javisakotanake irotzikatane janta ipankoki.

**Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro
(Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)**

¹⁴Ikanta Jesús jatake ipankoki Pedro. Iñaapaatziro iriyote, onoryaaka, aakero saavakirentsi. ¹⁵Ipampitapaakero kapicheeni akoki, eshitakotanake. Piriintanaka, amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri. ¹⁶Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri osheki jaakiri peyari. Jovashinchaayetairi, ikisathatavakerira kapicheeni iveyarite. Jovashinchaayetairi eejatzi maaroni mantsiyayetatsiri. ¹⁷Arira okanta omonkaraantakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaías, ikantakeranki: Iriira aanakerori amantsiyare, Irijatzi aanakerori eejatzi okaratzi akemaantsiyetari.

**Oyaaterine Jesús
(Lc. 9.57-62)**

¹⁸Ikanta iñaakeri Jesús joshekiperota-paake atziri apatotzimentariri, ikantana-

* **8.8:** Irika ijevare ovayiriite Roma-satzi, kaarira Judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparani Judío, te inkyavankoteri pashinesatzi kaari isheninkata.

keri iriyotaane: “Thame amontyagai intatsikero.”¹⁹ Ikantavetavaari iyotzinkari: “Iyotaanterí, nokovi noyaatanakemi tsikarika pikenayetzi eero.”²⁰ Jakanake Jesús, ikantziri: “Aparoni otsitziniro, tzimatsi imoro imaantari, eejatzi tsumeripayeeni tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera otzimi ipanko imaantapiintyaari irirori.”²¹ Ari ikantanake aparoni iriyotaane: “Iyotaanarí, nokovavetaka naaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha aririka noñaanairi nirintari nonkitatanairi, arira noyaatemiri.”²² Ipoña ikantanakeri Jesús: “Poyaatena. Tema ikaratzi kamashireyetsiri, ari inkitatairi irirori kaminkaripayeeni.”

Joimairentziro Jesús tampyaa

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, itsipatanaari iriyotaane. ²⁴Ikanta jimontyaakotanaka, maanake Jesús pitotsiki. Iro joveraakovetayiakani niyankyaaki, omapokakeri iriyotaane otampyaatapaaake antaroite, otetaatapaaaka jiña pitotsiki, otamakaatanakera inkaare. ²⁵Jiyaatashiitanakeri, jovakiryetapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaanarí, ampiinkatye! iPovavisaakotaina!” ²⁶Ikantanakeri irirori: “¿Opaitama pitharavantari? ¿Tekerama pikempisanta-perotziita?” Piriintanaka, joimairentakero tampyaa eejatzi ikempitakero otamakaane inkaare, avisanake, mairyaa-tanai kameetha. ²⁷Ipampoyaaaminthaitanakeri Jesús, iñaapinkathatanakeri iniroite, ikantavakaayeta: “¿Ipaitama atziritatsiri irika? Joimairentziro tampyaa, eejatzi inkaare.”

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸Aritake areetaiyakani intatsikero, aatakotaiyapaakeni nampitsiki paitachari

Gadara. Ari ishiyashitavakari apite atziri jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki. Katsimaki ikantakaakari peyari, osheki itharovakaitakari, te arite inkenayeete janta. ²⁹Ikantavakeri: “iJesús, Itomi Pava! ¿Irootaintsima povasankitaina? ¿Tsikama nokantakemi eero?”³⁰ Ari itzimi janta osheki chancho, ishintaraavaitaiyini. ³¹Ñaavaitanake iveyarite, ikantanake: “Aririka povavisaakotairi irika naakane, potyaatena naaka ipiyotaka chancho.” ³²Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Piyaate peyari.” Matanaka. Jatanake peyaripayeeni chanchoki, jaakapaakeri, iroora ishiyantaiyanakari imperetatzit otzishi, mitagaiyapaakani maaroni inkaareki, aperotaka ipiinkake. ³³Ikanta iñaakerira amaakoventariri, shiyeeyanakani. Jatake nampitsiki, ikamantapaakeri maaroni atziri okaratzi iñaakeri. ³⁴Iroora jiyaatashiitanakariri Jesús, ikantaitapaakeri: “Te nonkovaiyeni pisaiki nonampiki, pamene tsika pinkene.”

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9¹ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaakotaa, ipiya inampiki. ²Ari jamaitakeneri kisoporokiri, janatakoitakeri shitashintsiki jonoryaantapiintari. Jiyoshiretavakeri Jesús atziri amakotakeriri, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantavakeri: “Tharomentashire pinkantanakya notomi, ari novashinchagaimi, tema ipeyakoitaimiro pikaariperoshirevetaka.” ³Ikanta ikemavake iyotzinkariite, ikantashiretanake: “Ithainkatziiiri Pava irikavé.” ⁴Jiyotake eejatzi Jesús opaita ikantashiretakeri, josampitanakeri: “¿Opaitama okaariperotantari pikantashiretziri?” ⁵¿Tema onkameetha nonkante: ‘Ipeyakoitaimiro pikaariperoshireveta?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paniitai?’ ⁶Iroñaakara piyoteri irika Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impeyakotairi kaariperoshirevetachari.”

Ipthokashitanakari mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo ponoryaantavetari, piyaatai pipankoki.” ⁷Ari ikatziyanaka mantsiyavetachari, jatai ipankoki. ⁸Iñaakeri maaroni atziri apatoinchari, ipampoyaa-vakeri jiyaataira. Ikantaiyanakeni: “Omape-rotatziri Pava, iriitakera matakeroi otzimomotantakariri ishintsinka Jesús.”

Jagaitanakeri Mateo

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹Ikanta jovaanaka Jesús, irojatzira iñaantapaakariri paitachari Mateo, kovakotziriri isheninka kireeki. Ikantapairi: “Poyaatena.” Katziyanaka, joyaatanakeri. ¹⁰Ipoña jaanakeri ipankoki irovakaiyaari, itsipataanakeri iriyotaane. Osheki jatanain-siri kovakotziriri isheninka kireeki, jiyaatake eejatzi osheki kaariperoshireyeta-siri. Ari itsipatakari Jesús jovaiyakani.

¹¹Ikanta iñaakeri Fariseo-payeeni, ikaimakeri iriyotaane Jesús, josampitakeri: “¿Opaitama itsipatantariri Jesús kovakotan-tatsiri kireeki, itsipatakari eejatzi kaariperoshireyetsiri? Te onkameethate.” ¹²Ikemavakera Jesús, ikantanake irirori: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventanzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori. ¹³Ontzimatyepinkinkishiretero Ikantakaantane Pava, kantatsiri:

Te nonkovajaantairo pamayetaina pipira pimpometainari.

Iro nokovaperotairi pineshinonkayetaiyaari pisheninka.

Tera iro nopokantajaantakari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, aña nopokashitatziri kaariperoshireri nonkaimashiretairi irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴Ipoña ipokaiyakani iriyotaane Juan, josampitapaakeri Jesús, ikantziri:

“¿Opaitama kaari itzitanta piyotaane? Notzitapiinta naaka, ari ikempitari eejatzi iriyotaane Fariseo-payeeni.” ¹⁵Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Aririka inkempiyeyetyaari aavakaachari, çarima irovashireneentaitakya? Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intzitaitya. ¹⁶Tema aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro osape ovakerari, ari osaraaperotana-ke aririka ampthatanakyaaarika ovakerari. ¹⁷Eejatzi okempitari, te aritzi paisatori meshinantsinaki irovantayeyetyaaro eeryaatatsiri jimiretairi. Aririka irovantayeyetakyaaro, ari isanaryaanake, apaavaitashitakya jimireetari, eejatzi meshinantsinaki irirori. Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeyetyaaro, eero japaavaitanta apiteroite.”

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸Tekera inthonkero iriñaavaite Jesús, areetapaaka aparoni jevari, iñaapinkathatapaakeri, ikantapaakeri: “Kamake nishinto, iro nopokantari piyaate nopankoki pantantaiyaaro kapicheeni pako, añagaita.” ¹⁹Ari jiyaatanake Jesús, eejatzi iriyotaane joyaatanakeri. ²⁰Okanta aparoni mantsiyatatsiri tsinane, osheki osarentsi osokaavaitaka, tzimakotake 12 osarentsi, okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare. ²¹Tema okantashiretakitzi: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.” ²²Ipthokashitanakaro Jesús, ikantziro: “Tharomenta pinkantanaiya nishinto, ovashinchagaimi pikempisantake.” Apathakero eshitanake omantsiyare tsinaneka. ²³Ikanta jareetapaaka Jesús ipankoki jevari, iñaapaatziiri shovriventzirori kamaintsiri, osheki atziri akivainkatainchari. ²⁴Ikantapaakeri Jesús: “Pisheke, te onkame piraakotaiya-

karini, aña omakoryaatzii.” Thainkaya jovaitakeri Jesús. ²⁵Ipoña jomishitova-paakeri maaroni, kyaapaake Jesús, joirikavakotapaakero, piriintanaa eentsika. ²⁶Te omanakotanakya jantakeri Jesús, ikemakoitanakeri maaroni.

Jovashinchagairi Jesús apite mavityaakiri

²⁷Ikanta jovaanaka Jesús, ipatzimatana-keri apite mavityaakiri, ikaimakotziri, ikantzii: “iIcharine David-ni, pineshinon-kataiyaana!” ²⁸Irojatzii jareetantapaakari pankotsiki, eejatzii mavityaakiri irirori. Ipokashitapaakari okarikiini, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Pikinkishiretama eeroka ari novavisaakotaimi?” Ikantaiyini irirori: “Jee, aritake pimatakeri novinkatharite.” ²⁹Jakotanake Jesús, ipampitaa-kitakeri, ikantziri: “Ovashinchagaimi pikempisantaana.” ³⁰Apathakero amenanai kameetha. Ishintsithavetavaari, ikantziri: “Tera nonkove pinkamantakotena novashinchagaimi.” ³¹Iro kantamaitacha jiyaaataira, ikamantantayetanaake, ithonka ikemakoitanakeri Jesús.

Iñaavaaitakaitziri kisovaanteri

³²Ipoña jamaitapaakeneri Jesús aparoni atziri jaakiri peyari, kisovaante ikantaka. ³³Ari jovashinchaavakeri Jesús irika atziri, ñaavaitanai ikisovaantetakaavetakeri peyari, tema jomityaantapithatakeri iveyarite. Maaroni ikempoyeetanakeri Jesús, ikantashiretitanake: “Tera añaapiinte oshiyaraine irika anampiki Israel-ki.” ³⁴Iro kantamaitacha ikantaiyini Fariseo-payeeni irirori: “Jimatakaatziiirira ijevare peyariite jovashichaantariri iriakane.”

Sampainkatake pankirentsi

³⁵Ithonka jiyaaayetake Jesús maaroni nampitsiki, jiyotaantayetake japatotapiintaita. Iñaaventapiintakero Kameethari Ñaantsi tsika onkantya impinkathariven-

tantai. Jovashinchaayetakeri maaroni, tekatsi aparoni mantsiyarentsi pomerentstizimotyaaarine. ³⁶Iñaayetzirira osheki apatotzimentariri, antaro Jesús jetakoshi-retakeri, ikantake: “Omapero jashinon-kaayetaka irika atziripayeeni.

Ikempitakeri oisha eerorika itzimi aamaakoventyaarine.”

³⁷Eekerora ikantanakitziiri iriyotaane: “Ikempitakarora irikapayeeni atziri, osampainkatzi pankirentsi, iro kantamaitacha te intzimaperote atziri aavatairone. ³⁸Pamanairi Avinkatharite irotyaanteeta osheki jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisantayetaatsine.”

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

10 ¹Ipoña jiyoshiitake Jesús ikaratzi 12 iriyotaane, jimatanakero irirori irovashinchaayetairi mantsiyari, eejatzii ikaratzi jaakayetziri peyari, tema ipasavyaakari itasonkaventantzi. ²Jirika ikaratzi 12 jiyoshiitakeri Jesús: Etanakarori Simón, ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés, irirentzi Pedro. Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipatakari irirentzi Juan. ³Ipoñaapaaka Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo kovakovetariri kireeki isheninka, ipoñaapaaka Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, ⁴ipoñaapaaka Simón, ipaitaitakeri eejatzii Kisakotantakeri. Ipoñaapaaka ovekaraantapaakarori Judas Iscariote, iriitakera pithokashitan-tainchari.

Jotyaaantaitakeri karataintsiri 12

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵Opoña jotyaaantakeri Jesús karataintsiri 12, ikantavakeri: “Eerora pikenii janta isaikayetzi atziri kaari asheninkata aaka, eero pikenii eejatzii inampiki Samaria-satziite. ⁶Iri petapaintya piyaata-shiteri ikaratzi icharineyeteri Israel-ni, tsika itzimi kempitakariri oisha itzipina-

vaita. ⁷Tsikarika pinkenayetake pinkamantantayete, pinkante: ‘Irootaintsi impinkathariventantai Inkitesatzi.’

⁸Povashinchaayetairi maaroni mantsiyari, povañaayetairi kamayevetachari, povashinchagairi pathaavaitatsiri, eejatzi jaakayetziri peyari. Tema neshinonka-taari pinayetake, te piñe inkovakoitemiro. Iro pimatanaari eeroka pineshinonkanta-taiya eejatzi. ⁹Eerora paanake piireekite pitharateki, ¹⁰eero paanake eejatzi pitharate, eero paanake apite piithaare, pi-zapato-te, piyotzikiro, tekatsi aparoni paanake. Tema ikantaitzi:

Impinaiteri antavaitatsiri.

¹¹Aririka pareetya nampitsiki, pamena-paake aakameethatamine, iri pisaikimota-paake, irojatzzi pavisantakyaari pashineki nampitsi. ¹²Ari pareetakyaarika pankotsiki, povethatapaakyaari ikaratzi saikatsiri. ¹³Aririka iraaameethatava-kemi irirori, ari iriñeero isaiki kameetha okaratzi povethatapaakari. Irooma eerorika jaakameethatavakemi, amenaashitakara povethatapaakari. ¹⁴Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaizimi eejatzi, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite. ¹⁵Tema iriitake irimaperoteri apaata irovasankitaiteri irika, ari anaanakero ikantayeetairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.”

Iriñaashitakaitateemi apaata

¹⁶“Notyaantatziimi iroñaaka. Pikempivaitakari jotyaaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari. Iro kantacha ontzimatye pinkempitakotyari koviyantzi maranke. Ontzimatye eejatzi pinkempityaari aparoni shiro te ikatsimavaitzi.

¹⁷Paamaventya. Tema iraaakaantaitateemi jeveripayeeniki impasanavaitaitemi pankotsiki japatotapiinta. ¹⁸Impoña iraaheetanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi, okantakaantzirora paventaana

ari piñaaventayetainari, irojatzzi inkemantayetaiyaari, eejatzi pashinesatzi atziri kaari asheninkata. ¹⁹Aririka piñaakero iraaheetanakemi, eero pikantashirevaitzi: ‘¿Opaitama nonkantapaakeri?’ Tema tzimatsi iyotashiretakaimirone ompaitya piñaanetyaari. ²⁰Eerora piyotashitanakaro apaniro eeroka ompaitya piñaanetyaari, Tasorensinkantsi poñaachari Ashitamiriki, iri iyotakaimirone onkarate pinkantayetapaakeri. ²¹Ari iriñeetake aakaanterine irirentzi irovamaakaanterine. Piñe aakaanterine itomi. Piñe ovakaanterine ashitariri ikisaneentanakeri.

²²Oshékira piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakitoyeero paventaiyaana, aritake novavisaakoshiretaimi. ²³Aririka inkisaneentaitanakemi aparoni nampitsiki, pavishe pashineki nampitsi. Tema tekera pinthonkeroota pinkenayete maaroni nampitsiki tsika isaikayetziri Israel-mirinkaite, irojatzzi impiyantaiyaari irika Itomi Atziri. Omaperora.

²⁴Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri iriyotanetya tsika itzimi iyotairiri. Te añee eejatzi aparoni onampitaari iranaakoteri tsika itzimi onampitariri iñaapinkathateri. ²⁵Intaani añiuro kantatsi iyotaari inkempitakotyari iyotairiri pairani. Ari ikempitari eejatzi onampitaari. Tema ikisaneentayeetakena naaka iroñaaka, ikempikaantaitakena naakami Beelzebú ivinkatharite peyari. Eeroka ovatsipero inkisaneentaitemi pikempisantaanara.”

¿Niinkama añaaapinkathateri?

(Lc. 12.2-9)

²⁶“Iro kantamaitacha eerora pipinkashivaiyetari irikapayeeni. Ontzimatye onkoñaatakoyetai okaratzi omanakove-tainchari, ooñaarontayetairo kaari ikemathaveeta pairani. ²⁷Apaniro

niyotakaayetaimiro eeroka irokapayeeni, te iriyotakotzimaityaaro thainkaneri irirori, iro kantamaitacha eeroka kinkitha-takaayetairine. ²⁸Eero pipinkashivaiyetari kovatsineri irovemi, tema eero jimatziro irirori irotyaantemi sarinkaveniki. Iriira piñaapinkathatai Pava, tema iriitake matzirori irotyaantemi sarinkaveniki. ²⁹Pamene, te impinaperotya tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante aparoni. * ³⁰Jiyotzitaro Pava okaratzi tzimayetsirsi aishi. ³¹Piñaakero, jaamaakotari Pava tsimeripayeeni, eerokara jimaperotataitzi jaamaakotami. Eero pipinkashivaitari kisaneentzimiri. ³²Aririka pinkanteri pisheninka: ‘Noñaapinkathatairi Jesús,’ aritake nonkantairi Ashitanari Inkitesatzi: ‘Apá, iñaapinkathataana irika, asheninkataari.’ ³³Irooma pinkanteririka pisheninka: ‘Te noñaapinkathateri Jesús,’ ari nokempitaiyaari naaka, nonkantairi Ashitanari: ‘Apá, te iriñaapinkathatena irika, te asheninkataari.’”

Iñaaventakota Jesús
(Lc. 12.49-53; 14.26-27)

³⁴“Tera nokovi onkompitzimotyaaami. Tema te iro aparoni nompokantyaari niyotaaayetairi atziri irakameethatavakaiya. Aña nopokakera, kempivaitakami namatyeemi ovathaamentotsi pantaminthatavakaantyaari.

³⁵ Tema iro nopokantakari:
Inkisaneentantyaariri atzirriite jiritari,
Onkisaneentantyaarori tsinane iniroitari,
Onkisaneentantyaarori tsinane ayiroitari.

³⁶ Iri pithokashitavakaachane atzirriite inkisaneentavakaanaiya ikaratzi isaikavankotavakaiyani.

³⁷Tema iro onimotzimiri petakoyetyaari piri, piniro, povaiyanepayeeni eejatzi. Iro kantamaitacha aririka anaanakero okaratzi petakotana naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pikempisantaana. ³⁸Ontzimatyepinkyaaryoovero noñaaventayetakemiri, onkantavetya impaikakoitemi. Aririka povashaantakero, tera pinkyaaryoovero pikempisantaana. ³⁹Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impyashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.”

Impinayetairi
(Mr. 9.41)

⁴⁰“Tzimatsirika impaitya aapatziyaamireri, naakara jaapatziyaka. Ari okempitari eejatzi, tsikarika impaitya aapatziyeeyaanane naaka, iriira jaapatziyaka Ashitanari itzimi otyaantakenari jaka. ⁴¹Tzimatsirika iyotemine kamantanteri pinatzi, ari opoña jaapatziyanakami, ari pimonkaraiyaari impinataimi Pava apaata. Ari okempitari eejatzi, tzimatsirika iyotakemine kameethashireri pikantanaa pikempisantanai, ari opoña jaakameethatanakemi, ari pimonkaratyaari impinataimi Pava apaata. ⁴²Aririka iriyoitemi eerokatake niyotaane, irootake impayee-tantyaamiri pimire, jiyotakero Pava, iriitake pinatairine irika etakotakamiri.”

Jotyaantziri Juan iriyotaane
(Lc. 7.18-35)

11 ¹Ikaratakero Jesús jiyotaaayetaakeri 12 iriyotaane. Ovaanaka inkamantante maaroni nampitsiki saikayetsirsi janta.

²Ikanta Juan oviinkaatanereri, jashitakoitakeri chapinki, ikemakotakeri

* **10.29:** Kantakotachari jaka “te impinaperotya tsimeripayeeni,” tema kantatsi iramanantaitantyaari aparoni kireeki inkateririka apite tsimeri.

jantayetakeri Cristo, jotyaaantake apite iriyotaane irirori, ³irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokatakema ipaitaitziri, ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzima-tsima pashine naamaiaaari?” ⁴Ikanta jareetaiyakani, josampitapaakeri Jesús. Irootakera ikantantanakariri irirori:

“Aririka piyaatai, pinkamantapairi Juan maaroni pikemakenari eeroka, okaratzi piñaayetakeri nantayetakeri eejatzi.

⁵Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporokiri, novashinchaayetairi maaroni pathaavaivetchari, nokemakaayetairi matayempiri, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri Kameethari Ñaantsi ashinonkainkaripayeeni. ⁶Irootake inkimoshireyetantaiyaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

⁷Ikanta ipiyeeyanaani iriyotaane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantzi: “¿Ipaitama pikinkishiretari piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake aponi kempitakarori savoro opiyonkatonkitakaaro tampyaa okantakaari te iminhashireta? ⁸¿Piñaapaakerima jovaneenkataka ikithaata? Aña tera. Tema ikaratzi ovaneenkatachari ikithaata, isaikavankotziri irirori pinkatharentsi. ⁹Iro piyaatashitantariri piyotaiyakenira kamantantaneri jinatzi. Tema jimaperotatziro irirori janaakeri kamantantaneriite. ¹⁰Iriitake josankinatakoitakeri pairani, iñaanatziri Pava Itomi, ikantziri:

Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi,

Iriitake oveysikanontemineri tsika pinkenapaake eeroka.

¹¹Pinkeme nonkante naaka: Osheki atziri tzimavetainchari, tekatsimaita anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate ipinkathariventairi Pava inkiteki, aponi tsinampashiretatsiri janta, janaakotairira irirori Juan. Omaperora.

¹²Tema jetanakarora pairani Juan ikinkithatakaayetakemi, tzimatsi osheki atziri nevetanakarori shintsini iriñeero tsika ipinkatharita Inkitesatzi. Iniroite ikovanake iriñeero kempivaaitaka ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya. Irojatziki kantayeeta iroñaaka. ¹³Pairani tekera intzime Juan, tzimavetacha Kamantantaneri ipoña Ikantakaantaitane eejatzi.

¹⁴Iriima Juan, iriitakera ñaaventakotakeriri pairani, iriitakera Elías-tatsiri piyaatsineri. ¹⁵Kovirori inkemathatero, inkempisante. ¹⁶Nokempitakaantakemiri naaka koshekavarentzi eentsi aririka inkashiyavaite, ¹⁷ikantaitziri: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Temaita inkove. Ikantaitziri eejatzi: ‘Intsityaa ampanthai ovashiretantyaari.’ Te inkovero eejatzi. ¹⁸Ari pikempitaiyakani. Piñaavetavakari Juan, itzitapaakaro irirori irovarite, te jimiretaro kachori, pikantaiyakerini: ‘Jaakatziiri peyari, iro itzivaitantari.’ ¹⁹Ipoña ipokavetaka Itomi Atziri, te intzivetyaaro irirori ovariantisi, jimiretaro kachori eejatzi. Pikantaiyakerini: ‘Kaariperori jinatzi irinta, niyavarentzi, shinkiryantzi jinatzi eejatzi. Jaapatziyari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyitari eejatzi kaariperoshireri.’ Tekatsi ompaitya, tema aponi iyotaneri ari iriyoeyetairi apaata omapero jiyotaneta, aririka iriñaayeetakeri onkarate avisayetaatsine.”

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki
(Lc. 10.13-16)

²⁰Ipoña iñaaventakotanakeri Jesús ikaratzi ñaayvetakarori itasonkaventantayetake nampitsiiteki, iro kantamaitacha te irovashaantero ikaariperoshiretaiyini. Ikantanake: ²¹“Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi. Osheki iñaayvetakana notasonkaventantayetake, temaita inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenane Tiro-satzi, eejatzi

Sidón-satzi notasonkaventantzi, aritakemi irovashiretakotanakyaami ikaariperoshi-reyetake, irovashaantanakeromi. Impoña inkempisantayetaimi maaroni iriroriite.*
²²Apaata aririka iraaeyetairi kameethashireyetaintsiri, eerora jimaperoitzi irovasankitaayeetairi Tiro-satzi, eejatzi Sidón-satzi. Iro kantamaitacha imaperoyeetairi irovasankitaiteri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, tema iñaavetakana notasonkaventantayetzi, temaita inkempisante.
²³Eejatzi inkempiyetaiya Capernaum-satzi, ikinkishiretaiyakani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha osheki ikisoshiretake, iriyaayetai ikenayetzi kaminkari. Iriimi ñaakeronemi Sodoma-satzi pairani okaratzi iñaayetaikeri Capernaum-satzi, inkempisantaikenenimi irirori, eero japerotzirimi pairani Pava saikaiyatsinimi iroñaaka.
²⁴Aririka iraaeyetairi apaata kameethashireyetaintsiri, iriira imaperoyetai irovasankitaaperoitairi Capernaúm-satzi, anaanakero jovasankitaikeri pairani Sodoma-satzi.”

Pimpokashitaina naaka, ari piñeero nomakoryaakaayetaimi
(Lc. 10.21-22)

²⁵Ipoña jiñaañaatanakeri Jesús Ashitariri, ikantanakeri: “Apá, eeroka pinkathariventziriri maaroni inkitesatzi, eejatzi maaroni kipatsisatzi, osheki nopaasonketakemi. Tema eeroka iyotakaayetairiri eentsi tsinampashireri, kaari jiyoyetzi iyotaneriite.
²⁶Tema irootake onimotakemiri.”
²⁷Ipoña ikantanakeri piyotzimentakariri: “Tri Ashitanari iyotakaakenarori maaroni. Apanirora ikanta irirori jiyoperotana naaka tema Itomi jovana. Ari nokempitakari eejatzi naaka apanirora niyoperotziri. Impoña iriyoyetairi eejatzi inkarate

niyotakaayetairi naaka.
²⁸Aririka piñeero pimakoshirevaite, aririka piñeero ompaitya pimpakoovaityaari, pimpokashitaina naaka, pinkamantainaro, aritake piñeero nomakoryaakaayetaimi.
²⁹Eero pimanintziro pimpakoovaiyetyaari, naakatake omperatamiri panatero. Tema tzimatsi nokoviri niyotaimiri, tera niyote naaka notsimaashiretantya, tsinampashire noni. Ari piñeero nomakoryaashiretakagaimi.
³⁰Tema okaratzi nomperatantari naaka, tera opomerentsiperota.”

Iñaaventziro Jesús kitaite jimakoryaantaitari
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 ¹Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsimashiki. Tema itasheeyaatzini iriyotaane, javiikitanake okithoki pankirentsi iroyaari.
²Iñaakeri Fariseo-payeeni, irootake ikantantakariri Jesús: “Pameneri piyotaane. Iroka kitaite jimakoryaantaitari onatzi, te oshinetaantsite iraviikivaite.”
³Ari jakanakeri Jesús ikantziri: “Tema piñaanatakoteri ikantakota David-ni, aantavetariri itashe itsipatayetakari ikarataiyini.
⁴Ikyaaakeranki tasorentsipankoki, jovakaro tasorentsianta, ipayetakeri eejatzi itsipatakari. Te oshinetaantsiveta, intaani jovayetaapiintaro omperatasorentsitaari.
⁵Josankinaitate eejatzi pairani Ikantakaantaitane, okantzi: ‘Eero pantavaitantaro kitaite jimakoryaantaitari.’ Iro kantamaitacha jiyaatapiintzi omperatasorentsitaari kitaite jimakoryaantairi janta tasorentsipankoki, jantavaitapiintzi. Tekatsi kishimenterine.
⁶Nokantzi naaka, tzimatsira jaka iñaapinkathaperoiteri, iriira anayirori tasorentsipanko.
⁷Iro josankinatantaitakari pairani, kantatsiri:

* **11.21:** Tema irikaite Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío jinayetzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri jinayetatzi, te isheninkatari judío-payeeni.

Te nonkovajaantairo pamayetaina pipira pimpometainari, Iro nokovaperotake petakoyetaiyaari pisheninka. Ari pinkemathateromi iroka, eero pikantzimentzirimi irikapayeeni, tema te inkaariperoshirete. ⁸Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro kitaite jimakoryaantaitari.”

Atziri kisovakori
(*Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11*)

⁹Ipoña jovaanaka Jesús, ikyaapai eejatzi japatotapiintaita. ¹⁰Ariya isaikakeri janta atziri kisovakotatsiri. Ikanta Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Aritatsima povashincheeri kisovakori kitaite jimakoryaantaitari?” Iro josampitantariri onantyaari inkantakoteri. ¹¹Ipoña jakanakeri irirori, ikantziri: “Tera pamenaminthatashitari poishate aririka irotetya omoronaki kitaite jimakoryaantaitari, petakotari, pinoshikiri. ¹²Iriira jetakoperoyeeta atziri, janayiri oisha. Tema te onkaariperoshiretakaante ankaminthaante kitaite jimakoryaantaitari.” ¹³Jiñaananakeri atziri kisovakori, ikantziri: “Pinthaaryavakotai.” Matanaka atziri, akotsitanai, okempitanaaro pashine irako. ¹⁴Iro kantamaitacha kisaiyanakani Fariseo-payeeni. Jataiyakeni, ikinkithavaitaiyakeni, ikantaiyini: “¿Tsiika ankantakerika Jesús, ampeyakaantyaariri?”

Josankinatakotziyeetakari pairani Jesús

¹⁵Ikanta Jesús, iyotake ikovaitatzi irovaiteri, irootake jovaantanaari. Ari joyaatanakeriri osheki atziri, jovashin-

chagairi maaroni mantsiyari. ¹⁶Ikantayevetakari: “Eerora pikamantakotana.” ¹⁷Ari omonkaratari josankinatakaayeetaakeri pairani kamantaneri Isaías-ni, ikantziri:

¹⁸Jirika nomperatane, iriitake niyoyaa-keri.

Netakotane inatzi, iri oimoshirenkanari.

Kiso iroveri Tasorentsinkantsi, Iñaaventaineri kaari asheninkata, inkantairi kyaaryootatsiri.

¹⁹Eero ishincheenkaventa irirori, Eero ikemaitziri inchecheraate iriñaaventakotya,

²⁰Eero jovatsitaperotziro irirori irisataaperotero sonkari sataave-tainchari,

Eero joitsivakiri paamparimenki kapichevetainchari ipaampatake, Irojatziki inkitsirinkayeetantakyaarori iriñeetairo kyaaryootatsiri.*

²¹Iriitakera iroyaakoneentairi ikaratzi kaari asheninkata impairyagairi ivairo.

Kishimatziriri Tasorentsinkantsi
(*Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23*)

²²Ipoña jamaitakeri Jesús jaakiri peyari, imavityaakitakaakeri, ikisovaltatakaakeri eejatzi. Jovashinchaavakeri, amenanai kameetha, kantanai eejatzi iñaavaaitai. ²³Ipampoyaaaminthatanakeri maaroni atziri, ikantaiyanakeni: “¿Iriitaa-jatakema irika charinetariri David-ni?” ²⁴Ikanta ikemaiyakeni Fariseo, ikantaiyanake irirori: “Irika atziri jovashinchaatziiri ashtariri peyari Beelzebú, irootake jovavisaakotantariri ikaratzi jaakayetziri peyari.” ²⁵Iro kantamaitacha Jesús jiyotakotakeri ikinkishireyetakeri,

* **12.20:** Oshiyakaaventachari sonkari ipoña paamparimenki tsivakimataintsiri, iriitake atziiriite ikaratzi kempisantavetachari kapicheeni, ashinonkaashireyetachari, mantsiyashireyetatsiri, shipetashireyetatsiri, tema aritake ineshinonkayetairi Jesús irikaite, eero ishinetziri irashinonkaayetaiya, aña aavyaashire inkantakaayetaiyaari, iroshireperoyetaiya.

ikantanakeri: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri, ari iriñaakero irovapintavakaiya. Eejatzi okempita aririka irantaminthatavakaiya inampiki atziri, ari iriñaakero irovapintaavakaiya inampiki. Aririka irantaminthatavakaiya atziri ikaratzi isaikavankotavakaa, ari iñaakero irovapintaavakaiya ipankoki. ²⁶Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavaiyaami. ¿Eeroma iñiuro inthonkya aririka irovapintaavakaanakya? ²⁷Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane naaka, ¿irijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri kaakaneritatsiri? Aririka okanta pikamantakotatziri piyotaane, ari inkishmentakemiro okaratzi pikantakeri. ²⁸Tema iri Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki ovashinchaanari naaka novavisaakotantariri jaakiri peyari. Tema irijatzi Pava omapokakemiri eeroka ipinkathariventantzi. ²⁹Aririka inkovaite inkoshiiteri shintsitsisiri kameetha atziri, ontzimatyere itaitavakyaari irosooiteri, ari onkantya eero ikisakoventantaro jashivetari aririka irayitaiteri. ³⁰Tema ikaratzi kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisaneentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyana. ³¹Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Kantatsi imeyakotairi Pava inkarate kaariperoshirevetchaneri, eejatzi inkempitagairi maaroni ñaavaivetarori kaariperori ñaantsi. Iriima kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero ipyakotairi. ³²Ari okempitari eejatzi: Kantatsi imeyakotairi Pava inkarate kantzimavetyaarine Itomi Atziri, iriima inkarate kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero jiñeero imeyakotairi. ³³Onkempivaityaaro aririka iriñeetero kameethari chochoki, jiyotaitzi kameethari onatzi ovaato inchato tsika opoñaakara chochoki. Ari okempitari eejatzi aririka iriñeetero chochoki piyantatsiri, jiyotaitzi

kaaripero onatzi ovaato inchato tsika opoñaaka iroori. ³⁴Pikempitakari maranke, kaariperoshire pikantaiyakani. Tekatsi pinkenakairo piñaavaitero kameethari, te apantyaaro pikinkishireyetaryi, irootake okaariperoyetantakari pikantayetziri. ³⁵Aparoni kameethashireri ikinkishiretaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshiretatsiri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri. ³⁶Irootake nokantantari naaka, aritate iramenakoyeetairo apaata okaratzi kaariperori iñaaneyetari. ³⁷Kameetharika okaratzi piñaaneyetari, ari irakameethayeetaimi. Irooma terika onkameethate, inkantayeetaimi: ‘Kaariperoshire pinake, ontzimatyere pinkemaantsitaiyaaro osheki.’”

**Ikovaveta kaariperoshireri
intasonkaventantaite
(Lc. 11.29-32)**

³⁸Ipoña jakaiyanakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite ikantanakeri: “Iyootanaterí, nokovi noñeemi pintasonkaventante.” ³⁹Ari jakanake Jesús ikantzi: “Kaariperoshire pinaiyini eeroka, pithainkane povakeri Pava, pikovaiyini piñeena nontasonkaventante. Iro kantamaitacha eero noñaakimiro, intaani piñeero kempityaarone okaratzi avishimotakeriri pairani Jonás, ⁴⁰tsika okanta jiniyantakariri kempitariri antari omani, tema mava kitaite isaikake imotziki. Ari inkempityaari eejatzi irika Itomi Atziri inkitavetaintya mava kitaite kipatsiki. ⁴¹Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iriyakoventaimi Nínive-satzi, tema ikempisantairi pairani irirori Jonás jovashaantanairo ikaariperoshirevetaiyani. Tema irika saikimotakemiri eeroka iroñaaka janayirira Jonás. ⁴²Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iyakoventaimi

tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotaneri pinkathari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka janayiri Salomón.”

Ipiyashitanta peyari

(Lc. 11.24-26)

⁴³“Okempivaitakarora isaikashiretanyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro irañaantare. Aririka irookaveetanyaari, avisakovetaa atziri isaikantakari peyari. Jatavetaa inkenavaite tsika janta te inampiitaro, eero jĩnii tsika isaika.

⁴⁴Impoñaakya inkantashiretai peyari: ‘Nompiee nopankoki tsika nopoñaaka.’ Piyaa peyari, iñaapairi atziri kameetha opishitaka irañaantare, ovaneenka okantaka. ⁴⁵Impoña iriyaatashitakeri maperotziroori ipeyaritzi, inkantakeri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Ari irashinonkaaperotyaaari irika atziri, eero ikempitaa jashinonkaaveta pairani kapicheeni. Arira pinkempitaayetaiyaari iroñaaka eerokaite.”

Iñaaventziro Jesús iriniro ipoña irirentzi

(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶Eeniro ikinkithatakaayetatziiiri Jesús atziri apatotzimentakariri, ari areetapaaka iriniro otsipatakari irirentzi-payeeni, okatziyapaaka jakakiroki, okaimakaantapaakeri. ⁴⁷Ikantaveetakari: “Ari areeta piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ⁴⁸Ari jakanake ikantzi: “¿Otzimikama pikinkishiretaiyarini iro nonirontari, iri nirentzitari?”

⁴⁹Jookotanakeri ikaratzi jiyotaayetapiintakeri, ikantzi: “Irikapayeeni iriitakera nokempitakaantaari nirentzi, iriitake nokempitakaantaari eejatzi noniro.

⁵⁰Tema maaroni antanairori ikovayetziri Ashitairi Inkitesatzi, iriitake nirentzitaari, iriitake notsirotaari, iriitake noniron-taari.”

Joshiyakaaventziro Jesús pankivairentzi

(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

13 ¹Ipoña ishitovanai Jesús pankotsiki, jatanai inkaarethapyaaki. Ari isaikapaake. ²Ipiyotzimentapaari eejatzi osheki atziri. Iñaake othataka pitotsi, otetapaaka, saikapaake. Katziyeyakani atziri irirori inkaarethapyaaki.

³Joshiyakaaventziiniri okaratzi ikinkithatakaayetakeriri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankivairentzi jatatsiri impankite.

⁴Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ipokapaake tsimeri, jovapaakaro. ⁵Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzi tsika te ontzimaperote kipatsi, ari oshookavetanakari thaankiperoini. Tera ontontapathatye kipatsi, ⁶sampiyashitanake pankirentsi ishintsitapaake ooryaa, tema te onkyaaperote oparitha inthomointa. ⁷Tzimatsi pashine ookakitapainchari kitocheemashiki, anaanakero iroori oshookanake, kamanake pankirentsi. ⁸Irooma pashine ookakitapainchari okameepathatzi kipatsi, saankana oshookanake, kithokitanake maaroni. Tzimayetanai okitho aparopayeeni okaratzi shookapaintsiri. Aparoni shookapaintsiri oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake. ⁹Kovatsiri inkemathatero, irovayempitatya inkempisante.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori Jesús?

(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰Ipoña josampitakeri iriyotaane, ikantzi: “¿Opaitama poshiyakaaventan-

* **13.8:** Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 100 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 30 okithoki.

taniriri atziripayeeni okaratzi piñaaventayetziri?”¹¹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Ishineyeetaimiro eerokaite piyotairo tsika ikanta ipinkathariventantai Inkitesatziz, iriima irikaite te irishineyeeteneri irirori.¹² Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriñaatyero eero otzimimoperotairi.*¹³ Irootakera noshiyakaaventantarori iroka, onkantya iramenavetya irikaite, eero iñaamaitaro. Ari inkemavetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayevetakari.¹⁴ Iriiyetakera iñaaventake pairani Isaías-ni, ikantake:

Pinkemaiyavetakya, eeromaita
pikemathataiyavakero.

Pamenaiyavetya, eeromaita piñagaiyironi.

¹⁵ Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite. Matayempi jinaiyake.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyaroni,

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ikinkishirentaiyani.

Tera inkempisantaiyeeni, eero novavisaakotairi.

¹⁶ Irooma eeroka kimoshire pinkantaiyaani, tema piñagairo, pikemayetairo eejatzi.

¹⁷ Tema iro ikovaiyavetakarin pairani kamantantneriite eejatzi kameethashireri, iriñeeromi irirori okaratzi piñaayetairi eerokaite. Ikovavetaiyakani inkemeromi pikemaiyakerini eeroka. Tema te iriñaatyeena, te inkemaiyenani. Omapero.”

Iñaaventziro Jesús
joshiyakaaventziri pankivarentzi
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸ “Pinkeme noñaaventemiro okaratzi noshiyakaaventakeri pankivarentzi.

¹⁹ Tzimatsi kemirori noñaaventziro ipinkathariventantai Pava, temaita ikemathatziro. Ikanta ipokake ovaariperoshiretantatsiri jovashaantakaapaakeri ikempisantavetana. Iriitake kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari avotsiki.²⁰ Tzimatsi eejatzi tharomentaventarori noñaane, ikempisantzi thaankiini. Iri kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari omapiporokitzi.²¹ Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, te ikisashitaro ikemaantsiventanakaro ikempisantzi, jovashaantanakero. Ikempitakaro pankirentzi sampishitaintsiri tera onkyaperotatyeparitha inthomointa kipatsiki.²² Tzimatsi eejatzi kemavetarori noñaane, iro kantamaitacha inevevaitaro intharomentavaitya, osheki eejatzi ikinkithashiretakotziro irovaakaro, irootake ipeyakotantakarori noñaane, te inkempisante. Ikempitakaro pankirentsi ookakitapainchari kitocheemashiki, kaari kithokitsine.²³ Tzimatsi pashine kemirori noñaane, ikempisantanakero. Ikyayooventanairo. Iri oshiyakarori pankirentsi shookapaintsiri okameepathatzi kipatsi, oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake.”*

Iñaaventakotziri Jesús pankitzirori trigo

²⁴ Ipoña joshiyakaaventakeneri eejatzi Jesús, ikantake: “Jiroka oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Inkitesatziz, oshiyari aparoni atziri pankitzirori kameethakiri trigo.²⁵ Okanta tsirenipaite jimagaiyini iratziritepayeeni eejatzi irirori, pokake kisaneentziriri jamake okitho trigo-niro, ipankitakeneri irovaneki, ikonovakero trigo-perori, piyanaka.²⁶ Ipoña oshooka-

* **13.12:** Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheenira piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakityemiro. * **13.23:** Pamenero kantakotachari janta versículo 13.8.

nake trigo-perori, kithokitanake. Ari okempitakari eejatzi trigo-niro ikonovaitakerori. ²⁷Ikanta jiyotaitakero, jiyaatashitakeri ashitarori, ikantaitakeri: ‘Kempitaka te apantyaaro okitho trigo apankitakeri povaneki, ¿opaitama okonovantarori oshookake trigo-niro?’ ²⁸Ikantanake ashitarori irovane: ‘Aña iri pankitakerori kisaneentanari.’ Ikantzi iratzirite: ‘¿Pikovima niyaate nonthokayetairo trigo-niro?’ ²⁹Jakanake, ikantzi: ‘Eero, aamaashitya, ari pinthokakotakero trigo-perori. ³⁰Ari okantavaka onkonovyaaroota oshooke, irojatzi osampatantakyaari trigo-perori. Aripaitera nonkante-miri: Pinthatzinkero trigo-niro, pintayero. Paviikitairo trigo-perori, povayetairo.’”

Joshiyakaaventaitziro okitho iryaanitatsiri
(*Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19*)

³¹Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventakeneri, ikantzi: “Jiroka oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Inkitesatzi, okempivaitakari pankitzirori iryaanitatsiri okitho pankirentsi.* ³²Iryaani okantaveta okitho, iro kantamaitacha aririka oshookanake, anayiro pashine pankirentsi, antaro ontevayetanake ari irimavoshiyetyaari tsimeripayeeni ontsimankatapeshitake.”

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta
(*Lc. 13.20-21*)

³³Jiroka pashine joshiyakaaventakeri Jesús, ikantzi: “Aririka ipinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyakotaro aparoni tsinane ovetsikirori tanta. Aakero trigo-pane, okonovakero shineyakairori. Aritake oñaake oshineye otantanepathate.”

Tsika okanta joshiyakaaventantarori Jesús iñaaventayetakeri
(*Mr. 4.33-34*)

³⁴Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventziro okaratzi jiyotaantayetziri. Tekatsi aparoni kaari iroshiyakaavente. ³⁵Ari omonkarataakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri iñaaventakotziro ikantakeri Pava:

Noshiyakaaventatyeeeneri atziri maaroni noñaaventeneri.
Nooñaarontaineri kaari jiyoveeta pairani ovakera ovetsikantakari kipatsi irojatzi iroñaaka.

Jooñaarontziro Jesús kempitarori trigo-niro

³⁶Ipoña jiyaatanai Jesús, jookayetanairi atziri apatotzimentakariri, jatanake pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “Piyotainaro okaratzi poshiyakaaventakeri. ¿Opaitama oshiyakaaventachari trigo-niro ikonovaitakerori ipankiitziro trigo-perori?” ³⁷Ikantzi Jesús: “Irika Itomi Atziri iriitake kempitakariri ashitarori irovane ipankiitakero trigo-perori. ³⁸Iroka ovaantsitatsiri irootake oshiyakaaventarori kipatsi asaikantayetari. Iroka trigo-perori iri oshiyakaaventacha ikaratzi ipinkathariventairi Pava. Irooma trigo-niro iri oshiyakaaventacha ikaratzi jashiyetari Kaariperori. ³⁹Irika kisaneentantatsiri pankitakerori trigo-niro iri oshiyakaaventacha kamaari. Kempityaarone jaavataitziro okitho trigo, oshiyakaaventa aririka onthonkaiya apaata kipatsi. Irikapayeeni aavayetakerori okitho iri oshiyakaaventacha maninkariite. ⁴⁰Piñaakero, japatotakaantaitakero

* **13.31:** Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi, paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

trigo-niro, itagaitakero. Iroora oshiyakaaventacha aririka onthonkaiya apaata kipatsi. ⁴¹Irika Itomi Atziri irotyaantairi maninkariite, irapatokaantairi kaariperoshiretatsiri, tema te inkove inkonovaiyaari ikaratzi kempisantayetakeriri. ⁴²Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaityaari iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya. ⁴³Iriima ikaratzi kameethashireyetaintsiri, shipakiryaa inkantaiya inkempitayetaiyaari ooryaatsiri. Isaikimoyetairi Ashitairi tsika ipinkathariventantzi irirori. Povayempitayta.”

Iñaaventziri Jesús omanachari kireeki

⁴⁴Ipoña ikantake eejatzi Jesús: “Jiroka pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi osheki kireeki jomanaitziri ovaantsiki. Ikanta aparoni atziri iñaakeri, te arite iraanakeri, eejatzi jomananairi, tekatsi inkamante, ikantashiretanake irirori: ‘Ontzimaty namanantero iroka kipatsi, ari onkantya nashitantaariri ikaratzi tzimatsiri janta.’ Ipoña ipimantakero okaratzi tzimimovetariri, jamanantakero kipatsi. Kimoshire ikantaka, tema jamanantakotakeri osheki kireeki. Ari okempitari eejatzi aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi.”

Iñaaventziro Jesús mareryaari pinaperotachari

⁴⁵Ikantzi eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi, ikempitari aparoni atziri kovaintsiri iramanante mareryaari.* ⁴⁶Jiñaake mareryaari, osheki ikovake irayeri. Ipoña ipiyanaa inampiki, ipimantapaa-kero okaratzi tzimimotziriri, jamanantakero iroñaaka mareryaari.”

Iñaaventziro Jesús kithare

⁴⁷Ikantake eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi, ikempitari aparoni kithatatsiri. Jaake osheki kantavaiyetachari shima. ⁴⁸Ipoña jinoshikakotakeri othapyaaki, ikoyaayetakeri kameethatatsiri. Ikaratzi kaari kameethayetsine, jookayetakeri. ⁴⁹Ari onkempitaiyaari apaata aririka onthonkaiya kipatsi. Impokake maninkariite, irinashiyetaiyaari kameethashireri, ari inkempitaakeriri eejatzi kaariperoshireri. ⁵⁰Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.”

Iñaaventziri Jesús ovakerari ovaakarontsi ipoña paisatori

⁵¹Ari ikantzi Jesús: “¿Pikemathatakeroma okaratzi nokantayetakeri?” Ikantaiyini iriyotaane: “Nokemathatakeri.” ⁵²Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Noshiyakaanteri aparoni ashitaanitachari, tzimatsiri irovaakaro pinayetachari. Jaapiintziro paisatori irovaakaro, jaapiintziro eejatzi ovakerari. Aritake inkempitaiyaari eejatzi iyotzinkariite aririka impinkathariventairi Inkitesatzi, iriyotaantairo okaratzi etarori jiyotaantziro pairani, iriyotaantairo eejatzi ovakerataatsiri.”

Ipiyaa Jesús Nazaret-ki (Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³Ikaratakero Jesús joshiyakaaventakero okaratzi iñaaventakeri, ari jiyaatanai. ⁵⁴Ikenanai inampiki. Jiyotaantayetapai japatotapiintaita. Ipampoyaa-minthatakeri ikaratzi kemayetakeriri, ikantaiyini: “¿Ipaitama matakaakeriri irika jiyotanetantakari, ipoña itasonka-

* 13.45: Iro ikantakoitzi jaka mareryaari, okarayetzi mareryaayetsiri kempiyetarori mapi ipaitaitziri “perla,” osheki inintaitziro. Iro kantamaitacha kimota okanta ovinaro.

ventantzi eejatzi? ⁵⁵¿Kaarima irika itomi osheronkapiintzirori inchakota, otomitari María? ¿Kaarima irirentzipayeeni irika: Jacobo, José, Simón, ipoña Judas?* ⁵⁶¿Tema ari akaratziro iritsiropayeeni anampitaro jaka, ipaitama pinkatharentsitakaakeriri?” ⁵⁷Osheki ithainkaitakeri, ikisaneentaitanakeri. Irojatzí ikantantanakari Jesús: “Ari ikantatyá kamantantanerite iriñaapinkathaiterite inampikira irirori.” ⁵⁸Tema osheki ithainkimavaitaitakeri Jesús inampiki, irootake kaari itasonkaventanta.

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri

(Mr. 6.14-29; Lc. 3.19-20; 9.7-9)

14 ¹Ikanta pinkathari Herodes paitachari Tetrarca, ikemakotakeri Jesús. ²Ikantziri iromperatane: “Irika Jesús iriitakera Juan oviinkaatananeri. Iriitakera añagaatsi, piñeeri otzimi ishintsinka.” ³Tema iri Herodes aakaan-tzitakariri Juan, joosotakaantakeri, jominkyaakeri. Iro kantakaantziro iinavetari irirentzi Felipe paitachari Herodías. ⁴Tema ikaminaavetayaari Juan irika Herodes, ikantavetari: “Te arite paapithatantziro.” ⁵Ari ikovavetaka irovakaanterimi, iro kamamaitacha osheki ñaapinkathatakeriri Juan, jiyotaiyini kamantantanerite inatzi. Itharovakaanakari Herodes atziri, ikantashiretzi: “Aririka novakaantakeri, ari inkisaneentaitakena.” ⁶Okanta omonkarataka kitaite joimoshirenkavetaro itzimantari Herodes. Ipiyotaiyaka osheki isheninka, joimoshirenkaiyirini. Ari opokapaake ishinto Herodías, amasheetapaake. Osheki ookimotanakari Herodes. ⁷Ikantakero: “Tzimatsirika ompaitya pinkampitenari, ari nompakemiro. Omapero, jiyotzi Pava eero namatavitzimi.” ⁸Ipoña okantziro iniro:

“Pinkanteri inthatzinkakaanterite Juan.” Iro okantantakariri: “Nokovi pamakotakenaro iito Juan matzitati.” ⁹Ari jovashiretanakari Herodes, te inkovavetya. Iro kamamaitacha ikemaiyakeri isheninka ikantakerori inkaaranki. ¹⁰Irootake ithatzinkakaanantakariri Juan. ¹¹Jamaitakero iito, ipakoitakero aanakenero iniro. ¹²Ipoña ipokaiyapaakeni iriyotaane Juan, ikitatairi. Arira jiyaataiyanake isaiki Jesús, ikamantakeri.

Jovakaari Jesús 5,000 atziri

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³Ikanta ikemake Jesús kamake Juan, otetanaka pitotsiki iriyaatero tsika te inampiitaro. Iro kamamaitacha ikemakotakeri tsika iriyaate, shiyeeyanakani ikenaitake avotsiki, joyaataitanakeri. ¹⁴Iro jaatakotapaakitzini Jesús, iñaapaatzí osheki piyotzimentakariri. Jetakoshiretapaakari, jovashinchaake osheki mantsiyyetatsiri. ¹⁵Okanta osheetyaanake, ikantzi iriyotaane Jesús: “Pamene, asaikaatziira tsika te inampiitaro, aritake sheetyaake eejatzi. Pinkaratero pikinkithatzi, iriyaataita atziri nampitsiki irovapaiya.” ¹⁶Jakanakeri, ikantziri: “¿Opaita iratsipe-tantyaarori iriyaayetai? Pimperite eroka irovarite.” ¹⁷Ikantanake iriyotaane: “Tekatsi nomperi naaka. Intaani otzimi okaratzi 5 tanta ipoña apite shima.” ¹⁸Ikantzi Jesús: “Pamakenari jaka.” ¹⁹Ari ikantziri maaroni atziri: “Pisaikaiyeni.” Thointaiyanake atziriite. Ipoña jaakero tanta, eejatzi shima, amenanake jenoki inkiteki, iñaañaatanake, ikantzi: “Paasoonke Ashitanari, eerokatake pakerarori iroka noyaari.” Ipoña ipitharyaakero, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaitakaniri irirori atziripayeeni apatotainchari. ²⁰Ari ikaratzi jovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo

* 13.55: Jacobo, irijatzi ikantaitziri eejatzi Santiago.

tzimakaarantapaintsiri, joteyetairo kantziriki, okaratzí 12 jaikitaachari. ²¹Aamaaka ikaratzí 5,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzí tsinane ipoña eentsipayeeni ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare
(Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21)

²²Ipoña ikantairi Jesús iriyotaane: “Thame petaiyaaro pimontyagai intatsikero.” Ikantakeri eejatzí piyotzimentakariri: “Kantatsi piyaataiyeene.” ²³Iro ikenantanakari irirori tonkaariki, iñaañaateri Ashitariri. Okanta otsirenitanake, saikake apaniroini Jesús janta. ²⁴Overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki, antaro otamakaane inkaare, oipiyapiyatakotakeri tampyaa. ²⁵Okanta okitaitzimatake, pokai Jesús janiitantaaro inkaare. ²⁶Te iriyotavairi, itharovaiyanakeni iriyotaane, ikaimaiyanakeni: “iKaakitake shiretsivé!” ²⁷Iñaanatapai irirori, ikantziri: “Naaka pokaatsi, tontashire pinkantya eero pitharovavaitzi.” ²⁸Ari ikantanake Pedro: “Eerokama Novinkatharité, pinkantakaiyaaro naniitantaaro naaka inkaare.” ²⁹Ikantzi Jesús: “Pimpokanake.” Anitanake Pedro inkaareki jiyaatashitanakeri isaikakera. ³⁰Iro kantamaitacha ikinkishiretanakero Pedro antaro otamakaane inkaare, itharovanake, iro itsitsiyantanakari, ikaimanake: “Pinkatharí paavaina.” ³¹Jakotashitanakeri Jesús, jaavairi. Ipoña ikantziri: “Kapiche pikempisantakena. ¿Opaitama pikisoshiretantari?” ³²Ikanta jotetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. ³³Iniroite iñaapinkathatanakeri iriyotaane, ikantaiyanakerini: “Omaperotatya eerokatake Itomi Pava.”

Jovashinchaantake Jesús Genesaret-ki
(Mr. 6.53-56)

³⁴Ikanta areetaiyaani intatsikero nampitsiki Genesaret. ³⁵Iro jaatakotapaa-kiitziini Jesús, jiyotaitavakeri. Ikamantaitakeri maaroni nampitarori janta, jamayetapaakeri mantsiyayetatsiri. ³⁶Ikantaitakeri Jesús: “Pishineteri mantsiyari irantzitavakemiro kapicheeni piithaare, ireshitakoyetantaiyaari.” Ari okantamaitaka, ikaratzí antzitakeriri kapicheeni iithaare, eshitakoyetai.

Ovaariperoshiretziriri atziri
(Mr. 7.1-23)

15 ¹Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite. Ipoñaayetaka nampitsiki Jerusalén. Ikantapaakeri Jesús: ²“Judío anaiyini. Iro ametaiyari akivaakota tekera ovanakyaata, ari okanta jiyotaayetairi pairani acharineete. ¿Opaitama kaari jimatantaro piyotaane? Jovapiintaiyani te inkivero irako.” ³Jakanake Jesús, ikantzi: “Irojatzí paakoventa eerokaite jiyotaayetairi pairani acharineete, temaita pimatantaro jiyotaayetairi Pava. ⁴Jiroka ikantziri Pava:

Piñaapinkathateri ashitamiri. Ikantake eejatzí: Ontzimatyero irovamaiteri kishimatzi-riri ashitariri. ⁵Iro kantamaitacha pikantashitapiinta eeroka: “Aritatsi ankanteri ashiyetairi: “Nokashiyakaakeri Pava maaroni noireekite, eero okantzi nonkaminthaimi eeroka.” ⁶Piyotaantashiyetakaro jameyetairi pairani, te piyotaantero ikovakajaantairi Pava. Irootakera kaari

* **14:25:** Kantakotachari jaka: “Okanta okitaitzimatake,” irootake oshiyarori jametari jantayetapiintziro ovayiriite jaamaventa tsirenipaite, onkantya eero japaatashitantaro inkakivaite aparoni ovayiri maaroni tsireni, ontzimatyero intzime cuatro ovayiri aamaventachaneri. Aparoni etanakyaaarone ovakera ontsirenitanake, pashine aririka oniyankiitizimatake tsireni, pashine aririka oniyankiitake tsireni, overaantapaakyaaroni iri kitaitakotatsine.

jetakotantaari asheninka ashitariri.

⁷Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaven-take pairani Isaiás, ikantake:

⁸ Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁹ Amenaashivaita jotypeerovayeta iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashitaro jameyetari irirori.”

¹⁰Ikaimakeri Jesús maaroni piyotzimentakariri, ikantziri: “PINKEMPISANTAIYENI, PINKEMATHATANTYAARORI NOÑAAVENTERI:

¹¹Ikaratzi ovayetari te jovaariperoshiretantzi, irooma okaratzi añaavaiyetziri, iroora matzirori ovaariperoshiretantzi.” ¹²Ipoña ipokashitapaakeri iriyotaane okarikiini, ikantapaakeri: “Te onimoteri Fariseo-payeeni ikemakemi pikantake.”

¹³Ikantanake Jesús: “Ashitanari Inkitesatzi, ari inthonkairo okaratzi kaari ipankitzi irirori. ¹⁴Piñaashityaari, te iriyotaiyeni irirori, joshiyakari aparoni mavityaakiri. Ikempitakotakari eejatzi jakathatavakaa mavityaakiri, te iriyote tsika inkene, apiteroite imparyee omoronaki.” ¹⁵Ari ikantzi Pedro: “Pooñaarontenaro okaratzi poshiyakaaventakeneriri irikapayeeni.”

¹⁶Ikantzi Jesús: “¿Tekerama ontzimimoto temi eeroka piyotane? ¹⁷¿Tema piyote okaratzi ovayetapiintari okenayetzi asheetoki, impoña amishitovairo? ¹⁸Irooma añaavaitero kaariperori akinkishireyetari, irootake ovaariperoshiretantatsiri. ¹⁹Tema ashireki opoñaayeta kaariperori kinkishiretaantsi, ovantaantsi, mayempitaantsi, kaari kinataantsi, koshitaantsi, thaiyakotaantsi, kishimataantsi. ²⁰Irootakera iroka ovaariperoshiretantatsiri. Irooma eerorika akivaakota ankovertika oya, te ovaariperoshiretantzi irirori.”

Okempisantzi tsinane Canaán-sato

(Mr. 7.24-30)

²¹Ipoña ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro irojatzi Sidón-ki. ²²Ari opokashitakeri janta aparoni tsinane Canaán-sato, te judío onatye iroori.

Okantapaakeri: “Novinkatharite, eeroka icharine pinkathari David-ni. Nokovi pinkaminthagaina osheki oñaashitakaro nishinto, jaakiro peyari.” ²³Ari jimairetake Jesús, te irakero. Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Pomityaantairo iyaataita, osheki oñaashirenkakai.” ²⁴Ikantanakero Jesús: “Intaani jotyaaantakena Ashitanari nonkaminthaayetairi nosheninka

Israel-mirinkaite, ikaratzi oshiyakariri oisha ipeyayetaka.” ²⁵Iro kantamaitacha tsinaneka, otyeerovashitanakari Jesús, okantanakeri: “Pinkatharí, pinkaminthagaina naaka.” ²⁶Ikantanakero irirori:

“Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: “Te aapithateri irovarite eentsite amperi otsitzi iroyaaro.”* ²⁷Akanakeri iroori, okantziri: “Omapero pikantakeri Pinkatharí. Iro kantamaitacha, jovapiintamatsitaro otsitzi jovaryaayeeztziro ovaritentsi otapinaki.” ²⁸Jakanairo Jesús, ikantziro: “Tsinané, omapero pikempisantai eeroka. Irootake nomatantyaarori pikovakotakenari.” Apathakero avisakotai ishinto.

Jovashinchaake Jesús osheki atziri

²⁹Ipoña jovaanaka Jesús ikenayetake othapyaaki inkaare Galilea. Irojatzi itonkaantanakari otzishiki, ari isaikapaa-keri janta. ³⁰Ari ipokashitakeriri osheki atziri, jamayetakeri kantavaiyetachari imantsiyare: ethorivaitatsiri, mavityaakiri, kisovaanteri, pesaponthokiri, maaroni. Ithonkiri jovashinchaayetairi.

* 15.26: Iriira joshiyakaaventzi judío-payeeni ikempitakaari eentsi. Iriima kaari judío-tatsi joshiyakari otsitzi.

³¹Ipampoyaaminthaitakeri Jesús jiñeetakerira iñaavaitakagairi kisoवान-teri, janiitakaayetairi kisorokiri, ethorivaitatsiri eejatzi, jamenakaayetairi mavityaakiri. Ikantaiyini atzirriite: “Omapero ikameethataitake Pava, iriitake pinkathariventairiri Israel-mirinkaite.”

Jovakaari Jesús 4,000 atziri

(Mr. 8.1-10)

³²Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Osheki netakotakari atzirriite, tema mava kitaite isaikaiyakeni jaka ikempisantana, tekatsi irovaiya. Aririka iriyaatashitaiya eero jovanaa, ari aakeri itashe avotsiki.” ³³Ikantaiyini iriyotaane: “Pamene, asaikatziira jaka tsika te inampii-taro. ¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri? Osheki ikarataiyini.” ³⁴Ari josampitziri Jesús iriyotaane: “¿Tsikama okaratzi tanta tzimatsiri?” Ikantzi iriyotaane: “Tzimatsi okaratzi 7, tzimitacha eejatzi shimaaniki.” ³⁵Ipoña ikantaitakeri ikaratzi piyotain-chari: “Pisaikaiyeni.” ³⁶Jaakero tanta ipoña shimaaniki, ipaasonkeventakero. Ipoña ipetoryaakero tanta, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaakeneri piyotainchari atziri. ³⁷Ovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo tzimakaantapaintsiri, ijaikitai okaratzi 7 kantziri. ³⁸Kempitaka ikaratzi 4,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzi tsinanepayeeni ipoña eentsipayeeni ovainchari. ³⁹Ipoña ikantanai Jesús: “Ari avaiyakani, kantatsi piyaayetai.” Ari jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaanaka iipatsiteki Magdala-satzi.

Ikovakoitziri Jesús intasonkaventante

(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16 ¹Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari Saduceo, ikovavetaiyatyaani intzipishiretakairimi Jesús onantyaari iriyakoventerimi. Ikantaveta-paakari: “Intsityaa pintasonkaventante niyotantyaari omaperotatya opoñaaro

pitasonrenka inkiteki.” ²Jakanake Jesús ikantzi: “Pikantapiintaiyini eeroka aririka piñeero onkityonkaityee osheetyaanaai: ‘Osaryaamanaatyee onkitaitamanai.’

³Irooma piñaamanairo menkori onkityonkaityee inkiteki, pikantzi: ‘Omparyaatye inkane.’ Ñaakero, piyotakovetaro inkite, piyotakotziro eejatzi aririka omparyee inkane. Iro kantamaitacha te piyotzimaityaaro okaratzi piñaayevetari jaka kipatsiki. ⁴Te pinkameethataiyeni eeroka, thainka povakeri Pava, irootake pikovantaiyarini piñeena nontasonkaventante, iro kantamaitacha eero noñaakimiro. Intaani piñeero oshiyaarone okaratzi avishimotakeriri pairani Jonás.” Ari jiyaatanai Jesús.

Shineyakaarori itantane Fariseo

(Mr. 8.14-21)

⁵Ikanta jareetaiyakani iriyotaane Jesús intatsikero, te iraanake itantane, imaisantanakero. ⁶Ikantzi Jesús: “Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Saduceo-payeeni.” ⁷Ipoña josampitavakaanaka iriyotaane, ikantavakaiyeni: “¿Opaitama ikantantairori iroka? ¿Irooma ikantantairi tera amake tanta?” ⁸Iyotake Jesús ikantavakaari iriyotaane, ikantziri: “Tera pinkempisantaperotaiyeni eeroka, irootake pikinkishirevaitantari, pikantaiyini: ‘Te amake tanta.’” ⁹¿Tekerama pinkemathataiyeroni? Chapinki otzimaveta tanta okaratzi 5, iro kantamaitacha novakaayetaka 5,000 shirampari. Paviitayetairo eeroka tzimakaarantapaintsiri. ¿Tsikama okaratzi kantziri paviitairi? ¹⁰Eejatzi okempita tzimatsiriranki 7 tanta, novakaayetaka 4,000 shirampari. ¿Tsikama okaratzi kantziri paviitairi? ¹¹¿Opaitama kaari pikemathatantaro eeroka? Tera iro noñaavente jovaitari tanta. Aña nokantatziimi: ‘Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Saduceo.’” ¹²Arira ikemathataiyanakero iriyotaane, tera iro

iriñaavente Jesús shineyakairori tanta, joshiyakaaventatziro okaratzi jiyotaanta-yetziri Fariseo eejatzi Saduceo.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³Ipoña ikenanake Jesús janta Cesarea-ki, irootake inampitsite Filipino. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama ikinkishiretakoirari Itomi Atziri?”

¹⁴Jakaiyanakeni, ikantzi: “Tzimatsi atziri kantatsiri, ‘Juan oviinkaatananeri piriintaacha.’ Ikantzi pashine, ‘iri koñaataatsi Elías.’ Ikantzi pashine ‘iri Jeremías-ni.’ Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi, pashine kamantantaneri pinatzi.” ¹⁵Ipoña ikantziri iriyotaane: “Eeroka. ¿Tsikama pikantayini?” ¹⁶Jakanake Simón Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo Itomi Pava Kañaaneri.”

¹⁷Ikantzi Jesús: “Omapero pikantake Simón itomi Jonás, kaari atziri iyotakaakemirori iroka, iri Ashitanari Inkitesatzi iyotakaakemirori.” ¹⁸Ari nompaitaimiri naaka Pedro, iro mapi oshiyakaaventacha pivairo. Tema mapi pinkempitaiyaari, ari novetsikairori nopanko. Inkarate kempisantaatsine apaata, iri oshiyavetyaarone pankotsi. Eero jimatziro impeyakaashitaiyaari ikaratzi nampitarori sarinkaveni. ¹⁹Iri poshiyeyea aamaventarori ashitakoro pankotsi, kantatsi irashitaryeero, irashitero, irantsiritero shintsiini. Iroora pankotsi oshiyakaaventacha tsika impinkathariventantai Inkitesatzi. Tema inkarate pishineyetairi eeroka jaka, iriitake ishineyeetzi janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyeetzi janta inkiteki.” ²⁰Ipoña ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Apaatara pikamantantzi, pinkante: ‘Iriitake Cristo irika Jesús.’”

Iñaaventziro Jesús inkame
(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹Ipoña Jesús ikamantakeri iriyotaane, ikantziri: “Irootaintsi aate nampitsiki

Jerusalén, iniroite inkemaantsitakaiyaana janta ijevajanore omperatasorentsitaari, ijevare iyotzinkariite ari irovakaantaite-nari. Iro kantamaitacha avisavetakya mava kitaite ari nañagai eejatzi.” ²²Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikantakeri: “Pinkatharí, te onimotena naaka pikantziri, te nonkove avishimotemi iroka.” ²³Ari ipithokanaka Jesús, ikantanake: “Piyaate Satanás. Tema te poshiretaro eeroka ikovakaanari Pava, intaani poshiretaro ikovapiintakeri atziriite.”

²⁴Ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyaana, irovashaantairo ikovashiyetari irantero, onkantavetya impaikakoiterimi, intsipatyaana. ²⁵Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitaiya. Iriima inkarate kamimentenaneri jantayetanaairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai. ²⁶Tema amenaavaitashita jiñeetziro otzimimotantzi osheki ovaakarontsi tzimayetatsiri jaka kipsatsiki, ompoña iriñeetero impeyashitaityaaro añaantarentsi. ¿Kantatsima impinakoventaitya eero iñaantaitaro impeyashitaitya? ²⁷Ari impiye apaata irika Itomi Atziri iramairo irovaneenkaro Ashitariri, intsipatyaari maninkariite, iri pinatapairone okaratzi jantayeetakeri. ²⁸Kyaaryoora, tzimatsirika pikaratzi jaka, tekera pinkameeta ari piñaakeri Itomi Atziri tsika inkantya impinkathariventante.”

Ishipakiryiimotziri Jesús iriyotaane
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 ¹Okanta avisake okaratzi 6 kitaite, ipoña Jesús jaanakeri Pedro, Jacobo, ipoña Juan, irirentzira Jacobo. Itonkaiyanakeni otzishiki. ²Ari ipashinetzimotakeri iriyotaane, ishipakiryaanake iporo, joshiyanakari ooryaatsiri, ari okempitanakari iithaare kitamaroki okantanaka. ³Iñaatziiri Moisés-ni, ipoña

Elías ikinkithavaitakairi Jesús. ⁴Ikanta Pedro, ikaimakotanakeri Jesús, ikantzi: “Pinkatharí, omapero okameethatzi pamakena jaka. Kameetha novetsikemi mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.” ⁵Iñaavaiminthaizti, opamankapaakeri menkori, shipakirya okantapaaka. Ikematzi iñaavaitaitanake menkoriki, ikantaitzi: “Notomi inatziira irika netakokitakari, osheki nokimoshireventakeri. Pinkempisantaiiri.” ⁶Ikanta ikemaiyakeri iroka ñaantsi, oyootaiyanakani osaaviki, iniroite itharovaianake. ⁷Iro kantamaitacha Jesús ipokashitapaakeri iriyotaane, ipampitapaakeri, ikantziri: “Pinkatziyayetanai, eero pitharovaiani.” ⁸Jamenave-taiyanaani, tekatsi iriñaanaani, apaniro ikatziyaka Jesús.

⁹Ikanta joirinkaiyaani otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatzii apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaarika. ¹⁰Ipoña josampitan-tzi iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama ikantakotziri iyotzinkariite ikantaiyini: ‘Aririka impokimatake Cristo, iriira eevatapaintsine Elías impoke?’” ¹¹Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperotatya ikantziri, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovameethashiretantapaake. ¹²Pinkeme nonkante naaka: Areevetaka Elías, iro kantamaitacha te iriyotaiyavakerini atziri, osheki jovasankitaavaitakeri. Ari inkempitaiteri eejatzii Itomi Atziri, osheki irovasankitaiteri.” ¹³Ari jiyotaiyanakeni iriyotaane iri jiñaaventzi Juan oviinkaantantneri.

Jovavisaakotziri Jesús evankari jaakiri peyari
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴Ikanta jareetaiyaani ipiyotaiyani atziri. Ari ipokashitakeriri Jesús aparoni

atziri. Jotyeeerovashitapaakari, ikantziri: ¹⁵“Pinkatharí, petakotaiyaanari notomi osheki ikamanavaitake, iniroite ikemaantsivaitaka, osheki itaavaitapiintaka, ipiinkavaitzi jiñaaki. ¹⁶Namavetakaniri piyotaane, irovavisaakotainari. Iro kantamaitacha te irimateri.” ¹⁷Ari jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka, pikenashivaitaka. ¿Tsiikapaitema piyotaiyeni? Pamakenari eentsi.” ¹⁸Ikisathatanakeri peyari, jatanake. Ari jeshitakotanairi evankari. ¹⁹Ikanta iriyotaane Jesús, josampitairi apaniro, ikantairi: “¿Opaitama kaari nomatantaro naaka novavisaakoteri?” ²⁰Ikantzi Jesús: “Iro kaari pimatantari tema tekera pinkempisantalaperote. Pinkeme nonkante: Onkanta-vetya pinkempisantaneeronkavetya, kantatsi pinkantero otzishi: ‘Pishirinke.’ Ari oshirinkake. Tema tekatsi kompitzi-motyamine aririka pinkempisantalaperote. Omaperora. ²¹Iro kantachari pinkoverika povashincheeri oshiyakariri irika evankari, ontzimatyepamaneri kyaaryooperoini Pava, pintziventyaari.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro inkame
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²²Ikanta isaikaiyini Jesús nampitsiki Galilea, ari ikantakeri iriyotaane: “Irootaintsi impithokashitaiyaari Itomi Atziri. ²³Ari irovaiteriri. Iro avisavetakya mava kitaite, aritake irañagai eejatzii.” Iniroite jovashiretaiyanakani iriyotaane ikemakeri ikantake.

Ipinaitzirori ashi tasorentsipanko

²⁴Ikanta jareetaiyaani Jesús nampitsiki Capernaum, ari ipokakeri kovakotantsiri kireeki ashi tasorentsipanko, josampitapaakeri Pedro: “¿Ipinatapiintziroma iyotaimiri ashi tasorentsipanko?” ²⁵Ikantanake Pedro: “Ipinatapiintziro.” Ikanta ipiyapaa pankotsiki, iri thaavako-

tavainchari Jesús josampitavairi: “¿Opaitama pikinkishiretari eeroka Simón? ¿Ipaitama ikovakotapiintziri pashinesatzi pinkathariite? ¿Iriima ikovakoyetzi isheninkajanori? ¿Iriima ikovakoyetzi areetzinkari atziri kaari isheninkata?” ²⁶Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Iri ikovakoyetzi areetzinkari atziri.” Ikantzi Jesús: “Ari okanta. Tema te onkovajaantya impinayetairo ikaratzi isheninkajanoeyetari. ²⁷Iro kantamaitacha te nonkove inkisaneentavaiya kovakotantatsiri kireeki. Piyaate pinkachaate inkaareki. Aririka pinoshikake aparoni, pamenavaanteteri, ari piñeeri kireeki. Paanakeneri kovakotantsiri, pimperi. Iriitake pimpinaventyaari eeroka eejatzi naaka.”

Tsika itzimi iriiperotatsiri

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 ¹Ikanta japatotaiyakani iriyotaane Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi. ¿Itzimikama iriiperotatsine intsipatyaaari impinkatharite?” ²Ipoña Jesús ikaimake aparoni eentsi, jovatziyakeri niyankineki isaikaiyakeni irirori, ³ikantzi: “Eerorika paventaanaari Pava, poshiyakotaiyaari ikantara irika eentsi, eerora piñiuro impinkathariventantai Inkitesatzi. Omapero. ⁴Tema irika eentsi te iriyote ishamevaite. Maaroni inkarate oshiyakotaiyaarine, iriitakera iriiperotatsine aririka impinkatharitai Inkitesatzi. ⁵Inkarate pairyaanari ikempisantaana, impoña irakameethatanairi aparoni oshiyaaariri irika eentsi, naakatakera jaakameethatake.”

Ari irantakaantaitero kaariperori

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶“Intzimerika antakaakerine kaariperori kempitaariri irika eentsi ikempisantaana, kameethavaitakemi inthatayeete-

neri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inthomoyaaki inkaare.

⁷Omapero onkoveenkate jaka kipatsiki. Iriñeete osheki antayeterone kaariperori. Iro kantacha ari irovasankitaayetairi inkarate antakaantakerone. ⁸Iroorika pako, iroorika piitzi pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinthatzinkakityeeromi, tema iro kovaperotacha pavisakoponthokitai. Te arite otzimaveta apite pako, apite piitzi, impoña piñeero apaata pinkantaitatyeeeni pintagaiya. ⁹Iroorika poki pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinkithoryaakityeeromi, tema iro kovaperotacha pavisakopityaakitai. Te arite otzimaveta apite poki, impoña piñeero apaata irookaitaimi opaampatzi sarinkaveniki.”

Jiñaaventaitziri oisha peyachari

(Lc. 15.3-7)

¹⁰“Paamaventya pimanintavaitzirika oshiyanaariri irika eentsi. Tema ikempoyaaventari maninkariite nampiyetarori Ashitanariki Inkitesatzi. ¹¹Tema iro ipokantakari Itomi Atziri irovavisaakoshi-reyetairi ikaratzi peyavetainchari. ¹²Pinkeme noshiyakaaventemiro. Tzimatsi aparoni piratachari ikaratzi 100 oisha. Impoña imepyakaantakya aparoni, karatanai 99 iroishate. Ari irookanakeri pashine, jatake otzishimashiki inkokovatairi peyeenchari. ¹³Inkantya iriñeeri iniroite intharomentya jagairira peyavetainchari. Iniroite inkimoshirete, anaanakeri ikimoshireventziri karavetachari 99 kaari peyachane. ¹⁴Ari ikempitari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, te inkove imepyakaantavaiya aparoni ikaratzi oshiyanaariri irika eentsi.”

Tsika okanta ipeyakotantaitzi

¹⁵“Aririka piñeeri pisheninka irantzimotemiro kaariperori, piyaatashi-

teri, pinkinkithavaitakairi apaniro, poñaakeri okaratzi ikenakaashitakari. Aririka inkempisantakemi, pimatakeri, pikempitakaantaari iriirikami pirezijjanori. ¹⁶Irooma eero ikempisanzimi, paanake pashine kempisanzinkari, eerorika apite, iri pinkateri pinkaminairi. Iro pimonkaraantyaarori ikantaitziri:

Intzimerika aparoni iyakoventaari, ontzimatyeeera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

¹⁷Eerorika ikempisanziti irika, pinkamantari japatotapiintaita maaroni. Eerorika ikempisantashita, poshiyakaanteri kaari pisheninkata, tema ikempitakotakari kovakotziriri kireeki isheninka. ¹⁸Tema inkarate pishineyetaari eeroka jaka, irijatzi ishineyetziri janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyetziti janta inkiteki. Omapero. ¹⁹Pinkeme nonkante eejatzi: Aririka pinkarate apite, aririka oshiyavakaiya pinkinkishiretane, impoña pinkovakotakeri Ashitairi Inkitesatzi, ari irimatakemi. ²⁰Tsikarika japatoyeta apite atziri, eerorika mava, ipairyana ikempisantaana, ari nosaikitari naaka nokempiyari.”

²¹Ari ipokapaake Pedro, josampitapaakeri Jesús, ikantziri: “Pinkatharí, aririka ontzime irantzimotenari nosheninka, ¿tsikama onkarate nompeyakoteri? ¿Arima onkarate 7?” ²²Ipoña jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tera aritzi pimpiyantya. Tema te intaani pimpeyakoteri onkarate 7, osheki onkarate papiipiitero.”*

Ikantakota apite atziri ireevetatsiri

²³“Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iroovaitake jantziri pinkathari ikovakoyetziri iromperatane impinatairi jireevetziri. ²⁴Ikanta ikovakoyetziri ireevevetatsiri, ari ipokapaake aparoni ireeveperotatsiri osheki kireeki.*

²⁵Tekatsi iraye impinatairiri. Ari ikantanake pinkathari: ‘Paanakeri irika shirampari, iina, itomipyeeeni, eejatzi okaratzi tzimimotziriri, pimpimanteri. Ari onkantya naantaiyaari kireeki ikaratzi jireevetanari.’ ²⁶Ikanta ikemavakera irika omperataari, jotyeeerovashitanakari pinkathari, ikantanakeri: ‘Eero pipimantana, poyaakotavakena kapicheeni, aritake nompinataimi.’ ²⁷Ikanta irika pinkathari jineshinonkatanakari iromperatane, ikantzi: ‘Aritake, te pireevetaana.’ Ipeyakotairi okaratzi jireevetziri. ²⁸Ikanta jiyaatai omperataari, jotonkyotaka irirori avotsiki ireevetziriri kapicheeni, ikaratzi 100 denario. Joirikakentsitavakeri, ikantziri: ‘Pimpinatena iroñaaka pireevetanari.’ ²⁹Ari jotyeeerovashivetanakeri, ikantziri: ‘Poyaavakena kapicheeni aritake nompinataimi.’ ³⁰Te inkove, jaanakeri, jominkyakaantakeri, ikantzi: ‘Aririka pimpinataina pireevetana, ari nomishitovakaantaimi.’ ³¹Iro kantacha jiñaakeri ikarataiyini, te onimotanakeri, jatake ikamantakeri pinkathari. ³²Ikanta pinkathari ikaimakaantakeri, ikantziri: ‘Kaariperoshire pinatzi eeroka. Nopeyakotaimiro eeroka pireevetanari pikampitakenara.’ ³³Ari pinkempitantemi eeroka, pinkaminthaantayete. ³⁴Antaro ikisanaka pinkathari, jominkyakaantakeri, ikantziri: ‘Aririka pimpinataina eeroka,

* **18.22:** Ikantakoyetziri jaka “osheki onkarate papiipiitero,” aririka apiitapiintakero ampeyakotante onkarate 7, apiitairo 7, impoña apiitairo 7, irojatziti aretantakyaari onkarate 70.

* **18.24:** Ikaratzi 10 mil talento. Ari onkantavetya irantavaite osheki osarentsi, eero ipinakovaenta.

ari nomishitovakaantaimi.’ ³⁵Iroora irantairi eejatzi apaata Ashitanari Inkitesatzi, eerorika pineshinonkayetaari pisheninka.”

**Jiyotaantzi Jesús ikantzi:
te apantyaaro pookero piina**
(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 ¹Ikanta ithonkanakero Jesús jiyotaantzi Galilea-ki, jatake ikenanakero intatsikero Jordán-ki irojatzí Judea-ki. ²Ipiyotzimentaitavaari. Jovashinchaapai osheki mantsiyari janta.

³Ari ipokashitakeri Fariseo-payeeni, ikovi inkompitakaiyaarimi Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “¿Shinetaantsitatsima aparoni atziri inkove irookashivaityaaro iina?” ⁴Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “¿Tema piñaanatakotero ovakera jovetsikantaitakari atziri. Tema jovetsikaitakeri shirampari ipoña eejatzi tsinane?” ⁵Ikantaitakeranki:

Ari irookavaintari shirampari
ashitariri, iraye iina,
Aparoni inkantanaiya ivathaki
jaavakaanara.

⁶Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaaro shirampari itsipataakaakeriri Pava, tema aparoni jinanaatzi, eero okantzi irookavakaiya. ⁷Ipoña josampitziri ikantzi: “¿Opaitama josankinatantari pairani Moisés, ikantake:

Aririka irookavakaitya, ontzimatyé
impayeeteri tsika osankinatakota
irookavakaantyaari?”

⁸Ikantzi Jesús: “Okantakaantziro te pinkempisantane, irootake ishinetantamirori Moisés. Iro kantamaitacha te ari onkantya pairani ovakera opoñaantanakari maaroni. ⁹Pinkeme nonkante naaka: Ikaratzi ookashivaitarori iinantairi impoña iragai pashine, imayempitake. Irooma omayempitakerika iinantaitari, kantatsi irookaitero. Itzimirika ayirori tsinane ookaaro, imayempitake irirori.”

¹⁰Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Aririka okanta, eerotyá jaayeeztzimi iinantaitari.” ¹¹Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Iriirika Pava kovakayemirone, aritake pinkemathatakero. ¹²Tzimatsi kantachari eero okantanta irayete iina atziri. Tema tzimatsi atziri ari ikantzita itzimapaake eero okantzi iraye iina. Tzimatsi pashine jaathokitaitziri, eero okantzi iraye iina. Tzimatsi eejatzi kovatsiri isaikashivaitya, tema ikyayooventatziiri irika pinkathariventantatsiri inkiteki. Kovatsiri irimatero nokantakeri, irantero.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³Ipoña jamaitapaakeneri Jesús eentsipayeeni, ikantaitapaakeri: “Nokovi pamanakotenari neentsite, potzimikapatziitoteri pintasonkaventereri.” Ari ikantzi iriyotaane Jesús: “Eero poñaashirenkiri Avinkatharite.” ¹⁴Ipoña ikantzi Jesús: “Eero pikantzi, nokovi iramayeetenari eentsipayeeni. Tema inkarate kempitaiyaarine irikapayeeni eentsi, iriitakera ñagairone tsika impinkathariventantai Inkitesatzi.” ¹⁵Ikanta Jesús ipampipatzii-toyotakeri eentsipayeeni, jatanai.

Ashaarantachari evankari
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.15-17)

¹⁶Ikanta aparoni evankari ipokashitakeri Jesús, josampitapaakeri, ikantziri: “Kameethari iyotaantaneri. ¿Opaitama nantairi noñaantaiyaarori kantaitaachane añaaantarentsi?” ¹⁷Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitama pikantantanari ‘kameethari?’ Tekatsira aparoni kameethatatsine, apaniro ikantakaaro Pava ikameethatzi. Pinkoverika piñagairo añaaantarentsi, pimonkarayetairo Ikantakaantaitane.” ¹⁸Ikantzi irirori: “¿Otzimika?” Ikantzi Jesús:

Eero povantzi.
Eero pimayempitzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pithaiyakotanta.

¹⁹ Piñaapinkathateri ashiiyetamiri.

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaanteri petakotapiinta eeroka.

²⁰ Ari ikantzi evankari: “Nomatakero maaroni irokapayeeni, irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni.

¿Opaitama kovityaachari iroñaaka?”

²¹ Ikantzi Jesús: “Pikovirika pinkameethashirete, piyaate pipankoki, pimpimantero maaroni tzimimotzimiri, pimpayeteri ashinonkainkari, tema inkiteki piñeero panintaayetaiya. Aririka pimatakero pimpokanake, poyaatena.” ²² Ikanta ikemake evankari, ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane:

“Iniroitera ompomerentsitzimotyaaari ashaarantachari impinkathariventairi Inkitesatzi. Omapero.” ²⁴ Eekero ikantatzi: “Oshekira ompomerentsitya inkyaantyaa-riimi piratsi camello imoroki kithapi. Iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantachari tsika impinkathariventantai Pava.” ²⁵ Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane, ipampoyaavakaanaka, ikantaiyini: “¿Impaityaakama avisakoshiretaatsine?” ²⁶ Ari jamenayetanakeri Jesús, ikantzi: “Eerotyta jimatziro apaniro atziri, iriima Pava tekatsi pomerentsitzimotyaa-rine.” ²⁷ Ipoña jakanake Pedro, ikantanake: “Jirikayetakena nokaratzi nokovi noyaatemi, nookayetanakero maaroni tzimimotanari. ¿Opaitama impinayeetanari apaata?” ²⁸ Jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka ovakeratai apaata kipatsi, ari impinkathariventantai Itomi Atziri, inkempitaiyaari ikantaranki aparani pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento. Ari pinkempitaiyaari eejatzi eerokapayeeni pimpinkathariventayetairi

maaroni charinentayetyaarine Israel-ni, ikaratzira 12 jinashiyeta. Omapero. ²⁹ Tema ikaratzi oyaatakenari, jookaventayetanakero ipanko, irirentzi, iritsiro, ashtariri, iina, ireentsite, iipatsite. Aritake iriñaayetairo ontzimimoyetairi osheki, tema iriitake pairyaayetanari. Irijatzi ñaayetairone kantaitaachaneri añaantarentsi. ³⁰ Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoiyyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoiyyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayeterone iretayetaiyaroo.”

Antavaitatsiri chochokimashiki

20 ¹ “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iriivaitake ikantaranki aparani atziri tzimatsiri ichochokimashite. Jiyaatake okitaityaamanai iramene antavaitatsine ivankiremashiki. ² Ikanta jiñaake kovatsiri irantavaite, ikantakeri: ‘Aririka petanakyaaro pantavaite iroñaaka irojatzi sheeteeni, nompinatemi aparani denario.’ Ikantaiyini antavairantzi: ‘Kameethatake.’ Jotyaantaitakeri pankirentsimashiki. ³ Ikanta jjenokiityaapaake ooryaatsiri eejatzi ipiyanaa ashtarori ivankiremashi nampitsiki. Jiñaapai pashine ikatziyeyyaani tekatsi irantavaire.* ⁴ Ikantapaakeri: ‘Aririka piyaate pantavaite novankiremashiki, ari nompinaperotakemi.’ Ari jiyaataiyakeni irantavaite. ⁵ Ari ikempitaakero itampatzikatapaake ooryaatsiri, eejatzi itainkanake ooryaa.* ⁶ Ari ikempitakerori eejatzi osheetyaanake, jiñaapai atziri isaikaiyini, tekatsi irantavaire, josampitapaakeri: ‘¿Tekatsima pantavaire pisaikashivaitantari kitaiteriki?’* ⁷ Ari jakaiyanakeni, ikantzi: ‘Aña tekatsi antavaitakainane.’ Ikantzi irirori: ‘Piyaate eejatzi eeroka pantavaite novankiremashiki, ari

* **20.3:** Iri ikantaitziri pairani ooryaatsiri 3. * **20.5:** Ikantaitziri pairani ooryaatsiri 6, eejatzi ikantaitziri ooryaatsiri 9. * **20.6:** Ikantaitziri pairani ooryaa 11.

nompinaperotakemi.’⁸ Okanta otsirenitanake, ashitarori ivankiremashi, ikantakeri kempoyiniriri iireekite: ‘Pinkaimeri maaroni antavarentzi pimpinateri. Iriira petavakya pimpinateri impoitapaintsiri jantavaitake, irojatzi pimatantakyaariri etakarori kapichekitaite jantavaitake.’

⁹Ikanta ipokake impoitapaintsiri jantavaitzi, kapiche jantavaitake, iro kantacha ipinaitakeri aparoni denario. ¹⁰Ipoña ipokaiyakeni etakarori jantavaitake kapichekitaite, jiñaajaantzi iri impinape-roite. Aña te, aparonimacheeni denario ipinaitakeri eejatzi. ¹¹Ikanta jaavetakari ipinaitakeriri, ikisanakeri ashitarori irantavaire, ¹²ikantanakeri: ‘Irikapayeeni impoitapaintsiri jantavaitzi, te irantavai-perote, iro kantacha jimonkaraakana ikaratzi pipinatakenari, aña naaka kemaantsiperotakariri ooryaatsiri.’ ¹³Ari ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘Asheninká, nopinatakemi kameetha, ¿tema nokantzitamami kapichekitaite nompinatemi aparoni denario?’ ¹⁴Jirika piireekite nompinatemiri, piyaatai pipankoki. Naaka nintashitacha nompinateri aparoni denario impoitapaintsiri jantavaitzi, ¹⁵¿Eeroma okantzi nompinateri irika nonintashitari naaka? ¿Pikisaneentakotatyaanaroma nokaminthaantzi?’ ¹⁶Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iri ñeerone irimpoiyyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoiyyetsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetaiyaaro.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro irovamaiteri
(*Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34*)

¹⁷Ikanta itonkaanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, jaanakeri 12 iriyotaane ikenakaanairi avotsiki, ari ikantakeri:

¹⁸“Aatatziira Jerusalén-ki. Ari irakaan-taiteriri Itomi Atziri, irayeri ijevare omperatasorentsitaari, intsipatakyaari iyotzinkariite, iri iyakoventerine irovaiteiri. ¹⁹Irootake iraanankyaariri atziri kaari asheninkata. Ari impasavaitateri. Impoña impaikakotaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.”

Ikoviri Jacobo ipoña Juan
(*Mr. 10.35-45*)

²⁰Okanta iina Zebedeo opokashitakeri Jesús, otsipatakari otomipayeeni: Jacobo ipoña Juan. Otyeerovashitapaakari, okantapaakeri: “Nokovi pinkaminthayena.” ²¹Ipoña Jesús josampitanakero, ikantziro: “¿Opaita pikovakotanari?” Okantzi iroori: “Tema irootaintsi pimpinkatharentsite, nokovi intsipatyaaami notomi impinkathariventante, isaikimotoi aparoni pakojanoriki, iriima pashine isaiki pampateki.” ²²Ipoña ikantanake Jesús: “Tetya piyotero opaita pikovakotanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima poshiyakyaana nonkame naaka?” Ari ikantaiyini: “Aritake nomatakero.”* ²³Ipoña ikantanake Jesús: “Omapero, irootaintsi pimatero onkarate nonkemaantsityaari. Irooma pintsipatyaaana ampinkathariventante pisaiki aparoni nakojanoriki, pashine nampateki, tera naaka kanterone tsika intzime nontsipatyaaari, intaani jiyotzi Ashitanari tsikarika itzimi ikashiyakaayetakeri.”* ²⁴Ikanta ikemaiyavakera pashine iriyotaane, ikisaitanakeri Juan eejatzi Jacobo. ²⁵Ipoña japatotakeri Jesús maaroni iriyotaane, ikantziri:

* **20.22:** Iro ikantakotzi Jesús jaka: “¿Arima pimatakero eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima poshiyakyaana nompinkaate naaka?” * **20.23:** Iro ikantakotzi Jesús: “Omapero, aritake pimatakero pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana nompinkaate naaka.”

“Piyotaiyini eeroka tsika ikanta ivinkatharite kaari asheninkata, osheki jomperatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri iñaapinkathayeetziri irirori. ²⁶Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri poshiyakotya ikantara otzikataari. ²⁷Iroorika pinkove pijevatakaante, iri poshiyakotya ikantara omperataari. ²⁸Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari iroshiyakotyaari otzikataari, inkamimentante, iri pinakoventantantisine, irovatsinaryaakoventairi maaroni.”

Jamenakaitziri apite mavityaakiri

(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹Ikanta javisaiyanake Jericó-ki, osheki atziri oyaatanakeriri. ³⁰Ari isaikake avotsinampiki apite mavityaakiri. Kemake irirori, ikantaitzi: “Ari inkenapaake Jesús jaka avotsiki.” Irootake ikaimantanakari, ikantzi: “iPinkathari, icharine David-ni, pineshinonkataiyanaa naaka!” ³¹Osheki ikisathaveetanakari. Te irimairete, eekero ikaimanakitzi shintsiini: “iPinkathari, icharine David-ni, pineshinonkatyaana naaka!” ³²Ari jaatzinkapaakari Jesús, ikaimakeri, ikantziri: “¿Ipaite pikoviri nantzimotemiri?” ³³Ikantaiyini irirori: “Pinkathari, nokovi namenavaitai naaka kameetha.” ³⁴Iniroite jineshinonkashiretanakari Jesús irika mavityaakiri, ipampitakeneri irooki. Arira jamenavaitanairi kameetha, joyaatanakeri eejatzi Jesús irirori.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

21 ¹Ari okarikitzimatapaake irareetantyaari Jerusalén-ki. Areetaiyakani Betfagé-ki omontenampitari otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri Jesús apite iriyotaane, ²ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakari, ari piñeeri

onthatakotya aparoni burro ontsipatakyaari iryaani. Pinthataryaakotero, pamakenaro. ³Tzimatsirika osampitavakemine, pinkanteri eeroka: ‘Ikovatziro pinkathari. Aritake iroiipyemiri.’” ⁴Ari omonkaratari josankinatakeri pairani kamantantaneri, ikantake:

⁵ Pinkamantayetairi maaroni

Jerusalén-satzi:

Kaakitataike Pivinkatharite ipokashitakemi,

Tsinampashire ikantaka, ikyaakotakari aparoni burro

Evonkiro onatzi burro, ovaiyane piratsi jaakaitziri tenari.

⁶Ikanta jotyaantakeri apite iriyotaane, jimatakero okaratzi ikantakeri Jesús.

⁷Jamakero burro otsipatakari iryaanite.

Jovankeetakeneri manthakintsi imitzikaraki inkene inkyakoityaaro. Ipoña Jesús ikyaakotanakaro. ⁸Ikanta atziripayeeni piyotainchari janta, jomaronkashiyetakeri imanthaki avotsiki tsika inkenanakera.

Tzimatsi pashine chekayetaintsiri inchashi iromaronkashiteri eejatzi. ⁹Ikaratzi atziri eevataintsiri, ikaratzi eejatzi oyaatakeriri itaapiiki, ikaimaiyini, ikantzi:

iThame añaapinkathatairi icharine David-ni!

iTasonkaventaari inatzi, tema

Pinkathari apaitziri otyaantakeriri!

iKaakitataike Avinkathariperotyaari!

¹⁰Irojatzi jareetantapaakari Jesús nampitsiki Jerusalén. Ari josampitavakaanaka nampitarori, ikantaiyini: “¿Niinka irika?” ¹¹Tzimatsi atziri kantanaintsiri: “Iriitake Jesús kamantantaneri inatzi, iri poñaachari Nazaret-ki saikatsiri janta Galilea-ki.”

Jomishitoviri Jesús

pimantayetatsiri tasorentsipankoki

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹²Ikanta Jesús, kyaapaake osaikira tasorentsipanko. Jomishitovapaakeri

pimantayetatsiri eejatzi ikaratzi amanantayetatsiri. Jotatsinkayetapaakero jovantayeetariri kireeki, ari ikempitaa-kero eejatzi tsika jovayeetziri shiro.

¹³Ikantapaakeri: “Okantzi osankinarentsi, iñaavaitziri Pava, ikantzi:

Nopanko onatzi iroka, ari iramana-piintaitenari.

Iro kantacha eerokaite pamatavitanta-piintake jaka pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.”

¹⁴Ipoña Jesús, ipokashitapaakeri janta tasorentsi pankoki osheki mavityaakiri, kisoporokiri, jovashinchaayetairi maaroni. ¹⁵Tema osheki okameethatake jantakeri Jesús. Ikanta iñaakeri evankariite jantakeri, ikaimaiyanake, ikantzi:

iThame añaapinkathatairi icharine David-ni!

Iro kantamaitacha ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ikisaiyanakani, tema te onimoteri. ¹⁶Ari josampiitanakeri Jesús, ikantaitziri: “¿Pikemakerima ikantaiyirini evankariite?” Ari ikantzi Jesús: “Nokemakeri. ¿Tema piñaanatero eeroka osankinarentsi? kantatsiri:

Iri evankariite eejatzi eentsipayeeni thotayetzirori itene, Pikantakaakari iriñaapinkathayetaimi.”

¹⁷Ipoña Jesús, piyanaka ikenanairo Betania-ki. Ari jimaapairi.

Jiyakataitziro kaari kithotatsi pankirentsi
(*Mr. 11.12-14, 20-26*)

¹⁸Okanta okitaitamanai eejatzi ipiyaaro Jesús nampitsiki. Ari itashaapaake niyanki avotsi. ¹⁹Jiñaapaake avotsinampiki okatziya pankirentsi, jiyaatashitanakero, iñaapaatzi te ontzime okithoki, iyoshiita oshi. Ikantanakero: “Ari pashi povero eero otzimai pikithoki.” Okanta

pankirentsi, kamashitanake.* ²⁰Ikanta iñaakerora iriyotaanepayeeni, ipampoyaaminthatanakero, josampitaiyanakeri: “¿Tsika okantaka okamashitantanakeri pankirentsi?” ²¹Ari jakanakeri Jesús, ikantzi: “Omapero nonkantemi, kyaaryoorika paventaiyaana, eerorika pikisoshirevaitzi, ari pimatakero eeroka, ari anaanakero okanta piñaakero pankirentsi. Kantatsi pinkantemi: ‘Oshirinke otzishi, ompiinke inkaareki.’ Kantatsi omatya. ²²Tema onkarate pinkovakoyetairiri Pava, aririka paventaaperotanakyaari, aritake impake-miro.”

Ishintsinka Jesús
(*Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8*)

²³Ikanta ipiyaara Jesús tasorentsi pankoki, jiyotaantapai eejatzi. Ari ipokashitapaakeriri ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonapayeeni, josampitapaakeri: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?” ²⁴Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Eejatzi naaka tzimatsi nosampitemiri. Aririka pakakenaro, aritake nonkantakemi ipaita otyaantakenari. ²⁵Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?” Ipoña ikantavakaiyanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisan-tantari?’ ²⁶Aririka ankante: ‘Atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni.” Tema ikantaiyini atziri kamantantaneri inatzi Juan-ni. ²⁷Ari jakaiyini, ikantzi: “Te niyotero.” Ari ikantanake eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Iñaavaentaiziri apite itomintaitari

²⁸Ipoña josampitantake Jesús, ikantzi: “¿Tsika okantzimotamika eerokaite

* 21.19: Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora ipaitaitzitari higuera.

iroka? Tzimatsi aparoni atziri tzimatsiri apite itomi. Okanta aparoni kitaite ikantakeri itomi: 'Notomi, piyaate pantavaite pankirentsimashi.' ²⁹Ari jakanakeri itomi, ikantanakeri: 'Te nonkove.' Iro kantacha osamaniityaake, opiyimoshiretaari itomi, jatake irantavaite. ³⁰Ipoña jiyaatashitakeri pashine itomi, ikantakeri eejatzi. Ikantanake irirori: 'Ari nomatakeri, Apá.' Iro kantacha te iriyaate. ³¹¿Tzikama itzimika apite itomi antakerori ikovakeri ashitariri?" Ari jakaiyanakeni, ikantzi: "Iri antakerori pashine jomperatakari." Ipoña ikantzi Jesús: "Iriira etyaarone iranaakotemi impinkathariventairi Pava ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, eejatzi okaratzi mayempiroyetsiriri. Omaperora. ³²Tema ipokakeranki Juan oviinkaatananeri, ikamantavetakami tsika pikantya pinkameethashirentaiyaarimi, iro kantacha te pinkempisantavakeri. Iriima ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, ipoña mayempiroyetsiriri, okempisantavakeri. Piñaayevetavakari eerokaite, iro kantacha te povashaantero tsika pikantaiyani, onantyaari pinkempisantavakeri."

Kaariperoshireri antavairyaaantzi

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³"Pinkeme pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi aparoni atziri pankitzirori chochokimashi, jotantakotakero maaroni othapiki, jovetsikashitakero iroveronta ovaaki apaata, jovetsikake eejatzi pankoshetantsi inkene iramenakoitero. Ipoña jamenake atziri amenerone ivankiremashi. Jatake irirori intaina. ³⁴Okanta okithopaitetake chochoki, jotyaantake iromperatane iragaate. ³⁵Ikanta antavairyaaantzi amenirori pankirentsimashi, jiñaavakerira ipokaiyake omperataari, jaavakeri jomposavaitavake aparoni, jovakeri

pashine, ishemyaantakeri mapi pashine. ³⁶Ipoña jotyaantake pashine iromperatane, osheki ikaratyaiyakeni. Ari ikempitaitavakeri eejatzi irirori. ³⁷Ovekaraantapaakarori, jotyaantakeri itomijanori irirori, ikantzi: 'Ari iñaapinkathaitavakeri notomi naaka.' ³⁸Ikanta irikapayeeni antavairyaaantzi, jiñaavakerira itomi, ikantavaakaanaka: 'Iri ashitaiyaarone apaata iroka pankirentsimashi. Thame averi, ayeroota aaka.' ³⁹Joirikavakeri, jaanakeri othapiki pankirentsimashi, jovakeri. ⁴⁰Aririka impokanake ashitarori ivankiremashi, çtsikatya inkanterika irikapayeeni antavairentzi?" ⁴¹Ari jakaiyanakeni, ikantzi: "Ontzimatyete irovamagaiteri irikapayeeni kaariperori, iramenai pashine kameethari amenairone pankirentsimashi, tsika intzime otyaantapiinteneriri okithoki ivankire."

⁴²Ipoña ikantzi Jesús: "Tema piñaanatero okantziri Osankinajanorentsi:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi,

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamin-tsi.

Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki,

Irootake apampoyaaaminthatantakariri osheki."

⁴³"Iro nokantantari: Eero piñeero eeroka impinkathariventaimi Pava, iri impinkathariventai pashinesatzi atziri ikaratzi oshiyaarone pankirentsi okithokitzi ikempisantanaira. ⁴⁴Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri."

⁴⁵Ikanta ijevare omperatasorentsiari itsipatakari Fariseo-payeeni jiyotavakero iriitake joshiyakaaventakete Jesús. ⁴⁶Ari ikovaiyavetanaka irakaantanakerimi, iro kantacha osheki itharovakaakari atziripa-

yeeni. Tema ikantashiretaiyini atziri kamantantaneri inatzi Jesús.

Joshiyakaaventaitziri aavakaachari

22 ¹Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventziro jiyotaantziri. Ikantzi: ²“Aririka impinkathariventantai Inkitesatziri, joshiyakotakari aparoni pinkathari oimoshirenkiriri itomi jaavaka. ³Jotyaaantakeri iromperatane, inkamanteri inkarate pokatsine iroimoshirenkyia. Iro kantacha irikapayeeni, te impokaiyeni. ⁴Ipoña jotyaaantake pashine iromperatane, ikantavakeri: ‘Pinkanteri nokaimane impoke iroya, novamaakeri vathayetsirini nopira, tema noimoshirenkatziri notomi iravaakaiya.’ ⁵Iro kantacha eekero jijaatatzi ipiyathataiyani. Jatayetzi aparoni irovaneki, pashine ikenayetanaake ipimantayetzi. ⁶Tzimatsi pashine ovasankitaavakeriri omperataari, ipoña jovakeri. ⁷Ikanta ikemake pinkathari, jotyaaantake irovayirite, japerotakeri jovakeri ovariantisiri, itaakero inampitsite. ⁸Ipoña ikantairi pashine iromperatane: ‘Aritake ovetsikayetaka ovaritentsi oimoshirenkantyaari, te arite impokemi nokaimakaantayevetakari. ⁹Piyaate avotsiki ikenapiintayeetzi, pinkantayeteri inkarate piñeeri impokeeta oimoshirenkyia.’ ¹⁰Ikanta jijaayetake omperataari, japatotakeri ikaratzi jiñaakeri: kameethari eejatzi kaariperori. Piyotaiyakani osheki oimoshirenkachane. ¹¹Ari jijaatanake pinkathari irameneri ikaratzi pokaintisiri. Jiñaatzi osatekainchari aparoni te inkithaatashitapaakyaari aavakaachari. ¹²Ikantapaakeri: ‘Asheninka, ¿tsika pikanta pikyaantakari jaka te pinkithaatzimentyaari notomi?’ Ari jimairitake, te irake. ¹³Ipoña pinkathari inkantakeri iromperatane: ‘Poosovakoteri, poosokiiteri, pookeri otsirenikitake, ari iriraavaityaari iratsikakivaitya inkemaantsivaitya.’ ¹⁴Tema

oshekira inkaimaveetya, iro kantamaitacha kapiche inkarate iriyoshiyeetairi.”

Iñaaventaitziri kireeki impinayeeteri pinkathari (Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵Ipoña ipiyeeyanakani Fariseo-payeeni. Ikinkithavaitaiyakani, ikantavakaiyani: “¿Tsika ankenakairoka ankompitakaantyaariri Jesús?” ¹⁶Ipoña jotyaaantakeri iriyotaane irirori itsipatakari irapatziyaneete Herodes, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantanerí, okaratzi piyotaantziri omapero onatzi. Arira onkanta iriyotakoyeentyaariri kyaaryooperoini Pava. Tema tekatsi pintharovakaiya. ¹⁷Pinkantena eeroka opaita pikinkishiretari: ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?” ¹⁸Iro kantacha Jesús, jiyotavakeri ikinkishiretari, ikantziri: “Kamatavirí. ¿Ipaítama piñaantantantari?” ¹⁹Poñaakenari kireeki pipinatantapiintariri Pinkathari.” Ari jamaitapaakeneri aparoni kireeki ipaitaitziri “denario.” ²⁰Ipoña josampitzi: “¿Niinkama ashitarori ivairo jaka? ¿Niinkama irika oshiyakaantainchari?” ²¹Ikantaiyini: “Irahi César.” Ari ikantzi Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaanari okaratzi ikovakayimiri, pimpinateri. Iriima maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaanari ikovakayimiri irirori.” ²²Ikanta ikemaiyavake ikantake Jesús, ipampoyaaminthatanakeri, jovashaantanakeri. Jataiyeeni.

Josampitakoventaitziri irañagai kamayetatsiri (Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³Ipoña ipokaiyakani Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantapiintatsiri: “Eero jañagai kamayetatsiri.” Josampitapaakeri Jesús, ²⁴ikantapaakeri: “Iyotaantakeri, josankinatake pairani Moisés, okantzi: ‘Aririka inkame aparoni atziri,

eerorika jovaiyantakaanakero iina, oshinetaantsitzi iragairo irirentzi, irovaiyantakagairo. Iro kantacha ontzimatye inkempitakaanteri iriirikami ashitakyaarine irirentzi kamaintsiri.’

²⁵Thame ankantavake: Tzimatsi 7 irentzitivakaachari. Etarori itzimi iraaake iina, tekera irovaiyantakairo iina, ikamake jagairo pashine irirentzi. ²⁶Ari ikempitakari eejatzi apitetanaintsiri irirentzi. Ipoñaapaaka pashine mavatanaintsiri. Ari ikempitakari maaroni ikaratzira 7.

²⁷Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane. ²⁸Aririkami irañaayetaimi apaata kamayetatsiri, ¿itzimika oimentaperotaiyaari tsinaneka? Tema maaroni ikaratakera 7 jinantavetakaro.”

²⁹Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Pikenakaashitakaro eeroka, te piyotakotero Osankinajanorentsi, te piyotakotairo eejatzi ishintsinka Pava. ³⁰Tema aririka irañaayetai apaata kamayetatsiri, eero itzimayetai aavakayetachaneri. Iroshiyapaiyaari imaninkarite Pava Inkitesatzi. ³¹¿Tema piñaanatakotero tsika onkantya aririka irañaayetai kamayetatsiri? Tema ikantake Pava, iñaavaitzi:

³²Naakatake Pava iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

Ari ayotaiyini añaayetatsi irirori, tema te onkante aparoni kaminkari iñaapinkathateri Pava, intaani jimatziro añaayetatsiri.”

³³Ikanta ikemaitakerira Jesús ikantayetaakeri, ipampoyaaminthaitanakeri, ikantayee-tzi: “Omapero okameethatzi jiyotaantziri.”

Iñaaventaitziro ikovakaaperotantziri Pava
(Mr. 12.28-34; Lc. 10.25-28)

³⁴Ipoña japatotaiyakani Fariseo, tema ikemake kameetha jakakeri Saduceo josampitakeriri. ³⁵Ikanta aparoni, irijatzi iyotakoperovetarori Ikantakaantaitane, ipokashitakeri Jesús irosampiteri, tema ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri: ³⁶“Iyotaantaneri, ¿tsikaty otzimika

Ikantakaantaitane anayirori pashine?” ³⁷Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Pivinkatharite inatzi Pava, ontzimatye petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, pampithashire povairi eejatzi. ³⁸Irootakera etarori Ikantakaantaitane ikovaperotakaantaitzi. ³⁹Ari oshiyaro apitetanaintsiri: Ontzimatye petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikaminthairo eeroka pivatha. ⁴⁰Aririka pimonka-raakero iroka apitetanaintsiri, pimatakerora maaroni josankinayetakeri Moisés-ni, eejatzi maaroni josankinayetakeri kamantantaneri.”

¿Ipaitama charinentariri Cristo?
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹Ipoña jimatanakero irirori Jesús, josampitakeri Fariseo-payeeni itsipataro japatoiyaani. ⁴²Ikantziri: “¿Ipaitama pikinkishiretakotariri eeroka Cristo? ¿Ipaitama charinentariri?” Ikantaiyini Fariseo: “Icharine David-ni inatzi.”

⁴³Ipoña ikantzi Jesús: “¿Opaitama iñaavaitakaantariri pairani David-ni Tasorentsinkantsi, okanta joshiyakaantakariri Ivinkatharite? Tema ikantakeranki:

⁴⁴Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite:

Pisaikapai Nakojanoriki ampinkathariventante,

Irojatzii apaata novasankitaantaiyaariri kisaneeentakemiri,

Ari paatzikantaiyaariri piitzi.

⁴⁵Aña imatzizitatakaro David-ni ikantziri: ‘Novinkatharite jinatzi.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?” ⁴⁶Ari imairetaiyanake te irake. Tharovashire ikantaiyakani, tekatsira kovanaatsine irosampitanairi.

Iñaaventaitziri iyotzinkariite ipoña Fariseo-payeeni

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 ¹Ipoña ikinkithatakaakeri Jesús ikaratzii apatotzimentakariri, eejatzi iriyotaanepayeeni, ikantzi:

²“Pameneri iyotzinkariite ipoña Fariseo, iro jaakoventa jovaakakoyetziro okaratzí josankinayetakeri pairani Moisés-ni. ³Okameethatzi pinkempisanteri onkarate inkantayetemiri, iro kantamaitacha te onkameethate poshiyakotyari okaratzí jantayetziri, tema te jimonkarayetziro irirori. ⁴Omapero opomerentsita okaratzí ikovakayimiri pimayetairimi. Te iñaamaitaro impomerentsitzimentyaaro irirori irimayetero. ⁵Jantashiyetaro ikoviri irirori onkantya iñaantaityaariri. Osheki inevetaro meshinantsimonki tsika joteyetziro Osankinajanorentsi jontarekakotziro ishempaki, eejatzí itamakoki. Osheki eejatzí jovaneenkaponkitziyetziro iithaare irishirikake manthakintsi. ⁶Iro ikovapiintake irosatekaiteri niyanki aririka irovaiyaani isheninka. Ari ikempitari eejatzí aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita. ⁷Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaityaari aririka iriñeeteri. Ikovi eejatzí inkantayeeteri: ‘Iyotaantenerí!’ ⁸Te okameethatzi pimatero eeroka, eero pikovashita inkantaitemi: ‘Iyotaantenerí!’ Tema maaroni eerokaite kempivaitaka pirezitavakaatyeyya. Aparoni ikanta iyotaantatsiri, iriitake Cristo, tekatsi pashine. ⁹Jaka kipatsiki, te onkameethate pinkantashivaityaari pisheninka: ‘iAshitanarí!’ Tema aparoni ikanta Ashitamiri Inkitesatzi. ¹⁰Te onkameethate eejatzí inkantayeetemi: ‘iNovinkatharité!’ Tema aparoni ikanta pivinkatharite, iriitake Cristo. ¹¹Inkarate kovatsiri iririiperote, iroshiyakotyari ikantaranki otzikataari. ¹²Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero intsinampashiretakaitari. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iriñaapinkathayeetaari. ¹³iIkantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki potzikakeri ikaratzí kovatsiri

impinkathariventairi Pava. Tema eero piñeero eeroka impinkathariventaimi, teya pinkove impinkathariventairi pashine. ¹⁴iIkantamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Pampotakaro kamaimetzinkaro pashitaro opanko, iro posamaninkantarori pamanapiintaveta eero jiyotantaitami. Iro kantamaitacha antaro irovasankitaayeetaimi. ¹⁵iIkantamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki pipomerentsiventakari atzirriite kaari asheninkata iroshiyakotai aaka a-judío-tzi, piyotaakeri inkamatavirite irirori. Iro inkempitakotantyaamiri eeroka iratsipetaiyaaro sarinkaveni.

¹⁶iIkantamacheetzimi eerokaite, oshiyariri mavityaakiri jakathatavakaiyani! Tema aririka impairyeetero tasorentsipanko, ikantayeetzi: ‘Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.’ Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: ‘Eerorika jimonkaraitziro, tekatsi ompaitya.’ Irooma aririka impairyeeteri oro saikatsiri tasorentsipankoki, pikantapiintake: ‘Ontzimatyé irantaitero ikantaitakeri.’ ¹⁷iMasontzishirerí, mavityaakishirerí! ¿Ipaítama kovaperotachari, iriima oro? Kaari, tema iro irooperotatsi tasorentsipanko otasorentsitakairi oro. ¹⁸Ari okantari eejatzí aririka impairyeetero pomepirinimentotsiki, ikantayeetzi: ‘Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.’ Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: ‘Eerorika jimonkaraitziro, tekatsi ompaitya.’ Irooma aririka impairyeeteri piratsi itaayeetziri pomepirinimentotsiki, pikantapiintake: ‘Ontzimatyé irantaitero ikantaitakeri.’ ¹⁹iMasontzishirerí, mavityaakishirerí!, ¿Ipaítama kovaperotachari, iriima piratsi? Kaari, tema iro irooperotatsi pomepirinimentotsi otasorentsitakairi

itaayeetziri. ²⁰Ikaratzi pairyirori pomepirinimentotsi, arira okaratzi ipairyaa kero maaroni ikaratzi itaayeetziri janta.

²¹Eejatzi joshiyari ikaratzi pairyirori tasorentsipanko, arira okaratzi ipairyaa kero ikaratzi tzimantarori. ²²Ikaratzi pairyirori inkite, ipairyaa kero maaroni janta tsika isaikinta Pava, ikempitakaan takaro iriimi Pava impairyaa ke.

²³Ikantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pinashitapiintaniri pashitakaariri Pava, pipayetapiintziri inchashaaniki. Temaita pantayetero kovaperotachari ikovakayimiri: Pinkameethashireyete, pineshinonkashiretante, paventaashiretaiyaari. Irootake kovaperotachari pantayetairo, eero povashaantamaitaro panteneri pashinera.* ²⁴iMavityaakiri, akathatava kaachari! Pikempitakari aparoni pankiventariri shikiryaa niki eero jirakotantari, iro kamantaitacha jirakotakeri antari piratsi.*

²⁵Ikantamacheetzimi eero ka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pikempitakotakaro iramentotsi eejatzi ovamentotsi, okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa kipatsi okantaka. Ari pikantayetakari eero ka kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi pinake, pikovapiintakero apaniro panintaavaiya. ²⁶iMavityaakiri Fariseo! Pinkempitakaanya poshetapiintziro inthomointa piraamento eejatzi povamento, onantyaari onkitetai jakakiroki eejatzi.

²⁷Ikantamacheetzimi eero ka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinatzi! Poshiyakaro okitamaroveta jovantaitariri kaminkari, ovaneenka okantaka jakakiroki. Iro kantacha inthomointa, ari isaikake itonkiporoki kaminkari,

shityeenkatake. ²⁸Ari pikempitayetakari eero ka, iñaayevetakami atziri pantakero kameethari, iro kamantaitacha inthomointa kamatavishireri pinake, kaariperoshiretakemi.

²⁹Ikantamacheetzimi eero ka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Opaitama povetsikapiriniyetantarori tsika ikitayeetakeri kamantantaneri, ipoña povaneenkayetakero inkene inkinkishiretakoyeetapiintaiteri, inkantaite: ‘Kameethashire jinake irika.’

³⁰Ipoña pikantaiyini eejatzi: ‘Arimi nontzimityaami naaka eero ty a novamaayetzirimi, eero noshiyakotari nocharineni ikaratzi ovamaakeriri kamantantaneri.’

³¹Eerokatake kamantakotacha apaniro, iri poshiyakoyeta eero ka picharineni ikaratzi ovamaayetakeriri pairani kamantantaneri. ³²iIntsityaa pimonkatero eero ka kaariperori okaratzi jetakaanakari pairani picharineete!

³³iTema poshiyakari pisheninkatyaarimi maranke! Kaariperoshire pikantaka. ¿Tsikama pinkantaiyaaka pishiyapithatantaiyaarori pashinonkagaiya sarinkaveniki? ³⁴Irootake notyaantantyaamiriri kamantantaneri, iyotaneri, impoña iyotzinkari. Iriitake povamaakaante aparopayeeni, pimpaikakotakaanteri. Iriima pashine, pimpasatakaanavaiteri tsika japatotapiintaita, osheki povasankitaayeteri maaroni nampitsiki. ³⁵Iro piñaantyaarori eero ka irovasankitaaventaitemiri ikaratzi kamayetaintsiri pairani, jetanakaro kameethashireri Abel irojatz Zacaías itomini Berequías. Iriitake jovamaayeetake pairani iriyaateromi pomepirinimentotsiki ipoñaanakaro tasorentsipankoki. ³⁶Omapero nokantzimi ari irovasankitaaventaitemiri irikapayeeni nosheninka.”

* 23.23: Iro ikantaitzi jaka inchashaaniki: menta, eneldo, comino. * 23.24: Kantakotachari jaka “antari piratsi,” iriira ipaitatzitari “camello.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén

(Lc. 13.34-35)

³⁷“¡Jerusalén-satzi! Osheki povake Kamantanteri. Pishemyaayetakeri ikaratzi jotyaaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkempityaarimi tsimeri isamoronkiitziri iriryaanite, ari nonkanterimi naaka maaroni ikaratzi notomintaari. Iro kantacha te pinkovaiyeni. ³⁸Jaka tsika pisaikapiintaiyavetaka eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone. ³⁹Tema eero okantaitatya piñaapiintaina jaka, irojatzí apaata pinkantantaiyaari:

Tasonkaventaari inatzi, tema
Pinkatharentsi apaitziri otyaanta-
keriri.”

Iñaaventziro Jesús imporokaitero tasorentsipanko

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24 ¹Ipoña ishitovanake Jesús ipoñaanaroko tasorentsipankoki, irootake iriyaatai. Ari ikantziri iriyotaa-neete: “Pamenero tsika okanta jovetsika-yeetziro tasorentsipanko.” ²Jakanakeri irirori, ikantanakeri: “Maaroni piñaakeri, eerora piñeero apaata tsika okanta mapi opeviryaayeta iroñaaka, iro iraperoitero imporokayeetero. Omaperora nokantzimi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

³Ikanta itonkaanake otzishiki Olivos, ari isaikapaake. Ari josampitziri iriyotaa-neete, ikantziri: “Intsiyaa pinkantena, ¿tsikapaitema omonkaratya pikantakeri? Aririka pimpiyimatai, aripaitema onthonkimatantaiyaari, ¿tsika onkantya niyotantyaari?” ⁴Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Ontzimaty paamaventya jamatavitaizimikari. ⁵Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’ ⁶Tema ari

pinkemakoyetakero ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashiretzimikari. Ontzimaty avisayete irokapyeeni, tema tekeraatara omonkaratya onthonkantaiyaari maaroni. ⁷Irantaminthavakaaeyetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. Iriñeete mantsiyarentsi, tashetsi, onikayetya kipatsi tsikarikapayeeni. ⁸Irootakera etanakyarone inkemaantsitayeetyaaro irokapyeeni.

⁹Impoña irakaantayetanakemi eeroka, irimaimaneyeteemi irojatzí irovamaanta-yeetyaamiri. Osheki inkisaneentayetanakemi atziri okantakaantziro pipairyanaa pavantaanara. ¹⁰Ari iriñeetake atsipetashitarori ikempisantavetaka, iriñeete kisaneentavakaachane, iriñeete eejatzí aakaantavakaachane. ¹¹Osheki pokapain-tsine iroshiyavetapaakyarimi kamantantneri, iramatavitapaakeri inkarate kempisantavakerine. ¹²Irantayeperoitero kaariperori, eero ikaminthaavakaanaa atziri. ¹³Iriima tsika itzimi kyaaryootain-tsine, iriitakera avisakoshireyetaatsine. ¹⁴Aririka othotyaakya inkemayeetairo maaroni kipatsiki Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri ipinkathariventantai Pava, aripaitera omonkarataiya onthonkantaiyaari maaroni.

¹⁵Iro kantacha ari piñaakeri ipaityeeetziri ‘Pinkaari Aperotantneri,’ iñaaventakeri pairani kamantantneri Daniel, isaikapaake tsika otasorentsitzi. (Maaroni ñaanayeterone iroka, okovaperotatya inkemathatairo.) ¹⁶Inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzimaty irishiyayetái tonkaari otzishiki. ¹⁷Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyanaake, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsikarika ompaitya. ¹⁸Povane-
kirika pisaiki, pishiyanaake tsika pikantara, eero paapanaatziro piithaare. ¹⁹¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetsine, eejatzí onkarate

tzimayetatsine eentsite eeniro ithoyetzi!
²⁰Pamaneri Pava, onkantyaama aririka pishiyayetake, eero pomonthaantaro kyaaronsi, eero pishiyanta eejatzi kitaiteriki jimakoryaantaitari. ²¹Tema antaro iriñeetero irashinonkaitya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakero kipatsi, irojatzi iroñaaka, te iriñeetero oshiyaarone iroka ashinonkaantsi. Eerora apiita iriñeetairo oshiyaarone. ²²Eeromi ishintsitaitzi iromairentaitero iroka ashinonkaantsi, tekatsimi avisakotaatsine. Ikamintha intzimayete jiyoshiitayeetairi, aventayetaariri Pava, irootakera joimarentaitakarori thaankiini iroka ashinonkaantsi. ²³Aririka pinkeme inkantaitemi: ‘Jirika Cristo.’ Pashine kantatsine: ‘Jirinta Cristo,’ eerora pikempisantziri. ²⁴Tema impokayeta-paake oshiyakotyaaarine Cristo, oshiyakotyaaarine kamantanteneri. Ari intasonka-ventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi, ikaratzi jiyoshiitayetakeri Pava. ²⁵Aritakera nokamantziyetakamiro. ²⁶Impoña inkantaitakemi: ‘Areetaka janta tsika te inampiitaro.’ Eeromaita piyaata-shitziri. Inkantaite eejatzi: ‘Ari isaiki inthomointa pankotsiki.’ Eeromaita pikempisantziri. ²⁷Tema aririka impiye Itomi Atziri, iroshiyapaiyaaro okantaranki ookatharonsi. Etanakyaaro omporekanake ishitovapiintzi ooryaatsiri, irojatzi tsika ikyaaapiintzi. ²⁸Tsika isaiki aparoni shitzivari, ari ipiyoventariri amempori.”*

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(*Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-36; 17.25-36; 12.41-48*)

²⁹“Aririka onkaratapaake apaata jashinonkaita antaro, ari intsivakake

ooryaa, eero joorenta kashiri eejatzi. Impoña inthopiryaayetake inkiteki impokiro, maaroni ikaratzi oorentayeta-chari inkiteki inthonkya imporokayete eejatzi. ³⁰Aripaite inkoñaatapai Itomi Atziri inkiteki. Antaro intharovayetanake atziri jaka kipatsiki. Tema iriñeetavairo irovaneenkaro eejatzi ishintsinka, inkenantapaiyaaro menkori. ³¹Intyoota-paake shintsiini maninkariite, irapatotapairi ikaratzi jiyoshiitayeetakeri nampitarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzi tsika ochentetapaa.

³²Okempitaranki aririka piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai. * ³³Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokantayetakemiri, okarikitzimataana. ³⁴Omaperora nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri. ³⁵Eerora okantaityaani piñeero inkite eejatzi kipatsi irooma okaratzi noñaaneyetakari omaperoitaatyeeni iroori.

³⁶Iro kantacha tekatsira iyotatsine tsikapaita, iri ovatsipero inkiteveri maninkariite, te jiyotzi. Tema apaniro ikantakaaro Ashitanari jiyotziri iroriri. ³⁷Arira oshiyaaro pairani isaikantavetari Noé, ari onkantaiyaari eejatzi aririka impiye Itomi Atziri. ³⁸Tema pairani tekera areeta oonkaro, onimovaitziri atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini, pashine aayetsiri iina. Irojatzi jotetantanakari Noé pitotsiki. ³⁹Tekatsi inkinkishi-retakote, irojatzi omapokantakariri oonkaro, ari japerotakariri maaroni. Arira onkempitagaiyaari aririka impiye Itomi Atziri. ⁴⁰Tema isaika apite antavaitatsiri irovaneki, aparoni iraaheetanai inkiteki.

* **24.28:** Ikempitara añaaapiintziri amempori jivotaiyani, ayotzi tziimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi aririka añaaayetakero okaratzi iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotzi irootaintsi impiyimatai. * **24.32:** Ikantakoitziri jaka “pankirentsi” higuera onatzi.

Iriima pashine irookaitanairi. ⁴¹Osaike apite tsinane ontononkavaite, aparoni iraaheetanai inkiteki. Irooma pashine tsinane, irookaitanairo. ⁴²Paamaventaia eeroka, tema te piyote tsikapaite impiye Pivinkatharite. ⁴³Pinkinkishiretakoteri aparoni atziri, aririkami iriyote impokatyete koshintzi tsireni, arimi iraaaventakyaami, eero ikoshitaarantaitzirimi ipankoki. ⁴⁴Ari onkantyaari, ontzimatyete paamaventayetaia eejatzi eeroka. Tema tekatsi iyotatsine tsikapaite impiye Itomi Atziri.

⁴⁵Poshiyakotyaari aparoni otzikataari kameethashireri, kinkishiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: ‘Pamenenari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.’ ⁴⁶Kimoshirera inkantaiya irika omperataari, aririka impiye omperatariri, tema iriñaapairi jimonkarataakero ikantanakeriri. ⁴⁷Aritake irishinetaakeneri iraaamaakovenytaaniri maaroni okaratzi jashitari. ⁴⁸Iriima aparoni kaariperoshireri omperataari, ikantzi: ‘Eero ipiyita omperatanari.’ ⁴⁹Impoña irovasankitaavaitakeri pashine omperataari. Jatake inkempiyayetyaari shinkiryaaantzi. ⁵⁰Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaia omperatariri. ⁵¹Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapaakeri janta tsika ikashiyakaitakari kamatavireri. Ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.”

Iriiaaventaitziri 10 evankaro

25 ¹“Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyatyaaro 10 evankaro jatatsiri tsireni omonthaiyaari aavakaachane. Aayetanake ootamentopayeeni. ²Tzimatsi okaratzi 5 evankaro kyoshiretantsiri, tzimatsi eejatzi okaratzi 5 evankaro kaari kyoshiretatsine. ³Irokapayeeni 5 evankaro kaari kyoshiretatsine aavetanakari ootamento, iro

kantacha kapiche aanake iyaaki. ⁴Irooma pashine kyoshiretantsiri, aayetanake iroori ootamento, aanake eejatzi osheki iyaaki. ⁵Tera impokitatyeyea thaanachiini aavakaachane, ayimatapaakero ovochoki, magaiyanakeni. ⁶Okanta niyankiite tsireni, okematzi ikaimaitzi, ikantaitzi: ‘iKaakitake aavakaachaneri, pomonthaavakyaari!’ ⁷Kakitaiyanakeni evankaro, ojaikiyetanairi iyaaki ootamentopayeeni. ⁸Evankaropayeeni kaari kyoshiretatsine, okantavetanakaro kyoshiretantsiri: ‘Pimpena iyaaki pootamento, irootaintsi intsivake nootamento naaka.’ ⁹Ari okantanake: ‘Eero nopimi, ari inkovityiimotakyaana naaka, piyaate pamanantapainte.’ ¹⁰Iyaaminthaitapaintzi amanantzi, areetapaaka aavakaachaneri. Irokapayeeni okaratzi aamaventaichari, omonthaavakari, jaanakero janta tsika iroimoshirenkaiteri. Jashitaitanakero ashitakorontsi. ¹¹Okanta opiyavetapaaka jatatsiri amanantzi, okaikaimavetapaaka, okantapaake: ‘iPashitaryeenaro naaka!’ ¹²Okematzi jakaitanakero, ikantaitziri: ‘Tetya niyotemi. Omapero.’ ¹³Ontzimatyeyea paamaventayetaia eeroka. Tema te piyote tsikapaite impiye Itomi Atziri.”

Jiñaaventaitziri kireeki

(Lc. 19.11-27)

¹⁴“Tema aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, joshiyakotatyaari aparoni atziri kovatsiri iriyaate intaina, irapatotakeri iromperatane, ipanakeri iraaaventyaaniri okaratzi jashitari. ¹⁵Ipoña ipakeri aparopayeeni iromperatane iireekite. Iriima pampithashiretachari kameetha, impanakeri ikaratzi 5 kireeki, pashine amataachari jiyotzi impanakeri ikaratzi apite, iriima pashine ovekaraantapaakarori impanakeri aparoni. Ipoña, jatake intaina. ¹⁶Ikanta irika ipayeeetakeri 5 kireeki, jantavaitakaakeri, joshekyaaakeri jagai ikaratzi eejatzi 5. ¹⁷Ari ikempita-

kari ipayeetakeri apite, joshekyaaakeri irirori, jagai ikaratzi eejatzi apite. ¹⁸Iriima pashine ipayeetakeri aparoni, jaanakeri iireekite, ikitatakeri kipatsiki. ¹⁹Okanta osamanitake piyaa ashitariri kireeki, ikaimakaantapairi iromperatane iriyote opaita jantantakari iireekite. ²⁰Ari ipokapaake ipayeetakeri 5 kireeki, joñaakapairi pashine 5 kireeki joshekyaaakeri, ikantapaake: Pinkatharí, 5 kireeki pipakena pairani, jirika pashine 5 noshekyagairi. ²¹Ikantzi Pinkathari: ‘Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaakena, ari pinkempoyagai pashine osheki. Pimpoke, pintsipatyaana panintagaiya.’ ²²Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri apite kireeki, ikantapaake: ‘Pinkatharí, apite kireeki pipakena, jirika pashine apite noshekyagairi.’ ²³Ari ikantzi Pinkathari: ‘Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaakena, ari pinkempoyagai osheki pashine. Pimpoke, pintsipatyaana panintagaiya.’ ²⁴Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri aparoni kireeki, ikantapaake: ‘Pinkatharí, niyotzi naaka mashiryaantzi pini, pampoyetanta pantavaitakaantziri piireekite, ari okanta poshekyaanantari.’ ²⁵Iro notharovantakari, naakeri piireekite, nokitatakeri kipatsiki. Jirika iroñaaka namaimiri. ²⁶Ari jakanakeri ikantziri: ‘Kaariperoshire pinatzi osheki piperaneta. Piyovetaka ari nonkisakemi eerorika poshekyaanari kireeki, ²⁷piñaavetaka eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaimirine, ari irosheki neentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.’ ²⁸Ipoña ikantayeetakeri ikaratzi saikaintsiri: ‘Paapithateri kireeki, pimpairi pashine oshekyaaakeriri 10 kireeki.’ ²⁹Tema tsikarika itzimi

otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaataye iriñeero eero otzimimopertairi. ³⁰Paanakeri irika kaariperoshireri, pookeri tsika otsirenikitzi. Ari iriraavai-tyaari, iratsikaikivaitya inkemaantsivaitaiya.”

Iñaaventaitziro iyakoventaantsi

³¹‘Aririka impiye Itomi Atziri ñaapinkatha irovayeetairi. Intsipataiyaari maaroni maninkariite, inkempitaiyaari ikantaranki aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento. ³²Irapatotairi maaroni atziri tsikarika irisaikai irirori. Irinashiyetaiyaari iromisaikayetairi. Iroshiyakotyaari aparoni atziri nashitariri ipira te inkovakairi inkonovayetya. ³³Iromisaikairi ikovaperotziri irakojanoriki, iriima imanintayetziri irampateki iromisaikairi.* ³⁴Impoña iriñaavaitake Pinkathari, iriñaanateri jinashitakeri irakojanoriki, inkanteri: ‘Pimpoke maaroni, osheki intharomentakagaiyaami Ashitanari, pinampitaiyaaro tsika ipinkathariventantzi irirori, tema ari jovetsikanontakemiri pairani ovakera jovetsikantakarori kipatsi. ³⁵Tema piñaanaranki aavetana notashe, iro kantacha pipakena novarite. Piñaana ayimatana nomire, pipakena nirakeri. Piñaakena nareeta pinampiki, pineshinonkatakana pipankoki. ³⁶Piñaana nosaraakovaitzi, pipakena nokithaatar. Piñaana nomantsiyatake, pampitakotakena namataakotantaari. Jominkyakaan-taitakena, pipokashitakena piñaana.’ ³⁷Impoña inkantaiyeni kameethashireri: ‘Pinkatharí. ¿Tsikapaite noñiimi pitashe-neentzi, nopantamiri povarite? ¿Tsika noñiimi pimireneentzi, nopantamiri pimire? ³⁸¿Tsikapaite noñiimi,

* 25.32-33: Iri ikantakoitzi jaka oisha, iriitake piratsi ikovaperoitakeri jomisaikaitakeri akotsijanoriki. Iriima cabra, iri piratsi imanintayeetakeri jomisaikaitakeri ampatentsiki.

naakameethatantamiri nopankoki? ¿Tsika noñiimi pisaraakovaitzi, nopantamiri piithaare? ³⁹¿Tsikapaita noñiimi pimantsiyatzi, jashitakoitzimi, niyaatashitakemi noñiimi? ⁴⁰Ari jakanake Pinkathari, ikantzi: ‘Tema pikaminthaa-keriranki ikaratzi aventaayetanari noshiyakaantaari iyeki, año naakatakaera pikaminthaake. Omapero.’ ⁴¹Ipoña ipithokashitanakari jinashitakari irampa-teki, ikantziri: ‘Kaariperori, piyaate eeroka pinkemaantsitaiyaari paampari kaari tsivakanetaatsine, ikashiyakaitakariri kamaari intsipataiyaari maaroni imaninkarite irirori. ⁴²Aña piñaavetakana notasheneentzi, te pimpena noyaari. Ayimatakana nomire, te pimpena nomiretyaari. ⁴³Piñaavetana nareeta pinampiki, te pineshinokatena pipankoki. Piñaavetana nosaraakovaitzi, te pimpena nonkithaatyaaari. Piñaavetana nomantsiyatzi, jominkyakaantaitakena, te pinkivantena.’ ⁴⁴Imoña jakanake kaariperoshireri, ikantzi: ‘Novinkatharite, ¿tsikapaita noñaavetami pitasheneentzi, pimireneentzi, pikivantana, pisaraakovaitzi, pimantsiyatzi, jominkyeketakemi, temaita nonkaminthaayetemi?’ ⁴⁵Ari ikantzi Pinkathari: ‘Tera pineshinokaytantaiya, onkantavetakya iryaani irinayeete, naakatakaera pantzimotake. Omapero.’ ⁴⁶Irootake iratsipetantayeetyaarori kantaitaachaneri ashinonkaantsi. Iriima inkarate kameethashireyetaatsine, inkantaitaateero irañaaayetai.”

Ikamantavakaita irakaanteri Jesús
(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 ¹Ikanta ithonkanakero Jesús okaratzi iñaaventayetakeri, ikantanakeri iriyotaane: ²“Piyotaiyini eeroka kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi. Arira irakaantaiteri Itomi Atziri impaikakoiteri.”

³Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ipoña antarikonaite, japatotaiyakani ipankoki Caifás ijevajanorera omperatasorentsitaari. ⁴Ari ikamantavakaiyakani, ikantayetake: “Thame amataviteri Jesús ayeri ovakaanteri. ⁵Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventaritari atziripayeeni.”

Isaitantaiteri Jesús kasankaari
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaivetchari. ⁷Ari areetapaaka tsinane amakotake kasankaari, kameetha okantaka onaki jovetsikaitziro mapi paitachari “alabastro,” osheki ovinaro. Osaitantapaakari iitoonaki Jesús isaikakera jovaiyani. ⁸Ikisaiyanaka iriyotaane jiñaakero, ikantaiyanake: “¿Opaitama apaavaitantarori? ⁹Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki impayerimi ashinonkainkari.” ¹⁰Jiyotakotakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikisantarori iroka tsinane? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri. ¹¹Arira inkantaitatyeeyaani ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaaari, irooma naaka eero piñiuro onkantaityaani pintsipatyaaana. ¹²Tema eevatatzi osaitantanaro kasankaari omotaitaro apaata aririka inkitaitakena. ¹³Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo iroka tsinane, ari onkanta yiroshiretantaityaarori antakeri. Omapero.”

Ikinkishirya Judas irakaanteri Jesús
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴Ikanta Judas Iscariote karavetariri 12 iriyotaane Jesús, jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari. ¹⁵Ikantapaakeri: “¿Ipaitama pimpenari aririka namakemiri?” Ari joñaakaitanakeri ikaratzi 30 ipeviryaaka kireeki. ¹⁶Aripaitera jamematanakero Judas tsikapaita irakaanteri.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
1 Co. 11.23-26)

¹⁷Areetapaaka etarori kitaite jovanta-piintaitarori tantaponka, pokaiyapaakeni iriyotaane Jesús, josampitziri: “¿Tsika onkotsitakaanteka oyaari kitaiteriki Anankoryaantsi?” ¹⁸Ari ikantanakeri: “Piyaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari aparoni shirampari, pinkanteri: ‘Ikantzi iyotaanari: “Monkaratapaaka, nokovi niyaate pipankoki noimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi, nontsipatyaari niyotaanepayeeni.” ’” ¹⁹Ari jimatakero iriyotaane okaratzii ikantakeriri Jesús. Jonkotsitakaantake iroyaari kitaiteriki Anankoryaantsiki.

²⁰Aritake sheetyaanake jareetapaaka Jesús, saikapaake irovaiyaani itsipatapaa-kari iriyotaane ikarataiyakeni 12.

²¹Ikanta jovaiyani, ikantanake Jesús: “Pinkeme nonkante, pikarataiyini eeroka jaka, tzimatsira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ²²Ovashire ikantaiyanakani. Aparonipayeeni josampitanakeri: “¿Naakama pinkathari?” ²³Ipoña jakanakeri, ikantzi: “Tsikarika itzimi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane. ²⁴Kyaaryoora impeyakotya irika Itomi Atziri, tema irootake josankinatako-yeetakeriri pairani. iIkantamacheetziri pithokashityaarine! Eeromi itzimaajatzii irirori.” ²⁵Ari iñaavaitanake Judas pithokashityaarine, ikantzi: “¿Naakama iyotaanari?” Ikantzi Jesús: “Irootake pikantakeri.”

²⁶Eenirora jovaiyani jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaa-kero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Jiroka, poyaaro, novatha onatzi.”

²⁷Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantziri: “Piraiyeni maaroni, ²⁸tema niraane onatzi iroka, irootake

ooñaarontaperoterone antzimotavakai-yaari, iro shitovaatatsine onkantya irariperoyeetantaiyaariri kaariperoshireri. ²⁹Pinkeme nonkante, eerora niritaaro iroka irojatzii apaata aririka impinkathari-ventantai Ashitanari, ari apitairori eejatzii.”

Iñaaventakero Jesús irookaventante Pedro

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰Ikanta ithonkanakero jamampaako-tari Pava, jataiyanake tonkaariki otzishi Olivos. ³¹Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Irootaintsi pookaventaiyena iroñaaka tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Noveri aamaakoventariri oisha, ari
inthonkya irovaraayetanakya
ipira.

³²Iro kantacha aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.” ³³Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Aritaima irookaventa-kemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.” ³⁴Ikantzi Jesús: “Pinkeme nonkantemi, iroñaaka tsireni tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzii pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.” ³⁵Ari ikantzi Pedro: “Eero nookaventzimi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzii maaroni iriyotaane.

Jamani Jesús Getsemaní-ki

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶Ikanta Jesús itsipatakari iriyotaane, areetaiyakani Getsemaní-ki, ikantapaa-keri: “Ari pisaikavake jaka, niyaaneenta-vake naaka janta, namane.” ³⁷Intaani jaanakeri Pedro itsipataanakeri apiteranki itomi Zebedeo. Ari jiraashire-takotapaakari iniroite Jesús. ³⁸Ikantziri: “Ovamaimatityaana novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka jaka, thame anakempite.” ³⁹Ovaaneentanaka kapicheeni irirori. Otyeerovapaaka, amanapaake. Ikantzi: “Ashitanari,

pishinetanarika eeroka, pintsiparyaakoventena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatanaro okarlatzi nokovavetakari naaka, iro pimate okarlatzi pikovakaakenari.”⁴⁰ Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “¿Tema pinkisashityaaro pivochoki pintsipatyana anakempite?”⁴¹ Pinkakite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya eeroka, osheki inaveta kameethatatsiri pikovavetari panterimi.”⁴² Eejatzi ipiyanaa Jesús, amanapai, ikantzi: “Ashitanari, eerorika pitsiparyaakoventana onkarate nonkemaantsityaari, pimateroma opaita pikovakaakenari eeroka.”⁴³ Ikanta ipiyapaa, eejatzi jiñaapairi jimagaiyini, tema iniroite okantaka ivochoki.⁴⁴ Ipiyapithatanaari, mavatake ipiyaka jamani. Irojatzi japiitapai ikantayetakeri inkaaranki.⁴⁵ Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, ikantapaakeri: “¿Irojatzima pimagaiyini? Monkaratapaakara irakaantaitantyaariri Itomi Atziri, iragaitanakeri janta kaariperoshireriki atziri.”⁴⁶ Pintzinaye, thame aatai. Okarikitimatapaake pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Iñaavaiminthaitzi Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipatapaakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi ijevajanore omperatasorentsitaari, ipoña irashi antarikonaite.⁴⁸ Tema Judas pithokashitaneri, ikantzitakari inkaaranki iramane: “Tsikarika intzime nonintaaporotapaake, iriitake, poirikeri.”⁴⁹ Ikanta jareetapaakara Judas, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaa-nari.” Inintaaporotapaakeri jovethatapa-

kari.⁵⁰ Ipoña josampitantzi Jesús, ikantzi: “Asheninká, ¿Ipaítama pipokashitziri?” Ari joirikaitapaakeri Jesús, iraanaitanakyariri janta iramenakoiteri.⁵¹ Ikanta aparoni tsipatakariiri okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzítakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari.⁵² Ari ikantanake Jesús: “Povairo piyotsirote, ipiyeetamikari. Tema ikarlatzi ovesantatsiri, jovesaitziri irirori.”⁵³ Tema piyotzi kantatsimi namaneri Ashitanari, aritakemi iromityaantakena osheki maninkariite kisakoventyaanari.*⁵⁴ Iro kantamaitacha ari onkantyaari omonkaraantyaari okarlatzi josankinatakoyeetakenari pairani.”⁵⁵ Ipoña Jesús ipithokashitanakari ikarlatzi pokashitakeriri, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitantanari povathaamento, pipasamento? ¿Tema nokantaitatya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki, kaarima paantana?”⁵⁶ Ari onkantyaari, irootake omonkaraantyaari okarlatzi josankinayetakeri pairani kamantantaneri.” Aripaite ishiyeytanaka iriyotaane, jookaventaitanakeri Jesús apaniro.

Japatoventaitari Jesús

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54,63-71;

Jn. 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Ikanta jagaitanakerira Jesús ipankoki Caifás, ijevajanore omperatasorentsitaari, ari japatotaiyakani maaroni iyotzinkariite itsipatakari antarikonapayeeni.⁵⁸ Noshikacha ineetsiini Pedro joyaatakoventakeri Jesús, irojatzii jareetantapaakari ipankoki ijevajanore omperatasorentsitaari. Iro inkyaanatapaakyaarimi pankotsiki itsipayetapaakari kempoyeaaventaneri, ikovi Pedro inkemakoyenteri tsika inkantaiteri Jesús.⁵⁹ Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakari

* 26.53: Iro ikantaitzi jaka “osheki maninkariite,” 12 legion ikarlatzi.

ikaratzi apatotainchari, jamenavetaiyaka impaitya thaiyakotyaarine Jesús onantyaari irovakaanteri. ⁶⁰Te iriñaamaitya, okantavetaka ipokayevetaka osheki kovatsiri inthaiyakotyaarimi. Ipoña ikatziyanaka apite thaiyakotanakariri, ⁶¹ikantanake: “Nokemiri naaka chapinki iñaavaizti ikantzi: ‘Ari nomporokakero tasorentsipanko, iro avisavetakya mava kitaite, nonthonkauro novetsikairo.’” ⁶²Ari ikatziyanaka ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanakeri Jesús: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkemeri okaratzi ikantakotakemiri?” ⁶³Irojatzji jimairetake, te irake. Ari ishintsithatanakeri, ikantziri: “Pimpai-ryeeri Kañaaneri Pava, onkantya niyoperotantyaari kyaaryoorika onkarate pinkantenari. ¿Eerokama Cristo Itomi Pava?” ⁶⁴Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri. Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri intsipataiyaaari irakojanoriki Pava impinkatharitai. Impoña piñeeri impiye inkenapai menkoriki.” ⁶⁵Ikanta ikemavakera jevajanori, isaperyaanakero iithaare ikisanakara, ikantanake: “Ñakero, ipairyaashitakari Pava. Tekatsira pashine ankoveri inkantakoi-teri. Pikemaiyakeni eeroka okaratzi ithainkakeri Pava. ⁶⁶¿Ipaitama pikantaiyirini eeroka?” Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “iTzimake ikenakaashitane! iOntzimatyete inkame!” ⁶⁷Ipoña ichoontaporovaitaitanakeri. Tzimatsi pashine kaposaporovaitanakeriri. Tzimatsi eejatzji pasaporovaitanakeriri. ⁶⁸Josampitzimaitaitari ikantaitziri: “Cristo, ¿tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa pinkantena ipaita pasavaitzimiri?”

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(*Mr. 14.66-72; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18,25-27*)

⁶⁹Ari isaikake Pedro jakakiroki, iro oñaantapaakariri otzikataaro, okantapaa-

keri: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Galilea-satzi?” ⁷⁰Iro kantacha osheki ñaakeriri Pedro jotekanakero, ikantanake: “Tetya, te niyoteri ipaita pikantanari.” ⁷¹Ari ishitovaneentanake Pedro jakakiroki. Ari oñaapairi pashine otzikataaro, okantapaakeri itsipayetakari: “Irijatzji irika itsipataranki Jesús Nazaret-satzi.” ⁷²Ari japiitanakero Pedro jotekanakero, ikantanake: “Apaniro jiyotzi Pava, te niyoteri naaka irika shirampari pikantanari.” ⁷³Tekera osamanite, japiitakeri ikaratzi itsipatakari ikantziri: “Eerokatake itsipatapiintari Jesús, tema Galilea-satzi pini, iriivaaitake ikantziro jiñaavaizti.” ⁷⁴Ikantanakeri: “Tevé, te niyoteri irika shirampari pikantanari. Jiyotzi Pava nothaiyarika, irovasankitainaaata.” Aripaita iñaanake tyoopi. ⁷⁵Ari ikinkishiretanairo Pedro ikantakeriranki Jesús: “Tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: ‘Te noñeeri Jesús.’” Shitovanake Pedro, iniroite jiraavaitanaka.

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(*Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32*)

27 ¹Okanta okitaityaamanai, apatotaiyamanaka jevariite itsipayetakari antarikonapayeeni, ikamantavakaiyakani iroveri Jesús. ²Ipoña joosotaitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira Poncio Pilato, jevariperori inatzi irika.

Ikamantakari Judas

³Ikanta Judas aakaantereri, jiyotanake irovamaakaanashityaari Jesús. Iniroite ikinkishiretanaka, jatake iroipiyeeneri 30 kireeki ijevare omperatasorentsitaari, ipoña antarikonaite, ⁴ikantapairi: “Jirika piireekite. Te onkameethate okaratzi nantakeri. Tekatsi irante Jesús naakaan-tashitakari.” Ikantaiyanakeni irirori: “Intaanityaami, piyotziro eeroka.” ⁵Ari

japishoonkanakeri kireeki janta tasorentsipankoki, ishiyaperotanakitya ipiyanaka, irojatzi ishirikantapaakari. ⁶Ikanta ijevare omperatasorentsitaari, jagairi kireeki, ikantaiyini: “Te oshinetaantsite ankempoyagairi kireeki, tema iriitake apinatakeriri irovakaantaitantyaariri.” ⁷Ari josampitavakaiyani: “¿Tsika ankanterika aaka irika kireeki?” Ipoña ikantaiyini: “Thame amanantantyaaro pitzitharipatha kipatsi, tsika inkitayeeteri aririka inkamayete kaari asheninkata.” ⁸Irojatzi iroñaaka ipaitayeetziro iroka kipatsi: “Iraantsipatha.” ⁹Ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantaneri Jeremías, ikantake:

Jagaitakeri 30 ipevirya kireeki,
Okaratzí ikovaiyakeri icharinepayeeni Israel impinateri,

¹⁰ Iri jamanantayeetantakarori pitzitharipatha,
Irootake ikovakaakenari Pinkathari namanantero.

Pilato josampitziiri Jesús
(*Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38*)

¹¹Aritake areetaka Jesús isaiki jevariperori, josampitavakeri, ikantziri: “¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri.” ¹²Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari antarikonaite, osheki ikantakovetapaakariri Jesús. Te jakimaita irirori. ¹³Ipoña ikantzi Pilato: “¿Tema pinkeme okaratzí ikantakoyeetzimiri?” ¹⁴Eeniro jimairetake, te irake. Ipampoyaaminthanakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoventaitziri Jesús
(*Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16*)

¹⁵Tzimatsi jametapiintari jevariperori: Maaroni osarentsi aririka iroimoshirenkaiyaani judío-payeeni, jomishitovakaan-

tzi aparoni isheninka jaakaantaitziri tsikarika intzime inkovaiyakeri. ¹⁶Tzimatsiya aparoni judío jaakaantaitziri ipaita Barrabás, ikemakoitane inatzi irika jantakerora koveenkatatsiri. ¹⁷Ikanta japatotaiyakani atziriite, josampitantake Pilato, ikantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaanteri? ¿Iriima Barrabás? ¿Iriima pikovi Jesús ikantaitziri Cristo?” ¹⁸Jiyotake Pilato ikisaneentashiitari Jesús, irootake jaakaantaitantakariri. ¹⁹Tema inkaaranki, okantakaantakeri iina, okantake: “Eero pimaimanevaitziri eeroka kameethashireri. Osheki jomishimpyaakaantakena tsireni omintharovashiryaakena.” ²⁰Iro kantacha ijevarera omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonapayeeni, jotsimaakeri atziriite, inkantaiyeni: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás, iriima Jesús irovaiteiri.” ²¹Ipoña japiitanakero jevariperori josampitantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaanteri?” Ari ikantaiyini maaroni: “¡Iri Barrabás!” ²²Ari ikantzi Pilato: “¿Tsikama nonkanterika Jesús ipaitaitziri Cristo?” Jakaiyini atziri: “¡Pimpaikakotakaanteri!” ²³Ari ikantzi jevariperori: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzi ikaimaiyini atziriite, ikantzi: “¡Pimpaikakotakaanteri!”

²⁴Ari jiyotanake Pilato jamenaashivaitaka josampitantzi, tema osheki ikatsimashireyetake atziripayeeni. Ikaimakaan-take jiña, iñeetakeri maaroni ikivaakotana, ikantanake: “Tera naaka kovatsine novakaanteri irika kameethashireri. Pikovaiyakerika, eeroka iyotaiyeroneri.” ²⁵Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Nokovaiyini, naakatake irookantaitya ompaityaarika avisaintsiri eejatzi novaiyanepayeeni.” ²⁶Ipoña jomishitovakaan-taitakeri Barrabás. Iriima Jesús ipasatakaantaitanakeri, jiyakoventakeri impaikakoiteri.

²⁷Ikanta ovayiriite, ikyaakaanakeri Jesús ipankoki Pilato ipaitaitziro “Pretorio.” Ari japatoventakariri maaroni ovayiri. ²⁸Isapokaitakeri Jesús, ikithaataitakeri kithaarentsi jonkeromaitatsiri oshiyarori ikithaayetapiintari pinkathariyetatsiri. ²⁹Ipoña jamathaitakeri kitocheetapo iitoki, joirikakaitakeri irakoperoriki savorokaraki. Ipoña jotyeerovashiitanakeri Jesús ithainkima-vaitaitziri, ikantaiyini: “iPaakameethata-vakeri ivinkatharite judío-payeeni!”* ³⁰Osheki ichoontaporovaitakeri, jomposainavaitantari savorokaraki. ³¹Ikanta jeshitakero ishirontzimentavaitakeri. Isapokaineri ikithaatakeriri inkaaranki, ikithaataineri iithaare, jaanakeri impaikakoteri.

Ipaikakoitziri Jesús irojatzii ikamantakeri
(Mr. 15.21-41; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

³²Ikanta jiyaataiyanakeni, jomonthaitakeri Simón poñaachari Cirene, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityaariri Jesús. ³³Irojatzii jareetantakeri tonkaariki opaita Gólgota (akantziro aaka: Atzirritoni.) ³⁴Ari ipakoveetakeri Jesús imire ikonovaitakero iyepitentsi, ikanta ithovetavakaro kapiche, temaita irirero.* ³⁵Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite jaakero ikithaayetari Jesús, itsiparyaavakaayetakero, ikempitakaantakero jiñaaretaita iro iyotantyaari intzime ayerone. Ari omonkarakari iñaaventakeri pairani kamantanteneri, ikantake:
Iñaareventayeetakero noithaare,
Ipavakaayeetakero.

³⁶Ari isaikaventaiyirini, jaamaakoventari.
³⁷Ipoña josankinaitake kantakaantakerori

ipaikakoitankariri, okantzi: IRIKA JESÚS, IRIITAKE IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. Jontarekakoitakeneri jeñokiini ipatziitoki. ³⁸Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki. ³⁹Ithainkimayetakeri ikaratzi avisayetatsiri janta, jotekainata,* ⁴⁰ikantaitziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi. Eerokami Itomi Pava ¿Opaitama kaari payiitanta ipaikakoitakemi? Povavisaakotaiya.” ⁴¹Irojatzii ikantakeri eejatzi ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iyotzinkariite, Fariseo-payeeni, ipoña antarikonaite, ikantaiyini: ⁴²“Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori, iriromi ivinkatharite Israel-mirinkaita? ¿Arimi irovavisaakotakya ipaikakoitakeri, aritake ankempisan-takerimi?” ⁴³Javentaavetakari Pava, intsityaa añeeri omaperorika jetakotari ari irovavisaakotairi. Tema ikantapiintzi: “Naaka Itomi Pava.” ⁴⁴Jimatziitakero koshintzipayeeni itsipatakari ipaikakota, ithainkavaitakeri.

⁴⁵Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaake otsirenitanake, irojatzii sheeteeni ithaperotanakara ooryaa.* ⁴⁶Ari ikaimanake Jesús shintsiiini, ikantanake: “iElí! iElí! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “iPavá! iPavá! ¿Opaitama pookaventantakanari?”) ⁴⁷Ikanta ikaratzi saikaventakeriri, ikemavetavakari ikaimanake, ikantaiyini: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.” ⁴⁸Ipoña ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi

* **27.29:** Tema irooyetake jameyetapiintari pinkathariite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, joirikayetapiintziro eejatzi irakoperoriki ashirokaraki. * **27.34:** Irootakera joitaitziri atziri eero ikemaantsivaitanta aririka irovasankitagaiteri. * **27.39:** Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata aririka ithainkashiretante. Iro oshiyarori ametaiyarini aakapayeeni, aririka ookotari atziri anthainkashireteri: “iPiñaakero! iPikemakero!” * **27.45:** Iro ikantayeetziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsitenitanake irojatzii joveraanaka ooryaa 9.

kepishaariki, jankoviitakeneri savoropan-keki, jovaankakotakeneri iratsimiyaatava-keromi. ⁴⁹Ikantaiyini pashine: “Añaava-keriita ari impokake Elías irovayiiitairi.” ⁵⁰Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiiini, peyakotanaka.

⁵¹Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitzirori, apikota okantanaka, opoñaanaka jenoki irojatzji osaaviki. Iniroite onikanaka tankayetanake mapi. ⁵²Ithonka iporokakoyetanake kaminkari, osheki kameethashireri kamayetaintsiri, añaayetanai. ⁵³Tema jañagairanki Jesús, ikaratzji añaayetanatsiri ishitovanairo omoroki jiyaayetai iriroriite nampitsiki tasorentsitatsiri, joñaakayetanta. ⁵⁴Ikanta ijevare ovayiriite itsipayetakari pashine ikaratzji ikatziyaventakari Jesús, jiñaakero onikaro, jiñaakero okaratzji avisayetaintsiri, iniroite itharovanake, ikantanake: “¿Omaperovetyaama Itomintari Pava irika?”

⁵⁵Tzimatsi eejatzji janta tsinanepayeeni amenakotakeriri, irootake poñeenchari Galilea-ki oyaatziri Jesús, osheki ampitakoyetakari. ⁵⁶Jiroka okarataiyini: María Magdalena, María iriniro Jacobo ipoña José, ari osaikake eejatzji iriniro itomipayeeni Zebedeo.

Ikitaitakeri Jesús

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷Ikanta osheetyaanake, ari ipokakeri aparoni ashaarantachari poñaachari Arimatea, ipaita José. Irijatzji jiyotaapiin-takeri Jesús. ⁵⁸Jiyaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari nonkitatairi Jesús.” Ikanta Pilato ikantakaantake iraanairi inkitatairi. ⁵⁹Ikanta José iponantakari Jesús kiteri manthakintsi. ⁶⁰Jovakotakeri ovakeranatake jimorontashiitziri kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinaakaantake iniroite mapi, joshepi-takotantakari. Piyanaka José. ⁶¹Okanta

María Magdalena, ipoña pashine María, osaikaventapaintziri tsika ikitaitakeri.

Aamaakoventavetariri tsika ikitaitakeri

⁶²Okanta avisanake jovetsikaventapiin-taitaro kitaite jimakoryaantaitari, ari jiyaatake ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni janta ipankoki Pilato, ⁶³ikantapaakeri: “Pinkathari, chapinki eeniro jañaaveta amatavitanteneri, nokemiri ikantzi: ‘Aririka nonkamavetakya, iro mavata-paintsine kitaite, aritake nañagai.’” ⁶⁴Nokovi potyaante aamaakoventayearine irojatzji omonkaratantakyaari mava kitaite. Aamaashitya iriyaatake tsireni iriyotaanepayeeni, iragaateri. Impoña inkantaiya: ‘iAñagai Jesús!’ Aririka irimatakero, ari ovatsiperotakya iramata-vitante.” ⁶⁵Ari ikantanake Pilato: “Jirika ovayiriite, paanakeri, pinkanteri iramaventyaari tsikarika okanta pikoviri eeroka.” ⁶⁶Ari jiyaataiyanakeni, jovitsine-kakoyetapaakeri omoroki. Ari isaikaven-taiyirini.

Jañaantaari Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 ¹Okanta avisanake kitaite jimakoryaantaitari, aritake kitaitamanake etapiintarori kitaite. Ari iyaatamanai María Magdalena otsipatanakaro pashine María amenairo tsika ikitaitakeri Jesús. ²Ari onikanakari shintsiiini kipatsi, tema jayiiitapaakitzi inkiteveri maninkariite jotanampyaapaa-kero mapi jashitantaveetarori omoro, isaikantapaakaro. ³Shipakirya ikantapaaka ikempitapaakaro ookatharontsi. Kitamaaniki okantaka iithaare kempivaitaka sharaka. ⁴Ikanta ovayiriite aamaakoventavetariri, iñaavakerira, antaro itharovaiyanakeni, kempivaita-naka inkamanakityeemi. ⁵Ipoña irika maninkariite, ikantanakero tsinanepa-

yeeni: “Eero pitharovaiyini eeroka. Niyotake iri pipokashitzi Jesús ipaikakoveetakari. ⁶Te añeeri jaka, añagai. Tema ari ikantzitakaranki. Pimpoke, pamenero tsika jovaveetakari Avinkatharite. ⁷Pimpiyanake, pinkamantayeteri iriyotaanepayeeni, pinkaneri: ‘Añagai Jesús, piyaatai Galilea-ki, ari piñaayetairiri.’ Aritake nokamantakemi.” ⁸Okanta opiyana pampoyaashire okantayetanaka. Iro kantacha iniroite okimoshiretanake, oshiyashitanakari iriyotaane onkamantayeteri. Oshiyaminthaita iyaate onkamantante, ⁹ari joñaakakarori Jesús, jovethatavakaro. Iyaatashitanakeri okarikiini, otyeerovashitapaakari, avithanokiitapaakeri. ¹⁰Ipoña ikantziro Jesús: “Eero pitharovi, piyaate pinkamantayetairi nirentziyetaari, iriyaataita Galilea-ki, ari iriñaayetainari.”

Ikantayetziri ovayiri

¹¹Okanta opiyeyanaka tsinane onkamantante, jatanake eejatzi ovayiriite nampitsiki, ikamantapaakeri ijevare omperatasorentsitaari okaratzi avisaintsiri. ¹²Ari japatoiyanakani antarikonaite, ikantavakaiyani: “¿Tsika ankantyaaka omanakotantyaariri?” Ikaimaitakeri ovayiri, ikantziri: “Jirika osheki nompinatemiri, ¹³pinkantayeteri atziriite:

‘Niyankiite tsireni, nomaanake. Aamaa ari ipokaiyakeni iriyotaane, jaanairi.’ ¹⁴Aririka inkemake jevari, naakatake kantakaventemine eero jovasankitaantami.” ¹⁵Ari jimatakeri ovayiriite, jaakeri ipinaitakeriri, jantakero okaratzi ikantaitakeriri. Irootakera jantetaari maaroni judío-payeeni iroka, irojatzzi iroñaaka.

Jotyaantziri Jesús iriyotaane

(*Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23*)

¹⁶Ikanta 11 iriyotaane Jesús, jataiyakeni Galilea-ki osaikira otzishi ikantakeri ranki Jesús ari iriñeeriri. ¹⁷Ikanta jiñaavairira, jotyeerovashitavaari. Iro kantacha tzimayetatsi kisoshireventavairiri. ¹⁸Ikanta jokarikitapaakari Jesús, ikantapai: “Iriñaapinkathaperoyeetaina inkiteki eejatzi kipatsiki. ¹⁹Irootake nonkantantyaamiri: Piyaatero maaroni nampitsi, pinkempisantakaayetairi atziripayeeni, pothotyero maaroni. Aririka inkempisantayetai, poviinkaayetairi, pimpairyeeeri Ashitairi, Itomi, ipoña Tasorentsinkantsi. ²⁰Piyotaayetairi atziripayeeni irimayetairo okaratzi nokamantayetakemiri. Arira nontsipatapiintatyeyyaami naaka, kiso novemi irojatzzi apaata onthonkantaiyaari kipatsi.” Ari nonkantyaari.

KAMEETHARI ÑAANTSI JOSANKINATAKERI MARCOS

Ikamantantakeri Juan oviinkaatananeri
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 ¹Jiroka okanta opoñaantanakari Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriiri Itomi Pava, paitachari Jesucristo. ²Pairani tzimatsi kamantantaneri ipaita Isaiás. Josankinatakotakeri Pava iñaanatziiri Itomi, ikantziri:

Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi,
Iriitake oveysikanontemine.

³Incheraacheraaventapaakemi tsika te inampiitaro, inkantantapaake: Povameethataineri Avinkatharite tsika inkenapaake, Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁴Ari okantamaitaka, monkarataka iñaaventayeetakeri. Kinkithatake pairani Juan tsika te inampiitaro, iñaaventapaakero oviinkaataantsi, ikantantapaake: “Poviinkaatzimentyaari Avinkatharite, povashaantairo kaariperori, aritake impeyakoyetaimiro pikaari-peroshirevetaka.” ⁵Oshekira pokashita-keriri Juan, Judea-satziite ipoña Jerusalén-satziite. Ikamantakoyetapaakero ikaariperoshiretzi, irootake joviinkaayeetantakariri jiñaaki Jordán. ⁶Iithaaretari Juan, jontyeetziro ivitzi camello. Jovathakitari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, jimiretari iyaaki pitsi. ⁷Jiroka ikantake

Juan ikinkithatzi: “Aatsikitake mapero-tzirori iñaapinkatharentsitzi, noñaapinkathatzitataikari naaka. Te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya noiyotashitantaariri no-zapato-ryeeri. ⁸Iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkaatanatyeeerimi Tasorentsinkantsi. Naakamacheeni intaani noviinkaatanamatsitaro jiña.”

Joviinkaata Jesús
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹Ikanta ipokake Jesús ipoñaakaro nampitsiki Nazaret saikatsiri Galilea. Joviinkaataavakeri Juan antaraaki jiña Jordán. ¹⁰Iro intonkaantanakyaarimi Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityee-yaami inkite, iñaavakeri josaaviinkashitapaakari Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki joshiyapaakari shiro. ¹¹Ikemaitatzi jenoki ikantaitanake:

Oshekira nokimoshireventakemi
Notomi, eerokatake netakoperotane.

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹²Ikantakaanakarira Jesús Tasorentsinkantsi, jatake tsika te inampiitaro. ¹³Ari ikovavetakari Satanás inkaariperoshiretakairimi. Tema osheki kitaite isaikake janta itzimayetzira koveenkari piratsi, okaratzi 40 kitaite. Iro ipokantapaakari maninkariite jampitakotakeri.

Jetanakari jantayetziri Jesús*(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)*

¹⁴Ipoña ikenanake Jesús Galilea-ki inkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Aritakera jashitakoitakeri Juan irirori. ¹⁵Ikantanta-paake Jesús, ikamantantzi: “Monkarataka iriñeetantyaariri Pava impinkathariventantai, pinkempisantairo Kameethari Ñaantsi. Povashaantayetairo pikaaripero-shirevaitzi.”

Jaantaitanakariri 4 shimaatzinkari*(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)*

¹⁶Okanta pashine kitaite ikenanake Jesús inkaarethapyaaki Galilea, iñaapaa-tziiri paitachari Simón itsipatakari irirentzi Andrés ikithataiyini. Tema shimaatzinkari inaiyini. ¹⁷Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ¹⁸Aripaitera joyaatanakeri, jookanakero iithamento. ¹⁹Iro jovaavetanaka kapicheeni, iñaapaatziri itomipayeeni Zebedeo paitachari Jacobo itsipatakari irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare. ²⁰Jaanakeri eejatzi. Eeniro isaikanake iriri itsipayetanaari iratzirite.

Atziri jaakiri peyari*(Lc. 4.31-37)*

²¹Aritake areetaiyakani Jesús nampitsiki Capernaum. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaanta-paake japatotapiintaita. ²²Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janaanakeri iyotzinkariite, iniroite ipampoyaamin-thaitanakeri. ²³Ariya isaikakeri janta atziri jaakiri peyari, kaimanake irirori, ²⁴ikantzi: “Jesús, Nazaret-satzi, niyotzimi naaka, eerokatake itasorentsita Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.” ²⁵Ikantanakeri Jesús: “iPimairete peyari!

iPiyaate!” ²⁶Ikaimanake shintsini atziri, jompetatakaavaitanakeri iveyarite, jookanakerira. ²⁷Ikantavakaanaka atziriite: “Piñaataiteri irika, ikitsirinkiri jovavisaakotziri jaakiri peyari.” Ipampoyaaperoitanakeri. ²⁸Ikemakoitanakeri thaankiini Jesús maaroni janta Galilea-ki.

Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro*(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)*

²⁹Ikanta ishivotanaira Jesús japatotapiintaita, jaanakeri Juan ipoña Jacobo, ikenaiyanakeni ipankoki Simón, isaikitara eejatzi Andrés irirentzi Simón. ³⁰Iro jareetapaakityaani, ikantaitavakeri: “Okatsirinkavaitatzi iriyote Simón.” ³¹Eekero ipithokashitaro, jakathavakotakero, jomisaikakero. Eshitanake okatsirinkavaiveta. Piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyari*(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)*

³²Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki mantsiyari, jamaitakeneri eejatzi osheki jaakiri peyari. ³³Ipiyotzimentaitapaakari pankotsiki. ³⁴Jovashinchaayetairi maaroni. Tera ishinete aparoni peyari iriñaavaite jovashinchaayetzirira ikaratzi jaakayetziri. Tema jiyotzi peyari irirori tsika ipaita Jesús.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki*(Lc. 4.42-44)*

³⁵Okanta okitaitzimatake, ananenkanaka Jesús iñaañaatzi tsika te inampii-taro. ³⁶Ikanta Simón itsipatakari ikaratzi joyaataiyirini, ikokovatairi. ³⁷Ikanta iñaapairi, ikantapairi: “Iyotaanari, ikokovaitatziimi.” ³⁸Jakanakeri irirori ikantzi: “Thame aate, tera iro nompokantyaari nosaika jaka, ontzimatyeyotaantayete eejatzi pashineki nampitsi.” ³⁹Ari

okantamaitaka, ithonka Jesús janiitakero Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, jovashinchaayetai osheki jaakayevetari peyari.

Jovashinchaayetziri omatziri pathaarontsi
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰Ipoña ipokake omatziri pathaarontsi, jotyeerovashitapaakari Jesús, ikantapaa-keri: “Pikovirika, ari onkantake povashinchagina.” ⁴¹Jamenanakeri Jesús, jetakoshiretanakari. Jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “iNokovi, peshitakotai!” ⁴²Eshitakotanake ipathaa-vaivetaka. ⁴³Ikantavetavaari jiyaataira inampiki, ⁴⁴ikantziri: “Eerora pikamantakotana. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperatasorentsitaari, pimonkaratairo ikantakaantakeri pairani Moisés-ni, paanake pinkitevathatantaiyaari, iroora iriyoyeetantaitaari eshitakotaimi.” ⁴⁵Iro kantamaitacha pathaavaivetachari, ikamantantanake nampitsiki tsika okanta jeshitakotantaari. Iro kaari aritantanaa isaikanai Jesús nampitsiki. Jatake tsika te inampiitaro, ari isaikakeri. Arimaitaka ipokashitziriri osheki atziri.

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

2 ¹Avisake tsika okaratziki kitaite, eejatzi ipiyaa Jesús nampitsiki Capernaum. Ikemayetavai atziriite, ikantaitzi: “Areetaa Jesús.” ²Ipiyotzimentavaari eejatzi, te irantetapaakyaaro pankotsi. Jiyotaayetapairi maaroni. ³Tzimatsiya 4 atziri pokashitakeriri Jesús janatakotakeri kisoporokitatsiri. ⁴Te onkante iriñeeri, jotzikaakeri atziriite piyotainchari. Ataitanake jenoki pankotsiki, joveyantakero ikatziyakara Jesús, jovaniiyyaakotakeri mantsiyari. ⁵Ikanta Jesús, jiyotakotavakeri iraventashiretaneete, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantziri: “Notomí, ipeyakoitaimiro

pikaariperoshirevetaka.” ⁶Kemavakeya iyotzinkariite, ikantashiretaiyanake irirori: ⁷“Ithainkakeri Pava irika. Tema tekatsi kanterone imepyakotanero kaariperori, apaniro ikanta irirori Pava ipeyakotantziro.” ⁸Iyotake Jesús ikinkishiretakari, ari josampitziri, ikantziri: “¿Opaitama pikinkishirevaitashitanti? ⁹¿Tema onkameethatzimotemi nonkanteri kisoporokiri: ‘Ipeyakoitaimiro piyaariperoshirenka?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paanairo ponoryaamento, piyaatai?’ ¹⁰Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri tzimatsi ishintsinka, ipeyakotziri kaariperoshireriite.” Ipithokashitanakari kisoporokiri, ikantanakeri: ¹¹“iPinkatziye! Paanairo ponoryaamento. Piyaatai.” ¹²Katziyanaka mantsiyari, jaanairo jonoryaantavetari, shitovanake. Maaroni atziri iñaavakeri. Ipampoyaaminthatanakeri iñaayetakerira. Itharomentaventanakeri Pava, ikantayetanake: “Omapero okameethatake iroka. Tera añaapiinte oshiyarone.”

Jaantanakariri Jesús paitachari Leví
(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³Ipoña japiitapairo Jesús jiyotaayetapairi atziri inkaarethapyaaiki. Ari ipiyotzimentaitavaari eejatzi. ¹⁴Ikanta ithonkanakero jiyotaantzi, avisanake. Irojatziki iñaantapaakariri itomi Alfeo paitachari Leví, isaiki irirori ikovakoyetziri kireeki isheninkapayeeni. Ikantapaakeri: “iPoyaatena!” Katziyanaka, joyaatanakeri. ¹⁵Ipoña Leví irirori, jaanakeri Jesús irovakaiyaari ipankoki. Ari jiyaatzitakari eejatzi iriyotaane, ikempiyapaakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, ipoña kaariperoshireriite. Osheki piyotaincha jovaiyani. ¹⁶Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite, josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ikempiyantariri iyotaimiri kaariperoshireriite, ikempiyakari eejatzi kovakotziriiri

isheninka?”¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsine tekatsi inkove irirori. Tera iro nopokajaantantakari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireriite, aña nopokashitaatziiri kaaripero-shireriite nonkaimashireyetairi.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸Tzimatsira pokashitakeriri Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “Itzitapiintakaro iriyotaane Juan irovareite, ari ikempitari iriyotaane Fariseo-payeeni. ¿Opaitama kaari itzitantaro piyotaane eeroka?”¹⁹ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aririka inkempiyeetyaari aavakaachari, ¿Arima irovashireneentaitakya? Kempitaka eero, aña kimoshirera inkantaitya irovaitya.”²⁰ Irooma apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventavaitaityaari.²¹ Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro ovakeramairi osape, arira osaperyaapero-tanake ampithatanakyaarika ovakeramairi.²² Iroora aritatsi irovayeetero ovakerari imireyeteri, ovakerariki meshinantsinaki. Irooma irovantashiitakyaaro paisatonakiki, ari osanaryaakotanake, apiteroite apaatashivaitakya.”

Iñaaventziro Jesús kitaite

jimakoryaantaitari

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsima-shiki. Ari javiikitanakeri iriyotaane okithoki pankirentsi.²⁴ Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama javiikitantarori piyotaane? ¿Tema iriyote te oshinetaantsite kitaiteriki jimakoryaantaitari?”

²⁵Jakanake Jesús ikantzi: “¿Tema

piñaanatakoteri ikantakota David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakariri itashe?”²⁶ Ikyaaake tasorensipankoki ijevavetari Abiatar-ni, jovakaro tasorensitanta, ipakeri eejatzi itsipayetakari. Tera oshinetaantsiveta, intaani jovapiintavetaro Omperatasorensitaari.”

²⁷Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tema iriiri atziriite kantakaantakerori jovetsikantaitakarori kitaite jimakoryaantaitari. Tera iro kitaite jimakoryaantaitari kantakaan-terone jovetsikayeetantakariri atziriite.

²⁸Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro iroka kitaite.”

Atziri kisovakori

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3¹ Ipoña ikyaapai eejatzi Jesús japatotapiintaita. Ari isaikake atziri kisovakori.² Ikovaitatziira iriñeeteri irovashinchaayetairi mantsiyari kitaite jimakoryaantaitari. Aamaane jovaitakeri, onantyaari inkantakoiteri.³ Ipoña Jesús ikaimakeri mantsiyari, ikantziri: “Pimpoke, posatekya niyanki.”⁴ Josampitakeri piyotzimentakariri: “¿Otzimikama shinetaantsitsisiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi avamaante? ¿Tema aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaaripero-vaite?” Tekatsira akatsine.⁵ Ipampoyaanakeri Jesús piyotzimentakariri, ovatsimashiretanakeri jiñaayetakerira te irineshinonkayetante, ikantanakeri mantsiyari: “¡Pinthaaryaavakotai!” Matanaka, akotsitanai kameetha atziri.⁶ Ikanta Fariseo-payeeni, jatake ikinkithavaitakairi aapatziyariri Herodes iramene tsika inkantero irovamaakaantantyaariri Jesús.

Ipiyotaita inkaarethapyaaki

⁷Ipoña ishitovanai Jesús, ikenanai inkaarethapyaaki itsipatanari iriyotaane.

Joyaareki jovanakeri Galilea-satzi, Judea-satzi, ⁸Jerusalén-satzi, Idumea-satzi, maaroni nampiyetarori intatsikero antaraaki jiña Jordán. Ikemakotakeri eejatzi Tiro-satzi, Sidón-satzi, ikantaitzi: “Osheki itasonkaventantake Jesús, jantake osheki kaari iñaapiintaitzi.” Pokaiyanakeni iriroriite iriñeeri. ⁹Irootake Jesús ikantantanakariri iriyotaane irameneneri pitotsi, eero janavyeetantari. ¹⁰Jimatakeri Jesús, jovashinchaayetake osheki. Otatsin-kapiririnitavakaaka mantsiyari ikovira irantantavakyaari kapicheeni irako. ¹¹Ipokayetzira jaakayetziri peyari, jotyeerovashitari Jesús, ikaimimaita shintsini, ikantzi: “iEroka Itomi Pava, niyotzimi naaka!” ¹²Onkantya eero jiyotzitantaitari Jesús, ikisathayetakeri.

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanoriite
(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki. Arira ikaimakaantapaakeri ikaratzi ookimotakariri. Jataiyakeni ikaratzi ikaimakaantakeri. ¹⁴Aripaitera jiyoshiitake 12 intsipatapiintyaari, iriitake irotyaanteri inkinkithatakantayete. ¹⁵Ipasavyaakari irovashinchaayetairi irirori mantsiyari, ikaratzi jaakayetziri peyari. ¹⁶Jirika ikaratzi jiyoshiitakeri: Simón, ipaitakeri Pedro. ¹⁷Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipataakeri Juan, irijatzi irirentzi Jacobo. Ipaitakeri “Boanerges,” (akantziri añaaneki aaka: “Otomi ookatharontsi.”) ¹⁸Ipoñaapaaka eejatzi Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, eejatzi Simón ipaitakeri “Kisakotantaneri,” ¹⁹ipoñaapaaka Judas Iscariote, tsika intzime pithokashityaarine.

Kishimatziriri Tasorentsinkantsi
(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

²⁰Ipoña ipokaiyeeni Jesús pankotsiki. Ari ipiyotzimentavaari osheki atziriite, te

onkante iriyaatapainte irovaiya Jesús. ²¹Tzimatsi kantayetaintsiri: “Shinkiventaka Jesús.” Iro ipokantavetakari ishenin-kathoriite, iraanairimi. ²²Areetaiyapaakani eejatzi iyotzinkariite ipoñaayetaka Jerusalén, ikantapaake irirori: “Irika atziri jovashinchaatziiri ashitariri peyari paitachari ‘Beelzebú,’ irootake jovashinchaayetantariri ikaratzi jaakayetziri peyari.” ²³Ikanta ikemakera Jesús, japatotaiyakerini, joshiyakaaventatziiniri okaratzi ikantayetakeriri, ikantziri: “¿Tzimatsima peyari kaminaavakaachari eero jaakantanta? ²⁴Aririka irantaminthatavakaiya atziri tsika ipinkathariventatziiri aparoniki nampitsi, jiñiuro jovapintaavaka. ²⁵Aririka irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya. ²⁶Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakakya, eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaari. ²⁷Aparoni atziri ñaaperotachari kameetha, tekatsira materine inkyashiteri ipankoki irayiteri jashiyetari irirori. Irooma aririka iroosoitakeri, aritake irimaitakeri. ²⁸Pinkeme nonkante: kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kaariperoshirevaitatsine, onkantavetakya inkantzimavavetakyaari. ²⁹Iriima inkarate kantzimavaitakerine Tasorentsinkantsi, irashira irovaatyero, eerova ipeyakoitairi.” ³⁰Iroora ikantantakari Jesús, tema ikantayeetaziiri: “Kamaari inatzi.”

Irinuro Jesús ipoña irirentzipayeeni
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹Ariya areetapaakari irinuro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni, okaimakaantapaakeri, okatziyapaaka jakakiroki. ³²Ikantavetakari ikaratzi apatoventakariri: “Ari opokiri pinuro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ³³Ikantanaake Jesús: “¿Niinkama pikinkishiretai-

yarini eeroka iro nonirontari, iri nirentzi-tari?”³⁴ Ari jamenayetakeri apatoven-takariri, ikantzi: “Irikaite, iriyyetakeri nokempitakaantaari nirentzi, irijatzi nokempitakaantaari noniro.³⁵ Ikaratzi antanairori ikovayetziri Pava, iriitakeri nirentzitari, irojatzotsirontaari, irojatzotsi nonirontari.”

Joshiyakaaventziri Jesús pankivarentzi
(Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

4 Ipoña ipiyanaa eejatzi Jesús inkaarethapyaaiki, jiyotaantapai. Ipiyotzimentaitavaari. Otetanaka pitotsiki, saikakotake niyankyaaki kapicheeni, katziyeyakani atziiriite othapyaaiki ikempisantziri.² Maaroni jiyotaayetziriri, joshiyakaaventatziiniri, ikantzi: ³“Tzimatsi aparoni pankivarentzi, jatatsiri impankite. ⁴Ikanta jookakita-kero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki. Ipoña ipokaiyapaakeni tsumeri, jovapaakaro. ⁵Tzimatsi pashine ookakitapainchari tsika omapiporokitzi te ontzimaperote kipatsi. Thaankiperoini oshookavetanaka. Tera ontontapathaperotatyte kipatsi, ⁶sampishitanake pankirentsi jooryaapaakera ooryaa. Tema te onkyaaperote oparitha inthomointa. ⁷Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okitochemashitzi, anaanakero iroori oshookanake. Te onkithokite. ⁸Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana oshookapaake, kithokitanake maaroni. Tzimayetai okitho aparopayeeni okaratzi shookaintsiri. Aparoni shookapaintsiri, eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentanaintsiri, pashine oshekerotanaintsiri okitho.”⁹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Kovatsiri inkemathatero, irovayempitayya inkempisante.”

¹⁰Aritake jataiyeeni maaroni atziri, intaani isaikake Jesús itsipayetakeri oyaayetapiintakeriri, ipoña 12 iriyotaane. Ari josampitaiyakeri Jesús, ikantziri:

“¿Tsikama okantakotaka okaratzi poshiyakaaventakeri inkaaranki?”

¹¹Jakanakeri Jesús, ikantzi: “Iroñaakara nonkamantemiro kaari piyovetaiyani, aritake piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantzi. Iriima pashinepayeeni, eero nokamantzitari irirori, intaani noshiyakaaventayeteneri,¹² ari onkantya eero inaantero ikemayevetari. Onkanta-vetakya inkempisante, eero ikemathatziro, ari onkantya eero ipashineshoretanaa, tema eero ipeyakoitairi irirori.”

¹³Ipoña Jesús josampitziri, ikantziri: “¿Tema piyotavakero noshiyakaaventakeri? Aririka noshiyakaaventakemiro pashine, ¿tsikatyte pinkantya piyotantyarori? ¹⁴Tema irika atziri ookakitakerori ivankire, iriira oshiyakaaventacha kamantanzirori inaantero Pava. ¹⁵Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ipokapaake Satanás, imaisantakaapaakeri. Iriiyetakeri oshiyakaaventziri ookakitapainchari avotsiki. ¹⁶Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ikempisantaveta thaankiini. Joshiyakove-takaro ookakitapainchari omapiporokitzi, oshookavetanaka thaankiini. ¹⁷Tera iriyotakoperotatyteero ñaantsi, te inkisashityaaro ikemaantsiventanakero ikempisantanairo ñaantsi, jovashaantanakero. Joshiyakarora pankirentsi sampishitanaintsiri, tera onkyaaperotatyte oparitha inthomointa kipatsiki. ¹⁸Tzimatsi pashine kemavetarori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari kitochemashiki. ¹⁹Okantakaantziro jamatavivaita apaniro, ikinkishiryaaakotaro irashaarantya, iro ikovaperotake ontzimimotairi maaroni. Anaanakero ñaantsi ikemavetavakari,

* 4.8: Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 30 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 100 okithoki.

joshiyakaro pankirentsi kaari kithotatsine. ²⁰Tzimatsiya kemavakerori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi. Ikempisantanai, joshiyakotakaro aparoni shookapain-tsiri, tzimanaintsiri eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentanaintsiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.”*

Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari
(Lc. 8.16-18)

²¹Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, çarima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Avakotzirima otapinaki? Tera. Aña iro akovi onkoñeeyete maaroni inkene amenavaite. ²²Ari onkantyaari eejatzi, ontzimatyete onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari, ooñaarontairo kaari ikemathaveeta pairani. ²³Kovirori inkemathatairo, inkempisante.” ²⁴Ikantanakeri eejatzi: “Paamaiyaarora okaratzi pikemakeri. Otmimikari pantzimotantane, jimaperoyeetaimikari apaata eeroka. ²⁵Tsakarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotziitairi. Iriima kaari otzimimotzi, eekerora iriyaatate iriñeero eero ontzimimoperotairi.”*

Joshiyakaaventziro Jesús
oshooki pankirentsi

²⁶Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Tzimatsira oshiyari ipinkathariventantai Pava. Oshiyatyaarira aparoni shirampari pankitziirori pankirentsi, ²⁷imayira tsireni, inkakitamanai. Temaita iriyotero tsika okanta oshookantanakari ivankire.

²⁸Apanirora oshookavaitzi, etanakyaaro oshitovanake iryaani oshi, impoña ompovainkaryaanake, tzimanake osheki okithoki. ²⁹Onkantya osampatake, monkarapaitetapaaka iraatantaityaarori.”

Joshiyakaaventaitziro
okitho incható iryaanitatsiri
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰Ikantanake eejatzi Jesús: “¿Opaitama oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Pava? ¿Opaitama noshiyakaaventemirori? ³¹Oshiyatyaarora aririka ampankitero iryaanitatsiri okitho pankirentsi. Okantaveta iryaani onaveta, ³²aririka ampankitakero, oshookanake, anaanakero pashine pankirentsi, antaro onkantayetya oteva, ari irimavoshiyetyaari tsimeri otsimankatapeshitake.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori
Jesús iñaaventayetziri?
(Mt. 13.34-35)

³³Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventayetziniri atziri okaratzi jiyotaayetziriri. Kapicheenirika inkemathayetakero atziirite, kapicheenira iriyotaayeteri. Oshikirika inkemathayetakero atziirite, oshekira iriyotaayeteri. ³⁴Tekatsi aparoni okaratzi ikamantantziri kaari joshiyakaaventzi. Iriima iriyotaane, ikemathataakeri maaroni otzimi jiyotaantayetakeri.

Joimairentziro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵Okanta osheetyaanake, ikantanairi iriyotaane: “Thame amontyagai intatsike-

* 4.20: Pamenero kantakotachari janta versículo 4.8. * 4.24: Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakeri, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakityemiro. * 4.25: Jiroka okantakotziri okaratzi iñaaventaitziri jaka: Ikaratzi iyotavakerone niyotaakeriri, eekero niyotakaaperotanakityeeri. Iriima kaari kempisantavakerone niyotaavetakariri, irimaperoty eero jiyotairo. * 4.31: Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaanitatsiri pankirentsi” paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

ronta.”³⁶ Aritake jatanai maaroni piyotzimentakariri. Tema aritake isaikake irirori pitotsiki montyaakotaiyanaani. Tzimatsiya oyaatanakeriri ikenakoyetanake pashineki pitotsi.³⁷ Ari omapoka-paakari iniroite tampyaa, otamakaatanake antaro, otetaatapaaka jiñaa pitotsiki, irootzimatake intsitsiyakote.³⁸ Jovakiryagaitanakeri jimayira opoopaki pitotsi, jotziitotaka, ikantaitziri: “iIyotaa-narri! iAntsitsiyakotatyé!”³⁹ Piriintanaka Jesús, iñaanatanakero tampyaa, ikantziro: “iAritapaake pitampyaatake!” Ikantzitanakero inkaare eejatzi: “iPimairyaa!” Avisanake tampyaa, mairyaaatanai inkaare.⁴⁰ Ikantziri iriyotaane: “¿Opaitama pitharovantanakari? ¿Tekerama paventaari Pava?”⁴¹ Osheki iñaapinkathanakeri, ikantavakaiyani itharonkakiini: “¿Ipaitatyaakama irika joimairentantarori tampyaa, joimairentziro eejatzi inkaare?”

Gadara-satzi jaakiri peyari
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

5¹ Areetapaaka Jesús intatsikero inkaare, inampiki Gadara-satzi.² Iro jaatakotapaakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki,³ ari isaikavaitziri irirori. Te iraaavyeeteri joosoveetantari ashirotha.⁴ Itzimpehiro joosoveetantari iitziki eejatzi irakoki. Tekatsira kitsirinkerine.⁵ Ari ikantaitatyaani maaroni kitaite eejatzi tsireni, ikenayetzi otzishiki, kitataariki, ikaimavaitzi, itotakaayetaro mapishetapayeeni.⁶ Ikanta iñaavakerira ipokake Jesús, ishiyashitavakari, jotyeerovashitapaakari.⁷ Ikaimapaake shintsiiini, ikantzi: “iJesús, Itomi Pavaperotatsiri, tera nonkove povashinonkaina! ¿Tsikama pinkantaajatenaka?”⁸ Tema ikisapaakitziiri Jesús, ikantapaakeri: “iPiyaate peyari!”⁹ Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama pipaitaka?” Ari jakanake

peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyaantzi,’ tema osheki nokarataiyini.”¹⁰ Eekero ikantanakitzi peyari: “Te nonkove pomityaantena pashineki nampitsi.”¹¹ Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chancho ishintaraiyini.¹² Ikantaiyini peyari: “Pomityaantena janta chanchoki.”¹³ Ari ikantzi Jesús: “Pimatero.” Arira ishiyeeyanakani chancho imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani inkaareki, ari ithonka ipiinkake. Aamaaka ikaraveta 2,000 chancho.

¹⁴ Itharovaiyanakeni aamaakoventariri, shiyeeyanakani ikamantantapaake nampitsiki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. Pokaiyanakeni iramenero avisaintsiri.¹⁵ Ipokashiitanakeri Jesús, iñeetapaatziiri jaakavetari peyari. Isaikake, ikithaataa, kameetha ikantanaa. Itharovakaapaakari iñaapakeri.¹⁶ Ikaratzi ñaakeriri inkaaranki ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñaakeri irika, iriitake Jesús ovisaa-kotairiri. Joviinkakaantake eejatzi osheki chancho.”¹⁷ Ikantaitanakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.”

¹⁸ Ipoña jotetana Jesús pitotsiki. Ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.”¹⁹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Eero poyaatana, piyaatai pisheninkaki. Pinkantapai: ‘Jineshinonkataana Pinkathari.’”²⁰ Jimatakeri jaakavetari peyari, jatai inampiki paitachari Decápolis, ikamantapai maaroni atziri, ikantapai: “Jovavisaakotaana Jesús.” Ipampoyaminthaitanakeri ikemaitzirira ikantayetapai.

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹ Ikanta ipiya Jesús ipoñagaaro intatsikero. Ipiyotzimentavaari osheki atziri inkaarethapyaaki.²² Ari jareetapaakaya jevatatsiri japatopiintaita ipaita

Jairo. Jiñaapaakeri Jesús, jotyeeerovashitapaakari, ²³ikantapaakeri: “Onkamatyee nishinto. Nokovi piyaate pantantaiyaaro kapicheeni pako, eshitakotaita.” ²⁴Ari jiyaatanake Jesús, iro kantamaitacha joyaatanakeri osheki atziri, janavyiimatanakeri.

²⁵Okanta aparoni tsinane osokaavaitachari, tzimakotake 12 osarentsi omantsiyavaitake, ²⁶osheki jaaventaaveetakaro, aperotakero tzimimovetarori opinaventa. Amenaashivaitaka, eekero iyaatatzi omantsiyatzi. ²⁷Okemake iroori iñaaventaitziri Jesús, ikantaitzi: “Ovashinchaantaneri inatzi Jesús.” Osatekantanakeri atziri okenashitanakeri itaapiiki, antzitapaakeri kapicheeni iithaare.

²⁸Tema okantashiretanakitzi iroori: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.” ²⁹Apathakero eshitanake osokaavaiveta. ³⁰Jiyotzitanaka Jesús tzimatsi ovashinchaashitakari ishintsinka, josampitanakeri oyaayetakeriri, ikantziri: “¿Niinkama antzitakenarori noithaare?”

³¹Jakanakeri iriyotaane, ikantzi: “¿Tema piñeeri janavyiimatakemi atziri? Eekero pikantatzi: ‘¿Niinka antzitakenarori noithaare?’” ³²Eekero jamemenatanakitzi Jesús, iriñeeri antzitakeriri iithaare.

³³Okanta tsinaneka oñaapinkathatanakeri Jesús, okavaitanaka. Tema iro jovashinchagai. Iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari, okamantakotapaaka. ³⁴Ikantanakero irirori: “Tsinané, ovashinchagaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaiya, aritake eshitakotaimi.”

³⁵Tekera inthonkero Jesús iñaanatziro, areetaiyapaakani poñeenchari ipankoki Jairo. Ikantapaakeri: “Kamakera pishinto. Eerora poñaashirenkashivaitari iyotaantaneri” ³⁶Ikanta ikemavakera Jesús ikantaitapaakeri, ikantanakeri Jairo:

“Eero povashireta, paventaiyaana naaka.” ³⁷Tekatsi ishinete iroyaatanakeri. Intaani jaanakeri Pedro, Jacobo, Juan. Iriitake Juan irirentzi Jacobo. ³⁸Ikanta jiyaatake, areetaka ipankoki Jairo. Iñaapaatziiri jakivaamashitaka atziriite, jiraakotaiyaroni. ³⁹Kyaapaake Jesús, ikantapaakeri: “¿Opaitama piraantaiyarini? Te onkame, omakoryaatzi.” ⁴⁰Thainkashire jovaveetanakeri Jesús. Jomishitovapaakeri maaroni. Intaani isaikanake ashitarori, eejatzi iriyotaane. Ikyaaashitanakero jonoryeetakerora eentsi. ⁴¹Joirikavakotapaakero, iñaanatzimaitaro, ikantziro: “¡Talita cumi!” (akantziri aaka: “Eentsi, pimpiriinte.”) ⁴²Piriintanaa eentsika, aniitanai. Tema tzimake 12 osarentsite, irootake aniivaitantanaari. Ipampoyaa-minthatanakeri ikaratzi ñaakerori. ⁴³Ikantzi Jesús: “Pimperoota ovarite.” Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Tera nonkove pinkamantayeteri atziriite.”

Ipiyaa Jesús Nazaret

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

6 ¹Ikanta Jesús ipiya inampiki, ari joyaatairi maaroni iriyotaane. ²Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaantake Jesús japatotapiintaita. Ipampoyaa-minthataitakeri. Ikantayeetzi ikemaitziriira: “¿Tsikatyaa jaakerori jiyotanetantakari? ¿Niinkama matakairiri kaari iñaapiintaitzi? ³¿Tema iriitake añaapiintzi josheronkayetziro inchakota? ¿Tema iri otomi María? ¿Tema añiiri Jacobo, José, Judas ipoña Simón, iriitake irirentzipayeeni? ¿Arira akarayetziro iritsiro anampitaro jaka?” Ari opoña te inkempisantaiteri Jesús. ⁴Iro ikantantanakeri: “Ari jashi jovatziiro kamantantaneri, te iriñaapinkathaiteri isaikayetzira isheninka.” ⁵Irootakera kaari okantanta

* 5.41: Irootake iñaavaitakeri Jesús, tema arameo onatzi jiñaanetari irirori. * 6.3: Jacobo, irijatziira ikantaitzitari eejatzi Santiago.

Jesús iroñaakantero ishintsinka janta. Te iroshekiperote mantsiyari jovashinchaake jantantanakari kapicheeni irako. ⁶Antaro jovashiretakotakari ikaratzi kisoshirevaitatsiri, kaari kovatsine inkempisantai. Iroora ikenantanakari jiyotayetzzi pashineki nampitsi tzimayetatsiri janta.

Jotyaantaitziri iyotaari
(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane. Ipasavyaakari ishintsinka inkitsirinkan-tyaariri irirori peyari. Jotyaantakeri, intsipatavakaayetanakya inkarate apite. ⁸Ikantavakeri: “Eerora paanake pitharate, povarite, eejatzi piireekite, intaani paanake pikotzi. ⁹Eero okantzi paanake eejatzi pashine piithaare. Aparoni pinkyaantanakya pi-zapato-te.” ¹⁰Ikantzi-tavakari eejatzi: “Pareetakyaaarika aparoni pankotsi, arira pimaapiintatye, irojatzi pavisantakyaari pashineki nampitsi. ¹¹Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaitzimi eejatzi, pavisapithateri. Potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisanteri Pava. Iriira irimaperoitai irovasankitaiteiri apaata, anaanakero inkantayeetairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.” ¹²Ikanta jiyaayetakera iriyotaane Jesús ikamantayetairi atziri irovashaantairo ikaariperoshireyetzzi. ¹³Jovavisaakoyetake jaakiri peyari, jovashinchaayetai eejatzi osheki mantsiyari jotziritantari yeenkantsi.

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴Areetakotakari pinkathari Herodes okaratzi Jesús jantayetziri. Tema ikantayeetake: “Añagaira Juan oviinkaatananeri. Piñeeri otzimi ishintsinka.” ¹⁵Pashine kantayetatsiri: “Elías inatzi.” Ikantayeetzi eejatzi: “Amaa iriitake pashine kamantantaneri.” ¹⁶Ikanta

ikemakera Herodes ikantayeetakeri, ikantanake irirori: “Iriitakera añagaatsi Juan nothatzinkakaantakeri.” ¹⁷Opoñaantzitakari Herodes jashitakotakaantziri Juan, okantakaantziro Herodías, iinativetari Felipe irirentzi Herodes. Irootake jiiinantaariya Herodes irirori. ¹⁸Tema ikaminaantavetatya Juan, ikantavetakari Herodes: “Te onkameethate piinantyaaro iina pirentzi.” ¹⁹Iro opoñaantari okisaneentziri Herodías, okovake ovamaakaanterimi. ²⁰Irootake jashitakotzitakaantantakariri Herodes. Iro kantamaitacha Herodes iniroite jiñaapinkathatakeri Juan, jiyotzi kameethashireri ini, itasorentsitakaane Pava jinatzi. Tera inkove irovaiteri. Tema maaroni ikaminaavetariri, okompitzimoshiretakari Herodes. Ari jeshiventavetaro ikempisantziri. ²¹Opoña aparoni kitaite, joimoshirenkavetaro Herodes itzimantakari pairani. Ipokaiyakeni ikaratzi ipinkatharentsitsi, ipokake ijevave ovayiriite Roma-satzi, ipokake jevayetatsiri Galilea-ki. Ovaiyakani. ²²Opoña okyaapaake ishinto Herodías jovaiyanira, amasheetapaake, ookimotapaakari Herodes amasheetane, ari ikempitakari itsipatakari jovaiyani. Ikantanakero Herodes: “Ari nompakemi opaitarika pinkampitenari. ²³Eero namatavitzimi, jiyotzi Pava kyaaryoo nokantzi. Iroorika pinkovemi okaratzi nopinkathariventziri, arityaami onkantake nompemi kashetani.” ²⁴Iyaatashitanakero iniro, okantapaakero: “¿Opaitama nonkampiteriri?” Okantanake iroori: “Pinkampiteri iito Juan oviinkaataneri.” ²⁵Piyapaaka evankaro, okantapaakeri: “Nokovi pimpenaro iito Juan, povakenaro matzitaki.” ²⁶Jovashiretanaka antaro pinkatharika. Tema maaroni ikemaitakeri inkaaranki, ikantakerori evankaro, tekatsi inkenakaanairo, ontzimaty impero okovakotakeriri. ²⁷Jotyaantake ovayiri

iramakeneri iito Juan. ²⁸Jatanake ovayiri jashitakoyeetzirira Juan, ithatzinkapaa-keri, jamakotakero iito matzitaki. Ipatakero evankaroka, aanakenero iniro. ²⁹Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane Juan-ni. Pokaiyakeni, ikitatairi.

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰Aritake areeyetaa irotyaantane, apatotapaa maaroni isaikira Jesús, ikamantapairi okaratzi jantayetakeri. ³¹Eekero ipokaminthatatzi atziri, piyayetacha pashine. Te onkantapainte iriyaataiyeeni Jesús irovaiya. Irootake ikantantanakariri Jesús iriyotaane: “Thame aate tsika te inampiitaro, amakoryaavakeeta kapicheeni.” ³²Otetaiyanakani pitotsiki, jataiyini. ³³Iro kantamaitacha, osheki amenakotavakeriri jiyaatanake, jiyotavakeri. Shiyeeyanakani ikenaiyake avotsiki, ipoñaanakoro nampitsiiteki. Iri etaiyakaroni jareeta, apatotaiyapaakani. ³⁴Ikanta jareetapaaka Jesús, jiñaapaatziiri ipiyotaiyakani. Jetakoshiryaapaakari. Tema ikempitakityaari oisha eerorika itzimi aamaakoven-tyaarine. Jiyotaayetapairi eejatzi. ³⁵Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri iriyotaane, ikantapaakeri: “Iyotaa-narí, asaikatziira jaka tsika te inampiitaro. ³⁶Pinkaratero piyotaantzi, iriyaataita atziripayeeni nampitsiki iramanante iroyaari.” ³⁷Ari ikantake Jesús: “Pimperí eeroka iroyaari.” Ikantziya: “¿Pikovatziiima niyaate namanantakite novakayaariri? Oshekira ovinaro, eero janteta kireeki aamaaka 200 denario ompinatyaari, novakaantyaariri maaroni.” ³⁸Ikantzi Jesús: “¿Tsika okaratzika tanta jamanontakari atziriite? Piyaate pamenakitero.” Ikanta jamenakitziro, ikantziri: “Tzimatsi 5 tanta, ipoña apite shima.” ³⁹Ikantzi Jesús: “Pomisakeri maaroni atziri onatsiryaapankaatake

kataroshimashi, pinashiyetyaarira pomisaikayeteri.” ⁴⁰Ari jimatakeri. Tzimatsi nashiyetainchari isaikayetake aamaaka ikaratzi 100 atziri, jimataka eejatzi pashine aamaaka ikaratzi 50 atziri. Ari ikantayetakeriri, jomisaikakeri maaroni. ⁴¹Ipoña Jesús, jaakotanakero 5 tanta okonovakarira apite shima, amenanake inkiteki, ipaasoonketanake. Ipetoryaakero tanta, ipakeri iriyotaane, jovavisaakeneri irirori atziripayeeni. Ari ikempitaakeriri eejatzi shima, jantetaakari maaroni. ⁴²Maaroni jovaiyakani, kemaneentaiyakani. ⁴³Ijaikiyeetai 12 kantziri okaratzi jovakaantakari. ⁴⁴Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.15-21)

⁴⁵Ari ikantanairi Jesús iriyotaane: “Thamera, petaiyaaro pimontyagai nampitsiki Betsaida.” Ikantanakeri piyotzimentakariri: “Kantatsira piyaayetai pipankoki.” ⁴⁶Ikanta jiyaatanaira maaroni atziri, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate. ⁴⁷Aritake tsirenitanake, overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki inkaare jimontyaaokotaiyani. Apaniro isaikake Jesús otzishiki, ⁴⁸jamenakotakeri iriyotaane, shintsi ikomataiyini oipiyapiyatakotakerira tampyaa. Okanta okitaitzi-matake, jiyaatashitairi, janiitantaaro inkaare, ikenashitapairi itaapiiki, iro iravisanakerimi. ⁴⁹Ikanta jiñeeyavairi, joshiyakaantzi shiretsi inatzi, kaimaiyana-keni, ⁵⁰tema maaroni otsinkashiryaanakeri iñaakerira. Ipoña ikantapaakeri Jesús: “Naakatake pokaatsi, eero pitharovi, tontashire pinkantaiyaani.” ⁵¹Otetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. Ipampoyaaminthataiyakerini. ⁵²Tema tekeraata inkemathatero joshekyaantakarori Jesús tanta, iro okantakaantziro ikisoshirevaitaiyini.

Jovashinchaantzi Jesús Genesaret-ki*(Mt. 14.34-36)*

⁵³Irojatzji jareetantaiyapaakari inampiki Genesaret-satzi. ⁵⁴Iro jaatakoiyapaakitziiini, jiyoitavakeri Jesús. ⁵⁵Ikamantavaakaanaka maaroni nampitarori janta, jamakoyeetakeri mantsiyari inaryaamentoki. Tsikarikara isaiki Jesús, ari jamakoyeetziniriri. ⁵⁶Omataka ikenayetzira iryaaniki nampitsi, nampitsiki antaro, eejatzji ovaantsiki, jovakoyeetziniri mantsiyari avotsiki, ikantayeetziri: “Pishineteri irantzitavakemiro piithaare kapicheeni.” Tema maaroni antzityakeriri iithaare eshitakoyetai.

Ovaariperoshiretziriri atziri*(Mt. 15.1-20)*

7 ¹Ipoña ipokaiyake Fariseo itsipata-kari iyotzinkari, ipoñaayetaka Jerusalén-ki. Japatoventapaakari Jesús. ²Tema iñaapaakitziiiri iriyotaane te irantero jametapiintairi ikivaakota jovaiyanira. Ikishimatapaakeri. ³Tema okaratzi jantapiintziri Fariseo-payeeni, eerorika ikivaakota, eero jovaa. Irootake jametapiintakari pairani icharineete: Aririka inkove iroya, ontzimatyete inkivaa-kotavakya, inkitevathatantyaari. ⁴Aririka irareetaiya jamanantavaitzi, tekeri irovapaiyaata, inkivaakoperotapaiya. Tera aparoni onkantya jameyetari, ikivayetzitaro eejatzji iriraamento, iyovite, ironkotsimento, imaamento, maaroni. ⁵Irootake josampitantakariri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ipeyakotantakarori piyotaane jiyotaayetairi pairani acharineete? Noñaapaakeri jovaiyani, te inkivaakotyta.” ⁶Jakanake Jesús, ikantziri: “Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaventake pairani Isaías-ni, ikantake josankinatzii:

Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁷ Amenaashivaita jotyeerovayeta iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashivaitaro jameyetari irirori.

⁸Pipeyakotakaro eeroka Ikantakaantane Pava, pantashiyetakaro jametayetari atziriite. Pikivayetziro piyovite, piraamento. Oshékira okaratzi pantashiyetakari.”

⁹Ikantziri eejatzji: “Iroora pantayeperotake pameyetari, pithainkanakero Ikantakaantane Pava. ¹⁰Okantzi irosankinare Moisés-ni:

Piñaapinkathateri ashitamiri.

Okantzi eejatzji:

Ontzimatyete irovamaiteiri kishimavaiterine ashitariri.

¹¹Iro kantamaitacha eeroka pikantapiintzi: ‘Ankashiyakairirika Pava aireekite, ontzimatyete amperi. Onkantavetakya añeeri irashinonkaavaiya ashitairi.’ ¹²Ari pikantakari eeroka, piyotaashiyetakari atziripayeeni inthainkantavaite, te irineshinonkayetairi ashitariri. ¹³Intaani pantashiyetakaro jameyetari pairani picharine, irootake pithainkantakarori iñaane Pava. Arira pikantapiintatya pantayetziro kempitakarori iroka.”

¹⁴Opoña ikaimakeri Jesús maaroni apatotainchari, ikantziri: “Pinkempisan-taiyeni, onkantya pinkemathatantyaarori nonkanteri. ¹⁵Maaroni jovayeyetari, te ovaariperoshiretante. Iroora okaratzi amishitovayetziri poñaachari inthomointa, irootakera ovaariperoshiretantatsiri. ¹⁶Povayempitatyaaero iroka.”

¹⁷Ikanta jiyaataiyeeni atziri, kyaapai Jesús pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama poshiyakaaventakeri?” ¹⁸Jakanake Jesús, ikantziri: “¿Tema pinkemathatavakero eejatzji eeroka? ¿Tema piyote eeroka te ovaariperoshiretantzi okaratzi jovayee-

tari? ¹⁹Tekatsira onkantero ashire, intaani okeniro asheetoki, irojatzi oshitovantanaiaaari.” Iro jiyotaantakeri Jesús, tema te onkaariperote okaratzi jovayeetari. ²⁰Ipoña ikantanake eejatzi: “Irooma aririka ankinkishiretya antakairi asheninka kaariperori, irootakera ovaariperoshiretantatsiri. ²¹Tema inthomointa ashireki opoñaayeta, okempitaya: kaariperori kinkishiretaantsi, kaari kinataantsi, mayempitaantsi, ovantaantsi, ²²koshitaantsi, mashithataantsi, kaariperoshiretaantsi, amatavitaantsi, mayempiryookitaantsi, samakoneentaantsi, kishimataantsi, asagaaventaantsi, masontzishiretaantsi. ²³Tema okaratzi ikinkishiretapiintaka atziri kaariperori onatzi, irootake iñaantarori ovaariperoshirevaiziri. Tema inthomointa ishireki opoñaayetaka irokapyeeni.”

Aventaari Pava Sirofenicia-sato
(Mt. 15.21-28)

²⁴Opoñaashitaka ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro, irojatzi janta Sidón-ki. Ari isaikapaake aparoni pankotsi, te inkovavetya inkemakoiterimi. Iro kantacha te onkante iromanakoty. ²⁵Tema janta tzimatsi aparoni tsinane, jaakiri peyari oshinto. Okemakotavakeri iroori Jesús, iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari. ²⁶Kaari judío iroka tsinane, opoñaatya iroori pashineki nampitsi opaita Sirofenicia. Okantapaa-keri: “Jesús, povashinchagainaro nishinto, jaakatziro peyari.” ²⁷Ikantankero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: Te aapithateri irovarite eentsi amperi otsitzi iroyaaro, apaniro jovaro irirori irojatzi inkematziitanta-kyaaari.”* ²⁸Ipoña akanake tsinane,

okantziri: “Omaperotatya pinkathari. Ari ikatziyapiintari otsitzi irirori jantyaatziini, jovayetaro ovaritentsi jookakaantayetziri eenchaaniki.” ²⁹Ikantzi Jesús: “Ari okanta, omaperotatya pikantakeri. Kantatsi piyaatai, ari piñaapairo pishinto, eshitakotai iroori.” ³⁰Okanta iyaatai tsinane opankoki, oñaapairo ishinto onoryaaka omaamentoki, eshitakotai.

Jovashinchagairi Jesús omatayempivetari

³¹Ipoña jovaanaa Jesús isaikavetapaa-kara nampitsiki Tiro, ikenanairo Sidón-ki, Decápolis-ki irojatzi jareetantaari Galilea-ki. ³²Ari jamaitakeneri aparoni atziri matayempiri, kisovaanteri inatzi eejatzi. Ikantaitapaakeri: “Jesús, pantantavakyaari kapicheeni pako.” ³³Ipoña Jesús jaanakeri jantyaatziini, josaantantakari irakoimpeki iyempitaki, jotziritantakari ichoore ineneki. ³⁴Amenanake inkiteki, jovineenkatanaka, ikantziri: “iEfata!” (akantziri iñaaneki aaka: “ovitaryagaiyaata.”) ³⁵Apathakero ivitaryaanaaka iyempita, te inkisovaante-tanai eejatzi, kantanai iñaavaitzi. ³⁶Ikantavetakari Jesús: “Eerora pikamantakotana.” Iro kantacha ipiyathatakari, ikamantakeri maaroni atziri. ³⁷Ipampoyaaminthaitanakeri Jesús, ikantayeeziri: “¿Opaitama okameethatantari jantziri irika? Ikemakagairi matayempitari, iñaavaitakagairi eejatzi kisovaanteri.”

Jovakaari Jesús 4,000 shirampari
(Mt. 15.32-39)

8 ¹Ikanta japatotaiyanira osheki atziri, thonkapaaka irovarite. Ikaimakeri Jesús iriyotaane ikantziri: ²“Antaro netakoshiretakari atziripayeeni. Tema mavatake kitaite itsipatakana jaka, tekatsitapaake irovaiyaari. ³Aririka

* 7.27: Iriira joshiyakaaventayeetzi judío-payeeni, ikempitari eenchaaniki. Iriima kaari judío-tatsine ikempitari otsitzi.

notyaantairi, ari aakeri itashe avotsiki, tema tzymayetatsi poñaachari intaina.”
⁴Jakanake iriyotaane, ikantziri: “¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri jaka tsika te inampiitaro?”⁵Josampitziri Jesús: “¿Tsikama okaratzi tanta tzimatsiri?”
 Ikantaiyini irirori: “Tzimatsi 7.”⁶Ipoña jomisaikakaantakeri Jesús maaroni atziri kipatsiki. Jaakero 7 tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipakeri iriyotaane jovavisaakeneri atziripayeeni irirori.⁷Tzimitacha eejatzi tsikarika ikaratzi shimaaniki. Ipaasoonkeventakeri eejatzi, ipayeetakeri atziripayeeni.
⁸Ovaiyakani maaroni, kematziitaiyakani. Ijaikitai okaratzi tzimakaantapaintsiri 7 kantziri.⁹Maaroni ovainchari aamaaka ikaratzi 4,000 shirampari. Ari jomityaan-tayetairiri.¹⁰Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanaari iriyotaane, montyaa kotanaa intatsikeronta opaitara Dalmanuta.

Ikovakoyeetziri Jesús intasonkaventante
(Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

¹¹Ipoña ipokaiyapaakeni Fariseo, iñaanaminthatapaakeri Jesús, ikovi iriñeero intasonkaventante, iro iriyotantaityaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñaantatyaari.¹²Jovineen-katanaka Jesús, ikantzi: “¿Opaitama ikovantari iriñeena nontasonkaventante irikapayeeni? Eero noñaakimaitari. Omaperora.”¹³Piyanaka Jesús, montyaa kotanaa.

Shineyakairori itantane Fariseo
(Mt. 16.5-12)

¹⁴Ari ipeyakotanakaro iriyotaane iraanontanakyaami tanta, intaani jaamatsitanake aaroni janta ipitoki.
¹⁵Ari ikantzi Jesús: “Ontzimaty paamaventyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Herodes.”¹⁶Ari iñaanatavakaiyani iriyotaane, ikantava-

kaa: “Kaarima amantaka tanta.”¹⁷Ikanta Jesús jiyotake ikantavakaari iriyotaane, ikantzi: “¿Ipaitema pikantavakaamentari: ‘Kaari amantaka tanta?’ ¿Tema pikemi? Kisoshire pikantaka.”¹⁸Tzimavetacha poki te piñaante, tzimavetacha piyempita te pinkeme. ¿Tema pinkinkishiryero noshekyaaantakarori tanta?¹⁹Tema 5 tanta tzimavetacha, iro kantamaitacha jovaiyakani 5,000 shirampari. Piyoyagairo okaratzi tzimakaantapaintsiri. ¿Tsikama okaratzi kantziri jaikitaa-chari?” Ikantaiyini: “12 kantziri.”
²⁰“Eejatzi nokempitaakero, karavetachari 7 tanta, jovaiyakani 4,000 shirampari. Piyoyagairo tzimakaantapaintsiri. ¿Tsika okaratzi kantziri pijaikitairi?” Ikantaiyini: “7 kantziri.”²¹Ari ikantziri: “¿Tekerama pinkemathateroota?”

Jovashincheetziri mavityaakiri

²²Areetaka Jesús nampitsiki Betsaida. Jamaitakeneri mavityaakiri, ikantaitapaa-keri: “Pantantanakyaari kapicheeni pako.”²³Ipoña Jesús, jakathavakotanakeri. Jaanakeri othapiki nampitsi. Ichoontaakitakeri, jantantakari kapicheeni irako. Josampitzimaitari: “¿Kantatsi pamene?”²⁴Ari jamenanake, ikantzi: “Amenavetaana, noñaavetaari atziri janiitaiyini, iro kantamaitacha te inkoñaaperote, joshiyakaro inchato.”
²⁵Ipoña japiitakeri ipampitaakitzi, iñaantaari jamenakagairi eejatzi. Ari jeshitakotanake, koñaatanai jameni intaina, iñaanairo maaroni.²⁶Jotyaaantairi, ikantavairi: “Eerora pikenanai nampitsiki, te nonkove pinkamantakotena.”

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷Ipoña jovaanaka Jesús, itsipatanaari iriyotaane, iriyaatero maaroni nampitsi saikatsiri Cesarea-ki inampitsiteki Filipino.

Okanta niyanki avotsi josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Ipaítama ikinkishiretakotanari atziripayeeni?”²⁸ Ari jakaiyanakeri: “Ikantayeetzi Juan-ni oviinkaatananteri pinatzi, ikantayeetzi eejatzi Elías pinatzi. Tzimatsi kantayetsiri eejatzi pashine, kamantanteri piriintaacha.”²⁹ Ipoña josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Opaita pikinkishiretari eeroka?” Ari jakanake Pedro: “¡Cristo pinatzi!”³⁰ Ikantzi Jesús: “Eerora pikamantakotana.”

Iñaaventziro Jesús inkame
(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹Ari jetanakaro Jesús ikamantziri iriyotaane onkarate avishimoterine, tema iri apaniro paitaincha Itomi Atziri. Ikantziri: “Oshékira noñeero noñaashitakoventyaami. Oshéki inkisaneentena pinkatharipayeeni, eejatzi ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, eejatzi ikaratzi iyotzinkariite. Irovamaakaantena. Iro avisavetakya mava kitaite, añaagaana.”³² Ari ikantakeriri, te iromanero. Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikovavetaka inkaminairimi. ³³Ipthokapithatanakari, jamenanakeri iriyotaane, ikisathatanakeri Pedro, ikantziri: “¡Piyaate Satanás! Tera poshiretaro eeroka ikovakaantziri Pava, intaani poshiretaro ikovayetziri atziriite.”³⁴ Ipoña ikaimakeri Jesús piyotzimentakariri, ikaimakeri eejatzi iriyotaane, ikantakeri: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyana irovashaantairo ikovashiye-tari irantero. Onkantavetya impaikakoite-rimi, intsipatyana. ³⁵Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiye-tari, ari imeyashitakya. Iriima inkarate kamimentenane, okantakaantziro ikempisantziri Kameethari Ñaantsi, aritake iravisakoshiretai. ³⁶Amenaavaitashitara iñeetziro otzimimotantzi oshéki

ovaakarontsi tzimayetsiri jaka kipatsi, impoña iriñeetairo impeyaashiitaiyaaro añaantarentsi. ³⁷¿Kantatsima impinakoventaitya eero iñaantaitaro imepyashitai-tya? ³⁸Tema ikaratzi pashikiventakotanari naaka iñaaventaina kaariperoshire-riki atziri, ari nonkantzitaiyaari naaka eejatzi nompashikiventairi apaata aririka nompiye namairo irovaneenkaro Ashitanari nontsipatayaaari maninkariite, tema naaka Itomi Atziri.”

9 ¹Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaayoora, tzimayetsi pikaratzi jaka, tekerata pinkameeta, ari piñaakero ishintsinka Pava tsika ikanta ipinkathariventantzi.”

Ishipakiryimotakeri Jesús iriyotaane
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

²Okanta avisanake 6 kitaite. Tonkaa-nake Jesús otzishiki, jaanakeri Pedro, Juan, ipoña Jacobo. Ari ishipakiryimotakeriri. ³Kitamaro okantanaka iithaare, tekatsi ankempitakaantya okitamaronatana-kera. ⁴Iñaatziri Elías itsipatapaakari Moisés, ikinkithavaitakaapaakeri Jesús. ⁵Iñaavaitashitanaka Pedro, ikantanakeri Jesús: “Iyotaanari, omapero okameethatzi pamaiyakena jaka. Kameetha novetsikai-yemine mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.” ⁶Tema itharovaiyanakitziini, irootake iñaavaitashivaitantanakari. ⁷Ipoña opokapaake menkori otsimankakotapaakeri. Ikematzi ikantaitzi: “Notomi inatzira irika netakokitari, pinkempisanteri.” ⁸Ipoña jamenaperovetaiyanaani, tekatsi iriñaana, intaani Jesús.

⁹Ikanta joirinkaiyaanira otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatzi apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaara. ¹⁰Irootake eero ikamantakotantari, iro kantacha oshéki

josampitavakaiyakani irirori tsika opaita ikantakotziri Jesús, ari irañagai inkamavetakya. ¹¹Ipoña josampitaiyakeri, ikantziri: “¿Opaitaka ikantakotziri iyotzinkariite iriira eevatapaintsine Elías impoke?” ¹²Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Omaperotatya, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovatampatzikatantapaake. ¿Tsikama okantzika josankinatakoyeetakena pairani? Tema okantzi: ‘Irika Itomi Atziri, osheki inthainkavaitaiteri.’” ¹³Pinkeme, aritakera pokake Elías. Osheki imaimaneetavakeri, imonkaratkerokero okaratzi josankinatakoyeetakeriri.”

Jovavisaakotziri Jesús eentsi jaakiri peyari
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴Ikanta jareetaa Jesús jookanakeri iriyotaane, iñaapaatziri ipiyotzimentakari osheki atziri itsipatakari iyotzinkariite iñaanaminthatziri. ¹⁵Ikanta iñaavairira ipokai Jesús, ipampoyavairi, ishiyanaka irovethatavaiyaari. ¹⁶Josampitapaakeri Jesús, ikantzi: “¿Ipaitama piñaanantzimentziriri?” ¹⁷Akanake aparoni, ikantanake: “Iyotaanari, namatziimiri notomi jaakiri peyari, te onkantai iñaavaitai. ¹⁸Impokashitapairirika, osheki jomposakaavaitari kipatsiki. Ishimorepaantevaitakaari, jatsikaikivaita, ikisotakairi. Nokantavetakari piyotaane irovavisaakotainari, te irimateri.” ¹⁹Jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka. ¿Tsikapaitema piyote? Pamakeri jaka eentsi.” ²⁰Jamaitapaakeneri. Ikanta peyari iñaapaakerira Jesús, jompetataakanakari shintsiiini eentsika, tyaanake, ipinaavaita kipatsiki, ishimorepaantevaitanake. ²¹Josampitanakeri Jesús iriri eentsi, ikantziri: “¿Tsikapaitema jetantanakari peentsite?” Ikantzi: “Ari ikantzita ovakera jeentsitapaake. ²²Itaakaavavetakari paampariki, ipiinkavaitzi eejatzi jiñaaki, ikovi irovamayerimi. Kantatsi-

rika pineshinonkatyaana, pimatero.” ²³Ikantziri Jesús: “¿Opaitama pikantantatorori ‘Kantatsirika...?’ Aririka pinkempisantanai, aritake omatakya maaroni.” ²⁴Ipoña ikaimanake shintsiiini iriri eentsi, ikantanake: “Kempisantavetachana, terika nokempisantaperotzi, pinkempisantakaaperotaina eeroka.” ²⁵Eekerora iñaatzi Jesús ipokaiyapaakeni atziri, ikisathatanakeri peyari, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaari eentsi, eerora pipiyashitaari eejatzi.” ²⁶Ikaimanake shintsiiini peyari. Ikamanataakanakeri eentsika. Osheki kantanaintsiri: “Kamake eentsika.” ²⁷Ipoña jakathavakotanakeri Jesús, jovatziyakeri. Añaanai. ²⁸Ikanta ikyaapaakera Jesús pankotsi, ari josampitakeriri iriyotaane apaniroini, ikantziri: “¿Ipaitaka kaari nomatantari naaka novavisaakoteri?” ²⁹Ikantzi Jesús: “Imaperotatya ishintsitzi irika peyari, okovitya aakoventyaaro amane, antziventyaari eejatzi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰Ipoña jovaanaa Jesús, ikenayetanai Galilea-ki. Tera inkove inkemakoteri atziriite. ³¹Tema jiyotaayetatziri iriyotaane, ikantayetzi: “Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, irovaiteri. Avisavetakya, mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.” ³²Iro kantamaitachari te iriyotaiyavakeroni okaratzi ikamantavetari. Tekatsi kovatsine irosampiteri.

Tsika itzimi iriiperotatsiri
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³Areetaiyaani Capernaum-ki. Ikanta isaikaiyapainira pankotsi, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitaka pikantavakaari inkaaranki avotsiki?” ³⁴Ari imairetaiyakeni irirori. Tema ikantavakaamentatyaaro inkaaranki avotsiki

tsikarika itzimi iriiperotatsiri. ³⁵Saikana ke Jesús, japatotakeri 12 iriyotane, ikantziri: “Aririka pinkove piriiperote, poshiyakotyaari ikanta otzikataari, te ipinkathariventantzi irirori.” ³⁶Jamake aparoni eentsi isaikaiyakenira, ithomaakeri, ikantzi: ³⁷“Inkarate pairyirori novairo ikempisantaana, impoña iraakameethatairi aparoni kempitariri irika eentsi, naakara jaakameethatake. Ari okempitari eejatzi, aririka paakameethatakena naaka, kempiperovaitaka iri paapatziyanaa itzimi otyaantakenari jaka.”

Ari akaratziri kaari kisaneentairi
(Lc. 9.49-50)

³⁸Ari ikantanake Juan: “Iyotaanarí, noñaake chapinki aparoni atziri pairyirori pivairo, jovavisaakotzimaitari jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.” ³⁹Ikantzi Jesús: “Eero povashaantakairimi. Tema ikaratzi tasonkaventantatsiri ipairyirora novairo, eerora ikishimataana osamanii-tyaake. ⁴⁰Tema ari akaratziri itzimi kaari kisaneentaine. ⁴¹Aririka inkaminthagaitemi impairyetero novairo, inkantaite: ‘Nompakoteri jiña jashitaari Cristo.’ Iriira impinaitairi apaata. Omaperora.”

Eero pantakaantziro kaariperori
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

⁴²“Tsikarika itzimi antakaakerine kaariperori aparoni eentsi aventaanari, oshiyakariri irika jaka, ari irovasankitaa-yeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeete-neri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki. ⁴³Iroorika pako pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi pako. Irojatz piyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite pako ompoña piñagairoya apaata irookai-

taimi sarinkaveniki tsika pinkantaita-tyeeni pintagaiya, ⁴⁴tsika janta te inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari. ⁴⁵Iroorika piitzi pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi piitzi. Irojatz piyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite piitzi ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaita-tyeeni pintagaiya, ⁴⁶tsika te janta inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari eejatzi.

⁴⁷Iroorika poki pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinkithoryaatyeeromi poki. Irojatz piyaapityaakitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite poki ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaita-tyeeni pintagaiya, ⁴⁸tsika te janta inkaamanetai chovitsi, tsika te intsivakanetai paampari eejatzi. ⁴⁹Tema paamparikira iriñaanta-yeetyaami maaroni, inkempitakaan-temiro eejatzi okanta katyori. ⁵⁰Kameetha okanta tzivi okatyotzi, aririka inkonovaitero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro. Ari pinkantanaiyaari eeroka ontzimatyete pinkempitakotaiyaaro tziviperori, paapatziyavakaiya, tema te apantaro pintzimaventavakaiya.”

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: te apantyaaro pookero piina
(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

10 ¹Ikanta jovaanaa Jesús iriyaatero Jordán. Japatotzimentavaari osheki atziri. Jetapaaro jiyotaayetapairi ikempitapiintzirora.

²Ari ipokakeri Fariseo, josampitapaakeri Jesús ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri: “¿Shinetaantsitatsima aparoni atziri

irookero iina?”³ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama ikantakaantzi Moisés-ni?”⁴ Ikantaiyini irirori: “Ishineta-kaantziro Moisés-ni ookero aina aririka impayeetairo tsika osankinatakota ookavakaantsi.”⁵ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Okantakaantziro te pinkempisantanete, irootake ishinetakamirori iroka.”⁶ Tema pairani etantanakeri jovetsikantzi Pava, jovetsikakeri shirampari, jovetsikitakaro eejatzi tsinane.⁷ Iro jookantariri shirampari ashitariri, onkantya iraanayaari iina,⁸ aparoni ikantanaa jaavakaanaara. Tera apite atziri inkaranai, aparo jinanaatzi.⁹ Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaa shirampari itsipataakaakariri Pava.”

¹⁰Ikanta isaikaiyini pankotsiki, josampitairi iriyotaane okaratzi ikantakeri,¹¹ ikantanake Jesús: “Tsikarika itzimi ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etavetarori.”¹² Ari okempita tsinane aririka ookeri oime, agairika pashine shirampari, omayempitake eejatzi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³Ari jamaitakeneri Jesús eentsipayeeni, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Ikanta iriyotaane Jesús ikisathatavakakeri amayetziriri eentsi.¹⁴ Te onimotanakeri Jesús iñaakerira, ikantziri: “Pishineteri eentsipayeeni impokashitenaata. Eero pithañaana. Maaroni kempitaiyaarine irirori, iriitake ñagairone ipinkathariventantzi Pava.”¹⁵ Omapero, eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eerora iñeetairo ipinkatharitari.”¹⁶ Ithomavakeri eentsipayeeni, jotzimikapatziitoyetakeri, itasonkaventayetakerira.

Evankari ashaarantachari
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

¹⁷Iro iravisantanaiyaarimi Jesús, ishiyashitakeri aparoni evankari,

jotyeerovashitapaakari, josampitapaakeri: “Kameethari Iyotaantenerí, ¿opaita nantairi noñaantaiyaarori añaantarentsi kantaitaachaneri?”¹⁸ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikantantari: ‘Kameethari pinatzi?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine.”¹⁹ Aritakema piyotakotakero Ikantakaantaitziri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.”

²⁰Jakanake irirori, ikantziri: “Iyotaantenerí, nothotyaakero maaroni irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaa-keeni.”²¹ Ipoña Jesús jamenanakeri, jetakotanakeri, ikantziri: “Tzimatsi aparoni kovityaapainchari kaari pantzi. Piyaataate pipankoki, pimpimantero maaroni pashitari, pimpashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Pimpokera, poyaatena.”²² Ikanta ikemavakera, okantzimoneentanakari. Ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³Ipoña Jesús, jamenanake maaroni inampinaki, ikantziri iriyotaane: “iOsheki opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari ipinkathariventantzi Pava!”²⁴ Jiyokitziitanake iriyotaane ikemakera ikantakeri. Ipoña japiitanakero ikantziri: “Notomiite. iOsheki ompomerentsitzimotyaaari iriyaatai tsika ipinkathariventantzi Pava aventuraari irashaakaro!”²⁵ Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero opomerentsita inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharitari Pava.”²⁶ Eekero jiyokitziitanakitzi iriyotaane, ikantashireytanake: “¿Tsikama impaityaaka avisakoshi-retaatsine?”²⁷ Jamenanakeri Jesús, ikantziri: “Eerora imatziro apaniro atziri, iriitakera Pava matakayerine. Tema tekatsi pomerentsitzimotyaaarine irirori.”²⁸ Ipoña ikantanake Pedro: “Jirikatakana maaroni nokarataiyakeni, nookayetanakero okaratzi

tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.”

²⁹Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Omaperotatya, tzimatsirika kempisantanairori Kameethari Ñaantsi, kamantakoyetanairori eejatzi, ari okanta jookayetanakarori inampi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, irovane, ³⁰iriitake ñagairone impairi Pava osheki. Osheki onkarate pankotsi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, ireentsite, irovane. Onkantavetakya osheki inkisaneentavaitaite, tema eero osamani onkantya iriñeero añaantarentsi kantaitaachaneri. ³¹Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iri ñeerone irimpoyetati. Tzimayetatsi eejatzi impoyetatsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetayaaro.”

**Japiitairo ikamantakota
Jesús irovamagaiteri**

(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

³²Ikanta itonkaiyini ipampithatziro avotsi jiyaatziro Jerusalén-ki. Iriitake eevatatsi Jesús janiitaiyiniira. Ipampoyeaminthataiyakerini iriyotaane, tharovashire ikantaiyani joyaatziri. Ipoña japiitakero Jesús japatotziri 12 iriyotaane, inkamanteri onkarate avishimoterine, ikantakeri: ³³“Aatatziira Jerusalén-ki. Arira iraaeyerite Itomi Atziri irakaanteri ijevare omperatasorentsitaari intsipatakyaari iyotzinkariite, iriyakoventeri irovaiteri, impoña iraaeyerite antziriki kaari asheninkata, ³⁴irishirontzimentavaitaityaari, iripasavaitaite, inchoontavaitaite, irovaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.”

Ikoviri Jacobo itsipataro Juan

(Mt. 20.20-28)

³⁵Ikanta Jacobo itsipatakari Juan, itomipayeeni Zebedeo, jontsitokapaakari

okarikiini Jesús, ikantakeri: “Iyotaantaneri, nokovi pantainaro nonkampitemiri.”

³⁶Josampitanakeri irirori: “¿Ipaitema pikoviri nantemiri?” ³⁷Ikantaiyini: “Tema irootaintsi pimpinkathariventante, pishinetena nosaikanampitemi pakojanoriki nontsipatyaami ampinkathariventante.” ³⁸Ikantanakeri Jesús: “Tera piyotero opaita pikampitanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima pinkempitakyaana nonkame naaka?”

³⁹Ikantaiyini irirori: “Aritake nomatakero.” Ikantzi Jesús: “Omapero, irootaintsira pimatero onkarate nonkemaantsityaari,* ⁴⁰irooma pisaikanampitena nakojanoriki pintsipatyaana ampinkathariventante, eero okantzi naaka noshinetaimiro, irashira tsika itzimi ikashiyakaayeetzitakari.”

⁴¹Ikanta ikemaiyakera pashine iriyotaane, ikisanakeri Jacobo eejatzi Juan. ⁴²Ipoña japatotanairi eejatzi, ikantziri: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkathariyetatsiri jaka, jomperanatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri iñaapinkathayeetziri irirori.

⁴³Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri pinkempitakotya ikantara otzikataari. ⁴⁴Iroorika pinkove pijevatakaante, iri pinkempitakotya ikantara omperataari. ⁴⁵Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari inkempitakotyaari otzikataari irojatziri inkamimentantakyaari, iri pinakoventantatsine, irovatsinaryaakoven-tairi maaroni.”

Jamenakagaitairi kameetha Bartimeo

(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶Ikanta jareetaka Jesús nampitsiki Jericó. Ipoña jovaanaa itsipatanaari

* **10.38:** Iro ikantakotzi Jesús jaka: “¿Arima pimatakero eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima pinkempitakyaana iroviinkaaitena naaka?” * **10.39:** Iro ikantakotzi Jesús: “Omapero, aritake pimatakero pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana iroviinkaaitena naaka.”

iriyotaane eejatzi ikaratzi apatotzimentakariri. Okanta avotsinampikira, iñaapaakeri atziri paitachari Bartimeo, itomi Timeo, ikovakoyetantzi impashiyeetyaari. ⁴⁷Ikanta ikemake irirori, iriitake Jesús poñaachari Nazaret, ikaimakotavakeri, ikantziri: “iJesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataina!” ⁴⁸Ikisathaveetanakari irimairtantyaari, eekero ikaimanakitzi shintsii: “iIcharinentari David-ni, pineshinonkataina!” ⁴⁹Katziyapaaka Jesús, ikantzi: “Pinkaimenari.” Ari ikaimaitakeri ikantaitziri: “Pinkatziye, ikaimatziimi, thaamenta pinkantanakya.” ⁵⁰Jookanakero iveviryaakoro, katziyanaka, ishiyashitapaakari Jesús. ⁵¹Josampitavakeri, ikantziri: “¿Opaitama pikovakotanari? ¿Tsika nonkantaimika?” Jakanake irirori, ikantzi: “Iyotaanterí, nokovi namenavaitai kameetha.” ⁵²Ikantanake Jesús: “Kantatsi piyaatai, ovashinchagaimi pavantaanara.” Apathakero jamenainai kameetha, joyaatanakeri Jesús.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

11 ¹Irootzimatake irareetya Jesús Jerusalén, joveraaka osaiki nampitsi Betfagé ipoña Betania, omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri apite iriyotaane, ²ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakeri. Arira piñaapaake aparoni evonkiri burro inthatakotya, tekeri ikyaakoitariita. Pinthataryaakoteri, pamakenari. ³Aririka ikantaitavakemi: ‘¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?’ Pinkantanakeri eeroka: ‘Ikovatziri Pinkathari. Ari iroiipiyeemiri eejatzi.’” ⁴Jatayakeni, iñaapaakeri ithatakotaka evonkiri burro pankotsinampiki. Ithataryaakotapaakeri. ⁵Tzimatsiya atziri iñaavakeriri, ikaimakotakeri: “¿Pinkanterika pithataryaakotanta-

riri burro?” ⁶Ikantanakeri irirori okaratzi ikantavakeriri Jesús. Ishineetakeneri iraanakeri burro. ⁷Jamaitakeneri Jesús. Jovaitakeneri manthakintsi imitzikarakiki burro, ikyaakotanakari Jesús. ⁸Tzimatsi omaronkashitakeriri manthakintsi, pashine chekanaintsi inchashi iromaronkero eejatzi onkantya ovaneenkatantyaari tsika ikenanakera. ⁹Atziripayeeni eevataintsiri, ikaratzi oyaatakeriri itaapiiki eejatzi, ikaimaiyini, ikantaiyini: iKaakitataike añaapinkatharevé! Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri. ¹⁰Aakameethatairi impoyaatyaarine acharine David-ni. iKaakitataike Avinkathariteperotyaari!

¹¹Areetapaaka Jesús Jerusalén-ki, kyaapaake tasorentsipankoki, jamenayetapaakero maaroni. Tema aritakera sheetyaanake, piyanaka Betania-ki itsipatanaari 12 iriyotaane.

Jiyakatziro Jesús

pankirentsi kaari kithotatsi

(Mt. 21.18-19)

¹²Okanta okitaitamanai, piyaa Jesús ipoñagaaro Betania, itashaapaake niyanki avotsi. ¹³Jamenake jantó iñaake okatziya pankirentsi, ovaneenka okanta oshi. Jiyaatashitanakero, iramene tzimatsirika okitho. Tekatsimaita, iyoshiita oshi, tema tekeri onkithopaitetai. ¹⁴Jiyakatanakero pankirentsi, ikantzi: “Ari pashi povaatyeero eero pikithotai.” Ikemaiyakerini maaroni iriyotaane.

Jomishitoviri Jesús

pimantayetatsiri tasorentsipankoki

(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵Ikanta jareetayapaani Jerusalén-ki. Kyaapaake Jesús osaikira tasorentsi-

* 11.13: Kantakotachari jaka “pankirentsi,” irojatzira ipaiyeetzitari “higuera.”

panko, jomishitovapaakeri pimantayeta-siri eejatzi ikaratzi amanantayetsiri. Jotatsinkayetapaakero jovayeetziri kireeki, ari ikempitaakero eejatzi tsika jovayeetziri shiro. ¹⁶Tera ishinetanai aparoni iravisakayero irovaakaro osaikira tasorentsipanko. ¹⁷Ipoña jiyotaantanake, ikantzi: “Pairani josankinaitakero, kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintenari poñaayetachari maaroni nampitsi.’ Iro kantamaitacha eerokapayeeni pamatavitantapiintake janta pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.” ¹⁸Ikanta ikemaiyakeni iyotzinkariite, itsipatakari ijevere omperatasorentsitaari, jamenaiyakero tsika inkenakairo irovamaakaanteri. Iro kantamaitacha itharovakaayetakari Jesús, tema osheki pampoyaakeriri iñiirira kameetha okanta jiyotaantayetziri. ¹⁹Tema aritakera sheetyaake, piyanaa Jesús.

Sampishitanake pankirentsi jiyakatakeri
(Mt. 21.19-22)

²⁰Ikanta ikenamanai osaiki pankirentsi, iñaatziro sampishitanake, kamanake maaroni oparitha. ²¹Ikinkishiryaanaairo Pedro jiyakatakero chapinki Jesús. Ikantzi: “Iyotaanari, pamenero pankirentsi piyakatanakeri, sampishitanake.” ²²Jakanake Jesús, ikantzi: “Paventaiaari eeroka Pava. ²³Tema aririkami pinkovakoterimi Pava iroshirinkeromi otzishi irookero inkaareki, eerorika pikisoshiryaavaitanake, iri paventaanakyaa, aritake irimatakemiro. Omaperora. ²⁴Iroora nokantantamiro iroka, tema aririka pamaneri Pava pinkampiteri tsika ompaitya, paventaanakyaaaririka, aritake irimatakemiro pikovakotziriri. ²⁵Aririka pamaneri Pava, pimpeyakotairo kaari onimotemine jantzimotaitzimiri eeroka, onantyaari Ashitairi inkitesatzi impeyakotaimi eeroka pikenaakaashitakari.

²⁶Eerorika pipeyakotairo jantzimotaitzimiri eeroka kaari onimotemine, arira inkempityaari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, eero ipeyakotzitaami eeroka pantakero kaariperori.”

Ishintsinka Jesús
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷Ikanta jareetaiyapaani Jerusalén-ki, aniivaitapai Jesús tasorentsipankoki. Ipokashitapaakeri ijevere omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake eejatzi antarikonaite. ²⁸Josampitapaakeri, ikantzi: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?” ²⁹Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi eejatzi naaka nosampitemiri, aririka pakakena ari nonkamantakemiro niinka otyaantakenari. ³⁰Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?. Pakaiyenitya.” ³¹Ipoña ikantavakaanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantzi, ari inkantanakai: ‘¿Opaitakaya kaari pikempisantantari?’ ³²Aririka ankante: ‘atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni. Tema ikantaiyini atzirite, omaperora kamantantaneri inatzi Juan-ni.” ³³Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “Te niyotero.” Ikantzitanaka eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokantzimiro niinka otyaantakenari.”

Kaariperoshireri antavarentzi
(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

12 ¹Ari jetanaaro Jesús joshiyakaa-ventziro okaratzi jiyotaantayetziri, ikantzi: “Ipankitake aparoni shirampari chochokimashi, jotantakotakero, jovetsikanotakero iroveronta apaata ovaaki, jovetsikake pankoshetantsi inkene iramenakoitero pankirentsima-shi. Ipoña jamenake amenerone ivankire-mashi, jatake irirori intaina. ²Okanta

irakapaitetake ivankire, jotyaantavetaa iromperatane iragaatemi okithoki.

³Ikanta iñaavakeri antavarentzi, jaavakeri ipasavaitavakeri, joipiyeeeri tekatsi iraanai. ⁴Jotyaantzitaveta eejatzi pashine iromperatane. Itsitokainavaitakeri, ikaviyavaitakeri, joipiyakeri.

⁵Jotyaantake eejatzi pashine, jovaitakeri. Osheki ikaratzi jotyaantavetaka, tzimayetatsi ipasavaitakeri, jovaitakeri pashinepayeeni. ⁶Aparoni ikantapaaka itomi irirori, jetakokiperotari, jotyaantakeri, ikantashiretzi: 'Irikarika notomi naaka ari iñaapinkathaitakeri.' ⁷Iro kantamaitacha irikapayeeni amenirori pankirentsimashi, ikantavakaa: 'Jirikataa ashitaiyaarone apaata pankirentsimashi. Thame ovamayeri, ayeroota aaka.' ⁸Jaavakeri, jovakeri. Jookakeri othapikitapaaka pankirentsimashi. ⁹¿Ipaaitama iranteri ashitarori pankirentsimashi? ¿Tema ari impokanake irirori, irovakeri aamaventavetarori ivankiremashi, iramenanai pashine? ¹⁰¿Tema piñaanatero osankinarentsi? Kantatsiri:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi.

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamin-tsi.

¹¹Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki.

Irootakera apampoyaaminthatantakariri."

¹²Ari ikovavetaiyanakani irakaantana-kerimi Jesus, jiyotavakero iriitake iñaaventakotziri. Te onkante, tema itharovakaayetatyari atziri piyotzimentakariri. Jovashaantanakeri, jiyaapithatairi.

Kameethama impinayeeteri pinkathari
(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³Ipoña jotyaantaitake Fariseo itsipatariki ikaratzi aapatziyayetariri Herodes,

ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús.

¹⁴Ikanta jareetaiyakani, ikantapaakeri: "Iyotaantanerí, okaratzi piñaanetari eeroka iroopero onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziro eeroka kyaaryooperoini inintakaantziro Pava. ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?"

¹⁵Jiyotakotakeri Jesús, ikovatzi iramata-viterimi ikaratzi osampitakeriri, ikantanakeri: "¿Ipaaitama piñaantantana-ri? Pamakenari kireeki, namenavakeri-riita." ¹⁶Jamaitapaakeneri. Ikantzi Jesús: "¿Ipaaitama ashitarori iroshiyakaaro jaka? ¿Ipaaitama ashitarori ivairo?" Ikantaiyini irirori: "Irashi César." ¹⁷Ikantanake Jesús: "Tema iri César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri pimpinateri. Irooma maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaa yetzimiri irirori." Iyokitzii ikantaiyanakani ipampoyaana-keri Jesús.

Josampitakoventaitziro aririka irañagai kamayetantsiri
(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

¹⁸Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetantsiri eero jañagai kamayetantsiri. Josampitapaakeri: ¹⁹"Iyotaantanerí, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri:

Aririka inkame aparoni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi iinantaiaaaro irirentzi. Aririka ovaiyantai tsinane, kempivaitanaa iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.

²⁰Thame ankantavake: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatziini. Etarori itzimi jaavetaka iina, teka osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina.

²¹Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyantakairo.

Ipoñaavetapaaka mavatatsiri itzimi, eejatzi ikempitakari irirori. ²²Ari ikantakari maaroni ikarataiyinira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni ovaiyantakairone. Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane. ²³Aririkami irañaayetaimi apaata ikamayevetakara, ÷itizimikama oimentaperotari tsinaneka? Tema maaroni ikaratzira 7 jiinantavetakaro.”

²⁴Jakanakeri Jesús, ikantziri: “÷Opaitama kaari pikemathatantaro osankinarentsi? ÷Opaitama kaari piyotakotantaaro ishintsinka Pava? ²⁵Tema aririka irañaayetai apaata kamayetaintsiri, eero itzimapai aavakaayetachaneri. Inkempitapaiyaari maninkariite saikayetatsiri inkiteki.

²⁶Irooma okantakota irañaayetai kamayetaintsiri, ÷tema piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanatantakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri:

Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

²⁷Ari ayotziri, añaayetatsi irirori, tema te imatziro kaminkari iriñaapinkathateri Pava, intaani añaayetatsiri. ÷Ñaakero? Pikenakaashitakaro eeroka.”

Iñaaventakoitziro ikovakaaperotairi Pava
(Mt. 22.34-40)

²⁸Ari ipokapaake aparoni iyotzinkari, ikemapaakeri iñaanatavakaa. Iyotapaake kameetha Jesús jiyotaakeri Saduceo, josampitapaakeri irirori: “÷Otzimikama etarori okovaperota Ikantakaantaitane?”

²⁹Jakanake Jesús, ikantzi: “Jiroka kovaperotachari, okantzi:

Pinkeme Israel-mirinkaite, irika Avinkatharite Pava, Pinkathari apaniro ikanta irirori.

³⁰Petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, petakoshintsitaiyaari, pampithashire povairi eejatzi. Iroora kovaperotachari Ikantakaantaitane. ³¹Ari okempitaro apitetanaintsiri, okantzi:

Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikaminthairo pivatha eeroka.

Tekatsira pashine Ikantakaantaitane anayirori irokapayeeni.” ³²Ikantanake iyotzinkariite: “Kameethatake, Iyotaanterí, omaperotatya pikantakeri: Aparoni inatzi Pava tekatsi pashine. ³³Osheki okameethatake etakoperotaiyaari, etakoshiretaiyaari, etakoshintsitaiyaari, pampithashire ovanairi. Eejatzi ankempitavakaanaiya aaka, etakotavakagaiya. Iroora ikovakaaperotairi Pava, anayiro ipometayeetziniri, maaroni jashitakaayeetariri Pava.” ³⁴Ikanta Jesús, iñaakeri kameetha okaratzii ikantakeri, ikantanakeri: “Irootaintsimi piñeero piñaapinkathatairi Pava, onantyaari impinkathariventaimi irirori.” Tekatsira kovanaatsine irosampitanairi Jesús.

÷Ipaita charinentariri Cristo?
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

³⁵Ipoña jiyotaantake Jesús tasorentsipan-koki, ikantzi: “÷Opaitama pikinkishiretari eeroka, aririka pinkemeri iyotzinkariite, ikantzi irirori: ‘Irika Cristo-tatsine icharinera irinatye David-ni?’ ³⁶Tema Tasorentsinkantsi iñaavaitakaakeri pairani David-ni, ikantake:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

Irojatzii apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentayetakemiri, ari pimakoryaakiitantaiyaariri.

³⁷Aña ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ÷Tsikama inkene incharinentyaari?’ Ikanta maaroni atziri piyotainchari, onimoyetakeri ikemiri ikantayetziri Jesús.

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Ipoña ikantake eejatzi Jesús: “Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki

inevetaro irovaneenkatziiya, ishameta-
kaayetero iithaarethananaa. Ikovi
ñaapinkatha irovethatapiintaityaari
iriñeeteririka. ³⁹Aririka iriyaate
pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiin-
tziro irosatekakya niyankineki. Ari
ikempitari aririka irovaiyaani isheninka,
ikovapiintzi irosatekya. ⁴⁰Jampoyetaro
eejatzi kamaimetzinkaro jashiyetaro
opanko. Iro josamaninkayetantarori
jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro
kantamaitacha antarora irovasankitaa-
yetairi.”

Ashinonkainkaro tsinane

(Lc. 21.1-4)

⁴¹Ikanta Jesús isaikimotapaakero
jovayeetapiintziri kireeki, jamenamintha-
tziri oteyetziriri iireekite. Ipokaiyakeni
ashaarantzinkari iroteperoyete irirori
iireekite. ⁴²Ipoña opokapaake tsinane
kamaimetzinkaro, ashinonkainkaro
onatzí, otetapaake irori apimentyaki-
teeni kireeki, tekatsi antetachane
iramanantaitantyaari. ⁴³Ikantanakeri
Jesús iriyotaane: “Anaantake iroka
tsinane, anaakeri ikaratzí oteyevetai-
chari. Omaperora. ⁴⁴Tema ikaratzí
oteyevetai-chari osheki, jotetashitakari
tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka
ashinonkainkaro, apintziryaakeri
otetakeri oireekite amanantantyaarimi
okovayetziri.”

Iñaaventakotziro Jesús omporoke tasorentsipanko

(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

13 ¹Ikanta ishitovanai Jesús tasoren-
tsipankoki, ikantzi aparoni
iriyotaane: “Iyotaanarí, pamenerotyá
mapi jovetsikantayeetarori, antaro
onayetzi, ovaneenkavaitaka pankotsi.”
²Ikantzi Jesús: “Maaroni pankotsi okaratzí
piñiirika, irootaintsira imporokaitero,
eero iñagaitairo peviryaayetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya

(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³Ipoña itonkaanake otzishiki Olivos,
jimontetapaakero tasorentsipanko. Ari
isaikapaake Jesús. Ikanta Pedro, Juan,
Jacobo ipoña Andrés, josampitakeri
jantyaatziini, ikantziri: ⁴“Pinkamantena:
¿Tsikapaitema omatyá pikantakeri?
Aririka omonkaratzimatakya, ¿tsika
onkantyaaka niyotantyaari?” ⁵Ari
jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventyá
jamataviitzimikari. ⁶Tema osheki
kovatsine iramatavitemi apaata,
impairyapaakena, inkante: ‘Cristo
nonatzí naaka.’ ⁷Ari pinkemakotakero
ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashi-
retzimikari, tema ontzimatyé omonkara-
yetyá irokapayeeni, tekera omonkara-
tyaata onthonkantaiyaari maaroni.
⁸Irantaminthatavakaayetyá maaroni
nampitsiki inkarate iromityaantayeteri
pinkathariyetsatsiri. Iriñeetero osheki
onikayetyá, iriñeetero eejatzi osheki
intashaaneentayeete. Irootakera
etanakyaarone inkemaantsiyeetyaaro
irokapayeeni.

⁹Ontzimatyeeera paamaayetyá. Tema
iraakaanaitatyeeemi jevaripayeeniki
impasanavaitaitemi pankotsiki papatota-
piinta. Impoña irayeetanakemi isaikaye-
tzira pinkatharijanorentsí okantakaantzi-
rora pavaantaana, ari piñaaventayetainari
janta. ¹⁰Iro kovaperotacha iretyaaro
atziripayeeni inkemakotairo Kameethari
Ñaantsi maaroni nampitsiki. ¹¹Aririka
irayeetanakemi, eero pikantashiretzi:
‘¿Opaitama nonkanteriri?’ Tema Tasoren-
tsinkantsi iyotakaimirone opaita
pinkanteri, tera eeroka ñaavaitashita-
chane. ¹²Ari iriñeetake aakaanterine
irirentzi irovamaakaanteri. Piñe aakaan-
terine itomi. Piñe ovamaakaanterine
ashitariri ikisaneentanakeri. ¹³Oshekira
piñeero inkisaneentaitemi okantakaan-

tziro pipairyaana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakiyeero paventaiyaana, aritake novavisaakotaimi.

¹⁴Aririka piñaakeri ipaitayeetziri ‘Pinkaari Aperotantneri’ isaikapaake tsika te inintakaitziri, inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzima-tyeera ishiyayetai tonkaari otzishiki. Tema iro iñaaventakeri pairani kamantneri Daniel-ni.” (Maaroni ñaanayetairone iroka, okovaperota inkemathatairo.)

¹⁵“Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyana, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsika ompaitya.

¹⁶Povanekirika pisaik, eero paapanaatziro piithaare. ¹⁷Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzimayetatsine eentsite eeniro ithotzi! ¹⁸Pamaneri Pava, onkantya aririka pishiyayetake, eero omonthaantami kyaarontsi. ¹⁹Tema antaro iriñeetero irashinonkaitya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakero kipatsi, irojatz iroñaaka, tera iriñeetero kempityaarone iroka ashinonkaantsi. Eero apiita iriñeetairo eejatzi kempityaarone. ²⁰Eeromi ishintsitake Avinkatharite joimarentziro ashinonkaantsi, tekatsi avisakotaatsinemi. Ikamintha intzimayetai jiyoshiiyetairi irirori, aventaayetaiyarine, irootakera joimarentantakarori ashinonkaantsi. ²¹Aririka pinkeme inkantaitemi: ‘Jirika Cristo.’ Pashine kantemine: ‘Jirinta Cristo,’ eerora pikempisantziri. ²²Tema impokayeta- paake kempitakotyaarine Cristo, kempitakotyaarine kamantantneri. Ari intasonkaventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi ikaratzi jiyoshiitairi Pava. ²³Paamaventayetyaara eeroka, aritakera nokamantzitayetakamiro.”

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mt. 24.29-35, 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴“Apaata, aririka onkaratapaake jashinonkaita antaro, ari intsivakake ooryaa, eero joorentaa kashiri, ²⁵inthopiryaayete impokiro inkiteki, maaroni oorentayetachari inkiteki imporokayete eejatzi. ²⁶Aripaitera impokai Itomi Atziri inkenantapaiyaaro menkori, iriñeetavairo ishintsinka eejatzi irovaneenkaro.

²⁷Impoña irotyaantakeri maninkariite, irapatotairi ikaratzi jiyoshiitaitakeri nampiyetarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatz tsika ochentetapaa.

²⁸Arira okempitaro piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi osarentsipaitetzimatai. * ²⁹Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, okarikitzimataana. ³⁰Eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatz iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri. Omapero.

³¹Eerora okantaitaityaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoitaatyeeroni iroori.

³²Tema apaniro ikantakaaro Ashitairi jiyotziro tsikapaite omonkarayetya. Tera jiyotziro Itomi, iri ovatsipero maninkariite saikatsiri inkiteki. ³³Paamaiya, aamaventa pinkantya, pamane. Tera piyote tsikapaite omonkaratantyaari.

³⁴Okempitayaaero aririka iriyaate shirampari intaina. Irookanakero ipanko, inkantayetanakeri maaroni iromperatane opaitarika iranteneriri. Eejatzi inkempitaakeri kempoyaaventarori pankotsi, inkantanakeri: ‘Paamaventaiyaana.’ ³⁵Paamaiya eeroka, tema te piyote tsikapaite impiye ashitarori ipanko, tsireniiteeni, niyankiitepaite, iriñaapaite-takerika tyoopi, onkaitamanairika,

* 13.28: Kantakotachari jaka “pankirentsi,” irojatzira ikantayeetziri “higuera,” iro shookatsiri pashineki nampitsi.

³⁶onkantyaama aririka iromapokairo impiye, eero ifnaapaimi pimaye. ³⁷Okaratzzi nokantayetzimiri eeroka, irootakera nokantayetzitariri eejatzzi maaroni: Paamaiaya.”

Ikamantavakaita irakaanteri Jesús
(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14 ¹Ari kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi, jovantapiintaitarori eejatzzi tantaponka. Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: “Thame amataviteri Jesús ayeri, ovakaanteri. ²Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventarikari atziriite.”

Isaitantaitari Jesús kasankaari
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaivetchari. Ari isaikake jovaiyani. Areetapaaka tsinanane amakotake kasankaari. Iyoshiita ovaa inchateya paitachari “nardo,” osheki ovinaro, kameetha okantaka onaki jovetsikaitziro mapi opaita “alabastro.” Osataakotakero opatziki, osaitantakarori ipatziitoki Jesús. ⁴Kisanaka ikaratzzi ñaakerori, ikantavakaanaka: “¿Opaitama aparatantarori kasankaari? ⁵Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki inkaratemi 300 denario ampashityaari-rimi ashinonkainkari.” Ikisanakero tsinaneka. ⁶Ari ikantzzi Jesús: “Piñaashityaaro, ¿Opaitama pikisantarori? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri. ⁷Ari inkantaitatyeeni ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaari, pinkove-rika petakotyaaari, ari pimpashitakyaaari. Irooma naaka, eerora okantaitatyaani piñeena pintsipatyaana. ⁸Iroka tsinanane antatziro aavyiiri iroori, eevatake osaitantanaro kasankaari omotaitatyaaro

aririka inkaitaitakena. ⁹Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo tsinaneka, ari onkantya iroshirentaitatyaarori antakeri iroori. Omaperora.”

Ikinkishirya Judas irakaanteri Jesús
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰Ikanta Judas Iscariote, jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari impimanteri Jesús. Iriivetaka karavetarori 12 iriyotaane. ¹¹Antarora ikimoshiretayanakeni jevari, ishinetaakeri imperi kireeki. Jamemenatanakero Judas tsikapaita irakaanteri Jesús.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane
(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹²Areetapaaka etarori kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jovamaapiintaitzi eejatzzi jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. Josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantzzi: “Iyotaanari, ¿Tsikama onkotsitakaanteka aaka?” ¹³Ari ikantanakeri apite iriyotaane: “Piyaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari shirampari jaakotziro ijiñaate kovityaaniki. Poyaatzihitanakeri, ¹⁴tsikarika inkyaapai, pinkanteri ashitarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane.’ ¹⁵Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero maaroni inkene irovaitya. Ari ponkotsitakaanteri oyaari.” ¹⁶Jatake iriyotaane areetaka nampitsiki. Jiñaakero okaratzzi ikantakeri, ari jonkotsitakaantakeri iroyaari.

¹⁷Okanta osheetyaanake areetapaaka Jesús, itsipatapaakari eejatzzi 12 iriyotaane. ¹⁸Ikanta jovaiyanira, ikantzzi Jesús: “Pikaratakera payootana, tzimatsira aparori pithokashityaanane. Omaperora.”

¹⁹Ovashire ikantaiyanakani. Josampitayetanakeri, ikantzzi: “¿Naakama pithokashi-

tyaamine?” Pashine osampitziri: “¿Naakama?” ²⁰Ikantzi Jesús: “Iriitake aparoni pikaratakera payootakena. ²¹Kyaaryoora impeyakotya Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. Ikantaitake: ‘ilkantamacheetziri aakaanterine! Eero itzimaajaitzimi irirori.’”

²²Eenirora jovaiyani, jaakero Jesús tanta. Ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi.” ²³Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, jirayetake maaroni. ²⁴Ikantziri: “Niraanera onatzi, iro shitovatsine iravisakoshiretantaiyaari osheki. Irootake oñaakantaperoterone antzimotavakaiyaari. ²⁵Eerora niritaaro, irojatzi apaata tsika impinkathariventantai Pava, ari napiitairori. Omaperora.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro
(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶Ikanta jamampaakotanakari Pava, jataiyanaani tonkaariki otzishi Olivos. ²⁷Ikantzi Jesús: “Irootaintsira pookaventa-yenane tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Noveri aamaakoventariri oisha, ari inthonkya iroivaraayetanyakya ipira.

²⁸Iro kantacha, aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.” ²⁹Ipoña ikantzi Pedro: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.”

³⁰Ikantzi Jesús: “Iroñaaka tsirenika, tekeraata irapiitero iriñe tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.” ³¹Eekero ishintsitatzi Pedro, ikantzi: “Eero nookaventzimiitsi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzi maaroni.

Jamani Jesús Getsemaní-ki
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³²Ikanta jareetaiyakani Getsemaní-ki, ikantapaakeri iriyotaane: “Ari pisaika-

vake jaka, noñaañaatavake.” ³³Iri itsipatanaka Pedro, Jacobo ipoña Juan. Antaro jiraashiretakotapaaka. ³⁴Ikantziri: “Ovamaimatatyaaanara novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka, pinkayempite.” ³⁵Jovaaneentanaka kapicheeni irirori.

Otyeerovapaaka kipatsiki, jamanapaake, onkantya eero ikemaantsitantaromi avishimoterine. ³⁶Ikantziri: “Ashitanarí, tekatsi pomerentsitzimotemine eeroka. Nokovaveta pintsiparyakoventenami onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatano okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate opaita pikovakaakenari eeroka.” ³⁷Ipoña ipiyapaaka, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “Simón, ¿Opaita pimaantari? ¿Tema pinkisashityaaro pivochoki?.” ³⁸Pinkayempite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya, osheki inaveta kameethatsiri pikovavetari panterimi.”

³⁹Eejatzi ipiyanaa, amanapai. Irojatzi japiitapai ikantayetakeri inkaaranki.

⁴⁰Ikanta ipiyapaa, eejatzi iñaapairi jimagaiyini, tema antaro okantaka ivochoki. Ikaanivaitzi iriyotaane, te iriyote tsika inkante. ⁴¹Iro mavatanaintsiri ipiyapaaka, ikantapaakeri: “¿Irojatzima pimagaiyini? Monkaratapaa-kara irakaantaitantayariri Itomi Atziri, iragaiteri janta kaariperoshireki atziri. ⁴²Pintzinaye, thame aatai. Okarikitzimapaakera pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³Iñaavaiminthaitzi Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipata-paakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi pinkathariite apatoventariri Jesús: Ijevare omperatasorentsitaari, iyotzinkariite, ipoña antarikonaite. ⁴⁴Tema Judas, pithokashitanchari, ikantzitakari inkaaranki

iramanevo: “Tsika intzime nonintaaporo-
tapaake, iriitake, poosoteri, paanakeri.”
⁴⁵Ikanta jareetapaaka, jontsitokapaakari
 okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaa-
 narí.” Inintaaporotapaakeri jovethatapa-
 kari. ⁴⁶Joirikaitapaakeri Jesús, joosoita-
 paakeri. ⁴⁷Ikanta aparoni tsipatakariri
 okarikiini Jesús, inoshikanakero
 iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzika-
 tane ijevare omperatasorentsitaari.
⁴⁸Ipoña ikantzi Jesús: “¿Naakama
 koshintzi, pamashitantanari povatha-
 mento, pipasamento? ⁴⁹Tema nokantaita-
 nya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsi-
 pankoki ¿Kaarima paantana janta? Ari
 onkantya, iro omonkaratantyaari josanki-
 natakoitakenari pairani.” ⁵⁰Shiyeeyana-
 kani iriyotaane, jookaventaitanakeri
 apaniro.

Evankari shiyanainchari

⁵¹Tzimatsiya evankari oyaatakoventa-
 nakeriri Jesús. Ikithaavetaka. Iro
 kantamaitacha joirikaaveetakarira irirori,
⁵²jookanakero iithaare ithañaanakara,
 ishiyamerekitashitanaka.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71;
 Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³Ipoña jagaitanakeri Jesús ijevajano-
 reki omperatasorentsitaari. Ari japatotai-
 yakani maaroni ijevare omperatasorentsi-
 taari, itsipatakari antarikonaite,
 ipoñaapaaka iyotzinkariite. ⁵⁴Ikanta
 Pedro noshikaka irirori ipoki ineetsiini,
 joyaatakoventakeri Jesús, irojatzi
 jareetantapaaka osaikira ipanko
 ijevajanore omperatasorentsitaari. Ari
 ikatziyapaakari itsipatapaakari irompera-
 tanepayeeni, jakitsitaiyani paampariki.
⁵⁵Ikanta ijevarepayeeni omperatasoren-
 tsitaari itsipatakari ikaratzi apatotain-
 chari, jamenavetaka impaitya thaiyako-
 tyaarine Jesús onantyaari irovakaanteri.

⁵⁶Tzimavetaka osheki thaiyakovetapaaka-
 riri, te omonkaratavakaamaita okaratzi
 ikantayevetakari pashinepayeeni.

⁵⁷Opoña ikatziyanaka aparopayeeni,
 ithaiyakotanakeri Jesús, ikantzi: ⁵⁸“Noke-
 miri naaka chapinki irika, ikantzi: ‘Ari
 nomporokakero tasorentsipanko, irovetsi-
 kane atziri, iro avisavetakya mava kitaite
 nonthonkya novetsikaineri naaka
 pashine, kaari ipomerentsita atziri
 irovetsikairo.’” ⁵⁹Tera, onashiyetaka
 okaratzi ikantayetakeri pashine. ⁶⁰Ipoña
 ikatziyanaka ijevajanorite omperataso-
 rentsitaari, josampitanakeri Jesús,
 ikantzi: “¿Opaitama kaari pakanta?
 ¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoitzi-
 miri?” ⁶¹Irojatzi jimairetake, te irake.
 Japiitziiri josampitziiri: “¿Eerokama Cristo,
 Itomi Tasorentsitakaaneri?” ⁶²Jakanake
 Jesús, ikantzi: “Naakatake. Irootaintsi
 piñeeri Itomi Atziri intsipataiyaaari
 irakojanoriki Pava impinkatharite.
 Impoña piñeeri eejatzi impiye inkenapai
 menkoriki.” ⁶³Ikanta ikemakera
 jevajanori, jaanakero iithaare isaperyaa-
 kero ikisanakara, ikantzi: “¿Tzimatsima
 pashine ankoverti inkamantakoiteri?
⁶⁴Pikemaiyakeri maaroni ithainkakeri
 Pava. ¿Tsikama pikantaiyinika eeroka?”
 Ikantzi maaroni: “iTzimataike ikenakaa-
 shitane! iOntzimatyee inkame!” ⁶⁵Tzimatsi
 aparopayeeni choontavorotanakeriri.
 Tzimatsi pashine otzimikaporotakeriri,
 ipoña ikaposavaitziri, ikantzimaitari:
 “¿Intsityaa piyote kamantantanerí?”
 Imatzitakarero eejatzi iromperatane
 jevajanori, ipasavorovaitakeri.

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.55-62;
 Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶Isaikakera Pedro irirori jakakiroki,
 shitovapaake tsinane irotzikatane
 ijevajanore omperatasorentsitaari.
⁶⁷Oñaapaakeri Pedro jakitsita paampariki,

okantziri: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Nazaret-satzi?”⁶⁸ Jotekanakero Pedro, ikantanake: “Tetya, te niyote ipaita pikantanari.” Shitovanake kapicheeni. Irojatzji ñaantanakari tyoopi.⁶⁹ Okanta osamaniityaake, oñagairi eejatzji, okamanakeri ikaratzi akitsitachari, okantziri: “Irijatzjiitara irika.”⁷⁰ Japiitanakero Pedro jotekiro. Tekera osamanite, japiitanakero ikaratzi saikaintsiri josampitziri, ikantziri: “Eerokatake itsipata Jesús, tema Galilea-satzi pinatzi, iriivaitake ikantziri ñaavaatzi.”⁷¹ Ikantzji: “Te niyoteri pikantanari. Jiyotzi Pava omapero nokantzji, nothaiyarika, irovasankitainnaata.”⁷² Ari japiitanakero ñaanake tyoopi, kantanaka apite japiitakero. Ikinkishiryaanakero Pedro ikantakeriri Jesús: “Tekera apitetanake iriñe tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: “Te noñeeri Jesús.” Iraanaka ikinkishiryaanakerora.

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

15¹ Okanta okitaimanai, japatotaiyamaanaa maaroni ñaapinkatharentsi: ijevare omperatasorentsitaari itsipatakarri antarikonaita, ipoña iyotzinkariite, osheki ñaaventakeri Jesús. Ipoña joosoitanakeri, jagaitanakeri isaikira Pilato.² Josampitavakeri Pilato, ikantziri: “¿Eeroka ivinkatharite judío-payeeni?” Jakanake Jesús, ikantzji: “Irootake pikantakeri.”³ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari, ikisaneentanakeri, ithaiyakovaitanakari.⁴ Japiitanakeri Pilato josampitziri: “¿Tekatsima pinkanteri eeroka? ¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoyeetzimiri?”⁵ Te irake Jesús. Ipampoyaaminthanakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoveñtatziri Jesús

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶ Tzimatsi jantapiintziri Pilato: Maaroni osarentsi aririka iromoshirenkaiyaani

judío-payeeni, jomishitovakaantzi aparoni isheninka jaakaanaitziri, tsikarika intzimerika inkovakeri.⁷ Tzimatsi aparoni paitachari Barrabás, izimi jashitakoitziri itsipayetakari ikaraiyini jovantake, jovayiritari ivinkatharite.

⁸ Ikanta ipokaiyapaakeni atziri, ikovakotapaakeri Pilato irantero jametapiintari.⁹ Jakanake Pilato, ikantzji: “¿Iriima pikovi nomishitovakaanteri ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío-payeeni?’”¹⁰ Jiyotzi Pilato, ikisatya ijevare omperatasorentsitaari jaakaanantakariri Jesús.¹¹ Iro kantamaitacha ijevare omperatasorentsitaari, jotsimaakeri atziriite inkante: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás.”¹² Japiitanakeri Pilato josampitziri: “Irika ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío,’ ¿Tsikama nonkanterika?”

¹³ Ikantzji ikaimaiyini atziri: “iPimpaikakotakaanterivé!”¹⁴ Ikantzji Pilato: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzji ikaimaiyini ikantzji: “iPimpaikakotakaanterivé!”¹⁵ Ikovanake Pilato iranteneri ikovakeri atziripayeeni, jomishitovakaantakeri Barrabás. Iri ipasatakaantanake Jesús, jagaitanakeri impaikakoiteri.

¹⁶ Ikanta ovayiriite ikyaakaanakeri Jesús ipankokira Pilato, ipaitaitziri “Pretorio.” Ari japatotakaantaitakeriri maaroni ovayiri.¹⁷ Ikithaatapaakeri kithaarentsi jonkeromaiperotatsiri kempitarori ikithaayetapiintari pinkathariyetatsiri. Ipoña jamathaitakaitakari kitocheetapo.¹⁸ Iroora jantantarori iroka, tema ithankimavaitatziri. Ikaimakotzimaitari, ikantzji: “iJirikataa ivinkatharite judío-payeeni!”¹⁹ Ipoña jomposainavaintakarri savoro. Ichoontaporovaitakeri. Jotyeeovashitzimaitari iriñaapinkatharimiri ikantzji.²⁰ Ari jeshitakero ishironzimentavaitakari. Isapokaineri ikithaatakeriri inkaaranki, ikithaatairi iithaare. Jaanakeri impaikakoiteri.

Ipaikakoitziri Cristo irojatzu ikamantakari
(Mt. 27.32-56; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

²¹Ikanta Simón, poñaachari Cirene, iriri Alejandro ipoña Rufo, jomonthaitakari jareeta irirori nampitsiki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityaariri Jesús. ²²Jagaitanakeri tonkaariki opaita “Gólgota” (akantziri aaka: “Atziriontoni.”) ²³Ipaikoitapaakeri imire ikonovaitakero kepishaari, te irirero. * ²⁴Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite itsiparyaavakaakero ikithaayetari Jesús, ikempitakaantakero iñaaretaita iro iriyotantyaari intzime ayerone. ²⁵Aritake jenokiityaapaake ooryaatsiri, ipaikakotaitakerira Jesús. * ²⁶Josankinaitake kantakaantakerori ipaikakoitantakariri, okantzi: IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. ²⁷Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki. ²⁸Ari omonkaratakari osankinatainchari pairani, okantzi:

Itsipataitakeri kaariperoshiretatsiri. ²⁹Ithainkimavaiyetakeri ikaratzi avisayetatsiri janta, jotekainata, ikantziri: “Aña eeroke porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi. * ³⁰¿Ipaitema kaari payiitanta ipaikakotaitakemi povavisaakotaiya?” ³¹Irojatzu ikantakeri eejatzi ijjevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, jovashiyaventari, ikantavakaiyani: “Jovavisaakotziri pashine, ¿Kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori?. ³²iIntsiyaa irayiite Cristo-vetachari ipaitaitziri ‘Ivinkatharite Israel-mirinkaita,’ omatantyaari

ankempisanteri!” Jimatzitakaro eejatzi itsipatakari ipaikakota, ithainkimavaitakeri.

³³Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaake otsirenitanaake, irojatzu sheeteeni ithaperotanakara ooryaa. * ³⁴Ari ikaimanake Jesús shintsiini, ikantanake: “¡Eloi! ¡Eloi! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “Pava, Pava, ¿ipaitama pookaventantakanari?”) ³⁵Ikanta irikapayeeni saikaventakeriri Jesús, ikemavetavakari ikaimanake. Ikantanake: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.” ³⁶Ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi kepishaariki, jankoviitakeneri savoropankeki, jovaankakotakeneri iratsimiyaatero, ikantzi: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayiitairi.” ³⁷Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiini, tera iraneenkatana. ³⁸Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitziro, opoñaanaka jenoki irojatzu osaaviki, apikota okantanaka. ³⁹Ikanta ijjevare ovayiriite katziyaventakariri eejatzi Jesús, iñaakerira ikaimanake shintsiini ikamantanakari, ikantanake irirori: “Omaperovetatyaaam Itomintari Pava irika.”

⁴⁰Tzimatsi eejatzi tsinane amenaiyeentsini jantyaatziini. Jiroka okaraiyini: María Magdalena, Salomé, María iriniro iyaapitsi Jacobo ipoña José. ⁴¹Irokapayeeni tsinane irootake tsipatakari pairani Jesús Galilea-ki, osheki ampitakoyetakeriri. Otsipatakaro eejatzi pashine tsinanepayeeni oyaatapaakeriri Jesús ipokakera Jerusalén-ki.

* **15.23:** Iroka kepishaari opaita “mirra.” Iro joitaitziri atziri, ijempavathatantyaari, eero ikemaantsivaitanta aririka irovaskanitagaite. * **15.25:** Iro ikantayeeziri pairani: joveraaka ooryaa 3. * **15.29:** Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata, aririka ithainkashiryaante. Iro kempitarori ametaiyarini aakapayeeni, aririka ookote atziri anthainkashireteri, ankante: “iPñaakero! iPikemakero!” * **15.33:** Iro ikantayeeziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsirenitanaake irojatzu joveraanaka ooryaa 9.

Ikitaitakeri Jesús*(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)*

⁴²Aritake sheetyaanake. Irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira, kitaite imakoryaantaitari. ⁴³Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea, ikaratapiintziri japatota jevariite, irijatzi oyaaventariri Pava impinkathariventantai. Te intharove jiyaatashitanakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari nonkitatairi Jesús.” ⁴⁴Tema jomapokapaakeri Pilato, te iriyovetya kamakera Jesús. Ikaimakaanakeri ijevare ovayiriite, josampitakeri omaperorika ikamake Jesús. ⁴⁵Ikamantaitakerira Pilato, ishinetaineri José iraanairi. ⁴⁶Jamanantashitakeri kithaarentsi jentamaitatsiri. Ikentakoryaakotairi, japonatakeri. Jovakotakeri jimorontashiitziri kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinakaantake mapi, joshepitakotantakari. ⁴⁷Okanta María Magdalena otsipatakaro María irinirora José, amenaiyakeni iroori tsika jovaitakeri.

Jañaantaari Jesús*(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)*

16 ¹Avisanake kitaite jimakoryaantaitari. María Magdalena, otsipatakaro pashine María irinirora Jacobo, opoña Salomé, amanantaiyakeni kasankaari, iyaate otziritantaiyaarimi Jesús-ni. ²Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka iyaate omoroki jovaveetakarira Jesús. Aritake shitovimatapaake ooryaatsiri areetzimatapaakara janta. ³Okantavakaiyani: “¿Impaityaaka otamikerone mapi jashitakotantaitakari?” ⁴Iro amenavetapaaka, oñaatzi otamikaka mapi, tema antaro mapi oni. ⁵Kyaapaake omoroki jovaveetakarira. Oñaashitapaaka aparoni evankari isaikake akojanoriki,

okitamaanikitake iithaare. Otharovaiyanakeni. ⁶Ipoña ikantanakero irirori: “Eero pitharovi. Iriima pipokashiveta Jesús Nazaret-satzi, ipaikakotaitakeri chapinki. Añagaira, te isaikake jaka. Pamenero jovaveetakari. ⁷Pimpiyanake, pinkamantayetairi iriyotaane, pinkantairi eejatzi Pedro arira iriyaatai Jesús Galilea-ki, ari piñaayetairiri. Aritake ikamantzitakami.” ⁸Oshiyapithatanakaro omorona, ompevaitanaka. Tekatsi pashine atziri onkamantanake, tema otharovanakitzi.

Joñaakaaro María Magdalena*(Jn. 20.11-18)*

⁹Aritake añagai Jesús kapichekitaite domingo, iro jetanaa joñaakaaro María Magdalena jovashinchagairi pairani jaakavetaro karatatsiri 7 peyari. ¹⁰Irojatzi iyaatashitantanakariri iroori ikaratzi itsipatakari pairani Jesús, oñaapaatziiri jiraavaitaiyani, okamantapaakeri oñagairi. ¹¹Ikanta ikemavetaiyavakaro oñagairi Jesús jañagai, te inkempisantaiyeroni.

Joñaakaari Jesús apite iriyotaane*(Lc. 24.13-35)*

¹²Ikanta Jesús, joñaakaari apite iriyotaane jiyaataiyini avotsiki, ipashinevorotapai kapicheeni. ¹³Ari ipiyeeyanakani irirori, ikamantavetapaakari ikarataiyini. Ari ikempitaitakeriri eejatzi, te inkempisantaideri.

Jotyaaantziri Jesús iriyotaane*(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)*

¹⁴Ikanta jovavaiminthaitaiyani 11 iriyotaane, ari joñaakakariri Jesús, ikaminaathatapaakeri, iñaakerira kisoshire ikantayetaka, te inkempisanteri ikaratzi ñaayetairiri jañagai. ¹⁵Ikantapairi: “Piyaate pothotyero maaroni kipatsi. Piñaaventaineri atziripayeeni

Kameethari Ñaantsi. ¹⁶Tsikarika intzime kempisantavakerone, oviinkaatanachane, iriitakera avisakoshiretaatsine. Iriima kaari kempisantavakerone, irovasankitaitaateeri. ¹⁷Jiroka inkantayetanakya inkarate kempisantanaatsine: irovashinchaayetairi jaakayetziri peyari impairyeena naaka. Iriñaavaitayetairo kantashivaiyetachari ñaantsi. ¹⁸Aririka iroirikavetyaari maranke, aririka iriravetyaaro piyantatsiri, tekatsi onkanteri, eero ikami. Ari onkantake irovashinchaayetairi mantsiyaripayeeni eejatzi.”

Jovajenokaa Jesús inkiteki

(Lc. 24.50-53)

¹⁹Ithonkanakero Avinkatharite ikamantayetakeri, irojatzi jovajenokantaari inkiteki, itsipatapaari Pava ipinkathariventantapai. Isaikimotapairi irakojanoriki. ²⁰Ikanta jiyaataiyanakeni iriyotaane, ikamantantake maaroni nampitsiiteki. Avinkatharite matakaayetakeriri, jantakaayetakeri kaari iñaapiintayeetzi, ari onkantya iriyotantaityaari omaperotatya ikamantantayeetzi. Ari onkantyaari.

KAMEETHARI ÑAANTSI JOSANKINATAKERI LUCAS

Jovethaitari Teófilo

1 ¹Osheki kovavetaincha irosankinate-romi okaratzi avishimoyetakairi. ²Ikovaitake irothotyeetero okaratzi jiyotaayetakairi ñaayetajaantakerori ovakeraini tsika itzimi kamantakairori ñaantsika. ³Ari nokempitakari eejatzi naaka Teófilo. Tema namampaakaro ineetsiini tsika okanta opoñaantanakari, irootake nosankinatantaamirori eeroka okaratzi avisayetaintsiri. ⁴Ari onkantya piyotakotantyaarori kyaaryooperoini okaratzi jiyotaavetaitamiri.

Iñaaventaitziro itzimantakari Juan

⁵Pairani, ipinkatharitantari Herodes janta Judea-ki, ari isaikiri aparoni omperatasorentsitaari ipaita Zacarías, icharine Abías-ni jini. Irooma iina opaita Elisabet, irisaro Aarón-ni onatzi eejatzi iroori. ⁶Kameethashire ikantaiyani apiteroite iñaapinkathatziri Pava. Jimonkarayiniri okaratzi ikovakairiri, tekatsi aparoni inkenakaashitapaintya. ⁷Iro kantacha te intzime irovaiyane, tema maanirothaki onatzi Elisabet. Jantarikonatashitaiyakani. ⁸Okanta aparoni kitaite, ari omonkarataa jantapiintantarori Zacarías jomperatasorentsitaaritantari. ⁹Tema iro jametaiyapiintari omperatasorentsitaari, ikempitakaantakero iñaaretaita, ari iñeetakero iri Zacarías kyaatsine tasorentsipankoki intayeneri Pava kasankainkari. ¹⁰Piyotaiyachani

atziri jakakiroki jamanaiyini, itagaitzirora kasankainkari. ¹¹Arira joñaakakariri Zacarías imaninkarite Avinkatharite, ikatziyimotapaakari irakoperoriki itayirora kasankainkari. ¹²Iniroite itharovanake, osheki ipampoyaaminthavakari iñaavakerira. ¹³Ipoña iñaavaitanake maninkari, ikantzi: “Zacarías, eero pitharovi. Tema ikemaitakemiro pamanane. Ari piñaakero piina Elisabet, ovaiyante. Iri pimpaiteri Juan. ¹⁴Aririka intzimakerika pitomi, osheki pinkimoshireventeri, ari inkempitakyaari eejatzi atziripayeeni. ¹⁵Tema iriiperori inkantakaiyaari Pava. Eerora pimiretakaari kachoyetatsiri ishinkiitari. Tema inampitzitantatyaari Tasorentsinkantsi tekeramintha intzimeeta. ¹⁶Inkinkishiretakaayetaiyaari Israel-mirinkaite inkempisantairi Avinkatharite Pava. ¹⁷Iriitake eevatapaakerine Avinkatharite. Inkantakaakyaarira ishintsinkani Elías, ari irapaatziyashiretakaayetaiyaari ashitaaniriite maaroni irovaiyaneete. Ari intsimaryaashiretakaayetairi katsimashireri, ari onkantya irovetsikashiretantaiyaari inkempisantaiteri Avinkatharite.” ¹⁸Jakanakeri Zacarías maninkari, ikantziri: “iAri! ¿Tsikama onkantya niyotantyaarori iroka? Tema antarikona nonake naaka, eejatzi okempitakari noina iroori.” ¹⁹Ikantzi maninkari: “Naakatake Gabriel, poñaachari Pavaki. Jotyaaantakena nonkamantemiro Kameethari Ñaantsi. ²⁰Iro kantamaitacha,

okantakaantziro pithainkañaanetakena, kisovaante pinkantya iroñaaka, irojatzi omonkaratantakyaari okaratzi nokantakemiri.”²¹ Saikaiyatsinira pashine jakakiroki jovaaventaayarini Zacarías, ipoña ikantavakaiyani: “¿Ipaítama josamanitantari Zacarías tasorentsipankoki?”²² Ikanta ishitovavetapaara Zacarías, te onkante iriñaavaitapai, jookojookovaitashitapaa. Arira jiyotaitanakeri tzimatsi iñaakeri tasorentsipankoki. Jashira jovanakero ikisovaantetanake.²³ Irojatzi jimonkaraantaarori kitaite jantavaitzi tasorentsipankoki, jatai ipankoki irirori.

²⁴Okanta Elisabet iinara Zacarías, motzitate. Iniroite opampithashiretaka, te oshitovai opankoki ikaratzi 5 kashiri omairentaka, okantashirevaitzi: ²⁵“Irootake jinintakaakenari Pinkathari naaka, ari onkantya eero imanintashiretantaitana.”

Iñaaventaiziro intzimantyaari Jesús

²⁶Okanta, aritake avisanake 6 kashiri, jotyaantairi Pava maninkari Gabriel nampitsi paitachari Nazaret saikatsiri Galilea-ki, ²⁷iriñeero aparoni evankaro kaari iyoterine shirampari, paitachari María, tema irootake iinantaaro evankari paitachari José, icharineni David. ²⁸Ikanta ikyaapaakera maninkari osaikira María, ikantapaakero: “iNove-thatami María, itsipatatyaaami eeroka Avinkatharite. Panaakoyetakero pashine tsinaneyetatsiri ineshinonkaperotami Pava!”²⁹ Okanta oñaavakerira maninkari, opampoyaaaminthatavakeri, okinkishiretakotziro ikantapaakerori jovethatapaakero. ³⁰Ipoña ikantziro maninkari: “María, eero pitharovi, tema iyaminthaane Pava pinatzi. ³¹Ari piñaakero pimotzite, intzime peentsite. Iri pimpaitei JESÚS. ³²Iriitake materone iririiperote, impaitayeeteri Itomi

Jenokisatzi. Tema Pava Avinkatharite, iriitake pinkatharitakairine ikempitaakerira pairani icharineni David ipinkatharitakaakeri. ³³Irijatzira pinkathariventairine ikaratzi icharinentayetakeri Jacob-ni, ari inkantaitayeeroni impinkathariventantai irirori.”³⁴ Ari osampitanakeri María, okantziri: “¿Tsikama inkene nomotzite, tera noñe shirampari?”

³⁵Jakanakero maninkari, ikantziro: “Irira kantakaiyaarone Tasorentsinkantsi. Tema impamankantatyeeyaamiro ishintsinka Jenokisatzi, oshiyapaakyaaromi opamankantzi aamparentsi. Irootake impaitantyaari povaiyane Tasorentsi Itomi Pava. ³⁶Ari okempitakeri eejatzi pisheninkathori Elisabet, ipaitaveetari maanirothaki, okantavetaka antarokonavetaka iroori, motzitari. Tzimakotake 6 kashiri. ³⁷Tema tekatsi kompitzi motyaarone Pava.”³⁸ Opoña okantanake María: “Naakatake iromperatane Pinkathari, irantenario okaratzi pikantakenari.” Irojatzii ipiyanta-naari maninkari.

Iyaatake María areetaro Elisabet

³⁹Ipoña pashine kitaite, shintsiiini iyaatanake María, jatake tonkaariki Judea-ki osaikira aparoni nampitsi, ⁴⁰irojatzi areetantakeri ipankoki Zacarías, ovethatapaakero Elisabet. ⁴¹Okanta okemavakero Elisabet ovethatapaakarora María, ishevatanaka omotzitakeri. Tema ikantakaanakityaaro Elisabet Tasorentsinkantsi, ⁴²oñaavaitanake shintsiiini iroori, okantanake: “Eerokatakera anayirori pashine tsinaneyetatsiri itasonkaventaitakemira. Ari inkempityaari eejatzi povaiyane. ⁴³¿Ipaítama pipokashitantanari irinirontyaari Novinkatharite? ⁴⁴Tema nokemavakemira povethatapaakana, ishevatanaka nomotzitakeri naaka, ikimoshiretanake. ⁴⁵Kimoshirera pinkantaiya eejatzi eeroka pikempisantakera, tema aritake omonkarataiya okaratzi ikovakaakemiri Avinkatharite.”

- ⁴⁶Opoña okantanake María:
Iniroite noveshiryaaventyaari
Novinkatharite,
- ⁴⁷Kimoshire nonkantaventyaari Pava
tsika itzimi ovavisaakoshiretai-
nane.
- ⁴⁸Tema iñaakero iromperatane
ashinonkaavaitaka,
Aripaitera inkantayeetai: Iniroite
itasonkaventaitakero.
- ⁴⁹Tema iniroite jantzimotakenari
matzirori otzimi ishintsinka.
i Tasorentsi onatzi ivairo!
- ⁵⁰Ari inkantaitatyeeyaani ineshinonka-
yetairi inkarate incharinentayee-
tyaari apaata,
Tsikarika intzime ñaapinkathayetai-
rine.
- ⁵¹Iro ishintsinka imatantayetakari.
Japerotzitairi ipampithashirevetari
iranterimi kantakaaperovaitachari.
- ⁵²Ikaratzi pinkatharivetachari,
ikantakaantakero Pava eero
jiyaatakaantaro impinkatharite,
Iri iñaaperotakaayetai ikaratzi tsinam-
pashiryaavetachari.
- ⁵³Jashaarantakaayetai ikaratzi
tashaaneentavetachari,
Iriroma ikaratzi ashaarantavetachari
jaapithayetairi tzimimovetariri
jomishitovakerira.
- ⁵⁴Jineshinonkatairei Israel-mirinkaite,
tema iromperatane inayetake.
Te impyakotyaaari ikaminthaayetziri,
- ⁵⁵Tema iro ikantayeetakeriri pairani
acharineyetakari,
Jetanari Abraham-ni irojatzii inkarate
incharinentayetaiyaaari.
- ⁵⁶Ari osaikimovaitapaintziro María iroka
Elisabet ikaratzi mava kashiri, irojatzii
opiyantaari opankoki iroori.

Itzimantakari Juan oviinkaatananeri

⁵⁷Ikanta omonkaraaka ontzimaanitan-
tyaari Elisabet, tzimake otomi. ⁵⁸Ari

ipokaiyakeni osheninkapayeeni ikimoshi-
reventaiyironi, tema jiyotaiyakeni
iniroite jineshinonkatakaro Pava.

⁵⁹Aritake maakotapaake 8 kitaite
eentsika, jagaitanakeri intomeshitaanii-
teri, ari ikovaveetaka impaitaierimi
Zacariás, tema ivairora onatzi iriri.

⁶⁰Irojatzii okantantanakari iriniro: “Eero
ipaita Zacariás, impaitya Juan.” ⁶¹Ari
ikantaitanakeri: “¿Opaitakaya? Tema
tekatsi pisheninka paitachaneri Juan.”

⁶²Ipoña jookotaitakeneri ashitariri
josampiitziri, tsika inintzi impaiteri.

⁶³Jookotake Zacariás inchakota iramaite-
neri, ari josankinatakeri, okantzi: “Juan
impaitya.” Ipampoyaaminthatanakeri
ikaratzi osampitakeriri. ⁶⁴Jomapokashita-
naa iñaavaitanai Zacariás. Iniroite
iñaapinkathatanakeri Pava, ipaasonketa-
nakeri. ⁶⁵Paraanka ikantaiyanakani
isheninkapayeeni Zacariás. Tema ithonka
ikemaitakero tonkaariki Judea-ki okaratzi
avisaintsiri. ⁶⁶Pampithashire ikantaiyaka
ikaratzi kemakoventakeriri, ikantaiyini:
“¿Tsikama impaityaaka apaata irika?
Tema kempoyaaventa jovakeri Avinka-
tharite irika eentsika.”

Ikamantantakeri Zacariás

⁶⁷Ikanta Zacariás, ashitakariri eentsika,
ikantakaanakari Tasorentsinkantsi,
ikamantantanake, ikantzi:

⁶⁸Kameetha inake Avinkatharite Pava,
ivavanetari Israel-mirinkaite,
Ipokake irovtsinaryaakoyetai.

⁶⁹Jotyaaantakairi matzirori jovavisaako-
shiretantzi,
Iriitake icharinentakari David-ni,
iromperatane.

⁷⁰Iro iñaavaitakaayetakariri pairani
tasorentsitsisiri kamantananeri.

⁷¹Iri ovavisaakoyetagaineri itzimave-
tara kisaneentayevetairi.

⁷²Tema jineshinonkataari ikaratzi
acharineyetakari,

Eero ipeyakotaro tasorentsitsatsiri
irantzimotavakaiyaari.

⁷³ Irootake iroka ishinetaakeriri pairani
acharineni Abraham,
Onkarate irantzimotairi.

⁷⁴ Intsiparyaakoventai itzimayevetara
kisaneentayetairi,
Tekatsi antharovakaiya ankempisan-
tairi.

⁷⁵ Kiteshire ankantayetaiya. Kameetha-
shire ankantzimentaiyaari maaroni
kitaiteriki.

⁷⁶ Irooma eeroka notomi, impaitayee-
temi iyamantanerite Jenokisatzi.
Tema eerokatake eevaterine
Pinkathari, povetsikanonteri tsika
inkenayetanake.

⁷⁷ Eeroka kamantairine asheninkapa-
yeeni, iro iriyotantyaari iriitake
ovavisaakotantaneri.
Iri peyaakotairine ikaariperoshirevai-
vetaka.

⁷⁸ Tema iniroite okantaka jineshinonka-
tai Pava,
Joty aantakairi poñaachari inkiteki
ikempitakotapaakaro okantaranki
ovakera okitaityaamanai.

⁷⁹ Ikitainkatakotairi ikaratzi saikayeta-
tsiri otsirenikitziira. Ikitainkatakot-
tairi eejatzi ikaratzi otsimankakot-
vetakari iraaampare iyotakaantatsiri
iriyayaetaatye sarinkaveniki.

Iri oñaakantairone tsika ikantaita
isaikaitzi kameetha.

⁸⁰ Kameethara ikimotatzi eentsika,
ñaaperoshire ikanta. Ari inevetaro
isaikavaitzi janta tsika te inampiitaro,
irojatzi omonkaratantakari iroñaakyaari
Israel-mirinkaite.

Itzimantakari Jesús

(Mt. 1.18-25)

2 ¹Ipoña Pinkathari César Augusto,
ikantakaantake irosankinatakoty
maaroni atziri. ²Aripaite omapokaka

irosankinatakoyeetya ijevatakaantantari
Cirenio janta Siria-ki. ³Maaroni atziri
jiyaataiyakeni irosankinatakoyetya
inampiki tsika ipoñaayeta pairani
icharine. ⁴Irojatzi itonkaantanakari José
irirori, ipoñaanaka Nazaret saikatsiri
janta Galilea, iriyaatero nampitsiki tsika
itzimake pairani Pinkathari David, opaita
Belén saikatsiri janta Judea. Tema irika
José icharine ini David-ni. ⁵Ari irosanki-
natakotyari irirori intspatyaaro
iinathori María, tsika otzimi ikashiyakari
irayero. Iro kantamaitacha aritake
motzitate iroori. ⁶Ikanta jareetaiyakara
Belén-ki, irootaintsi ontzimaanite María.
⁷Ari itzimakeri etanakarori otomi.
Oponatakeri, onoryaakeri irovamentoki
piratsi, tema te oñaapaake tsika
omaapaake.

Maninkariite ipoña aamaventariri oisha

⁸Okanta jantyaatziini nampitsi, tziatsi
kakiventziriri tsireni iroishate jaamaven-
tari. ⁹Ari joñaakakari imaninkarite
Avinkatharite. Ikitainkatakotantapaakari
irovaneenkaro Avinkatharite, iniroite
itharovaiyanakeni. ¹⁰Iñaanatapaakeri,
ikantziri: “Eero pitharovashivaita. Tema
namatziimi Kameethari Ñaantsi, iro
oimoshirenkairine maaroni atziri. ¹¹Tzima-
taikera iroñaaka ovavisaakotantaneri, janta
inampikira pairani pinkathari David-ni,
iriitake Cristo Avinkatharite. ¹²Jiroka
piyotantyaariri: Ari piñaakeri imponaiteri
eenchaaniki ironoryeetakeri irovamentoki
piratsi.” ¹³Iñeetatzii ikoñaatapaake osheki
inkiteveri itsipatapaakari maninkari,
jamampaaventapaakari Pava, ikantaiyini:

¹⁴ Iro aritaitatzi otzimimotziri
irovaneenkaro Pava nampitarori
ojenokitajaanzira inkite!
Ilsaikayetai kameetha iyaminthaane-
payeeni jaka kipatsiki!

¹⁵Ikanta ipiyeeyanaani maninkariite
inkiteki, ikantavakaanaka aamaventariri

iroishate: “Thame aate Belén-ki, amenakitero opaita avisaintsiri. Ari añeerori ikamantakaantakairi Avinkatharite.”

¹⁶Shiyeyanakani, irojatzji jiñaantapaakarori María otsipatakari José, onoryaakeri eenchaanikite irovamentoki piratsi.

¹⁷Ikanta jiñaapaakeri, ikamantantapaakero okaratzji ikantakeriri inkaaranki maninkari. ¹⁸Ipampoyaaminthataitakeri aamaventariri oisha ikemaitzirira ikinkithavaitzi. ¹⁹Irooma María, antaro opampithashiretakotaro iroori okaratzji ikantaitapaakerori. ²⁰Ipoña ipiyeeyanaani aamaventakotariri oisha, tharomenta ikanta jamampaaventanaari Pava, tema iñaayetakero okaratzji ikamantaitakeriri inkaaranki.

Jagaitanakeri Jesús tasorentsipankoki

²¹Ari maakotapaake 8 kitaite eenchaaniki, jagaitanakeri intomeshitaaniiteri. Irojatzji ipaiyeetantakariri JESÚS tema ari ipaitzitari maninkari tekeramintha omotziteriita María.

²²Okanta jimonkarataakero kitaite joimarentaiyani onantyaari inkitevathayetai, tema iro ikantakaantakeri Moisés-ni. Ari jagaitanakeri Jesús Jerusalén-ki irashitakaityaari Avinkathariteki. ²³Iro irimonkaraantyaarori Osankinarentsijanori ikantakaantziri Avinkatharite, kantatsiri:

Iriirika shirampari omapokane tsinane,

Irashitakaayeetyaari Pinkathari, itasorentsitere irinatye.

²⁴Irimantyaarori irimonkarayero ikantakaantane Pinkathari, ontzimatyepometaineri Pava:

Apite tookitzi, eerorika apite iryaani shiro.

²⁵Tzimatsiya janta Jerusalén-ki aparoni shirampari ipaita Simeón. Tampatzikashire ini irika shirampari, ñaapinkathata-sorentsitaneri ini, tema iri inampishire-

tantakari Tasorentsinkantsi. Iriitake oyaaventarori imposhenkayeetaiyaari Israel-mirinkaite. ²⁶Jiyoshiretakaakeri Simeón Tasorentsinkantsi, eero ikamita irirori irojatzji iriñaantakyaariri Isaipatzii-totane Avinkatharite. ²⁷Ikantakaakeri Tasorentsinkantsi, pokake tasorentsipankoki. Ipoña ashitariri Jesús jaanakeri tasorentsipankoki irimonkaraantyaarori ikantakaantaitane, ²⁸ithomaavakeri Simeón irika eenchaaniki, ipaasonketanakeri Pava, ikantzi:

²⁹Monkaraaka Pinkathari okaratzji pishinetaakenari,

Pishinetaina iroñaaka nonkame, tema pomperatane povakena.

³⁰Tema noñagairi ovavisaakotantaneri,

³¹Iriitake potyaantakeri ovavisaakotaririne atziripayeeni,

³²Iri kitainkatakoyetairine atziri kaari asheninkata,

Iri kantakaiyaarone iriñaapinkathayeetantyaariri Israel-mirinkaite.

³³Ipampoyaaminthatanakeri ashitariri, ikemakoventziri iñaantsikoventaitziri Jesús. ³⁴Ikanta Simeón itasonkaventakerira, ikantanakero iriniro Jesús: “Irika eenchaaniki iri kantakaiyaarone impeyashitantaiyaari osheki asheninka Israel-mirinkaite, kempivaitaka imparyaateyeemi, iri kantakaiyaarone eejatzji iravisaakoshiretantaiyaari osheki, kempivaitaka intzinagaateyeemi iparyaa-vetaka. Tema osheki inkantaite: ‘Kaari irooperori ñaantsi iñaaneyetakari.’”

³⁵Tema irika eenchaaniki iriira oñaakanterone okaratzji impampithashiretaityaari. (Iro kantamaitacha iniroite povashiretanakya eeroke kempivaitakami irovathaa-yeetateyeemi.)”

³⁶Ari osaiki eejatzji aparoni tsinane paitachari Ana, kamantantanero oni iroori, irishinto Fanuel icharinentayetanakari Aser. Antarokonatake iroori. Ayitavetaka oime ovakera omainarota-

paake, 7 osarentsi otsipavetakari oime. ³⁷Kamaimetzinkaro onatzi, tzimake okaratzi 84 osarentsite. Ari ashi ovatziuro osaiki tasorentsipankoki, aakoventaro kitaite eejatzi tsireni amani, otziventakaro eejatzi. ³⁸Ari opokapaakeri iroka tsinane, opaasoonketapaakeri Pava. Ipoña oñaaventanakeri eenchaaniki, irojatzi ikemantaiyakarini ikaratzi oyaakoventarori irovatsinaryaakoyeetairi Jerusalén-satzi.

Ipiyantaari Nazaret-ki

³⁹Aritakera imonkaraakero okaratzi ikantakaantayetziri Pinkathari, piyaa Galilea-ki osaikira inampi Nazaret.

⁴⁰Tharomenta ikanta ikimotatzi eenchaaniki, eekero jiyaatatzi ishintsitzi, iyotaneri jinatzi. Aamaventa jovakeri Pava.

Isaiki Jesús tasorentsipankoki

⁴¹Ari ikantapiintatya osarentsiki ashitariri Jesús jiyaatzi Jerusalén-ki joimoshirenkiro Anankoryaantsi. ⁴²Ikanta Jesús aritake tzimanake 12 irosarentsite, jataiyakeni Jerusalén-ki tema iro jametayapiintari iroimoshirenkya. ⁴³Aritake karatake joimoshirenkaiyani, piyeyaaani ashitariri, iro kantamaitacha irojatzi isaikanakeya Jesús irirori janta Jerusalén, te iriyote ashitariri. ⁴⁴Iñaajaantake eevatake Jesús ikempiyayetanaari ikarataiyini. Aniiatke aparoni kitaite, ari ikovavetaari, josampivetakari isheninkapayeeni ikaratzira jiyaataiyini. ⁴⁵Tera iñeeri, ipiyaa Jerusalén-ki inkokovatairi. ⁴⁶Mava kitaite jiñaantaariri isaiki tasorentsipankoki, ikinkithavaitakaayetziri iyotakotzirori Ikantakaantaitane, josatekaitakeri niyaniki, josampiminthatziri. ⁴⁷Ipampoyaaminthataitakeri iñeetakerira omapero jiyotaneta, jakayetakero kameetha okaratzi josampi-yetakeriri. ⁴⁸Ikanta jiñaapairira ashitariri,

ipampoyaaminthatapaakeri, okantapaakeri iriniro: “Notomí, ¿tsikama pinkante-naka? Osheki nokokovatakemi notsipatari piri, iniroite pomintharovaneentakena.” ⁴⁹Ipoña jakanake irirori, ikantanake: “¿Opaitama pikokovatananari? ¿Tema piyote iro kovaperotachananteneri ikovakaanari Ashitanari?” ⁵⁰Iro kantacha te inkemathatero ashitariri okaratzi ikantakeri. ⁵¹Jaanairi, jataiyeeni Nazaret-ki. Jantzirora maaroni okaratzi jomperatariri iriri. Iro kantacha pampithashire ovakotakeri iriniro.

⁵²Eekero itharomentatya Jesús ikimotatzi, iyotane ikanta. Kempoyaaventa joviri Pava. Ari ikempitaakeriri eejatzi atziripayeeni iyaminthaane joviri.

Ikamantantziri Juan oviinkaatananeri

(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3 ¹Aritake monkarataka 15 osarentsi ipinkathariventantzi Tiberio César. Ari ijevatziri Poncio Pilato irirori janta Judea-ki. Iriima Herodes ijevatziri irirori Galilea-ki. Iriima Felipe irirentzi Herodes, ijevatziri irirori Iturea-ki eejatzi Traconite-ki. Ipoña Lisaniás, ijevatziri irirori Abilinia-ki. ²Iriima Anás itsipatakari Caifás ijevatziri irirori omperatasorentsitaari. Aripaite iñaanashiretakeri Pava itomi Zacarías paitachari Juan janta tsika te inampiitaro. ³Irojatzi ikenayetanankari Juan intatsikero Jordán, iñaaventziro oviinkaataantsi, ikantzzi: “Poviinkaatzimentaiyaari Avinkatharite, povashaantairo pantayetziri kaariperori, ari impeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka.” ⁴Tema iro josankinatakeri pairani Isaías kamantantaneri, ikantake: Inkamantantaite apaata janta tsika te inampiitaro, inkantaite: Povameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake, Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁵ Onkameethapathayetai otenkanaaye-tzi,

Ovintenyetai otzishi.

Tampatzika onaatye avotsi okaratzi tzipivetachari,

Omameripanka onkantayetaiya.

⁶ Ari iriñeero maaroni atziri tsika ikanta Pava jovavisaakotantzi.

⁷ Ikantayetavakeri atziri pokayetaintsiri iroviinkaaty: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroka, pikempitashitakari maranke. ¿Piñaajaantake eero jovasankitagaitaimi?

⁸ Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashireyetai, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharineni Abraham, te onkovapero ty novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: Ari inkovakerikami Pava, kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaataiyaraine incharinentayetakari Abraham-ni. ⁹ Pankirentsi kaari kithotatsi, iponkitziryeeztiro impomeyetero. Ari inkempiyetaimi eeroka eerorika pikameethashiretai.”

¹⁰ Ikanta atziripayeeni josampitanakeri, ikantziri: “¿Opaitama nantairi?” ¹¹ Ari jakanakeri, ikantzi: “Tzimatsirika apite piithaare, pimperi aparoni kaari otzimimotzi. Tzimatsirika povarite, ari pinkempitakero eejatzi.” ¹² Ipoña ipokaiyakeni kovakotziriri kireeki isheninka ikovi iroviinkaaty, ikantapaa-keri: “Pinkathari, ¿opaitama nantairi naaka?” ¹³ Ikantakeri: “Eero panaakairo ikantaitakemiri onkarate pinkovakotan-teri.” ¹⁴ Ikanta ovayiriite Roma-satzi, josampitakeri eejatzi, ikantziri: “Naaka, ¿ipaitama nantairi?” Jakanakeri, ikantzi: “Eero pasaryiimatanta, eero pithaiyako-tanta eejatzi onkanta paapithatantyaariri atziri tsikarika ompaitya. Pinkimoshi-reventeri ikaratzi ipinaitzimiri eeroka.”

¹⁵ Osheki atziri aamaventakariri Juan, ikantashiretaiyini: “¿Kaarima

irika Cristo?” ¹⁶ Ari ikantanakeri Juan maaroni atziri: “Naaka intaani noviinkaantantaro jiña. Iro kantamaita-cha, aatsikitake maperotzirori iñaapin-katharentsitz, noñaapinkathatizitaita-kari naaka. Te aritaajate inkempita-kaantena naaka iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri. Iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkaantantatyeerimi Tasorentsin-kantsi, iroviinkaantantatyeerimi eejatzi paampari. ¹⁷ Tema aririka aviikitero avankire, otekakitziro, ipoña atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiyaari Avinkatharite eejatzi, irinashiyetaiyaari atziri. Ineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanairine, iriima kaari ovashaanterone ikaariperoshirevaitzi, intagairi paampariki kaari tsivakaneta-tsine.”

¹⁸ Osheki ikaminaantake Juan iñaaventziniri atziripayeeni Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Ari ikempitaakeriri eejatzi Herodes pinkatharitatsiri, ikaminaathavetakari, jaakerora Herodías iinantavetari Felipe irirentzi. Tema tzimatsi eejatzi osheki pashine kaaripero jantayetakari. ²⁰ Iroora ovatsiperotakerori jantakeri Herodes jashitakotakaantakeri Juan.

Joviinkaata Jesús
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Ikanta joviinkaayetzirira Juan osheki atziri, ari joviinkaatakari Jesús irirori. Jamanaminthaitzi Jesús, kempivaitaka ashityaanaakityeeyaami inkite, ²² iñeetatz ipokashitakeri Tasorentsin-kantsi ikenapaake jenoki ikempitapaakari shiro. Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: “Eerokatakera Notomi netakoperotane. Osheki nokimoshireventakemi.”

Icharineyeteri Jesús*(Mt. 1.1-17)*

²³Ikanta Jesús jetantanakarori jantayetakeri, ari tzimake 33 irosarentsise. Ikantayeetzi iri tomintakari José. Tomintanakariri José ipaita Elí, ²⁴tomintanakariri Elí ipaita Matat, tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Melqui, tomintanakariri Melqui ipaita Jana, tomintanakariri Jana ipaita José, ²⁵tomintanakariri José ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Nahum, tomintanakariri Nahum ipaita Esli, tomintanakariri Esli ipaita Nagai, ²⁶tomintanakariri Nagai ipaita Maat, tomintanakariri Maat ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Semei, tomintanakariri Semei ipaita José, tomintanakariri José ipaita Judá, ²⁷tomintanakariri Judá ipaita Joana, tomintanakariri Joana ipaita Resa, tomintanakariri Resa ipaita Zorobabel, tomintanakariri Zorobabel ipaita Salatiel, tomintanakariri Salatiel ipaita Neri, ²⁸tomintanakariri Neri ipaita Melqui, tomintanakariri Melqui ipaita Adi, tomintanakariri Adi ipaita Cosam, tomintanakariri Cosam ipaita Elmodam, tomintanakariri Elmodam ipaita Er, ²⁹tomintanakariri Er ipaita Josué, tomintanakariri Josué ipaita Eliezer, tomintanakariri Eliezer ipaita Jorim, tomintanakariri Jorim ipaita Matat, ³⁰tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Simeón, tomintanakariri Simeón ipaita Judá, tomintanakariri Judá ipaita José, tomintanakariri José ipaita Jonán, tomintanakariri Jonán ipaita Eliaquim, ³¹tomintanakariri Eliaquim ipaita Melea, tomintanakariri Melea ipaita Mainán, tomintanakariri Mainán ipaita Matata, tomintanakariri Matata ipaita Natán,

³²tomintanakariri Natán ipaita David, tomintanakariri David ipaita Isaí, tomintanakariri Isaí ipaita Obed, tomintanakariri Obed ipaita Booz, tomintanakariri Booz ipaita Salmón, tomintanakariri Salmón ipaita Naasón, ³³tomintanakariri Naasón ipaita Aminadab, tomintanakariri Aminadab ipaita Aram, tomintanakariri Aram ipaita Esron, tomintanakariri Esron ipaita Fares, tomintanakariri Fares ipaita Judá, ³⁴tomintanakariri Judá ipaita Jacob, tomintanakariri Jacob ipaita Isaac, tomintanakariri Isaac ipaita Abraham, tomintanakariri Abraham ipaita Taré, tomintanakariri Taré ipaita Nacor, ³⁵tomintanakariri Nacor ipaita Serug, tomintanakariri Serug ipaita Ragau, tomintanakariri Ragau ipaita Peleg, tomintanakariri Peleg ipaita Heber, tomintanakariri Heber ipaita Sala, ³⁶tomintanakariri Sala ipaita Cainán, tomintanakariri Cainán ipaita Arfaxad, tomintanakariri Arfaxad ipaita Sem, tomintanakariri Sem ipaita Noé, tomintanakariri Noé ipaita Lamec, ³⁷tomintanakariri Lamec ipaita Musalén, tomintanakariri Musalén ipaita Enoc, tomintanakariri Enoc ipaita Jared, tomintanakariri Jared ipaita Mahalaleel, tomintanakariri Mahalaleel ipaita Cainán, ³⁸tomintanakariri Cainán ipaita Enós, tomintanakariri Enós ipaita Set, tomintanakariri Set ipaita Adán, tomintanakariri Adán iriitake Pava.

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús*(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)*

4 ¹Ikanta ipiyaa Jesús ipoñaagaro Jordán, isaikashiretantakari Tasorentsinkantsi. Ikantakaanakari Tasorentsinkantsi, jatake tsika te inampiitaro. ²Ari isaikakeri okaratzi 40 kitaite, irojatzki ikovavetantakari kamaari inkaariperoshiretakairimi. Tema tekatsi irovaiya janta, ayimatakeri itashe. ³Pokake kamaari, ikantavetapaakari: “Omaperota-

tyaarika Itomintami Pava, pimpeyero tanta iroka mapi, poyaaro.” ⁴Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri:

Tera apatziro okovityiimotari atziri iroyaaro tanta, iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantairi Pava.”

⁵Ipoña kamaari jaanakeri Jesús tonkaariki otzishi, jookotapaintziniri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite. ⁶Ikantziri: “Ari nonkantakaakyaaro iriñaapinkathayetaimi maaroni piñaayetakeri, ari nompakemi ro eejatzi irovaneenkaro. Tema irootake jashitakaayeetakanari naaka maaroni, ari onkantake nomperi itzimirika nokoviri. ⁷Aririka potyeerovake piñaapinkathatena, maaroni ikaratzi piñaakeri, eeroka ashitanaiyaraine.” ⁸Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri:

Añaapinkathateri Avinkatharite Pava, iri ankempisante apaniro.”

⁹Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki Jerusalén, isaikaakeri jenoki otavantoki tasorensipanko, ikantapairi: “Omaperorika Itomintami Pava, pimitaye osaavikinta kipatsiki. ¹⁰Tema tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaventyaamine,

¹¹Iri thomaavakemine, Eero pomposantavaitapaaka mapiki.”

¹²Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake ikantaitake pairani:

Te onkameethate piñaantashivaiyaari Pivinkatharite Pava.”

¹³Ikanta kamaari tera inkitsirinkashityaari Jesús inkaariperoshiretakairi, jintainaryaapantari.

Jetanakari jantayetziri Jesús
(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴Ikanta ipiyaa Jesús Galilea-ki, otyaakari ishintsinka Tasorensinkantsi.

Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni.

¹⁵Jiyotaantayetake maaroni tsika japatotapiintaita. Tharomenta ikantaventakari maaroni.

Ipiyaa Jesús Nazaret
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶Ikanta Jesús piyaa inampiki Nazaret tsika jantaritake. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jatake Jesús japatotapiintaita, tema iro jametapiintakari irirori. Ari ikatziyanakari iriñaanatero osankinarentsi. ¹⁷Ipayeetakeri irosankinare kamantanteneri Isaías-ni. Ikanta japinairyakero osankinarentsi, iñaatziiro josankinaitakero, kantatsiri:

¹⁸Isaikantana naaka Itasorenka Avinkatharite,

Tema iri saipatziiotakenari onantari noñaaventaineri ashinonkainkari Kameethari Ñaantsi.

Irijatzi otyaantakenari novavisaakoyetairi okantzimoneentashirevaiyeyetari.

Nonkamantayetairi jaakaantayeetziri tsika inkantaiya intsiparyaakoven-tayeetairi.

Impoña namenakaayetairi mavityaakiri,

Nosaikakaashivaitaiyaari ikaratzi jotzikayeetari.

¹⁹Noñaaventayetairo tsikapaite irakameethatantai Avinkatharite.

²⁰Ipoña japinaitanairo Jesús osankinarentsi, ipanairi kinkithatakaanapiintatsiri, saikanake. Irojatziri ipampoyaakeri maaroni atziri ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita. ²¹Ari jetanakaro ikantayetanakeri: “Omonkaraimoyetakami iroñaaka iroka osankinarentsi okaratzi pikemakeri.” ²²Ipampoyaaaminthaitanakeri Jesús, tema kameetha okanta iñaaventayetziri. Osheki ñaaventakoyetanakeriri kameethaini. Ikantayee-tzi eejatzi: “¿Kaarima irika itomi José?”

²³Irojatzji ikantantanakariri: “Kempitaka ari pinkantakena: ‘Intsiyaa aaventantzin-kari paaventya eeroka. Tema osheki nokemakoventakemi pantayetakeri Capernaum, intsiyaa pantapairo eejatzji jaka pinampiki.’” ²⁴Eekero ikantanakitzi Jesús: “Omaperotatyaara nonkantemiri, ari jashi jovatziro kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampiki tsika isaikayetzi isheninka. ²⁵Tema omaperotyia iroka, pairani eeniro isaikavetani Elías, te omparyaagairanki inkane okaratzi mava osarentsi ipoña 6 kashiri janta Israel-ki, iniroite itasheneentaitake. Osheki kamaimetzinkaro tzimavetachari janta, ²⁶iro kantamaitacha, te irotyaantaiteri Elías-ni iriyaatashitero aparoni kamaimetzinkaro, intaani jotyaantaitakeri nampitsiki Sarepta saikatsiri Sidón-ki, osaikiranki aparoni tsinane kamaimetzinkaro kaari isheninkata. ²⁷Ari okempitakari eejatzji eeniro isaikaveta kamantantaneri Eliseo, tzimavetacharanki Israel-ki osheki mantsiyari pathaavaitatsiri. Iro kantamaitachari te irotyaantaiteri Eliseo irovashinchagai aparoni, intaani jotyaantaitakeri Naamán kaari isheninkata poñaachari nampitsiki Siria, jovashinchagairi.” ²⁸Ikanta ikemaiyakera ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita, iniroite ikisaiyanakani. ²⁹Ikatziiyeyanakani, jagaitanakeri Jesús overaathapita nampitsi, ikenakaitanakeri tsika osaiki impereta irotziryeerimi. ³⁰Iro kantamaitacha Jesús, ishiyapithatanakari josatekantanakari niyanki, jatai.

Atziri jaakiri peyari
(Mr. 1.21-28)

³¹Ikanta Jesús oirinkanaa nampitsiki Capernaum saikatsiri Galilea. Jiyotaantayetapai kitaiteriki jimakoryaantaitari. ³²Tema te omaanta ishintsinka jiyotaantzira, ipampoyaaminthaitakeri. ³³Okanta janta tsika japatotapiintaita, ari

isaikakeri aparoni atziri jaakiri peyari, kaimanake shintsiiini irirori, ³⁴ikantzi: “Piñaashityaana Jesús Nazaret-satzi, niyotzimi naaka eerokatake itasorentsise Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyeanani.” ³⁵Ikisathatanakeri Jesús, ikantana-keri: “iPimairete peyari, piyaatai! Tyaanake atziri jintainaryaanakari iveyarite, temaita irovaaperovaitanakeri.” ³⁶Ipampoyaaminthataitanakeri maaroni, ikantavakaiyani: “¿Ipaityaakama irika? Joitsinampairi jomishiyiri peyari iñaashincheenkatziri.” ³⁷Ari ithonka ikemakoyeetanakeri Jesús maaroni nampitsiki okaratzi saikatsiri janta.

Jesús jovashinchagairo iriyote Pedro
(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸Ipoña ishitovanake Jesús japatotapiintaita, kyaapaake ipankoki Simón. Okanta iroori iriyote Simón, omatakeri iniroite saavakitaantsi. Ikantaitavakeri Jesús irovashinchaapairo. ³⁹Joyootashitanakaro onoryaakara, kempivaitaka iriñaashincheenkatatyeeromi saavakitaantsi. Eshitakotanake osaavakiveta, piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyaripayeeni
(Mt. 8.16-17; Mr. 1.31-34)

⁴⁰Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki atziri kantashivaiyetachari imantsiyare. Ikanta iñaavakerira Jesús, intaani ipampitantavakari kapicheeni irako, eshitakoyetanai. ⁴¹Osheki jomishitovitake eejatzji iveyarite, iniroite ikaimayetzi peyari, ikantzi: “iltomi Pava pinatzi!” Iro kantamaitacha Jesús, ikisathayetakeri peyari, te ishineteri iriñaavaite, tema jiyotzi irirori peyari iriitake Cristo.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki
(Mr. 1.35-39)

⁴²Okanta okitaityaamanake, ananenkanake Jesús apaniroini ikenanake tsika te

inampiitaro. Osheki amemenatairiri tsikarika ikenake. Ikanta jiñeetairi tsika isaiki, te ishineeteri iriyaatai. ⁴³Irojatzii ikantantanakari Jesús: “Ontzimatyee inkemaiteero eejatzii pashineki nampitsi Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri ipinkathariventantai Pava. Tema irootake nopokantakari naaka jaka.” ⁴⁴Eekerora jijaataakanakitziro Jesús ikinkithatanake pankotsiiteki japatotapiintaita okaratzii saikatsiri Galilea-ki.

Kaari iñeetapiintzi shimaataantsi
(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

5 ¹Okanta aparoni kitaite, isaiki Jesús inkaarethapyaaki Genesaret. Jatsinakimatakeri atziri ikaratzii piyotzimentakariri ikempisantziro iñaane Pava. ²Ari jiñaake Jesús apite pitotsi ovaataka oparaiteki. Tekatsi otetantyaarone, tema ikivaiyatziironi ishimaamento. ³Otetapaaka Jesús pitotsiki. Tema iriira ashitaro Simón iroka pitotsi, ikantakeri irotyaanteroo kapicheeni niyankyaaki. Ari isaikantanakaro Jesús pitotsi, jetanaaro jiyotaayetanairi atziri. ⁴Ikanta ithonkanakero jiyotaantzi, ikantzi: “Simón, paanakero pipito niyankyaaki inkaare, ari pishimaatyaari.” ⁵Ari jakanake Simón, ikantzi: “Ari noshimaavaiveta tsirenipaite, tekatsi naye. Eerokara kantanari, aritake nomatakero.” ⁶Jimatakero ishimaata, jaake osheki shima, iro onthatyiiimatemi ishimaamento. ⁷Ikaimavakotairi ikaratapiintziri ishimaata irampitakotairi. Ikanta jijaatashitanakeri, ikenakotaiyakeni pashineki pitotsi, ijaikitakero apiteroite, iroovetainchami intsitsiyakotaiyeni. ⁸Ikanta jiñaakero Simón Pedro avisaintsiri, jotypeerovashitanakari Jesús, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaana pinkathari, kaariperoshireri nonatzi naaka.” ⁹Tema iniroite itharovanake Simón jiñaakera jaake osheki shima. Ari ikempitakari eejatzii maaroni

itsipataiyarini. ¹⁰Jimatztanakaro Jacobo eejatzii Juan, itomipayeeni Zebedeo, tema iri itsipatakari Simón. Iro kantamaitacha Jesús ikantanakeri Simón: “Eero pitharovashivaita, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ¹¹Ikanta jaatakotaiyapaini, jookaventanakero maaroni, joyaataiyanakeri Jesús.

Jovashinchagairi Jesús omatziri pathaarontsi
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹²Okanta pashine kitaite jareetaka Jesús aparoni nampitsi, ari ipokakeri omatziri pathaarontsi. Ikanta jiñaapaaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakeri, ikantapaakeri: “Pinkathari, pikovirika ari onkantake povashinchagina.” ¹³Ipoña jakotanake Jesús, jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitanake ipathaaveta. ¹⁴Ari ikantziri: “Tera nonkove pinkamantakotena. Apatziri povanakero piyaatshiteri omperatasorentsitaari, pimontkarayero josankinatakari Moisés-ni, paanake pinkitevathatantaiyaari, onkantya iriyotantaityaari eshitakotaimi.” ¹⁵Iro kantamaitacha ikemakoyeetanakeri intaina Jesús. Osheki atziri piyotzimentakariri ikempisantziri. Ikovaiyini irovashinchaayetaineri eejatzii imantsiyarepayeeni. ¹⁶Iro kantacha Jesús joshitapiintaka irirori tsika te inampitaitaro, ari jamaniri.

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷Okanta pashine kitaite jiyotaantzi Jesús, ari isaikaiyakeni Fariseo itsipayetakari iyotzinkariite, poñaayetchari nampitsiki Galilea, Judea, eejatzii Jerusalén-ki. Tema otyaakarira Jesús ishintsinka Avinkatharite, kantatsi irovashinchaayeteri mantsiyari. ¹⁸Ipoña jareetaiyapaakani atziri janatakotakeri

shitashintsiki aparoni kisoporokiri. Ikovavetaiyakani inkyaaakaapaakerimi pankotsiki, ironoryaakoterimi isaikakera Jesús. ¹⁹Tera onkantatye inkyaaakayeri, tema osheki atziri piyotaincha. Jataitakaanakeri jenoki pankotsiki, imorontakero pankotsi, jovayitakotakeri mantsiyari josatekantanakari piyotzimentakariri Jesús. ²⁰Ikanta Jesús jiyoshiretaiyavakeri osheki javentaakari, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantziri: “Asheninká, ipeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka.” ²¹Ikanta ikemavake iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, ikantashiretaiyanakeni: “Ithainkatziiri Pava irikavé. Tema tekatsi kanterone impeyakotantero kaariperori, apaniro ikantakaaro Pava.” ²²Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakotakeri, ari josampitziri: “¿Opaitama pikinkishirevaitashitantari? ²³¿Tema okameethatzi nonkante: ‘Ipeyaakoitaimiro pikaariperoshirevetaka?’ Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, piyaatai.’ ²⁴Iroñaaka piyoteri Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impeyakotairi kaariperoshirevetachari.” Ipithokashitanakari mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo pishitashi, piyaatai.” ²⁵Piriintanaka kisoporokiri, jaanairo ishitashi jonoryaantavetari. Jiñeetavairi jiyaatai ipankoki, kimoshire ikantaventanakari Pava. ²⁶Maaroni atziripayeeni ipampoyaaminthatanakeri, ikimoshireventanakari iriroriite Pava. Itharonkakiini ikantaiyini: “Tera añaaapiintero kempityaarone iroka.”

Jaantaitanakariri Leví
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷Ikanta ishitovanaira Jesús, iñaapaaakeri paitachari Leví isaiki irirori ikovako-

tziri kireeki isheninka, ikantapaakeri: “Poyaatena.” ²⁸Katziiyanaka Leví, jooakanakero maaroni, joyaatanakeri.

²⁹Ipoñaashitaka Leví, jaanakeri Jesús iroimoshirenkya ipankoki itsipataanakeri iriyotaane. Ari jiyaatakeri eejatzi osheki kovakotziriri kireeki isheninka, osheki jatayetaintsiri pashine. Ari ikarataiyakerini jovaiyani. ³⁰Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaanaminthatakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikempiyantariri povaiyani kaariperoshireri ipoña kovakotziri kireeki isheninka?” ³¹Ipoña jakanake Jesús irirori, ikantankakeri: “Aririka irimantsiyate atziri, ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori. ³²Tera iro nompokantajaantakyaari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, añ nopakashitziri kaariperoshireri nonkaimashiretairi irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itziventaita
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³Ipoña josampiitakeri Jesús, ikantantziri: “¿Opaitama kaari itziventanta piyotaane? Iriima irashi Juan, ipoña irashi Fariseo-payeeni, osheki itziventapiintaiyani irirori, jamanaiyini eejatzi. Noñiiri piyotaane eeroka, te intziventanetya, ovavaiyetacha, iravaitatsi imire.” ³⁴Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka inkempiyeyeyaari aavakaachari, ¿arima irovashireneentaitakya? ³⁵Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventaitya.”* ³⁶Ipoña joshiyakaaventanakeneri Jesús, ikantziri: “Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapantankaitantyaaro osape ovakerari, ari omaperotanakya osaperyaanake aririka

* 5.35: Iriitakera Jesús oshiyakaaventachari jaka. Iriitakera kempitakariri jaavakaayeta atziri. Kantakotachari eejatzi jaka, aririka irayeeetakeri iimentaitari, irijatzira kantakotacha aririka irovamaayetakeri, osheki irovashirevaitanakya iriyotaanepayeeni.

ampithatanakya ovakerari. Tera ariperotakairo paisatori ikithaaitari irovapatan-kaitantyaaromi ovakerari. ³⁷Te jaritzi eejatzi paisatori meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaatatsiri jimiretairi. Aririka irovantayeetakyaaro, ari isanaryaanake, apaavaitashitakya imiretairi, eejatzi inkempitakya meshinantsinaki irirori. ³⁸Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaari jimireetari. Iro eero japaavaitanta apiteroite. ³⁹Ikaratzi ametarori jimiretaro poyatsiri, eerora jametaaro imiretaiyaaro eeryaari. Inkantapiinte: 'Iro kameethatatsi amiretyaaro poyi.'

**Iñaaventziro Jesús kitaite
imakoryaantairi
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)**

6 ¹Okanta aparoni kitaite imakoryaantairi, ikenake Jesús pankirentsimsa-shiki. Ikanta iriyotaanepayeeni javiikitanake okithoki, jamirokakizimaitaro inkene iroyaaro. ²Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri ikantziri: "¿Ipaitema paviikitantarori? ¿Tema piyote tera oshinetaantsite kitaiteriki imakoryaantairi?" ³Ari jakanake Jesús, ikantanake: "¿Tema piñaanatakoteri eeroka ikantaranki pairani David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakari itashe? ⁴Ikyaaake tasorentsipankoki, jaakero tasorentsianta, jovakaro irirori, ipayetakeri eejatzi ikaratzi itsipayetakari. Tema te oshinetaantsiveta irovaityaaro, intaani jovapiintayetaro omperatasorentsitaari." ⁵Ipoña ikantake eejatzi: "Irika Itomi Atziri ipinkatharipero-tzi irirori, janayiro iroka kitaite."

**Atziri kisovakori
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)**

⁶Okanta pashine kitaite imakoryaantairi, ikyaaake Jesús japatotapiintaita, jiyotaantapai eejatzi. Ari isaikakeri atziri kisovakotatsiri irakoreroriki. ⁷Ikanta

iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, aamaane jovakeri Jesús iriñeeri aririka irovashincheeri mantsiyari kitaite imakoryaantairi, onantyaari inkantakoteri. ⁸Iro kantamaitacha Jesús, jiyotake irirori opaita ipampithashireyetakeri. Ikaimakeri atziri kisovakori, ikantziri: "Pimpoke, posatekya niyanki." Pokapaake kisovakori, katziyapaaka. ⁹Ipoña ikantziri Jesús: "Tzimatsi nosampitayemiri: ¿Otzimikama shinetaantsitatsiri anteri kitaite jimakoryaantairi? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi ovamaante? ¿Eeroma aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaaripero-vaite?" ¹⁰Ipampoyaanakeri piyotzimentakariri, ipoña iñaanatanakeri mantsiyari, ikantziri: "Pinthaaryaavakotai." Matanaka, akotsitanai kameetha. ¹¹Iro kantamaitacha irikapayeeni, iniroite ikisaiyanakani. Ikinkithavaitaiyakeni tsika inkanteri Jesús.

**Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)**

¹²Ipoña itonkaanake otzishiki iramaneri Pava. Ari jaakoventakaro maaroni tsireni jamani. ¹³Okanta okitaitamanai, japatotakeri maaroni iriyotaane. Ari jiyoyaakeri ikaratzi 12, iriitake ipaiyeta-keri Otyaantajanoriite. ¹⁴Jirika ikaratzi jiyoyaakeri: Simón, iri ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés irirentzira Simón. Ipoñaapaaka Jacobo itsipataakeri Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo. Ipoñaapaaka Simón ipaitaitziri kisakotantaneri, ¹⁶ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. Ipoñaapaaka eejatzi Judas Iscariote, tsika itzimi pithokashityaarine apaata.

**Ikinkithatakairi Jesús osheki atziri
(Mt. 4.23-25)**

¹⁷Ipoña joirinkaiyaani Jesús itsipataari iriyotaane. Ari isaikaiyapaakeni ovinteniopathatzi. Osheki atziri piyotzi-

mentapaakariri, Judea-satzi, Jerusalem-satzi, Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Ipokaiyakeni irikapayeeni inkemero iñaaventziri Jesús, ikovaiya-tziini eejatzi irovashinchaayetairi imantsiyaritepayeeni. ¹⁸Tema ikaratzi jaakayetziri peyari, jovashinchaayetairi. ¹⁹Ikovaiyanake atziri irantantavakyaari kapicheeni irako, tema otzimimotziri Jesús ishintsinka, jovashinchaayetziri maaroni.

**Iñaaventaitziri kimoshiretatsine
eejatzi ashinonkaachari
(Mt. 5.1-12)**

²⁰Ipoña Jesús ipampoyaanakeri iriyotaane, ikantziri: “Kimoshirera pinkantaiya ashinonkainkari, tema eerokatake ñagairone impinkathariventantai Pava.

²¹Kimoshirera pinkantaiya piñaavetaro iroñaaka pitashaaneentavaitzi, tema irootaintsi piñero pinkmaneantaiya. Kimoshirera pinkantaiya piñaavevetaro piraaneentavaita iroñaaka, tema irootaintsi piñero pishirontavaitaiya.

²²Kimoshirera pinkantaiya onkantavetakya piñaavevetaro iroñaaka inkisaneentayeetemi, irookimaitemi, inkaviyavaitaitemi, irimanintavaitaitemi, okantakaantziri poshiretaari Itomi Atziri. ²³Tharomenta pinkantayetaiya, pinkimoshireyetai, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotyaaro tsika ikantayee-takeri pairani etayetakarori kamantantantneri, irootakera avishimotzimiri eejatzi eeroka iroñaaka.

²⁴IInkantamacheeteri ashaarantzinkari! Tema aritake jiñaayetakero iroñaaka jinintaavaiyetaka.

²⁵IInkantamacheeteri ikaratzi ñiirori iroñaaka ikemaneentayeta! Tema ari iriñero apaata irirori intashaaneentai. IInkantamacheeteri ikaratzi ñaayetzirori iroñaaka ishirontavaita! Ari iriñero

apaata inkemaantsivaitaiya, ari iriraavaitaiyaari eejatzi.

²⁶IInkantamacheeteri ikaratzi jasagaa-ventaitari iroñaaka! Tema ari ikempitaa-veetakari pairani kempitakovetariri kamantantneriite.”

**Petakotyaari kisaneentayetzimiri
(Mt. 5.38-48; 7.12)**

²⁷“Iro kantamaitacha pinkeme nokantziri naaka: Petakotaiyaari ikaratzi kisaneentayetzimiri, paakameethayetairi. ²⁸Eero pipiyatari kishimavaitzimiri. Pamanakoyetairi thaiyakovetamiri. ²⁹Aririka impasaitemi kashetavoroki, pishinetyaari irapiteroryaavorotemi impasatemi. Aririka inkovaite iragaitero piithaare posaavantapiintari, pishineteneri iraanakero pikithaatakari eejatzi.

³⁰Aririka inkantayeetemi: ‘Pimpena,’ okameethatzi pimpimantanete. Aririka irayitayeetemiro pashitari, okameethatzi eero pikiñaaneventziri. ³¹Pikovirika iretakoyeetyaami, petavakyaaro eeroka petakotantya.

³²Iriirika petakotashitakya ikaratzi etakotayetamiri eeroka, ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri. ³³Iriirika paakameethatashitakya ikaratzi aakameethatzimiri eeroka ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri. ³⁴Aririka inkantaitemi: ‘Pimpavakenaro, ari noiipiyeemi,’ impoña pimpavakeri tema piyotzi ari irimataimi eeroka apaata. ¿Kameethatakema iroka?. Aña te, tema iro imatapiintziri kaariperoshireri.

³⁵Petakoyetaiyaari eeroka kisayetzimiri, eero pipiyatari. Pimpimantanete aririka inkamitayeetemi, eero poyaaventa irimayetaimi eeroka. Iniroite impinayee-taimi, itomintaamira Jenokisatzi. Omaperora jetakoyetakari irirori maaroni kaariperoshireripayeeni.

³⁶Ikempitara Ashitairi jetakotanta, ari pinkempitanaiyaari eeroka.”

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi
(Mt. 7.1-5)

³⁷“Eero pikantzimantantzi, jimaitaimikari eeroka apaata. Eero piyakoventantzi, jimaitzimikari eeroka apaata. Aririka pimpeyakotante, ari irimayeetaimi eeroka apaata. ³⁸Pimpimantanetai, tema ari irimayeetaimi eeroka apaata, iranaakaayeetaimiro eeroka okaratzi pipimantakeri. Tzimatsirika pantakeri, ari inkempitayeetaimi apaata eeroka.”

³⁹Ipoña joshiyakaaventanakeri Jesús, ikantzi: “¿Kantatsima irakathatavakaiya mavityaakiri? ¿Tema ari imparyaake apiteroite omoronaki? ⁴⁰Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri tsika itzimi iyotairiri. Irooma apaata aririka iriyotaaperoitakeri ari inkempitaiyaari iyotairiri pairani. ⁴¹¿Opaitama pikovantari pameneneriri pashine otyaakitziriri irookiki? Petavakyaaro eeroka paavairo antaro inchapeto otyaakitakemiri. ⁴²Tema eero okantzi pinkanteri pisheninka: ‘Pimpoke, nayemiro otyaakitakemiri pokiki.’ Aña tzimataitatsi pokiki eeroka antaro inchapeto otyaakitakemiri. iKamataviri! Petavaiyaaro paavairo eeroka otyaakitakemiri pokiki, inkene pameneneriri pisheninka otyaakitainchari kapicheeni irookiki.”

Ari jiyoitzirori onkithotanakerika
(Mt. 7.15-20)

⁴³“Aparoni inchato saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Irooma inchato sampiyashitatsiri, te kameetha iriñeetero onkithokite. ⁴⁴Tema okaratzi kameethayetsiri chochoki, tera onkameethavaitashitya apaniro, aña iro kantakaarori ovaato okameethatzira iroori. ¿Añiroma aparoni

higo onkithotantyaaro ovaato kitochee? ¿Kantatsima aparoni uva okithotantaro kitochee eejatzi? ⁴⁵Arira ikempiyetanaari kameethashireri ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshireri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri. Tema okaratzi ipampithashireyeteri, irootake jiñaaneyetakari eejatzi.”

Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko
(Mt. 7.24-29)

⁴⁶“¿Opaitama ikantantayeetantari: ‘Pinkathari, pinkathari?’ Temaita irantaitenaro okaratzi nokantayetziri. ⁴⁷Tzimayetatsi matanairori okaratzi nokantayetziri. Jiroka ikempitayetanaari: ⁴⁸Ikempitakari aparoni atziri ovetsikatsiri ipanko, ikiyashitakero itzinkami oshirantapathatzi kipatsi, jovatzikakero. Ipoña opokake iniroite amarani, ookantapaakaro shintsiini pankotsi, te eevokero. Tema jovatzikaitakotziro kameethaini oshirantapathatzira. ⁴⁹Iriima ikaratzi peyakotarori nokantayetziriri, kaari antanairone. Ikempitakari aparoni atziri ovetsikavetachari ipanko, temaita inkiyashitero inthomointa. Okanta opokake iniroite amarani, ookantapaakaro shintsiini, tyaanake. Te iriñeetairo.”

Jovashinchagairi Jesús
inampire ijevare ovayiriite
(Mt. 8.5-13)

7 ¹Aritake ithonkanakero Jesús ikinkithatakayiri atziripayeeni, jatai nampitsiki Capernaum. ²Ikanta imantsiyatake iretakoperotane inampire ijevare ovayiriite Roma-satzi, irootaintsi inkamemi. ³Ari ikemakoventakeriri Jesús, jotyaantake irantarikonate judfo-payeeni, inkaimeri Jesús, irovashinchagairiita inampire. ⁴Ikanta jiyaatashitakeri Jesús, ikantapaakeri: “Okovaperota pampitako-

teri ijevare ovayiriite, ⁵tema jaakamee-
thatapiintakena, jovetsikaiyakena
pankotsi tsika napatotapiinta.” ⁶Ikanta
Jesús, joyaatanakeri. Iro irareetantya-
arimi ipankoki, jomonthaakari isheninka-
thori ijevare ovayiri, iriitake pashine
jotyaantakeri, ikantapaakeri irirori:
“Jesús, ikantakaantzimi jevari, ikantzi:
‘Kaariperori nonatzi naaka, eero
pikyaavankotana.’” ⁷Irootake kaari
niyaatashitantami noñeemi naaka.
Intaani nokoviro piñaane pinkantakaan-
tavakeri nonampire, aritake ireshitakotai.
⁸Tema tzimatsi omperatanari naaka,
tzimatsi eejatzi ovayiri nomperatari
naaka. Aririka nonkanteri: “Piyaate,”
aritake iriyaatake. Aririka nonkante
pashine: “Pimpoke,” aritake impokake.
Aririka nonkanteri nonampire: “Pantero
iroka,” imatziro jantziro.” ⁹Ikemavake-
rira Jesús, ipampoyaanakeri, ikantana-
keri itsipatakari: “Iriitake matakero
irika ikempisantzi, tera intzime jaka
Israel-ki aparoni asheninka kempityaa-
rine irika. Omaperora.” ¹⁰Ikanta
ipiyeeyani pankotsiki jotyaantaitakeri,
iñaapaatziiri nampirentsi, eshitakotai
imantsiyaveta.

**Jovañagairi Jesús eentsite
kamaimetzinkaro**

¹¹Ipoña ikenanake Jesús aparoni
nampitsi paitachari Nain, iri itsipayetaka
iriyotaane. Osheki eejatzi atziripayeeni.
¹²Iro jareetzimataka nampitsiki,
jomonthaakotantaka jagaitziri aparoni
kaminkari inkitaiteri, apintzi inatzi
otomintari aparoni tsinane kamaimetzin-
karo. Osheki atziri oyaatakerori iroka
tsinane. ¹³Ikanta Jesús iñaavakerora
tsinane, iniroite jetakoshiretanakaro.
Ikantziro: “Aritapaake piraavaaitaka.”

¹⁴Ipokapaake okarikiini, ipampitapaakero
jovantaitakariri. Katziyeeyapaakani
anatakotziriri. Ikantzi Jesús: “Evankarí,
eeroka noñaanatzi, pimpiriintai.”

¹⁵Piriintana kamavetainchari ñaavaitanai.
Jakathatanairi Jesús irojatzi iriniroki.

¹⁶Iniroite itharovaianake ikaratzi
ñaakeriri. Ikimoshireventaiyanakari Pava,
ikantaiyanake: “Pokataike iriiperori
kamantantaneri.” Ipoña ikantaiyini
eejatzi: “Pokataike Pava iri neshinonka-
yetaine aaka.” ¹⁷Ithonkara ikemakoyeeta-
nakero jantakeri Jesús maaroni Judea-ki,
eejatzi pashineki nampitsi okaratzi
saikanampiyetatsiri.

Jotyaantakeri Juan iriyotaane

(Mt. 11.2-19)

¹⁸Ikanta Juan ikemake irirori okaratzi
avisaintsiri, ikamantakeri iriyotaanepa-
yeeni. Ari ikoyaake apite iriyotaane,
¹⁹jotyaantakeri irosampiteri Jesús,
inkanteri: “¿Eerokama ipaitaitziri
‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzima-
tsima pashine naamayaari?” ²⁰Ikanta
ipokaiyakeni, jiñaapaakeri Jesús,
ikantapaakeri: “Jotyaantakena Juan
oviinkaatananeri nosampitemi:
¿Eerokama ipaitaitzi ‘Pokatsineri?’
Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine
naamayaari?” ²¹Tema eekero jovashin-
chaayetatzi Jesús kantavaiyetachari
imantsiyare, ikaratzi jaakayetziri peyari,
jokiryakaayetai osheki mavityaakiri
eejatzi. ²²Irojatzi ikantantanakariri
pokaintsiri: “Aririka piyaatai, pinkaman-
tapairi Juan maaroni okaratzi piñaayeta-
keri eeroka nantakeri, okaratzi pikemake-
nari eejatzi. Tema namenakaayetairi
mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporo-
kiri, nokemakaayetairi ashitakempitari,
novashinchaayetairi omatziri pathaaron-

* 7.6: Irika ijevare ovayiri kaarira judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparoni judío, te inkyavankoteri kaari isheninkata.

tsi, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri ashinonkainkari Kameethari Ñaantsi. ²³Irootake inkimoshiretantaiyaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

²⁴Ikanta ipiyeeyanaani irotyaantane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantziri: “¿Ipaítama pipampithashiretakotariri piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake aparoni kempitarori savoro opiyonkatonkitakaaro tanyaa okantakaantziro te iminhashireta? ²⁵¿Piñaakerima irovaneenkatakya ikithaataka? Tema maaroni ikaratzi anintaavaitachari, ovaneenkatziiitachari ikithaata, isaikavankotziri pinkatharensi. ²⁶Aña iro piyaatashitantakariri piyotaiyakeni kamantantneri jinatzí. Tema jimaperotatziiro irirori janaakeri kamantantneripayeeni. ²⁷Iriitakera josankinatakoyeetake pairani, iñaanatziro Pava itomi, ikantzí:

Notomí, ari notyaantake etyaarone
inkamantakotemi,
Iriitake ovsikanontemine tsika
pinkenapaake eeroka.

²⁸Nokantzi naaka: Atziriite ikaratzi tzi mayevetainchari, tekatsira aparoni kamantantneri anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate impinkathariventairi Pava inkiteki, aparoni tsinampashiretaatsiri janta, janaakotajaantairira irirori Juan.”

²⁹Ikanta atziriite itsipatakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, jiyotanairo tampatzikashire ini Pava, joviinkaayetakeri Juan. ³⁰Irima Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite te irishinetya iroviinkaayeteri Juan, ari japaatzirori okaratzi irantzimotaneri Pava.

³¹Ipoña ikantzí Pinkathari Jesús: “¿Ipaítama nonkempitakaanteriri irikaite?

³²Nonkempitakaanteri ovashaantavarentzi eentsi aririka iroshiyakaanvavate ikaratzi jeentsitaiyini, inkantavakaiyaani: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Eeromaita ikovi. Impoña inkantavetya eejatzí: ‘Intsityaa amampaavaitya ovashiretantyaari.’ Eero ikovimaita eejatzí. ³³Iroora jimayetakeri irikaite. Jiñaayevetakari Juan, itziventapaakaro irirori ovaritentsi, te jimiretaro kachori, iro kantamaitacha ikantakotaiyakerini: ‘Jaakatziri peyari.’ ³⁴Ipoña ipokake Itomi Atziri, te intziventavetyaaro irirori ovaritentsi, jimiretaro kachori. Ikantakotaiyakeri: ‘Kaariperori inatzi, niyavarentzi jini, shinkiryantzi, jaapatziyari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyari eejatzí kaariperoshireri.’ ³⁵Tekatsi ompaitzimaitya, tema aparoni iyotaneri ari iriyoyeetairi apaata omapero jiyotanetari, aririka iriñaajaantayeetairo onkarate avisayetatsine.”

**Jareetari Jesús aparoni
Fariseo paitachari Simón**

³⁶Ikanta aparoni Fariseo jaanakeri Jesús irovakaiyaari. Areetaiyaka ipankoki, thointapaake Jesús jovapiintaita.

³⁷Okanta aparoni kaariperoshireri tsinane nampitarori janta, okemakoventakeri Jesús ipokake ipankoki Fariseo irovaiyaani, jatake iroori aakotanake kasankaari ovantaro onaki jovetsikaitziro mapinaki. * ³⁸Okatziyimotapaakari iityeempekiki Jesús, irayimotapaakari. Othaatanakara oyaaki okiki ashetakeri iitziki, oshetantamaitari oishi. Ipoña onintaakiivaitakeri, osaitantanakari kasankaari. ³⁹Ikanta irika Fariseo amakeriri Jesús, iñaakeri, ikantashiretana: “Irimaperotatyeeromi irika inkamantantnerite, ari iriyotakeromi tsika okantavaita iroka tsinane pampitakeriri, tema kaariperoshireri onatzi.”

* 7.37: Iro ikantakoitzi jaka mapinaki, ipaitaitziri pashineki nampitsi “alabastro.”

⁴⁰Ipoña Jesús ikantanakeri Fariseo: “Simón, tzimatsi nokoviri nonkanteml.” Ari ikantzi: “Intsityaa pinkantenaro iyotaantanerí.” ⁴¹Ipoña ikantzi: “Aparoni atziri, ipakeri iireekite pashine apite atziri. Aparoni ipake 50 denario, iriroma pashine ipakeri 50 denario. ⁴²Okanta osamanitake, te onkante irika apite atziri iroiipiyeeri kireeki, ipeyaakoitairi irireevetane apiteroite. Intsityaa pinkantena, ¿Itzimikama etakoperotantachane?” ⁴³Ikantzi Simón: “Nokantzi naaka iri etakoperotantacha atziri ipeyakoperoitakeri irireevetane.” Ari ikantzi Jesús: “Ari pimatakero pikantakeri.” ⁴⁴Jamenanakero Jesús osaikake tsinane, ikantziri Simón: “¿Piñaakero antakeri iroka tsinane? Nokyaavankotakemi eeroka, temaita pimpena jiña nonkivakiitapaakyari. Irooma iroka tsinane, okivakiitankanaro oyaaki shitovanaintsiri okiki, ipoña oshetantakanaro oishi. ⁴⁵Te pinintavorotavakena povethatavakyaana eeroka, irooma iroka tsinane osheki onintaakiitakena. ⁴⁶Te pisaipatziitotantyaanari eeroka yeenkantsi piñaapinkathatena, irooma iroka tsinane, osaitantakanaro kasankaari noitziki. ⁴⁷Osheki okaariperoshirevetaka iroka tsinane, impeyakoitainero tema osheki etakotantaka. Iriroma tsika itzimi ipeyakoitziri kapicheeni, kapicheeni jetakotanta.” ⁴⁸Ipoña ikantanakero tsinane: “Ipeyakoitaimiro okaratzi pikaariperoshirevetaka.” ⁴⁹Ikantaiyanakeni ikaratzi itsipataiyarini: “¿Ipaitatyakama irika irimatantyaarori kaariperori impeyakotantero?” ⁵⁰Eekero Jesús ikantanakitziro tsinane: “Piyaatai kameetha, tema iro pavisakoshiretantaari pikempisantanai.”

Tsinane ampitakoyetakeriri Jesús

8 ¹Ikanta Jesús itsipayetakari 12 iriyotaane, japerotakero nampitsi ikinkithatake, iñaaventakeri Pava tsika

ikanta ipinkathariventantai. ²Ari itsipatakaro eejatzi tsinaneete okaratzi jovashinchagairi jaakavetaro peyari, eejatzi okaratzi mantsiyayevetachari. Jiroka okaratzi oyaatakeriri: María ipaiyeetziri eejatzi Magdalena jaakavetari ikaratzi 7 peyari, ³opoñaapaaka Juana iina Chuza iromperatane Herodes, opoñaapaaka Susana. Ari ikaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane okaratzi papiintakeriri kireeki Jesús.

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairyaaantzi (Mt. 13.1-15, 18-23; Mr. 4.1-20)

⁴Ipoña ipiyotzimentapaakari Jesús osheki atziri poñaayetachari pashineki nampitsi. Joshiyakaaventatziiniri okaratzi jiyotaayetziriri, ikantziri: ⁵“Tzimatsi aparoni pankivairentzi jatatsiri impankivaite. Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ithonka jaatzikakitakero, ipoña ipokaiyapaakeni tsimeri, jovapaakero. ⁶Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzitzi kipatsi. Okanta oshookavetanaka pankirentsi, sampiyashitanake, tema te irenkapathataye kameethaini kipatsi. ⁷Tzimatsi pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi. Okanta oshookavetanaka, kamanake anaanakero kitocheemashi. ⁸Tzimatsi pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana okanta oshookapaake, kithokitanake. Aparopayeeni shookapaintsiri kameetha tzimayetai 100 okithoki.” Ipoña ikantanake Jesús: “Kovirori inkemathatero, irovayempitaty inkempisante.”

⁹Ikanta iriyotaane Jesús josampitakeri opaita oshiyakaaventachari okaratzi jiyotaantakeri. ¹⁰Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Eerokaite nonkamante kaari piyovetaiyani, ontzimaty piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Iriima pashinepayeeni, eero nokamantziri irirori, intaani noshiyakaaventeneri. Ari

onkantya iramenavetya irikaite, eero iñaatzimaitaro. Ari inkemayevetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayeveta-kari. ¹¹Jiroka oshiyakaaventachari: Iroka okithoki ipankiitakeri, iñaanera Pava oshiyakaaventacha. ¹²Okaratzí ookakita-painchari avotsiki, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi, ipokapaake kamaari imaisantakaapaakeri, tema te ikempisantsi, eero javisakoshiretai. ¹³Ari okempita ookakitapainchari omapiporokitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi thaankiperoini ikempisantsi. Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, jovashaantanakero ikempisantsi. Te ikisashitaro irantakaiteeri kaariperori, ikempivaitakaro pankirentsi kaari kyaaperotatsine oparitha inthomointa kipatsiki. ¹⁴Ari okempita ookakitapainchari okitocheemashitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi. Okantakaantziro okantzimoshirevaitari, ikinkishiretakotaro irashaarantya, inevevaitaro inthaamentavaiitya. Iro anaanakero ñaantsi ikemavetakari, ikempitakaro pankirentsi kaari kithotatsine. ¹⁵Irooma okitho ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, oshiyakaaventziri kempisantanairori ñaantsi, kameethashire ikantana, joshiyakotanaaro pankirentsi saankana ishookekanake, osheki okithotanake.”

Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari
(Mr. 4.21-25)

¹⁶Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Amanakotzirima otapinaki? Aña te. Ovakotziri jenoki inkene inkoñeenkatakote akarataiyini. ¹⁷Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatyeko ñaantakoyetai omanakoyevetainchari,

ooñaarontairo kaari ikemathaveeta pairani. ¹⁸Paamaventyaaro okaratzí pikemakeri. Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatyete iriñeero eero otzimimoperotairi.”*

Irinero Jesús ipoña irirentzipayeeni
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹Okanta opokashitakeri irinero Jesús otsipatakari irirentzipayeeni oñeeri. Temaita onkante oñeeri jotzikaakero atziri piyotzimentakariri. ²⁰Ipoña ikantaitakeri: “Ari opoki piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ²¹Ikantanake irirori: “Ikaratzí kemanairori iñaane Pava ipoña jantanairo okaratzí ikovayiriri, iriitake nirentzitari, iro nonirontari.”

Joimairentziro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²²Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanairi iriyotaane, ikantanairi: “Thame amontye intatsikeronta.” Jataiyake. ²³Ikanta jimontyaakotaiyani, maanake Jesús. Ari omapokapaakari iniroite tampyaa, kimota otamakaanake inkaare, otetaatapaaka jiñaan pitotsiki, iroovetaicha intsitsiyakote. ²⁴Ari jovakiryeeetanakeri Jesús, ikantaitziri: “iIyotaanarí! iAntsitsiyakotatye!” Piriintanaka, iñaanatanakero tampyaa, ikantziro: “iAritapaake pitampyaatake!” Ipoña ikantziro inkaare eejatzi: “iPimairyaate!” Avisanake tampyaa, mairyaatanai. ²⁵Ipoña ipithokashitari iriyotaane, ikantziri: “¿Tsikama okenake paventaane?” Iniroite iñaapinkathatankeri, ikantavakaiyani iriyotaane itharonkakiini: “¿Ipaityaakama irika

* 8.18: Okaratzí ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: “Kapicheenirika pikempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakiyemiro.”

joimarentantarori tampyaa, joimairenziro eejatzi inkaare?”

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶Ikanta imontyaanakarora Jesús intatsikeroki inkaare Galilea, areetaka inampiki Gadara-satzi. ²⁷Iro jaatakota-paakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari. Pairanitake jaakiri peyari te inkithaataiyi, te jametaiyi isaikai pankotsiki, ari isaikavaitzi kitataarimashiki. ²⁸Ikanta iñaavakeri jareetapaaka Jesús, ishiyapaaka, jotypeerovashitapaakari. Kaimanake shintsiini, ikantzi: “iJesús, Itomi Pavaperotatsiri! ¿Tsikama pinkantajaantenaka? Tera nonkove povashinonkaina.” ²⁹(Tema ikisathavetavakityaari peyarika irovashaantairiita shirampari. Pairanitake inampishiretantakari. Osheki joosoveetantari ashirotha, ithatyiiro. Ishishiyavaita otzishimashiki ikantakaari peyari.) ³⁰Ipoña Jesús josampitakeri peyari, ikantziri: “¿Tsikama pipaitaka?” Jakanake peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyantzi.’” Tema osheki ikarataiyini. ³¹Eekero ikantanakitzii peyari: “Tera nonkove paperotaiyena.” ³²Ari ipiyotaiyani osheki chanchoshintaraiyini. Ikantaiyini peyari: “Pomintyaantena janta chanchoki.” Ipoña ikantzi Jesús: “Pimatero.” ³³Ikanta Oshekyantzi, ikyantashiretapaakari chanchopayeeni. Irojatzii ishiyantanakari tsika imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani, ari ithonka ipiinkake inkaareki.

³⁴Itharovaiyanakeni aamaakoventariri chanchopayeeni, shiyeyanakeni ikamantantapaake nampitsiki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. ³⁵Pokaiyapaakeni atziri iramenero okaratzi avisaintsiri. Ipoña jiyaatashiitanakeri Jesús. Iñeetapaatziiri jaakavetari peyari isaikake itsipatakari, ikithaataka, kameetha ikantanaa. Iniroite itharovaita-

nake. ³⁶Ikaratzi ñaakerori inkaaranki avisaintsiri, ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñeeri jaakavetari peyari, iriitakera Jesús ovavisaakotairiri.” ³⁷Ikanta maaroni Gadara-satzi, ikantaiyakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.” Iro ikantantari, tema iniroite itharovakaanakari. Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, jatai. ³⁸Ari ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.” Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: ³⁹“Eero poyaatana, piyaatai pisheninkaki pinkamantapairi, pinkanteri: ‘Jovavisaakotaana Pava.’” Ariya jimatakero shirampari, jatai ikamantantapairi okaratzi jovavisaakotairi Jesús.

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús

(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

⁴⁰Ikanta ipiyaara Jesús, tharomenta ipiyotzimentavaari atziri, tema iri joyaakoneentakeri. ⁴¹Tzimatsi aaroni shirampari ipaita Jairo, iriitake jevatakaantatsiri tsika japatotapiintaita. Ari iñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakari, ikantapaakeri: “Nokovi piyaate nopankoki.” ⁴²Tema okamimatatzi irapintote irishinto. Ari tzimake 12 osarentsite. Ikanta joyaatzirira atziripa-yeeni irika Jesús, jatsinakimatanakeri.

⁴³Okanta aaroni tsinane kemaantsivaitachari osokaata iraanee, tzimakotake 12 osarentsi oñaashivaitaka, aperotakero tzmimovetarori opimantziro opinatantari aaventantzinkari, tekatsimaita kanterone iraaventero. ⁴⁴Okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare. Apathakero eshitanake osokaavaita iraanee. ⁴⁵Ipoña josampitantanake Jesús, ikantzi: “¿Niinkama antzitanakarori noithaare?” Tekatsi kamantatsine ipaita antzitakeriri. Ipoña Pedro itsipatakari ikarataiyini, ikantzi: “Iyotanarí, tema piñeeri jatsinakimatakemi osheki atziri, eekero

pikantatzi: ‘¿Ninkama antzitanarori noithaare?’” ⁴⁶Eekero ishintsitanakitzi Jesús ikantzi: “Tzimatsi antzitanarori noithaare. Tema nokemavakero noshintsinka tzimatsi ovashinchaashitakari.” ⁴⁷Okanta oñaakerora iroka tsinaneka te omanakota okaratzi antakeri, iniroite otharovanake, opokashitapaakeri Jesús, otyeerovashitapaakari, maaroni ikemaitakero okamantakota, ikemaitakero eejatzi tsika okanta omapokanaka eshitakotai osokaavaita. ⁴⁸Ikantankero Jesús irirori: “Tsinané, iro ovavisaakotaimi pavantaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaia.”

⁴⁹Tekeramintha inkaratero Jesús iñaanatziro tsinane, areetapaaka poñeenchari ipankoki jevatakaantatsiri japatotapiintaita, ikantapaakeri: “Kamakera pishinto, aritapaake poñaashirenkiri iyotaanteri.” ⁵⁰Ikanta ikemakari Jesús areetapainchari, ikantanake irirori: “Eero pitharovashivaita. Paventaiyaana, aritake eshitakotai.” ⁵¹Ikanta jareetaiyapaaka pankotsiki, tekatsi ishinete inkyaapaake, intaani Pedro, Jacobo, Juan, ashitarori irishinto ipoña iniro. ⁵²Osheki irakotaiyarani kamaintsiri. Ikantapaake Jesús: “Eero piragaiyani, te onkame eentsika, omakoryaazi.” ⁵³Thainkashire jovaveetakari Jesús, tema omapero jiñeetakero okamake eentsika. ⁵⁴Ikanta Jesús joirikavakotapaakero, iñaanzimaitaro shintiini ikantziro: “¡Tsinané, pimpiriinte!” ⁵⁵Piyashinenkatapaaka eentsika, piriintanaa. Ari ikantzi Jesús: “Pimperora oyaari.” ⁵⁶Ipampoyaminthanakeri ashitarori eentsika. Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tera nonkove pinkamantantero okaratzi piñaakeri.”

Jotyaantaitziri 12 iyotaari

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

9 ¹Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane ipasavyaakari ishintsinka onkantya inkitsirinkantyaariri peyari

eejatzi mantsiyarentsi. ²Jotyaantakeri inkamantantero tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, irovashinchaayetairi mantsiyayetatsiri eejatzi. ³Ikantavakeri: “Eerora paanake tsika ompaitya, eero paanake pikotzi, pitharate, povarite, piireekite, eero okantzi paanake eejatzi apite piithaare. ⁴Aririka pareetakya aparoniki pankotsi, arira pimatapiintatye irojatzi pavisantakyaari. ⁵Eerorika jaakameethaitzimi janta, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisante.” ⁶Ikanta jiyaataiyakeni iriyotaane, ithonka ikamantanterokero nampitsiki Kameethari Ñaantsi, osheki mantsiyari jovashinchaayetake.

Ikamantakari Juan oviinkaatanereri

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷Ikanta pinkathari Herodes ipaitaitziri eejatzi Tetrarca ikemakovertakari Jesús okaratzi jantayetziri, okantzimoshiretanakari, tema tzimatsi kantatsiri: “Añagaira Juan oviinkaatanereri.” ⁸Pashine kantatsiri: “Elías inatzi.” Ikantayetzi eejatzi: “Aama pashine kamantantereri piriintaacha.” ⁹Irojatzi ikantantanakari Herodes: “Aña nothatzinkakaantakeri Juan-ni. ¿Tzikama itzimi nokemakovertziri iroñaaka?” Osheki ikovake iriñeerimi Jesús.

Jovaiyani 5,000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-34; Jn. 6.1-14)

¹⁰Ikanta ipiyayetaara otyaantaari, ikamantapairi okaratzi jantayetakari. Ipoña japatotavairi maaroni, jaanakeri nampitsiki ipaitaitziro Betsaida. ¹¹Iro kantacha iyotaiyake atziri tsika ikenake joyaatanakeri. Ikanta Jesús jaavakeri kameetha, ikamantakeri tsika ikanta Pava impinkathariventantai, jovashinchaayetaakeri mantsiyayetatsiri. ¹²Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri Jesús 12 iriyotaane, ikantapaakeri: “Potyaantairi

atziripayeeni, iramene tsika irimaye, tsika iroyaa eejatzi, tema asaikatzi jaka tsika te inampiitaro.”¹³ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Pimperu eeroka iroyaari.” Ari ikantaiyini: “Tekatsi nomperiri, intaani otzimi 5 tanta ipoña apite shima. ¿Pikovima niyaate namanantakiteneri iroyaari maaroni atziri?”¹⁴ Aamaaka ikarataiyini 5,000 shirampari apatotainchari. Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Papatoyeteri inkarate 50 atziri pomisai-kayeteri, ari pinkempitakeriri maaroni.”¹⁵ Ari ikantakero, jomisaikakeri maaroni atziri. ¹⁶Jaakero Jesús 5 tanta ipoña apite shima, jamenanake inkiteki, ipaasoonke-ventakero ovaritentsi, ipoña ipetoryaa-kero ipakeri iriyotaane impayeteri maaroni atziri apatotainchari. ¹⁷Jovaiya-kani maaroni, kemandeentaiyakani shintsii. Jiyoyeetai 12 kantziri okaratzi tzimakaantapaintsiri.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi Jesús
(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

¹⁸Ikanta isaiki Jesús jiñaañaatzi itsipatari iriyotaane. Ari josampitakeriri ikantziri: “¿Ipaitema ipampithashiretako-tanari atziripayeeni?”¹⁹ Ari jakaiyanakeni: “Ikantayeetzi Juan-ni oviinkaataneri pinatzi, ikantayeetzi eejatzi Elías-ni pinatzi. Tzimatsi kantatsiri eejatzi: ‘Iri pashine piriintaacha etarori kamantanteneri.’”²⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tsikama pikantaiyinika eeroka?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo poñaachari Pavaki.”

Iñaaventziro Jesús inkame
(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)

²¹Ari ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Eerora pikamantakotana.”²² Eekero ikantanakitzi: “Oshékira inkemaantsita-kaityaari irika Itomi Atziri, omapero inkisaneentena ijevarite antarikona, ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi

ikaratzi iyotzinkariite. Ari irovamaakaan-takena. Iro kantacha avisavetakya mava kitaite, ari nañagai.”

²³Ipoña ikantanakeri maaroni: “Tzima-tsirika kovatsiri intsipatyaana, irovashaantero ikovashivaiyeteri iranteri, onkantavetakya impaikakoveantiterimi joshiretaana, intsipatapiintyaana kitaiteriki. ²⁴Tema ikaratzi etakovaita-chari apaniro jantayetziro inevetashiye-tari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane okantakaantziro ikempisantana, aritake iravisakoshiretai. ²⁵Amenashivaitara ontzimimotantemi osheki ovaakarontsi jaka kipatsiki, impoña iriñeetairo impeyaashitaiya, apanirora japerovaitaita. ²⁶Tema inkarate pashiventakotenari naaka, eejatzi okaratzi noñaaneyetakari, ari irimatapai-ri eejatzi Itomi Atziri impashiventakotairi apaata aririka impiye iramairo irovaneen-karo, irashi Ashitariri, irashi eejatzi maninkariite tasorentsitsiri.”²⁷ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimatsi pikaratake jaka, tekera inkameeta ari iriñaanairo tsika inkantya Pava impinkathariventante.”

Ishipakiryimotziri Jesús iriyotaane
(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

²⁸Okanta avisake 8 kitaite, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate, ari itsipatanakari Pedro, Jacobo ipoña Juan. ²⁹Ikanta jiñaañaatzira, ari ipashinevorotanake Jesús, kitamaro okantanaka iithaare oshipakiryaa-nake. ³⁰Iñeetazi apite katziyapainchari itsipatapaakari Jesús, Moisés inatzi itsipatakari Elías. ³¹Ari ikatziyeyapaakani otapotakari irovaneenkaro, iñaaventziro tsika inkantya Jesús impeyakaityaari Jerusalén-ki. ³²Ayimatakerira ivochokini Pedro eejatzi ikaratzi itsipatakari. Okanta avishimotanakeri ivochoki, iñaatziro irovaneenkaro Jesús itsipatakari apite koñaatapaintsiri. ³³Iro ipiyimatanaka

apiteka tsipatapaintariri Jesús, ikantzi Pedro: “iIyotaanari, kameethavaitake asaike jaka! Ari novetsikemiri mava pankoshetan-tsi, aparoni pashi eeroka, irashitya aparoni Moisés, irashitakya aparoni Elías.” Iñaavaitashitanaka Pedro, te iriyote opaita ikantziri. ³⁴Iñaavaiminthaitzi Pedro, opamankapaakeri menkori, itharovanake. ³⁵Ikematzi iñaavaitaitanake menkoriki ikantaitzi: “Notomi netakokitane inatzi irika, iri pinkempisante.” ³⁶Okaratapaakera ñaantsi iñaavaitaitakeri, iñeetatzí apaniro ikantanaa Jesús ikatziya. Tera inkamantan-tziyaaro iriyotaane tsika ikanta iñaakeri, iromanane jovakero.

Jovashinchiiri Jesús eentsi jaakiri peyari
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷Okanta okitaitamanai, oirinkaiyaani Jesús ipoñaagaaro tonkaariki otzishiki, osheki pokapaintsiri iromonthaavaiyaari. ³⁸Ari josatekaka aparoni shirampari, kaimanake shintiini ikantzi: “iJesús, nokovi pamenenari napintzite notomi!” ³⁹Jaakatziri peyari, osheki ikaimakaavai-tziri, ishimorepaantetakairi ikamanavai-tzi, jomposakaavaitari, te irovashaanteri kapicheeni. ⁴⁰Nokantavetakari piyotaane irovavisaakotainari, te inkanteri.” ⁴¹Jakanake Jesús ikantanake: “Tetya pinkemanete eeroka. ¿Tsikama onkarate nosaikimotanaimi, noñero nonkisashtyaami? Pamakeri pitomi jaka.” ⁴²Ikanta jamaitapaakeri eentsi, ishinkiventakaanakari peyari, tyaanake osaaviki, iniroite jompetavaitanaka. Ipoña Jesús ikisathatakeri peyari, eshitakotanai eentsika, jaanairi ashtariri. ⁴³Ipampoyaaaminthatanakeri atziri iñaakerora ishintsinka Pava.

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante

(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ipoña japiitakero Jesús ikantziri iriyotaane: ⁴⁴“Povayempitayaaro eeroka

iroka ñaantsi, eero pipeyakotaro. Tema irika Itomi Atziri impithokashiitayeeri irakaantaiteri.” ⁴⁵Iro kantamaitacha te inkemathataiyeroni okaratzí ikantavetari, tema jomanapithaitatziiri eero ikemathatantaro. Iro itharovantaiyarini tekatsi osampiterine opaita iñaaventakotziri.

Tsika itzimi iriiperotatsine
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶Ikanta iriyotaane Jesús ikantavakaamentakoro niinkarika iriiperotatsine. ⁴⁷Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakeri ipampithashiretari. Jaake aparoni eentsi, jomisaikakeri tsika isaikaiyini. ⁴⁸Ipoña ikantzi: “Ikaratzí aapatziyariri kempitariri irika eentsi okantakaantziro ipairiyiuro novairo, kempivaitakara naakami irapaatziiye. Ari okempitari eejatzi, aririka irapaatziiyena naaka, kempivaiperotanaka iri irapaatziiyake tsika itzimi otyaantenakari jaka. Ikaratzí kaari iriiperotatsine iroñaaka jaka, iriira iriiperotaatsine apaata.”

Ari akaratziri kaari kisaneentairi
(Mr. 9.38-40)

⁴⁹Ipoña ikantanake Juan: “Iyotaanari, noñaake chapinki aparoni atziri pairiyiurori pivairo, jovashinchaakeri jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.” ⁵⁰Ari ikantanake Jesús: “Eero povashaantakarimi, tema ari akaratziri kaari kisaneentairi.”

Ikisathataiziri Jacobo ipoña Juan

⁵¹Aritake monkaratzimatapaaka irovajenokantaiyaari Jesús, tontashire ikantanaka iriyaate Jerusalén-ki. ⁵²Jotyaaantake impaitya amenaronterine janta Samaria-ki. ⁵³Iro kantamaitacha te inkovaiyeni Samaria-satzi inkenimoteri, tema jiyotaiyini iriyaatatye Jerusalén-ki. ⁵⁴Ipoña

Jacobo itsipatakari Juan, ikantanakeri Jesús: “Pinkathari, thame ankaimakaante paampari inkiteki, ikempitaakero pairani Elías, iraperotyata intaiya maaroni.” ⁵⁵Ari ipithokashitanakeri Jesús, ikisathatanakeri, ikantziri: “Tetya pinkameethashirete eeroka. ⁵⁶Tera iro ipokantakari Itomi Atziri jaka impeyashivaitaiya atziri, ontzimatye irovavisaakoyetairi.” Irojatziri ikenantana-kari pashineki nampitsi.

Kovavetachari iroyaaterimi Jesús
(Mt. 8.18-22)

⁵⁷Ikanta jiyaaanaira Jesús, ikantaveeta-vaari avotsiki: “Pinkatharí, nokovi noyaatemí tsikarika pinkenayete eeroka.” ⁵⁸Jakanakeri Jesús ikantziri: “Aparoni otsiziniro tzimatsi imoro tsika imaapiintzi, eejatziri ikempitari tsimeri tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera ontzime ipanko irimaantapiintyaari.” ⁵⁹Ipoña Jesús ikantanakeri pashine: “Poyaatena eeroka.” Ari ikantziri irirori: “Pinkatharí, nokovavetaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha nokovi noñaanakero nonkitateri nirintari, ari noyaatemiri.” ⁶⁰Ikantanakeri Jesús: “Poyaatena, pishineteri ikaratzi kamashireyetsiri inkitatairi irirori kamayetsiri. Ontzimatye piñaaventantairo eeroka tsika inkantya Pava impinkathariventantai.” ⁶¹Ari ikantanake pashine: “Pinkatharí, nokovi naaka noyaatemí, iro kantamaitacha pishinetera novethatapanaatyaari nosheninka nonampiki.” ⁶²Jakanake Jesús, ikantziri: “Apatziro pamenapiintziro pikiyashitziro pivankire, tekatsi pamenayetanai pashine. Ari ikempitari kaari ovashaantairone jantayetapiintziri, tera apantapero inkantya iñeero impinkathariventairi Pava.”

Jotyaantaitakeri ikaratzi 70

10 ¹Ipoña Jesús jiyoyaake pashine ikaratzi 70, apitepayeeni jotyaan-takeri, ireevateri nampitsiki tsika

inkenanakera irirori. ²Ikantayetziri: “Ikempitakaro atziripayeeni pankirentsi osampainkatzi, iro kantacha te intzimape-rote impaitya aavatairone. Piñaañaateri eeroka Pinkathari irotyaanteeta jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisan-tayetaatsine. ³Notyaantaiyatyeemine, nonkempitakaantemi jotyaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari. ⁴Eerora paanake pitharate, piireekite, pi-zapato-te. Eero povethatari impoña pinkinkithavaitakairi inkarate piñaanakeri avotsiki posamanitzikari. ⁵Aririka pareetayetakya pankotsi, povethatapa-kyaaari saikatsiri. Pinkantapaakeri: ‘Inkamintha pisaikavaite kameetha pipankoki.’ ⁶Tzimatsirika impaitya aakameethatakemine, aritake iñaakero isaikake kameetha. Irooma eerorika jaakameethataitzi, amenaashita povethatapaakeri. ⁷Apatziro pimaapiinta-tye pankotsiki tsika pareetaka, eero pamemenatzi pashine pankotsi. Ari poyaari, pিরero onkarate impayeetemiri. Tema aparoni antavaitatsiri ipinayeetziri. ⁸Aririka irakameethataitemi aparoniki nampitsi, poyaarora onkarate impayeete-miri janta. ⁹Povashinchaayeteri janta mantsiyari, pinkanteri: ‘Irootaintsi impinkathariventantai Pava.’ ¹⁰Irooma pareevetakya aparoni nampitsi, eerorika jaakameethaitzimi, pavisapithateri, pinkantanake: ¹¹‘Ari notekanairo noipatsi-kiite jaka, iro piyotantyaari te pikempisantziri. Iro kantamaitacha ontzimatye piyote irootaintsira impinkathariventantai Pava.’ ¹²Tema irimaperoitairi irovasanki-taiteri apaata, anaanakero inkantayeetairi Sodoma-satzi. Omaperora.”

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki
(Mt. 11.20-24)

¹³“Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatziri Betsaida-satzi. Iñaayevetakaro notasonkaventantayetake, temaita

inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenanemi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi, aritakemi irovashiretakotakyaami ikaariperoshireyetzzi, irovashaantakeromi. Impoña inkempisantaime maaroni iriroriite.*

¹⁴Aririka iraaeyeetairi apaata kameethashireri, eero imaperoitzi irovasankitaa-yeetairi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Iriima Corazín-satzi, eejatzi

Betsaida-satzi, iri imaperoyeetai irovasankitaa-yeetairi. ¹⁵Eejatzi inkempitagaiya Capernaum-satzi, ipampithashiretaiyani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha kaminkarimashiki inkenayetai.

¹⁶Tzimatsirika kempisantemine, naakatake ikempisantake. Itzimirika manintashiretakemine, naakara imanintashiretake. Itzimirika manintashiretake-nari naaka, jimanintakeri tsika itzimi otyaantakenari jaka.”

Ipiyayetaa jotyaaantakeri karatatsiri 70

¹⁷Kimoshire ipiyeeyaani jotyaaantakeri 70, ikantayetapai: “Pinkathari, nopairyirora pivairo, jantakero peyari nokantayetziri.” ¹⁸Ikantzi Jesús: “Noñaakeri Satanás jovyareetakeri inkiteki ikempitavaitakaro ookatharontsi. ¹⁹Tema naaka pakemiro shintsinkantsi, ari onkantake posatekantyaari maranke eejatzi kitioniropayeeni. Ari poitsinampaakeri peyari kisaneentzimiri, tekatsimaita avishimotemine. ²⁰Eerora pikimoshireventashitaro jantakero peyari pikantakeri. Iroora pinkimoshirevente josankinayetairo pivairo inkiteki.”

Ikimoshiretzi Jesús

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹Irojatzzi ikimoshiretananakari Jesús, ikantanake: “Ashitanari, eerokatake pinkathariventziriri inkiteveri, eejatzi

kipatsisatzi, iniroite nopaasoonketakemi. Tema eerokatake iyotakaayetairiri tsinampashireri kaari jiyoyetzzi iyotane-riite jaka. Ari okantamaita Ashitanari, irootake onimotakemiri eeroka.”

²²Ikantzi Jesús: “Iri Ashitanari pasavyaakenarori maaroni. Apaniro ikanta irirori jiyoperotana naaka tema itomi jovana. Ari nokempitzitakeri eejatzi naaka apaniroa niyoperotziri. Impoña inkarate niyotakaayetairi naaka ari iriyoyetairi Pava.”

²³Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, jaanakeri jantyaatziini, ikantakeri: “Kimoshirera irinaatye inkarate ñaayetairone okaratzi piñaayetairi eeroka.

²⁴Tema tzimavetacha osheki kamantantachari iriñeeromi okaratzi piñaakeri eeroka, iro kantacha te onkante iriñeero, te inkemayetairo eejatzi.”

Aakameethataneri Samaria-satzi

²⁵Ari isaikakeri iyotaanzirori Ikantakaantaitane, ikovake inkompitakaiyaari Jesús, ikantake irirori: “Iyotaanari, çopaitama nanteri naaka onkantya noñaantaiyaarori kantaitachari ñaantarentsi?” ²⁶Ikantanake Jesús: “¿Ipaaitama okantziri Ikantakaantaitane? ¿Tsikama okantzi piyotakotziri eeroka?” ²⁷Ari jakanake irirori, ikantzi: “Petakoshiretaiyaari Avinkatharite Pava, petakoperotaiyaari, petakoshintsityaari, pampithashire povairi. Ari okempitari eejatzi: Ontzimatyete etakotavakaiya maaroni, akempitara akaminthayiro avatha, ari ankempitanari asheninka.” ²⁸Ipoña ikantzi Jesús: “Omapero pikantakeri. Pantero iroka, aritake pavisakoshiretai.”

²⁹Iro kantamaitacha irika, ikovajaantzi irotzikaaventanaka, josampitziri Jesús:

* **10.13:** Tema ikaratzi Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío inayetzzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri inayetzzi te isheninkatari judío-payeeni.

“¿Niinkama nonkempitakaanteri nosheninka?”³⁰ Ipoña ikantanake Jesús: “Tzimatsira asheninka poñaachari Jerusalén-ki ikovi iriyaatero nampitsiki Jericó. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakariki koshintzi, itsitokavaitakeri, jookanakeri avotsinampiki ikamimatake.”³¹ Ikanta pokake omperatasorentsitaari, iñaaveta-paakari jonoryaaka, javisapithatanakeri.³² Ari ikempitakariki eejatzi Leví-mirinkaita, iñaaveta-paakari jonoryaa, javisapithatanakeri.³³ Ipoña ipokake aparoni Samaria-satzi, jiñaapaa-keri jonorya, jineshinonkatapaakari irirori.³⁴ Jaaventapaakeri jotziritantakariki yeenkantsi, ipoña ikyaakotakaanakariki imoraneki, jaanakeri nampitsiki. Iriitake aamaventakariki.³⁵ Okanta pashine kitaite, jaake apite denario, ipinakoventanakeri, ikantanake: “Paamaventyaanariki irika, aritake nompinatapaimi eejatzi aririka nompiyake.”³⁶ Ari ikantzi Jesús: “Mava ikaratzi noñaaventakeri ñaakeriki ikoshiitzi. ¿Tsitakya itzimi kempitakaantakariki isheninka?”³⁷ Jakanake iyotakotzirori Ikantakaanaitane, ikantzi: “Iriira matapaakeriki neshinonkatakakariki.” Ipoña ikantzi Jesús: “Piyaatai, irojatzira pimateri eeroka.”

**Jareetaro Jesús opankoki
Marta opoña María**

³⁸Ikanta javisanake Jesús areetaka pashineki nampitsi. Ari isaikiri tsinane paitachari Marta, iro isaikimotapaake opankoki.³⁹ Iroka tsinane tzimatsi irento opaita María. Iroora tsipatavakariki okarikiini Jesús okempisantziri ikinkithavaitzi.⁴⁰ Iro kantamaitacha Marta osheki okantzimotakaro amemenavaitzi ompaitya ompavakeriki Jesús. Irojatziki opokashitantakariki, okantapaakeriki: “Pinkatharí, ovapintaakena nirento. ¿Pinkantenaro ampitakotavakena?”⁴¹ Ikantzi Jesús: “Marta, ¿opaitama

okantzimoshiretantamiri onkarate pantayeteri?”⁴² Pinkeme nonkantemi: Aparoni okanta kovaperotachari, irootake okoyaakeri María tema tekatsi kanterone irapithatairo.”

**Iñaaventziro Jesús ñañaataantsi
(Mt. 6.9-15; 7.7-11)**

11 ¹Ipoña Jesús jiyaatake iriñaañaate. Ikanta aparoni iriyotaane, ikantakeri: “Pinkatharí, piyotainaro iñaañaataitzi, ikempitairo Juan-ni jiyotaantziro ñañaataantsi.”² Ari ikantzi Jesús: “Jiroka pinkante piñaañaatapiinte eeroka:

Ashitanarí, inkitesatzi,
Tasorentsi pinatzi eeroka.
Pimpinkathariventaina naaka.
Pantakanairo jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka.
Pinkempitakinari saikatsiri inkiteki, jantayetziro okaratzi pinintakariri.

³ Pimpapiintenaro kovityiimotanari noyaari.

⁴ Pimpeyakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakero naaka eejatzi,
nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretakenari.

Eero pishinetaana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori.”

⁵Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Aririka intzime aparoni pitsipaminthare, impokake niyankiite, inkantemi: ‘Pimpavakena mava tanta, ⁶tema tzimatsi areetachari nopankoki, tekatsi tzimatsine nompavakeriri.’ ⁷Impoña pinkantave-tyaari: ‘Eero poñaashirenkana nomaakaa-tziiri neentsitepayeeni, aritake nashitainairo nopanko eejatzi, irootake eero okantanta nompemi.’ ⁸Kempivaitaka eero pikovaveta pimperi onkantavetya iriimi pitsipaminthare. Iro kantacha eekerora

ishintsitazi ikampitzimi, ari peshiventanakeri pintzinaye, pimpavakeri okaratzi ikoviri.”⁹ Ikantziya Jesús: “Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeeemiro pikoviri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pishintsiventapaakeri, pinkanteri: ‘Pashitaryeenaro. Aritake irashitaryeetakemiro.’¹⁰ Arira impayee-tairi kampilantayetsiri. Inkarate amemenaterone ari iroñaakaitairi. Aritake irashitaryeetaineri inkarate shintsishintsitsiri inkaima.”¹¹ Tema aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apá, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapi? Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari? ¹²Aririka inkantemi: ‘Pimpena kithokintsi.’ ¿Arima pimpakeri kitoniro? ¹³Tema piyotzi petakotari pitomipayeeni eeroka, kaariperori pinaveta. Iriira maperotzirori Ashitairi saikatsiri inkiteki, jetakotari irirori ikaratzi amanayetapiintziriri, inampishiretakaayetari Tasorentsinkantsi.”

Maimanetavakaachari pankotsiki

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴Ipoña Jesús jovavisaakotakeri aparoni kisovaanteri jaakiri peyari. Ikanta jovashinchagairira, ñaavaitanai kisovaan-tevetachari. Iniroite ipampoyamintahaitanakeri Jesús. ¹⁵Tzimatsi kantayetanaintsiri: “Ipasavyaatyaari irika ashitariri peyari, ipaitaitziri ‘Beelzebú,’ irootake jimatantarori jovavisaakotziri ikaratzi jaakayetziri peyari.” ¹⁶Tzimatsiya pashine kovatsiri iñeero intasonkaventante Jesús, iro iriyotantaityaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñaantaitatyaari. ¹⁷Ikanta Jesús jiyotake okaratzi ipampithashiretari atziriite, ikantanake: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri nampitsi, jiñiuro jovapintaavaka. Aririka

irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya. ¹⁸Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaaya eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaari. ¿Opaitama pikantantari iri ovashinchaanari Beelzebú? ¹⁹Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane, ¿irijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri jaakayetziri? Aririka okanta, pikamantakotziiri piyotaane, ari inkishimentakemiro okaratzi pikantakeri. ²⁰Tema iriitake Pava kantakaarori novashinchaayetantariri jaakiri peyari, tema jomapokakemi Pava eeroka ipinkathariventantzi. ²¹Aparoni atziri ñaaperori kameetha, tekatsira materine inkyashiteri ipankoki irayiteri okaratzi jashitari. ²²Irooma impokashitakeri pashine atziri anayiriri ishintsitzi, irapithatakeri javentaavetari, irapithatakeri jashitari, irantetaakyaaro. ²³Tema ikaratzi kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisaneentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyaana.”

Ipiyashitanta peyari

(Mt. 12.43-45)

²⁴“Okempivaitaka irinampishiretan-tyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro iriñaantare. Aririka irookaveetakyaaari, avisakoveta atziri isaikantari peyari. Jatake inkenavaite tsika te inampitaitaro, eero jiñi tsika isaike. Impoña inkante peyari: ‘NOMPIYE NOPANKOKI TSIKA NPOÑAAKA.’ ²⁵Piyaa peyari, iriñaapairi atziri kameetha opishitaka iriñaantare, ovaneenka okantaka. ²⁶Impoña peyari iriyaatashitakeri maperotzirori ipeyaritzi, inkantapaa-keri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyaana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Arira irashinonkaaperotyaaari atziri,

eero ikempitaa jashinonkaavetara pairani kapicheeni ikanta.”

Maperoterone inkimoshiretai

²⁷Tekera inkaratero iñaavaitzi Jesús, okaimanake aparoni tsinane osatekainchari ipiyotaka atziri, okantzi: “Tharomenta onatye tsinane ovaiyantakemiri, antarintakaakemi othotaimi.” ²⁸Ipoña jakanakero Jesús, ikantzi: “Iriira tharomentaperotaachane inkarate matairone inkempisantairo iñaane Pava.”

Ikovaiyini kaariperoshireri intasonkaventante Jesús

(Mt. 12.38-42)

²⁹Ikanta ipiyotapaaka osheki atziri, ikantanake Jesús: “¿Opaitama ikovantari iriñeena kaariperoshireri nontasonkaventante? Eero noñaakimaitari, intaani iriñeero kempitarori iñaakeri pairani Jonás. ³⁰Tema ikantara pairani Jonás jiñeeyakeri Nínive-satzi, ari inkemitaiyaari eejatzi Itomi Atziri iriñeeri irikaite. ³¹Apaata aririka iramenakoyeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iyakoventaimi tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyoteneri paitachari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka, janayiri Salomón. ³²Eejatzi okempitari ari iriyakoventaimi apaata Nínive-satzi, tema ikempisantaiyakerini irirori pairani Jonás, jovashaantanakero jametayevetari. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka jaka, janayirira Jonás.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi

(Mt. 6.22-23)

³³“Tema ankovertika ootyaari ootamento, ¿arima ovakotakeri

otapinaki? Aña avakotziri jenoki inkene onkoñeenkate maaroni. ³⁴Kameetharika poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyeeemi. Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyeeemi.” ³⁵Paamaventaperotyia poitsivakirikari ootamentotsi saikantakamiri. ³⁶Omaperotarika isaikantakami ootamentotsi, terika pantanairo kaariperori, aritake poñaakantairo irooperori kameethari, pinkempitanaiyaari aparoni ootamentotsi joorentantzi.”

Iñaaventakota iyotaantzirori Ikantakaantaitane

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷Ikanta ikaratapaakero ikinkithatake Jesús, ipokashitapaakeri aparoni Fariseo iriyaatakairi ipankoki iroya. Ikanta jareetaka Jesús pankotsiki, saikapaake jovapiintaita. ³⁸Osheki okompitzimotakari Fariseo jiñaakeri Jesús te irimonkaratero jametapiintari, inkivaakotapaakya irovantyaari. ³⁹Iro kantamaitacha Jesús, ikantanake: “Pikempitakotakaro piraamento eejatzi povamento okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa, kipatsi okantaka. Ari pikempiyetakari eeroka kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi kaariperoshireri pinatzi. ⁴⁰Masontzi. Tema tzimatsi ovetsikakemiri pivathaki koñaayetatsiri, ¿kaarima ovetsikashiretakemiri eejatzi inthomointa pañaantareki? ⁴¹Okovaperotatya pimpashitantaiyaaro tzimimoshiretzimiri inthomointa pañaantareki, ari onkantya pinkiteperoshiretantaiyaari. ⁴²Ikantamacheetzimi Fariseo! Pashita-kaapiintari Pava inchashimpoki. Iro

* **11.34:** Oshiyakaaventachari oki kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashithatatsi), iri ñeeronke inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava, tema isaikanaatziki okitainkatzi. Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeeronke inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava, tema isaikatzi tsika otsirenikitzi.

kantacha te panteneri ikoviri: Ontzimatyepinkameethashiretai, petakoshiretaiyaari eejatzi. Tema iro kovaperovetachari pantayeteromi iroka, eero povashaantamaitaro pashinera. *⁴³ilkantamacheetzimi Fariseo! Osheki pikovapiintziro posatekya niyankineki japatotapiintaita, ari pikempitaitaro eejatzi pikovi ñaapinkatha irovethatapiintaitaami aririka iriñeetemi. ⁴⁴ilkantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinatzi! Pikempitashitakaro kaari jiyoitzi ari ikitayeetziri kaminkari, te iriyoyete atziri jaatzikakotatziri kaminkari.”

⁴⁵Ari jakanake aparoni iyotaantzirori Ikantakaantaitane, ikantanakeri Jesús: “Iyotaantanerí, pikemakaakenaro eejatzi naakaite okaratzi pikantakeri.”

⁴⁶Jakanake Jesús, ikantzi: “ilkantamacheetzimi eejatzi eeroka iyotaantzirori Ikantakaantane! ¿Opaitama piñaatenatakaantariri atziriite? Te piñaantamaityaaro eeroka pinkematenatyaaro.

⁴⁷ilkantamacheetzimi eeroka, opaitama povetsikapiriniyetantarori ovaneenkatachari tsika ikitayeetakeri etayetakarori kamantantanerí!. Iriitajaantake jovamaayetakeri pairani pivaisatziite. ⁴⁸Tema eerokatake ovetikashiyetakeri tsika inkitayeeteri, ari okoñaatziri pakakotatziri okaratzi jantayetakeri pivaisatziite.

⁴⁹Tema iyotane jinake Pava, ikantake: ‘Ari notyaantake kamantantanerí intsipayetakyaaari otyaantaari. Aparopayeeni irimaimaneete, irovayeetake pashine.’ ⁵⁰Ari onkantya irovasankitaantaityaarimi eeroka, okantakaantziro povamaayetakeri kamantantanerí etajaantanakarori pairani. ⁵¹Eeroka pinataityaarone iroñaaka okantakaantziro jovamaakaantaitakeri pairani, jetanakaro Abel-ni irojatzí Zacarías-ki tsika itzimi

jovamaitakeri ipiyavetanaaro tasorentsi-pankoki ipometziniri Pava. ⁵²ilkantamacheetzimi iyotaantzirori Ikantakaantaitane! Te pimataajatero eeroka piyotane-tya, arira pikenakaakerori eeroka kaari ikemathatantaro pashinepayeeni.”

⁵³Ikanta Jesús ithonkakero ikantayetakeri. Ari jetanakaro Fariseo itsipayetapaakari iyotzinkariite, japatoventaari Jesús ikovake inkompitakaiyaari onkantya inkemantyaariri ompaitya inkanteri. ⁵⁴Ishintsithavaitakeri, ikovi iñaavaitakairi ñaantsi kaariperori onkantya inkamantakotantyaariri.

Shineyakairori itantane Fariseo

12 ¹Ipoña ipiyotzimentaitapaakari Jesús, anavyaapirinikitaka ikantaka atziriite. Irojatzí ikantantanakari iriyotaane: “Ontzimatyepaamaventyaaro shineyakaarori itantane Fariseo, iramata- vimento onatzi. ²Tema ontzimatyekonfoñaatakoyetai okaratzi omanakoyevetainchari, oñaarontaiya kaari ikemathaveeta pairani. ³Okaratzi pomanakaavetari, ari onkoñaatakotai. Okaratzi piñaavaitziri apaniro pipankoki, ari inkemakoyeetairo iriñaaventaitero shintsiiini.”

¿Intzimekama ñaapinkathateri?

(Mt. 10.26-31)

⁴Ikantzi Jesús: “Asheninká, eero pipinkashivaitari materone irovemi, tema ari overaapaakari jaavyiiri irirori. ⁵Jirika tsika intzime pimpinkeri: Iriitakera pimpinke Pava matzirori jovamaantzi, imoña irotyaantemi sarinkaveniki. Intaani iri piñaapinkathatai apaniro. ⁶Tema te impinaperovetya tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante, tekatsi iramaakiite

* 11.42: Iro ikantaitziri jaka inchashimpoki: Menta, ruda, maaroni okaratzi ivankireetari. Irootake kempitarori piniitsi.

aparoni.* ⁷Jiyotzitaro Pava okaratzi tzimayetatsiri aishi. Tema piñaakero jaamakotari tsimeripayeeni, eerokara imaperotzirori jaamakotami, eero pipinkantashivaita.”

Inkarate ñaaventakotainane atziiriite

⁸“Intzimerika kanterine isheninka: ‘Jashitaana Jesús.’ Eejatzi inkempitaiya Itomi Atziri inkantairi imaninkarite Pava: ‘Nashitaari irika.’ ⁹Iriima tsika intzime kantairine isheninka: ‘Te jashitana Jesús.’ Ari inkempiitairi irirori, inkantaiteiri imaninkarite Pava: ‘Te nashitaiyaari irika.’ ¹⁰Tsikarika intzime kantzimatakerine Itomi Atziri, kantatsi impeyakoitairi. Iriima intzime kantzimatakerine Tasorentsinkantsi, eerora jiñiuro impeyakoitairi. ¹¹Aririka irayeetemi japatotapiintaita isaikayetzi pinkatharensi, eero okantzi-moshirevaitashitami, pinkante: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’ ¹²Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaitarika piñaavaiteri janta.”

Iñaaventakoitziiri masontzitatziiri ashaarantzinkari

¹³Ipoña iñaavaitzi aparoni piyotzimentakariiri, ikantzi: “Iyotaanari, pinkante-nari nirentzi impainaata kashetani jookanairi ashitanari.” ¹⁴Ikantzi Jesús: “Asheninká, tera naaka amenakoyetzirori tzimaventavakaantsi nonkantantyaariri pirentzi.” ¹⁵Eekero ikantanakitzi Jesús: “Paamaventya pineveyetaro ashaakaron-tsi. Tera iro ovañaayetemine.” ¹⁶Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni ashaarantzinkari kithotaintsiri osheki ivankivaire irovaneki. ¹⁷Ipampithashirevaitaka, ikantzi: ‘¿Tsiikatya noveroka oshekitaintsiri novankire?’ ¹⁸Ipoña ikantashireta-

nake: ‘Jiroka nanteri. Notantoryeero novantapiintari novankire. Impoña novetsikakaante iniroite, ari noverori okaratzi novankiretari, eejatzi nashaakaro. ¹⁹Ari onimotenari, tema osheki novanontakari. Osheki osarentsi nomakoryaavaite, novatziivaitya, niravaite nomire, noimoshirenkavaitya.’ ²⁰Iro kantamaitachari, ikantzi Pava: ‘Masontzi, iroñaaka tsireni iraashinenkai-taimi, tera piyote impaitya agairone okaratzi pashitari.’ ²¹Arira ikantakotari oshekyaaavaitashitarori irashaakaro, te joshekyaaavaityaaro okaratzi jashitari Pava.”

Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi (Mt. 6.25-34)

²²Ipoña ikantanairi iriyotaane: “Pinkeme nonkante: Tera onkameethate onkantzimoshirevaityaami, pinkante: ‘¿Impaitya noyaari, impaitya nomire-tyaari, impaitya nonkithatyaari?’ ²³Tema tzimatsi pashine ampampithashiretakota-piinteri añaantareki, iro kovaperotacha anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi. ²⁴Pimpampithashiretakoteri tsimeri. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotzi jetakotai Pava. ²⁵Aririka paakoventyaaro onkantzi-moshirevaityaami, ¿arima pinkantakaa-kyaaaro povavineentavairo posarentsise kapicheeni? ²⁶Tera onkantatyepovavineentero kapicheeni, ¿opaitama okantzimoshiretantamiri? ²⁷Pimpampithashiretakoteri inchateya, te añeero antavainete, te ontyaanontya onkithatyaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevaityaaro, onkante: ‘¿Opaita

* 12.6: Kantakotachari jaka “te impinaperotya tsimeri,” irojatzira kantakotachari jamanantamatsitaintairi apite kireeki inkarate 5 tsimeri.

nonkithaatyaaari?’ Aña ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón pinkatharivetachari pairani. ²⁸Iriitakera Pava ovaneenkatzirori, okantavetaka kapiche añaavetaro ovaneenkatapaina, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyatanake, tema inchekiyeetakero, impoña intaayee-takero. Eeroka irimaperote inkempoyaa-ventemi Pava, aritake, eero pikisoshirevaizti. ²⁹Aritapaake okantzimoshirevaitakami eeroka, pikantzi: ‘¿Opaita noyaari, opaita nineri?’ ³⁰Apatzirora okantzimoshirevairi ikaratzi kaari kempisantatsi. Irooma eeroka, jiyotakoyetzimiro Ashitairi opaitarika kovityiimoyetamiri. ³¹Iro kovaperotacha pinkokovatairi impinkatharishireventaimi, impoña piñaayetairo impayetaimiro okaratzi kovityiimoyetamiri.”

Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaararontsi
(Mt. 6.19-21)

³²“Eerokaite kempitakariri nopira, eero pitharovashitaiyani, tema iriitake Pava kovaintsiri impinkathariventaimi. ³³Pimpimantayetero tzimimotzimiri, pimpashitanyaaaro. Iro kameethatatsi pantayetairo iroka piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavai-taka povaarantayeeyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai koshintzi. ³⁴Tema tsika janta povaaran-taka, ari pimpampithashiretapiinterori eejatzi.”

Omperataari aamaventachari

³⁵“Povathakitanakero piithaare. Poisayeteri pootamento. ³⁶Pinkempitayari omperataari oyaaventariri irareetaiya ivinkatharite jomoshirenka, inkene irantavaineri thaankiini romperatapaiyaariri. ³⁷Kimoshirera inkantaiya aparoni omperataari itzimi iñaapairi ivinkatharite aamaventa ikantaka.

Omaperora nonkante, aritake iromisai-kairi jovapiintaita iritake oyiitainerine irovarite. ³⁸Kimoshirera inkantayetya, intzime iriñeetapairi aamaventa ikanta, onkantavetya te iriyote tsikapaite irareetya, niyankiite terika onkitaiztima-take. ³⁹Pinkemero iroka. Aririkami iriyote aparoni ashitaanitachari impokaty koshiterine, ari iraaamaventakyaami, eero ikoshitaarantaitzirimi. ⁴⁰Iro piyoteri eerokaite, ontzimaty paamaventayetya. Tema te piyote tsikapaite impiyantaiyaari Itomi Atziri.”

Kaariperori omperataari
(Mt. 24.45-51)

⁴¹Ari ikantanake Pedro: “Pinkathari. ¿Arima nokaratziri maaroni atziri poshiyakaaventakena?” ⁴²Ikantzi Jesús: “Pinkempitakotyaaari aparoni otzikataari kameethashireri itzimi pampithashiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: ‘Pamenenari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.’ ⁴³Kimoshirera inkantya irika omperataari, aririka impiye ivinkatharite iñaapairi jimonkaraakero ikantanakeriri. ⁴⁴Aritake ishinetaakeneri iraaamaakoventyaaniri okaratzi jashitari. ⁴⁵Irooma inkantashiretakemi omperataari: ‘Eero ipiyita novinkatharite.’ Impoña irantavaitakeri ikaratzi jomperaitari eejatzi inkempitaakero tsinane jomperaitari. Jatake irovatziivaitya, ishinkivaitya. ⁴⁶Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiya omperatariri. Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapairi janta tsika ikashiyakaitakari kisoshireri. ⁴⁷Tema irika omperataari jiyovetakero okaratzi inintakaaventariri ivinkatharite, temaita iraaamaventaiaari impiye. Irootake impasaperoitantayari. ⁴⁸Iriima itzimi kaari iyotakoterone okaratzi inintakairiri, eero ipasaperoitairi. Tema ikaratzi ishinetaaheetziri irantaperoyeteromi ikovaitziri, osheki iromperai-

tyaari. Intzimerika osheki javentaayeetari, osheki inkovakoyeeteriri irirori.”

Iñaaventakota Jesús

(Mt. 10.34-36)

⁴⁹“Tema iro nopokantari novasankitairi kaariperoshireri, okempivaitakaro iriimi paampari namakemi kipatsiki. Osheki nokovataikemi etataitya irovasankitaa-yeete, aperotaiyaami kaariperori. ⁵⁰Iro kantacha ontzimatyete netanakyaaro naaka nonkemaantsitanakya, irojatzinomonka-raantakyaarori. ⁵¹Piñaajaantake iro nopokantari iñaamatsiyeetairo atziri isaikameetha. Aña nopokakera, namatziro antaminthatavakaantsi. ⁵²Iroñaaka iriñeetero irantaminthatavakaiya atziri isaikavankotavakaiyani, apite atziri irantaminthateri pashine atziri karatatsiri mava. ⁵³Aparoni evankari ari impithokashitakyaari iriri, impiyatziyaari eejatzi iriri inkisaneentero itomi. Ompithokashityaaro tsinane iniro, ompiyatziyaaro eejatzi iniro. Ompithokashityaaro tsinane ayirontari, ompiyatziyaaro eejatzi ayiro.”

¿Tema piyotero kantainchari?

(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

⁵⁴Ipoña Jesús ikantziri atziri piyotzi-mentakariri: “Tema aririka piñeero menkori ikyaaapiintzi ooryaatsiri, pikantapiintzi: ‘Omparyaatye inkane.’ Omata pikantakeri. ⁵⁵Tema aririka pinkemero tampyaa ompoñeeya katonko, pikantapiintzi: ‘Osaryaatye kameetha iroka kitaite.’ Omata okaratzi pikantziri. ⁵⁶iKamataviri! Piyovetaro eeroka tsika okanta piñaayetapiintziro inkite, eejatzi kipatsi. ¿Opaitama kaari piyotakotantaro okaratzi kantachari iroñaaka?”

Paapatziyaari kisaneeentzimiri

(Mt. 5.25-26)

⁵⁷“¿Opaitama kaari pamenantaro eeroka okaratzi kameethatsiri?

⁵⁸Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharova-kote eeroka avotsiki, pinkanteri: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.’ Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri aamaventaneri: ‘Paanakeri irika.’ Irojatziri irantaitanakyaamiri irashitakoitemi. ⁵⁹Tema eerorika pipinatashitari okaratzi pireevere, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora.”

Eerorika povashaantairo pameyetari, ari pimpeyaashitaiya

13 ¹Ari ipokaiyakeni kamantziriri Jesús, tema Pilato jovamaakaan-take Galilea-satzi janta ipometajaantaitapiintziniri Pava piratsi. ²Ikantanake Jesús: “¿Piñaajaantzima eerokaite iro jantantaitakarori iroka tsika ikantaitakeri jovamaitakeri, tema janaatziiri ikaariperoshiretzi pashine Galilea-satzi? ³Nokantzi naaka: Te ari onkanta. Eerorika povashaantziro pameyetari eeroka, ari pinkempitakotaiyaari irirori. ⁴Ari ikempitakari karatatsiri 18 kamaintsiri atsinakakeri pankotsi janta Siloé, ¿piñaajaantzima iri maperotzirori ikaariperoshiretzi janayiri pashine Jerusalén-satzi? ⁵Nokantzi naaka: Tera ari onkanta. Tema eerorika povashaantziro pameyetari, ari pinkempitakotaiyaari.”

Joshiyakaaventaitziro pankirentsi kaari kithotatsine

⁶Ipoña Jesús joshiyakaaventanakero, ikantzi: “Otzimi aparoni atziri ivankire irovaneki. Aparoni kitaite jiyaatake iramenero tzimakerika okitho, temaita iriñaapaake. ⁷Ikantakeri aamakoventaniriri: ‘Tzimake mava osarentsi nopokaveta nameniro novankire onkithote, temaita noñe. Pinchekero, amenaashivaita okatziya jaka.’ ⁸Ari jakanakeri irirori,

ikantzi: 'Eero novinkatharite, añaavairo iroka osarentsi eerorika okithotzi, nonkithatashitavakero oponkitziki notyaakitavairo onkithotantyaari. ⁹Aririka onkithotai, kameetha onatzi. Irooma eerorika, aripaitera pintovakaan-tero.'"

Jovavisaakotziro Jesús aparoni tsinane kitaite imakoryaantaitari

¹⁰Ikanta jiyotaantzi Jesús kitaite jimakoryaantaitari janta japatotapiintaita, ¹¹ari osaikiya aparoni tsinane tzimakotaintsiri 18 osarentsi jaakaitziro. Tsinkamitzitake, te onkante onkatziye kameetha. ¹²Ikanta iñaapaakero Jesús, ikaimapaakero, ikantziro: "Tsinané, eshitakotaimi pimantsiyaveta." ¹³Jantzi-takero kapicheeni otsinkamitzitake. Tampatzikatanai kameetha. Osheki otharomentaventanakari Pava. ¹⁴Iro kantamaitacha te onimoteri jevatatsiri japatotapiintaita, iniroite ikisanaka, iñaakeri jovashinchaantake Jesús kitaite jimakoryaantaitari. Ikantanakeri atziriite: "Tzimatsi 6 kitaite jantavaitantaitari, ari pimpokeri inkene irovashinchagaitemi. Te onkameethate kitaite jimakoryaantaitari." ¹⁵Irojatzji jakantanakari Jesús, ikantzi: "iKamatavirí! Kitaiteriki jimakoryaantaitari pithataryaakotapiintziri pipira pashitakoyetziri pirakairi imire." ¹⁶Tema iroka tsinane asheninka onatzi, iro isarontari Abraham-ni tzimakotake 18 osarentsi iñaashitakaakaro peyari. ¿Tema onkameethate ovashincheero kitaite jimakoryaantaitari?" ¹⁷Ikantanakera Jesús, iniroite ipashiventanaka ikaratzi kisaneentziriri. Iro kantamaitacha kimoshire ikantaiyanakani atziri ikaratzi ñaakerori jantakeri Jesús.

Joshiyakaaventaitziro okitho inchato iryaanitatsiri

(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸Ipoña ikantanake Jesús: "¿Opaitama oshiyari ipinkathariventantai Pava? ¿Ipaitama noshiyakaaventemirori? ¹⁹Aña oshiyaatyaaro aririka impankiitero okitho iryaanitatsiri pankirentsi. Tema tzimatsi aparoni atziri pankitakerori irovaneki, anaanakero pashine pankirentsi, antaro oteveyetanake, ari imavoshiyetari tsimeri otsimankatapeshitake."*

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta

(Mt. 13.33)

²⁰Ipoña japiitakero ikantzi Jesús: "¿Ipaitama noshiyakaaventemirori ipinkathariventantai Pava? ²¹Aña okempitattyaro shineyakaarori tanta. Aparoni tsinane, aakero kapicheeni, okonovakero tantapatha, tekera osamanite, shineyanake maaroni."

Iñaaventaitziro iryaanityenkakiini ikyaapiintaitzi

(Mt. 7.13-14, 21-23)

²²Ithonka ikenayetake Jesús nampitsiki jiyotaantayetzi. Irojatzji ikenantanakari Jerusalén-ki. ²³Ari josampitaitakereri, ikantaitziri: "Pinkatharí, ¿kapichema avisakotaatsine?" Ipoña ikantzi Jesús: ²⁴"Ontzimatyé piñaashintsitya pinkempitakaantyaaro pinkyaagaatyeeimi iryaanityenkakiini ikyaatapiintaitzi. Tema osheki kovavetachane inkyaantaiyaaro, eeromaita imatziro. ²⁵Aririka irashitanakero ipanko ashitarori, irojatzjirika pisaikake jakakiroki, pinkantavetya: 'Pinkatharí, pashitaryeenaro.' Impoña irakanake irirori, inkante: 'Te niyotemi tsika pipoña eeroka.' ²⁶Impoña pinkanta-

* 13.15: Iri ipirayetari janta: buey ipoña asno. * 13.19: Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi paitachari mostaza, iro shookatsi inampiki pashine atziri.

vetanakya eeroka: ‘¿Tema piyotena akaratziranki avaiyani, akaratziranki iravaitaiyini? Piyotaantapiintake nonampiki.’²⁷ Inkante irirori: ‘Omapero, te niyotemi tsika pipoña. Piyataveete pankiventarori kaariperori.’²⁸ Arira piraavaityaari, patsikaikivaitya, aririka piñaayetairi Abraham, Isaac, Jacob intsipataiyaari ikaratzi kamantantaniiriite isaike ipinkathariventantai Pava. Irooma eeroka jakakiroki pisaikai.²⁹ Tema inkarate avisakoshiretaatsine impoñaayetaiya tsikarika overaapaa kipatsi, isaikayetai irayooyetairi Pava tsika ipinkathariventantai.³⁰ Tema tzimatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoiyyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoiyyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayetairone iretayetaiyaaro.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén
(Mt. 23.37-39)

³¹Ari jareeyetapaaka Fariseo, ikantapaakeri Jesús: “Piyaatai, kaakitain-tsi Herodes ikovi irovemi.”³² Ikantzi Jesús: “Piyaate, pimpiyanake, pinkanteri kempitakariri sagari, novashinchaayetziri jaakiri kamaari, novashinchaayetziri mantsiyari. Intaani okapatapaaka mava kitaite nonkaratantyaarori nantziri.”³³ Iro kantamaitacha, eekero niyaatatye irojatzi mavatapaintsine kitaite, tema iro aritatsi irovayeeteri maaroni kamantantaniiriite Jerusalén-ki.³⁴ Jerusalén-satziite! Osheki povake kamantantaniiriite. Pitsitokayeta-keri ikaratzi jotyaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkempityaarimi tsimeri isamoronkiitziri iriryaanite. Ari nonkanterimi naaka ikaratzi notomin-taari. Iro kantamaitacha te pinkovaiyeni.³⁵ Iroka pinampi tsika pisaikapiintayeveta, ero ñeetai impaitya nampitaiyaarone. Pinkeme nonkante: Eerora piñiitaana,

irojatzi apaata pinkantantaiyaari: ‘Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathar-entsi apaitziri otyaantakeriri.’”

Jesús jovashinchagairi eeniyavaitatsiri

14 ¹Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, ikenake Jesús ipankoki ijevare Fariseo iroya. Osheki kempoyaakeriri ompaitya iranteri.² Ariya isaikakeri janta aparoni mantsiyari eeniyavaitatsiri.³ Ipoña Jesús josampita-keri iyotaantayetzirori Ikantakaantaitane itsipataakeri Fariseo, ikantziri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, ¿tema oshinetaantsite ovashinchaante?”⁴ Te irakaiyeni, irojatzi imairetaiyakeni. Jaakeri Jesús mantsiyari, jovashincha-gairi, jotyaantairi.⁵ Ipithokashitanakari irikapayeeni, ikantziri: “Aririka irotetya pipira omoroki kitaite jimakoryaantaitari, ¿tema ari pinoshikairi thaankiperoini?”⁶ Tema tekatsi inkante irakanakeri.

Oimoshirenkachari aavakaantsiki

⁷Ari isaiki Jesús ipampoyiiri inkarate ayooterine ijevare Fariseo, tharovako ikantaiyani ikovi irosatekayetya intsipatantyaari jevari iroya. Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake:⁸ “Aririka inkaimayeetemi poimoshiren-kyaaavakaantsiki, eerora pikovashita posasatekatya pinkove pintsipatyaari jevari, tema tzimatsi pashine pokatsine anaakotzimiri jiriiperotziri irirori.⁹ Aririka irareetapaakya kaimakaantzi-miri, inkantapaakemi: ‘Eero posasatekata eeroka, piyaate pisaike jantyaatziini.’ Iniroitera pimpashiventanakya.¹⁰ Aña iro kameethatatsi aririka piyaate eero posasatekavaita, pisaikapaake jantyaatziini. Impoña impokake kaimakemiri, inkantemi: ‘Asheninka, pimpoke posatekya eeroka janta.’ Aripaitera

* 14.5: Iri ipirayeetari janta: buey ipoña asno.

iriñaapinkathayeetemi. ¹¹Tsikaatika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero insinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iñaapinkathayeetairi.”

¹²Ipoña ipithokashitanakari Jesús aanakeriri irovakaiyaari, ikantziri: “Aririka pinkaime atziri povakaiyaari, eero pikaimashitari pisheninkajanotari eeroka, pirentzi, ipoña ikaratzi ashaarantachari, tema ari onkantake impiyataiyaami eeroka irovakaiyaami. ¹³Aririka poimoshirenkyaa, iri pinkaimayete ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoyetatsiri. ¹⁴Ari piñeero pinkimoshiretai, tema irikapayeeni, eero okantzi impiyataiyami apaata iroimoshirenkyaa. Iro kantamaitacha ari impinayeetaimi pantakeri aririka irañaayetai kameethashireri.”

Joshiyakaaventaitziro iniroite jovaita

¹⁵Ikanta ikemavakera aparoni ikaratzi isaiki jovaiyani, ikantanake: “Kimoshirera inkantya inkarate ovaachane impinkatharitanakerika Pava.” ¹⁶Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi aparoni atziri, jovetsikakaante iniroite oimoshirenkaantsi, ari irovaiyaani. Ithonka ikaimakeri ikarataiyini. ¹⁷Ikanta omonkaratapaaka irovantyaari jotyaaantakeri iromperatane inkamanteri ikaratzi ikaimakaantakeri, tema irootaintsi irovaiyaani. ¹⁸Tera inkove impokaiyeni ikaratzi ikaimakaan-taveetakari. Jetanakaro aparoni, ikantzi: ‘Eero okantzi niyaate, niyaatatye namenero ovaantsi namanantakeri. Irootake eero okantanta niyaate.’ ¹⁹Ikantake pashine: ‘Niyaatatye noñaantyaari namanantakeri nopirapayeeni, irootake eero okantanta niyaate.’” ²⁰Ari ikantake pashine eejatzi: ‘Eero okantzi

niyaate, tema ovakera naavakaaka.’

²¹Ipoña ipiya omperataari, ikamantapairi ivinkatharite kantainchari. Iniroite otsimaanakari, ikantanakeri iromperatane: ‘Piyaate, paniitero tsika overaa nampitsi, pamakeri ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoriite inkarate piñeeri janta.’ ²²Ari jimatakeri iromperatane. Ipoña ikantairi ivinkatharite: ‘Nomatakeri okaratzi pikantakenari. Iro kantamaitacha eeniro okaankitzi pankotsi.’ ²³Ipoña ikantziri iromperatane: ‘Pinthonkero paniitero avotsi, piyaayete tsikaatika, pishintsiventero inkarate piñeeri janta, impokeeta ojaikityaata nopanko. ²⁴Pinkeme nonkante: Oshékira netavetakari nokaimakaantziro, eeromaita iñaajatziro iroya kapicheeni novetsikaantakeri ovaritentsi.’”

Pomerentsitachari ankempitakotyaari Cristo

²⁵Oshéki ikaratzi oyaatakeriri Jesús. Ipoña ipithokashitanakari, ikantziri: ²⁶“Aña iro onimotzimiri petakoyetari piri, piniro, piina, pitomi, pirentzi, pitsiro, petakota eejatzi apaniro eeroka. Iro kantacha aririka anaanakero okaratzi petakotyaanami naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pinkempisantena. ²⁷Ontzi-matyé pinkyaaryooventero noñaaventayetakemiri, onkantavetakya impaikakoi-temi. Aririka povashaantakeri, eerora nokempitakaanami eeroka niyotaane. ²⁸Aparoni kovatsiri irovetsike pankotsipenthakii, iretavakyaaro impampithashiretya tzimatsirika irimatantyaarori irovetsikero. ²⁹Ari onkantya inthonkantyaarori iretanakyaaro irovetsikero, tema aririka irookaventakero ari ishirontaventakyaari inkarate ñeerine. ³⁰Inkantaiyeni: ‘Piñaamatsiteri irika, te iraaavyeero, jookashitaro.’ ³¹Ari ikempitari eejatzi,

* 14.19: Iri kantakotachari jaka nopirapayeeni, karatatsiri 5 buey.

aparoni pinkathari tzimatsiri 10,000 irovayirite, iriminthatya irovayirityaari pashine pinkathari tzimatsiri 20,000 irovayirite. Ontzimatyera iretavakyaaro impampithashiretavakya, aririka iroitsinampaakeri. ³²Iñaakerorika eero joitsinampairi, eenirora joveraa intaina pashine pinkathari pokatsiri irovayirityaari, irotyaantake kanterine: ‘¿Tsikama ankantyaaka eero ovayiritavakaanta?’ ³³Ari okempitari eejatzi ontzimatyepetavakyaaro pimpampithashiretavakya eerokaite, tema eerorika povashaantziro petakoyetaro okaratzi pashiyetari, eerora nokempitakaantaami niyotaane.”

Kempitarori tzivi kaari katyotaatsine

(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

³⁴“Tema kameetha okanta tzivi okatyotzi. Iro kantacha aririka inkonovaitero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro. ³⁵Tekatsi apantaiyarone tzivi, eero aritaajatzii eejatzi isaiponkitziantaityaaro pankirentsi, ontzimatyero irookaitero. Kovirori inkemathatero iroka, irovayempitaty inkempisante.”

Jiñaaventaitziri oisha peyavetachari

(Mt. 18.10-14)

15 ¹Osheki kovakotziriri kireeki isheninka itsipatakari atziri kaariperoshireri, ikempisantzi jiyotaantzi Jesús. ²Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaaventanakeri Jesús, ikantzi: “Pameneri irika, ikempiyakari atziri kaariperoshireri, itsipatari jovapiintaiyani.”

³Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake: ⁴“Tzimatsi piratachari ikaratzi 100 iroishate. Okanta aparoni kitaite, ipeyaka aparoni iroishate, jookanakeri pashine 99 oisha tsika te

inampiitaro, jatake ikokovatairi peyeenchari. ¿Tema pimatziro eeroka iroka? ⁵Ikanta iñaapairi iroishate, kimoshire ikanta janatapairi. ⁶Tema jareetara ipankoki, japatotapairi isheninka, ikantapairi: ‘Pimpoke pintsipatyaana aimoshirenkya, tema noñagairi noishate peyavetainchari.’” ⁷Eekero ikantatzi Jesús: “Arira onkempitagaiya inkiteki, iniroite inkimoshireventaiteri aparoni atziri ovashaantairori ikaariperoshireveta. Iranaanakeri 99 kameethashiretaiyatsiri.”

Joshiyakaaventaitziri kireeki peyavetachari

⁸Ipoña ikantzi: “Aparoni tsinane tzimatsi 10 oireekite. Okanta aparoni kitaite ipeyapithatakaro aparoni oireekite, ovaampatake ootamento, opishitakero maaroni opanko okokovatairi oireekite.* ⁹Okanta oñagairi, okaimakeri osheninka, okantakeri: ‘Pimpoke, pintsipatyaana noimoshirenkya, tema noñagairi noireekite peyavetainchari.’” ¹⁰Eekero ikantatzi Jesús: “Arira inkempitagaiya imaninkarite Pava iniroitera inkimoshireyetai iñaakerika aparoni atziri jovashaantairo ikaariperoshirevaitzi.”

Iñaaventaitziri tomitsi aparavaitatsiri

¹¹Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Aparoni atziri tzimatsi apite itomi. ¹²Ikanta iyaapitsi itomi, ikantakeri iriri: ‘Apá, pimpenaro okaratzi pashitakaiyaa-nari.’ Ari ikantakero, itsiparyaakeneri itomi okaratzi irashitakaiyaariri apaata aparopayeeni. ¹³Tekera osamanite, jatake iyaapitsi itomi intaina pashineki nampitsi. Ari japaravaitashitakari iireekite. ¹⁴Ikanta japerotakeri japaratakeri maaroni, iñeetake iniroite tashesti

* **15.8:** Ikantakoitziri jaka “kireeki,” irijatzira ipaitayeetziri “drama,” kireeki inatzi jashiyetari Grecia-satzi. Iriitake ipinantantaitariri antavaitatsiri aparoni kitaite.

janta nampitsiki. Ari ikovityaanaka ikaratzi japaratashivaitakari. ¹⁵Ipoña jiyaatashitakeri nampitarori janta ikovi antavarentsi, jotyaaantaitakeri iraaamaventyaari chancho. ¹⁶Iniroite itashaake, ikovake irayooteri chancho, tema tekatsi perine iroyaari. ¹⁷Ipoña ikantashiretanake evankari: ‘Osheki janintaavaita jovatziita antavaitatsiri ipankoki ashitanari, çipaitama nashinonkaantavaintari naaka jaka notasheneentzi?’ ¹⁸Ontzimatyé niyaatai ashitanariki, nonkantapairi: ‘Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. ¹⁹Te arite pinkempitakaanaina pitomi, intaani nokovi pinkempitaakaanenari ikaratzi antavaitzimiri.’ ²⁰Ari ipoña ikatziyanaka, pokai ashitariki. Ikanta ashitariri, amenavookitatsi irirori iñaavairi ipokai, ishiyashitavaari, javithanotavairi, inintaaporotavairi. ²¹Ikantapaake itomi: ‘Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. Te arite pinkempitakaanaina pitomi.’ ²²Iro kantamaitacha ashitariri, ikantakeri iromperatane: ‘Pamake irooperori kithaarentsi, pinkithaataavairi notomi. Poveneri irakoki mareryaatatsiri, pinkyaantakaiyaari eejatzi zapato. ²³Impoña pamenake evonkiri vaca kameetha ivathate, povamayeri. Nokovi aimoshirenkyá. ²⁴Tema irika notomi kamavetaka, iro kantamaitacha añagai iroñaaka. Pairani ipeyaka, iñeetairi iroñaaka.’ Ari jetanakaro jomoshirenkaiyani.

²⁵Ikanta irantarite irirentzi saikatsi jantavaitzi ovaantsiki. Pokai pankotsiki, ikemapaatziiri jomoshirenkaiyani.

²⁶Josampitapaake aparoni iromperatane opaita ikimoshiretantaitari. ²⁷Ari ikantanakeri: ‘Areeta pirentzi, irootake

jovamaakaanantakari piri evonkiri vaca, tema kameetha jareeta pirentzi tekatsi avishimoterine.’ ²⁸Ari ikisapaaka, te inkove inkyaapai pankotsiki. Ipoña jiyaatashitakeri iriri, osheki ipankiventakari intsipatantyaariri jomoshirenka. ²⁹Irojatzí ikantantanakariri iriri: ‘Piñaavetana naaka osamani nosaikimotzimi, tekatsi nantzimotemi. Tetya pimpajaa-tena aparoni piratsi noimoshirenkyá.* ³⁰Iro kantamaitacha ipokaira iyeka thonkitakemiriri piireekite ipiro mayem-piro, iriyya povamainiri vathatatsiri poimoshirenkavairi.’ ³¹Ari jakanake iriri, ikantziri: ‘Notomí, ari pathi poviro pisaikimotakena eeroka, maaroni okaratzi nashitari, eerokara ashitaro maaroni. ³²Irootake ankimoshiretantyaari iroñaaka, tema irika pirentzi, kamavetaka, iro kantacha añagai iroñaaka. Ipeyavetaka jiñeetairi iroñaaka.’”

Joshiyakaaventaitziri kaariperori omperataari

16 ¹Ipoña Jesús ikantakeri eejatzi iriyotaane: “Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari. Itzimi irirori iromperatanepayeeni. Okanta aparoni kitaite tzimatsi pokaintsiri, ikantaitakeri ashaarantachari: ‘Irika ijevare pomperatane, japaratakemiro pashaakaro.’ ²Ikanta irika ashaarantaneri ikaimakeri iromperatane, josampitakeri: ‘Çopaitama pantakeri? Nokemake ikantaitana. Nokovi poñaakenaro okaratzi pantavaitakenari. Tema ari okaratapaake pijevatziri nomperatanepayeeni.’ ³Ari ikantashiretanake irika omperataari: ‘ÇTsiakatya nonkantyaaka iroñaaka? Iromshitovatyeeena omperatanari. Te onkante nompankivaite, aririka nonkampitante impashityaana, osheki nompashiventya.’ ⁴Ipoña ikantashirentzi: ‘Niyotake ompaitya

* 15.29: Ikantakoitzi jaka “piratsi,” iriitakera cabra.

nanteri irakameethatantaityaanari pankotsiki aririka iromishitovaitakena.⁵ Japatotakeri ikaratzi ireevetziriri ivinkatharite, ikantakeri etakarori: ‘¿Tsikama ikaratzi pireevetziri novinkatharite?’⁶ Ikantzi irirori: ‘Nireevetziri ikaratzi 100 inchatonaa jovaitzi yeenkantsi.’ Ipoña ikantziri: ‘Jiroka pireevere, thaanki posankinate, intaani inkaratai 50 inchatonaa pireeveteri.’⁷ Ipoña josampitakeri pashine ikantziri: ‘¿Eeroka tsikama ikaratzi pireevetzi?’ Ikantzi: ‘Nireevetzi okaratzi 100 ipiyotakoyeetziro trigo.’ Ipoña ikantziri eejatzi: ‘Jiroka pireevere, posankinate, intaani onkaratai 80 ipiyotakoyeetziro.’⁸ Ikanta irika pinkathari, joñaakantakeri iromperatane tema iñaakeri omatatziiri jiyotzi tsika inkenakairo kantainchari. Arira ikantayetari atziripayeeni iroñaaka, imataty jiyotzi tsika ikenakairo irakameethayeyantyaariri isheninka, janayiri tsika ikanta kempisantzinkariite.”⁹ Irojatzi ikantantanakari Jesús: “Ontzimatyey piyote paakameethatantyaaro pashaarantayetari iroñaaka onkantavetya te apantaperotaro, iroora onantaiyaari irakameethayeeetaimi apaata eeroka janta inkiteki.

¹⁰Itzimirika kyaaryootaintsiri kapicheeni, iriitake kyaaryooperotaa-tsine. Itzimirika kaariperoshiretatsiri kapicheeni, iriitake maperotairone inkaariperotai. ¹¹Terika pinkyaaryooventero ashaakarontsi kaari apantaperotaro jaka, tekatsira ameentyaamine irooperoriki. ¹²Terika pinkyaaryooventero ashinentsi, tekatsira pemineri pashityaari eeroka. ¹³Tekatsira aparoni omperataari materone irantavaitene apite pinkathari. Tema aparoni inkovaperote jomperatari, iriima pashine inkisaneentakeri. Ari

okempitari eejatzi, tekatsira materone inkempisanteri Pava, aririka impampithashiretakotero ashaakarontsi, kempivaitaka omperanatatyeyearimi.”

¹⁴Ari ikaratzi ikemaiyakeni Fariseo, tema irijatzi nevetarori ashaakarontsi, ishirontzimentakari Jesús ikemiri ikantayetakeri. ¹⁵Ipoña ikantanakeri: “Piyotzi potzikaaventaiyani eeroka eero jiyotantami atziri, iro kantamaitacha jiyotzimi Pava okaratzi pipampithashireyeteri. Tema okaratzi irooperotziimove-tariri atziri, ipinkimatziro Pava.”

Ikantakaantaitane ipoña ipinkathariventantai Pava

¹⁶“Tema pairani iñaaventayeetakero Ikantakaantaitane ipoña irosankinare kamantantanerite. Ipoña ikinkithatake Juan. Ikematziro iroñaaka atziriite Kameethari Ñaantsi tsika ikanta ipinkathariventai Pava. Iniroite ikovi iriñeero okempitaro ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya. ¹⁷Te opomentsita aperotaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitacha eero aperotzimaitaatsi Ikantakaantaitane.”

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: “te apantyaaro pookero piina”

¹⁸“Itzimirika ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etavetarori. Ari ikempitari eejatzi agairone tsinane jookiri oime, imayempitake irirori.”

Ashaarantachari ipoña Lázaro

¹⁹“Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari, tsika itzimi ovaneenkatachari ikithaatapiinta. Jaakoventaro kitaiteriki joimoshirenka ovaneenka jovatziivaita.*
²⁰Tzimitacha eejatzi aparoni ashinonkaa-

* **16.19:** Iro ikantakoitziri jaka “ovaneenka,” kithaarentsi jonkeromaitatsiri. Osheki ovinaro iroka. Intaani ikithayetaroro ashaarantachari.

vaitachari ipaita Lázaro, ithonka ipathaa-vaitake irika. Ari jonoryaapiinta jakakiro ipankoki ashaaranteneri. ²¹Iriitake kovatsiri iriyoyeero jovaryaayetziro irovanaro ashaarantachari. Pokatsi otsitzi ithotziri ivathaaroki. ²²Ikanta apaata kamake ashinonkainkari, jaanakeri imaninkarite Pava, jatake isaikira Abraham. Ipoña kamitaka eejatzi ashaarantachari, ikitaitakeri. ²³Ikanta janta sarinkaveniki, osheki ikemaantsi-vaitaka irika ashaarantavetachari. Jamenakotakeri intaina jiñaatziiri Abraham itsipatakari Lázaro. ²⁴Ari ikaimanake irirori, ikantzi: ‘Chariné, Abraham, pineshinonkatena. Potyaanteri Lázaro iramaajatakana kapicheeni jiña nomiretavakyaari, tema itashineenta-tyaana shintsini paampari.’ ²⁵Ikantanake Abraham: ‘Nochariné, poshiretyaaro pashaakaro pairani, eejatzi ikempita Lázaro joshiretaro iñaashivaitakeri. Iro kantamaitachari kimoshire ikanta irirori jaka, irooma eeroka ontzimatyepinkemaantsivaitaiya. ²⁶Tekatsi pinkene pimpoke, tzimatsi iniroite impereta otzikairi, eero okantzi eejatzi niyaatashi-temi eeroka.’ ²⁷Eekero ikantaveta irirori: ‘Pinkeme nokantzimi chariné, potyaante jatatsineri isaiki ashitanari. ²⁸Tzimatsi janta ikaratzi 5 nirentzi, pinkamanteri eero ipokanta irirori jaka, osheki jiñaashitaitaro.’ ²⁹Ari ikantzi Abraham: ‘Tzimatsi Ikantakaantakeri Moisés, tzimatsi eejatzi ikantayetakeri kamantanteneri, iro inkempisanteri.’ ³⁰Ipoña ikantzi eejatzi: ‘Eerotyामी, Chariné, Abraham. Tzimatsirika aparoni kamatsiri kamantairine añaatsiri atziri, ari irovashaantairo kaariperori jameyeteri.’ ³¹Eekero ikantanakitzi Abraham: ‘Tema te

inkempisantero ikantayevetari Moisés eejatzi ikantayetakeri kamantanteneri, eerotyामी ikempisantaajatziri inkamantave-tyaari aparoni kaminkari.’”

Eero pantakaantziro kaariperori

17 ¹Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Ari intzimapiintatyepantakaanterone kaariperori. Inkantama-cheeteri irika. ²Tsikarika itzimi antakaakeline kaariperori aparoni eentsi aventaanari, ari irovasankitaayeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki, ari onkantya eero ikaariperotakaantantami. ³Ontzimatyepampaventya eeroka. Tema intzimerika aparoni antzimotemine kaariperori, pinkaminairi. Aririka irovashaantainairo jantayevetakari, pimpeyakotero jantzimovetakamiri. ⁴Ari okempitari eejatzi. Tzimatsirika atziri osheki irantzimotapiintakemi, okempitaa-jatatyama onkarate 7 irapiiitero aparoniki kitaite, ontzimatyepa papiiiteri pimpeyakoteri aririka impokashitapiintakemi inkovakotemi pimpeyakotairi.”

Paventaaperotakaina

⁵Ikanta Otyaantajanoriite, ikantanakeri Jesús: “Nokovi poshiretakaaperotyama.” ⁶Ipoña ikantzi Avinkatharite: “Onkanta-vetakya eero iniroitetzi poshiretaana, onkempityaaro okitho iryaani pankirentsi, aritake pimatakero iniroite inchato katziyeenchari, pinkantero: ‘Pishirinke, piyaate pinkatziye janta inkaareki.’ Nonkante, arira omatakya.”*

Irantayeteri omperataari

⁷“Aririka intzime pomperatane, piñaavairi irareetaiya joshevavaitzi povaneki,

* **17.6:** Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaani pankirentsi,” paitachari “mostaza,” iro shookatsiri inampiki pashine atziri. Iro ikantakoitzi jaka “iniroite inchato,” paitachari “sicómoro,” irojatzhi shookatsiri pashineki inampi atziri.

jaamaakooventari pipira čarima pinkantavairi: ‘Payootapaina?’⁸ Aña eero, intaani pinkantavairi: ‘Ponkotsitapai ovaritentsi. Povathakitya inkene poyiitena, irojatzí novantakyaari, nirake nomire eejatzí. Impoña pimpoite eeroka povaiya.’⁹ ¿Arima pimpaasoonketakeri okaratzí iranteri pomperatane? Aña eero.¹⁰ Arira pinkempityaari eejatzí eeroka, aririka pimonkarataakeri okaratzí inintakaimiri Pava, ompoña pinkante: ‘Eero asagaaventavaita jomperayeetai, tema intaani amonkaraamatsitero okaratzí ikovakaayeetakairi antero.’”

Jovashinchagaitziri 10 pathaavaitsiri

¹¹Ipoña javisanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, ikenanakeri Samaria-ki ipoñaanakaro Galilea. ¹²Ikanta jareetapaaka aparoniki nampitsi, ari jomonthaavakari 10 shirampari pathaavaitsiri, intaina ikatziyeeyapaaka. ¹³Ikaimaiyini, ikantzi: “iIyotaantani Jesús, pineshinokataina naaka!” ¹⁴Ari jamenanakeri irirori, jiñaatziiri ikatziyeeyani, ikantziri: “Piyaata-shiteri omperatasorentsitaari iramenavakemiro pivathaaro.” Ikanta jiyaataiyanakera, omapokashitaka opeyanaka ivathaaro, eshitakoyetanai. ¹⁵Ikanta aparoni iñaakerora jeshitakotai ipathaavaitsi, tharomentaka ipiyaa irirori, ikimoshireventanakeri iniroite Pava. ¹⁶Jotyeeerovashitapaakari iitziiki Jesús, ipaasoonketapaakeri. Irika piyaachari Samaria-satzira inatzi. ¹⁷Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tema 10 ikaratzí eshitakotaatsi, tsikama ikenakeka pashine?” ¹⁸Tekatsira nosheninka piyaatsine inkimoshireventairi Pava impaasoonketeri, intaani ipiya pashinesatzi atziri.” ¹⁹Ari ikantanakeri Jesús pathaavaivetachari: “Pintzinaanai, piyaatai. Iro ovashinchagaimi poshiretana.”

Etantanakyaarori impinkathariventantaite (Mt. 24.23-28, 36-41)

²⁰Ipoña Fariseo josampitakeri Jesús, ikantziri: “Tsikapaite etantanakyaarori

impinkathariventantai Pava.” Ari jakanake irirori: “Omapokashitaiyaari impinkathariventantai Pava. ²¹Eero ikantaitzi: ‘Jiroka jaka. Jironta janta.’ Tema aritake pinkatharishireventantai Pava.” ²²Ipoña ipithokashitanakeri iriyotaane, ikantziri: “Ari pinkovavetaiya apaata piñeerimi kapicheeni irika Itomi Atziri, eero okantzimaita. ²³Ari pinkemake inkantaite: ‘Jirika jaka.’ Pashine kantatsine: ‘Jirinta janta.’ Eerora piyaatashitziri, eero poyaatziri eejatzí. ²⁴Aririka impiye Itomi Atziri, inkempitapaiyaaro oporeki ookatharontsi, ompoñaanakya tsika overaa kipatsi irojatzí tsika janta othapitapaa. ²⁵Aña etavakya iriñaavakero inkemaantsitya iniroite, irimanintavaiteri irikaite atziriite tziimayetsiri iroñaaka. ²⁶Tema onkempityaaro tsika okanta pairani eeniro isaikaveta Noé. Ari onkempitzitaiya eejatzí aririka impokimatai Itomi Atziri. ²⁷Onimotziri atziri jovavaiyeta, jiravaitaiyini, jaavakaayeta eejatzí. Irojatzí ikyaantanakeri Noé irirori pitotsiki jovetsikakeri. Okanta oonkanaka kipatsiki, aperotakeri maaroni atziri ipiinkake. ²⁸Ari onkempityaaro eeniro isaikaveta pairani Lot. Onimotziri atziri jovaiyini, jiravaitaiyini, jiyomparitaiyini, ipankivaitaiyini, jovetsikaiyini ipanko eejatzí. ²⁹Iro kantamaitacha omonkaratapaaka kitaite ishitovantanakeri Lot nampitsiki Sodoma, jomapokashitaka iparyaapaake iririite paampari, ari japerotakeri maaroni atziri itaga. ³⁰Aritakera onkempitagaiyaari eejatzí aririka impiye Itomi Atziri. ³¹Tzimatsirika saikatsiri jakakiroki ipanko, arira impoñaanakya irishiye, eerora ikyaapaanaatzí irapaanaate tsika ompaitya. Itzimirika saikatsine irovaneki, irishiye tsika ikantara, eero ipiyapanaata. ³²Pinkinkishiretakotero okaratzí avishimotakerori iina pairani Lot.

³³Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevashiyetari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanairo nokovakairiri naaka, aritake irivashakoshiretai.”

³⁴Eekero ikantatzi Jesús: “Tzimatsi tsipatavakaachane irimaye. Aparonira iraaheetai inkiteki, iriima pashine irookayeetanairi. ³⁵Tzimatsi apite tsinane tsipatavakaachane otononkavaitzi. Aparoni iraaheetai inkiteki, irooma pashine irookayeetanairo. ³⁶Irisaiki apite atziri irovaneki. Aparoni iraaheetai inkiteki, iriima pashine irookaitanairi.”

³⁷Ipoña josampitanakeri ikantzi: “¿Tsikakya janta Pinkathari?” Ikantzi Jesús: “Tsikarika osaikai ivatha kaminkari, ari impiyoventyaarira tziso.”*

Iñaaventaitziro kamaimetzinkaro ipoña kaariperori pinkathari

18 ¹Ipoña joshiyakaaventanakero Jesús onkantya iramanayeetanayairimi kitaiteriki, eero jovashaantayee-tantaro. ²Ikantzi: “Tzimatsi aparoni nampitsi, ari isaikiri kaariperori pinkathari, te iriñaapinkathateri irirori Pava, iri ovatsipero te iriñaapinkathateri atziri. ³Ari osaikitari eejatzi aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Opokashitakeri kaariperori pinkathari, okantziri: ‘Nokovi pinkaimenari kisaneeentanari, povetsikainaro avishimotanari.’ ⁴Teya inkovavetya pinkatharika. Ipoña ikantashiretake: ‘Te noñaapinkathateri Pava, eejatzi nokempitairi atziri. ⁵Iro kantacha iroka kamaimetzinkaro, ontzimatyete nantenero kameethari okoviri. Nosamarokari aririka oñaashirenkena ompipiyatashitena.’”

⁶Ikantzi Jesús: “Piñaakero ikantashiretakeri kaariperori pinkathari. ⁷Iri mapero-tzirori Pava irirori, eero ishenkaatsi irantaineri kameethari ikoyaayetairi, tsika itzimi aakoventanarori jamanairi kitaiteriki.” ⁸Eekero ikantatzi Jesús: “Eerora ishenkaita irantantaityaarori kameethari. Iro kantacha aririka impiyapaake Itomi Atziri, ¿eekeroma iriñaapaatyete aventaapiintyaarine kipatsiki?”

Joshiyakaaventaitziri Fariseo ipoña kovakotziri kireeki isheninka

⁹Tzimayetatsi pampithashiretachari kameethashire inatzi. Ipoña imanintashirevaintziri pashine atziri. Irootake Jesús joshiyakaaventantanakariri, ikantzi: ¹⁰“Tzimatsi apite atziri jiyaatake tasorentsipankoki iramane. Fariseo inatzi aparoni, iriima pashine iri kovakotziriri kireeki isheninka. ¹¹Ikanta ikatziyapaaka Fariseo jamani, ikantzi: ‘Pava, iniroite nopaasoonketzimi, tema te nokempitari naaka pashine atziri, koshintzi ini, kaariperoshire ikanta, mayempiri ini, ari ikempitakari irika kovakotziriri kireeki isheninka. ¹²Apitesatzi notzitapiintaro novarite avisayetziro kitaite jimakoryaan-taitari, nookapiintzi kireeki ikaratzi ipinaitanari.’ ¹³Ipoña irirori kovakotziriri kireeki isheninka, ikatziyapaaka jantyaatziini, oyootapaaka jamani te iramene jenoki. Tema okatsitzimoshiryaanakeri, ikantzi: ‘Pava, pinkaminthayena naaka, kaariperoshire nonatzi.’” ¹⁴Ikantzi Jesús: “Iriitake jaakameethayeetairi irika, kameethashire ikanta jiyaatai ipankoki, te inkempityaari pashine. Tema tsikarika

* **17.37:** Ikempitari eejatzi aririka añaapiintziri amepori jevotaiyani, ayotzi tzimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi aririka añaayetakero okaratzi iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotziro irootaintsi impiymatai. * **18.13:** Kantakotachari jaka “okatsitzimoshiryaanakeri,” iroora kantakotajaantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judío-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

itzimi iriiperovaitatsiri iroñaaka, ari intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri iroñaaka, ari iriñeero iriiriperotakaitairi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

¹⁵Ipoña jamayeetapaakeneri Jesús eenchaaniki, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Iro kantacha iriyotaanera Jesús, ikisathatavakeri amayetziriri eentsi. ¹⁶Irojatzii ikantantanakari Jesús: “Pishineteri eenchaaniki impokashitena. Eero pithañaana. Tema inkarate kempitaiyaarine irirori, iriitakera ñaagairone ipinkathariventantai Pava. ¹⁷Omaperora, eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eero iñeetairo ipinkatharitari.”

Evankari ashaarantachari
(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸Ikanta aparoni pinkathari josampitakeri Jesús, ikantziri: “Kameethari Iyotaanterí, ÷opaitama nanteri noñaantaiyaarori kantaitaachaneri añaantarentsi?” ¹⁹Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “÷Opaitaka pikantantanari: ‘kameethari pini?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine. ²⁰Piyotakotakeroma Ikantakaantaitane, kantatsiri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.” ²¹Ari jakanake evankari, ikantziri: “Iyotaanterí, nothotyaakero maaroni irojatzii netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni.” ²²Ikanta ikemakerira, ikantziri Jesús: “Tzimatsi aparoni kovityaapainchari kaari pante. Pimpimantero okaratzi pashitari, pimpashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Impoña pimpokanake, poyaatena.”

²³Ikanta ikemavakera, ovashire ikantanaka, tema ashaarantaperoneri jinatzi. ²⁴Tema iñaakerira Jesús iniroite jovashiretanaka, ikantanake: “iOmapero opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari tsika impinkatharitari Pava! ²⁵Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharitari Pava.” ²⁶Ikantayetanake ikaratzi kemakeriri ikantake Jesús: “÷Impaityaa-kama avisakoshiretaatsine?” ²⁷Ipoña ikantziri Jesús: “Tzimatsi opaiyeta pomerentsitzimoyetariri atziri, iriima Pava te opomerentsitzimotari.” ²⁸Ari ikantanake Pedro: “Jirika nokarataiyakeni naaka, nookayetanakero okaratzi tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.” ²⁹Ikantanake Jesús: “Omaperora, tzimatsirika kovanaarori impinkathariventairi Pava, irootake jookaventantanakarori ipanko, ashtariri, irirentzi, iina, ipoña irovaiyaneete, ³⁰tema osheki impayetariri Pava irika, ari anaanakero okaratzi jookaventanakari. Ari inkempitairiri eejatzii apaata aririka iriñeero kantaitaachaneri añaantarentsi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota irovamagaiteri
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

³¹Ipoña Jesús japatotairi karatatsiri 12 iriyotaane, ikantziri: “Aatayeera iroñaaka Jerusalén-ki. Ari omonkaryaari onkarate avishimoterine Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyetakeriri pairani kamantantaneri. ³²Arira iraakaantaiteri, irayeri atziri kaari asheninkata. Iniroite ishironztimentavaitaityaari, inkemaantsitakaityaari, impoña inchoontaporovaitaiteri. ³³Aririka onkarate impasavaitaiteri, ari irovamagaiteri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzii.” ³⁴Iro kantamaitacha, te inkemathatero irikapayeeni ikaratzi

kemavetainchari, tema te inkovaitte inkemathatakagaiteri.

Jamenakagaitairi Jericó-satzi

(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵Ikanta Jesús areetzimataka nampitsiki Jericó. Ari isaikiya aparoni mavityaakiri avotsinampiki ikampitantzi impashiityaari. ³⁶Ikemake mavityaakiri, josampitakeri avisayetatsiri atziri, ikantziri: “¿Ipaita pokatsiri?” ³⁷Ikantaitanakeri: “Ipokatzi Jesús, ipaitaitziri Nazaret-satzi.” ³⁸Irojatziki ikaimantanakari, ikantziri: “iJesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataka naaka!” ³⁹Osheki ikisathaveetanakari irimairetantyaari. Eekero ikaimanakitzi shintsiiini, ikantziri: “iCharinentari David-ni, pineshinonkataka naaka!” ⁴⁰Ari ikatziyapaaka Jesús, ikantziri: “Pamakenari jaka.” Ikanta jamaitapaakeneri, josampitavakeri. ⁴¹Ikantziri: “¿Tsikama pikovi nonkantaimi?” Jakanake mavityaakiri, ikantziri: “Nokovi nokiryagai, Pinkathari.” ⁴²Ikantziri Jesús: “Kantatsi pokiryagai, iro ovashinchagaimi paventaana.” ⁴³Omapokashitanaka jamenanai, joyaatanakeri Jesús, kimoshire ikantaventanakari Pava. Ikanta atziriite iñaakero okaratzi jantakeri Jesús, jimatanakero iriroriite itharomentaventanakari Pava.

Jesús ipoña Zaqueo

19 ¹Ikanta jareetapaakara Jesús Jericó, janiitapaakero nampitsiki. ²Ikanta aparoni shirampari ijevare kovakotziriri kireeki isheninka ipaita Zaqueo. Ashaarantzinkari inatzi. ³Ikovaperotake irirori iriñeeri Jesús. Iro kantacha te onkante tema osheki atziri otzikaakeriri, ikaraporoityokitziini

eejatziki. ⁴Ipoña jeevatanake Zaqueo, ataitapaake inchatoki inkene iñeeri Jesús, tema ari inkenapaakeri. ⁵Ikanta jareetapaaka jataitakera, jamenapaake jenoki, iñaapaakeri, ikantziri: “Zaqueo, payiitanake thaankiini, tema ari noshiretaro nomayimotemi pipankoki.” ⁶Thaankiperoini jayiitanake Zaqueo. Kimoshire jaanakeri ipankoki. ⁷Ikanta jiñeetakeri, ñaavaitanake atziriite ikantziri: “¿Opaitama ikyaavankotantariri Jesús aparoni kaariperoshiretatsiri?” ⁸Ipoña ikantake Zaqueo: “Pinkathari, ari nompakeri ashinonkainkari kashetani nashaakaro. Tzimatsirika ipaita namatavitakeri nokoshitziri, ari noipiyeeneri onkarate 4 nayitakeriri.” ⁹Ikantanake Jesús: “Iroñaaka piñeero pavisakoshiretai. Tema pimatanaairo pikempitakotanaari Abraham-mirinkaitejanori. ¹⁰Tema iro ipokantakari Itomi Atziri ikokovayetairi ikaratzi peyaashivetainchari irovavi-saakoshireyetairi.”

Joshiyakaaventaitziri 10 kireeki

¹¹Irojatziki ikempisantaiyakeni atziri iñaaventakeri Jesús. Ipoña joshiyakaaventanakeri, tema iñaajaantake atziriite koñaaroini impinkathariventantai Pava, tema jiñaakero irootaintsi irareetzimataiyaani Jerusalén-ki. ¹²Ikantanake: “Tzimatsi aparoni jevari jiyaatake pashineki nampitsi, impinkatharitakaiteri, impoña impiye. ¹³Japatotanakeri 10 iromperatane, ipanakeri 10 kireeki, ikantayetanakeri: ‘Pantavaitakairi kireeki nopayetakemiri, irojatziki nompiyantapaakyaari.’” ¹⁴Iro kantachari tzimatsi kaari koverine impinkathariventante. Jotyaaantaitake kantatsineri: ‘Te nonkovaiyeni impinkatharite.’ ¹⁵Ikanta ipiya, aritake impinkatharitakaitakeri.

* 19.4: Kantakotachari jaka inchatto, irootake ipaitaitziri pashineki nampitsi sicómoro.

* 19.13: Ikantakoitziri jaka kireeki, iri ipaitayeetziri pairani “mina.” Iñaantaityaari iraaeyeeteri aparoni mina, ontzimatyete irantaventaitei inkarate mava kashiri.

Japatotapairi iromperatane ipayetanakeri kireeki, ikovi iriñeeri tsika ikanta jantavai-takaakeri iireekite. ¹⁶Jetapaakaro ipokake aparoni, ikantapaake: 'Pinkatharí, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 10.' ¹⁷Ikantanake irirori: 'Kameethatake nomperatane, kapiche pikyaaryootake, aritake piñaakero pijevaventero onkarate 10 nampitsi.' ¹⁸Ari ipokapaake pashine iromperatane, ikantapaake: 'Pinkatharí, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 5.' ¹⁹Eejatzi ikantanakeri irirori: 'Ari pinkempityaari eeroka, ari piñaake pijevavente onkarate 5 nampitsi.' ²⁰Ipokapaake pashine, ikantapaake: 'Pinkatharí, jirika piireekite kameetha noponatakemiri. ²¹Tema iniroite notharovakaami omaperotatzimi pimashirenkata, te piñaakotya poshekyaanteriri piireekite.' ²²Ikantanake irirori: 'Kaariperori nomperatane pinatzi. Eeroka apeshityaarone okaratzi pikantakenari. Piyoveta ovanaa nomashirenkata, te noñaakonetya noshekyaanteriri noireekite. ²³Piñaaveta eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaimirine noireekite, ari irosheki-neentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.' ²⁴Ari ikantziri atziri piyotainchari: 'Payiteri kireeki, pimperi oshekyaaakeriri ikaratzi 10.' ²⁵Ikantaiyanake atziri: 'Pinkatharí, ñopaitama impantaityaariri, tema tzimake irirori 10 kireeki pipakeriri inkaaranki?' ²⁶Eekero ikantatzi ashitariri iireekite: 'Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaataye iriñeero eero otzimimoperoyetairi.' ²⁷Ikantake eejatzi: 'Pamakeri ikaratzi kisaneentanari kaari kovatsine nompinkathariventero, noñeeri pinthatzinkenari.'"

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11. 1-11; Jn. 12.12-19)

²⁸Ithonkanakero ikantakeri Jesús, eevatanake jiyaaatziro Jerusalén-ki.

²⁹Ikanta jareetzimataka nampitsiki Betfagé ipoña Betania omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jotyaaantakeri Jesús apite iriyotaane. ³⁰Ikantakeri: "Piyaate nampitsiki amontetakari. Ari piñeeri evonkiri burro inthatakotya, tekera ikyaakoitairiita. Pintharyaaakoteri, pamakenari jaka. ³¹Aririka irosampiitavakemi: '¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?' Pinkantanakeri eeroka: 'Ikovatziiri Pinkathari.'" ³²Jataiyanakeni jotyaaantaitakeri, jiñaakero okaratzi ikantaitakeriri. ³³Ithataryaakotapaakeri burro. Josampitakeri ashitariri, ikantziri: "¿Pinkanterika pithataryaakotantariri?" ³⁴Ikantanake irirori: "Ikovatziiri Pinkathari." ³⁵Irojatzí jamantakaniriri. Jovanketakeneri manthakintsi imitzikaaki, ikyaakotakaitakari Jesús. ³⁶Ikanta janiitakaanakerira Jesús burro, jomaronkashiitanakeri manthakintsi avotsiki tsika inkenanakera. ³⁷Ikanta jiyotaapiintakeri Jesús, oirinkimataka otzishi Olivos, ikaimaiyini itharomentaventanakari Pava, tema iñaayetapiintakero itasonkaventantake Jesús. ³⁸Ikantaiyini:

iKaakitataike avinkatharite! Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaaantakeriri.

iSaikakaayetairi kameetha nampitarori inkiteki!

iIro aritataitatsi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokitajaantzira inkite!

³⁹Ikanta Fariseo saikayetaintsiri eejatzi janta, ikantakeri Jesús: "Iyotaaneteri, pinkisathateri piyotaane." ⁴⁰Jakanake Jesús, ikantzi: "Aririka noimairentakeri ikaratzi kaimayetaintsiri, kempitaka ari onkantakemi mapí onkaimanake iroori."

⁴¹Ipoña jareetzimatapaaakara Jesús Jerusalén-ki, jiraakotapaakaro iñaapaakerora. ⁴²Ikantzi: "iOsheki aritemi pinkemathataajatavakeromi iroñaaka iroora

kitaita piñaantaiyaarori pisaike kameetha! Iro kantamaitacha eero okantzi tema mavityaaki ikantakaita-kami. ⁴³Tema irootaintsi impoke kisaneeentzimiri, irovetsikayetashitapaa-kemi iraperotantyaamiri. Inthonka intapotapaakemi overaa potanto, eero piñeero tsika pinkene pishiye. ⁴⁴Ari imporokakoitakemi, irashiryeytaari maaroni. Eero iñeetairo mapipayeeni okaratzi oveviryayetchari ironaaka, okantakaantziro te piyotavakeri itzimi pokashitakemiri.”

Jomishitoviri Jesús pimantayetsiri tasorentsi-pankoki

(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

⁴⁵Ipoña ikyaapaake Jesús tasorentsi-pankoki, jomishitovapaakeri pimantayetsiri eejatzi ikaratzi amanantayetsiri. ⁴⁶Ikantayetziri: “Pairani josankinaitakero kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintaitenari.’ Iro kantamaitachari eeroka pamatavitantapiintake janta pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.” ⁴⁷Arira ikantapaakitya Jesús jiyotaantzi kitaiteriki tasorentsi-pankoki. Iro kantacha ijevare omperatasorentsitaneri, itsipatakari iyotzinkariite ipoña antarikonaita, jamemenatakero tsika inkenakairo irovakaanteri. ⁴⁸Te onkanta-maitya iriñe tsika inkenakairo, tema ovayempita ikantaiyakani atziriite ikempisantziri Jesús.

Ishintsinka Jesús

(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

20 ¹Ikanta Jesús jiyotaayetakari atziri tasorentsi-pankoki, iñaaventziniri Kameethari Ñaantsi. Irojatzii ipokantapaakari ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake antarikonaita eejatzi. ²Josampi-tapaakeri Jesús, ikantziri: “Pinkantena, ñipaitama otyaantakemiri poñaakantero

pishintsinka?” ³Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Tzimatsi eejatzi nosampitemiri naaka, ontzimatyepakena. ⁴Tema joviinkaantantake Juan-ni, ñipaitama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Iriima otyaantakeri atziri?” ⁵Ari ikantavakaiyanakani irirori: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeriri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisantantari?’ ⁶Irooma ankanteri: ‘Añaajaantzi atziri otyaantakeriri,’ ari ishemyeetakai. Tema maaroni atziriite ikantaiyini kamantantanteneri inatzi Juan-ni.” ⁷Irojatzii ikantantaiyakani: “Te niyote ipaita otyaantakeriri.” ⁸Ari ikantzitanakari Jesús irirori: “Eejatzi naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Kaariperoshireri antavarentzi

(Mt. 21.33-34; Mr. 12.1-11)

⁹Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri atziriite, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankitzirori chochokimashi. Ipoña jamenake impaitya amenerone ivankire-mashi, jatake irirori intaina osheki ipeyaka. ¹⁰Ipoñaashitaka jotyaaantai iromperatane iragaatemi okitho ivankire. Ikanta iñaavakeri antavarentzi, ipasavaitavakeri, joipiyeeri tekatsi iraanai. ¹¹Jotyaaantake pashine. Ari ikempitaakeri, ikisavaitavakeri, itsitokavaitakeri, joipiyeeri eejatzi tekatsi iraanai. ¹²Ipoña jotyaaantake mavatanantsiri iromperatane. Ari ikempitaitakeriri eejatzi, jantavaitavakeri, joipiyakeri. ¹³Ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘¿Tsiaktya nonkantyaaka? Iriirika notyaantake netakotane notomi naaka, ari iñaapinkathakeri.’ ¹⁴Ikanta antavarentzi iñaavakeri itomi ipokake, ikantavakaiyani: ‘Jirika ipokake ashitaiyaarone apaata pankirentsimashi. Thame avamayeri, ayeroota aaka.’ ¹⁵Jaavakeri, jaanakeri othapikitapaara pankirentsimashi, jovakeri. ¿Opaitama iranteri

ashitarori pankirentsimashi? ¹⁶Tema impokanake irirori, irovakeri maaroni aamaventarori irovane, iramenai pashine atziri.” Ikanta irikaite ikaratzi kemakerori ikantakeri Jesús, ikantaiyanake: “iOnka-mintha eero omata!” ¹⁷Ipoña Jesús ikempoyaanakeri atzirite, ikantanakeri: “¿Opaitama okantziri osankinatainchari? Imanintavetakaro mapi irikaite ovetsikirori pankotsi.

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamin-tsi.”

¹⁸Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iriñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri.

**Iñaaventakota kireeki
impayeeteri pinkathari**

(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹Ari ikovavetaka ijevare omperataso-rentsitaari itsipatakari iyotzinkariite irakaanterimi Jesús, tema jiyotake iriitake iñaaventakotzi. Temaita onkante, osheki itharovakaayetakariki atziri piyotainchari. ²⁰Ipoña jotyaaantaitake amamenavarentzi, inkempitapaakyaari atziri kameethashireri, ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús, inthavetakotzimaityaari pinkathariki. ²¹Ikanta jareetaiyaka, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaanteneri, okaratzi piñaanetari eeroka irooperori onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziri eeroka kyaaryooperoini inintakaantziri Pava. ²²¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?” ²³Iro kantamaitacha Jesús jiyotavake ikovatzi iramataviteri ikaratzi osampitakeriri, ikantanakeri irirori: “¿Opaitama piñaantantanari? ²⁴Intsityaa poñaakenari kireeki. ¿Ipaitama ashitarori iporo oshiyakaantainchari? ¿Ipaitama

ashitarori ivairo eejatzi?” Ikantaiyini: “Irashi César.” ²⁵Eekero ikantatzi Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri. Irooma okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaa-yetzimiri irirori.” ²⁶Te inkitsirinkerinkompitakaiyaari, intaani ipampoyaanakeri ikemakera ikantake, tekatsi inkantanake.

**Josampitakoventaitziro aririka
irañagai kamayetatsiri**

(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetatsiri eero jañagai kamayetatsiri. Josampitapaakeri Jesús, ²⁸ikantapaakeri: “Iyotaa-nari, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri: ‘Aririka inkame aparoni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi iragairo irirentzi iinantaiyaaro irirori.

Aririka ovaiyantai tsinane, kempivaitaka iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.’ ²⁹Thame oshiyakaaventavakero: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatzi. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekera osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina.

³⁰Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyantakairo. ³¹Ipoñaavetapaaka mavatanaintsiri itzimi, eejatzi ikempitaka irirori. Ari ikantakari maaroni ikaratayakenira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni ovaiyantakairone tsinane. ³²Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori. ³³Aririkami iriñaayetaimi apaata ikamayetakera, ¿tsikama itzimi oimentaperotari tsinaneka? Tema ari ikaratzi 7 jiiinantavetakaro.”

³⁴Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Intaanira jaayetzi iina atzirite añaa-yetziri iroñaaka jaka, jaakaavakaayetaro iina eejatzi. ³⁵Iriima inkarate kitsirinkai-

rone irañaayetai apaata ikamavetakara, eero jaayetaisi iina, eero jaakaavakaaye-taatsi iina eejatzi. ³⁶Tema eero iñaapairo inkaamanetapai janta, inkempitapayaari maninkariite, tema itomi Pava jinayetaatzi jañaayetaira. ³⁷Irooma ikantakota irañaayetai kamayetaintsiri, ¿tema piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanantantakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri:

Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathatziiri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

³⁸Ari ayotziri, añaayetatsira irirori, tema te imatziro kaminkari iriñaapinkathateri Pava, intaani añaayetatsiri. ¿Ñaakero? Tema ikaratzi kamayevetachari, irojatzi jañiiimotziri Pava.” ³⁹Ari ikantanake aparoni iyotzinkari: “Iyotaantanerí, ari pimatajaantakero.” ⁴⁰Tekatsira kovanaatsineri irosampitanairi.

¿Ipaita charinentariri Cristo?
(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹Ipoña Jesús josampitantake, ikantzi: “¿Opaitama ikantantaitari, ‘irika Cristo-tatsine icharine irinatye David-ni?’ ⁴²Aña iri David-ni osankinatakero kantatsiri:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite, ikantziri: Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

⁴³Irojatzzi apaata novasankitaantaiyaariri ikaratzi kisaneentayetakemiri, Ari paatzikairiri pinkempitakaantairi pimakoryaakiimento.

⁴⁴Ñaakero, ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?’

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵Maaroni atziriite ikemaiyakeri Jesús ikantakeri iriyotaane: ⁴⁶“Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki invetaro

irovaneenkatziiitya, ishametakaayetero iithaarethanthanaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaityaari aririka iriñeeteri. Aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiintziro irosatekya niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya.

⁴⁷Jampoyetaro eejatzi kamaimetzinkaro jaapithayetziro opanko. Iro josamaninkantayetarori jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha osheki irovasankitaayeetairi.”

Ashinonkainkaro tsinane
(Mr. 12.41-44)

21 ¹Ari jamenaminthatziri Jesús irika ashaarantzinkari joteyetziri iireekite janta joteyetapiintzirira. ²Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro ashinonkainkaro oni, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki. ³Ikantzi Jesús: “Omapero anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetainchari. ⁴Tema ikaratzi oteyevetainchari osheki ikashiya-kaavetariri Pava, jotetashitakari tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka kamaimetzinkaro, apintziryakeri otetakeri oireekite amanantantyaarimi ovarite.”

Iñaaventziro Jesús omporoke tasorentsipanko
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵Tzimatsi kantayetaintsiri: “Kameetha inatzi mapi jovetsikantayeetarori tasorentsipanko, ovaneenka okanta.” Ipoña ikantanake Jesús: ⁶“Okaratzi piñiiri ovetsikayetainchari, irootaintsira iraperoyeetero imporokaiteero, eero iñagaitairo peviryaaayetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷Ipoña josampitaitanakeri, ikantaitziri: “Iyotaanarí, ¿tsikapaitema omatya

pikantakeri? Aririka omonkaratzimata-
kya, ¿tsika onkantyaaka iriyotantai-
tyaari?”⁸ Ari jakanake Jesús ikantzi:
“Paamaventya jamataviitzimikari. Tema
osheki kovatsine iramatavitemi apaata,
impairyapaakero novairo, inkante:
‘Irootaintsira omonkaratzimatya,
Naakatake Cristo.’ Eerora poyaatziri.⁹ Ari
pinkemakotakero ovayiritaantsi,
maimanetavakaantsi, paamaiya omapoki-
mikari, tema ontzimatyete omonkarayetya
iroka, iro kantacha eekero iyaatatyete.

¹⁰ Irantaminthataavanaakya maaroni
nampitsiki inkarate iromityaantayeteri
pinkathariyetatsiri.¹¹ Iriñeetero osheki
onikayetya kipatsi, intashaaneentayeete,
irimantsiyayeete. Iriñeete eejatzi osheki
intharovakaayeetyaari, iriñeete inkiteki
kaari iñetapiintzi.¹² Iroora etayetanyakaa-
rone irakaantavaitanakemi atziri, imaima-
nevaitanakemi. Impoña impasatakaantavai-
taitemi japatotapiintaita, irashitakotakaanta-
vaitemi. Iraayetanakemi isaikayetzi
pinkatharentsijanori okantakaantziro
pipairyana pikempisantaana.¹³ Iroora
omayetantyaari iroka onkantya piñaaven-
tantaanari janta.¹⁴ Ontzimatyeteera
paventaiaana naaka, eero pipomerentsiven-
tashivaitaro ompaitya pinkantapaakeriri.
¹⁵ Tema naaka iyotakaimirone, ari onkantya
eero piñaantaro impiyatyaami onkarate
pinkanteriri.¹⁶ Arira piñaake irakaantemi
ashitamiri, irakaantemi pirentzi, irakaan-
temi pisheninkathori eejatzi. Tzimayetsira
irovamaakaantaite.¹⁷ Osheki piñeero
inkisaneentaitemi okantakaantziro
pipairyana pikempisantaana.¹⁸ Iro
kantamaitacha eero opeyakaantaajata
aparoni piishi.¹⁹ Aririka pamavetero, iroora
piñaantayetaiyarori pavisakoshireyetai.

²⁰ Aririka piñaake intapotapaakero
ovayiriite Jerusalén, ari piyote monkarata-

paaka iraperoitantyaarori.²¹ Inkarate
nampitaiyarone apaata Judea-ki, ontzima-
tyeera ishiyayetai otzishiki. Inkarate
saikatsine tsika inampitaitaro, ari
impoñeeya irishyanake. Inkarate
saikatsineri irovaneke, eero ipiyapanaata
ipankoki.²² Tema ipiyakoventaitatyaari
irikaite, ari omonkaratayetyaari okaratzi
josankinayeetakeri pairani.²³ Inkantama-
cheetero apaata onkarate thomonteyeta-
tsine, eejatzi onkarate tzimayetsine
eentsite eeniro ithotayetzi! Tema antaro
onkantya irashinonkaayeetya aririka
irovasankitaayeetairi.²⁴ Iraperoyetairimi
Jerusalén-satzi. Iromperatane irovayetairi
atziri poñaayetachari pashineke nampitsi.
Iri oipatsitakerori nampitsi Jerusalén-ki
kaari asheninkata, irojatziki omonkaratantai-
yaari okaratzi ikovakaakeriri Pava irikaite.”

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵ “Ari iriñeetake apaata kaari iñetapiintzi
inkiteki, impashineyetai ooryaatsiri, kashiri,
eejatzi impokiro. Ari onkempityaari
kipatsiki, iniroite irashinonkaayetaiya
atziriite, eero jiyotai ompaitya irantayetairi
onkantakaantero oyameninka otamakaane
inkaare.²⁶ Ari ovamaimatakeri itharonka
atziriite impampithashiretakotero onkarate
avisatsineri jaka kipatsiki. Ari irimatzi-
kyaaro eejatzi inkiteveri otzimimoyetziri
ishintsinka, osheki inkakantayetanakya.
²⁷ Aripaitera impokai Itomi Atziri, inkenapai
menkoriki, iriñeetavairo ishintsinka, eejatzi
irovaneenkaro.²⁸ Aririka piñaayetakero
etanakyaaro kantayetachane, ovenokata-
mako pinkantya tema irootaatsi intsiparyaa-
koventayeetemi.”

²⁹ Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi:
“Pimpampithashiretakotero tsika okanta
piñaayetapiintziro inchatopayeeni.*

* 21.29: Iro ikantaitziri jaka piñaayetapiintziro inchatopayeeni, pankirentsi higuera shookatsiri pashineke nampitsi.

³⁰Aririka piñaakero eeshiyetai, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai. ³¹Iroora piyoteri eerokaite, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, irootaatsi impinkathariventantai Pava. ³²Omaperi nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatziri iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri. ³³Eero okantaita-tyaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoiitaatyeeni iroori.

³⁴Aamaventa pinkantayetaiya eerokaite, eero otyaami piyaariperonka, ayimavaitemi eejatzi pishinkitya, onkantzimovaiyetyaami. Ñaa jomapokaitzimikari. ³⁵Inkempiitapaakyaaro aparoni ivirentsi. Ari irivitaiyaari ikaratzi saikayetatsiri kipatsiki. ³⁶Paamaiya, aakoven-ventena eero nokemaantsitantaronañaaventayetainchari. Povetsikashiretakaiyaana nomonthaantavaiyaariri Itomi Atziri.’”

³⁷Tema kitaite jiyotaantzi Jesús tasorentsipankoki. Irooma tsiteni, jiyaatzi otzishiki Olivos, ari jimayiri. ³⁸Ananenka-yetaka osheki atziri ikempisantziri Jesús jiyotaantzira tasorentsipankoki.

Ikamantavakaita irakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5, 14-15; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

22 ¹Irootaatsi iroimoshirenkaitero jovantapiintaitarori tantaponka ipaitaitziri kitaite Anankoryaantsi. ²Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: “Thame avamaakaanteri Jesús.” Iro kantamaitacha iniroite itharovakaayetakeri atziriite.

³Ikanta Judas ipaitaitziri eejatzi Iscariote ikaravetapiintari 12 iriyotaane Jesús, ikamaarishiretakaanakeri Satanás.

⁴Jiyaaashitakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ikinkithavaitakaakeri tsikapaita irakaanteri Jesús. ⁵Iniroitera

ikimoshiretaiyanakeni jevari, ikamantavakaiyaka imperi kireeki. ⁶Aripaite jamemenatanakero Judas tsikapaita irakaanteri, eero jiyotzimaita atziriite.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane (Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

⁷Ari omonkaratapaakari kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jovamaapiintaitziri eejatzi oisha jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. ⁸Ipoña Jesús jotyaantakeri Pedro itsipatanakari Juan, ikantakeri: “Piyaate ponkotsitakaante oyaari kitaite Anankoryaantsiki.” ⁹Ikantaiyini irirori: “¿Tsika janta pikovika nonkotsitakaante?” ¹⁰Ikantzi Jesús: “Aririka pareetzimatakya nampitsiki, ari pomonthaakya shirampari aakotzirori iriñaate kovityaaniki. Poyaatzishitanakeri irojatziri pankotsiki tsika inkyapaake. ¹¹Tsikaarika inkyapaake, pinkanteri ashtarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane, iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi.’” ¹²Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero inkene irovaitya. Arira ponkotsitakaanteri janta.” ¹³Jataiyake iriyotaane, jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaanteri iroyaari.

¹⁴Okanta omonkaratapaakari irovantyaari, saikapaake Jesús itsipatakari iriyotaane. ¹⁵Ipoña ikantakeri: “Tema irotaantsi noñeero inkemaantsitakaitena, iniroite nokimoshiretzi ovaiyani iroñaaka kitaite Anankoryaantsiki. ¹⁶Tema eerora novitaaro iroka, irojatziri apaata omonkaratantaiyaari impinkathariventantai Pava, aripaite napiitapairori.” ¹⁷Ipoña jaakotakero imiretairori, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Pirero iroka, pantetaiyaaro pikarataiyini.

¹⁸Tema eero niritaaro naaka, irojatziri

apaata aririka omonkarataiya impinkathariventantai Pava.”¹⁹ Ipoña jaanakero tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi, tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishiretapiintantyaanari.”²⁰ Ari ithonkakero jovaiyani, jaakotakero imiretairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootake shitovatsine onkantya iravisakotantaiyaari osheki atziri. Irootakera oñaakantairone ovakerari antzimotavakaiyaari.

²¹ Omapero nokantzi: Pikarataiyakeni payootana, tzimatsira aparoni pithokashitenane irakaantena. ²² Tema omapero impeyaakotya Itomi Atziri, ari matzimaitaka ikovaitakeri pairani. Iro kantacha. iInkantamacheeteri aakaanterine!”

²³ Ipoña iñaanatavakaiyanakani iriyotaane, ikantzi: “¿Itzimikama materone?”

Tsika itzimi iriiperotatsine

²⁴ Ipoña iñaanatavakaiyakani iriyotaane, ikantzi: “¿Tzikama itzimi iriiperotatsine apaata?”²⁵ Ipoña ikantanake Jesús: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkatharitsiri jaka, jomperatanta. Tema iriipero jinayetzira ipashitantayeta ikosheka iromperantyaari. ²⁶ Eerora pimatziro eerokaite aririka piriiperoyete iroñaaka, aña pinkempitakotyaari iyaapitsi jovaiyantatziri. Aririka pijevatakaante, pinkempitakotyaari otzikataari. ²⁷ ¿Tzikama itzimi iriiperotatsiri? ¿Tema iriitake iriiperotatsiri kempitariri oyaaventachari irantavaitaiteneri? Irooma naaka nonkempitakaantya pantavaitakaanemi povená.

²⁸ Iro kantamaitacha, eerokaite tsipatapiintakanari, noñaayetzirora okarlatzi pomerentsitzimoyetanari. ²⁹ Irootake noshinetantemirori pimpinkathariventante, ikempitaakenarora Ashitanari naaka ishinetaakenaro. ³⁰ Ari piñeero ankarate avaiya, iravaitai janta tsika nompinkatharitari. Ari pinkempitaiyaari ikantara aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento, pimpinkathariventayetairi maaroni incharinentayetyaari Israel, karatatsiri 12 jinashiyeta.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro (Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

³¹ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Simón, ikampitantakemi Satanás iriñaantashireyetyaami, inkempitakaan-temi intsikaatayeemimi.”³² Iro kantamaitacha osheki namanakoventakemi eero povashaantantaro pikempisantanairi. Tema aririka pimpiyashiretapaake, eerokatake aavyaashiretakaapaakerine pisheninka.”³³ Ari jakanake ikantanake: “Aña ayimatakana Pinkatharí ankarate irashitakoitai, aritake ankarate eejatzi irovomagaitai.”³⁴ Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Pedro, nonkantemi, iroñaaka tsirenika, tekeraata iriñe tyoopi, mavasatzitake papiitero pinkantake: “Te noñiiri Jesús.””

Tharato ipoña osataamentotsi

³⁵ Ipoña Jesús josampitanakeri ikarlatzi iriyotaane, ikantziri: “Chapinkiranki notyaantakemi tera paanake pitharate, tera paanake pi-zapato-te. ¿Tzimatsima kovityiimotakamiri?” Ikantaiyini irirori: “Tekatsitya.”³⁶ Ipoña ikantziri eejatzi: “Aritatsira iroñaaka payero pitharate.

* **22.31:** Ikantakoitziri jaka intsikaatayeemimi, ari ikempitaitzirori trigo-pane itsikaataitziro. Tema intsikaataitakero, iyoshiitanakya oshiteki kaari apantyaarone. Irootake joshiyakaaventaitantariri iriyotaaneete ikempitakotaro itsikaataitziro trigo-pane. Tema ari iriñeeteri tera irimatero inkameethashirete.

Iriima inkarate kaari tzimatsine irosataamento, impimantero iithaare, iramanantantyaari. ³⁷Tema omapero omonkaratya okaratzi josankinatakoitakenari pairani, kantatsiri:

Ari itsipataitakeri kaariperoshireri. Eero okantashita iroka, ontzimaty e omonkaratya.” ³⁸Ikaimaiyanakeni iriyotaane: “Pinkatharí, tzimatsi jaka apite osataamentotsi.” Ikantzi Jesús: “Aritapaake.”

Jamani Jesús Getsemani-ki
(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

³⁹Ipoña ikenanai Jesús otzishiki Olivos ikempitapiintzirora, ari itsipatari iriyotaaneete. ⁴⁰Ikanta jareetaiyakani janta, ikantapaakeri iriyotaane: “Pamanaiyeni eeroka jaka inkempoyaa-ventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.” ⁴¹Ari jovaaneentanaka irirori. Otyeerovapaaka kipatsiki, amanapaake. * ⁴²Ikantzi jamani: “Ashitanarí, iroorika pikovakaanari, paavyaakainaro pintsiparyaakoventenarimi onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantamaitacha, eerora pantanaro nokovavetari naaka, aña iro panteri okaratzi pikovakaakenari eeroka.” ⁴³Ari jomapokapaaka maninkari poñaachari inkiteki, ishintsishiretakapaakeri. ⁴⁴Tema iniroitera okantzimoshireneentanakari, jamanaperotanake. Iro oshitovantanakari iramasavitane okempivaitanakaro iriraane thaatanainchane ovitenkapaaka kipatsiki. ⁴⁵Ikanta jamanake, piyapaaka, iñaapaatziiri iriyotaane jimagaiyini okantakaaro jovashiretaiyani. ⁴⁶Ikantapaakeri: “¿Opaitama pimaantari? Pinkakitaiyeni, pamane eeroka inkempoyaaventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Iñaavaiminthaitzi Jesús, iñaashitakeri pokaiyeentsiri. Iri eevatapaintsiri Judas ikaravetapiintari 12 iriyotaane. Jontsitokapaakeri Jesús inthovoroteri. ⁴⁸Ipoña Jesús ikantavakeri: “Judas, ¿Arima pipithokashitariri Itomi Atziri pithoprotapaakeri?” ⁴⁹Ikanta iñaavakero ikaratzi itsipatakari Jesús, ikantanakeri: “Pinkatharí, thame ampiyatantyaari osataamento.” ⁵⁰Akotanake, itotzitakeri irakojanori iyempita irotzikatane ijevajanore omperatasorentsitaari. ⁵¹Ari ikantzi Jesús: “Aritapaake, eero pimaimanetziri.” Ipampitzitairi iyempita, eshitakotanai itoveetakari. ⁵²Ipoña Jesús ikantanakeri ikaratzi pokashitakeriri, ijevare omperatasorentsitaari, aamakoventarori tasorentsipanko, antarikonaite, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitantanari posataamento, ipoña pipasamento? ⁵³¿Tema piñaavetapiintana tasorentsipankoki niyotaantzi? ¿Kaarima paantana janta? Aritake onkantya, tema aripaitera jimatakaimiro iroñaaka tsireniveri kaari pimatzi pairani.”

Ikantzi Pedro: “Te noñiiri Jesús”

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18. 12-18, 25-27)

⁵⁴Ikanta joosoitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira ijevajanore omperatasorentsitaari. Impoitatsi Pedro irirori joyaatakoventziri intainaini Jesús. ⁵⁵Ipoña jovaampataitake paampari pankotsinampiki, jakitsitaiyani. Ari isaikitapaaka eejatzi Pedro jakitsita. ⁵⁶Okanta aparoni tsinane omperataaro, oñaapaakeri Pedro isaiki jakitsita. Opampoyapaakeri, ari okantzi: “¿Tema

* **22.41:** Kantakotachari jaka jovaaneentanaka, tema jovaanakara kapiche Jesús, te osamani iriyaate, okempivaitakaro overaa osanthatziranki aririkami irapishoonkaitero mapi.

irijatzi irika itsipatapiintakari Jesús?”
⁵⁷Iro kantamaitacha Pedro, ikantanake irirori: “Te noñeeri.”⁵⁸Okanta osamanii-tyaake, ikenapai pashine, ikantapairi Pedro: “¿Tema eejatzi eeroka ari pikaratziri Jesús?” Ikantanai Pedro: “Tera naaka.”⁵⁹Iro osamani eejatzi, tzimatsi pashine kantapaakeriri Pedro: “Omaperotyaa eerokatake tsipatariri Jesús chapinki, tema Galilea-satzi pinatzi.”⁶⁰Ipoña ikantanai Pedro: “Te niyoteri pikantanari.” Aripaite iñaanake tyoopi.⁶¹Ari ipithokapainta Jesús, jamenapaintziri Pedro. Irojatzi ipampithashiretananakari Pedro ikantakeriranki: “Tekera iriñe tyoopi, mavasatzi pinkante: “Te noñiiri Jesús.””⁶²Shitovanake jakakiroki, iniroite jiraavaitanaka.

Ipasavaitziri Jesús

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

⁶³Ikanta irikaite ikaratzi aamaventakotariri Jesús, ishironaventavaitakari, ipoña ipasavaitziri.⁶⁴Jotzimikaportakeri, jomposaporomaitari, ikantziri: “¿Tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa piyote ipaita omposaporotakemiri?”⁶⁵Tzimatsi osheki opaita ikantavaitziriri kaariperori ñaantsi.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶Ikanta okitaitamanake, apatotaiyakani ijevajanore omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonaite, ipoña iyotzinkariite. Ari jamaitakeriri Jesús, josampiitakeri, ikantaitziri: ⁶⁷“Pinkantena, ¿Eerokatakema Cristo?” Ari ikantzi irirori: “Aririka nonkantakemi, eero pikempisantana.”⁶⁸Aririka nosampitemi, tema eero pakana, eero papakaana eejatzi.⁶⁹Iro kantamaitacha etanakyaa-rora iroñaaka, ari iriñeero Itomi Atziri isaike irakojanoriki Pava iroñaakantairo ishintsinka.”⁷⁰Ipoña ikantaiyanake

ikaratzi apatoventakariri: “¿Eerokata-kema Itomi Pava?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantatsi naakatake.”

⁷¹Irojatzi ikantantaiyanakari: “¿Ipaitema ankoveri iroñaaka? Aakatake kemaiyakerini ikantakeri.”

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

23¹Ipoña ikatziyeyanaani ikaratzi apatotainchari, jaanakeri Jesús Pilato-ki.²Ikantapaakeri Pilato: “Irika atziri osheki jovaariperotakero nampitsi, ikaminaakeri atziriite eero ipantaari kireeki pinkathari César, ikantake eejatzi Cristo inatzi iri pinkatharitatsi.”³Ipoña Pilato, josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?” Ari jakanakeri ikantzi: “Irootake pikantakeri.”⁴Ikantziri Pilato omperatasorentsitaari, eejatzi maaroni atziriite: “Tekatsitya noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.”⁵Iro kantamaitacha atziripayeeni eeniro ishintsitanakitziri ikantzi: “Osheki ikaminaantake irika irimaimanetante atziriite nampitsiki, jetanakaro Galilea-ki irojatzi iroñaaka jaka Judea-ki.”

Jovavisaitakeri Jesús janta Herodes-ki

⁶Ikanta ikemavake Pilato ikaminaantake Galilea-ki, josampitakoventanakeri Jesús irirorika Galilea-satzi.⁷Ikematzi ikantaitzi iriitake. Jovavisaakeri Herodes-ki ipokira irirori jareeta Jerusalén-ki.⁸Ikanta Herodes iñaavakeri Jesús, iniroite ikimoshiretanake, tema osheki ikovavetapiintaka iriñeeri, osheki ikemakoventakeri eejatzi okaratzi jantayetakeri, ikovaperotake iriñeeri irirori intasonkaventante.⁹Osheki josampitavakeriri. Iro kantamaitacha Jesús te irakeri.¹⁰Ari isaikitakari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotanteneriite, osheki ikantakovetakariri.

¹¹Ikanta Herodes itsipatakari irovayirite irirori, imanintashiretanakeri, ikaviyavai-tanakeri. Ikithaatantakarori irooperori kithaarentsi, joiپییeeri isaikira Pilato. ¹²Aripaite jaakameethatanakeri Herodes irika Pilato, tema pairani osheki ikisaneentavakaavetaka.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38-19.16)

¹³Ipoña Pilato japatotakeri ijevare omperatasorentsitaari itsipataakeri ikaratzi jevatakaantatsiri nampitsiki, eejatzi maaroni atziriite. ¹⁴Ikantakeri: “Aña pamavetakanari irika atziri ovaariperotonemi nampitsi, nosasampivetakari, te noñeero onkaariperote okaratzi jantakeri ikantakoyeetziriri. ¹⁵Ari ikempitaka eejatzi Herodes, tema notyaantavetakanari irirori. Tekatsitya irante irika atziri inkene ovakaanteri. ¹⁶Intaani nompasatakaantakeri naaka, napakagairi.” ¹⁷Irooya jametapiintari Pilato joimishitovakaantzi aparoni aakaantaari kitaiteriki iroimoshirenkai-tya.

¹⁸Iro kantamaitacha ikantaiyanakeni atziriite: “iTe nonkoveri irika! iIri poimishitovakaante Barrabás!” ¹⁹Irika Barrabás iri jashitakoitziri okantakaan-tziro jovantake jimaimanetakeri pinkatharitsiri nampitsiki. ²⁰Ipoña japiivetaka Pilato tema ikovavetaty irirori iropakaakaanterimi Jesús. ²¹Iro kantacha japiitanakero atziriite ikaimai-yini: “iPimpaikakotakaanteri, pimpaika-kotakaanteri!” ²²Iro mavasatzi japiiveta-karo Pilato josampitantzi: “¿Opaitama kaariperori jantakeri irika? Tekatsitya ompaitya irante, eero okantzi ovakaantashityaari. Intaani nompasatakaantashityaari, iriyaataita.” ²³Eekero ishintsitatzi atziriite ikaimaiyini, ikovi impaikakoiteri Jesús. Iro japiipiitaiyini ikaimaiyini eejatzi ijevare omperatasorentsitaari, ari

omatakari. ²⁴Irojatzji jantantakarori Pilato okaratzi ikovakeri. ²⁵Jomishitovakaanta-keri ovantzinkari maimanetziriri jevatakaantantatsiri nampitsiki, tema iri ikovaiyakerini atziriite. Ishinetakeri inkantavaiteri Jesús ikovakaari iriroriite.

Ipaikakoitakeri Jesús

(Mt. 27.32-56; Mr. 15.21-41; Jn. 19.17-30)

²⁶Ikanta jagaitanakeri Jesús, jomontha-gaitakari paitachari Simón poñaachari Cirene, ari jareeta irirori ipoñagaaro irovaneki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakoitantaari Jesús. ²⁷Osheki atziri oyaatakovanakeri Jesús. Tzimatsi tsinane iraaotanakariri. ²⁸Ari jamenapaintziro Jesús okaratzi tsinane iraaotakariri, ikantziro: “Jerusa-lén-sato, eero piraakovaitashitana naaka, aña piraakotaiya eeroka, eejatzi povaiya-neete. ²⁹Tema irootaatsi piñeero inkanta-yeetai: ‘Kimoshire onatye tsinane kaari ovaiyantatsi, othotaavaitantashitakeri. ³⁰Impoña inkaimayeetai, inkantaite: “Pintarankashitena otzishi, pinkitate-naata.” ’ ³¹Tema piñaakero tsika ikantaitakero inchato añiinkaro, aña iro irovatsiperoite kaminkaro.”

³²Ari jagaitanake eejatzi apite kaariperoshireri itsipataitanakeri Jesús irovaiteiri. ³³Ikanta jareetakaitapaakari ipaitaitziro atziriitoni, ari ipaikakoitakeriri. Jovatzikakoitake aparoni kaariperoshireri irampateki, iriima pashine irakojanoriki. ³⁴Ari ikantzi Jesús: “Ashitanari, te iriyote opaita jantziri kemaantsitakaakanari, pimpeyaakoteri.” Ipoña jagaitakero iithaare Jesús itsiparyavavaakaro, ikempitakaanakero jiñaaretaita. ³⁵Irojatzji jamenaiyakeni atziriite. Jimatzitakaro jevatakaantatsiri nampitsiki, itsinampaimatakeri Jesús, ikantzi: “Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori? Aña iriimi Cristo iriyoshiitane

Pava, ari irimatakerō.”³⁶Ari jimatzitakarō eejatzi ovayiriite, ithainkakeri Jesús, ipoña jamakotakeneri kepishaari.

³⁷Ikantapaakeri: “Intsityaa povavisaakotyā, omaperorika eeroka ivinkatharite Judío-payeeni.”³⁸Tzimatsi osankinarentsi ikentakoitakeri jeñokiini ipatziitoki, iñaaneki Judío, iñaaneki Roma-satzi, iñaaneki eejatzi Grecia-satzi, okantzi: “IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.”

³⁹Ari imatzitakarō eejatzi iñaanaminthatzi aparoni kaariperoshireri itsipatakari ipaikakota, ikantziri: “Eerokatakakeri Cristo, povavisaakotyā, impoña povavisaakotziyaana naaka eejatzi.”⁴⁰Irojatzi jakantanakari pashine kaariperoshireri, ikisathanakeri ñaanatakakeri Jesús, ikantziri: “Pimatziitaroma eeroka te piñaapinkathateri Pava, arira akaratakakeri jovasankitaayetai.”⁴¹Tema tzimatsi antakeri aaka añaantakarori jovasankitaayetai. Iriima irika jovasankitaashiitakeri, tekatsi kaariperori irante.”⁴²Ipoña jamenanakeri Jesús, ikantziri: “Pinkathari, eerora pipeyakotana naaka apaata aririka pimpiye pimpinkathariventantai.”⁴³Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperora nonkantemi, aritakera pintsipatapaiyaana iroñaaka eeroka janta tsika ikimoshireetapai.”

⁴⁴Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsirenitanake, irojatzi sheeteeni ithaperotanaka ooryaa.*

⁴⁵Ari itsivakanakeri ooryaatsiri. Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitzirori.

⁴⁶Irojatzi ikaimantanakari Jesús shintsiiini, ikantzi: “Ashitanari, paavakenaro noshire.” Ari ikantanake, kamanake.

⁴⁷Ikanta ijevare ovayiri katziyamentakakeri iñaakero okaratzi avisaintsiri, iniirōite

itharomentaventanakari Pava, ikantanake: “Omaperotyāama ikameethashiretzi irika shirampari.”⁴⁸Eejatzi ikaratzi ñaayetakerori avisaintsiri, okatsitzimoneentanakeri jiyāayetai.*
⁴⁹Iriima ikaratzi ñaapiintakeri, eejatzi tsinanepayeeni, tsipatakakeri ipoñaantakariki Galilea-ki, intaina ikatziyeeyakani jamenakotakeri opaita avisaintsiri.

Ikitaitakeri Jesús

(Mt. 27. 57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea saikatsiri Judea, kameethashire inatzi irika, iriitake itsipatapiintari japatota jevariite judío,⁵¹temaita onimoteri okaratzi ikantavaitaitakeri Jesús, tema osheki joyaaventakari irirori Pava impinkathariventantai.⁵²Jiyaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetinari Jesús, nonkitatairi.”⁵³Ipoña ikentakoryaakotairi, japonatantakari manthakintsi, ikitatakeri ikiyeetziro imperetanaki, tsika otzimi kaari ikitatantaita kaminkari.⁵⁴Tema irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira kitaite jimakoryaantaitari.⁵⁵Okanta tsinanepayeeni tsipatakakeri ipoñaantakari Jesús Galilea-ki, oyaatakoventanakeri, oñaakero tsika ikanta jonoryeetapaintziri ikitaitakerira.⁵⁶Okanta opiyeeyapaakani ovetsikayetakeri kasankaari. Omakoryeeyakeni, tema iro kitaite ikantakaan-taitziri imakoryaantaityaaro.

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

24¹Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka tsinane iyaate imperetamoroki tsika jominkyakoitakeri

* **23.44:** Iro ikantaitziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaaka otsirenitanake irojatzi joveraanaka ooryaa 9. * **23.48:** Kantakotachari jaka “okatsitzimoneentanakeri,” iroora kantakotajaantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judío-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

Jesús, aanakero kasankaari oveysikakeri chapinki. Ari okaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane. ²Okanta amenavetapaaka, oñaatzi otamikanaka mapi jashitantaikarori omorona. ³Kyaapaake inthomoi, te oñaapairi tsika jovakoveetakarira. ⁴Osheki otharovanake. Oñaashitaka ikatziyomotapaakaro apite evankari, shipakiryaa okantaka iithaare. ⁵Tema otharovanakitziira, otyeerovashitanakari. Ari ikantziro: “¿Ipaitema pamemenantatiriri añaagatsiri jaka kaminkarimoroki? ⁶Tera isaiki jaka, aritake añagai. Pinkinkishiretero okarati ikantakeri isaikantavetari Galilea-ki. ⁷Ikantziiranki: ‘Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, impaikakoteri kaariperoshireri atziri. Avisavetakya mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.’” ⁸Ari okinkishiretaiyanakero iroori okarati ikantakeriranki Jesús. ⁹Opiyapithatanakero omorona, okamantapaakeri 11 iriyotaane Jesús eejatzi pashinepayeeni. ¹⁰Jiroka okarati tsinane: María Magdala-sato, Juana, María iriniro Jacobo ipoña pashinepayeeni tsinane, irootake kamantapaakeriri otyaantajanoriite. ¹¹Iro kantamaitacha ikaratziira okamantavetapaakari, te inkempisantero, iñaajaantake okantashivaita irokaite tsinane. ¹²Ikanta Pedro, jatanake omoronaki irirori, ishiyaperotanakitya. Jamenavetapaaka inthomointa omoronaki, jiñaapaatziro onoryaaka manthakintsi japonataitantakariri. Ipampoyaapaakero jiñaapaakeri, piyaa pankotsiki.

Avotsi jatachari Emaús-ki
(Mr. 16.12-13)

¹³Tekera osamanite, janiitaiyini apite iriyotaane Jesús iriyaatero nampitsiki paitachari Emaús. Te osamaniperote osaiki Jerusalén okarati 11 kilómetro. *

¹⁴Iro iñaaventaiyini janiitziira okarati avisaintsiri. ¹⁵Ikinkithavaiminthaitez janiitaiyiniira, pokapaake Jesús irirori itsipatapaakari janiitziira. ¹⁶Iro kantamaitacha irika iriyotaane, kempitavaitaka irotzimikaitayeerimi irookiki, eero jiyotantavaari. ¹⁷Ikantapaakeri: “¿Opaitama piñaaventziri paniitaiyiniira? ¿Opaitama povashireneentantari?” ¹⁸Ari jakanake aparoni ipaitaitziri Cleofas, ikantanake: “¿Eerokama apintzi kaari iyotakoterone okarati avisaintsiri Jerusalén-ki?” ¹⁹Ikantzi: “¿Opaitama avisaintsiri?” Ari ikantaiyini iriyotaane: “Iri Jesús ipaitaitziri Nazaret-satzi, tsika itzimi jotyaantakeri Pava, inkamantantannerite, iri jiyotavake atziriite. Tema okarati jantayetakeri, okarati ikantayetakeri eejatzi, ari joñaakantziirori ishintsinka. ²⁰Iro kantamaitacha jaakaanakeri ijeverare omperatasorentsitaari itsipatakeri pinkathariite, jovakaantakeri janta ipaikakoitakeri. ²¹Aña noñaajaantavetaka naakaite iri ookaventairine maaroni asheninka. Irootakera mavata-tsiri iroñaaka kitaite jovantaitakariri. ²²Tzimayetatsiya tsinane nokaratapiintziri omapokashitakanari, ananenkamana iyaatamanai omoronaki. ²³Tera oñaapairi jovakoveetakari Jesús, opiyaa okamantapai: ‘Noñaake maninkari, ikantakena: “Añagai Jesús.”’ ²⁴Ari jiyaaaiyanake nokarataiyini janta omoronaki, iñaapaakero okarati okantaiyakerini tsinane, te iñaamaitapaari Jesús.” ²⁵Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “iTetya piyotanetya eerokaite, osheki pithainkashiretakero okarati ikamantantayetakeri kamantantanneriite! ²⁶Aña iro kovaperotacha avishimoteri Cristo irokapayeeni, impoña irisaikai irovanenkaroki.” ²⁷Arira jetanakaro jooñaarontziniri okarati osankinayetai-

* 24.13: Iro ikantakoitziri jaka 11 kilómetro, ikantaitziro pairani 60 estadio.

chari tsika jiñaaventakoitziri Cristo. Ipoñaanakaro irosankinareki Moisés japerotakeneri okaratzi josankinayetakeri maaroni kamantantaneriite.

²⁸Areetaiyakani nampitsiki tsika joshiretaro. Ari ikovi Jesús iravisanakemi irirori kempivaitaka iriyaatayeemi intaina. ²⁹Ikantaiyirini irika apite: “Eero pavishi, ari pisaikanake. Tema tsireniityaake.” Irojatzí isaikantanakari Jesús pankotsiki isaikapaakera. ³⁰Ipoñaashitaka isaikaiyini irovaiyaani, jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri. ³¹Aripaitera jiyotakaayeetanairi iriitakera Jesús. Iro kantamaitacha Jesús ipeyashitanaka, te iñaavairi tsika ikenake. ³²Ikantavakaiyani: “¿Tema tharomentashire pikanta ikinkithavaitakairanki avotsiki, jiñaaventairora osankinarentsi eejatzí?” ³³Tera isaikanake, piyanaka Jerusalén-ki. Iñaapaatzíiri ikaratakeri 11 iriyotaane japatotaiyani, itsipayetakari ikaratapiintaiyini. ³⁴Ikantaiyini: “Omaperora jañagai Avinkatharite. Tema joñaakaari Simón.” ³⁵Ipoña ikamantantapaakero irirori okaratzi avishimotakeriri avotsiki, tsika okanta jiyotantaariri ipaasoonkeventapairo tanta.

Jesús joñaakari iriyotaane

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶Ikinkithavaiminthaitzi iriyotaane, osatekapaaka Jesús, jovethatapaakari ikantziri: “Pisaikaita kameetha.” ³⁷Iniroite itharovaianakeni, iñaajaanake iri shiretsi ñaanatziriri. ³⁸Ipoña ikantanakeri eejatzí: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Opaitama pikishireventantanari?” ³⁹Pamenenaro nako, eejatzí noitzi, naakatake. Pimpampitena, pokityaana. Tema aparoni shiretsi te ontzime ivatha, te ontzime eejatzí

itonki. Irooma naaka tzimatsi.” ⁴⁰Ikantakerira, joñaakimaitari irako eejatzí iitzi. ⁴¹Okantakaakari itharomentanaka te impampithashiretya aña iriivetaka Jesús. Eekero josampitanakitziri, ikantziri: “¿Tsimatsima oyaari?” ⁴²Ari ipaitakeri tzimakaantatsiri shima itsipataitakeneri iyaaki pitsi. ⁴³Jaavakeri Jesús, jiñaakeri ikaratzi iriyotaane jovakari.

⁴⁴Ari ikantzí: “Irootakera nokantzitakamiri eeniro notsipayetami. Ontzimatyé omonkarayetya okaratzi josankinatakoyetakenari Moisés-ni, kamantantaneriite, ipoña salmos.” ⁴⁵Ikemathatakakeri Jesús okaratzi osankinatakoyetainchari. ⁴⁶Ikantziri: “Irootake josankinayeetakeri. Ontzimatyé inkemaantsitakaityaari Cristo, iro avisavetakya mava kitaite aritake irañagai. ⁴⁷Ontzimatyéera iriñaaventaiteo novairo maaroni kipatsiki, ari iretitanakyaaro Jerusalén-ki. Ari onkanta irovashaantanaitaayarori kaariperori jantayeetziri, impeyakoyeetairi eejatzí. ⁴⁸Eerokatake ñaayerone iroka. ⁴⁹Ari piñaakero notyaantemiro okaratzi ishinetaakemiri Ashitanari. Arira pisaikaiyavakeni jaka Jerusalén-ki, irojatzí ishintsitakaantakyaamiri poñaachaneri inkiteki.”

Jovajenokaitakaanakari Jesús inkiteki

(Mr. 16.19-20)

⁵⁰Ipoña Jesús jaanakeri iriyotaaneete janta Betania-ki. Ari itzinaavakotanaka, itasonkaventanairi. ⁵¹Ikanta itasonkaventakeri, jomapokashita jovajenokaitakaanakari inkiteki. ⁵²Ikanta iñaapinkathaiyanakeri iriyotaane. Piyeeyaani Jerusalén-ki, iniroite ikimoshiretaiyanake. ⁵³Ari ikantaitanakitya ithamentaventanaari Pava janta tasoretsipankoki. Ari onkantaari.

KAMEETHARI ÑAANTSI JOSANKINATAKERI JUAN

Jatziritake ipaitayeetziri “Ñaantsi”

1 ¹Ovaker a etantanakari jovetsikanta-yeetz pairani, aritake tzimake ipaitayeetziri “Ñaantsi.” Ari itsipatari Pava. Tema Pava jinatzi irirori. ²Iriitake ikaratakeri pairani Pava ovakera etantanakari. ³Iriitake ovetsikajaantakerori maaroni tzimayetatsiri. Tekatsira aparoni okaratzi tzimayetatsiri kaari irovetsikajaante irirori. ⁴Ikempitakovaitakari kitainkari ikitainkatakotairira atziriite onkantya inkañaanetakaanayetaiyariri. ⁵Ikempitakotapaakari kitainkatokantatsiri otsirenikitzi. Temaita inkitsirinker iroitsivakavakeri kempitakotakarori tsirenikiri.

⁶Pairani jotyaantake Pava aparoni shirampari, ipaita Juan. ⁷Iriitake ñaaventakotapaakeriri ipaitayeetziri “Kitainkari,” ari onkantya inkempisantayeetan-yaarori maaroni iriyotaanteri. ⁸Irika Juan kaarira ipaitayeetziri “Kitainkari.” Aña iriitake pokaintsiri iriñaaventakoteri.

⁹Tema aritake pokataike jaka kipatsiki maperotzirori ikempitakotari kitainkari, iriitakera kitainkatakotairiri atziriite.

¹⁰Isaikapaintzi kipatsiki. Tema iriitake ovetsikakero kipatsi. Iro kantamaitacha te iriyotavakeri atziriite. ¹¹Isaikimovetapaintari isheninkamirinkaite. Iro kantacha te irakameethatavakeri.

¹²Iriima ikaratzi aakameethatataitavakeriri, pairyaapiintanairiri ikempisantairi, iriyyetakera ishinetake Pava itomiyetaari.

¹³Itomi jovajaantayetairi Pava. Temaita oshiyaro itomitantapiintayeta atziriite, inevetankakiini, ikovi irovaiyantavaite. Aña iri Pava kovashitainchari intomitantya.

¹⁴Irika ipaitayeetziri “Ñaantsi,” jatziritake, isaikimoyetapaintai. Kaminthaatziitantaneri inatzi. Kyaaryoori onatzi iñaanetari. (Naakaite ñaajaantakero itasorenka, ari okempitajaantakaro itasorenka irapintzite itomi Ashitariri.)

¹⁵Iriitake icheraaventapaakeranki Juan, ikantapaake: “Jirika noñaaventakeri pairani, nokantake: ‘Aatsikitake impoyaatapaakyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani tekeramintha nontzime naaka.’” ¹⁶Tema kameethatzii-vaite irirori, irootake añaantayetaarori maaroitani ikaminthaatziyyetapiintai.

¹⁷Pairani, iriira Moisés-ni josankinatakaaveetakari Ikantakaantaitane. Iriima Jesucristo iriitajaantakera neshinonkayetairi, irijatzi ñaavaiyetapaintzirori kyaaryoori. ¹⁸Tekatsira materone iriñeeri Pava. Iriima irapintzite itomi Ashitairi, itzimi saikimotajaantziriri, iriitakera kamantairi aakaite ayotantaari tsika ikanta irirori.

Ikamantantakeri Juan oviinkaataneri

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹Ikanta judío-payeeni nampitarori Jerusalén-ki, jotyaantake omperatasorentsitaarite itsipataakeri Leví-mirinkaite, iriyaate irosampiteri Juan, inkantapaakeri:

“¿Niinkama eeroka?” ²⁰Te iromanakotya Juan, ikamantantake, ikantzi: “Te naaka Cristo.” ²¹Ipoña japiitaitziri josampiitziiri, ikantaitziri: “¿Tsikama pipaitatyaaka? ¿Eerokama Elías-ni?” Ikantzi Juan: “Tera naaka.” Eekero ishintsitaitziri josampiitziiri: “¿Eerokama Kamantantaneri noyaakoneentari?” Ikantzi: “Te.” ²²Ari ikantaitziri: “¿Niinkama eeroka? Pinkamantena, inkene nonkamantapairi naaka otyaantanari. Intsityaa pinkamantakotya.” ²³Japiitanakero Juan, ikantzi: “Naakatakera cheraacheraatapaintsine tsika te inampiitaro, inkantante: ‘Povameethataineri Avinkatharite tsika inkenapaake, pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.’ Irootajaantake iñaaventzitari pairani kamantantaneri Isafas-ni.”

²⁴Ikanta irika irotyaantaneete Fariseo-payeeni, ²⁵eekero josampitanakitziri, ikantziiri: “Te Cristo pinatye eeroka, te eeroka Elías, te Kamantaneri pinatye eejatzi. ¿Opaitama poviinkaatanantamatsitaro naaka jiña. Iro kantamaitacha tzmatsi aparoni jaka pikarataiyakeri, kaari piyotaiyeni, ²⁷iriitakera impoyaatapaa-kyaanane. Te aritaajate naaka inkempitakaanyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.” ²⁸Maaroni iroka, iro avisaintsiri pairani janta ipaitayeetziro Betábara, intatsikeronta jiña Jordán tsika joviinkaantanziranki Juan.

Iroishate Pava

²⁹Okanta okitaitamanai jiñaavairi Juan ikenapai Jesús, ikantzi: “Jirika iroishate Pava, iriira peyakotzirori iyaariperonka atziiriite. ³⁰Iriitake noñaaventzitaka nokantake: ‘Aatsikitake shirampari impoyaatyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani

tekeramintha nontzime naaka.’ ³¹Te niyovetari naaka. Aña iro nopokantakari noviinkaantante, onkantya iriyotantyaariri Israel-mirinkaite.” ³²Jiroka ikantanake eejatzi Juan: “Noñaataikeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitakari shiro. Jookantapaakari. ³³Tera niyovetari naaka. Iro kantacha irika otyaantakenari noviinkaantante, ikantakena: ‘Aririka piñaake intzime iroshaaviinkatashitakeri Tasorentsinkantsi irookantapaakyaari iitoki, iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkantantyaarimi Tasorentsinkantsi.’ ³⁴Naakajaantake ñakeri, iro noñaaventakotantariri tema Itomi Pava jinatzi.”

Etanakarori jiyotaanetari Jesús

³⁵Okanta okitaitamanai ari isaiki Juan itsipatakari apite iriyotaane. ³⁶Ikanta jiñaavairi Jesús ikenapai, ikantzi Juan: “Jirinta iroishate Pava.” ³⁷Ikemavakera apiteka iriyotaane Juan, joyaatanakeri Jesús. ³⁸Ari ipithokanaka Jesús, jiñaatziiri joyaataiyakeri, ari ikantziiri: “¿Tsikama piyaateka?” Ikantziiri irirori: “Rabí (Iro ikantayeetziiri ‘Iyotaanerí’), ¿tsika pinampitaroka?” ³⁹Ikantzi Jesús: “Pimpoke piñeero.” Ikanta joyaataiyakeri, jiñaakero tsika jinampitaro. Ari jimayimotapaintziri tema aritake sheetyaake. ⁴⁰Irika kemakeriri Juan, oyaatanakeriri Jesús, iriitake Andrés irirentzi Simón Pedro. ⁴¹Ikanta Andrés, apatziro jiyaatashitanakeri irirentzi, irika Simón, ikantapaakeri: “Noñaataikeri Mesías (iro ikantaitziri eejatzi, ‘Cristo.’)” ⁴²Ipoña Andrés jaanakeri Simón isaikira Jesús. Ikanta Jesús jiñaavakeri irirentzi Andrés, ikantavakeri: “Eeroka Simón, itomi Jonás. Iroñaaka pimpaitaiya ‘Cefas.’” (Iro ikantaitziri eejatzi, Pedro.)*

* 1.39: Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake oshiyarori ikantaitziri pairani “joveraaka ooryaatsiri 10.” * 1.42: Ikantaitziri “Cefas” iñaaneki arameo, irootake “Mapi.”

Ikaimaitakeri Felipe ipoña Natanael

⁴³Okanta okitaitamanai, jatake Jesús Galilea-ki. Ari jiñaakeriri Felipe, ikantapaakeri: “Poyaatena.” ⁴⁴Irika Felipe, Betsaida-satzi jinatzi, irojatzinampi Andrés eejatzi Pedro. ⁴⁵Ikanta Felipe, jiyaatashitanakeri Natanael, ikantapaakeri: “Noñaataikeri josankinatakotakeri Moisés-ni janta Ikantakaantaitaneke, itzimi josankinatakotzitakari eejatzi kamantantaneriite. Iriitake itomi José, Nazaret-satzi.” ⁴⁶Ari ikantzi Natanael: “¿Tzimatsima kameethashireri janta Nazaret-ki?” Ikantzi Felipe: “Pimpoke, piñeeri.” ⁴⁷Ikanta Jesús jiñaavakeri ipokake Natanael, ikantanake: “Kaakitaitake irika Israel-mirinkajanori, tera inthaiyanetya.” ⁴⁸Ari ikantzi Natanael: “¿Tsikama janta piñaanaka piyotantannari?” Ikantzi Jesús: “Noñaakemitya tekeramintha inkaimemi Felipe pisaiki pankirentsitapeshiki.” ⁴⁹Ikantanake Natanael: “Rabí, iEerokatake Itomi Pava, eerokatake Ivinkatharite Israel-mirinkaite!” ⁵⁰Ikantzi Jesús: “Iro pikempisantantamatsitanakari nokantakemi ‘noñaakemi pisaiki pankirentsitapeshiki.’ Iro kantacha, arimaitaka piñaake pashine anayerone iroka.” ⁵¹Eekero ikantanakitzi Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite. Ari impipiyataiyeni maninkariite iraniiryaashiteri Itomi Atziri.”*

Aavakaantsi Caná-ki

2 ¹Okanta mavatapaintsiri kitaite ari jaavakaitakari nampitsiki paitachari Caná, saikatsiri Galilea-ki. Ari osaikakeri eejatzi iriniro Jesús janta. ²Ari

ikaimakaantaitakeri eejatzi Jesús itsipatanakari iriyotaanepayeeni. ³Ikanta joimoshirenkaiyani, thaatapaaka jimiretaiyarini. Ipoña iriniro Jesús, okantakeri otomi: “Thaatapaaka imire.”* ⁴Ikantzi irirori: “Tsinané, ¿Opaitama pikantantannari naaka? Aña tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya.” ⁵Okantanakeri iroori ikaratzi pakotantatsiri: “Panterora onkarate inkantemiri notomi.” ⁶Ari othointaka janta 6 kovitzi mapinatatsiri, iro jovantapiintari judío-payeeni jiña ikivayetantari inkitevathatantyaari. Iroka kovitzi, tzimayetatzit antetachari 50 litro jiña, pashine 60 litro.* ⁷Ikantanakeri Jesús ikaratzi pakotantatsiri: “Pijaikite jiña maaroni kovitzi.” Ijaikiperoyetakero kovitzi. ⁸Ipoña ikantzi Jesús: “Pinkitanake iroñaaka kapicheeni, paanakeneri amenakaantzirori oimoshirenkaantsi.” Ari ikantaiyakero. ⁹Ikanta irika amenakaantzirori oimoshirenkaantsi ikemaantavakero kapicheeni jimireetari otzimi peyanainchari ojjiñaaveta, te iriyote tsika okenakotapaake irooperori jimireetari. Intaani jiyotaiyini pakotantatsiri, tema iriyyetake jaikitakerori jiña. Ipoña irika amenakaantzirori oimoshirenkaantsi, ikaimakeri aavakaachari, ¹⁰ikantziri: “Iro jameyetari atziriite jetapiintaro ipakotantziro irooperori jimireetari, aririka inkematziitaiyakyaani oimoshirenkachari, ari impakotantayeetero jentaakyaari. Irooma eeroka povapithaantakero irooperori jimireetari irojatzit iroñaaka.” ¹¹Iroka jantakeri Jesús nampitsiki Caná saikatsiri Galilea-ki, iro etanakarori itasonkaventantzi ari joñaakantzirori ishintsinka. Ari ikempisantaperotanakeri iriyotaanepayeeni.

* **1.48:** Paitachari jaka “pankirentsitapeshi,” irootake ikantayeetziri “higuera.”

* **1.51:** Oshiyakaaventachari jaka “ashitaryeeya inkite,” tema aritake onkantake iriñaayeetairi inkiteveri, kaari kantavetachari iriñeetapiintaiteri. * **2.3:** Kantakotachari jaka jimireetairi, irootake “vino.” * **2.6:** Kantakotachari jaka 50 litro pashine 60 litro jiña, irojatzit oshiyarori ikantaitziri pairani 2 cántaro pashine 3 cántaro.

¹²Ikanta okaratapaake iroka, jatanake Capernaum, itsipatanakaro iriniro, irirentzipayeeni, eejatzi iriyotaanepayeeni. Te osamani isaikapainte janta.

Jomishitoviri Jesús pimantayetsiri tasorentsipankoki

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³Okarikitzimatai joimoshirenkapiintantarori judío-payeeni Anankoryaantsi. Jatake Jesús Jerusalén-ki. ¹⁴Jiñaapaakeri tasorentsipankoki iyomparitariri ipirapayeeni, ipoña ishironepayeeni. Ari isaikayetakeri eejatzi iyomparitariri kireeki. * * ¹⁵Ikanta jiñaapaakeri, jampithatake Jesús ipasamento, jomishitovakeri maaroni iyomparitachari tasorentsipankoki, ari itsipataakeri ipirapayeeni. Josokitakeri iireekite ikaratzi iyomparitariri kireeki, jotatsinkitakeri isaikamentopayeeni. ¹⁶Ikantakeri Jesús iyomparitariri ishirone: “iPaanairi pipira! iTe arite pinkempita-kaantero ipanko Ashitanari iyomparentsipanko!” ¹⁷Ari ikinkithashiretanakero iriyotaane okaratzi josankinayeetakeri, kantatsiri:

Iniroite nonkisakotyaaero pipanko.

¹⁸Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Intsityaa poñaakena iroñaaka pintasonkaventante onkanta noñaantyaamiri omapero otzimi pishintsinka pimatantakarori iroka.” ¹⁹Ikantzi Jesús: “Pimporokero iroka tasorentsipanko, ari avisavetakya mava kitaite, ari nontzina-gairo eejatzi.” ²⁰Ikantaiyini judío-payeeni: “Aña okaratzi 46 osarentsi jantavaitaitzi jovetsikayeetantakarori iroka tasorentsipanko, ¿impoña pintzina-gairoya eeroka onkarate mava kitaite?”

²¹Iroka “tasorentsipanko” jiñaaventakeri Jesús, iro ikantakotzi ivatha irirori.

²²Ikanta itzinagaaranki Jesús, ikinkithashiretanairo iriyotaaneete iroka otzimi jiñaaventzitakari. Irootake ikempisanta-perotantanakarori Osankinajarentsi, eejatzi okaratzi ikantayetakeri Jesús.

Maaroiteni jiyoshiretzi Jesús

²³Enirora isaiki Jesús Jerusalén-ki joimoshirenkaitziro Anankoryaantsi, osheki kempisantanakeriri jiñaayetakeri itasonkaventantake. ²⁴Iro kantacha Jesús, te iraventaashiretyaari irikaite, tema jiyoshiretzi maaroiteni. ²⁵Te onkova-jaantya Jesús inkamantayeeteri tsika ikantashireyeta atziriite, aña jiyoshiretayeetzi irirori.

Jesús ipoña Nicodemo

3 ¹Tzimatsi aparoni Fariseo ipaita Nicodemo, iriiperori Judío jinatzi. ²Ikanta irika jatake tsireni iriñeeri Jesús. Ikantapaakeri: “Rabí, niyotaiyini iri Pava otyaantakemi piyotayetenana, tema tekatsi kanterone irantero okaratzi poñaakantakeri eeroka, eerorika itsipashiretari Pava.” ³Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Intsityaa pinkempisantavakena. Itzimirika kaari apiitairone intzimai, eerora jiñeero impinkathariventantai Pava. Omaperora.” ⁴Ikantzi Nicodemo: “¿Kantatsima irapiitairo intzimai aparoni shirampari antarikitaintsiri? ¿Arima onkantake inkyagai eejatzi othomonteki iriniro, inkene irapiitairo intzimai?” ⁵Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Itzimirika kaari tzimaatantaiyaarone jiña, kaaririka intzimashiretakaayete Tasorentsinkantsi, eerora jiñeero tsika ipinkatha-

* 2.14: Kantakotachari jaka ipirapayeeni iriitake buey ipoña oisha. * 2.14: Ikaratzi pokayetsiri Jerusalén-ki, jamayetzi iireekite ipoñaakayetari inampiiteki irirori. Iro okovantari iriyomparityaari iireekiteki Jerusalén-ki, onkanta iramanantantyaari piratsipayeeni impometeneriri Pava.

riventantai Pava.* ⁶Ikaratzi jovaiyantayeziri atziriite, atziri jinatzi. Iriima ikaratzi tzmantaariri Tasorentsinkantsi, tasorentsishire ikantanaa. ⁷Eero okompitzimotami nokantakemi: ‘Ontzimatyepapiiyetairo pintzimayetai.’ ⁸Okempitara tampyeenka otasonkantapiintzi tsika okovakaaro. Pikemavetaro oyameninka, temaita piyote tsikarika okenapaake, tsikarika iyaatziro. Ari ikempiyetari eejatzi ikaratzi intzimashiretakaayetari Tasorentsinkantsi.” ⁹Japiitanakero Nicodemo josampitziri: “¿Tzikama okantakotaka iroka?” ¹⁰Ikantzi Jesús: “¿Eeroka, iyotaapiintziri Iriseel-mirinkaite, tema piyote tsika okantakota iroka? ¹¹Noñaaventaiyimiro okaratzi niyotakoyetziri. Noñaaventaiyimiro okaratzi nokitapiintajaantari. Iro kantamaitacha te pinkempisantaiyeni eerokaite nokantayetzimiri. Omaperora. ¹²Tera pinkempisantena noñaaventzimiro osavisato, iro ovatsipero eero pikempisantana aririka noñaaventemiro inkitesato. ¹³Tekatsira aparoni jataintsine inkiteki, intaani itzimi aparoni poñeenchari inkiteki. Iriira añaaventzi, Itomi Atziri.” ¹⁴Tema pairani Moisés-ni jovatzikakotakeri maranke tsika te inampiitaro, ari inkempitayeeteri eejatzi Itomi Atziri, ontzimatyepirotatzikakoyeeteri irirori, ¹⁵onantyaari inkañaaneyetai inkarate kempisantairine.”

Jetakotaari Pava maaroite osavisatzi

¹⁶“Tema jetakoperokitaari Pava osavisatzi, ishinetakeri irapintzite Itomi inkamimenter, iro eero ikaamaneyetantaa inkarate kempisantairine, aña

inkañaaneyetai. ¹⁷Tema Pava te iro irotyaantantyaariri Itomi jaka kipatsiki iriyakoventayetairi osavisatzi, aña irovavisaakoshireyetaateeri. ¹⁸Ikaratzi kempisantairine Itomi Pava, eero jiyakoventayeetziri. Iriima itzimi kaari kempisantayetaatsine, aritakera iriyakoventayeetairi, okantakaantziro te inkempisantairi irapintzite Itomi Pava. ¹⁹Maaroni kaari kempisantatsine, aritakera iriyakoventayeetakeri, tema jantapiintatziro kaariperori. Tema jareevetapaintaranki kipatsiki ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro ikovaperotajaantanake tsireniki, jimanintavakeri ‘Kitainkari.’ ²⁰Maaroni antayetzirori kaariperori ikisaneentatziro ipaiyeetziri ‘Kitainkari.’ Ikoimentavaita onkantya eero jiyotakoyeetantaro jantayetziro kaariperori. ²¹Iriima itzimi matapiintanairori kyaaryoori, javentaatziitari ‘Kitainkari,’ onkantya iriñeentantyaariri jantavaiventapiintanaatziri Pava.”

Iraapatziyaminthare iimentaitari

²²Ikanta okaratapaake iroka, jatanai Jesús Judea-ki itsipatayetanaari iriyotaane, ari ikaratakeri joviinkaantantzi. ²³Matzitacha eejatzi Juan joviinkaantantzi irirori Enón-ki, tsika okarikitapai Salim, tema janta ari otzimaperotziri jiña. Ikaratzi jatayetaintsiri janta, joviinkaayeeetavakeri. ²⁴Tema tekeri irakaanta-yeeteriita Juan irashitakoiteri. ²⁵Ikanta tsika ikaratzi iriyotaane Juan jiñaanaminthatake aparoni Judío tsika onkantya inkitevathayeetantyaari. ²⁶Ipoña jiyaataiyakeni isaiki Juan, ikantapaakeri: “Rabí, irintaranki

* 3.5: Okaratzi ñaaventakotachari jaka “intzimaantantyaaro jiña,” tzmatsi oshiyakaaventayetachari: (1) Tzmatsi kantatsiri iri ñaaventakotacha ikaratzi oviinkaantanaachari jovashaantanairo kaariperori. (2) Tzmatsi kantatsiri iro ñaaventakotacha itzimaare eenchaaniki. (3) Tzmatsi kantayetsiri iri ñaaventakotacha Tasorentsinkantsi, tema añaakotapiintakeri Tasorentsinkantsi joshiyakaaventayeetziri jiña. * 3.13: Tzmatsi osankinarentsi kantatsiri Itomi Atziri saikatsiri inkiteki.

tsipatakamiri intatsikero jiñaa Jordán, tsika itzimi piñaaventakotakenari, joviinkaantantatzi iroñaaka irirori, osheki atziriite pokashitziriri.”²⁷ Ari jakanake Juan, ikantzi: “Tsikara ikanta piñaakeri irika, tera ompoñaashivaitya, aña iri Pava iriiperotakaakeri.”²⁸ Erokayetake kemajaantakena nokantakeranki: “Te naaka Cristo, aña intaani jotyaantaitakena neevatapaakeri irirori noñaaventakoteri.”²⁹ Thame noshiyakaaventemiro: aparoni aavakaantsiki, iri aapiintziro tsinane itzimi iimentaitari. Iriima itsipaminthare, eero jiñaaperovaita irirori, intaani inkimoshiretanake inkemakeririka iñaavaitanake jimetsi. Ari nokempitzitakari naaka iroñaaka, te niriiperovaita, iro kantamaitacha, antaro nokimoshiretake.³⁰ Eekerora iriyaataye iririiperote irika, irooma naaka ari nompairaniityaakoteri.”

Itzimi poñeenchari jenoki

³¹“Itzimi poñeenchari jenoki janayiri maaroiteni. Iriima nampitarori kipatsiki, osavisatzi jinatzzi, jiñaaventashitapiintaro osavisato. Iriima poñeenchari inkiteki janayiri maaroiteni,³² jiñaaventakotziro okaratzi jiñiiri, okaratzi ikemiri. Iro kantamaitacha eero ikempisantaitziro okaratzi jiñaaventziri.”³³ Iro kantacha inkarate kempisantanairine, ari irimatanakya irirori iñaaventanakeri Pava kyaaryoori jinatzzi.³⁴ Itzimi jotyaantakeri Pava, iñaane Pava jiñaaventzi. Tema Pava jothotyiro inampishiretakaanantaro Itasorenka.³⁵ Irika Ashitairi jetakotari Itomi, ipinkathariventakaakeri maaroiteni tzi mayetsiri.

³⁶Itzimirika kempisantanairine Itomi, ari inkañaanete. Iriima kaari kempisantairine Itomi, eero ikañaanetai irirori,

intaani irapeshitaiyaaro irovasankitagairi Pava.”

Jesús ipoña Samaria-sato

4¹ Ikanta Fariseo-payeeni ikemaiyake, ikantaitzi: “Tzimake osheki iriyotaane Jesús, joviinkaatake osheki atziriite, janaanakeri Juan.” Jiyotake irirori Jesús okaratzi ikemaiyakerini Fariseo.² (Kaarimacheeni Jesús oviinkaantatsine, aña iriyotaaneete inatzzi.)³ Irootake Jesús ishitovantanakari Judea-ki, ipiyaaro Galilea-ki.⁴ Ari eentathakitzi iri inkenanairo iipatsiteki Samaria-satzi.⁵ Irojatzzi jareentantakari aparoni nampitsi saikatsiri Samaria-ki opaita Sicar, iro tsipanampitarori iipatsiteki pairani Jacob-ni ipanairiri itomi, José.⁶ Ari osaikiri jiñaa iiyakotane Jacob-ni. Tema jimakokitakera Jesús janiitake, isaikimotapaakero jiñaa, joveraaka ooryaa tampatzika.*

⁷Ari opokake aparoni Samaria-sato onkaye jiñaa. Ikantziro Jesús: “Pimpena jiñaa niravake.”⁸ Tema jiyataiyatziini iriyotaane nampitsiki iramanante ovaritentsi.⁹ Maaroni Judío-peroriite te jaapatziyari kameethaini Samaria-satziite. Ari akanakeri tsinane okantanakeri: “¿Tsika pinkenakairoka eeroka, Judío pinatzzi, ipoña pikampitana naaka Samaria-sato nompemi jiñaa?”

¹⁰Ari jakanakero Jesús, ikantziro: “Arimi piyote opaita ipantziri Pava, ari piyoterimi kampitakerimi jiñaa, eerokara kampitenanemi naaka. Aritake nompake-miro jiñaa añaakaantatsiri.”¹¹ Okantanake tsinane: “Pinkatharí, tekachaajatake pinkitanta yaari jiñaa, inthomoi okantaka omoro, ¿tsikatya payeroka pimpenari jiñaa añaakaantatsiri?”¹² Iri acharineete Jacob-ni panairori pairani iroka jiñaa,

* 4.6: Ikantayeetziro jaka “ooryaa tampatzika,” iroojatzzi ikantaitziri pairani joveraaka ooryaa 6.

irootake jimiretajaantakari irirori, irojatzí jimireyeta itomipayeeni, jimireyeta-karo eejatzí ipiraite. ¿Panayirima eeroka?”¹³ Jakanakero Jesús, ikantanakero: “Maaroni miretarori iroka jiña, eero opeya imiretzi.¹⁴ Iriima itzimi miretakyaarone jiña nomperiri naaka, eerora jimirenetai. Tema jiñaatatsiri nopantziri naaka ari oshitovaashirentaiyaari onkempivaityaaro oshitovaatantayeeyarimi jiña añakaantatsiri.”

¹⁵Okantzi tsinane: “Pinkatharí, pimperaro naaka iroka jiñaatatsiri, eero napiitantaaro nomiretai, eero nopipiya-vaítanta jaka nonkaye jiña.”

¹⁶Ari ikantziro Jesús: “Piyaate, pinkaimeri piime, impoña pimpiyake jaka.”¹⁷Okantzi tsinane: “Tekatsi noime.” Ikantziro Jesús: “Kameetha pikantake, te intzime piime,¹⁸ tema tzmavetaka pairani ikaratzí 5 piime. Iriima itzimi pitsipatari iroñaaka, kaarira piime. Omaperora okaratzí pikantake.”

¹⁹Okemavakera ikantakero, okantanake tsinane: “Pinkatharí, niyotanakemi naaka kamantanteneri pinatzi.²⁰ Pairani nocharineete Samaria-satziite jiñaapinkathatapiintakeri Pava jaka, otzishikira. Iro kantamaitacha eerokaite Judío-perori pikantaiyini janta Jerusalén-ki, ari añapinkathatapiintairiri.”²¹ Ikantanakero Jesús: “Pinkempisantavake tsinane, irootaintsira piñaapinkathayetairi eerokaite Ashitairi, eero okovajaanta pimpoke jaka otzishiki, eero okovajaanta piyaate eejatzí Jerusalén-ki.²² Omaperovetata, te piyotaiyerini eerokaite ipaita piñaapinkathatapiintziri. Irooma naakaite niyotziri itzimi noñaapinkathatziiri. Tema irika intzime ovavisaakotantatsine, judío irinatye.²³ Iro kantacha, irootzimataintsí. Iriitake iroñaakara ñaapinkathatapiintziri Ashitairi itzimi ñaapinkathashirentaitziri. Tema iriiyetake ikoviri Ashitairi ñaapinkathayetairine.²⁴ Pava iriijatzi

Tasorentsinkantsi, kaari koñaatatsine. Inkarate ñaapinkathayetairine, ontzimatye iñaapinkathashiretai, te onkovajaantaiya irantayetairo koñaayetatsiri.”

²⁵Okantzi tsinane: “Niyotzi naaka, ari impokakeri Mesías, ipaiyeetziri Cristo. Aririka irareetakya irirori, ari inkamantapaakairo maaroni tsika okantakota.”

²⁶Ikantzi Jesús: “Naakatake, itzimi ñaanatajaantakemi.”

²⁷Ari jareetaiyapaani iriyotaane. Ipampoyaaminthatapaakeri jiñaapaakeri ikinkithavaitakairo tsinane. Iro kantamaitacha tekatsi osampitapaakerine opaita okoviri tsinane, tsikarika opaita ikinkithavaitakairori.²⁸ Ari ookanakero tsinane oyovitenaki, jatake nampitsiki, okantapaakeri atziriite:²⁹ “Pimpokaiyeni piñeeri aparoni shirampari itzimi iyotakenarori maaroni nantayetakeri pairani. ¿Kaarima ikantaka Cristo?”³⁰ Ikanta ishitovaiyanakeni atziriite nampitsiki, pokaiyanakeni isaikakera Jesús.

³¹Ari ipankiventaiyarini iriyotaane, ikantziri: “¡Rabí, poyal!”³² Ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaita novari naaka, te piñeeyeroni eeroka.”³³ Ari josampitavakaayetanaka iriyotaane: “¿Tzimatsima ipaita amakeneriri irovarite?”³⁴ Iro kantacha Jesús, ikantanake: “Iro nokempitakaantari novarite naaka nantero ikoviri itzimi otyaantakenari, ontzimatye nonthonkero eejatzí antavairentsi ipakenari.³⁵ Jiroka pikantapiintaiyini eeroka: ‘Kapatapaaka 4 kashiri osampatantyaari pankirentsi.’ Iro kantacha naaka nonkantemi pamene pankirentsimashiki, aritake sampainkake ontzimatye aavatyá.³⁶ Inkarate antavaitatsine iravaatero pankirentsi ari impinayeetairi. Okaratzí pankirentsi iravaayeetairi iriiyetakera oshiyakaaventacha inkarate kañaanetatsineri. Iroora inkimoshirentantaiyaari itzimi pankitakerori intspataiyaari itzimi aavatairori.

³⁷Tema omaperotatya iroka joshiyakaa-ventaitakeri, ikantaitzi: “Tzimatsi aparoni itzimi pankitakerori, tzimatsi pashine intzime aavatairone.” ³⁸Notyaantakemi naaka piyaate eerokaite paavayetairo kaari pipomerentsiventa pantavaiventero. Tema tzimayetatsi pashine pankiventakerori jantavaiventakero. Eerokayetake anintagaarori irantavaitane irikaite.”

³⁹Tema osheki Samaria-satzi saikatsiri nampitsiki kempisantavakeriri Jesús okantakaantziro tsinane okantantapaake: “Jiyotakenarori maaroni nantayetakeri pairani.” ⁴⁰Ikanta Samaria-satziite, jareetaiyapaakani ipankinatapaakari Jesús isaikimotanakeri inampiki. Ari jimatakeri Jesús, apite kitaite isaikanake, ⁴¹osheki pashine kempisantanaintsi ikemajaantakerira iriroriite okaratzi ikantayetziri Jesús. ⁴²Ari ikantayeetana-kero tsinane: “Kempisantayetaana naaka iroñaaka, tera iro intaani nonkempisantanaiyaari okaratzi pikamantapaakena, aña naaka kemajaantairi okaratzi ikantayetziri. Niyotaiyeerini eejatzi omaperotatya iriitake ovavisaakoshire-tantaatsine jaka kipatsiki, iriitake Cristo.”

Jovashinchagairi Jesús itomi aparoni jevari

⁴³Ikanta omonkarataka apite kitaite isaikapaake Jesús Samaria-ki, avisanake iriyaatero Galilea-ki. ⁴⁴Tema iri Jesús kantajaantaintsi: “Aparoni kamantantanneri te iriñaapinkathayeeteri inampijanoriki.” ⁴⁵Ikanta jareetaa Galilea-ki, osheki jaakameethayeetavairi janta, tema ari ikaratake jiyaataiyake Jerusalén joimoshirenkiro Anankoryaantsi, jiñaakero maaroni jantayetakeri Jesús janta.

⁴⁶Ari jareetaari Jesús janta Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, tsika ipeyakero jiña okempivaitanakaro jimireetari. Tzimatsi

janta aparoni iriiperori jevari, mantsiyatintsiri itomi janta Capernaum-ki.

⁴⁷Ikanta irika jevari ikemakotakeri Jesús ari jareeta Galilea-ki ipoñaagaaro Judea-ki, jiyaatashitanakeri iriñeeri. Ipankinatapaakari, iriyaate ipankoki, irovashinchagairi itomi, irootaintsi inkamake. ⁴⁸Ari ikantanake Jesús: “¿Opaitama kaari pikempisantantana eerokaite? Pikovajaantziya noñaakemiro kaari piñaapiintzi pairani, pikovajaantzi notasonkaventantavake.” ⁴⁹Iro kantacha jevari ikantanakeri: “Pinkatharí, thameeta iroñaaka, tekeri ikamanakeeta notomi.” ⁵⁰Ipoña ikantzi Jesús: “Pimpiye pipankoki. Eshitakotai pitomi.”

Ikempisantanake shirampari okaratzi ikantakeriri Jesús, piyanaka. ⁵¹Ipiyamin-thaita ipankoki, jomonthaakari iromperataneete, ikantavairi: “¡Eshitakotai pitomi!” ⁵²Josampitanakeri irirori tsika joveraa ooryaa jamataakoneentantanaari itomi, ikantaiyini iromperatane: “Chapinki, itainkanakera ooryaatsiri, ari avisanakeri ikatsirinkavaitzi.”* ⁵³Ari ikinkishiretanakero ashitariri aritake joveraakari ooryaatsiri chapinki ikantakeri Jesús: “Eshitakotai pitomi.” Iroora ikempisantantanakari irirori, ari okempitanakari eejatzi maaroni isheninkamirinkaite irirori ikempisantanakeri Jesús. ⁵⁴Irootakera apitetaintsiri joñaakantziro Jesús itasonkaventantzi jareetaara Galilea-ki ipoñaagaaro Judea-ki.

Kisoporokiri Betesda-satzi

5 ¹Okanta okarayetapaake iroka, joimoshirenkaiyaani Judío Jerusalén-ki. Ari Jiyaatzitakari eejatzi Jesús.

²Janta Jerusalén-ki, ari osaikiri jovaan-kanaayeetziro jiña ipaitayeetzi iñaaneki hebreo “Betesda.” Tzimatsi

* 4.52: Kantakotachari jaka “itainkanake ooryaa,” irootake ikantayeetziro pairani “hora 7.”

okaratzi 5 opankoshetaaniki. Ari otsipanampitaro osaiki ashitakorontsi ipaitayeetziri “Oisha.” ³Ari ipiyotakari osheki mantsiyari, mavityaakiri, kisoporokiri, ethorivaitatsiri jonoryaayeta-
 taka kipsatsiki joyaaventaro oshevaate jiña. ⁴Tema ikantayeetzi: Inatzi ipokapiintzi maninkariite ishevaatakairi jiña, intzimerika etanakyaaarone impiinkaantakyaaro jiña oshevaatara, aritake ireshitakotanai jimantsiyavaitzi. ⁵Tzimatsi janta mantsiyarimashiki aparoni tzimakotaintsiri 38 osarentsi imantsiyavaitake. ⁶Ikanta Jesús jiñaapaa-
 kerri jonoryaaka, jiyotapaake osamani okantaka jimantsiyavaitake irika, josampitapaakeri, ikantziri: “¿Pikovima peshitakotai?” ⁷Ari jakanake mantsiyari: “Pinkatharí, te intzime impaitya ovinke-
 nari aririka oshevaapaitetya jiña. Tema nokovavetapiintara nompinkaatemini naaka, aritake janaakotakena pashine ipiinkaatake irirori.” ⁸Ari ikantzi Jesús: “Pintzinaye, paanairo ponoryaamento, piyaatai.” ⁹Aphathakero jeshitakotanai irika, jaanairo ironoryaamento, aniitanai. Iro kantacha, tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi, ¹⁰ikantakeri judío-payeeni irika shirampari eshitakotaatsiri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, te oshinetaantsite paanairo ponoryaamento.” ¹¹Jakanake irika shirampari, ikantziri: “Irinta itzimi ovashinchagaanari, ikantakena: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai.’” ¹²Ari ikantaiyanakeni Judío: “¿Niinka kantakemiri: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai?’” ¹³Iro kantacha irika shirampari te iriyoteri niinka ovashinchagairiri, tema te iriñaavairi Jesús tsika ikenanake, ipiyotaiyakanira atziriite janta. ¹⁴Ipoña Jesús jiñagairi shirampari janta tasorentsipankoki, ari ikantziri: “Pinkeme, aritake eshitakotaimi iroñaaka, eerora papiitairo pantairo kaariperori, ari

onkantya eero avishimotantami koveenkaperotatsiri.” ¹⁵Ikanta irika shirampari jatanake, ikamantakeri judío-payeeni iriitakera Jesús itzimi ovashinchagairiri. ¹⁶Iro opoñaantari ikovi judío-payeeni iroveri Jesús, tema jovashinchaantake kitaite jimakoryaantaitari. ¹⁷Iro kantamaitacha, ikantanake Jesús: “Ari ikantaitatyaani jantavaitzi Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka nantavaitzi.” ¹⁸Irootakera, ikovavaperotantanakari judío-payeeni iroveri Jesús, tema te intaani jantavaitantakaro kitaite jimakoryaantaitari, aña joshiyakotakari Pava, ikantakera Jesús iriitake Pava jiritajaantari irirori.

Ishintsinka Itomintari Pava

¹⁹Ipoña Jesús jakanakeri, ikantziri: “Irika Itomintari Pava tekatsi irantashivaitya irirori ikovakaanekiini. Intaani jantziro okaratzi jiñaakotziriri Ashitariri. Maaroni okaratzi jantziri Ashitariri, irojatziri jantziri Itomi. Omaperori. ²⁰Tema jetakotari Ashitariri irika Itomintari, joñaakiri maaroni jantayetziri irirori. Eekero iroñaakatyeeri tsikarika opaiyetari iniroitetsiri, irootake pimpampoyaaminthataiyerine eerokaite. ²¹Tema ikempitara Ashitariri jovañaayetziri kaminkari, ikañaanetakairi, ari ikempitari eejatzi Itomintari, iriñaakaayeteri inkoveri irirori. ²²Tera iriyakoventantatsine Ashitariri, aña iri Itomi ishinetake iriyakoventantai, ²³ari onkantya maarointeni iriñaapinkathayetantyaariri Itomi ikempitaayetzirira Ashitariri. Itzimi kaari ñaapinkathatarine Itomintari, tera jiñaapinkathatzitari Ashitariri, itzimi otyaantakeriri.

²⁴Itzimirika ovayempitairone nokantayetziri, impoña inkempisantanari itzimi otyaantakenari, aritake inkañaaneshireyetai. Eero jovasankitaavaitaitziri, tema karatapaake ikaamanevaitziri,

kañaane ikantayetaa. Omapero. ²⁵Irootzi-mataintsira omonkaratya, iroñaakatajaantake, inkemapaitetairo kamashireriite iñaane Itomi Pava. Inkarate kemavairone, aritake irañaashireyetai. Omapero. ²⁶Tema ikempitara Ashitariri jañaakaan-tajaantzi, iro ishinetaakeriri eejatzi Itomi irañaakaante irirori, ²⁷ishinetakeri eejatzi iriyakoventantai, tema iriitake Itomi Atziri. ²⁸Eero pipampoyaaaminthatashitaro iroka. Tema irootzimataintsi omonkaratya inkemayetantaiyaarori kaminkariite iñaane, ²⁹ari impiriintayetanake tsika ikitayetaka. Ikaratzi antayetakerori kameethari, ari inkañaaneyetai. Iriima ikaratzi antayetapiintakerori kaariperori, irañaayevetaiya irovasankitaayeetairi.”

Ñaayetajaantakeriri Cristo

³⁰“Tera nantashivaitaro naaka nokovashitari, iri Ashitanari shinetanarori namenakotemi. Okaratzi nokantakoventantziri tampatzika okantaka, tema te nantashivaityaaro nokovakaari naaka, aña iro ikoviri Ashitanari otyaantakenari. ³¹Naakami kinkithatakovaitashitachane apaniro, tekatsira apantyaarone nokinkithatakovaivetaka. ³²Iro kantamaitacha tzimataitatsi pashine kinkithatakotanari, niyotzi irootake kyaaryooperotatsiri okaratzi ikinkithatakotakenari irirori. ³³Omaperovetatya iñaaventakena Juan potyaantakariranki irosampitakiteri. Tema okaratzi ikinkithatakotavakenari omaperotatya. ³⁴Iro kantacha tera iro noñaaventamatsite iroñaaka okaratzi ikinkithatakotanari aparoni atziri kempitakariri Juan. Aña iro noñaaventataitzi matzirori ovavisaakoshiretaimi. ³⁵Tema Juan ikempivetakari aparoni ootamentotsi itzimi kitainkatapaintsiri. Iro pikovapaintziri eerokaite panintaavakyaaro ikempitari kitainkari. ³⁶Iro kantacha tzimatsi kinkithatakotanari naaka, anayiriri Juan. Okaratzi nantziri naaka,

irootake ikantanari Ashitanari nantero, iroora oñaakantzirori iriira Ashitanari otyaantakenari. ³⁷Ari ikempitakari Ashitanari, itzimi otyaantakenari, ikinkithatakotakena irirori, temaita pinkempisantero iñaane. Te piñaavorotaneteri. ³⁸Te onkyaantaajatyaaami iñaane, tema te pinkempisanteri irotyaantane. ³⁹Amatsinka pikantaveta piñaanatziro Osankinajanorentsi, tema ari poyaakoneentarori piñaayetairo pinkañaaneyetai. Iro kantamaitacha, aña naakavetaka okinkithatakotzi Osankinajanorentsi, ⁴⁰temaita pinkovayetaiyeni eeroka paventaayetyaana onkantya pinkañaanetantaiyaari. ⁴¹Te nonkokovatashityaaro naaka intharomentavaiityaana atziiriite. ⁴²Aña niyotzитайami tsika pikantaiyani eeroka, niyotzitami eejatzi te petakotari Pava. ⁴³Naakatake jovake Ashitanari nompoke nopairyagairo ivairo. Temaita paakameethataiyenani eerokaite. Irooma aririka impoke pashine pairyaashivaitapaa-kyaarone ivairojanori irirori, iriyya paakameethataiyerine. ⁴⁴¿Tsikama pinkene pinkempisantaiyeni, eerokara tharomentashivaitavakaacha, teya pinkokovatero iri tharomentaventaiya Pavajanori? ⁴⁵Eerora pikinkishirevaitashita naakara thavetakotemine Ashitanariki. Intzime thavetakotajaantaimine iriitake Moisés-ni, itzimi paventaapiintayetaari eerokaite. ⁴⁶Tema arimi pinkempisanta-jaantakerimi Moisés-ni, aritakemi pinkempisantavakenami naaka, tema naakatake josankinatakotake Moisés-ni. ⁴⁷Irooma te pinkempisantero okaratzi josankinataketeri, ¿tsikama pinkene pinkempisantero onkarate nonkantayetemiri naaka?”

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

6 ¹Ikanta okaratapaake iroka, montyaanaka Jesús intatsikero inkaare saikatsiri Galilea-ki, irojatzi

ipaiyeetziri Tiberias. ²Osheki atziri oyaatakeriri, tema jiñaayetakitziiri itasonkaventantake jovashinchaayetairi mantsiyariite. ³Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki, ari isaikapaake itsipayetakari iriyotaane. ⁴Irootake areetzimataiya kitaite Anankoryaantsi, aripaite joimoshirenkapiintari judío-payeeni. ⁵Ikanta jamenapaake Jesús, jiñaatzi osheki atziri oyaatakeriri, ikantakeri Felipe: “¿Tsikama amananteka ovaritentsi ovakayaariri maaroni irika atziri?” ⁶Aña josampitashitari Felipe iriñaantyaariri tsika inkante, tema jiyotajaantake Jesús opaita iranteri. ⁷Ari jakanake Felipe, ikantanake: “Eerotya jantetaajata 200 denario amanantemi ovaritentsi, año eepichokiini irovamatsitakya aparopayeeni irikaite.” ⁸Ipoña ikantanake Andrés, iriitake pashine iriyotaane, irirentzira Simón Pedro, ikantzi: ⁹“Jirika jaka aparoni eentsi amaitsiri 5 tanta, apite shima. Iro kantacha, çarima irantetakyaari osheki atziri?” ¹⁰Ari ikantzi Jesús: “Pinkanteri maaroni isaikayete.” Okataroshimashitatzí janta, ari isaikayakeni. Ikarataiyini 5,000 shirampariite. ¹¹Ari jaakotanakero Jesús tanta, ipoña ikaratakero ipaasonketakeri Pava, itsiparyeetakeneri ikaratzi saikamashitaintsiri. Ari ikempitaakeriri shima, ipayeetakeri maaroiteni kovatsiri. ¹²Ikanta ikemaityapaakani maaroni, ikantairi Jesús iriyotaane: “Paayetairo opetoki okaratzi tzmakaantapaintsiri, eero apaavainta.” ¹³Jiyoyaayetairo iriyotaaneete, ijaikitai 12 kantziri opetoki tzmakaantapaintsiri karavetachari 5 tanta. ¹⁴Irikaite atziri, jiñaakerora itasonkaventakero Jesús ovaritentsi, ikantaiyanakeni: “Omaperotaajatyata,

iriitakera irika Kamantantaneri itzimi ishinetaitakeri impoke jaka kipatsiki.”

¹⁵Iro kantacha Jesús jiyotake ishintsi-ventaitatyeeri iraaeyetanakeri impinkathariveriteri atziriite, eejatzi itonkaanai otzishiki, inkene isaikavaite apaniro.

Janiitantaro Jesús inkaare

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶Ikanta osheetyaanake, oirinkaiyaani inkaareki iriyotaane Jesús, ¹⁷otetaiyapaani pitotsiki, montyaakotaiyaani iriyaatairo Capernaum-ki. Aritake tsireniperotanake, tekera impiyeeta irirori Jesús. ¹⁸Ari otampyaatapaake, iniroite otamakaatanake inkaare. ¹⁹Aritake santhatake jimontyaakotaiyani, jiñaatziiri Jesús ipokashitari janiitantaaro inkaare. Antaro itharovaayanakeni iriyotaane. ²⁰Ikantapai Jesús: “iNaakatake, eero pitharovaiyini!” ²¹Kimoshire ikantaiyani jotetavairi pitotsiki, tekera osamanite, aatakotaiyapaakeni ikovirora irareetya.

Osheki atziriite amemenatakeriri Jesús

²²Okanta okitaitamanai, irojatzi isaikaiyakeni atziriite intatsikero, jiyotaiyakeni iro apinto pitotsi jimontyaantanaa iyotaariite, te inkaranairi Jesús. ²³Ari areetakotantapaaka pashine pitotsi poñaayetachari Tiberias-ki, aataiyapaakeni tsika okarikitzi jovaiyakani tanta chapinki ipaasonkeventakeri Avinkatharite. ²⁴Ikanta jiñeeyake te isaiké Jesús, eejatzi iriyotaaneete, otetaiyakanani atziriite pitotsiki, jatake Capernaum-ki inkokovatairi.

Ipaiyeetziri Jesús

“ovaritentsi añaakaantaneri”

²⁵Ikanta jareetaiyapaakani intatsikero, jiñaapairi Jesús, josampitapaakeri: “Rabí,

* **6.9:** Ikantaitzi jaka iroka tanta, iro jovetsikayeetake cebada. * **6.19:** Kantakotachari jaka “santhatake jimontyaakotaiyani,” irojatzi ikantaitziri “5 terika 6 kilómetro,” ikantaitziri eejatzi pairani “25 terika 30 estadio.”

¿tsikapaitema pipokake eeroka jaka?”

²⁶Ikantanakeri Jesús: “Irootakera pikokovatantanari eerokaite tema pikemaneentaiyakani chapinki povaiyakani, aña tera iro pikokovatantanari pikemathatanakero notasonkaventantake. Omapero. ²⁷Te arite piñaashintsiventashivaitaro ovaritensi thonkanetachari, aña iro piñaashintsiventya ovaritensi enitatsiri, ontzime kañaanetakaimine. Iroora ovaritensi ipantziri Itomi Atziri, tema Pava, Ashitariri, iriitake jookotakeri.” ²⁸Ipoña josampiitanakeri, ikantantziri: “¿Tsikama nonkantayetyaaka noñaashintsiventantaiyaarori ikoviri Pava?” ²⁹Jakanake Jesús: “Ikoviri Pava pantayetairi, ontzimatye pinkempisantairi irika itzimi jotyaantakeri.” ³⁰Ipoña josampiitanakeri eejatzi: “¿Intsityaa pintasonkaventante onantyaari nonkempisantemi? ¿Opaitama pantayetakeri? ³¹Pairani acharineete jovayetakoro janta tsika te inampiitaro ipaiyeetziri ‘maná,’ irootake okantziri Osankinarentsi:

Pava pakeri iroyaaro ovaritensi paryeentsiri inkiteki.”*

³²Jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzii ovaritentsiperotatsiri poñeenchari inkiteki, kaarira Moisés-ni panterone. Aña iri Ashitanari payetemirone. Omaperora. ³³Tema irika ovaritensi ipantziri Pava, iriitakera poñeenchari inkiteki, iri kañaanetakaayetairine osavisatziite.” ³⁴Ari ikantayeetanakeri: “Pinkatharí, pimpapiintenaro iroka ovaritensi.”

³⁵Ikantzi Jesús: “Naakatakera ovaritensi kañaanetakaantaneri. Inkarate oshentashiretainaneri naaka, eero itashaavaitai. Inkarate kempisantanainane naaka, eero jimirevaitai. ³⁶Tema

aritake nokantaiyakemi, temaita pinkempisantaiyena okantavetaka piñaavetakana. ³⁷Ikaratzi joshentashiretakaakanari Ashitanari, iriiyetakera oshentashireperotainane, eerora nomanintavakeri naaka. ³⁸Tema te iro nompokantakyaari jaka nopoñaaka inkiteki nantayetero nokovashivaitari naaka, aña iro nantapiinte ikoviri Ashitanari, itzimi otyaantakenari. ³⁹Jiroka ikoviri Ashitanari otyaantakenari, eero nopeyakaantaajatzi aparoni ikaratzi joshentashiretakaayetaanari, aña ontzimatye noviriintayetairi overaantapaakyaarone kitaite. ⁴⁰Tema ikovi Ashitanari eejatzi, maaroni itzimi amenairine Itomi Pava, inkarate kempisantairine, aritake inkañaanetakaa-yetairi. Naakatajaantakera oviriintairine omonkaratapaakyaarika kitaite.”

⁴¹Irootakera ipoñaantanakari judío-payeeni ikishimavaitanakeri Jesús, tema ikemakera ikantake: “Naakatake ovaritensi poñeenchari inkiteki.” ⁴²Ari ikantavakaiyanakani: “¿Kaarima irika Jesús, itomi José? Niyotaiyirini naaka ashitariri. ¿Opaitama ikantantari: ‘Nopoñaatya inkiteki?’” ⁴³Ikantanake Jesús: “Aritapaake pikishimavaitakena. ⁴⁴Tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka, eerorika jamashiretairi Ashitanari itzimi otyaantakenari. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaari kitaite. ⁴⁵Irosankinareki kamantantane-riite, ikantake:

Iriitajaantake Pava iyotagairine maaroiteni.

Maaroni itzimi kemairiri Ashitanari, itzimi iyotairiri irirori, joshentashiretaana naaka. ⁴⁶Tera nonkantatye tzimatsira ñaavorotakerine Ashitanari, aña apaniro

* **6.31-58:** Jaka tsika oñaaventakota “ovaritensi,” irootake ikantayeetziri pairani “tanta.” Ari okempitari eejatzi, jiñaaventakoyeetzirora pairani tanta, iroora jiñaaventakoyeetzi maaroni ovaritensi. Iroovaitake akantapiintaiyini aakaite: “Poya kaniri,” tera intaani añaaventero kaniri, aña tzimatitatsi eejatzi vathatsi oyaari.

jiñaavorotataitziri poñeenchari Pavaki.

⁴⁷Itzimirika kempisantainane naaka, aritake inkañaanetai. Omapero. ⁴⁸Naakataker a ovaritensi añaakaanerani.

⁴⁹Jovavetakaro picharineete ‘maná’ janta tsika te inampiitaro, kamayetzimaitaka.

⁵⁰Iriima oshiyakarori ovaritensi noñaaventziri naaka ipoñaatya inkiteki. Intzimerika ovaiyaarine irika, eero ikaamanetai. ⁵¹Naakataker a kañaaneri ovaritensi poñeenchari inkiteki. Intzimerika ovakyaarone iroka ovaritensi, ari inkañaanetai. Iroka ovaritensi nopantziri naaka, novathajanora onatzi. Iriira noshinetakoventa osavisatziite inkañaaneyetantaiyaari.”

⁵²Ari ikantavakaiyani judfo: “¿Tsikama inkenakairoka irika irovakaantairori ivatha?” ⁵³Ikantanake Jesús: “Eerorika povaro eerokaite ivatha Itomi Atziri, eerorika piriro iriraane, eerora pikañaaneyetai. Omapero. ⁵⁴Itzimirika ovakyaarone novatha, itzimi irakerone niraane, ari inkañaaneyetai. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaarika kitaite. ⁵⁵Tema iroka novatha ovaritensiperori onatzi, iroka niraane iro jimirepe-roitari. ⁵⁶Intzimerika ovakyaarone novatha, intzime eejatzi irakerone niraane, itsipashiretaatyaana naaka, eejatzi naaka nospashiretaari irirori.

⁵⁷Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okempitari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi. ⁵⁸Nokinkithatakotatziirora ovaritensi poñeenchari inkiteki. Iroka ovaritensi te oshiyaro ‘maná’ otzimi jovayetakarori pairani picharineete eeroka, okantavetakaro jovayevetakaro, ikamayetake. Iriima inkarate ovakyaarine irika oshiyarori ovaritensi, ari inkañaanetai.” ⁵⁹Irooyetakera jiyotaantakeri Jesús ipiyotaiyakani janta japatotapiintaita saikatsiri Capernaum-ki.

Iñaaventayeetziro kañaanetaantsi

⁶⁰Ikanta ikemayeetakero iroka iyotaantsi, irikaite ikaratzi oyaatziriri Jesús, ikantaiyanakeni: “Iroka ikantayetakero Jesús pomenetsiitaka akantyaarori. ¿Ipaitema kempisamtamatsiterine?”

⁶¹Ikanta Jesús, jiyotake okaratzi ikishimavaitaiyiri, josampitanakeri: “¿Tema onimotemi iroka? ⁶²¿Opaitama avisatsine, aririka piñeeri Itomi Atziri irovajenokaiya tsika ipoñaaka pairani? ⁶³Okaratzi noñaaventakoyetakemiri, iroora kantakotacha okaratzi añaashiretakaantatsiri, kaarira avathajanori noñaaventakote, tekatsi ompaiperotajaantya avatha. Aña iro noñaaventzi aventaashirenkantsi kaari koñaanetaitsi, kañaanetakaantatsiri. ⁶⁴Iro kantacha eenirotatsi tsika pikaratzi eerokaite kaari kempisamtatsine.” Tema jiyotzitaika Jesús itzimi kaari kempisamtatsine, tsika itzimi pithokashityaarine. ⁶⁵Eekero ikantanakitzi Jesús: “Iroora nokantzitantakamiri: ‘tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka: eerorika ishineshiretaanari Ashitanari.’”

⁶⁶Aripaitera, jiñeetake osheki piyapithatanakeri Jesús oyaavetapiintakariri. ⁶⁷Ipoña Jesús josampitanakeri 12 iriyotaane: “¿Pikovima eejatzi eerokaite piyaatayetai?” ⁶⁸Ari jakanake Simón Pedro: “Pinkatharí, ¿Intzimekama niyaatashiteri? Aña eerokatake ñaaventa-jaantakerori kañaanetaantsi. ⁶⁹Aritake nokempisantaiyakemi naakaite. Niyotaiyini eerokatake Cristo, Itomi Pava Kañaaneri.” ⁷⁰Jakanake Jesús, ikantziri: “¿Kaarima naaka iyoyaakemiri pikaratakera 12? Iro kantamaitacha, tzimatsi aparoni pikaratakera kamaari jinatzi.”

⁷¹Jiñaavaitakerora iroka Jesús, jiñaaventatziiri Judas, Itomi Simón Iscariote. Tema iriitake Judas pithokashityaarine, iriivetaka aparoni karatapiintakeriri 12 iriyotaane.

**Irirentzipayeeni Jesús te
inkempisantaayerine**

7¹Ikanta okaratapaake irokapayeeni, jareetantavaita Jesús janta Galilea-ki. Te inkove isaikanai Judea-ki, tema janta ikokovatatziiri judío-payeeni iroveri. ²Iro kantacha monkaratzimataa kitaite ikimoshireventapiintziro judío-payeeni ipaiyeetziri “pankoshetantsi.” ³Ithainkitanakari, irirentzi irirori okarikiini, ikantanakeri: “Eero pomana-tziita jaka, piyaate Judea-ki iriñaantyaamiri janta piyotaaneete onkarate pantayeteri. ⁴Tema ikaratzi kovatsiri irasagaamentaityaari, te jomanakaatziitaro jantayetziri. Pimatziroora eeroka pantayetziri opaiyetari, poñaakantero tsika ipiyotaiyani atziriite.” ⁵Tetya inkempisantaajateri eejatzi irirentzipayeeni. ⁶Ari ikantanake Jesús: “Aña tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya naaka, irooma eerokaite aritzimovaitzimi maaroni kitaiteri. ⁷Te inkisaneentemi eerokaite osavisatziite. Irooma naaka osheki ikisaneentana, tema koñaaro nokantziro naaka, okaratzi jantayetziri kaariperori onatzi. ⁸Piyaataiyeni eeroka joimoshirenkaita, eero niyaatzita naaka, tema tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya.” ⁹Ikantakeri iroka, irojatzisi isaikanake Galilea-ki.

**Joimoshirenkiro Jesús ipaiyeetziri
“pankoshetantsi”**

¹⁰Iro kantacha aritake jatayake irirentzipayeeni, jatanake eejatzi Jesús joimoshirenkaita te iroñaakantajaantya, aña iromananeikiini ikantaka. ¹¹Ikokovatakeri judío-payeeni janta joimoshirenkaita, ikantaiyini: “¿Tsikama isaikaajatzika shirampari?” ¹²Osheki atziriite ñaaventakeriri Jesús. Tzimatsi kantayetsiri: “Kameethari inatzi shirampari.” Tzimatsi pashine kantatsiri: “Te inkamee-

thate, aña jamatavitakeri atziriite.” ¹³Iro kantamaitacha, omanaantsikiini jiñaaventayetziri Jesús, tema itharovakaayeta-tyaari judío-payeeni.

¹⁴Okanta oniyankitake joimoshirenkaita, kyaapaake Jesús tasorentsipankoki, jiyotaantapai. ¹⁵Pampoyaavaka ikantaiyanakani judío, ikantaiyini: “¿Tsikama jiyotanetantari irika, te inkyaaaperovetaajaty tsika jiyotaantayee-tzi?” ¹⁶Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzi niyotaantziri tera naaka iyotashityaarone, aña iri iyotakaanaro otyaantakenari. ¹⁷Inkarate kovaperotajaantanairone ikoviri Pava, ari iriyotairo iri Pava iyotakaanarori okaratzi niyotaantziri, tema te naaka iyotashivaityaarone. ¹⁸Tema ikaratzi iyotaantzirori jiyotashivaitari, ikokovatatzi iriñaapinkathayeeta-shityaari. Iriima itzimi kovakovatziirori iñaapinkathayeetairi otyaantakeriri, iriira ñaavaizirori kyaaryoori. Tera intzipishirevainete irirori. ¹⁹¿Tema josankinavetakami pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane? Iro kantacha, te pimonkarataiyerone. ¿Opaitama pasaryaantanari naaka poveni iroñaaka eeroka?” ²⁰Ari ikantaiyanakani atziriite: “iKamaari! ¿Ipaitama asaryaamiri irovemi?”

²¹Ikantzi Jesús: “Maaroni eerokaite osheki pipampoyaakero piñaajatakana nantakeri kitaiteki jimakoryaantaitari. ²²Iro kantamaitacha, ikantakaantake Moisés-ni pintomeshitaanitapiintante. (Okantavetaka kaari Moisés-ni poñaakaantyaarone iroka, aña iri poñaakantanakaro avaisatziite tekeramintha intzime Moisés-ni.) Iro opoñaantari pitomeshitaanitapiintantzi eerokaite, okantavetaka kitaite jimakoryaantaitari. ²³Piñaakero, pimonkaraantyaarori eerokaite Ikantakaantane Moisés-ni pitomeshitaanitapiintantake kitaite jimakoryaantaitari. ¿Ipaitama pikisaneentantanari naaka novashincha-

gairi ivathaki maaroni aparoni atziri kitaite jimakoryaantaitari? ²⁴Paamaventya ovapyimotashitamikari aririka piyakoventante. Aña tampatzikashirepero pinkantya pamenayetakotante.”

¿Iriitakema irika Cristo?

²⁵Tzimayetatsi Jerusalén-satzi, osampitantanaintsiri, ikantzi: “¿Kaarima irika ikokovataitzi irovaiteri? ²⁶Jirinta isaikake, maaroni jiñeetziri ikinkithavaitzi. Tekatsitya akotashiterine. ¿Jiyotatziima jevariite omaperotatya Cristo jinatzi irika shirampari? ²⁷Iro kantacha irika, ayotaiyirini tsika ipoñaaro. Irooma apaata aririka impokake maperotzirori ipaita Cristo, tekatsira iyotatsine tsika ipoñaaro.” ²⁸Ikanta ikemake Jesús, isaikakera jiyotaantzi tasorentsipankoki, shincheenka ikantanake: “iArima, piyotaiyana eerokaite tsika popoñaaro! Iro kantacha tera naaka nintakaashityaaronenompoke, aña irotyaantane nonatzi itzimi javentaaperoyeetari. Tsika itzimi kaari piyotajataiyini eerokaite. ²⁹Niyotziri naaka tema ari nokaratziri, iriitake otyaantakenari.” ³⁰Ari ikovavetana irakaantayeetanakerimi, iro kantacha tekatsi akotashiterine, tema tekera omonkarapaiteta. ³¹Osheki kempisantanakeriri Jesús, ikantaiyini: “Kaaririkami irika Cristo intzime pokatsine, eerotyaami itasonkaventantayetaajatzimi irika shirampari, ñaakero.”

Jotyaantake Fariseo oirikerine Jesús

³²Ikanta Fariseo-payeeni ikemakero ikantayetakeri atziriite jiñaaventziri Jesús, jaapatziyanakari ijevare omperatasorentsitaari, jotyaantake kempoyaaventarori tasorentsipanko iroirikakiteri. ³³Ari ikantzi Jesús: “Kapichepaitetapaake nosaikimoyetanaimi eerokaite, impoña niyaatai isaikira otyaantakenari. ³⁴Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro

kantacha eero piñaagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka.” ³⁵Ari josampitavakaanaka judío-payeeni: “¿Tsikama iriyaamatsiteka irika eero añaantari? ¿Iriyaatatyeeema pashineki nampitsi joivaraayetaka asheninkapayeeni judío, inkene iriyotayetairi kaari asheninkata? ³⁶¿Opaitama ikantakotziri: ‘Pinkokovavetaiyaana, eeromaita piñaagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka?’”

Jiña kañaanetakaantatsiri

³⁷Ovekaraantapaakarori kitaite ari joimoshirenkaperoyeetari. Arira ikatziyanakari Jesús, shintsiini ikanta jiñaavaitanake, ikantzi: “Itzimirika mireneentavaitatsineri, iroshentashiretaiyaana naaka, imirevaitaiya. ³⁸Tema okantzi Osankinajanorentsi:

Inkarate kempisantainane naaka, onkempivaityaaro oshiyaashirentayearimi jiña kañaanetakaantatsiri.”

³⁹Iriira joshiyakaaventzi Jesús jaka inkarate kempisantairine ari inampishiretantaiyaari Tasorentsinkantsi. Okantavetakekeramintha irotyaantayeeteriita Tasorentsinkantsi, tema Jesús tekerata irovajenokashitaiyaaro irovaneenkaro.

Itzimporokanake atziriite

⁴⁰Tzimayetatsi atziri kemakeriri Jesús ikantakeri, ikantaiyanake: “Omaperotatya irika shirampari kamantantaneri jinatzi.” ⁴¹Tzimatsi pashine kantanaintsiri: “Cristo jinatzi irika.” Iro kantacha tzimatsi pashine kantatsiri: “Kaari, tema Cristo eero ipoñaaro Galilea-ki. ⁴²Tema okantzi Osankinajanorentsi:

Icharine irinatye pinkathari David-ni intzime Cristo-tatsineri, impoñeeyaaro Belén-ki, inampikira pairani David-ni.”

⁴³Ari itzimporokanakeri atziriite iñaanatavakaamentanakarira Jesús.

⁴⁴Tzimayetatsi kovavetanainchari irakaanterimi, tekatsimaita akotashite-rine.

**Tera iriñeetaajate kempityaarine
irika iñaavaizti**

⁴⁵Ikanta kempoyaaventarori tasorentsi-panko jataiyeeni isaikira Fariseo-payeeni itsipayetakari ijevare omperatasorentsi-taari, ari josampitavairiri, ikantziri: “¿Opaitama kaari pamantakari?” ⁴⁶Ari ikantaiyini irirori: “iTera iriñeetaajate kempityaarine irika iñaavaizti!”

⁴⁷Ikantaiyanake Fariseo: “¿Pimatzitakaroma eerokaite pishinetaka iramatavitemi? ⁴⁸¿Tzimatsima aparoni ajevarite kempisantakeriri irika shirampari? ¿Tzimatsima eejatzi naakaite Fariseo kempisantakeriri? ⁴⁹Intaanira ikempisamtamatsiziri atzirite kaari iyotakoterone Ikantakaantaitane, ovasankitaarira irinayete.” ⁵⁰Ikanta Nicodemo, Fariseo-tatsiri itzimiranki pokantsiri iriñeeri Jesús, ikantanake: ⁵¹“Okantzi Ikantakaantaitane, te oshinetaantsite iyakoverteri atziri terika ankemajaanteri aakaite inkene ayotero opaita jantakeri.” ⁵²Ari ikantaiyanake irirori: “¿Eerokatakema eejatzi Galilea-satzi? Piñaanapero-tero Osankinajanorentsi, ari piñaakero tekatsira kamantanteri poñaachane Galilea-ki.”

Tsinane mayempiro

⁵³Ipoña jiyaataiyeeni ipankopayeeniki. **8** ¹Iro kantacha Jesús tonkaanake irirori otzishiki Olivos. ²Ikanta okitaitamanai, ipiyaa tasorentsi-pankoki. Osheki atziri piyotzimentavaari, saikapai Jesús jiyotaapairi atzirite. ³Ikanta iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo-payeeni jamakeneri aparoni tsinane jomonthagaitakari omayempitzi. Jovatziyapaakero niyankineki ipiyotaiyani. ⁴Ikantapaakeri Jesús: “Iyotaanta-

neri, iroka tsinane jomonthaakotajaantatakaro omayempivaizti. ⁵Ikantakaantake pairani Moisés-ni intsitokaitero, kantachari tsinane. ¿Tsikaty pikantzika eeroka?” ⁶Iro josampitantariri irikaite ikovi inkompitakaityaari, ontzimantyaari ompaitya inkantakoteriri. Iro kantacha Jesús oyootanaka josankinavaitantaro irako kipatsiki. ⁷Eekerora josampiyeeta-tziiri, ari ikatziyanaka joyootakara, ikantanakeri: “Terika pinkaariperoshire-taiyeni pikarataiyakenira eerokaite, petakaantyaaro pintsitokantyaaro mapi iroka tsinaneka.” ⁸Eejatzi joyootanaa, japiitanairo josankinavaizti kipatsiki. ⁹Ikanta ikemaiyavakero kantachari, ari ipiyayetanaa, ikinkishiretakoyetanakero tsikara ikantayeta iriroriite. Iriira etatainakaro ipiyanaka antarikonaita. Ikanta isaikanake Jesús apiteroini itsipatakaro tsinane jamayeetakeri, ¹⁰ikatziyanaa joyootaka, ari josampitziro ikantziro: “Tsinané, ¿Tsikama ikenaiyakeni? ¿Tekatsima iyaatakairone iriyakovertemi?” ¹¹Akanakeri iroori okantziri: “Tekatsitya, Novinkatharite.” Ikantzi Jesús: “Eejatzi naaka eero niyakover-tzimi. Piyaatai iroñaaka, eerora papiitairo pinkaariperoshirevaitai.”

Jesús kitainkatakotziri osavisatzi

¹²Ipoña japiitanakero Jesús jiyotairi atzirite, ikantziri: “Naakatake kitainkatakotziri osavisatziite. Itzimirika oshentashiretaiyaanane naaka, aritake nonkitainkashiretakotairi, onkempivaityaaro te inkenavaiztai otsirenikitzi.” ¹³Ari ikantaiyanakeni Fariseo-payeeni: “Povakovertavaitashitaka pikinkithatakovaita apaniro, tekatsira apantyaarone okaratzi pikinkithatakovaitetaka.” ¹⁴Ari jakanake Jesús: “Apantaro okaratzi nokinkithatziiri naaka, okantavetaka noñaaventakovaitetaka apaniro. Tema niyotzi tsika nopoñaakaro, tsika janta

niyaatai. Iro kantamaitacha eerokaite, te piyotaiyeroni. ¹⁵Iro pametashitapiintakari eerokaite poshiyakotari atzirite jiyakoventantzi. Irooma naaka tekatsi niyakovente. ¹⁶Irooma aririka niyakoventante naaka, okaratzí nokantayetziri omaperotatya, tema te apaniro niyakoventante, aña ari nokaratziri Ashitanari itzimi otyaantakenari. ¹⁷Jiroka okantzi Ikantakaantaitane ipayeetakemiri eerokaite:

Aririka oshiyavakaa inkantayeteri apite kamantakotantsine, omaperotatya okaratzí ikinkithatziri.

¹⁸Naakatajaantakera kamantakotaincha. Eejatzí Ashitanari otyaantakenari irijatzí pashine kamantakotanari. Apitera nokaratzí nokamantakotaka.” ¹⁹Ari josampitanakeri: “¿Tsíkama isaikiri Ashitamiri?” Ikantzi Jesús: “Eerokaite te piyotaiyenani naaka, eejatzí pikempitairiri Ashitanari. Arimi piyotaiyenami naaka, ari piyotakerimi eejatzí Ashitanari.” ²⁰Arira ikinkithayetakero Jesús jiyotaantzira tasorensipankoki, janta tsika jovayeetapiintziri kireeki jashitakaayeetariri Pava. Iro kantamaitacha tekatsira aakaanterine, tema tekerá omonkarapaiteta.

Tsika janta niyaatai naaka, eero pareeyetaa eerokaite

²¹Ipoña japiitanakero Jesús ikantzi: “Aririka niyaatai, osheki pinkokovayetaina eerokaite, iro kantamaitacha ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema tsika janta niyaatai naaka, eero pareeyetaa eerokaite.” ²²Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “¿Ishinevaitatyaama irika. Irootya ikantantari eero areeta aakaite tsika iriyaate irirori?” ²³Ikantanake Jesús: “Osavisatzí pinayetzi eeroka, irooma naaka jenokisatzí nonatzí. Ari pinampitaro eerokaite kipatsiki, irooma naaka inkiteki nonampitaro. ²⁴Irootake

nokantantamiri: ‘Ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema eerorika pikempisantauro nokamantakovetakara niinkarika naaka, irootakera pinkamakotantaiyaarori piyaariperonka.’” ²⁵Ipoña josampitanakeri: “¿Niinkama eeroka?” Ari jakanake Jesús: “Aritake nokamantzítakami ovakeraini. ²⁶Tzimatsi osheki nonkantemiri, ari niyakoventakemi eejatzí. Tema okaratzí iñaavaitziri otyaantakenari kyaaryoori onatzí. Okaratzí nokamantayetzimiri eerokaite osavisatzíite, irootake ikamantajaantanari irirori.” ²⁷Iro kantacha irikaite kemakeriri Jesús, te inkemathatavakeri jiñaaventatziiri Ashitairi. ²⁸Irootake ikantantana-kari Jesús: “Aririka pimpaikakotakaantakeri Itomi Atziri, aripaitera piyote naakatake. Tera naaka antashivaityaaronokovakaari. Intaani niyotaantziro okaratzí jiyotaanari Ashitanari. ²⁹Tema itzimi otyaantakenari ari itsipashiretana naaka. Te irookaventena Ashitanari, tema nantapiintziniri okaratzí ookimotariri.” ³⁰Ikanta iñaaventayetakerora Jesús iroka, osheki kempisantanakeriri.

Iro kyaaryoori isaikakaashivaitanaiyamine

³¹Ipoña Jesús ikantanakeri judío-payeeni ikaratzí kempisantanakeriri: “Aririka poisokerotanakyaaro noñaane, eerokatake kyaaryoori niyotaa-neete. ³²Aritake piyotairo kyaaryoori, iro saikakaashivaitanaiyamine.” ³³Jakaiyanakeni irikaite: “Icharineete Abraham-ni nonayetzi naakaite. Te intzime impaitya omperavaityaanane. ¿Opaitama pikantantanari eeroka: ‘Ari pisaikashivaitanaiya?’”

³⁴Ikantzi Jesús: “Ikaratzí antapiintziroori kaariperori, kempivaitaka omperatatyeyaarimi. Omaperora. ³⁵Aparoni omperataari kapichera isheninkavaitayeetyaari, iriima aparoni itomiitari inkantaitatyee-

yaani isheninkamirinkayeetari. ³⁶Tema aririka isaikakaashivaitanaiaaami Itomiitari, arira pisaikashitziivaitaiya. ³⁷Niyotaiyimi icharineete Abraham-ni pinatzi. Iro kantamaitacha pikovaiyakeni povena, tema te ookimotami noñaaneyetari. ³⁸Iroora noñaaventayetzi naaka okaratzi joñaakanari Ashitanari. Irooma eerokaite pantayetashitaro pikemakotairira ashitamiri eeroka.”

Iriira ashitariri kamaari

³⁹Ari jakaiyanakeni iriroriite: “iAña iri Abraham-ni ipaiyeetziri Ashitanari, iriitake novaisatziite!” Ipoña ikantzi Jesús: “Eerokami charinetyaarinemi Abraham-ni, ari pantakeromi okaratzi jantayetakeri irirori. ⁴⁰Iro kantacha, okantavetaka noñaaventaperotakemiro okaratzi jiyotakaakenari Pava, pikovaiyakeni eerokaite povena. iIro kaari irimatanete pairani Abraham-ni! ⁴¹Irojatzi pantapiintaiyakeri okaratzi jantakeri pairani pivaisatziite.” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “iTera naakaite irovaiyantane thainkatasorentsivaitaneri. Apaniro ikanta Ashitanari, iriitake Pava!”* ⁴²Ari jakanakeri Jesús: “Omaperomi iri Pava ashityaamine, ari petakotakyaanami, tema Pavaki nopoñaakaro naaka, jirikatakena. Tera naaka pokavaitashitachane nonintakaanekiini, aña iri Pava otyaantakenari. ⁴³¿Opaitama kaari pikemathatanana eerokaite? Iroora kantakaantzirori tera pinkovaiyeni pinkempisantero noñaane. ⁴⁴Iriitake ashitakamiri kamaari, pantapiintakeneri okaratzi ikoviri. Tema ari jashi jovakero kamaari ovakera etantanakarori, jovamaashiretanti. Thairi jinatzi, te iriñaavaaitero kyaaryoori. Aririka inkove iramatavitante, jiñaavai-

tziro thaiyaantsi. Iririite thairi jinatzi. ⁴⁵Irooma naaka noñaavaaitziro kyaaryoori ñaantsi, temaita pinkempisantaiyena eerokaite. ⁴⁶¿Tzimatsima jaka aparoni pikarataiyake iyoperotajaantziro ikantzira: ‘Kaariperoshireri jinatzi Jesús?’ Tema kyaaryoori onatzi okaratzi noñaavaaitziri ¿opaitama kaari pikempisantantana? ⁴⁷Itzimirika jashitari Pava, ikempisantziro iñaane Pava. Irooma eerokaite tera jashitaami Pava, te pinkove pinkempisantaiyeni.”

Itzimitaika Cristo

⁴⁸Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Omatatya nokantaiyakemi Samaria-satzi pinatzi, tema kamaari pinatzi.” ⁴⁹Ari jakanake Jesús: “Te nonkamaarite, noñaapinkathatziri naaka Ashitanari. Irooma eerokaite, te piñaapinkathataiyenani. ⁵⁰Kaarira naaka kovashitachane piñaapinkathayetena, aña tzimatsi pashine kovatsiri iriñaapinkathayeetena, iriitakera iyakoventantaatsine. ⁵¹Itzimirika kempisantairone noñaane, eerora ikaamaneyetai. Omaperora.” ⁵²Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “Ari niyoperotaiyini omapero pikamaaritzi. Tema kamake Abraham-ni, ari ikempitakari kamantantaneriite, kamayetake maaroitani. Ipoña pikantziya eeroka: ‘Itzimirika kempisantairone noñaane, eero ikaamaneyetai.’ ⁵³¿Panayirima eeroka nocharineni Abraham? Kamake irirori, ari ikempiyetakari kamantantaneriite eejatzi. ¿Tsikama pimpaimatsityaaka eeroka?” ⁵⁴Jakanake Jesús: “Naakami kovashitachane iriñaapinkathayeetenami, tekatsi apantyaarone. Iro kantacha itzimi ñaapinkathatakaantanari, iriitake Ashitanari. Irijatzi pikantapiintavetaiya-

* 8.41: Ikantakoitziri jaka “thainkatasorentsivaitaneri,” irijatzira ikantayeetziri mayempiriite. Tema joshiyakaaventapiintakeri pairani judío-payeeni, te inkinatanetyaari Pava, jantayetzirora kaariperori.

rini eerokaite 'Novavane.'⁵⁵Iro kantamaitacha eerokaite te piyotaiyerine. Irooma naaka noñiiri. Aririkami nonkante 'te noñiiri,' thairi nonake nokempitakotamiro eerokaite. Iro kantacha omapero noñiiri. Nokempisantziro iñaane.⁵⁶Pairani Abraham-ni, picharineyetanakeri eerokaite, ikimoshiretake iriñeerora nompokapaitete. Aritake jiñaamaitakana, iniroite ikimoshiretake."⁵⁷Ipoña judío-payeeni ikantanakeri Jesús: "Tekeramintha ontzime eeroka 50 posarentsite. ¿Ipoña pikantzi piñiiri Abraham-ni?"⁵⁸Ari jakanake Jesús: "Tekeramintha intzimeeta Abraham-ni. 'Naakatztaka.' Omaperora."⁵⁹Ikanta irikaite jaayevetanaka mapi ikovi impicheerimi. Iro kantamaitacha Jesús, jomanapithatanakeri. Shitovanake tasorentsipankoki.

**Jovashincheeri Jesús
mavityaakitatsiri itzimapaake**

9¹Ikanta ikenayetzira Jesús, jiñaake aponi mavityaakitatsiri, jashi jovatziro ovakera itzimapaake.²Ikanta iriyotaane josampitakeri, ikantziri: "Rabí, ¿Ipaítama imavityaakitantari itzimake irika shirampari? ¿Irooma kantakaantarori iyaariperonka ashitariri? ¿Irojatzima kantakaantarori iyaariperonka irirori?"³Ari jakanake Jesús, ikantzi: "Te iro kantakaanterone iyaariperonka irirori, te onkantakaantero iyaariperonka ashitariri eejatzi. Iro okantantari iroka, onkantya iriñaantayeetyaarori iroñaakantayeetero ishintsinka Pava.⁴Eenirora okitaitetzi, ontzimatyete antero irantavaire itzimi otyaantakenari. Tema aririka ontsirenitanake, tekatsira kanterone irantavaite.

⁵Eenirora nosaiki naaka jaka kipatsiki, naakatake kitainkatakotziri osavisatzi."⁶Ikaratakero iñaavaitake Jesús, ichoontanake kipatsiki, jamirokake kapicheeni kipatsipitha irakoki, jotziritaaakitakeri mavityaakirika.⁷Ipoña jiñaanatziri ikantziri: "Piyaate pinkivaakitya janta ovaankanaata paitachari Siloé." Ari ikenanake mavityaakiri, ikivaakitapaaka. Ikanta ipiyapaaka, kantanai jameni kameetha."⁸Ikanta isheninkapayeeni, ikaratzi ñaayetapiintziri ikampitantziri impashiyeetyaari, josampitavakaayeta, ikantzi: "¿Kaarima irika saikapiintatsiri ikovakotantzi impashiyeetyaari?"⁹Tzima-yetatsi kantatsiri: "Iriitake." Pashine kantayetatsi: "Aña kaari, iriivaivetaka." Iro kantamaitacha, ikantzi irirori: "Naakatake."¹⁰Ipoña josampitanakeri: "¿Tzikama pikantairoka pamenantaari kameetha iroñaaka?"¹¹Ari ikantanake irirori: "Irinta shirampari paitachari Jesús, iriitake matakenarori, tzimatsi jotziritakenari nokiki, ipoña ikantakena: 'Piyaate ovaankanaata Siloé. Ari pinkivaakityaari.' Ikanta niyaatanake, ari nokivaakitapaaka, kantanai namene."¹²Ipoña josampitanakeri: "¿Tzikama iroñaaka irika shirampari?" Ari ikantziri irirori: "Te niyote."

**Fariseo-payeeni josampitziri
mavityaakiri eshitakotaatsiri**

¹³Ipoña jaayeeetanakeri mavityaakivetachari isaikayetzi Fariseo-payeeni.¹⁴Tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi, jotziritaaikipaitetantakariri Jesús mavityaakivetachari, iro jamenantaari kameetha.¹⁵Ari josampitakeri Fariseo-payeeni tsika okanta jamenan-

* **8.58:** Ipaíryaapiintakara Jesús ikantzi: "Naakatztaka," ari oshiyakaro jiñaavaitake Pava pairani, jiñaanatantakariri Moisés-ni. Tema pairani Moisés-ni josampitakeriranki Pava, ikantziri: "Tzikama pipaitaka." Ari jakanake: "Naakatztaka." Iro jiyotantaiyarini Judío-payeeni jiñaavaitake Jesús, ikovatzi irimonkaraiyaari Pava. * **9.7:** Iroka paitachari "Siloé," irojatziri ipaitayeetziri: "Otyaantaari."

taari kameetha. Ikantanake irirori: “Jotziritantakanaro nokiki kapiche kipatsi, ipoña nokivaakitaka. Amenaana iroñaaka kameetha.” ¹⁶Ari ikantayetzi Fariseo: “Itzimi antakero iroka kaarira irashi Pava, tema te iriñaapinkathatero kitaite jimakoryaantaitari.” Iro kantacha ikantayini pashine: “¿Kaariperoshireri irinatyeeemi, eero jantaajziromi iroka?” Tera jaapatziyavakaamentaro ikantayakerini Fariseo-payeeni. ¹⁷Ari japiitakeri josampitziri mavityaakivetachari: “¿Ipaitama pikinkishiretari eeroka, itzimikama amenakagaimiri kameetha?” Ikantzi irirori: “Kamantantneri jinatzi.”

¹⁸Kantaira iroñaaka jamenavaitai kameetha, te inkempisante judío-payeeni mavityaakipero jinaveta. Irojatzi ikaimantakariri ashitariri, ¹⁹josampitavakeri, ikantziri: “¿Iriima pitomi irika? Pinkantenatya ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake ¿Tsikama okantaka jamenantaari iroñaaka kameetha?” ²⁰Ikantanake ashitariri: “Niyotaiyini iriitake novaiyane, ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake. ²¹Iro kantacha te niyote tsika okanta jamenantaari kameetha iroñaaka, te niyote eejatzi ipaita amenakagairiri kameetha. Posampiteri irirori, antari jinake, iriitake kamantemine.” ²²Iro ikantantari ashitariri tema itharovatzi, ikantayakera judío-payeeni: “Intzimerika kantaintsineri Cristo inatzi irika Jesús, eerora noshineyetairi inkyagai apatotapiintaiyani.” ²³Irootake ikantantakariri ashitariri: “Posampiteri irirori, antari jinake notomi.”

²⁴Japiitakero judío-payeeni ikaimairi mavityaakivetachari, ikantziri: “Piñaapinkathateri Pava, pinkamantena kyaaryooperoini, eero piñaapinkathavaitashitari irika shirampari kaariperoshireri jinatzi.” ²⁵Ari ikantanake irirori: “Te niyote naaka kaariperoshireri jinatzi. Intaani niyotzi

naaka mavityaakiri nonaveta. Iro kantacha amenaana kameetha.” ²⁶Japiitakeri josampitziri: “¿Tsikatya ikantake-mika? ¿Opaita jantakeri jamenakaantamiri?” ²⁷Ari jakanairi: “Aritake nokantakemi, iro kantacha te pinkempisante. ¿Opaitama pikovantari napiitemiro? ¿Pikovatziima pinkempisantaiyerini eerokaite?” ²⁸Ari jetanakari ikaviyavaitanakeri, ikantayini: “Pinkempisanteri eeroka irika shirampari, irooma naakaite nonkempisantero Ikantakaantane Moisés-ni. ²⁹Niyotaiyini naakaite jiñaanatakeri Pava pairani Moisés-ni. Iriima irika, tekatsi iyoterine tsika ipoñaakari.” ³⁰Ari jakanake shirampari, ikantzi: “¿Tsikama okantatyaaka iroka! Aña jamenakagaana naaka kameethaini, teya piyotataiteri eerokaite tsika ipoñaakari. ³¹Ayotaiyini maaroni te ikemiri Pava kaariperoshireri. Intaani ikemiro iñaañaatane itzimi ñaapinkathatziiriri, ikaratzi antanairori ikovakayiriri. ³²Tekatsira ankemakovoventapiinte tzimatsi amenakagairine mavityaakitatsiri itzimapaake. ³³Eeromi ipoñaakaro irika shirampari janta Pavakinta, eerotyia jimataajziromi iroka.” ³⁴Ari ikantanakeri: “Piyaariperonka pitzimakaake eeroka. ¿Pikovima piyotaayetaina naaka iroñaaka?” Jomishitovakaantaitakeri.

Mavityaakishireri

³⁵Iyotake Jesús jomishitovakaantaitakeri mavityaakivetachari. Ikanta jiñagairi apaata, josampitairi: “¿Pikempisantzirimma eeroka Itomi Atziri?” ³⁶Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, pinkantena tsika itzimi, inkene nonkempisanteri.” ³⁷Ikantzi Jesús: “Aritake piñaakeri, naakatake itzimi pikinkithavaitakaake.” ³⁸Ikanta irika shirampari jotyeerovashitanakeri Jesús iñaapinkathatanakerira, ikantziri: “Nokempisantzimi Pinkathari.” ³⁹Ipoña ikantzi Jesús: “Nopokake naaka jaka

kipatsiki namenakoyetantai, ari onkantya iramenayetantaiyaari mavityaakiri. Iriima ikaratzi amenavetachari, mavityaaki inkantaiya.”⁴⁰Tzimayetatsi Fariseo tsipatakari Jesús, ikemakerira ikantakeri, josampitanakeri: “¿Pikempita-kaantatyaanarima naakaite mavityaakiri?”⁴¹Ikantanake Jesús: “Omaperomi pinkempityaari mavityaakishireri eerokaite, tekatsira iyakoventemirone piyaariperoshirenka. Irooma pikantaiyini te pikempitari mavityaakishireri, irootataikera piñaantaiyaarori iriyakoventantaiyaamiro pipiyathatakana.”

Joshiyakaaventaitziro oishatanto

10¹Ipoña ikantanake Jesús: “Itzimirika kaari kyaatsine omorojanoki oishatanto, irataitashitakyaarika onampinatantoki inkyaantakyaari, koshintzi jinatzi, kaariperori jini. Omaperora.²Iriima itzimi kyaatsiri omorojanoki, iriitakera aamaventapiintariri oisha.³Iriirika ashitaryaajaanterone aamaventarori ashitakorontsi, impoña inkye aamaventariri oisha, impairyaaeyetapaakeri oisha inkaimayetapairi, ari iriyovaantetavairi oisha. Iri omishitovajaanterine jaamaventapiintari iroishate.⁴Aririka iromishitovakeri jakakiroki maaroni, iri eevaterine aamaakoventariri, iroyaatzimaityaari oisha tema jiyovaantetziri iri aamaventariri.⁵Iro kantacha tera joyaatziri kaari jiñaapiintzi, aña osheki ishiyapithatari, tema te iriyovaanteteri.”⁶Ari ikantake Jesús joshiyakaaventziniri, iro kantacha te inkemathatayerini irikaite opaita ikantziri.

Ikempitari Jesús kameethari aamaakoventantaneri

⁷Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Naakatajaantakera oshiyarori omorojano oishatanto. Omaperora.⁸Ikaratzi kaariperoriite etakarori ipokake tekeramintha

nompoke naaka, joshiyashitakari koshintzi. Irootake kaari ikempisantantaiyarini oisha.⁹Naakatajaantake oshiyarori omorojano. Intzimerika kyagaatsine noshiyakarora omorojano, aritake iravisakoshiretai. Ari iroshiyakotaiyaari oisha ipipiyata ikyaaapiintzi, ishitovapiintzi eejatzi. Te onkovityiimotyaaari irovarite.¹⁰Iriima koshintzi intaani ipoki inkoshite, irovante, iraperotante. Irooma naaka nopokake nañaakaashiretziiyetantai.¹¹Naakatake oshiyari kameethari aamakoventariri oisha. Tema aparoni kameethari aamakoventariri oisha, ishineventari iroishate.¹²Tema aparoni impinayeeteri jaamaventari oishanentsi, aririka iriñaavakeri ovaminthatariri piratsi, jookaventziri, ari onkantya irovakaantayeetantyaari piratsi ishiyanakara aamaventariri, oivaraa inkantayetanakya pashine piratsi.¹³Iro ishiyantari aamaventashitariri, tema intaani ikovashita impinayeeteri. Tera iri oisha inkovaperote iraaamaakoventyaari.¹⁴Naakatake oshiyari kameethari aamakoventariri oisha. Niyoyetziri noishate. Jiyotayetana eejatzi irirori.¹⁵Ikempitara jiyoperotana naaka Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka niyoperotzitari irirori. Noshineventari naaka noishate.¹⁶Eeniroyetatsi eejatzi pashine noishate kaari saikatsine jaka. Ontzimatyene namayetairi irirori jaka. Aritake inkempisantayetaina irirori. Aparoni inkantya ipiyotaiyaani. Aparoni inkantaiya aamaakoventaiyaarine.¹⁷Jetakotana naaka Ashitanari tema noshinetero nañaantare inkene nañagai eejatzi.¹⁸Tekatsira shintsiventenane, aña naakatake shinetashitacha. Oztzimimotana noshintsinka noshinetantari, iro nañaantaiyaari eejatzi. Tema irootake ikovakeri Ashitanari nantero.”

¹⁹Ikanta ikemaiyavakeroni judío-payeeni iroka ñaantsi, japiitana-

kero te irapatziyavakaanaiya. ²⁰Tzimatsi osheki kantayetanaintsiri: “¿Opaitama pikempisantantariri? Ikamaaritatzí, iro ishinkiventantakari.” ²¹Iro kantacha pashine kantatsi: “Tekatsira kamaari materone iriñaavaitero iroka ñaantsi. ¿Kantatsima kamaari iramenakagairi mavityaakivetachari?”

Ikisaneentanakeri judío-payeeni irika Jesús

²²Aritake kyaarontsipaitetai. Okanta janta Jerusalén-ki, joimoshirenkaitatziro tasorentsipanko. ²³Ari isaikitakari Jesús tasorentsipankoki, janiivaitzi avisatapeshtizira ipaitayeetziro “Irashi Salomón.” ²⁴Ipoña judío-payeeni ipiyotzimentapakeri, josampitakeri: “¿Tsikapaitema onkarate pinkisoshiretakaayetena? Eerokarika Cristo, intsityaa pooñaarontaitenaro.” ²⁵Jakanake Jesús ikantzi: “Aritake nokamantaiyakemi, temaita pinkempisantena. Okaratzi omatakaayetakenari ishintsinka Ashitanari, oñaarontaperovaitakero kameethaini. ²⁶Iro kantacha eerokaite te pinkempisantaiyeni, tema te pinkempitakaantayetya eerokami noishate. ²⁷Ikarayetzi kempitakaantaachari noishate jiyovaantetana, niyotzitari eejatzi naaka. Joyaayetana iriroriite. ²⁸Naakatake kañaanetakaayetairine. Eero ipeyavaita, tekatsi aapithatenarine. ²⁹Ikaratzi jashitakaakanari Ashitanari, tekatsira aapithatenarine, tema iri matzirori jiririitetzí anaakoperotantatsiri maaroni. ³⁰Tema itsipashiretanara Ashitanari, kempivaitaka aponimi nonkantya.”

³¹Ikanta judío-payeeni jaavetanaa mapi ikovi intsitokerimi, ³²iro kantacha Jesús, ikantanakeri: “Iro ishintsinka Ashitanari antakaayetakenarori osheki kameethayetsiri okaratzi piñaakoyetakenari eerokaite. ¿Tsikama otzimika pintsitokaventenari?” ³³Ari ikantaiyanakeni judío: “Te iro ompoñaantyaari nonkove

nontsitokaventemiro kameethari okaratzi pantayetakeri, aña iro nontsitokaventemi pithainkatasorentsitakeri Pava. Tekatsi pimpaímatsitya eeroka, atziri pinatzi, iro kantzimaitacha pikempitakaantashivaitaka Pavami pinatye.” ³⁴Ikantzi Jesús: “Jiroka osankinata Ikantakaantaitane, Naaka kantatsi: ‘Pavaite pinaiyini eerokaite.’

³⁵Ayotaiyironi Osankinajanorentsi, eero okantzi atekañaanetero. Iriitajaantake Pava paitakeri atzirite ‘Pavaite’ itzimi jiyotakaayetakeri iñaane. ³⁶¿Ipaitama pikishimatantanari eerokaite pikantaiyini nothainkatasorentsitake nokantakera naaka Itomi Pava? Aña naakatataike jookotake, jotyaaantakena nompoke kipatsiki. ³⁷Eeromi nantziro naaka okaratzi jantziri Ashitanari, eerora pikempisantaiyini. ³⁸Iro kantacha aritakera nantakero. Onkantavetya eero pikempisantana naaka, iro pinkempisante okaratzi notasonkaventantayetake, iro piyoperotajaantantyaari ari notsipashiretari Ashitanari, itsipashiretana eejatzi irirori.” ³⁹Ari ikovavetaiyani eejatzi irakaanterimi, iro kantacha Jesús ishiyapithatanakari.

⁴⁰Piyanaa Jesús katonkokero jiñaá Jordán. Ari isaikapai janta, tsika joviinkaantanziranki Juan-ni. ⁴¹Osheki atziri jatashitakeriri jiniiri Jesús. Ikantaiyini: “Okantavetaka Juan-ni te intasonkaventantayete irirori, iro kantacha okaratzi ikinkithatakotakeriri irika shirampari kyaaryoori onatzi.”

⁴²Oshekira kempisantanakeriri Jesús janta.

Ikamantakari Lázaro

11 ¹Tzimatsi aponimi mantsiyari shirampari paitachari Lázaro, Betania-satzi jinatzí, ari janta onampitarori María ipoña Marta irento. ²(Iroka María, iritsirora Lázaro, irootakeranki

saitantakari kasankaari iitziki Avinkatharite ipoña oshetantanaari oishi.)³ Okanta apiteka iritsiro Lázaro, okantakaantakeri Jesús: “Pinkathari, jimantsiyatatzí paapatziyane.”⁴ Ikanta ikemavakera Jesús, ikantzi: “Iroka mantsiyarentsi eero ovamaantzi, aña ari iriñeeterori ishintsinka Pava, ari iriñeeterori eejatzi ishintsinka Itomi Pava.”

⁵Okantavetaka Jesús osheki jetakotaro Marta, eejatzi irento, ipoña Lázaro, ⁶ikemavetakara ikantaitakeri jimantsiyatatzí, eekero jovavisaanaatzi apite kitaite isaikavaitanai. ⁷Ipoñaashitaka ikantanairi iriyotaane: “Thame ampiye Judea-ki.”⁸ Ari ikantaiyanakeri iriyotaane: “Rabí, irovakera ikovaiyini janta judío-payeeni irovemi. ¿Eejatzima pikovi pimpiyanai janta?”⁹ Ikantzi Jesús: “¿Tema omapero osamanitzi aparoni kitaite ikaratzi 12 hora? Itzimirika aniitatsiri kitaipaiteki, te jantzivavaita, tema jiñaakeri kitainkari jaka kipsatsiki.”¹⁰ Iriima itzimi aniitatsiri tsirenipaiteki, jantzivavaita, tema ikovityaatya janta kitainkari.”¹¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Makoryaakera aapatziyane Lázaro, iro kantacha ontzimatyé niyaate noviriintairi.”¹² Ari ikantaiyanake iriyotaane: “Pinkathari, kempitaka iro ireshitakotai, tema imakoryaatzi.”¹³ Okaratzí Jesús ikantavetariri iriyotaane imakoryaatziira Lázaro, iñaajaantaiyini iriyotaane iro jiñaaventakotzi Jesús makoryaantsi. ¹⁴Ipoña

jooñaarontanakeneri, ikantziri: “Kamakera Lázaro. ¹⁵Ovana nokimoshiretake te nosaike janta, tema iro pinkempisantaperotantyaari, thame aate ameneri.”¹⁶ Ikanta Tomás ipaitayeetziri “Tsipari,” ikantanakeri ikarataiyini jiyotaanetari: “Thametya oyaatanakeri, añaamatsite eerorika jovamaayeetai aaka.”*

Iri Jesús, oviriintaneri, añaakaaneri

¹⁷Ikanta jareetzimatapaaka Jesús, ikemapaake tzimakotake Lázaro 4 kitaite ikitayeetantakariri. ¹⁸Tera intainaperote Betania osaikira Jerusalén,*¹⁹ iro jiyaaatashitantakarori judío-payeeni iroka Marta ipoña María, onkantya imposhenkaatyaarori ikamakera iyaariri. ²⁰Okanta iyotakera Marta iro irareetzimatya Jesús, jatanake omonthaavakyaari. Iro saikanaintsi María pankotsiki. ²¹Okantavakeri Jesús iroka Marta: “Pinkathari, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri.”²² Iro kantacha niyotzi naaka aririka pinkampiteri Pava ompaitya irantemiri, aritake irimatakemiro.”²³ Ari jakanakero Jesús: “Aritake irañagai piyaariri.”²⁴ Okantzi Marta: “Niyotzi aritake impiiriintai apaata overaantapaakyaaroné kitaite impiiriintantayetai yaari ikaratzi kamayetsiri.”²⁵ Ipoña Jesús ikantanakero: “Naakatake oviriintantatsiri, naakatake ovañaantaneri. Itzimirika kempisaintanane naaka, onkantavetakya inkame, ari irañagai.

* **11.9-10:** Oshiyakaaventachari jaka “12 hora,” irañaaantare onatzi Jesús, iro kempitakarori aparoni kitaite. Tema jiñaavaitakerora Jesús iroka, jiyotzi tekera omonkarapaiteta irovamaantaityaariri. Jiroka ikantakeri: “Pinkinkishiretakotero opaita avisatsiri aririka aniite kitaipaite. Tema aririka aniite kitaipaite, kameetha okoñaatzi, eero antzivavaita, añiuro eejatzi tsika ankene eero amenaashivaita tsikarika aate. Irooma aniiterika tsirenipaite, osheki antzivatyá, amenaashitya tsikarika aate. Irootake aatantyaari iroñaaka tsika jinintakairo Pava, eero amenaashivaite aate. Eerorika aatzi tsikarika ikovakairo Pava, aritake amenaashivaitakya tsika aate. Tema iriitake Pava oshiyarori iroñaaka kitainkari, tsikarika aate, eero amenashivaita.”

* **11.16:** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

* **11.18:** Kantakotachari jaka “te intainaperote,” iro oshiyarori ikantayeetziri iroñaaka 3 kilómetro, irojatzí ikantayeetziri pairani 15 estadio.

²⁶Ikaratzi añaayetatsiri iroñaaka, intzime kempisantainane, eero ikaamaneyetai. ¿Pikempisantziroma iroka?” ²⁷Ari okantzi iroori: “Ari Pinkathari, nokempisantzimi naaka eerokatake Cristo Itomi Pava, itzimi ishinetaikeri impoke jaka kipsatsiki.”

Jirapaaka Jesús ikitayeerira Lázaro

²⁸Ikaratakero Jesús ikantayetakero iroka, jatanake Marta okaimiro irento María, okamantathatapaakero, okantziro: “Areetapaaka iyotaantaneri, ikaimimi.” ²⁹Okanta okemavake María, katziyanaka, jatanake oñeeri Jesús. ³⁰Tekeratsita irareetya Jesús nampitsiki, irojatzi isaikake omonthaavakarira Marta. ³¹Ikanta jiñeetakero María okatziyanaka ipoña oshiyana, irikaite judío ikaratzi tsipatakarori opankoki, iposhenkarori, jayaataiyanakero jiñaajaantake iravaaita-tyeeya kitataariki. ³²Okanta areetapaaka María isaikake Jesús, otyeerovashitapaakari okantziri: “Pinkathari, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri.” ³³Ikanta Jesús, jiñaakero María irayimotapaakari, ari ikempitapaakari eejatzi judío-payeeni oyaatapaakerori, iniroite jovashiretanaka, okatsitzi-moshiretanakeri, ³⁴josampitanakero: “¿Tsikama janta pikitakerika?” Ari ikantaitanakeri: “Pimpoke Pinkathari, piñeeri.” ³⁵Ari jirapaakari irirori Jesús. ³⁶Ipoña ikantaiyanakeni judío: “¡Pameneri iniroite jetakotataikari!” ³⁷Iro kantacha tzimatsi pashine kantanaintsiri: “Iriivetaka irika amenakairiri mavityaakiri, ¿kaarima jamenanta tsika inkenakairo eero ikamantami Lázaro?”

Ipiriintaa Lázaro

³⁸Apiitanakeri Jesús okatsitzimoshiretanakeri, jiyaatashitanakeri okarikiini kitataari. Omorona onatzi, iro mapi joshepitayeentakari. ³⁹Ikantanake

Jesús: “Potanampyeero mapika.” Ari okantanake Marta iritsiro kamaintsiri: “Pinkathari, kempitaka aritake jenkaake, tema tzimake 4 kitaite ikamantakari.” ⁴⁰Ari jakanake Jesús: “¿Tema nokantakemi, pinkempisantenarika, ari piñaakero ishintsinka Pava?” ⁴¹Jotanampyeetakero mapi. Ipoña jamenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, nopaasoonke-tzimi eeroka, tema pikemana. ⁴²Niyotzi ari pinkantapiintya pikemana. Irootake nokantantari inkemantyaari irikaite atziri saikaintsiri jaka, onkanta inkempisantantyaari eerokatake otyaantakenari.” ⁴³Ikanta okaratapaake iñaavaitakero iroka, ikaimanake: “¡Lázaro, pishitove!” ⁴⁴Shitovapai kaminkari, joosotakero manthakintsi irako eejatzi iitziki, irojatzi japonaporotakero jankoviitayeentavakariri. Ari ikantzi Jesús: “Poosoryaakoteri, iriyaaita.”

Ikamantavakaita irovakaantaiteri Jesús (Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵Irootakera ikempisantantanakari osheki judío-payeeni ikaratzi jataintsiri itsipataro María, ikaratzi ñaakerori okaratzi jantakeri Jesús. ⁴⁶Iro kantacha tzimayetatsi jatashitanakeriri Fariseo-payeeni. Ikamantapaakeri okaratzi jantakeri Jesús. ⁴⁷Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari ijevare omperatasorentsitaari, japatotaiyakeri jevariite, ikantaiyini: “¿Tsikama ankantyaarika? Irika shirampari osheki itasonkaventantake. ⁴⁸Aririka añaashiminthakyaari, ari inkempisantaiteri maaroiteni. Impoña impokake ijevarepayeeni Roma-satzi, imporokakaantakero tasorentsipanko, iraperotakaantakero anampitsite.” ⁴⁹Iro kantacha, aparoni ikarataiyini, paitachari Caifás, iriitake ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanake irirori: “Te piyotaiyeni eeroka. ⁵⁰Iroora aritatsi ashinete aparoni

atziri inkamimentayetai, ari onkantya eero japeroyeetantai anampiki.”⁵¹ Iro kantacha Caifás, iriitakera omperatasorentsijanori, iñaavaitakaakeri Pava. Okantavetaka te iriyovetyaaro, iriira Jesús jiñaaventajaantake inkamimentsiteri isheninkapayeeni.⁵² Tera intaani inkamimentsiteri isheninkapayeeni, aña ontzimatye inkamimentsiteri maaroiteni itomiite Pava oivaraayetaichari, onkantya irovithaakaantayaa-riiri inkarate irashitaiyaari.⁵³ Aripaitera ikovaiyakeni ijevare judío-payeeni irovamairi Jesús.

⁵⁴Irootake Jesús kaari ikovantanaa inkempiyayetanaiyaari judío-payeeni. Aña shitovanake isaikakera Judea, jatake tsika te inampiitara osaiki nampitsi paitachari Efraín. Ari isaikakaapairiri iriyotaane.

⁵⁵Irootaintsira iroimoshirenkapaitetairo judío-payeeni Anankoryaantsi, osheki atziri jatatsiri Jerusalén-ki irovetsikashi-reyeta. ⁵⁶Ari ikokovayeetakeri Jesús, josampitavakaiyani janta tasorentsipan-koki: “¿Tsikama pikantayini eeroka? ¿Arima impokake irirori joimoshirenkai?”⁵⁷ Ikanta Fariseo-payeeni itsipayetakari omperatasorentsijanoriite, ikantan-tayetake: “Intzimerika iyotaintsine tsika isaiki Jesús, inkamante, naakaanteriita.”

Isaitantaitari Jesús kasankaari

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12¹ Aritake kapatapaaka 6 kitaite iroimoshirenkantyaarori Anankoryaantsi, jatake Jesús Betania-ki, inampiki Lázaro itzimi joviriintairiranki. ²Ari joimoshirenkaitakeriri Jesús. Iro Marta oyiitantatsi. Ari isaikitakari eejatzi Lázaro itsipatakari Jesús jovaiyani.

³Amakotapaake María kasankaari. Osheki ovinaroni iroka. Osaitantapaakari iitziki Jesús. Ipoña oshetantanaari oishi. Kasankainka okantanaka maaroni pankotsiki.* ⁴Ikanta Judas Iscariote, iriyotaane Jesús itzimi pithokashityaarine apaata, ikantanake: ⁵“¿Opaitama kaari ipimantayeetantaro iroka kasankaari? Ari aantakyaami osheki kireeki, iri aneshinonkayetantyaaririmi ashinonkainkari.”⁶ Iro kantacha Judas tera iro inkantantyaari jetakotatyaari ashinonkaariite, aña koshintzi jinatzi. Iriitake jovayeetake inkempoyeeri kireeki, iro kantacha ikoshitapiintziri kapicheeni. ⁷Ari ikantanake Jesús: “Piñaashiminthatyaaro, aña iroovetaka okashiyakaakanaari, inkitayeetakenara.”⁸ Iriima ashinonkainkariite ari inkantaitatyeeni isaikimotemi, irooma naaka eero nokantaitatyaani nosaikimotemi.

Ikamantavakaita irovaiteri Lázaro

⁹Osheki Judío-payeeni iyotaintsira ari isaiki Jesús janta Betania-ki. Jiyaataiyakeni janta, tera intaani irameneri Jesús aña eejatzi Lázaro, itzimiranki joviriintairi Jesús. ¹⁰Iro kantacha omperatasorentsijanoriite ikamantavakaayeta eejatzi iroveri Lázaro. ¹¹Tema iriitake Lázaro kantakaantakerori kaari jaapatziyayee-tantanaari judío-payeeni ikempisantaita-neririra Jesús.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹²Osheki atziri jataintsiri Jerusalén-ki iroimoshirenkero Anankoryaantsi. Okanta okitaitamanai, ikemaiyakeni ari impokeri Jesús nampitsiki. ¹³Ipoña

* **12.3:** Iroka kasankaari ñaaventachari jaka, iro jovetsikayeetzi inchateya paitachari “nardo.” Okaratzi otenatzi aparani libra, irojatzi ikantayeetairi iroñaaka 300 gramo. * **12.5:** Kantakotachari jaka “osheki kireeki,” irijatzi ikantayeetzi pairani “300 denario.” Iri ipinayeetzi iriri antavaiyaantzi, aririka imonkaratzimatakerori aparani osarentsi irantavaitake. * **12.7:** Tzimatsi jameyeetari pairani. Aririka inkamakaantayeete, isaitantari kasankaari, inkene inkitaitairi.

ichekaiyanake oshiyarori kompiropena. Jataiyanake iromonthaavakyaari, ikaimaiyini ikantzzi:

iKaakitataike añaapinkathare!
Tasonkaventaari jinatzi, tema
pinkathari apaiziri otyaantakeriri.
iIriitake Avinkathariperotetaiyaari
aakaite Israel-mirinkaite!

¹⁴Ari jiñaapaake Jesús evonkiri burro, ikyaakotanakari, tema okamantakotzitari Osankinajanorensi, ikantaitake:

¹⁵Sion-satoité, eero pitharovaayini,
Pokataike Pivinkatharite,
Ikyaakotakari evonkiri burro.

¹⁶Ovakeraini, te inkemathataiyeroni iriyotaane iroka. Iro kantacha jovajenokashitaaroranki irovaneenkaro Jesús, aripaitera ikinkishiretanaka iriitakera Jesús josankinatakoyeetzi. ¹⁷Atziriiite ikaratzi tsipatakariranki Jesús joviriintairi Lázaro, ikinkithatakoyetakero okaratzi jiñaakeri. ¹⁸Irootakera, jiyaantanayetanakari atziriiite jomonthaavakari Jesús, tema ikemakotakari joviriintantake. ¹⁹Iriima Fariseo-payeeni ikantavakaiyani iriroriite: “Piñaakero, kempitaka eero akitsirinkiri. Pameneri, iro iriyaata-shiteri maaroiteni.”

Ikokovatziri Jesús griego-thatatsiri

²⁰Tzimayetatsi griego-thatatsiri konovakariri atziriiite jataintsiri joimoshirenkaiyani. ²¹Ipokashitapaakeri griego-thatatsiri irika Felipe, Betsaida-satzi, nampitsi saikatsiri Galilea-ki. Ikantapaakeri: “Pinkathari, nokovi noñeeri Jesús.” ²²Ari jiyaatanake Felipe, ikamantapaakeri Andrés. Apiteroite jiyaataiyanake, ikamantakeri Jesús. ²³Ari ikantanake Jesús: “Monkara-paitetapaakara irovajenokashitantaiyaarori irovaneenkaro Itomi Atziri. ²⁴Aparoni okitho kaari sampiikitatsine

impankiitero, ari ashi ovamatsitero onkantya apakithoroini. Irooma aririka osampiikitapainte ikitakiitakero, ari iriñeetakero onkithokiperotai. Omapero.* ²⁵Itzimirika etakotashivaitachari jantayetziri inevetashiyetari, ari impeyashitaiya. Iriima itzimi manintanakerone jantashivaiyetari jaka kipatsiki, ikamaventanaatziirora inkañaaneyetai. ²⁶Tzimatsirika kovatsiri nonkempitakaanteri notzikatane, inkempitakotyaanaro naaka. Tsikarika nosaikai naaka, ari isaikitaiya eejatzi irirori notzikatane. Itzimirika nokempitakaari notzikatane naaka, iriira Ashitanari kantakaiyaarone iriñaapinkathayeetantyaariri apaata.”

Ikamantakota Jesús irovamaiteri

²⁷“iIniroite okatsitzimoshiretakena iroñaaka! ¿Tsikama nonkanteka? ¿Nonkantema: ‘Ashitanari, povatsinaryaa-koshiretaina?’ iAña irootakera nopokantakari, nomonkaratairo! ²⁸Ashitanari, poñaakanterovaneenkaro.” Ikemayee-tatzi ñaavaitanaintsiri inkiteki, ikantaitzi: “Aritake noñaakantakero, iroñaaka napiitero.” ²⁹Atziriiite piyotainchari ikaratzi kemavakerori, ikantaiyanakeni: “Ookatharontsi onatzi.” Iro kantacha ikantayetzi pashine: “Aparoni maninkari ñaanatakeriri.” ³⁰Ari ikantanake Jesús: “Tera intaani naaka iñaanayete, aña eerokaite jiñaavaiztimentaitake. ³¹Irootzimatataikera iriñeeteri irovasankitaayee-teri okantakaantziro iyaariperonka osavisatziite, iroitsinampaayeetairi eejatzi pinkathariventashivaitantainchari. ³²Iro kantacha aririka irovatzikakoitakena jaka kipatsiki, aritake nonkaimashiretanairi maaroiteni.” ³³Ari jooñaarontziri Jesús tsika onkantya aririka irovamaayeetakeri. ³⁴Ari jakaiyanakeni atziriiite: “Ayotaiyini okantziri

* 12.24: Kantakotachari jaka “okitho,” trigo onatzi.

Ikantakaantaitane: ‘Kañaaneri inatzi Cristo.’ ¿Opaitama pikantantari eeroka ontzimatyé irovatzikakotaiteri Itomi Atziri? ¿Niinkama Itomi Atziri?”³⁵ Ikantzi Jesús: “Eenirotatsira isaikimotanaimi ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro kantacha intaanira isaikanai kapicheeni. Pinkempitakaantero paniitatyeeemi okitainkatzi, ari onkantya eero omapokantami kempitorori tsireniri. Tema ikaratzi aniitatsiri otsirenikitzi, te iriñeero tsika ikeni.³⁶ Pinkempisantairi ipaiyeetziri ‘Kitainkari’ eenirora isaikimoyetzimi, pinkempitakotyaa irirori.”

Te ikempisantaiyini judío-payeeni

Ithonkanakero iñaavaitanakero iroka, shitovanake Jesús. Te joñaakantanaa.

³⁷ Okantavetaka Jesús osheki itasonkaventantavetaka inampiitekira irikaite, te inkempisantaiyeni. ³⁸ Ontzimatyé omonkaratya josankinatakeri kamantanerani Isaías-ni, kantatsiri:

Pinkathari, ¿Niinkama kempisante-
rone añaane?

¿Niinkama joñaakayeetakeri
ishintsinka Pinkathari?

³⁹ Jiroka pashine josankinatakeri Isaías-ni, irootake kaari ikempisantantayeeta, ikantakeranki:

⁴⁰ Iri Pava mavityaakitakaakeriri,
Imasontzitakaayetakeri,
Ari onkantya eero jokichaataanta
Eero ikemathavainetanta.

Ari onkantya eero ipiyashitantaana
naaka,

Novavisaakotantaiyaariri.

⁴¹ Iro iñaavaitantakarori iroka Isaías-ni tema jiñaamampyaakityaaro irovaneenkaro Jesús, irootake ikinkithatakotantakariri. ⁴² Iro kantacha, osheki judío-payeeni kempisantanairiri Jesús, ari jimatzitanakaro iriiperoriite. Iro kantacha te irooñaarontero, tema itharovakaayetyaari Fariseo-payeeni,

eerora ishineyetairi inkyaayetai japatota-piintaiyani. ⁴³ Ari okantamaitaka. Iriira ikovaperotajaanakeri Fariseo-payeeni irapaatziyaminthatyaari, iriima Pava, tera.

Jesús iyakoventairine atziriite

⁴⁴ Ari iñaavaitanake shintsini Jesús, ikantanake: “Itzimirika kempisaintainane naaka, tera apaniro ikempisaintana, aña ikempisantzitakeri otyaantakenari. ⁴⁵ Ikaratzi okitaanari naaka, okempivaitakaro iriimi irokitakyaami otyaantakenari. ⁴⁶ Irootake nopokantakeri naaka, nonkempitaiyaari ‘Kitainkari,’ ari onkantya nonkitainkatakotantaiyaariri osavisatzi. Eero isaikayetai otsirenikitzi inkarate kempisaintainane. ⁴⁷ Tema te iro nompokantyaari naaka jaka kipatsiki novasankitaante, aña iro nopokantakeri novavisaakotante. Iro kantacha ikaratzi kemayevetarori noñaane, temaita inkempisante, kaarira naaka ovasankitayerine. ⁴⁸ Itzimirika manintakenari, kaari kempisaintairone noñaane, tzimakera impaitya ovasankitayerine. Kempivaitakara iroka ñaantsipayeeni okaratzi noñaavaiyetakeri atzirimi onatye, iroora ovasankitaantaatsine apaata, ipiyathavaantetaitanakara. ⁴⁹ Tema naaka te noñaavaitashivaitya nonintakaanekiini. Ashitanari, itzimi otyaantakenari, iriitake kantakeranori okaratzi nokantayetakeri, okaratzi niyotaantayetakeri. ⁵⁰ Niyotzi naaka okaratzi ikantakaantziri Ashitanari iro kañaanetakaanatsiri. Ari okantari, okaratzi nokantayetakeri naaka, nothotyaaatziirora okaratzi ikantajaantakenari Ashitanari.”

Jesús ikivakiitziri iriyotaaneete

13 ¹ Ari kapatapaaka aparoni kitaite iroimoshirenkantayeetyaarori Anankoryaantsi. Jiyotake Jesús monkara-paitetapaaka irookaventantyaarori

kipatsika iro iriyaatai intsipatapaiyaari Ashitariri. Iniroite jetakoyetakari ikartzi kempisantakeriri, ari ikantapiintatya jetakotari irojatzi ovekaraantantapaakarori. ²Ikanta isaikaiyini jovaiyani, aritakera kamaaritanake Judas Iscariote, itomi Simón, itzimi pithokashityaarine Jesús. ³Jiyotake Jesús tema ipoñaatyaaro irirori Pavaki, aritake impiye janta. Iriitake shintsitakaaperotakeriri Ashitariri. ⁴Ari ikatziyanaka isaikakera jovaiyani, isapokanakero iveviryaakoro, jovathakitanakaro aparoni manthakintsi. ⁵Ipoña jaake jiñaas isakero kivaakomentoki. Ikivakiiyetakeri iriyotaane, ipoña joshekiyyetantaari manthakintsi jovathakitakari. * ⁶Iro inkivakiitantaaririmi Simón Pedro, ikantanake irirori: “Pinkatharí, ¿eero kama kivakiitenane naaka?” ⁷Ari ikantzi Jesús: “Te pinkemathatero iroñaaka okaratzí nantziri, iro kantacha apaata, ari pinkemathatairo.” ⁸Ikantanake Pedro: “iEero noshinetamaitami poshiyaari onampitaari pinkivakiitena!” Jakanake Jesús: “Eerorika nokivakiitzimi, tera paapatziyana.” ⁹Ikantzi Simón Pedro: “iPinkatharí, eerotya pikivakiitashitana, aña pinkivena maaroni nakoki eejatzi noitoki!” ¹⁰Iro kantacha Jesús, jakanairi: “Ikaratzí ovakera kaatainchari intaani onkovajaan-tya iroñaaka inkivakiyyetanta, tema ari kitetake maaroni. Aritake kitetayakemi eerokaite, okantavetaka te maaroite pinkiteshiretaiyeni.” ¹¹Tema jiyotakeri Jesús itzimi pithokashityaarine, irootake ikantantakarari: “Te maaroite pinkiteshiretaiyeni.”

¹²Aritakera ithonkakero ikivakiyyetakeri, ikithaataanaaro Jesús iroveviryaakoro, saikanai eejatzi tsika jovaiyani, ari ikantzi: “¿Pikemathatakeroma eerokaite okaratzí nantakeri? ¹³Pikantapiintaiyana eerokaite ‘Iyotaanarí, Pinkatharí.’ Omatatya pikantantanari eerokaite, tema naakatake. ¹⁴Naakara ‘Iyotaaneri,’ naakara ‘Jevari.’ Iro kantacha, noshiyakotakari onampitaari eejatzi nokivakiyyetakemi, ari pinkempitayetyaari eerokaite pinkivakiitavakaayetya. ¹⁵Naakatake oñaakakemirori, onkantya pinkempitakatotyaaanarori eerokaite tsika nokantakemi naaka. ¹⁶Tera iñaapinkathayeetziri aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Tekatsi eejatzi aparoni otyaantaari anaakoteriri itzimi otyaantakeriri. Omaperora. ¹⁷Aririka pinkemathatanairo iroka impoña pantanairo, aritake pinkimoshiretai. ¹⁸Jiroka nonkantemirori, iro kantacha, tera maaroiteni noñaaventamirori. Niyotziri naaka ikaratzí niyoshiiyetairi. Arimaitaka omonkaratyaari Osankinajanorentsi, kantatsiri:

Tzimatsi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane.

¹⁹Aririka omonkaratakya iroka, iroora pinkempisantaperotantyaanari ‘Naakatzitaka.’ Irootakera neevatantamirori nokamantzimiro. * ²⁰Intzimerika aapatziyaarine notyaantane, naakajaanake jaapatziyaka eejatzi. Itzimirika aapatziyakaanari naaka, iri jaapatziyajaanaka itzimi otyaantakanari.”

* **13.5-17:** Iro jameyetari judío-payeeni ikivakiyyetapiinta inkyaaayetapiintantyaari ipankoki. Iroka antavairentsi, intaanira jantapiintziro aparoni onampitaari. Tema aparoni iriiperori atziri, eero okantzi inkivakiyyetante. Irootake kaari okameethatziomotantari ikivakiyyetakeriranki Jesús iriyotaane. Iro jantantakarori iroka Jesús, onkantya iriyotaantyaariri iriyotaane, onkantavetya jevarimi irinatye aparoni atziri, ontzimatyete irapatziyaari pashine, inkempitakotyaaari ikantara aparoni onampitaari, tsinampashire inkantya. * **13.19:** Ipaaryaapiintakara Jesús ikantzi “Naakatzitaka,” ari oshiyakaro jiñaavaitake Pava pairani. Pamenero eejatzi Jn. 8.58.

**Ikamantzi Jesús iri
pithokashityaarine Judas**

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹Ari ithonkanakero iñaavaitakero iroka, iniroite okatsitzimoshiretanakeri Jesús. Eekero jooñaarontanakitziuro iñaaventakeri, ikantzi: “Pikarataiyakeni eerokaite jaka tzimatsi aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ²²Ari ipampoyaavakaanaka iriyotaane, te iriyote tsika itzimi iñaaventzi. ²³Ikanta aparoni iriyotaane, iretakoperotane Jesús, itzimi saikimotakeriri okariikiini jovaiyani, ²⁴jñaakeri Simón Pedro jñaanachertziri, ikantziri: “Posampiteri niinka jñaaventziri.” ²⁵Ikanta irirori, jontsitokanakari okariikiini, josampitakeri: “Pinkatharí, ¿Niinkama?” ²⁶Ari jakanake Jesús: “Piñeena nashete kapicheeni tanta, intzimerika nompake, iriitakera.” Jashetake kapicheeni tanta, ipakeri Judas Iscariote, itomi Simón. ²⁷Ikanta jovavakaro Judas tanta. Aripaitera ikamaaritanake. Ari ikantziri Jesús: “Panterootara thaankiini pikinkishiretapiintakari.”* ²⁸Iro kantacha ikaratzira jovaiyani tekatsira kemathatavakerone opaita ikantantariri. ²⁹Tema Judas iriitakera kempoyiiriri kireeki, iñaajaan-taiyini ikantatziiri Jesús iriyaateeta iramanante tsika ompaitya iroimoshirenkaiyaarini, iñaajaantake eejatzi iramanantatye impayeteriri ashinonkainkariite. ³⁰Aritakera jovavakaro Judas tanta, jatanake. Aritake tsirenitanake.

Ovakerari Ikantakaantaitane

³¹Aritakera jatanake Judas, ikantzi Jesús: “Monkarapaitetapaakara irovajenokashitantaiaarori irovaneen-

karo Itomi Atziri. Iro ompoñaantyaari eejatzi iriñeetairo irovaneenkaro Pava. ³²Tema ari okantari, iriitajaantakera Pava oñaakanterone iriñeetantyaarori irovaneenkaro. Iroñaakatajaantakera irantero. ³³Notomiite, kapichetapaakera nosaikimoyetanaimi. Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro kantacha eero piñagaana, Irojatziri nokantzitakariri asheninkapayeeni judfo, irojatziri napiitzi-tyaamiri nonkantemiro eerokaite, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka. ³⁴Jiroka ovakerari nokantakaantane. Ontzimatyera petakotavakaayetaiya. Nokempitara naaka netakoyetami, ari pinkempitanaiyaari eerokaite, petakotavakaayetaiya. ³⁵Aririka petakotavakaayetaiya eerokaite, ari iriyoyeetaimi maaroi-teni eerokayetake niyotaane.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶Ikanta Simón Pedro josampitanakeri Jesús: “Pinkatharí, ¿tsikama piyaateka?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Tsika janta niyaate naaka, eero okantzi poyaatena eerokaite iroñaaka, irooma apaata ari onkantake poyaatena.” ³⁷Ikantanake Pedro: “Pinkatharí, ¿opaitama eero okantanta noyaatemi iroñaaka? iAritake noshineventakyaami!” ³⁸Jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Omaperoma pishineventyaana? Aña tekeramintha iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te niyoteri Jesús.’ Omapero.”

**Iri Jesús oshiyarori avotsi
jareetantaitari Ashitairiki**

14 ¹“Eero povashirevaitaiyani. Paventaiyaari Pava, paventaiyaana eejatzi naaka. ²Janta ipankoki

* 13.27: Kantakotachari jaka “aripaitera ikamaaritanake,” tera iro kantakaanterone jovavakaro Judas tanta, okanta ikamaaritananakari, aña iriitajaantake kantakashitakarori ikamaaritananakari.

Ashitanari tzimatsi osheki tsika anampitapaiyaaro. Eeromi otzimi, eero nokantavaitzimi niyaatai novetsikayetapaimi tsika pinampitapaiyaaro. ³Aririka niyaatai, aririka novetsikayetaimi tsika pisaikai, ari nompiyashitaimi naayetaatemi, onkantya pintsipatantaiyaanari eerokaite tsikarika nosaikajaantai naaka. ⁴Piyotaiyironi eerokaite avotsi jiyaatantaitari tsika nosaikai.” ⁵Ari ikantanake Tomás: “Pinkathari, te niyotaiyeni tsika piyaate. ¿Tsikama nonkantyaaka niyotantyaarori avotsi?” ⁶Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakara ‘Avotsi,’ ‘Kyaaryoori,’ ‘Añaantarentsi.’ Intaanira impampithavookitayeetaina naaka, ari irareeyeetaiya janta Ashitanariki. ⁷Arimi piyoperotaiyenanemi, ari piyotairimi eejatzi Ashitanari. Aña aritake piyotzitataikari iroñaaka, iriitake piñaapiintakeri.”

⁸Ikantanake Felipe: “Pinkathari, intsityaa poñaakenari Ashitamiri, tekatsi pashine nonkove.” ⁹Ari ikantanake Jesús: “Felipe, ari osamanitake notsipayetakami eerokaite, ¿tekerama piyotena? Ikaratzi ñaakenari naaka, jiñaakeri Ashitanari. ¿Opaitama pikantantari? ¹⁰¿Tema pinkempisantena ari nokaratziri Ashitanari, ari ikaratana irirori? Okaratziri nokantayetziri, tera naaka nintakaashivaityaarone noñaaventemiro. Aña iri Ashitanari tsipashiretanari, iriitake antakaajaantanaro irantavaitane. ¹¹Pinkempisantena ari nokaratziri Ashitanari, ari ikaratana irirori. Okompi-tzimotamirika iroka, irootya pinkempisantaajate notasonkaventantayetake.

¹²Inkarate kempisantainane naaka, ari intasonkaventantayetai eejatzi. Aritake irimaperotanakeri intasonkaventane, anaanakero okaratziri jiñaakoeyeetakenari, tema niyaatzimatai naaka nontsipatapaiyaari Ashitanari. Omaperora. ¹³Maaroni pairyagainane naaka inkovakoyetaina iñañaatana, aritake nomatakeneri. Ari

onkantya intharomentayeetantyaariri Ashitanari, okantakaantziro jimatzimotantakeri Itomi. ¹⁴Ompaityaarika pinkovakoyetainari pimpairyagaina naaka, aritake nomatakemiro.”

Ishinetaantaitziri Tasorentsinkantsi

¹⁵“Aririka petakoyetaiyaana, aritake pinkempisantairo nokantakaantane. ¹⁶Ari nonkampitairi Ashitanari irotyaantemi pashine Ookaakoventaneri, ¹⁷Tasorentsi-janori irinatye, iriitake tsipashiretapiintaiyaamine. Iriima osavisatziite eero isaikimotziri, tema te onkante iriñeeri te iriyoteri eejatzi. Irooma eerokaite piyotaiyirini, tema isaikimotakemi, iriira nampishiretantaiyaamine.

¹⁸Eerora pikempitakotari miritzi jookaventayeetziri, ari nompiyashitaimi. ¹⁹Irootaintsira, eero jiñaayetaana osavisatziite. Iro kantacha eerokaite ari piñaayetaina, kañaaneri pinkantayetaiya tema kañaaneri nonatzi naaka. ²⁰Aripaitera piyoyetai notsipashiretari Ashitanari, eejatzi eerokaite pitsipashiretana, ari nokempitari naaka notsipashiretami eerokaite. ²¹Inkarate kempisantavaanteyetainane, joñaakantziro kyaaryooperoini jetakotana. Irootake iretakotantaiyaariri Ashitanari, eejatzi naaka ari netakotaiyaari, ari noñaakayetaiyaari.” ²²Ikanta Judas (kaarira Iscariote) josampitanakeri: “Pinkathari, ¿Opaitama poñaakantaiyaanari naakaite, eeroya poñaakayetaari pashineete?” ²³Jakanake Jesús: “Ikaratzi etakotanari naaka, ikempisantavaantetana. Irootake iretakotantaiyaari Ashitanari. Ari nokaratairi Ashitanari nontsipashireyetaiyaari irikaite. ²⁴Iriima kaari etakotyaa-nane, ipiyathavaantetakana. Tera naaka iyotashivaityaarone okaratziri nokantayetakemiri, aña Ashitanari otyaantakenari iri iyotakaayetakenarori.

²⁵Nokamantatziimiro maaroni irokapa-yeeni eenirora nosaikimoyetzimi.

²⁶Iriima Tasorensinkantsi, Ookaakoven-taneri, irotyaantemiri Ashitanari intzime impoyaatyaananeri, iriira iyotakaapaakemirone maaroni, impampithashiretakaa-yetaimiro okaratzi nokantayetakemiri.

²⁷Kameethara pisaikayetai. Tera iro noñaaventashitya tsika okanta isaikakaantzi osavisatziite. Aña naaka matzirori onkantya pisaikantaiyaari kameethaperoini. Eero povashirevaitashita, eero pitharovavaitashita eejatzi.

²⁸Aritake pikemayetakena nokantake: 'Iro niyaatai, impoña nompiye ari ankaratai asaikayetai.' Arimi petakoperoyetya-nami, eeromi povashirevaitami nookayetanaimira, aña aritakemi pinkimoshire-ventakenami piyotakera niyaataty Ashitanariki, anaataikenari iroñaaka natziritapaintzira.

²⁹Nokamantzitatyaamirora iroka, onkantya pinkinkishiretan-tyaari apaata, omonkarapaitetapaakya-rika.

³⁰Eerora nonkinkithavaitzitaakaye-tyaami, tema aatsikitake pinkathariventantashivetchari kipatsiki. Okantavetaka te ipinkathariventana naaka.

³¹Aritake onkantyaari, onkantya iriyotantyaari osavisatziite netakotari naaka Ashitanari, nantziniri okaratzi ikantanari irirori. Pinkatziyeeyeni. Thame aate."

**Ikempitaro Jesús
oponkitzithapero pankirentsi**

15 ¹Eekero ikantanakitzi Jesús: "Naakara kempitarori oponkitzithaperori pankirentsi. Iriima Ashitanari iri kempitakariri itzimi pankitziirori.

²Eerorika okithotzi nochevatha, ichekathatziro ashitarori. Irooma otzimi kithotatsiri, jovameethachevatziro, jovaankiityaakotziro inkene onkithopero-te.

³Kempivaitaka iroñaaka aritake kaankiityaakoyetakemi eerokaite, okantakaakami ñaantsipayeeni nokamantayetakemiri.

⁴Aparoni ohevatha pankirentsi otzimi chevoryaathataintsiri

eero okithotai, aña ontzimatye oshookan-tyaaro oponkitzitha. Ari okempitari eejatzi eerorika poisokerotana, eerora okantzi pantayetairo kameethari.

⁵Naakatake kempitakarori oponkitzitha pankirentsi, irooma eerokaite pikempitakaroro nohevatha pinayetatz. Ikaratzi oisokerotanari naaka ari nokempitziakarori irirori, kempivaitaka oshekimi inkithoperotai. Eerorika pitsipashireyetaana, tekatsira pantayetai.

⁶Ikaratzi kaari oisokerotyaaanari naaka, ari nookaventayetairi. Ari inkempitayetai-yaaro okamachevatatzzi pankirentsi, jaayetziro intagaite.

⁷Oisokerorika povayetaina, pinkyaaryooventanairorika okaratzi niyotayetakemiri, pinkovokotairi Ashitanari opaiyetarika pikoviri, aritake irimatakemiro.

⁸Aririka pimatanairo joshiyakaaventayeetakero kithokiperotatsiri pankirentsi, aritake iriyoyeetaimi omapero niyotaneeyetaami. Iroora iriñaapinkathayeentayeari Ashitanari.

⁹Iniroite netakoyetakami, noshiyakari Ashitanari jetakotana naaka. Panintaavaiyaarora netakoyetaami.

¹⁰Eekerorika pinkempisantanakityeero nokantakaantane, ari panintaavaitaiyaaro netakotanka, nokempitairora naaka nokempisantavaantetziri Ashitanari nanintaavaitaro iretakonka.

¹¹Iro nokamantamirori iroka inkene ankarataiyeni ankimoshirete, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari eeroka.

¹²Jiroka nokantakaantane: Ontzimatye petakotavakaayetaiya nokempitairora naaka netakoyetaami eerokaite.

¹³Tsika-rika itzimi shineventariri inkamimenteriraapaatziyane, joñaakantatziirora jetakotziitanta.

¹⁴Naapatziyane pinayeta-tzi eerokaite aririka pantanairo okaratzi nokantzimi.

¹⁵Aritapaake nokempitakaantami onampitaari, tema aparoni onampitaari te iriyote okaratzi jantayetziri onampitariri. Aña nokempitakaan-

taami naapatziyane, tema nokamantaimiro maaroni ikantanari Ashitanari.

¹⁶Tera eerokaite iyoshiitakenaneri, aña naaka iyoshiitayetaimi eerokaite. Naakatake otyaantayetemine piyaayete tsikarika, pinkempitakotaiyaaro pankirentsi kithoperotatsiri, ari pinkanti-piintanakityeeya. Ari onkantya irimayeyantaiyaamirori Ashitanari ompaityaarika pinkovakotenari pimpairyayetainarika. ¹⁷Jirokatake nokantakaantzimiri: Ontzimatyete petakotavakaayetaiya.”

Inkisineentayetanakemi osavisatziite

¹⁸“Aririka piñaayetakero inkisineentayetanakemi osavisatziite, pinkinkishiretero ari ikantaitakena naaka ikisineentavaitaitakena. ¹⁹Eekeromi poshiyaakotyaari osavisatziite, ari iretakoyetakyaa-mimi, ikempitavakaara irirori jetakotavakaiyani. Iro kantacha niyoshiitayetaimira naaka, pikempiyayetari osavisatziite, irootake ikisineentantamiri. Kempivaitaka iroñaaka kaarimi eeroka osavisatziite. ²⁰Pinkinkishiretero nokantzitakamiri: Tera iñaapinkathayeetziri aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Ari inkempitayeetemiri eerokaite inkovayeete irovaitemi, inkempitayeetenara naaka. Ari okempitari eejatzi ikaratzi kempisantavaantetakenari naaka, aritake inkempisantayetaimi eerokaite. ²¹Iro inkovayeetantyaari irovayeetemi, naakatake irovimentaitemi, okantakaan-tziro tera iriyotaina iri Pava otyaantakenari. ²²Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eerorikami nopokimi niyotayetairi. Iro kantacha iroñaaka eerora okantai irookaakoventaiyaro iyaariperonka. ²³Ikaratzi kisaneentakenari naaka, ikisineentzitakari eejatzi Ashitanari. ²⁴Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eeromi notasonkaventzimoyetakeri okanta jiñaayeetantakaro kaari jiñaapiintaitzi. Okantavetaka jiñaayetakero

irokapayeeni, eekero ikisineentatyaana, ikisineentzitakari eejatzi Ashitanari.

²⁵Ari okantzimaita, tema ontzimatyete omonkaratya osankinarentsi, kantatsiri:

Ikisineentashivaitaitakana.

²⁶Iro kantacha aririka impokake ‘Ookaakoventaneri,’ Tasorentsiperotatsiri, intzime notyaantapaimiri nontsipatyaari Ashitanari, iriitakera iyotaashiretakotan-tapaakenane naaka. ²⁷Impoña pinkinkithatakoyetaina eerokaite, tema ari pitsipayetzitakana ovakeraini etantanakarori.”

16 ¹“Iro nokantayetantamirori irokapayeeni, eero povashaantantaro paventaashiretyaana. ²Ari piñaayetakero eero ishineyeetaimi pinkyagai tsika japatotapiintaita. Ari piñaayetakero eejatzi irovayeetemi, iriñaajaantayeete jantatziiniri Pava kameethari. ³Iro irimatantyaarori iroka, tema te iriyoteri Ashitanari, te iriyotena eejatzi naaka. ⁴Aririka omonkaratya iroka, iroora pimpampithashiretakotantyaarori nokantayetakemiri. Irootakera neevantan-tamirori nokamantzimiro.”

Jantakaantziri Tasorentsinkantsi

“Tera nonkamantzityaamiro ovakeraini iroka, tema irojatzisi nontsipayetami. ⁵Iro kantacha iroñaaka jataana nontsipatapaiyaari itzimi otyaantakenari. Iro kantacha tekachajaini osampitakoventerone tsikara niyaatai, ⁶intaani povashiretaiyani pikemakenara nokantakemiro irokapayeeni. ⁷Iro kantacha pinkeme nonkantemiro kyaaryoori. Iroora kameethatzimotzimiri eerokaite niyaatai. Tema eerorika niyaatai, eerora ipoki paitachari ‘Ookaakoventaneri’ intsipashiretapiintayetaiyaami. Iroora aririka niyaatai, naakatajantake otyaantapairine. ⁸Aririka impokapaake Tasorentsinkantsi, iriira ooñaarontapaakeneriri ikinkishirevaishitari osavisatziite, tema

ikenakaashivaitakaro ikinkishiretakotaro tsika okantakota kaariperonkantsi, tsika okantakota kameethashirenkantsi, tsika okantakota iyakoventaantsi. ⁹Ari iriyotakaayetairi iroora kaariperonkantsi eerorika ikempisantayeetana naaka. ¹⁰Ari iriyotakaayetairi iroora kameethashirenkantsi, nomatzirora naaka novameethashiretantzi, tema niyaatairika Ashitanariki eero jokiyetaana. ¹¹Ari iriyotakaayetairi itzimi jiyakoventayetakari, iriitakera irika pinkathariventashivaitakariri osavisatziite.

¹²Eenirotatsi osheki onkarate nonkante-miri, iro kantacha iroñaaka kempitaka aritake anaanakemi nokantayetakemiri. ¹³Aririka impokake Tasorensijanori, iriitake iyotakaapaakemirone maaroni kyaaryoori. Tema eero iñaavaitashivaitaro ikovakaashitari irirori, aña inkamantantayetero ikemakeri. Ari iriyotakagaimiro onkarate avisayetatsine apaata. ¹⁴Iri kemayetajaantainane noñaavaitero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite, ari onkantya iriyotantayeetaiyaarori novaneenkaro. ¹⁵Tema okaratzii jiyotanetari Ashitanari, irojatzii niyotanetari naaka. Irootake nokantantakari: 'Iri kemayetajaantainane noñaavaitero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite.'

Onkantavetya povashiretya, aritake pinkimoshireyetai

¹⁶"Kapichetapaake eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzii. Tema niyaataatye naaka Ashitanariki."

¹⁷Ikanta iriyotaane josampitavakaanaka: "¿Opaitama ikantakotziri? Ikantayetakai kapichetapaake eero añaayetairi, iro osamanivetakya ari añaagairi eejatzii, tema iriyaataatye Ashitaririki. ¹⁸¿Opaitama ikantakotziri 'kapichetapaake?' Te ankemathatero opaita iñaaventziri." ¹⁹Ari jiyotake Jesús ikovaiyatziini irosampiteri, ikantanakeri: "Nokantaiyakemi: 'Kapiche-

tapaake, eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzii.' ¿Irootakema iroka posampitavakaamentari? ²⁰Ari piñaayetairo piraavaitaiya, ovashiretziita pinkantayetaiya, piñaaminthaterira osavisatziite ikimoshiretaiyini. Onkantavetya povashiretziitaiyaani, aritakera piñeero pinkimoshireyete. Omapero.

²¹Aririka ontzimaanzimate aparoni tsinane, okemaantsivaita. Iro kantacha aririka intzimake ovaiyane, ompeyakotanakero okemaantsivaitaka aña okimoshireventanakitziiri eenchaanikite. ²²Ari onkempityaari eejatzii, ontzimatyepovashireneentavaiya eerokaite iroñaaka. Iro kantacha aririka piñaavaina, osheki pinkimoshiretanai, tekatsi ovashiretakaiyaamine. ²³Apaata tekatsira posampitainari naaka. Tema iri Ashitanari matayetaimirone ompaityaririka pinkovakotenari pimpairyayetainarika. ²⁴Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyatarika, pikampiminthavaitashitakari. Irooma iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatyepimpairyaaipiintaina naaka. Arira pinkantya pinkovakotapiintairi, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari."

Noitsinampaakero naaka osavisato

²⁵"Noshiyakaaventatziimiro maaroni irokapyeeni noñaaventakemiri. Iro kantacha irootaintsi omonkaratya eero noshiyakaaventayetaimiro, aña koñaaroini noñaaventaimiri Ashitairi.

²⁶Apaata, ari piñaayetairo eerokaite pimpairyagaina pinkovakoyetairirika Ashitanari. Tera naaka kampitakoventaimine. ²⁷Tema iriitajaantake Ashitairi etakoyetaami eerokaite. Iro jetakoyentan-taamiri, tema eerokaite petakoyetaana naaka, tema pikempisantaiyakena ari nopoñaakari naaka Pavaki. ²⁸Noshitovana Ashitairiki okanta nopokantanakari

jaka kipatsiki. Iroñaaka nookaventanairo kipatsi iro nompiye Ashitairiki.”

²⁹Ipoña ikantaiyanakeni iriyotaane: “Iroñaakara koñaatanake piñaavaitziri, te poshiyakaaventavaiteero. ³⁰Noñaayetakemi iroñaaka piyotziro maaroni tsikarika opaiyeta, te onkovajaantya intzime impaitya osampitemine, aña piyotziro opaiyetarika ikinkishireyeta. Irootakera nokempisantantari omapero pipoñaaka Pavaki.” ³¹Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Arima, kempisantayetaimima iroñaaka? ³²Monkarapaitetzimatapaaka. Iroñaakara, piñaayetero aparopayeeni eerokaite poivaraiya pinkenayete tsikarika, ari pookaventanakena apaniroini. Iro kantacha temaita nosaike apaniro, aña Ashitanari tsipatanari. ³³Nokamantayetzimiro maaroni iroka onkantya piñaantyaarori kameetha pisaikete pintsipatyaana naaka. Jaka osaviki, osheki piñaayetero eerokaite piñaashivaityaaro. Iro kantacha, pishintsishireyete. Tema noitsinampaataikero naaka osavisato.”

Jesús jamanakotziri iriyotaane

17 ¹Ikanta ithonkakero ikantayetakero irokapayeeni, amenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, monkarapaitetapaaka. Poñaakantayetairo iroñaaka irovaneenkaro pitomi, ari onkantya iroñaakantantyaarori pitomi eejatzi povaneenkaro eeroka. ²Eerokatake ovakeriri okanta ipinkathariventantakariri maaroiteni atziri, ari onkantya inkañaaneyetakaantyaariri ikaratzi pashitakaakariri. ³Aririka iriyoyeetaimi apaniro Pipavaperotzi eeroka, iriyoyeetairi Jesucristo itzimi potyaantakeri, arira inkañaanetakayetairi. ⁴Noñaakantakemiro povaneenkaro jaka kipatsiki, nothotyaakemirora pikantakenari nantero. ⁵Pishinetena nontsipatayeaami iroñaaka, Ashitanari, ari ankarate

añaayetairo avaneenkaro akempitara pairani tekeramintha ovetsikero kipatsi.

⁶Irikaite piyoshiitairi pashitakaanari, niyotayetairi niinkarika eeroka. Eerokatake ashitzitakariri, ipoña pashitakaayetanari naaka. Nokempisantakaayetaimiri piñaane. ⁷Ikinkishireyeta iroñaaka, okaratzi niyotanetari naaka, eerokatake iyotakaayetanarori. ⁸Niyotayetairi okaratzi piyotakaayetaanari, ikempisantayetanakero irikaite. Ipampithashiretanaa kyaaryoo nokaratzimi eeroka, ikempisantayetanai eerokatake otyaantakenari. ⁹Naakatake kampilakoyentziri irikaite. Tera iri nonkampilakoyente nampilashivaitarori kipatsiki, aña nokampilakoyentatziiri itzimi pashitakaanari. ¹⁰Maaroni nashitari naaka irijatzi pashitari eeroka. Ikaratzi pashitari eeroka irijatzi nashitari naaka. Tema iriyetake oñaakantayetairori novaneenkaro. ¹¹Eero nosaikanai jaka osaviki, niyaaitara naaka nonkaratapami eeroka, irooma irikaite eekero irisaikanaatye. Ashitanari Tasorensi, pinkempoyaaventeri onkantya impairyaaipiintantyaamiri, ari onkantya irovithaavakaantaperotyari eejatzi, akempitavakara aaka. ¹²Eenirora nontsipayetari jaka osaviki, naamaakoyentayetari, nokempoyaaventayetziri okanta ipairyaaipiintantamiri. Eerora itzimayetai peyashivaitaachaneri, apatziro inkantakaiyaaro ipaiyeetziri ‘Otomi peyashivaitaantsi,’ tema ari onkantya omonkaratantyaari oñaaventakeri Osankinajanorensi. ¹³Iroñaaka niyaaita pisaikinta eeroka. Irootake nokantantayetarori irokapayeeni eenirora nosaiki jaka osaviki, onkantya inkempitanyaanari naaka inkimoshiretaiyeni kameethaini irikaite. ¹⁴Niyotayetaikeri piñaane, iro kantacha osheki ikisaneentaitanakeri, tema te ikempitanaari osavisatziite, nokempitara naaka te osavisatzi nonatye. ¹⁵Te nonkovakotemi paayetairi isaikira jaka osaviki, intaani

pinkempoyaaventayetairi ikaariperotakai-tzirikari. ¹⁶Nokempitara naaka te osavisatzi nonatye, eejatzi irikaite te iroshiyanaia-yaari osavisatziite. ¹⁷Pintasorentsishireta-kairi irakoventantyaarori kyaaryoori. Tema kyaaryoori onatzi piñaanetari eeroka. ¹⁸Pikempitaakena naaka potyaan-takena nosaikimoyeteri osavisatziite, ari nonkempitzityaariri naaka notyaantaye-teri irisaikimoyeteri. ¹⁹Okovaperotatya iroñaaka nontasorentsishiretai noshine-ventaiyaarira irikaite, ari onkantya intasorentsishireperotantaiyaari eejatzi irirori.

²⁰Tera intaani nonkampitakoventeri irikaite, aña nokampitakoventzitari eejatzi inkarate kempisaintainane aririka inkinkithatakaayetairi irikaite. ²¹Nama-nakoventziri maaroni irikaite onkantya irovithaavakaantaiyaari, aparoni inkantaiya irovithaanaiyami eeroka. Ashitanarí, akempitara aaka ovithaava-kaiyani, ari inkempiyetaiyari eejatzi irovithaavakaaperotaiya, onkantya inkempisantantaiyaari osavisatziite eerokatake otyaantakenari. ²²Iroka novaneenkaro, okaratzi poñaakayetake-nari, irojatzí nomatairi naaka noñaakaye-tairi iriroriite. Arira onkantya irovithaa-vakaantaperotyaari, akempitavakaara aaka. ²³Tema pitsipashiretana eeroka, ari nonkempitzitakyaari eejatzi naaka nontspashiretayaari iriroriite, ari onkantya irovithaavakaantaperotyaari. Iro inkinkishiretantayetyaari osavisatziite eerokatake otyaantakena, iniroite petakoyetakari pikempitaakenara naaka iniroite petakotakana. ²⁴Ashitanarí, eerokatake ashitakaayetakanariri irikaite, nokovi intsipayetaiyaana tsika janta nosaikai naaka, onkantya iriñaantaiyaarori novaneenkaro. Eerokatake ovaneen-katakakaanari, tema petakotzitaakana tekeramintha ovetsikyaaata kipatsi. ²⁵Ashitanarí tampatzikashireri, te

iriyotaiyemine osavisatziite. Iro kantacha naaka niyotzimi, eejatzi ikempiyetaka irikaite jiyotzi eerokatake otyaantakenari. ²⁶Niyotaayetairi niinkama eeroka, eekerora niyaatakaatyero niyotairi, tema nontspashiretayaari, netakoyetaiyari pikempitaakenara naaka petakotakana.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

18 ¹Aritake ithonkanakero ikantaye-takero iroka, shitovanake Jesús itsipatanaari iriyotaane iriyaatero intatsikeronta ovaryeenkaari ipaiyeetziro “Cedrón.” Ari otzimiri pankirentsimashi, tsika janta isaikapaake Jesús itsipayeta-kari iriyotaane. ²Jiñiitaro eejatzi irika Judas itzimi pithokashitantachane, tema ari isaikaapiintziriri Jesús iriyotaane janta. ³Ari jareetapaaka Judas itsipata-paakari ovayiriite, ikonovakari kempoyaaventaneri jotyaaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, irotyaantane eejatzi Fariseo-payeeni. Joirikayetapaakero irovantamento, jamake eejatzi irootamento. ⁴Iro kantacha Jesús jiyotzitakaro maaroni avishimoterine, ishitovashitanakeri, josampitavakeri: “¿Ipaítama pikokovatziri?” ⁵Ikantaiyini irikaite: “Nokokovatziiri Jesús Nazaret-satzi.” Ari ikantzi Jesús: “Naakatake.” Irika Judas itzimi pithokashitakariri, ari ikaratakeri irikaite. ⁶Jiñaavaitanakera Jesús, ipiyaponthotaiyanakani itaapiiki, tyeeyanakeni. ⁷Japiitanakeri Jesús, josampitziri: “¿Ipaítama pikokovatziri?” Japiitaiyanakero irirori, ikantzi: “Nokokovatziiri Jesús Nazaret-satzi.” ⁸Ari japiitanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake nokantakemi naakatake. Naakarika pikokovataiyini, potyaantairi irikaite nontspayetakari, iriyaayetaita.” ⁹Ari omonkaratari ikantzitajaantakari Jesús: “Ashitanarí, ikaratzi pashitakaakaanari, eero ipeyakaantavaita aparoni.”

¹⁰Ikanta Simón Pedro, otzimimotziri irirori irosataamento, jinoshikanakero, itotzitakeri iyempitaperonampi aparoni paitachari Malco, inampirera omperatasorentsijanori. ¹¹Ipoña Jesús, ikantanakeri Pedro: “Povairo posataamento. Aña iri Ashitanari shinetakenari nonkemaantsivaityaaro iroka, ¿eeroma okantzi nomonkarayeneri?”*

**Jaayeetanakeri Jesús
omperatasorentsijanoriki**

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹²Ikanta ovayiriite itsipatakari ijevare, eejatzi ijevare kempoyaaventaneri irotyaantane judío-payeeni, joirikanakeri Jesús, joosotanakeri. ¹³Ari jetapaintaro ikenakaanakeri ipankoki Anás. Tema iriitake irikonkiri Caifás itzimi omperatasorentsijanotatsiri. ¹⁴Irika Caifás iriitajaantakera kantakeriranki judío-payeeni: “Iroora aritatsi ashinete aparoni atziri inkamimentayetai.”

Pedro ikyaake iniyankiirentsite Anás
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, joyaatakaventakeri Jesús. Irika pashine iyotaari, iñaapiintane jinatzi omperatasorentsijanori, irootake ikyaantapaakari joyaatakaventakeri Jesús. ¹⁶Iriima Pedro ari ikatziyapaakari jantakirona otantontsiki. Irootake irika iyotaari iñaatapiintane omperatasorentsijanori, ikinkithavaita-kaantakarori aamaventarori ashitakorontsi, iro ominkyaantakariri eejatzi Pedro. ¹⁷Okanta aamaventarori ashitakorontsi, osampitakeri Pedro: “¿Kaarima eeroka aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Tera naaka.”

¹⁸Tema okatsinkaityaatziira, irikaite onampitaari itsipayetakari kempoyaaventaneri jovaampataiyakeni paampari. Ari isaiki jakitsitaiyani. Ari itsipataiyakarini eejatzi Pedro irikaite, jakitsitaiyarini paampari.

Anás josampitziri Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹Ikanta omperatasorentsijanori jetanakari Jesús josampitakoventziniri iriyotaanepayeeni, ipoña okaratzi jiyotaantayetakari. ²⁰Ari ikantanake Jesús: “Nokinkithatakaapiintakeri maaroitene atziriite. Niyotaantapiintake japatotapiintaita eejatzi janta tasorentsi-pankoki, tsika japatotapiintaiyani maaroni judío-payeeni. Tetya nomanakaiyaaro okaratzi nokinkithayetziri. ²¹¿Opaitama posampitantanari naaka? Posampitayeteri ikaratzi kemayetakenari. Iriiyetake iyotzirori okaratzi nokantayetakiriri.” ²²Ikantakerora Jesús iroka, aparoni kempoyaaventaneri ipasavorotanakeri, ikantziri: “¿Arima pinkanteri pakeri omperatasorentsijanori?” ²³Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzima-tsirika kaariperori noñaavaitakeri, pinkantenaro tsika otzimi. Aña okaratzi noñaavaitakeri kameetha onatzi. ¿Opaitama pipasavorotantanari?” ²⁴Ikanta Anás jotyaantakeri janta Caifás-ki itzimi omperatasorentsijanotatsiri, joosotaka.

Ikantzi Pedro: Te noñeeri naaka Jesús
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵Irojatziya ikatziyaka Pedro jakitsivaita paampariki. Ari josampiitakeriri: “¿Kaarima eeroka aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jotekanakero

* **18.11:** Jiroka ikantakotakeri jaka Jesús: “Iri Ashitanari shinetakenarori nomiretyaaro kepishaari.” Tema iro oshiyakaaventacha aririka inkemaantsivaitaitya, okempivaitaro jimireyee taro kepishaari.

Pedro, ikantanake: “Tera naaka.”

²⁶Ikanta osamaniityaake josampitairi eejatzi aparoni inampire omperatasoren-tsijanori, iriitakera isheninkathori itozitakeri inkaaranki Pedro iyempita, ikantziri: “¿Kaarima eeroka noñaake itsipatami janta pankirentsimashiki?”

²⁷Ari japiitanakero Pedro jotekañaanetan-tzi, aripaitera jiñaanake tyoopi.

Jaayeetanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-31; Mr. 15.1-20;
Lc. 23.1-5, 13-25)

²⁸Tema aritake kitaitzimatake, jomishitovaitanairi Jesús ipankokira Caifás, jaayeetanakeri isaikinta Pilato ijevarite Roma-satzi. Te inkyeeyapaakeni judío ipankoki Pilato, tema aririka inkyavaan-kotakeri ipiyathatakaro Ikantakaantaitane ikitevathatantaitari, eerora okantzi iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi.

²⁹Irootake ishitovantapaakari Pilato, ikinkithavaaitakairi, ikantziri: “¿Opaitakama jantakeri irika shirampari?”

³⁰Ikantaiyini irirori: “Eeromi ikaariperotzimi irika, eerotyta namirimi jaka.” ³¹Ari ikantzi Pilato: “Paanairi eerokaite, povasankitairi tsika okantzira ikantakaantaitzimiri.” Ikantaiyanakeni judío-payeeni: “Aña te pishinetapiintaiyena noveri nosheninkaite.” ³²Ari omonkaratakari ikantzitajaantakari Jesús tsika onkantya irovamaayeeteri.

³³Ipoña ipiyanaka Pilato ikyaapaintzi inthomoi ipankoki, ikaimapaakeri Jesús, josampitakeri: “¿Eerokatakema Ivinkatharite judío-payeeni?” ³⁴Ari ikantzi Jesús: “¿Piyotashitaroma iroka posampitanari? Kempitaka tzimatsi ipaita kantakemiri niinkarika naaka.”

³⁵Jakanake Pilato: “¿Naakama judío? Aña iri pisheninkaite amakemiri jaka

itsipayetakari ijevare omperatasorentsi-taari. ¿Ipaitema pantakeri?” ³⁶Ari ikantzi Jesús: “Te nompinkathariventante naaka jaka osovavi. Ari onkantyaami, aritakemi piñaakemi osheki novayirite kisakovenyaanari, eero jaakaanantana judío-payeeni. Iro kantacha tera ari nompinkathariventante jaka.” ³⁷Japiitanakeri Pilato josampitanakeri: “¿Arima, eerokatake Pinkathari?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantaintsiri. Irootake notzimantakari, irootake nopokantakari jaka kipatsiki noñaaventairo kyaaryoori. Tema ikarayetzi kamaitanaarori kyaaryoori, ikempisantavaanteyetana.” ³⁸Ari ikantzi Pilato: “Irojatzitaveetacha, kyaaryoori.” Ikantanakerira, shitovanake ipiyotaiyakani judío-payeeni, ikantapairi: “Tetya noñeero ompaitya inkenakaashityaari irika shirampari.

³⁹Poimoshirenkapaitetapiintziro Anankoryaantsi, pametapiintaiyaroni nomishitove aparoni jaakaanaitziri. ¿Nomishitovakaantairima ipaiyeetziri ‘Pivinkatharite?’” ⁴⁰Ari ikaimaiyanakeni maaroiteni, ikantaiyini: “iEero pomishitoviri irika! iIri pomishitove Barrabás!” Irooma irika Barrabás, koshintzi jinatzi.

19 ¹Ikanta Pilato ipasatakaantakeri Jesús. ²Ikanta ovayiriite jampitapotate kitochee ikempitakaantakero amathairentsi, jamathaitakaakari Jesús. Ipoña ikithaantakari jonkeromaitatsiri kithaarentsi. ³Ipoña ipiyotzimentapaakari, ishirontzimentavaitari ikantaiyirini: “iJirikataa Ivinkatharite judío-payeeni!” Ipasavorotzimaitari. ⁴Eejatzi ishitovapai Pilato, ikantapairi judío-payeeni: “Pameneri, jirika nomishitovakeri onkantya piyotantyaari te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.” ⁵Ari ishitovakaapaakero Jesús jamathaitayeetantakari

* **19.2:** Tema irootake Jameyetapiintaiyarini pinkathariite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, ikithaayetaro eejatzi kithaarentsi jonkeromaitatsiri.

kitocheetapo iitoki, ikithaayeetantakari eejatzi jonkeromaitatsiri kithaarentsi. Ikantzi Pilato: “iJirika shiramparika!”⁶Ikanta jiñaavakerira ijevare omperatasorentsitaari ipoña kempoyaaventaneriite, ikaimaiyanakeni, ikantaiyini: “iPimpaika-kotakaanteri! iPimpaikakotakaanteri!” Ipoña ikantzi Pilato: “Jirika paanakeri eerokaite pimpaikakoteri, tema naaka te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.”⁷Jakaiyanakeni judío-payeeni: “Tzimatsi naakaite Ikantakaantaitanari, ontzimaty e irovamagaiteri irika, tema ikempitakaan-tashivaitaka Itomi Pava.”⁸Ikemavakera Pilato ikantaiyakeni ikempitakaan-ta Itomi Pava jinatzi, osheki itharovanake.⁹Eejatzi ipiyanaa inthomointa ipankoki, josampitapaakeri Jesús: “¿Tsikama pipoñaajaantaka eeroka?” Iro kantacha Jesús te irakeri.¹⁰Ikantzi Pilato: “¿Eeroma pakana? ¿Tema piyote pinkathariperori nonatzi naaka, ari onkantake nompaiakakotakaan-temi, ari onkantake eejatzi nomishitovakaan-taimi?”¹¹Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “Eeromi ishinetakemiromi Jenokisatzi, eeroty pipinkathariventaperotaajata-nami. Irootakera nokantantari naaka, iriitake maperotainchari ikaariperotake itzimi amakenari jaka, aanaanakero piyaariperonka eeroka.”

¹²Aripaite ikokovavetanaka Pilato iromishitovakaanairimi Jesús, iro kantacha eekero ikaimakotaiyatziirini judío-payeeni ikantaiyirini: “iAririka pomishitovakaanairi irika, tera paapatzi-yari pivinkathajanorite César! iTema itzimirika kempitakyaarine irika, ikempitakaan-tashivaitaka pinkatharimi irinatye, ikisaneentatziiri César!”¹³Ikanta ikemavakera Pilato, jamakaanakeri Jesús, jagaitanakeri ipiyotzimentaitakari, jomisaikapaakeri tsika jamenakoyeeta-piintziri iyakoventaari, ipaiyeetziro “Mapipankaa,” iro ipaiyeetziro eejatzi

iñaaneki hebreo “Gabata.”¹⁴Ikanta jovetsikaventapaitetarora Anankoryaantsi iroimoshirenkayeetantyaarori, ari tampatzikatapaake ooryaatsiri. Ikantziri Pilato irikapayeeni judío: “iJirika Pivinkatharite!”¹⁵Iro kantacha irikaite ikaimaiyini, ikantzi: “iInkame! iInkame! iPimpaikakotakaanteri!” Ari ikantzi Pilato: “¿Kantatsima nompaiakotakaan-teri pivinkatharite?” Ari jakaiyanakeni ijevare omperatasorentsitaari, ikantaiyini: “iIntaanira César novinkathariteti, tekatsi pashine!”¹⁶Ikanta Pilato, joipiyeeri Jesús iraanairi judío-payeeni impaiakakoteri. Ari jaanakeriri.

Ipaikakoyeetakeri Jesús irojatzi ikamantakari

(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37; Lc. 23.26-49)

¹⁷Ikanta Jesús irijatzi anatanakero inchakota impaiakakotantyaari, iriyaate ipaiyeetziro “Atziriitoni,” irojatzi ipaiyeet-ziri iñaaneki hebreo “Gólgota.”¹⁸Ari ipaikakoyeetakeri, itsipataitakeri apite atziri, aparoni jovatzikakoitake irakope-roriki, jovatzikakoitakeri pashine irampateki.¹⁹Ikanta Pilato jontarekakotakaan-take ipaikakoyeetakeri Jesús aparoni osankinarentsi, kantatsiri: “JESÚS NAZARET-SATZI, IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.”²⁰Osheki judío-payeeni ñaanatakeri iroka osankinarentsi, tema te intanaperote osaiki nampitsi, tsika ipaikakoyeetakeri Jesús. Tema josankina-yeetakeri iroka osankinarentsi iñaaneki hebreo, iñaaneki griego, iñaaneki Roma-satzi.²¹Irootakera ikantantakariri Pilato irikaite ijevare omperatasorentsi-taariite, ikantziri: “Eero posankinatziro: ‘Ivinkatharite judío-payeeni.’ Aña onkantayeemi posankinatakaante: ‘Kempitakaan-tashivaitachari ivinkatharite judío-payeeni.’”²²Iro kantacha Pilato, ikantanakeri: “Okaratzi nosankinatakeri, aritake ashi ovatyero osankinataka.”

²³Ipoña ovayiriite aritakera ipaikkakotakeri Jesús, jayitanakeri imanthaki, itotakero 4-kotate ipavakaayetakaro aparopayeeni. Ipoña jayitakeri eejatzi iithaare, tera ovavikotatyä, aparoni okanta jontyeetziro irojatzi osaviki. ²⁴Ari ikantavakaiyani ovayiriite: “Eero athatyaa-vaitziro iroka, intaani añaaeventyaaro, ari añeero intzime ayerone.” Arira omonkaratari Osankinajanorentsi, kantatsiri:

Ipavakaayeetakaro nomanthaki.

Iñaaeventayeetakaro noithaare.

Irootakera jimataiyakerini ovayiriite.

²⁵Okanta janta ipaikkakoitakerira Jesús ari osaikitakari iriniro otsipatakaro irirento, María iinara Cleofas, ipoña María Magdalena. ²⁶Ikanta Jesús jiñaakero iriniro, otsipatakari okatziyaka iriyotaane itzimi jetakoperotari, ikantanakero iriniro: “Tsinané, iriitakera pintomintaiyaari irika.” ²⁷Ipoña ikantanakeri iriyotaane: “Irootakera pinirontaiyaari iroka.” Aripaitera osaikavankotanakeri irika iyotaari.

²⁸Okanta avisayetakera maaroni iroka, iyotake Jesús aritake jimonkaratakero, ikaimanake: “iNomirevé!” Ari omonkaratari oñaaventakotakeriri Osankinajanorentsi. ²⁹Ari othointakotakari kepishaari janta chomoki. Jaayeetanake inchateva, jankoviitaitake atsimiyaaterone kepishaari, jovaankakoitakeneri ipaante-kira Jesús. * ³⁰Jatsimiyaavakero Jesús iroka kepishaari, ipoña ikantanake: “Othotyapaaka maaroni.” Ari ithamenkotanaka, jatashinenkatanake.

Josataamerekitaitakeri Jesús

³¹Ari monkarapaitetapaaka jovetsikaventiintaitaro kitaite jimakoryaantaitari. Irootake kaari ikovantaiyani judío-payeeni

inkatziyakote ipaikkakoyeetakeri kitaiteriki jimakoryaantaitari, tema iroka kitaite iro jiñaapinkathaperoyeetziro. Irootake ikovakotantakariri Pilato inkaraaporita-kantereri paikkakotaaari inkamantanakyaari thaankiini, irovatzikaryaakoyetairiita eejatzi. ³²Ikanta jiyaataiyanakeni ovayiriite, ikaraaporitapaakeri aparoni ikaratakari Jesús ipaikkakoitziro, ipoña jimatakeri pashine. ³³Ari ipithokashiveta-nakari Jesús, jiñaatzi aritake kamake. Irootake kaari ikaraaporitantaitari irirori. ³⁴Iro kantacha, aparoni ovayiri josataame-rekitantanakari irosataamento, ari iyovanakeri iriraane okonovakaro jiña. ³⁵Itzimi kinkithatziro iroka, iriitakera ñaajaantakerori. Omaperotaajatatyaa ikamantzimiri ari onkantya pinkempis-antayetyaari eejatzi eerokaite. ³⁶Tema iro avisantayetakari iropapayeeni onkantya omonkaratantyaari okantzitakari Osankinajanorentsi:

Eerora ikaraavaitaitziniri aparoni itonki irirori.

³⁷Okantzitaka eejatzi Osankinajanorentsi: Ari iramenakoyeetakeri irosataamerekitaiteri.

Ikitaitakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸Ikanta okaratapaake iroka, José Arimatea-satzi, ikampitairi Pilato, ikantziro: “Pishinetenari naanairi Jesús.” Irika José irijatzi kempisantakeriri Jesús, iromanane-kiini ikempisantzi itharovakaarira judío-payeeni. Ikanta Pilato ishinetaakeneri. Jatake José, jaanairi. ³⁹Ari ipokitapaakari eejatzi Nicodemo, itzimi jatashitakeriranki Jesús tsireni, jamakotapaake ikonovaataitziro kasankaari, osheki otenanka iroka. * ⁴⁰Ipoña José itsipatakari

* 19.29: Kantakotachari jaka “inchateva,” irojatzi ikantayeetziro pairani “isopo.”

* 19.39: Iroka kasankaari, ikonovayeetakerori mirra, ovaaki inchashi ipaiyeetziro áloe. Osheki otenanka okaratzi 100 libra, irojatzi ikantayeetairi iroñaaka 30 kilo.

Nicodemo jaanairi Jesús, iponatantakari manthakintsi jashetantakaro kasankaari. Iro jametaiyarini judfo-payeeni ikitatapiintziri iyaminkarite. ⁴¹Janta tsika ipaikakoyeetakeri Jesús, ari otzimiri pankirentsimashi, ari janta osaikiri ovakerari omorona tsika ikitaitziri kaminkari, tekerana inkitayee-tantyaaro. ⁴²Ari jovayeetakeriri Jesús, tema okaarikiini osaikira iroka omorona, tema irootzimatapaake kitaite jimakoryaantapiintaiyarini judfo-payeeni.

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20 ¹Okanta avisanakera kitaite jimakoryaantaitari, eenirora otsireñeenkatzi, ananenkanaka María Magdalena iyaate omoronaki jovayeetakerira Jesús. Oñaapaatziro otanam-pyaaka mapi jashiyeetantakarori omorona. ²Ipoña opiyanaka iroori oshiyaperotanakitya iyaatashiteri Simón Pedro itsipatakari pashine iyotaari, iretakoperotane Jesús, okantapaakeri: “iJagaitakeri Avinkatharite, te ayote tsikarika jovayeetairi!” ³Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, jatanake kitataariki. ⁴Ishiyanakitya jiyaataiyanake apiteroite. Iro kantacha pashine ishiyaperotanakitya jookanakeri Pedro, iri etapaakaro jareetaka kitataariki. ⁵Jinetapitapaake omoronakira, jiñaapaakitziiro onoryaamaitaka iponayeetantakariri, temaita inkyapaake inthomoi. ⁶Ari jareetapaakari Simón Pedro, ikyaapaake inthomointa, jiñaapaakero eejatzi irirori onoryaamaitaka iponayeetantakariri. ⁷Jiñiitapaakaro manthakintsi jankoviyeetantavakariri iitoki, inashita jovayeetanakero te ontsipatyaaro iponayeetantakariri, kameetha jotzipiyeetanairo. ⁸Ipoña ikyaapaake eejatzi pashine iyotaari itzimi etapaakarori jareetaka kitataariki. Jiñaapaakero okaratzi kantainchari, ari

opoña ikempisantaperotanake. ⁹Tekera-maita inkemathatero okantziri Osankinajanorentsi, aritake irañagai Jesús. ¹⁰Ipoña ipiyeeyaani ipankoki irika apite iyotaari.

Joñaakaaro Jesús María Magdalena

(Mr. 16.9-11)

¹¹Ari osaiki María opatzimoroki iravaita. Okanta iravaitaka, ari onetapitzi inthomointa omoronaki, ¹²oñaatziiri apite maninkari okitamarakitake iithaare, isaikaiyakeni tsika jonoryaaveetakari Jesús. Aparoni isaikake jiiitoveetakari, isaikake pashine jiiitoveetakari. ¹³Ikanta maninkariite, josampitakero ikantziro: “Tsinané, ¿opaitama piraantari?” Akanakeri iroori, okantzi: “Tema jaayeetakenari Novinkatharite, te niyote tsika janta jovayeetakeri.” ¹⁴Iro okantakitziiini, ari opithokanaka, oñaatziiri Jesús, iro kantamaitacha te iyotavairi iriitakera. ¹⁵Ari josampitanakero Jesús, ikantziro: “¿Ipaitama piraantari tsinané? ¿Ipaitama pikokovatziri?” Oñaajaantzi iroori iri ñaanatziirori aamaventarori pankirentsimashi, okantanakeri: “Pinkatharí, eerokarika aakeri, pinkamantena tsika janta povakeri, niyaateeta naaka namenairi.” ¹⁶Ari jiñaanatanakero Jesús, ikantziro: “iMaría!” Ari amenanakeri iroori, okantzi: “iRaboni!” (iro ikantaitziri iñaaneeki hebreo “Iyotaa-neri.”) ¹⁷Ikantziro Jesús: “Eero poirikana, tema tekerana niyaataita nontsipatapaiyaari Ashitanari. Iro kantacha piyaate pinkamantenari iyekiite, iroora niyaatai nonkaratapairi Ashitanari tsika itzimi Ashitzitamiri eejatzi eerokaite. Iri Novavanetari naaka, irijatzi Pivavanetzitari eerokaite.” ¹⁸Okanta iyaatanake María Magdalena, okamantapaakeri maaroni iyotaari oñeeri Avinkatharite, okamantapaakeri eejatzi okaratzi ikantakerori.

Joñaakaari Jesús iriyotaaneete

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹Okanta otsirenitanake avisanakera jimakoryaantaitari kitaite, apatotaiyakani iyotaari jashitakotaiyakani shintsiini itharovakaarira judío-payeeni. Ari ikyaapaakeri Jesús, ikatziyimotapaakari, jovethatapaari ikantapairi: “iPisaikayetai kameetha eerokaite!” ²⁰Ari jovethatapaakarira, joñaakapaakeri irako, eejatzi imereki. Ikimoshireyetaianake irikaite jiñaavairira Avinkatharite. ²¹Ipoña japiitanakero Jesús, ikantziri: “iPisaikayetai kameetha eerokaite! Ikempitaakenara jotyaaantakena naaka Ashitanari, ari nonkempitzityaamiri eejatzi eerokaite notyaantayetatyemi.” ²²Ari itasonkiri iyotaariite, ikantziri: “Isaikashiretantyaa miita Tasorensinkantsi. ²³Inkarate pimpeyakoyetairi eeroka jaka, aritakera ipeyakoyeetairi janta. Iriima kaari pimpeyakoyetai eeroka jaka, tera impeyakoyeetairi eejatzi.”

Iisoshirenkatane Tomás

²⁴Ikanta Tomás ikaratapiintziri 12 iyotaari, itzimi ipaiyeetziri “Tsipari,” te isaika irirori jareetantapaakari Jesús.* ²⁵Ipoña pashinepayeeni iyotaari ikaman-tairi, ikantziri: “Noñeeri Avinkatharite.” Iro kantacha Tomás jakanakeri, ikantziri: “Eerorika noñeeri naaka tsika ipaikavakoyeetakeri, eerorika nokyaantavakotari irakoki, eerorika nokyaantamerekitari eejatzi, eero nokempisantzi.” ²⁶Okanta avisanake 8 kitaite, japiitairo iyotaari japatotaiyani. Arira isaikitakari eejatzi Tomás irirori. Jashitaiyakeroni shintsiini ashitakorontsi, iro kantacha Jesús kyaapaake, ikatziyimotapaari, jovethatapaari ikantapairi: “iKameetha

pisaikaiyeni eerokaite!” ²⁷Ipoña ikantapaakeri Tomás: “Jiroka nako, pinkyaantavakotyaaana, pinkyaantamerekityaana eejatzi. Eero pikisoshirevaitzi, iPinkempisante!” ²⁸Ari ikaimanake Tomás, ikantanake: “iNovinkatharite, Novavane!” ²⁹Ikantzi Jesús: “Aña iro pikempisantantamatsitanakari piñaakena. iKimoshirera irinayetai inkarate kempisantaatsine kaari ñayetaajate-nane!”

Opaita josankinayeetantarori iroka

³⁰Osheki japiipiitakero Jesús itasonka-ventzimotakeri iriyotaaneete, te osankinatakoyetya jaka. ³¹Iroomaitaka osankinayetantakari irokapayeeni onkantya pinkempisantantayetyaari, irika Jesús iriitake Cristo, Itomi Pava. Aririka pimpairyaapiintanairi pinkempisanta-nairi, aritake inkañaanetakaayetaimi.

Joñaakari Jesús 7 Iriyotaane

21 ¹Ikanta okaratapaake iroka, japiitakero Jesús joñaakari iriyotaane, inkaarethapyaaiki ipaitayee-tziri Tiberias. Jiroka okantaka. ²Ari itsipatavakaiyani isaiki Simón Pedro, Tomás, ipaitayeeetziri eejatzi “Tsipari,” Natanael, poñaachari Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, itomipayeeni Zebedeo, ipoña apite pashine iyotaari.* ³Ipoñaashita ikantzi Simón Pedro: “Niyaataty noshimaatya.” Ikantaiyini pashine: “Ari ankarataiyanakemi.” Jataiyanakeni, otetaiyapaakani pitotsiki. Iro kantacha, tekatsimaita iraye ishimaavetaiyakani tsireni.

⁴Okanta okitaitzimatake, katziyapaaka Jesús oparaiteki inkaare. Iro kantacha iriyotaaneete te iriyotavairi iriitakera. ⁵Ikaimakotapaakeri, ikantziri: “Evanka-

* 20.24: Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

* 21.2: Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

riite, ¿Tekatsima pagaiyeni?” Ari jakaiyanakeni iriroriite: “iTetaavé!”⁶ Ikantzi Jesús: “Poviinkero pakoperoriki piithamento, ari paake.” Ari jimataiyakeroni ikantaitakeriri. Tema jaakera osheki shima, tera iravyagairo irinoshikairo iithamento. ⁷Ikanta iyotaari iretakoperotane Jesús, ikantanakeri Pedro: “iIriitakera Avinkatharite irinta!”

Ikemavakera Simón Pedro, ikiithaanaka, ookaatanaka inkaareki. ⁸Iriima pashinepayeeni iyotaari pitotsiki ikenakoyetanai jinoshikaatakotairi ishimane, irojatzi jaatakotantapaari oparaiteki. Tema isaikakotakitziira niyankyaakiini.*

⁹Ikanta jayiitaiyapaakeni, jiñaapaakitzi joisaka paampari, ari itashitakari shima, itsipataitakeri tanta. ¹⁰Ari ikantzi Jesús: “Pamake shima ovakera paakeri.”

¹¹Ikanta Simón Pedro, joosoryaakotakeri ishimane, jinoshikakotakeri irojatzi oparaiteki. Antaripayeeni ikantayeta shima, ikaratzi 153. Temaita ontzimpeshe iithamento. ¹²Ari ikantzi Jesús: “Thame oya.” Tekatsira aparoni iyotaari osampiterine niinkarika, tema jiyoperotaiyakeri iriitake Avinkatharite. ¹³Jaapaakero Jesús tanta, ipayetakeri aparopayeeni, ari ikempitaakeri eejatzi shima. ¹⁴Irootakera mavatanaintsiri joñaakari Jesús iriyotaa-neete jañagaira.

Paamakoventaiyaanari noishate

¹⁵Ithonkanakero jovaiyani, josampitanakeri Jesús irika Simón Pedro, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿Petakoperotanama eeroka?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka Pinkathari, naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoventaiyaanarira nokempitakaantaari noishate.” ¹⁶Japiitakeri josampitziri: “Simón, itomi Jonás, ¿petakotanama?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka naapatzi-

yami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoventapiintyaanari nokempitakaantaari noishate.”

¹⁷Iro mavatanaintsiri josampitziri, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿paapatziyanama?” Ari jovashiretanaka Pedro, tema mavasatzi josampiminthakeri, ari jakanakeri: “Pinkathari, eerokatake iyotziro maaroni, piyotzi eeroka naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoventaiyaanari nokempitakaantaari noishate.

¹⁸Tema eenirora pevankariperovetani, pikithaatapiintayeta ikeni piyaatayetzi tsika pinintakaaro. Irooma aririka pantarikonatapaake, intaani povaankavakotaiya, pashine kithaataimine, iraaeyetaimi tsika te pikovavetaro piyaate. Omaperora.” ¹⁹Ikantantakarori Jesús iroka, ikovatzi inkemathayeetero tsika inkantya inkamai apaata Pedro iñaapinkathatairira Pava. Ipoña ikantanakeri eejatzi: “iPoyaatena!”

Iyotaari iretakoperotane

²⁰Ikanta ipithokanaka Pedro, jiñaatziiri jonyaakeri iyotaari iretakoperotane Jesús, irijatzi apitetzitaririri Jesús jovaiyaniranki, itzimi osampitakeriri, ikantziriranki: “¿Pinkathari, itzimikama pithokashityaamine?” ²¹Arira jiñaavakeri Pedro irika impoitapaintsiri, josampitanakeri Jesús: “Pinkathari, irikasa, ¿ipaitama avishimoterine?” ²²Ikantzi Jesús: “Arimi nonkovemi aritake onkantake irañe irika, irojatzi nompiyantakyaari apaata, ¿tera onkovajaantya piyotero iroka? Poshiretyaana eeroka.” ²³Okanta apaata ithonka oivaraakotanaka iroka ikantakeri Jesús, ikemayetakeri maaroni iyekiite, iñaajaantayetanake eero ikamita irika iyotaari. Iro kantacha, tera inkantatyete: “Ari nokovi . . .” añe ikantatzi: “Arimi nonkovemi, aritakemi onkantake irañe

* **21.8:** Kantakotachari “niyankyaakiini,” okaratzi osanthatzi “200 akonaki,” irojatzi ikantayeetairi iroñaaka “100 metro.”

irika, irojatzi nompiyantapaakyaari, ¿tera onkovajaantya piyotero iroka?”

²⁴Naakatajaantakera ñaaventakotainchari nokantakera “irika iyotaari,” tema naaka osankinatajaantakerori iroka osankinarentsi. Irootakera ayoperotantaari omaperotatya iroka.

²⁵Tera noñaaventero maaroni jantayetakeri Jesús, tema osheki onatzi. Arimi osankinatakoyetyaami maaroni, kempivaitaka arimi anaanakeri maaroni kipatsi ompiyotya osankinarentsipayeeni. Ari onkantyaari.

JANTAYETAKERI OTYAANTA JANORIITE

Ishinetakaantaitziri Tasorentsinkantsi

1 ¹Teófilo, pairani ovakera netantana-karori notyaantzimiro nosankinare, ari noñaaventakemiro maaroni jantayeta-keri Jesús, noñaaventakemiro eejatzi okaratzi jetanakari jiyotaantziri, ²irojatzí omonkaratantapaakari jovajenokaa inkiteki. Tekera irovajenokaiyaata, jiyoshiitakeri Irotyaantajanorite, ikantakaakarira Tasorentsinkantsi, jiyotakaakeri ompaitya irantayeteri. ³Ikanta ikamavetakara, jiñeetavairi koñaaroini, ari jiyotaiyini iriyotaane añagai. Okaratzi 40 kitaite joñaakapanaa-tari iriyotaane, jiyotaapanaatziri tsika ikanta ipinkathariventantzi Pava. ⁴Enirora itsipayetari Irotyaantajanorite, ikantzitakari irojatzitara isaikayetavake Jerusalén-ki, ikantakeri: “Arira poyaaventavakyaaro omonkaratya okaratzi ishinetakemiri Ashitanari, tsika otzimi noñaaventzitakamiri. ⁵Tema omapero Juan joviinkaantantakaro jiñaa, iro kantacha eero osamanitzimaita piñaayetaantyariri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami kempivaitakami iroviinkaa-yee tantyaamirimi.”

Jovajenokantaari Jesús

⁶Ikanta irikaite tsipatakariri Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Pinkatharí, ¿Irootaantsima pintsiparyaakoventairi nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite?” ⁷Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Te

onkovajaantya piyotero eerokaite tsikapaite, apaniro jiyotzi Ashitanari tsikapaiterika, iriitajaantake otzimimotzi ishintsinka irantantyaarori. ⁸Iro kantacha aririka impokake Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami eerokaite, iriitake aavyaashiretakaimine, impoña piyaayetanake piñaaventaina naaka, Jerusalén-ki, maaroni janta Judea-ki ipoña Samaria-ki, irojatzí intaina tsika overaapaa kipatsi.” ⁹Ithonkara iñaavaita-kero iroka, jamenaminthaitziri iriyotaane, jovajenokayeetairi Jesús, irojatzí ipeyantapaakari menkoriki, tera iriñeetanairi. ¹⁰Jamenaminthaitzi tsika ikanta Jesús jovajenoka inkitekinta, apite shirampari katziyimotapaakari okitamaraanikitake iithaare, ¹¹ikantapaakeri: “Galilea-satzi, ¿Opaitama pipampoyiiri inkiteki? Piñaakeri tsika ikanta Jesús jovajenokaa jiyaatai, arira inkantajaan-taiya eejatzi apaata aririka impiye.”

Jiyoyeetake pashine impoyaatyaarine Judas

¹²Ikanta ipiyeeyaani iyotaari janta Jerusalén-ki ipoñagaaro otzishiki ipaiyeetziri Olivos, te intainatajaante, oshinetaantsitzi iraniitayeete kitaiteriki jimakoryaantaitari. ¹³Ikanta jareetaiyaani nampitsiki, ataitaiyapaini jenokinta pankotsi tsika jimaapiintaiyini. Jirika ikarataiyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón ipaiyeetziri “Kisakota-

neri,” ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. ¹⁴Maaroni irikaite ari ikantaita-piintatya japatotaiyani jiñaañaataiyini itsipayetakari irirentzi Jesús, itsipataro María irinirora, ipoña pashinepayeeni tsinaneete.

¹⁵Ikanta japatotaiyanira kempisantzinkariite, ikarataiyini 120 atziriite. Ari jiñaavaitanakeri Pedro, ikantanake: *
¹⁶“Iyekiiite, monkarataka okaratzi josanki-natakaakeriri Tasorentsinkantsi pairani David-ni, jiñaaventakeri Judas itzimi jevatapaintsiri jaakaantziri Jesús. ¹⁷Irika Judas iri atsipatapiintakari, ari akaravetari antavaireki. ¹⁸Iro kantacha jaakeri kireeki ipinaveetakari iyaariperonka, jamanantantaka aparoni kipatsi. Ari iparyaakeri janta Judas, jovatziiotanaka, ithonka itankavaitapaake, ookaporentha-keerekivaitapaaka isheeto. ¹⁹Ikanta ikemaiyakeni Jerusalén-satzi, ipaitakero kipatsika ‘Iraantsipatha,’ ikantziro iñaaneki irikaite ‘Acéldama.’ ²⁰Tema osankinarentsiki Salmo-ki, ikantaitake:

Kaankithaantevetya onkantya ipanko,
Tekatsi nampitantaiyaarone.

Ikantaitake eejatzi:

Intzime pashine impoyaataiyaarine
irantavaireki.

²¹Zimatsira jaka shirampariite itzimi tsipatapiintakari eenirora itsipavetai Avinkatharite Jesús, ²²itzimi akaratzitakari ovakera joviinkaataka Jesús irojatzii jovajenokantaari inkiteki. Okovatya amenai aparoni ankaratairi itzimi ñiitakariri eejatzi Jesús jañagaira.”

²³Ipoña jookoitake apite: José, ipaiyeetziri Barsabás, irijatzi ipaiyeetzitari Justo, ipoñaapaaka Matías. ²⁴Ari jiñaañaatakovenanakeri, ikantzi: “Pínkatharí, eeroka iyoshiretziriri maaroiteni, jirika apite nookotakeri, poñaakenari aparoni tsika

itzimi pikoyaakeri eeroka, ²⁵iriitake nonkaratairi notyaantajanoritzi nantavaitaimi, irimpoyaataiyaari Judas-ni opeyaashitakaakarira iyaariperonka irirori. Tema Judas, jatake irirori tsika iriyaatera.” ²⁶Ipoña ikempitakaantakaro irikaite jiñaaretaita, jiñaatzi iriitake Matías. Iriitakera karatanairiri irikaite 11 Otyaantajanoriite.

Ipokantakari Tasorentsinkantsi

2 ¹Okanta omonkarataa joimoshirenkaitziro kitaiteri “Aavataantsi.” Japatotaiyaani maaroni iriyotaane Jesús.*
²Ari omapokashitaitakari iniroite poimpatapaintsiri oshiyavetapaakaro antaro tampyaa, okenapaake jenoki inkiteki, ookantapaakaro pankotsi tsika japatotaiyakani. ³Iñaashitataika paampashithakeerekitapaintsiri, jookantapaakari aparopayeeni ikaratzi apatotainchari. ⁴Maaroitenira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi. Ari jetanakero iñaavaiyetanakero pashinetatsiri ñaantsi, iriitakera Tasorentsinkantsi ñaavaitakaanakeriri.

⁵Okanta janta Jerusalén-ki, ari isaikayetziri Judío-payeeni poñaayetchari intaina pashineki nampitsi. Iriiyetakera ñaapinkathatasorentsitaneriite. ⁶Ikanta ikemaitakero poimpatapaintsiri, ipokaiyaapaakeni osheki atziri, te iriyotavakero opaita kantachari, tema ikemathatakero aparopayeeni ñaantsi okaratzi jiñaavaiyeetziri, irootake iñaane. ⁷Ipampoyaava-kaanaka, ikantavakaiyani: “¿Tema Galilea-satzi inatzi ikaratzi ñavaiyetakerori pashineyetatsiri ñaantsi? ⁸¿Tsikama ikantakeroka akemantariri jiñaavaitziro añaanepayeeni aaka? ⁹Tema akarayetakari jaka Parto-satzi, Medo-satzi, Elam-satzi, Mesopotamia-satzi,

* 1.15: Ikantayeetziri jaka kempisantzinkariite, irijatzi ipaiyeetzirira “iyekiiite.”

* 2.1: Kantakotchari jaka “Aavataantsi,” irojatzii ikantayeetzitari “Pentecostés.”

Judea-satzi, Capadocia-satzi, Ponto-satzi, Asia-satzi, ¹⁰Frigia-satzi, Panfilia-satzi, Egipto-satzi, ipoña Africa-satzi okarikita-paira Cirene. Tema akaratakeri eejatzi poñaayetachari Roma, Judío-vetacha pairani. ¹¹Eejatzi Creta-satzi, ipoña Arabia-satzi. Ari akaratakeri maaroni irirori akemayetakeri iñaavaitantayetakaro añaanepayeeni, ikinkithatakotziri Pava itasonkaventantzi.” ¹²Ipampoyaaavakaiyanakani atziripayeeni, te iriyote opaita jiñiiri. Ikantavakaiyani: “¿Opaitama iroka?” ¹³Iro kantacha tzimatsi eejatzi atziri thainkantaneri, ikantayetzi irirori: “iAña ishinkitaiyatyaani irikaite!”

Etanakarori ikinkithatanakeri Pedro

¹⁴Ipoña ikatziyanaka Pedro irirori, itsipatarirara 11 Otyaantajanoriite, iñaavaitanake shintsiini, ikantzi: “iAsheninká! iJerusalén-satziite! Pinkempisantavakana onkantya piyotantyaari. ¹⁵Piñaajaantakema eerokaite ishinkitayia irikapayeeni. Tera, tema ovakera ijenokii-tyaapaake ooryaa. * ¹⁶Aña omonkaratayia okaratzi josankinatakeri pairani kamantaneri, Joel-ni, ikantake:

¹⁷Ikantzi Pava:

Tzimatsi avisatsine ovekaraantapaa-kyaarone kitaite.

Ari notyaantakeneri atziriite Notasorenka okempivaitakaro irisakoperotaitatyeeenerimi.

Ari inkinkithatakoyetanaina itomipayeeni eejatzi irishintopayeeni.

Ari iriñaavyayetakya evankariite, Ari imishiyetake antarikonayetain-tsiri.

¹⁸Ari nonkempitaakeri evankaripayeeni jotzikayeetari, eejatzi evankaropayeeni.

Notyaantaineri Notasorenka apaata, ari inkinkithayetai.

¹⁹Ari iriñeetake inkiteki kaari iriñaapiintaite.

Iriñeetero kipsatsikika irantsi, paampari, antaro kachaareenka.

²⁰Ompoña iriñeeteri ooryaatsiri intsivakimate,

Iriñeeteri eejatzi kashiri inkempityaaro irantsi,

Irootaatsira omonkarataiyi kitaite impokantaiyaari Pinkathari.

Tema antaro irovaneenkaro onkantaiya.

²¹Inkarate pairyaanairine Pinkathari, javentaayetaari, iriiyetakera avisakoshiretaatsine.

²²iShirampariite! iIsrael-mirinkaite!

Pinkemaiyeni nonkante. Piñeeyakerini eeroka, irikaranki Jesús Nazaret-satzi, iriitakera jotyaantakemiri Pava. Itasonkaventayetakemi, joñaakayetakemiro okaratzi kaari piñaayevetaiyani pairani.

²³Iro kantamaitacha, jamayeetapaakemiriranki irika, povamaakaantakeri eerokaite ipaikakotantakariri kaariperoshireriite, ari omonkaratakari onkarate avishimoterine, tema irootake ikinkishiretitzakari Pava.

²⁴Ikanta joviriintairiranki Pava ikamavetakara, tera irishinetanairi inkemaantsivaitaiya. Tema te aavyaajateri kaamane-taantsi. ²⁵Tema iri josankinatakotakeri eejatzi pairani David-ni, ikantake:

Noñaapiintziri Novinkatharite itsipatana.

Tema isaikatzira irirori nakoperoriki, tekatsira impaitya kitsirinkenane.

²⁶Irootake nokimoshiretantari, Kamenivaante nokanta notharomentari.

Iriitakera noyaakoperotaiyaari, naventagaiyaarira.

* **2.15:** Kantakotachari jaka “ijenokiityaapaake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 3.” Okaratzi jametari judío-payeeni irirori, te ishinkineta ovakera onkitaityaamanake.

²⁷ Tema eero pookaventanaro noshire sarinkaveniki aririka nonkamavetakya.

Eero pishinetziro eejatzi novatha ompathaye, pitasorentsita nonatziira.

²⁸ Piyotaakenaro tsika nonkantya nañaashiretai.

Osheki poimoshirenkaina aririka nontsipataiyaami.

²⁹ Iyekiite, ayotaiyini aaka tera iri acharineete David-ni ñaaventachane jaka, aña kamataike pairani irirori, ikitaitakeri, irojatzi isaiki iroñaaka. ³⁰ Tema

Kamantantneri jinake irirori, jiyotaitake pairani tzimatsi ishinetakeneriri Pava, ari impinkatharitakairi aparoni incharinentyaari. ³¹ Tema okempivaitakaro iriñaakityeeromi David-ni, jiñaaventakero iriñaagai Cristo, ikinkithatakotakeri eero isaiki irika sarinkaveniki, eero opathayi eejatzi ivatha. ³² Iriitakera jovañagairi Pava irika Jesús. Omaperotatya, maaroni noñeeyavairini naaka.

³³ Aritake ovajenokaa, isaikimotapairi irakojanoriki Pava ipinkathariventantapai. Ari omonkaratari okaratzi ishinetzitakariri pairani Ashitariri, aritake irotyaantakeneri Tasorentsinkantsi okempivaitakaro irisakoperotaitatyeenerimi. Irootajaantakera piñaayetakeri iroñaaka. ³⁴ Tema kaarira David-ni ovajenokaachane inkiteki, aña iriitataike ñaavaitakerori pairani iroka, ikantake:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite: Pisaikapai nakojanoriki ampinkathariventante.

³⁵ Irojatzi apaata novasankitaantaiyaari kisaneentakemiri, ari paatzikai-

riri pinkempitakaantairi pimakoryaakiitamento.

³⁶ iAsheninká! iro kameethatatsi ayotaiyeroni iroka maaroni aakaite icharineyetaira Israel-ni. Irika Jesús itzimi pipaika-kotakaantakeri eerokaite, iri Ipinkatharitakaakeri Pava, irijatziita Cristo.”

³⁷ Ikanta ikemaiyavakera ikaratzi apatotainchari, antaro oimeraashiretanakeri, josampitanakeri Pedro, eejatzi pashinepayeeni otyaantajanori, ikantaitanakeri: “Iyekiite, ¿tsikatya nonkantaiyaaka naaka?” ³⁸ Ari jakanakeri Pedro: “Pimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Jesucristo, pimpairyaayetanaari. Iro iriyotantaityaari impeyakotaimiro Pava pikaariperovetaka, ari inampishiretantaiyaami Tasorentsinkantsi. ³⁹ Irootake ishinetzitaitakariri pitomipayeeni, ipoña ikaratzi nampiyetarori intaina. Tema maaroni ikaimashireyetaari iriitakera ishinetziiyetakaniri eejatzi irirori.”

⁴⁰ Osheki okaratzi iñaaventakeneriri Pedro, ishintsithatantakariri eejatzi, ikantayetakeri: “iPovavisaakoshiretya! iPintainaryeeyaari irika atzirite kenashivaiyetainchari!”

⁴¹ Irojatzi ikempisantantanakariri osheki atziri oviinkaayetanaka, aamaaka ikaratzi 3,000 atziri kempisantanaatsiri. ⁴² Oisokero jovanakero okaratzi jiyotaayetakeriri Otyaantajanori, kameetha jaapatziyava-kaana. Ari ipetoryaapiintaiyironi tanta, jaakoventanakaro eejatzi jiñaañaantaiyini.*

Irañaantare etayetanakarori ikempisantzinkaritzii

⁴³ Ipampoyaanakero jiñaakero itasonkaventantayetake Otyaantajanori, jantaye-

* **2.30:** Tzimatsi osankinarentsi paariyiriri Cristo isaikimotairi Pava tsika ipinkathariventantzi irirori. * **2.42:** Kantakotachari jaka “ipetoryiirori tanta,” iroora jantayetanairi kempisantzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari ikantziro jayootavakaiyani, ipetoryiirori tanta, jovaiyani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatakotaatziiri Jesús tsika ikantanairo joveraantanaaro jovakaanaari iriyotaanepayeeni. Irootakera jiñaaventapiintaitakeri, ikantaitzi “Pimpetoryeero tanta.”

takero kaari iñaayeeptapiintzi. ⁴⁴Osheki jaapatziyavakaanaka ikaratzi kempisan-tanaatsiri, jantetaavakaanaro okaratzi tzimimoyetziriri. ⁴⁵Ipimantayeziro tzimimoyetziriri. Jayira kireeki itsiparyaayetziniri pashinepayeeni kempisantanaatsiri ikaratzi ashinonkaa-yetachari. ⁴⁶Ari ikantaitanaatya kitaiteriki jaapatziyavakaana japatotaiya-nira tasorentsipankoki. Te irovashaanta-nakero ikaimavakaiyani ipankoki irovaiyaani, ari ipetoryiirori tanta. Kimoshire ikanta ikempiyavakaiyani, itsinampashireyetanaira. ⁴⁷Itharomenta-piintanakari Pava. Iroora onimoyetakeriki atzirriite jiñaayetakero tsikara ikantayeta-naa. Arira okantaitanaatya kitaiteriki joshekyaanairi Avinkatharite kempisan-tzinkariite inkarate avisakoshireyetaa-t sine.

Jovashinchagaitziri kisoporokiri

3 ¹Okanta pashine kitaite, aritake sheetyaake jiñaañaatapiintaitantari. Ari itonkaanakeri Pedro itsipatanakari Juan, iriyaatero tasorentsipankoki. * ²Ari jomonthaakotantaka jamaitziri aparoni shirampari kisoporokitatsiri. Ari ikantzitaya ovakera itzimapaake. Maaroni kitaite jamaitapiintziri omorokira tasorentsipanko ipaiyeetziro “Ovaneenkaanto.” Ari isaikapiintziri onkantya impashiyetantyaariri kireeki ikampiyetzirira ikaratzi kyaayetatsiri. ³Ikanta irika jiñaavakeri Pedro itsipata-kari Juan, iro inkyaantapaakyaarimi tasorentsipankoki, ikampitavakeri impashitanakyaari kireeki. ⁴Ari ipampoya-anakeri. Ikantziri: “iPamenena!” ⁵Ikempisantatzi shiramparika, iñaajaan-take impatyeeri tsika ompaitya. ⁶Iro kantacha Pedro, ikantanakeri: “Te intzime noireekite, te intzime eejatzi oro,

iro kantacha tzimatsi nantzimotemiri. iPintzinaye! iPaniitai! Nompaiyeemiri Jesucristo Nazaret-satzi, iriitakera antemirone.” ⁷Jakotashitanakeri, jakath-takeri, jovatziyakeri. Omapokashitanaka ishintsitanai iitziki eejatzi ishoonkitziki. ⁸Ari jimitaanaka ikatziyanakara, aniitanake. Ari itsipatanakari irikaite ikyaapaake tasorentsipankoki, aniiniivai-tanai, mitaamitaavaitanaa, itharomenta-naari Pava. ⁹Ithonkara jiñeetakeri janiitanaira, ikemakeri eejatzi itharomen-tanaara. ¹⁰Ipampoyaatziititanakeri jiñaakerora avisaintsiri, te inkompiyeeta-vakyaari irika shirampari, iriitake kampitantapiintatsiri impashiyeehyaari janta omorokira tasorentsipanko, ipaiyeetziri “Ovaneenkaanto.”

Ikkinkithatakaantzi Pedro ikyaapiintaitzi tasorentsipankoki

¹¹Ikanta kisoporokivetachari, te irookane jovanakeri Pedro itsipatakar Juan. Ipampoyaatziitanakeri atzirriite, thaankiperoini ipiyotzimentapaakari avisatapeshitakera tasorentsipankoki ipaiyeetziro “Irahi Salomón.” ¹²Ikanta jiñaavakeri Pedro, ikantavakeri: “iShirampariite! iIsrael-mirinkaite! ¿Opaitama pipampoyaaminthatantanari naaka? Eerora pikinkishiretashivaita naakara ashitaro noshintsinka, naakara tasorentsi nomatantariri naniitakagairi irika. ¹³Aña Ivavane Abraham-ni, Isaac-ni, Jacob-ni, ivavanetanakeri eejatzi acharineete, iriitakera matakakeri iroka, ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Itomi Jesús, tsika itzimi paakaanakeri eerokaite janta jeveriiteki. Ikovavetaka Pilato irirori iromishitovakaantairimi, te pikovimaita eerokaite. ¹⁴Iriitakemira pomishitovakaantaimi Tasorentsitsisiri, matzirori itampatzikashiretzi, aña intaani

* 3.1: Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 9.”

pomishitovantashitaari ovantzinkari.

¹⁵Ari okanta eerokaite povamaantakariri ovañaashiretaneri. Iro kantacha Pava jovañagairi. Noñeeyakerini naakaite jañagai. ¹⁶Okaratzì ovashinchagairiri irika shirampari piñaapiintziri eerokaite, iroora matakaakeriri javentaashiretanaaro nopairyaakenerira Jesús. Irootakera piñaantaiyakariri iroñaaka jeshitakotai kyaaryooperoini. ¹⁷Iyekiiite, niyotzi naaka, tera piyoperotero okaratzì pantayetakeri, ari ikempitakariri eejatzì pijevarepayeeni. ¹⁸Iro kantacha Pava, ari ikenakairori jimonkarairo okaratzì ikinkithatakaayetakeriri maaroni kamantaneriite, ikantake: ‘Aritake inkemaantsitakaitakyaari Cristo apaata.’

¹⁹Irootakera, pimpiyashitantaiyaariri eerokaite Pava, povashaantayetairo piyaariperonka, onkempivaitakyaaromi iroshetakotaatyeeeromi irirori pikaariperovetaka. Ari piñagairo intsipashiretaiyaami Avinkatharite, irovatsinaryaakoyetaimira. ²⁰Aritake irotyaantairi Pava eejatzì Jesucristo, tema ishinetzitakamiro pairani aritake impiye. ²¹Onkantavetakya iroñaaka, ontzimatyè isaike Jesucristo inkiteki irojatzì irinintapaitetantakyaari Pava irovakeratakagairo maaroni okempiyevetara pairani. Tema iro ikinkithatakaayetakeriri Tasorentsishireri kamantantaniite. ²²Irootakera jiñaaventakeri pairani Moisés-ni, ikantake:

Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakotapaa- kyaanaro naaka jotyaantakenara. Asheninka irinatye. Maaroni inkamantayetapaakairi, ontzimatyè ankempisantero.

²³Tema maaroni kaari kempisanterine irika kamantantaniite, ari iraperoyeetakeri, eero jiñeeri isheninkapayeeni.

²⁴Ari ikempitzitakariri eejatzì Samuel-ni, iñaaventakotakero okaratzì añaayetakeri

iroñaaka, irojatzira iñaaventayetakeri eejatzì maaroni pashinepayeeni Kamantaneriite. ²⁵Eerokayetakera ñeerone okaratzì ishinettantakeri Pava otzimi ikinkithatakoyetakeri kamantantaniite. Eerokayetakera ñeerone eejatzì okaratzì jantzimotavakaakari pairani Pava itsipatakari acharineete. Tema Pava ikantakeri Abraham-ni:

Iriira picharine tasonkaventairine maaroni sheninkatavakaachari tsikarikapayeeni janta kipatsikinta.

²⁶Ikanta jovañagairi Pava itomi, ari jetakari jotyaantakemiri eerokaiteki, onkantya intasonkaventantyaamiri, ari onkantya maaroni eerokaite povashaantantaiyaarori piyaariperonka.”

Pedro ipoña Juan jaayetanakeri jevariiteki

4 ¹Eenirotatsi Pedro itsipatakari Juan ikinkithatakaayetziri atziriite, areetaiyapaakani omperatasorentsitaari, itsipatapaakari ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña Saduceo-payeeni. ²Ikisaiyatyaani, tema Pedro ipoña Juan jiyotaatziri atziripayeeni, ikantayetziri: “Omaperi irañaayetai kamavetachari, iriitakera Jesús oñaakantapaintzirori.” ³Joirikaiyapaakeri, jashitakotakaantakeri irojatzì onkitaitamanai, tema aritake sheetyaake. ⁴Iro kantacha osheki ikaratzì kemayetavakerori kinkitharensi, ikempisantayetanake. Jiroka ikaratzì tzimanaintsiri kempisantzinkariite, ikarataiyini 5,000 shirampariite.

⁵Okanta okitaitamanai, japatotaiyakani Jerusalén-ki maaroni ijevarite judío-payeeni, antarikonaite, ipoña iyotzinkariite. ⁶Ari isaikakeri eejatzì Anás omperatasorentsijanori, Caifás, Juan, Alejandro, ipoñaapaaka isheninkamirinkaite omperatasorentsijanoriite. ⁷Ikaimatakaantakeri iramayeetakeri Pedro ipoña Juan. Josatekaitavakeri niyanki japatoiyakani, josampitakeri: “¿Niinkama

shintsitakaimiri okanta pimatantakarori iroka? ¿Niinkama pipairyakeri?”⁸ Ipoña jakanake Pedro, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi, ikantanake: “Pinkathariite, Antarikonaite.⁹ ¿Iriima piñaatsikovenyaiyanari mantsiyari novashinchagairi? ¿Pikovatziima piyotaiyeni tsika ikanta jeshitakotantaari?”¹⁰ Ari nonkamantaiyakemiro, onkantya iriyotantyaari maaroiteni Israel-mirinkaite. Irika shirampari atspataiyakari jaka, iriira Jesucristo ovashinchakeriri, ipaiyeetziri Nazaret-satzi. Iriitakera nopairyakeri, irijatzira pipaikakotakaantakeri eerokaite. Iro kantamaitacha jovañagairi Pava.¹¹ Irika Jesús iri oshiyakarori mapi pimanintakerira eerokaite, pikempitakovaitakari ovetsikirori pankotsi. Iro kantacha jovatziyeetairo pankotsinampiki ikempitaaro iroorikami tzinkamintsi.*¹² Tera intzime pashine kempityaarine Jesús jovavisaakotantzi. Tekatsi ampairyagai jaka osaviki kipatsi, apaniro ikantakaaro Jesús.”¹³ Ipampoyaitanakeri Pedro, eejatzi Juan, ikantaiyanakeni piyotzimentakariri: “Piñeeri irika, te iriyotaapiintaperoveetyaari, iro kantamaitacha ñaapinkatha ñaane jovayeetziri. ¿Iriima iyotaakeriri Jesús itsipatakari pairani?”¹⁴ Irojatzitsipatakari Pedro ipoña Juan irika atziri jovashinchagairi. Tera ontzime ompaitya inkantakotanakeriri.¹⁵ Ipoña jomishitovakaantairi japatotaiyanira, ari isaikaiyanakeni irirori iñaanatavakaiyani.¹⁶ Ikantzi: “¿Tsikama ankanterika irikaite shirampari? Maaroiteni Jerusalén-satzi jiyotaiyakeni itasonkaventantake. Eero amatairo omanakoteri.¹⁷ Thame asaryimatashityaari, ari onkantya eero jyaatakaantaro iriñaaverteri Jesucristo, impairyaaipiintairi.”¹⁸ Ipoña ikaimairi

eejatzi. Ikantaiyakeri: “Aritapaakera piñaaventakeri Jesús, eero papiitairo piyotaantakoyetairi, pimpairyaayetairi.”¹⁹ Iro kantacha jakanakeri Pedro ipoña Juan, ikantanakeri: “¿Aritatsima nompiyathatyaari Pava, onkantya nonkempisantantyaamiri eerokaite? Intsityaa pinkantena.²⁰ Eerora okantzi novashaantairo noñaaventayetero okaratzi noñaajaantakeri, nokemajaantakeri eejatzi.”²¹ Ikanta jasaryiimavaivetakarira jevariite, japakagairi. Tema maaroni atziriite itharomentanakari Pava jiñaayetakero avisayetaintsiri, tera ontzimatye ompaitya irovasankitaamentiriri.²² Irika shirampari itzimi jovashinchaayeetairi, anaaneentanakero 40 tzimatsiri irosarentsite.

**Jamanaiyini kempisantzinkariite
iraventaashireprotantyaari
eero itharovantaiyani**

²³Ikanta Pedro ipoña Juan, aritakera japakagaitairi, jatake japatotaiyani ikarataiyini, ikamantakeri okaratzi ikantakeriri ijevare omperatasorentsitaari ipoña antarikonaite.²⁴ Aritakera ikemaiyakeroni, maaroiteni jiñaañaataiyakeri Pava, ikantziri: “Pinkatharijanori, eerokatake ovetsikakero inkite, kipatsi, inkaare, ipoña okaratzi tzimantayetarori.²⁵ Eerokatake kinkithataakaakeri pairani pinampire David-ni, ikantake:
¿Ipaitema ikiñaaneventaiyirini atziriite?
¿Ipaitema ikinkishirevaitashitantakeri?
²⁶Apatotaiyakani pinkathariventantsiri jaka kipatsiki,
Ipiyotayetaka jevariite,
Irimaimanetantyaariri Pinkathari,
eejatzi iriyoshiitaneka Cristo.
²⁷Arimaitaka jimatakero Herodes ipoña Poncio Pilato japatotaiyakani nampitsi-

* 4.11: Pamenero Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6-8.

kika, eejatzi Israel-mirinkaite ipiyotaiyakani itsipatakari pashinesatzi atziriite, imaimanetakari Jesús, pitasorentsise Pitomi, piyoshiitane. ²⁸Ari okantaka, jimatakero irikaite okaratzi pikinkishiretakari tsika onkantya. ²⁹Iroñaaka, Pinkathari, pamenero eeroka jasaryiimatkana, pishinetainaro pinampiyetaanara eero notharovavaitanta nonkamantantairo piñaane. ³⁰Iroora pishintsinka povashinchaantayetyaariri mantsiyayetatsiri. Iroora pintasonkaventakaantakyaanariri nompairyeeeri Tasorentsi Pitomi Jesús.” ³¹Ikanta ikaratakerora jiñaañaataiyakeni, ontziñaanaka janta tsika japatotaiyakani. Ikantakaantziitanakarira Tasorentsinkantsi iñaaventanakero iñaane Pava, tekatsi intharovakaanakya.

**Maaroni tzimimoyetziriri
ari ikaratzi jashitaiyaroni**

³²Oshekitanakera kempisantanatsiri. Aparoni okantanana ipampithashiretanaari. Te imashitavakaiyaaro opaitarika, ipayetavakaaro okaratzi kovityiimoyetariri. ³³Irikaite Otyaantajanori eekero jiyaatatzi ikinkithatakotziro tsika okanta jañaantaari Pinkathari Jesús. Iniroitera ikaminthaayetakeri Pava maaroiteni. ³⁴Te intzimavaite aparoni kovityaaneentavaitatsine, tema itzimirika tzimatsine iipatsite, ipanko, ipimantayetziro. Iraakeri kireeki, ³⁵impakeri Otyaantajanori, iriitake antetaariri maaroite jaantayetari aparopayeeni opaita ikoviri. ³⁶Iroora jimatakari aparoni Leví-mirinkaite ipaiyeetziri José, Chipre-satzi jinatzi, iri ipaitakeri Otyaantajanoriite irirori, Bernabé. (Oshiyakaaventachari iroka vairontsi Bernabé: “Itomi poshenkantanneri.”) ³⁷Irika shirampari tzimatsi iipatsite, ipoña ipimantakero. Jaanakeri ovinaro iipatsite, ipapaakeri Otyaantajanoriite.

Ananías opoña Safira

5 ¹Iro kantacha tzimatsi pashine atziri ipaita Ananías, itsipatakaro iina opaita Safira, ipimantakero irirori iipatsite. ²Irika shirampari jaapatziyakaro iina, jomanakaarantake ovinaro iipatsite. Jamakeriya tzimakaarantapaintsiri, ipapaakeri Otyaantajanoriite. ³Ikantavakeri Pedro: “Ananías, ¿ipaitama pishinentakariri Satanás inthaiyakaiyaami, iro pikovantari pamataviteri Tasorentsinkantsi, pomanakaarantakariri ovinaro piipatsite?” ⁴“¿Kaarima eeroka ashivetyaarone kipatsika? ¿Kaarima eeroka ashityaarine ovinaro? ¿Opaitama pikinkishiretziitantakarori pantero iroka? Tera iri atziriite pamatavite, aña iriira Pava pikovavetaka pamataviterimi.”

⁵Ikanta ikemavakera Ananías, tyaanake, kamanake. Iniroitera itharovaiyanakeni ikaratzi kemayetaintsiri. ⁶Ipoñaanaka evankariite, iponatapaakeri, jaanakeri, ikitatakeri.

⁷Tekera osamanite, ari okyaapaake iina Ananías, te iyote iroori opaita avisaintsiri. ⁸Josampitavakero Pedro, ikantziro: “Pinkantena, ¿Arima ikaratzi ovinaro?” Akanake iroori: “Jee, ari ikaratzi.” ⁹Ikantziro Pedro: “¿Opaitama paapatziyavakaantakariri pikovi piñaantaayari Itasorenka Pinkathari? Jirika ipiyeeyakani aanakeriri piime ikitatziri, iroñaaka irayitanakyaami eejatzi eeroka.” ¹⁰Apathakerora okantanaka Safira otyaanake ikatziyakara Pedro, kamanake. Ikanta ikyeeyapaakeni evankariite, jiñaapaatziro kamake. Jaanakero, itsipatagairo oime ikitatakara irirori. ¹¹Ikanta jiñeetakero avisaintsiri, iniroite itharovaiyanakeni kempisantzinkariite, eejatzi ikempitayetanakari ikaratzi kemakoyetakerori avisaintsiri.

* 5.7: Kantakotachari jaka “tekera osamanite,” iroora ikantayeetzitari eejatzi “3 horas.”

Osheki itasonkaventantayeetake

¹²Eekero jiyaataakaanakitziro Otyaanta-janoriite japatotapiintaiyanakani janta avisatapeshitakera tasorentsipanko ipaiyeetziro “Irashi Salomón.” Eekero itasonkaventantayetanakitzi atzirima-shiki. ¹³Ipinkanera jovayetanakeri pashineete, te inkovayetanai intsipatanaiyaari. Iro kantamaitachari tzimataitatsira osheki tharomentaperoventanakariri. ¹⁴Eekero ipokanakitzi shirampariite eejatzi tsinaneeete, oshekitanake ikaratzi kempisantanaairiri Pinkathari. ¹⁵Jamakoyetapaakeri atziri imantsiyarite jonoryaakoyetapaakeri ishitashiki tsika inkenapaake Pedro. Ikantayetzi: “Inkenapaakerika Pedro jaka, aririka intsimankantanakyaari kapicheeni iraampare, aritake ireshitakotai.” ¹⁶Ari ikempiyetapaakeri atziriite poñaayetainchari nampitsiki saikanampitzirori Jerusalén, jamayetake osheki mansiyariite eejatzi osheki jaakayetziri peyari, jovashinchaa-yetavakeri maaroiteni.

Ikisaneentaitanakeri Pedro ipoña Juan

¹⁷Ikanta omperatasorentsijanori, itsipatakeri ikaratzi aapatziyakariri, irikaite Saduceo-payeeni, ikisaneentaiyanakani. ¹⁸Jaakaanakeri Otyaantajanoriite, jashitakotakaantakeri. ¹⁹Iro kantacha otsirenivetanakara, pokake imaninkarite Pinkathari, jashitaryaakotairi, jomishitovayetairi, ikantavairi: ²⁰“Piyaate tasorentsipankoki, piñaaventaineri atziriite tsika okantakota ovakerari afaantarensi.” ²¹Okanta kapichekitaite, areetaiyapaakani tasorentsipankoki, jetapaakaro ikinkithatakaantapaake. Tetya iriyotaajataiyeni irirori omperatasorentsijanori, apatotaiyachani itsipayetakari irapatziyane, eejatzi maaroni irantarikonaite Israel-mirinkaite. Ipoña jotyaantake iramayeetakeri Otyaantajanoriite jashitakoveetakarira.

²²Ikanta jiyaatashivetanakari irashitakotane, te iriñaapairi. Piyapaaka, ²³ikantapaakeri: “Tera añagairi. Irojatzii okanta noñaavetapaakaro ashita kameethaini, irojatzii ikatziyaveveta aamaventariri. Iro kantacha nashitaryaakovetapaakeri, te noñaapairi.” ²⁴Ikanta ikemavakera omperatasorentsijanori, ipoña ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña ijevare omperatasorentsitaari, josampitavakaiyanakani ompaityaarika avisatsineri. ²⁵Ariya jareetapaakeri itzimi kamantapaakeriri: “Irikaite pashitakotakaantavetakari eerokaite, isaikaiyini janta tasorentsipankoki ikinkithatakaayetziri atzirite.” ²⁶Irojatzii jiyaatantanakeri ijevare aamaventaneriite, jaanake osheki iratzirite, jamairi eejatzi. Iro kantacha te irakotashivaiteri. Tema intharovakaayetyaari atziriite intsitokantyaari mapi.

²⁷Ikanta jareetakaapaakeri, jovavisapaakeri tsika japatotaiyakani jevariite. Ikanta omperatasorentsijanori josampitavakeri, ²⁸ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaake piñaaventakeri Jesús?’ Eekero piyotaatziri maaroni Jerusalén-satzi. Pikantakotakena eejatzi naaka, pikantzi: ‘Iri ovamaakaanakeriri Jesús.’” ²⁹Ari jakanake Pedro ipoña pashineete Otyaantajanoriite, ikantanake: “Iriira Pava nonkempisanta-perote, eerora nokempisantashivaitari atziri. ³⁰Tema omapero povamaakaanakeri eeroka Jesús, pipaikkotakaantakeri. Iro kantacha jovañagairi Pava itzimajaantzi ikempisantakeri pairani acharineni. ³¹Jovajenokairi Pava, jomisaikairi irakojanoriki, itsipataari ipinkathariventantzi. Iriira ovavisaakotagaineri eejatzi. Ikovake ampiyashireyetaishitairi maaroni aakaite Israel-mirinkaite, ari onkantya impeyakotantairori akaariperoshireyevetaka. ³²Naakara ñaakero okaratzi jantayetakeri Jesús, ontzimatyete noñaaventero.

Irijatzira Tasorentsinkantsi matakainarone, tema iriitakera jotyaaantakenari Pava inampishireyetantaiyaana naakaite nokempisantairira.”

³³Ikanta ikemaiyakeni, antaro ikisanaka, ikovanake iroverimi. ³⁴Iro kantacha ari ikatziyana aparoni janta, paitachari Gamaliel. Fariseo inatzi irirori, irijatzira iyotaanzirori Ikantakaantaitane. Naapinkatha joviri maaroni atziri. Ikantanake: “Asheninká, intsityaa amshitovavakeri kapicheeni irikaite.”

³⁵Ipoña ikantzi: “iShirampariite! iIsrael-mirinkaite! ontzimatyepinkinkishiretavakya kameetha tsikarika pinkanteri irika shirampariite. ³⁶Pinkinkishiretakoteri paitachari Teudas, ikantakaaperovaitaka irirori. Japatotake pairani 400 atziri. Iro kantamaitachari jovamacheetakeri Teudas, ithonka itzimporokayetanake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari. ³⁷Eejatzi okempitaka pairani josankinatakotantari maaroni atziri, itzimaveta pashine paitachari Judas, Galilea-satzi inatzi. Japatotake atziri. Iro kantacha jovamaitakeri eejatzi irirori. Ipoña itzimporokayetanake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari. ³⁸Pinkeme nonkantemi naaka: Eero pimaimanetziri irika, piñaashiminthavakyaari. Iriirika antashivitaro inintakaanekiini, ari impeyashitaiya apaniro, inkempitayetyaari apiteroka noñaaventakotakeri. ³⁹Iro kantamaitacha, iriirika Pava matakaayetziriri okaratzijantayetziri, eerora pimatzi eeroakaite poitsinampayeri. Paamaventya pimaimanetzirikari Pava.”

⁴⁰Onimotanakerira maaroni kemaintsiri. Ikaimairi eejatzi Otyaantajanori, ipasatakaantakeri, ikantakeri: “Aritapaake piñaaventakotziri Jesús.” Irojatzijapakaantaariri. ⁴¹Ipoña ishitovaiyanaini Otyaantajanori japatoventaitakari. Tharomenta ikantaiyanakani,

ikantaiyini: “Piñaataitero ikempitakaan-tayeetairi apantaperoyetachari jovasankitaaventaitakairira Jesús, apairyiri.” ⁴²Ari ikantapiintanaatya jiyotaantzi maaroni kitaite, ikinkithatakaantzi tasorentsipan-koki, ikantzi: “Cristo inatziira irikaranki Jesús.” Arira ikempitaayetakerori eejatzi janta pankotsipayeeniki.

Jiyoyeetake 7 ampitakotaneri

6 ¹Ikanta joshekiperotanakera iriyotaane, ñaavaiyetanake griego-thatatsiri, ikantzi: “Pameneri jantapiintayetakeri hebreo-thatatsiri, ipapiintayetzirora ovaritensi kamaimetzinkaro, jamaakiyetziro kaari isheninkatajaantayeta iriroriite.” ²Ipoñaashitaka 12 Otyaantajanoriite, japatotakeri maaroni iriyotaane, ikantakeri: “Tera arite nookero noñaaventanairi Pava naaka, nompapiintayetyaamiri poyaari. ³Iyeekiite ontzimatyepamene jaka akarataiyini, inkarate 7 atziri, iriitakera amenakantapiinterone iroka. Pinkoye kameethashiretzimotakemiri, iyotanetachari, inampishiretziitantari Tasorentsinkantsi. ⁴Ari onkantya naakoyentanyarori naakaite noñañaayete, nonkinkithatakaante, niyotaantayete eejatzi.” ⁵Ikanta maaroni apatotainchari, onimotanakeri okaratzii kantakeriri. Ari ikoyeetakeriri Esteban, aventaariri kameetha Pava, inampishiretziitantakari Tasorentsinkantsi. Ikoyeetakeri eejatzi Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, ipoñaapaaka Nicolás Antioquia-satzi, tsika itzimi kempitakotaariri judío-payeeni, tema irika kaari isheninka judío pairani. ⁶Ipoña jaayeetanakeri irika 7 janta isaikakera Otyaantajanori, ari jiñañaatakotavakeri, itasonkaventayetakeri jotzimikapatziiotyentakari irako.

⁷Eekerora oivaraanakitya iñaane Pava. Eekero joshekiperotanakitzi eejatzi

iriyotaane janta Jerusalén-ki. Ari jimatzitanakaro ikempisantayetanake osheki omperatasorentsitaariite. Jaakaan-tantaitakariri Esteban

⁸Ikanta Esteban osheki itasonkaventan-tayetake janta atzirimashiki, tema Pava neshinonkatarariri, ipakeri ishintsinka. ⁹Iro kantamaitacha, tzimayetatsi judío ikaratzi apatotapiintachari itzimi paitachari “Jotzikaveetari.” Iriiyetake poñaayetainchari Cirene-ki, Alejandría-ki, Cilicia-ki ipoña Asia-ki. Ari iñaanamin-thatanakeri Esteban. ¹⁰Iro kantamaitacha te inkitsirinkeriri, tema omapero Esteban jiyotanetakaakari Tasorentsinkantsi. ¹¹Irootakera ikantantakariri iromanane-kiini isheninka: “Nokovi pinthaiyakotyaa-ri Esteban. Pinkante: ‘Nokemakeri Esteban ithainkimavaitziri Moisés-ni, ari ikempitakeriri Pava eejatzi.’” ¹²Iroora ovatsimaaperotanakeriri atziiriite ikisaneentanakeri Esteban, ari ikempitanakari antarikonaitaite, eejatzi iyotzinkaririite. Jaakaanaitakeriri, jaayeeetanakeriri japatotaiyani jevariite. ¹³Arira jamaitapaakeri thaiyakotakariri Esteban, ikantapaake: “Irika shirampari osheki ithainkakero tasorentsipanko, ithainkakero Ikantakaanaitane eejatzi. ¹⁴Noke-makeri ikantake: ‘Ari imporokakero tasorentsipanko Jesús ipaiyeetziri Nazaret-satzi, ipoña irovashiñaayetairo ameyetari aakaite jiyotayetairi Moisés-ni.’” ¹⁵Ikanta jevariite apatotain-chari, ipampoyaanakeri Esteban, iñaatziiri iporoki ikempitanakari maninkari.

**Joipiyanakeneri ñaantsi
Esteban irojatzii jovayeetantakariri**

7 ¹Ikanta omperatasorentsijanoriri josampitakeriri Esteban, ikantziri: “¿Omaperoma ikantakoitzimiri?” ²Ari jakanake irirori, ikantziri: “iIyeekiite! iAshitaanitachari! Pinkeme nonkantemi.

Pairani isaikavetantakariri acharine Abraham-ni janta Mesopotamia-ki, joñaakakari ovaneenkatachari Pava, tekeraminthara iriyaatanakeeta irinampityaaro Harán-ki. ³Ikantakeriri: ‘Pookanairi pinampitsite, pookanairi pisheninkamirinkaite, piyaate pashineki kipatsi noñaakemiriri naaka.’ ⁴Ikanta Abraham-ni, jookanairo inampitsite paitachari Caldea. Irojatzii ipokantaari inampitaaro Harán-ki. Ikanta ikamaira iriri, irojatzii jotyaantantakariri Pava jaka, tsika anampitaro iroñaaka aakapayeeni. ⁵Iro kantamaitacha, tera irashitakaapero-tyaari, tekachaajaini irashitakaiyaari kapicheeni. Ishinetzimaitakaniri imperi apaata, aririka inkamake. Iriira ashitaiyaarone inkarate charinetaiyaar-rine. Irootakera ikantakeriri okantave-taka Abraham-ni tekeramintha intzime irovaiyane. ⁶Iro kantacha ikantakeriri eejatzi: ‘Iriineero pincharineyetyaari irinampityaaro iipatsiteki pashine atziri. Onkarate 400 osarentsi inkemaantsivaitya iromperavaitaityaari janta. ⁷Impoña novasankitaakeri naaka inkarate ompera-vaitakyaarine. Iriima pincharineyetyaari namairi maaroni jaka nampitsiki, ari irantavaitainari naaka.’ ⁸Ipoña ikantakeriri Pava eejatzi pairani Abraham-ni: ‘Ontzimatyete pintomeshitaanitya, tema tzimatsi antzimotavakaiyaari.’ Jimatakeri pairani Abraham-ni. Eejatzi ikempitaakeriri itomi irirori, iro jimaakotapaakitziini 8 kitaite, itomeshitaanika-keri. Ari ikempitaakeriri Isaac itzimake-ranki Jacob-ni. Ari ikempitaakeriri eejatzi Jacob-ni 12 itomipayeeni, itzimi acharineyetanakari aakaite. ⁹Ikanta irikaite, itzimi acharineyetaari aakaite, ikisaneentakeriri irirentzi José, ipimanta-keri. Ari okanta jareetantakariri inampiki Egipto-satzi. Iro kantacha, arira itsipata-piintakariri Pava, ¹⁰jovavisaakotairi okaratzi ikemaantsivaivetaka. Ipakeri

iyotanetaantsi, irootake jaakameethatan-takariri ivinkatharite Egipto-satzi paitachari Faraón. Irojatzji ipinkathariventantakariri irirori maaroni Egipto-satzi, eejatzji maaroni isheninkamirinkaite irirori Faraón. ¹¹Ipoña areetaka antaro tashetsi janta. Osheki ikovityaaneentaiyakeni Egipto-satzi. Ari okempitakari eejatzji janta inampiki Canaán-satzi. Te iriñeero pairani acharineni ompaitya irovayetaiyaari. ¹²Ari ikemakeri Jacob eenirotatsi ovaritentsi janta Egipto-ki. Jotyaaantakeri itomiite iramanantakite. * ¹³Ikanta japiitakero jiyaataiyini, ari jiyotakagaari José irirentzipayeeni. Ari okanta jiyotantakari Faraón tsika itzimi isheninkamirinkaitetari José. ¹⁴Ipoña José, ikaimakaantairi iriri Jacob, eejatzji maaroni isheninka, aamaaka ikaratzi 75 atziri jataintsiri Egipto-ki. ¹⁵Ari okanta jareetantakari Jacob Egipto-ki. Ari ikamaiiri irirori janta. Ari ikempitakari eejatzji ikaratzi acharineyetanakari. ¹⁶Ipoñaashitaka jaatonkiyeetanairi Siquem-ki, jotyetairi janta, otzimi pairani Abraham-ni jamanantakeneriri itomipayeeni Hamor.

¹⁷Okanta omonkaratzimatata okaratzi ikantakeriri pairani Pava acharine Abraham-ni. Tzimanakera osheki ireentsite asheninkapayeeni janta Egipto-ki, ¹⁸irojatzji itzimantakari pashine pinkathari janta Egipto-ki, kaari iyotakoterine José. ¹⁹Ikanta irika pinkathari, osheki jamatavitakeri asheninka, jovashinonkaavaitakeri. Ishintsiventakeri irookaverteri ireenchaanikite, onkantya inkamantyaari, eero joshekitanta. ²⁰Aripaitera itzimakeri Moisés irirori. Iriitakera irika eentsi ookimotakariri Pava. Ikaratzji mava kashiri jomanavetakari ipankoki ashitariri. ²¹Okanta

omonkarapaitetapaaka irookaventantyaariri inkamemi, oñaakeri irishinto Faraón, aakeri, opiraanitaari okempitakaantakeri iriirikami ovaiyane iroori. ²²Ari ikantakari Moisés-ni jiyotantakarori okaratzi jiyotanetari Egipto-satzi. Iriiperori shirampari jinake, irooperori okantayetaka jantayetakeri.

²³Ikanta otzimakera 40 irosarentsite Moisés-ni, ikovake irareetyaari isheninkapayeeni, Israel-mirinkaite. ²⁴Iro kantacha iñaapaake aparoni Egipto-satzi jovasankitairi aparoni isheninka. Ikisakoventapaa-kari Moisés isheninka, jovakeri Egipto-satzi. ²⁵Iñaajaantake Moisés-ni ari ikinkishiretaiyakeni isheninkapayeeni, iriitakera jotyaaantakeri Pava intsiiparyaa-koventayetairi. Iro kantamaitacha irikaite te iriyotakotaiyeri. ²⁶Okanta okitaitama-nai, iñaake jantavakaiyani isheninka. Ari ikovavetaka Moisés irookakairimi, ikantavetapaakari: ‘Eero povashinonkaavakaiyani pantavaka, pisheninka povavakaiyani.’ ²⁷Ipoñaanaka irika antziiriri isheninka, jotatsinkavakeri Moisés. Ikantziri: ‘¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite? ¿Pikovatziima eeroka piyakoventena? ²⁸¿Pikovatziima povenanaa pikempitaakeri chapinki povantakariri Egipto-satzi?’ ²⁹Ikanta ikemavakera Moisés ikantakeriri isheninka, ari ishianaka. Jatake iipatsiteki Madián-satzi. Ari isaikakeri janta nampitsinentsiki, irojatzji itzimantakari apite itomi.

³⁰Okanta avisake okaratzi 40 osarentsi. Janta tsika te inampiitaro, okaakitapaira otzishi paitachari Sinaí, ari joñaakakariri aparoni imaninkarite Pava, ipaampata-kairo kitocheemaishi. ³¹Ipampoyaaaminthatanakero Moisés iñaakeri. Ikovajaantzi iramenero okarikiini, ari ikemakeriri

* 7.12: Kantakotachari jaka “ovaritentsi,” irootakera ikantayeeztziri eejatzji “trigo.”

Pinkathari iñaanatziri, ikantziri: ³²‘Pava nonatzi naaka, naakatake iñaapinkathatake picharine, Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.’ Ari itharovanakeri Moisés, okavaitanaka, tera inkove iramenanairo. ³³Ipoña ikantanakeri eejatzi: ‘Pi-zapato-ryeeya, tema pikatziyantatyaaro iroñaaka kipatsi notasorentsipathatakaakeri. ³⁴Noñaakeri janta Egipto-ki nokoyaakeri pisheninkapayeeni, osheki jashinonkaavaitaka. Nokemakeri jatekashirevaitaiyakani. Irootake nopokantakari nontsiparyaakoventaimi. Eerokatake notyaante janta Egipto-ki pantero.’

³⁵Tema pairani imanintaveetakari Moisés-ni, ikantaitakeri: ‘¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite?’ Iriitajaantakera jotyaantakeri Pava iroñaaka impinkathariventairi isheninkapayeeni, iri intsiparyaakoven-tairi eejatzi. Iriitakera matakairine imaninkarite Pava iñaakeri ipaampata-kairo kitocheemaishi. ³⁶Irijatzira Moisés-ni omishitovairiri pairani ashenin-kapayeeni Egipto-ki, osheki itasonkaven-tantzi janta. Arira ikempitaakerori eejatzi janta inkaareki ipaiyeetziri ‘Kityonkaari,’ eejatzi okempitaka isaikavaietantakari okaratzi 40 osarentsi tsika te inampiitaro. ³⁷Irijatzira Moisés-ni kantakeriri pairani asheninkapayeeni: ‘Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakotapaakyaanaro naaka jotyaan-takenara. Asheninka irinatye.’ ³⁸Irijatzira Moisés-ni apatotakeriri pairani ashenin-kapayeeni janta tsika te inampiitaro, ikinkithavaaitakaakeri maninkari janta otzishiki Sinaí, itsipayetakari asheninka-payeeni. Iriitake aajaantakero ovañaanta-neri ñaantsi, irojatzi jovisaantakairori aakaite. ³⁹Iro kantacha te inkove acharineete inkempisanteri Moisés-ni, osheki ipiyathatakari. Iro ikovaiyakani impiyeemi inampiki Egipto-satzi.

⁴⁰Irootake ikantantakariri Aarón-ni: ‘Iriivetaka Moisés tsiparyaakoventaanari Egipto-ki. Iro kantacha te ayote opaita avishimotakeriri kaari ipokanta jiyaaatzira chapinki otzishiki Sinaí. Povetsikena novavanetaiyaari.’ ⁴¹Ari jovetsikaitake-neri kempitavetyaarine evonkiri vaca. Ikovaiyakani inkempitakaanteri Pava. Jovamaakeneri ipirapayeeni iroimoshi-renkantyaariri ivavane. Aña iriivetaiyaka-nira ovetsikakeri. ⁴²Irootakera, jintainaryaantanakariri Pava irikaite, ishinetana-keri iriñaapinkathatashityaari oorentaye-tachari inkiteki, tema iriitake josankina-takotzitakari kamantantaneriite, ikantake:

iIsrael-mirinkaite! ¿Naakama piñaapinkathatantaka pipirapayeeni pipometapiintzirira?

Tema iro pantapiintakeri okaratzi 40 osarentsi janta tsika te jinampiitaro.

⁴³Aña iri Moloc piñaapinkathatashita-piintakari, pikekenatakapiintakero ipankoshetaitzirira.

Arira pikempitapiintakeriri jivavane-tashiitari kempitariri impokiro ipaiyeetziri Renfán,

Piñaapinkathatashivaitakari povetsikayetane eerokaite.

Irootakera noshinetantyaamiri iraayeetemi intaina panaanakero Babilonia.

⁴⁴Isaikavaietantakari pairani acharineete tsika te inampiitaro, otzimimotziri tasorentsithaante. Ari jovakoyetzirori irosankinare Moisés-ni. Iroka tasorentsithaante, irootajaantakera jovetsikakaantakeri Moisés-ni tsikara okantajaanta joñaakakeri Pava. ⁴⁵Irootakera iroka jaajaapiintakeri pairani acharineete, irojatzi jareetantakari kipatsiki tsika ontzime irashitaiyaari. Iroora jamayetairi ijevatantakariri Josué, joitsinampaantakariri ashivetarori iipatsite, ikantakaarira Pava. Arira

ikantaitatziro joisokerotakaro tasorentsi-
thaante, irojatzí itzimantakari pairani
David-ni. ⁴⁶Ikanta pinkathari David, osheki
jaakameethatakeri Pava, ikantake irirori:
'Tema eeroka Pava iñaapinkathatake
pairani Jacob-ni, pishinetena naaka
novetsikemi aparoni pankotsi pisaikan-
tyaari.' ⁴⁷Iriimaitaka Salomón ovetsikake-
neriri tasorentsi-panko. ⁴⁸Iro kantamaita-
cha Pava, Jenokisatzi te inampitantaro
pankotsi irovetsikane atziri. Iroora
iñaaventakeri kamantanteneri, ikantake:

⁴⁹Jiroka ikantakeri Pava:

Irootakera inkite nothointantari
nopinkathariventantzi.

Irooma kipatsi iroora nomakoryaakii-
tantapiintari.

¿Tsikama onkarateri pankotsi
irovetsikayeetenari?

Eerora nantetaro nomakoryaantyaaro.

⁵⁰¿Kaarima naaka ovetsikayetakero
maaroni tzimayetsirsi?

⁵¹Eekero ikantatzi Esteban: 'Iro kantacha
eerokaite, ari pinkantapiintaatya pikisoshi-
retzi, tera pinkempisantanete, pikempita-
kari pashinesatzi atziri kaari asheninka-
yeta. Pashi povapiintakero pipiyathatakari
Tasorentsinkantsi pikempitakoyetaari
picharineete.' ⁵²¿Tzimaajatsimsa aparoni
kamantanteneri kaari inkemaantsitakaa-
vaitya pairani picharineete? Jovamaayeta-
keri ikaratzi kinkithataintsiri, ikantake:
'Aatsikitakera itzimi matzirori itampatzika-
tzi.' Aritakera pokake iroñaaka matzirori,
iriitake pipithokashitaiyakari eerokaite,
povakeri. ⁵³Tema eerokaite iyotayevetaaro
Ikantakaantaitane okaratzi jiyotaayeveta-
kairi maninkari, iro kantacha osheki
pipiyathataka."

⁵⁴Ikanta ikemaiyavakera apatotain-
chari, antaro ikisanakeri Esteban,
jatsikaikitashitanakari. ⁵⁵Iriima Esteban
inampishiretziitantakarira Tasorentsin-
kantsi, jamenanake inkiteki, iñaakero
irovaneenkaro Pava, iñaakeri eejatzi

Jesús ikatziyaka irakojanoki Pava.

⁵⁶Ipoña ikantanake: "¡Pamene!

Noñaakero inkite ashitaryaanaka,
noñaakeri Itomi Atziri ikatziyaka
irakojanoki Pava." ⁵⁷Ari joshepiyempita-
nakari irikaite. Ikaimaiyanakeni
shintsiiini, ishiyashitapaakari Esteban.

Joirikapaakeri. ⁵⁸Ipoña jaayeeanakeri
othapitapaa nampitsi. Ari jetapaakari
itsitokantari mapi, isapokaiyanakero
iithaare, jookanakeneri aparoni evankari
paitachari Saulo, ikantakeri: "Pamenava-
kenaro noithaare, nontsitokavakeriita."

⁵⁹Ikanta itsitokaitzirira Esteban, iñaañaa-
tanakeri irirori Pava, ikantziri: "Novinka-
tharite Jesús, jatashinenkatakenera
noñaapaimi." ⁶⁰Ari jotziverokanakari,
iñaavaitanake shintsiiini, ikantanake:

"Novinkatharite, eerora poipiyiniri iroka
kaariperonkantsi." Ikaratakerora iñaavai-
takero iroka, makoryaanake.

Ipatzimaminthatziri Saulo kempisantzinkariite

8 ¹Ikanta Saulo jamenakotakeri
Esteban itsitokaitziri, ikantanake
irirori: "Arivé, kamake Esteban."

Aripaitera etanakaro ipatzimaminthatziri
kempisantzinkariite janta

Jerusalén-ki. Irootakera ishiyayetantana-
kari maarointeni Judea-ki, ikenayetanake
eejatzi nampitsiki Samaria. Eeniromaita
isaikanake Otyaantajanori iriroriite.

²Ikanta ñaapinkathatasorentsiitaneriite
ikitatakeri Esteban, iniroitera jiraakovai-
takari. ³Iriima Saulo ikovavetaka irirori
iraperoterimi kempisantanantsiri. Jiyaata-
piintashiyetakeri ipankoki, jinoshikaye-
tziri shirampari, tsinane, maaroni.
Jominkyaakaantayetakeri.

Ikinkithayeetziro Kameethari Ñaantsi nampitsiki Samaria

⁴Iro kantacha maaroni shiyeyetanain-
chari, jatayetanake pashineki nampitsi.

Ikinkithatakoyetakero Kameethari Ñaantsi janta. ⁵Ikanta Felipe, iriitakera aparoni shiyanaichari eejatzi, areetaka nampitsi Samaria-ki. Ikinkithatakotapaakeri Cristo. ⁶Ari japatotaiyanakani maaroni atziripayeeni, jovayempitatakaro ikinkithatziri Felipe, tema iñaayetakero itasonkaventantapaake eejatzi. ⁷Jovashinchaayetai osheki atziri jaakavetari peyari. Antaro ikaimayetzi peyari ishiyayetara. Eejatzi okempitakari, osheki atziri kisoporokivetachari, kaari kameethavetachane iitzi, jovashinchaayetairi maaroni. ⁸Irootake ikimoshiretantakari maaroni nampitarori janta nampitsiki.

⁹Iro kantacha tzimatsi janta paitachari Simón. Sheripiyari inavetaka pairani. Jamatavitake osheki atziri nampitachari Samaria-ki. Osheki ikantakaaperovaitaka. ¹⁰Iñaapinkathatzivetakari atziriite, jevariite, maaroni, ikantayetzi: “Thame ankempisanteri, tema irika Simón imatakero iñaavyatari Pava.” ¹¹Ikempisantaiziri Simón maaroni ikantayetzi. Oshekira osarentsi ipampoyaaminthataitakeri isheripiyarinkakiini. ¹²Iro kantacha jareetapaakara Felipe, ikinkithatapaakero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, ñaaventakotziri eejatzi Pava tsika inkantaiaja impinkathariventantai. Joviinkaayetanaka shirampariite, eejatzi tsinanepayeeni. ¹³Ari jimatzitanakaro eejatzi Simón irirori, ikempisantavetanaa, oviinkaavetaka eejatzi. Te irookane itsipatanakari Felipe, iñaakerira itasonkaventantayetzi. Ipampoyaaminthatanakeri.

¹⁴Ikanta Otyaantajanoriite saikatsiri Jerusalén-ki, ikemakotakeri Samaria-satzi ikempisantayetairo iñaane Pava. Irootakera jotyaaantakariri Pedro ipoña Juan. ¹⁵Ikanta jareetaiyakara Samaria-ki, jiñaañaatakotapaakeri kempisantzinkariite, onkantya irinampishiretantaiyaariri iriroriite Tasorentsinkantsi. ¹⁶Tema intaani joviinkaayeetakeri ipairyeeetakeri

Avinkatharite Jesús. Tekeraminta inampishiretantyaari iriroriite Tasorentsinkantsi. ¹⁷Ikanta Pedro ipoña Juan, jotzimikapatziitoyetantakari irako aparopayeeni. Arira inampishireyentanakari Tasorentsinkantsi. ¹⁸Jiñaakerira Simón jantakeri Otyaantajanori, ikaratzi jotzimikapatziitotantakari irako atziri, inampishiretantaari Tasorentsinkantsi, ipinavetanakari irirori Otyaantajanori, ¹⁹ikantanakeri: “Jirika kireeki, pimpena eejatzi naaka pishintsinka, nonkempitanyamiri eeroka, onkantya nonampishiretakaantyaariri Tasorentsinkantsi nosheninka, notzimikapatziitotantyaarira nako.” ²⁰Ari jakanakeri Pedro, ikantziri: “iArira pinkarataveetairi piireekite pimpeyashitaiya! ¿Piñaajaantakema ari pamanantantakyaaro piireekite ipashitan-tari Pava? ²¹Eerora pimataajatziro pinkempitakotyaanaro naaka, tema jiñaakemi Pava te pintampatzikashirete. ²²Povashaantairo piyaariperonka, pinkovakotairi Pava, añaamatsite ari impeyakotaimiro pikinkishirevetakari. ²³Niyotakemi naaka, osheki pikisashirevaitaka. Arira pikantapiintatya pikaariperoshirevaitzi.” ²⁴Ipoña jakanake Simón, ikantanake: “Pamanakotaina eeroka Pinkathariki, onkantya eero avishimotantana okaratzi pikantakenari.”

²⁵Ikanta Pedro ipoña Juan, ikarakero ikinkithatakotakeri Pava. Ipoña ikenayetanake pashine nampitsiki okaratzi saikatsiri janta Samaria-ki, ikinkithatakero janta Kameethari Ñaantsi. Arira ipiyeeyaani Jerusalén-ki.

Felipe ipoña Etiópia-satzi

²⁶Ikanta imaninkarite Pava, iñaanatakeri Felipe, ikantziri: “Piyaate nampitsiki paitachari Gaza, iro pimpampithatanake avotsi poñaachari Jerusalén-ki irojatzii janta.” Tema iroka avotsi irootake kenachari tsika te inampiitaro. ²⁷Jatake

Felipe. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakarari Etiopía-satzi. Iriiperori inatzi. Iriitake kempoyiiri kireeki janta Etiopía-ki tsika opinkathariventantzi tsinane paitachari Candace. Ipoñagaa-tyaaro irirori Jerusalén-ki iñaapinkathartziri Pava.*²⁸Iroora iriyaatairo irirori inampiki, isaikantakaro ishiyakomento, jiñaanavaiziro irosankinare Kamantantneri Isaías-ni.²⁹Iñaanashiretanakeri Tasorentsinkantsi irika Felipe, ikantziri: “Piyaate, pokarikityaari shiyakotainchari.”³⁰Ikanta ipokashitapaakeri Felipe, ikematziiri Etiopía-satzi iñaanatziro irosankinare Isaías-ni. Ari ikantziri: “¿Pikemathatziro piñaanatziri?”³¹Ari ikantzi Etiopía-satzi: “¿Tsika inkene nonkemathatero, tera intzime impaitya iyotainarone? Pimpoke eeroka, pintsipatyaana.”³²Jiokara Osankinarentsi iñaanatziri:

Ikempitakaayeetakari jaayetziri oisha irovayeeteri.

Ikempitakari oisha te inkaimavaite irameeyeeteri,

Ari ikempitakari eejatzi irirori, maire ikantaka.

³³Tsinampashirera ikantakaayeetakari, te ontampatzikate okaratzi ikantakoveetakariri.

Ari jovamaayeetakari, temaita intzime irovaiyanepayeeni irirori.

³⁴Ikanta irika iriiperori Etiopía-satzi, josampitanakeri Felipe: “Pinkantena. ¿Niinkama iñaaventziri Kamantantneri? ¿Iriijatzima ñaaventacha? ¿Pashinema iñaaventzi?”³⁵Ari jetanakaro Felipe ikinkithatakaanakeri irosankinareki Isaías-ni, iñaaventanakeneri Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesús.³⁶Okanta osamaniityaake, ikenimotapaakero jiñaan,

ikantzi Etiopía-satzi: “Jiroka jiñaan. ¿Eeroma okantzi noviinkatya naaka?”³⁷Jakanakeri Felipe, ikantziri: “Pikempisantaperotanairika, ari onkantake.” Ikantzi Etiopía-satzi: “Nokempisantzi, iriitake Jesucristo Itomi Pava.”³⁸Ari jovatziyakaantapaakero ishiyakomento Etiopía-satzi. Ayiitanake apiteroite, jatanake jiñaaki. Ari joviinkaatakari.³⁹Ikanta itonkaanai jiñaaki, jaanairi Felipe Tasorentsinkantsi. Irika iriiperori Etiopía-satzi, tera iriñaanairi tsika ikenanake. Iro kantacha irika atziri kimoshire ikanta jiyaatai irirori.⁴⁰Iriima Felipe jiñaashitaaro irirori isaikapai Azoto-ki. Ipoña javisayetana pashineki nampitsi ikamantantayetziro Kameethari Ñaantsi, irojatzii jareetantaari Cesarea-ki.

Pashineshiretai Saulo

(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

9¹Ikanta irirori Saulo, te irovashaan-tero jasaryiimayetari irovamayeri iriyotaane Pinkathari. Irootake jiyaatashitantakari omperatasorentsijanori Judío,²ikantakeri: “Posankinateneri omperatasorentsitaari saikatsiri nampitsiki Damasco, pinkanteri: ‘Pishineteri Saulo irayeteri karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” Inkyaayete japatoyeetapiinta, irosoyeteri shirampari eejatzi tsinane, iramakeri jaka Jerusalén-ki.’”³Iro jareetzimataka nampitsiki Damasco, ari jomapokakeri morekanaintsiri inkiteki, joorentapaaka ikatziyakara Saulo.⁴Tyaanake Saulo. Ikematzi ñaantsi inkiteki, ikantaitzi: “iSaulo! iSaulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantanari?”⁵Jakanake Saulo, ikantzi: “¿Niinkama eeroka Pinkathari?” Ari ikantaitanakeri: “Naakatakera Jesús itzimi pipatzimamin-

* 8.27: Kantakotachari jaka “Iriiperori inatzi,” Totaanikiri inatzi. Tema iro jametaiyarini pairani ikaratzi saikavankoyetziriri pinkathari, itotaanikiyeetziri, onkantya eero jovaiyantakaantantayeta ipankoki pinkathari.

thatakeri. Eerokatakera ovasankitaavaitacha apaniro, okempivaitakaro pimpatziminthatatyeeyaaromi thoyempithovari.”⁶Ikanta Saulo, okavaitanaka itharovanakera, ikantanake: “Pinkathari, ipaita pikoviri nantairi naaka.” Ari ikantanakeri Avinkatharite: “Pintzinaye, piyaate nampitsiki. Arira inkamantayeetemiro ompaitya panteri.”⁷Osheki itharovanake ikaratzi oyaatakeriri Saulo, tema ikemavakero eejatzi irirori ñaantsi, te iriñaamaityaari ñaavaitatsiri.⁸Ipoña ikatziyavetanaa Saulo. Ikovaveta irokiryanaai, te onkante iramenanaai. Irootakera jakathatantanaariri itsipayetakari, jaanakeri nampitsiki Damasco.⁹Ari isaikeri janta okaratzi mava kitaite, te onkante iramenavaitei, te irovaiya, te irirai eejatzi imire.

¹⁰Okanta janta Damasco, ari isaiki aparoni iyotaari ipaita Ananías. Iriitake iñaanatakeri Avinkatharite imishireki, ikantziri: “iAnanías!” Ari jakanakeri irirori: “¿Ipaita, Pinkathari? Jaka nosaiki.”¹¹Ikantziri: “Piyaate janta avotsiki ipaiyeetziri ‘Tampatzikari.’ Ari osaiki ipanko paitachari Judas, ari posampitakoverteri aparoni shirampari ipaita Saulo, iri poñaachari nampitsiki Tarso. Ari isaikiri irirori iñaañaatzi.¹²Nomishitakaakeri irirori. Jiñaakemi pikyaashitapaakeri, potzimikapatziitotantakari pako, irojatzi jamenavaitantanaari.”¹³Ikanta ikemavakera Ananías, ikantanake: “Pinkathari, osheki nokemi iñaaventayeetziri irika shirampari, koveenka okanta jantayetakeri Jerusalén-ki jovasankitaayetziri pitasorentsitakaane.”¹⁴“Iro ipokantari iroñaaka jaka, tema jotyaaantatziiri omperatasorentsijanori iraaeyeeteri pairiyimiri javentaa-naami.”¹⁵Ikantziri Pinkathari: “Piyaate. Tema irika shirampari iriitake nokoyaa-keri naaka iñaaventaina maaroni nampitsiki. Inkinkithatakeri Israel-mirinkaite isheninkatari irirori,

eejatzi pashinesatzi atziri kaari isheninkata, eejatzi ivinkatharite.¹⁶Ari noñaakakeri eejatzi tsika onkarate inkemaantsiventyaana naaka.”¹⁷Ipoña jiyaatake Ananías pankotsiki isaikake Saulo. Kyaapaake, jotzimikapatziitotantapaakari irako. Ikantziri: “Iyeki, jotyaaantakena Avinkatharite Jesús, tsika itzimi oñaakakamiri avotsiki pikenapaakeranki. Iro jotyaaantantari onkantya pokiryaa-taiyaari, onkantya inampishiretantyaamiri eejatzi Tasorentsinkantsi.”¹⁸Arira oparyaanake irookiki kempitavetariri shimapentakiki, amenanaai kameetha. Ipoña ikatziyanaka, jatanake iroviinkaataiteri.¹⁹Arira jovavaitanaa, irojatzi ishintsitantaari kameetha. Kapichera isaikimovaitapaintziri kempisantzinkariite nampitarori Damasco.

Ikinkithatzi Saulo Damasco-ki

²⁰Arira jetanakaro Saulo ikinkithatakaantanake japatotapiintayeta judío-payeeni, ikantziri: “Iriitakera Itomi Pava paitachari Jesús.”²¹Ipampoyaaaminthatanakeri ikaratzi kemiriri, ikantavaka: “¿Tema iriitake irika kisaneentziri Jerusalén-ki ikaratzi pairiyiriri Jesús? ¿Tema irijatziki pokaintsiri jaka irayeri kempisantzinkari janta omperatasorentsijanoriki?”²²Iro kantacha Saulo eekero ishintsitatziki ikinkithatakaantzi tekatsi intharovakaiya. Te iriyote opaita inkantayeteri judío-payeeni nampitarori Damasco-ki, ikemirira Saulo ikantziri: “Irikaranki Jesús Cristo inatzi.”

Saulo ishiyapithatari Judío-payeeni

²³Okanta avisanake osheki kitaite, ikantavakaaka Judío-payeeni: “Thame overi Saulo.”²⁴Tema kitaiteriki eejatzi tsireniriki jooaventakari ishitovapiintatziira nampitsiki, inkene iroveri. Iro kantacha Saulo jiyotake ikovatzi irovamairi.²⁵Ikanta kempisantzinkariite, jotetakeri antaroki

kantziri, jovaniiryaakotakeri tsirenipaite jakakiroki janta jotantoyeetziro nampitsi. Ari okanta ishiyantakari Saulo.

Areetaa Saulo Jerusalén-ki

²⁶Ikanta jareetaa Saulo Jerusalén-ki, ikovavetaka intsipatapaiyaarimi iriyotaane Pinkathari. Iro kantacha osheki itharovakaakari, iñaajaantzi te ikempisan-taperotai irirori. ²⁷Iro kantacha tzimatsi kempisantzinkari paitachari Bernabé, jaapatziyanakari Saulo, jatake iroñaakan-tairi ipiyotara Otyaantajanori. Ikantapaa-keri: “Irika Saulo iñagairi Avinkatharite janta avotsiki jatachari Damasco-ki, ari ikinkithavaitakaakeri. Ari jetanakaro Saulo janta nampitsiki Damasco iñaaven-tanairi ivairo Jesús. Tekatsi intharovakaa-nakya.” ²⁸Ari ikantakari Saulo isaikanta-paari Jerusalén-ki, itsipayetapaari irikaite Otyaantajanori. ²⁹Iñaaventakeri ivairo Jesús Pinkathari, tekatsi intharovakaiya. Arira ikinkithatakaayetziri judío-payeeni Griego-thatsiri. Iro kantacha ikovake iroveri irikapayeeni. ³⁰Ikanta jiyotaiya-keni kempisantzinkariite, jaanakeri Saulo janta Cesarea-ki. Ipoña jotyaaantairi Tarso-ki.

³¹Ikanta kempisantzinkariite, nampiyet-atorori Judea-ki, Galilea-ki ipoña Samaria-ki, kameetha ikanta isaikavaitai-yini, eekero jantakishireperotanakitzi, ñaapinkatha jovapiintanakeri Pinkathari, jookakoventakerira Tasorentsinkantsi. Eekerora jiyaatatzi joshekiperotanake.

Jovashinchagaitairi Eneas

³²Ikanta jareetantayetaka Pedro nampitsiite, irojatzji jareetantaka Lida-ki inampiyetarora itasorentsishiretakaitairi. ³³Ari jiñaapaakeriri paitachari Eneas, kisoporokiri inatzi, tzimakotake 8 osarensi jonoryaavaitaka. ³⁴Jiñaanata-paakeri, ikantziri: “iEneas, irovashincha-gaimi Jesucristo. Pinkatziye, paanairo

ponoryaamento!” Arira ikatziyanakari Eneas. ³⁵Ikaratzi nampitarori Lida-ki eejatzi Sarón-ki, jiñaayetairira ikatziya-vaita Eneas, iroora ikempisantantanaka-ri Avinkatharite.

Añaantaari Dorcas

³⁶Okanta nampitsiki Jope, tzimatsi aparoni iyotaaro opaita Tabita, iñaaneke griego ikantaitziro “Dorcas.” Iroka tsinane okaminthaantapiintake, oneshinonkantan-tapiintake. ³⁷Ipoña aparoni kitaite, omantsiyatake Dorcas, kamake. Jaayeeta-keri, ikaataitakeri, jonoryeetapaintziro jenoki opankoki. ³⁸Okanta janta Jope-ki te intainaperote osaiki nampitsi Lida, tsikara jareetaka Pedro. Ikanta ikemaiya-keni iyotaariite ari isaikiri Pedro janta, jotyaaantake apite shirampari inkamanta-kiteri: “Pimpokanake thaankiperoini Jope-ki.” ³⁹Jatanake Pedro. Ikanta jareetapaaka janta, jaayeetanakeri jenoki tsika jonoryeetakeri. Otapotapaakeri maaroiteni kamaimetzinkaro, iragaiya-paakani, oñaakayetapaakeri kithaarentsi oshirikapiintane Dorcas. ⁴⁰Ipoña Pedro jomishitovakero maaroiteni, ari jotyeeero-vanaka, ñañaatanake. Ipoña ipithokashi-tanaaro kaminkaro, ikantzi: “iTabita, pintzinaye!” Ari okiryaaanai iroori, oñaatziiri Pedro, thointanaa. ⁴¹Jakathava-kotakero irirori, jovatziyakero. Ipoña ikaimayetakero kamaimetzinkaroite eejatzi ikaratzi itasorentsitakaitane, jiñaayetairo añagai. ⁴²Ikanta ikemakoyeet-akeri nampitsiki Jope, osheki kempisan-tanakeriri Pinkathari. ⁴³Oshekira kitaite isaikavaitanake Pedro nampitsikika, iri isaikimotake shirampari paitachari Simón “Meshinantsipakori.”

Pedro ipoña Cornelio

10 ¹Tzimatsi Cesarea-ki aparoni shirampari paitachari Cornelio, iriitake ijevarite ovayiriite Roma-satzi

ipaiyeetziri “Italia-satziite.” ²Irika shirampari ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinatzi, ari ikaramirinkatziri isheninkaite iñaapinkathatziri Pava. Ipaiintziri ashionkainkari osheki iireekite okantavetaka te isheninkatari. Jiñaañaatapiintakeri Pava irirori. ³Okanta aparoni kitaite, aritake sheetyaake, tainkaperotake ooryaa, ari jomapokakeriri imaninkarite Pava ikyaaashitapaakeri isaikakera irirori, iñaavakeri koñaaroini, ikantapaakeri: “iCornelio!” ⁴Ipampoyaa-minthatavakeri Cornelio, itharonkakiini josampitanakeri, ikantziri: “¿Pinkathari, ipaitama pikovakotanari?” Ikantanakeri maninkari: “Ikemakemiro Pava piñaañaatane, jiñaakemi pineshinonkayetantapiintaka. ⁵Potyaante potzikatane nampitsiki Jope onkantya iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. ⁶Ari jimayimotziriri pashine Simón, ‘Meshinantsipakori’ saikathapyaaizirori inkaare. Iriira kamantemineri opaita pantairi.” ⁷Ikanta ishitovanai maninkari, ikaimake Cornelio apite inampire. Ikaimake eejatzi aparoni ovayiri, iraventaane joviri, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinayetatziri irirori. ⁸Ikamantakeri okaratzi ikantaitakeriri. Jotyaantakeri Jope-ki.

⁹Okanta okitaitamanai, joveraaka tampatzika ooryaa, irootaintsi irareetzimataiyaani Jope-ki jotyaantakeri. Ari jataitanake irirori Pedro iriñaañaate jenoki pankotsipankaki. ¹⁰Ikemaminthatakeri itashe, ikovake iroya, iro kantacha ovakera jonkotsiyeetzi iroyaari, ari jiñaavyatakari. ¹¹Jiñaakero ashitaryaana inkite, jovayiiyeetakero kempiveterori antaro manthakintsimaanka, ithatoyeetakero opatziki. ¹²Okanta janta manthakintsimaankaki tzimatsi osheki kantashivaiyetachari piratsi, ipoña ikaratzi kamathayetsiri kipatsiki,

ipoñaapaaka tsimeripayeeni. ¹³Ipoñaashita ikemake ñaanatakeriri, ikantziri: “Pedro, pintzinaye, povamayeri irikapayeeni, poyaari.” ¹⁴Ari jakanake Pedro: “Eero Pinkathari. Te novapiintari naaka irikapayeeni ipinkayeetziri.” ¹⁵Japiiyeetanakeri Pedro iñaanaitziri, ikantziri: “Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka ‘ipinkayeetziri.’” ¹⁶Mavasatzi apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeetanairo manthakintsimaanka inkiteki.

¹⁷Antaro okantzimoshirevaitanakeri Pedro, ipampithashirevaita opaita oshiyakaaventachari okaratzi jiñaakeri. Arira jareetayapaakani irotyaantane Cornelio, josasampiventakotapaakero ipanko Simón. ¹⁸Jareetapaakara pankotsiki, ikaimaiyapaakitzini josampitantapaake, ikantzi: “¿Ari jimayiri jaka Simón, ipaiyeetzi eejatzi Pedro?” ¹⁹Ipampithashiretakominthaitaro Pedro jiñaakeri, jiñaanashiretakeri Tasorentsinkansi, ikantziri: “Pamene, areetapaakara mava shirampari amemenatizimiri. ²⁰Pinkatziye, payiite. Eerora pikisoshirevaitzi, pintsipatyari, tema naakatake otyaantakeriri.” ²¹Arira jayiiitapaake Pedro, ikantapaakeri shirampariite: “Naakatake pikokovatziki. ¿Ipaitama pipokantari?” ²²Ikantaiyanakeri irirori: “Nopoki jotyaantana Cornelio, ijevare ovayiriite. Tampatzikashireri jinatzi, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jini, iri irakameethatapiintane pisheninkapayeeni judío. Tema chapinki ipokashitakeri imaninkarite Pava, ikantakeri: ‘Pinkaimakaanteri Pedro, onkantya impokantyaari pipankoki, ari pinkemero onkarate inkamantemiri.’” ²³Ikanta Pedro ikyaaakanakeri pankotsiki, ari jimagaiyapaakeni. Okanta okitaitamanake, jatake Pedro joyaataiyanakeri pokashitakeriri,

* 10.3: Kantakotachari jaka “itainkaperotanake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 9.”

arira itsipatanakari eejatzi Jope-satzi, “iyekiite” inatzi.

²⁴Okanta pashine kitaite areetaiyakani Cesarea-ki. Arira jonyaaventakari Cornelio itsipayetakari isheninkamirinkaite, eejatzi irapatziyaminthatane ikaratzi ikaimayetakari irirori. ²⁵Jareetapaakara Pedro pankotsiki, ishitovashitanakeri Cornelio, jotyeerovashitavakari, iriñaapinkathata-vakerimi. ²⁶Iro kantacha Pedro jovatziyakeri, ikantziri: “Pinkatziye, atziri nonatzi eejatzi naaka, arira nokempitami eeroka.”

²⁷Ikanta jiñaanatzirira Cornelio, ikyaaakaapaakeri, jiñaapaakitzi osheki atziri apatotainchari. ²⁸Ikantanake Pedro: “Piyotaiyini eeroka, naakaite judío-payeeni te ishinetaitanana nonkempiyaami eerokaite kaari nosheninkata, te aritaajate nonkyaavankotemi. Iro kantacha ovakeraini jiyotaakena naaka Pava, te arite nonkantayetemi: ‘Novinkane pinatzi.’ ²⁹Irootakera kaari noshenkaantanaka nopokanake pikaima-kaantakena. Iroñaaka nokovi niyote opaita pikaimakaantantani.”

³⁰Ikantanake Cornelio: “Chapinki, aritake tzimake 4 kitaite, ari ikaratajaantake iroñaaka ooryaatsiri, itainkakera. Nosaiki naaka jaka nopankoki notziventa-vaita, noñaañaatzi osheetyaakera, ari ikoñaatzimotakena aparani shirampari, shipakiryaa okantapaaka iithaare.*

³¹Ikantapaakena: ‘Cornelio, ikemakemi Pava piñaañaatziri, ikinkishiretakero pineshinonkatantapiintake. ³²Potyaante nampitsiki Jope amerine Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. Ari jimayimotziriri pashine Simón, meshinantsipakori nampitarori inkaarethapyaaiki.’ ³³Ari notyaantakari thaankipaiteeni iriñeetemi, pimatakeri eeroka pipokanake thaankipaiteeni. Jirikayetakena iroñaaka ipiyotakaakana Pava. Intsityaa pinkante-

naro okaratzi ikantakemiri Avinkatharite.”

³⁴Ipoña ikantanake Pedro: “Arira niyotataitziri iroñaaka omaperotatya Pava te iramaakitaneateri atziri, ³⁵aña jaakameethayetziri ñaapinkathatanairiri, tampatzikashiretatsiri, okantavetaka tsikarika inampiyetaro, kaari nosheninkaveta. ³⁶Tema iroka Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, okaratzi jatakotaintsiri nosheninkaki Israel-mirinkaite, iriitakera Pava kantakaarori nokinkithatakotantariri irika. Tema iriitake pinkathariventaineri maaroitene, iriitakera saikakaayetaineri eejatzi kameetha. ³⁷Piyoperotaiyironi eerokaite okaratzi avisaintsiri noipatsiteki. Tema pikemakoventakero jiñaaventakeroranki Juan-ni okantakota oviinkaantaantsi. Irojatziri opoñaantanakari Galilea-ki, ³⁸jiñeetakari Jesús Nazaret-satzi. Iriira Pava ipakeri ishintsinka eejatzi Itasorenka. Ipoña ikekenayetanake irirori jineshinonkatantayeta, jovavisakoyetake osheki jaakayetziri peyari. Iroora jimatantakarori iroka tema Pava tsipatakari. ³⁹Naakayetake ñaayetajaantakeri maaroni jantayetakari Jesús janta Judea-ki ipoña Jerusalén-ki. Ipoñaashitaka jovamaitakeri, ipaikakoyeetakerrira. ⁴⁰Iro kantacha omonkaratakara mava kitaite jovañagari Pava, ikantakaakarora irirori noñaayetairi naakaite. ⁴¹Tera iroñaakapanaatyaari maaroitene atziri, intaani naakaite, ikaratzi jiyoshiyetakeri pairani Pava iriñaayetairi. Aritakera jañagai, notsipatavaari novaiyani eejatzi niravaitaiyini. ⁴²Iriitakera otyaantaiyakenari nonkamtayetairi atziriite, nonkantairi: ‘Iriira Jesús jovakari Pava iriyakoventairine maaroni añaayetatsiri, ipoña ikaratzi kamayetaintsiri eejatzi.’ ⁴³Irijatzira Jesús jiñaaventakotzitakari pairani Kamantan-

* 10.30: Kantakotachari jaka “itainkakera,” irootakera ikantayeetziri pairani “ooryaa 9.”

taneriite, ikantake: ‘Inkarate kempisantai-rine irika impaiyaayetairira, aritake impeyakotaineri iyaariperonka.’”

⁴⁴Jiñaavaiminthaitzi Pedro, arira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi maaroiteni kempisantakeri ikinkithatzi. ⁴⁵Ipampoyaaminthataiyakerini ikaratzi oyaatakeriri Pedro, jiñaakerora inampishireyetantapaakari Tasorentsinkantsi kaari isheninkata, okempivaitakaro irisakoperotaitatyeenerimi,^{*} ⁴⁶ikemaiyakeri jiñaavaiyetantanakaro pashineyetsiri ñaantsi, itharomentanankari Pava. ⁴⁷Ipoña ikantanake Pedro: “¿Kantatsima ompetapithatyaari iroviinkayetya irikaite atziri, kempiyetanakairi aakaite inampishiretantayetaari Tasorentsinkantsi?” ⁴⁸Ari jotyaantake iroviinkaayeeteri irikaite impaiyeeteri Jesucristo. Ipoñaashitaka irikaite ikantanakeri Pedro: “Pisaikimovaitanakena.”

**Ikamantapairiri Pedro
kempisantzinkariite Jerusalén-ki**

11 ¹Ipoña ikemaiyakeni pashine Otyaantajanoriite ipoña iyekiite nampitarori Judea-ki, ikantaitzi: “Ikemayetairora Iñaane Pava kaari asheninkata, ikempisantayetai irirori.” ²Iro kantacha jareevetaara irirori Pedro Jerusalén-ki, jiñaanaminthatavairi judío kempisanta-yetaatsiri. ³Ikantavairi: “¿Opaitama pareetantariri kaari asheninkata, payooyetakeri eejatzi?” ⁴Ari ikamantanakeri Pedro tsika okantajaanta opoñaantakari. Ikantanakeri: ⁵“Nosaiki naaka nampitsiki Jope, noñañaaminthatzira, ari noñaavyatakari. Noñaake kempitavetarori iniroite manthakintsimaanka,

ithatoyeetakero opatziki, jovaniiryeta-kero okenapaakero inkiteki irojatzzi tsika nosaikakera naaka. ⁶Ari namenaperotanakero, noñaake osheki katsimari piratsi, noñaake ikaratzi kamathayetatsiri kipatsiki, ipoña tsimeripayeeni. ⁷Ipoña nokemake ñaanatakenari, ikantana: ‘Pedro, pintzinaye, povamairi irikapayeeni, poyaari.’ ⁸Ari nakanake: ‘Eero Pinkathari, tema te namonkotaajatapiinteri naaka irikapayeeni ipinkayeeztziri.’ ⁹Japiyeetanakena iñaanaitana, ikantaitana: ‘Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka “Ipinkayeeztziri.”’ ¹⁰Mavasatzzi apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeetanairo inkiteki okaratzi noñaakeri. ¹¹Arira jareetaiyapaakani mava shirampari kokovatanari, jotyaantaitakeri ipoñaakaro Cesarea-ki. ¹²Jiñaanashiretanakena Tasorentsinkantsi, ikantakena: ‘Poyaatanakeri irikaite, eerora pikisoshirevaitanake.’ Irootakera nomatakeri. Jirikara 6 iyekiite notsipatanakari. Iriira nokaratakeri nokyaavankotakeri aparoni shirampari kaari asheninkata. ¹³Ikamantavakena, ikantana: ‘Chapinki, noñaake maninkari ikatziyapaaka jaka nopankoki, ikantakena: “Potyaante jatatsineri nampitsiki Jope onkantya iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. ¹⁴Iriitakera kamantemirone tsika pinkantya pavisakoshiretantaiyairi, pinkaratairi maaroiteni pisheninkamirinkaite.”’ ¹⁵Ikanta nokinkithavaitakaapakeri, arira omapokashitainakari inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi iriroriite, iroovaitakeranki inampishiretantakairi aakaite ovakeraini. ¹⁶Arira nokinkishiretanakero ikantakeriranki

* 10.45: Irikaite “oyaatakeriri Pedro,” irijatzira ipaiyeetzitari “Totameshitaaniri.”

* 11.2: Kantakotachari jaka “judío,” irijatzira ipaiyeetzitari “Totameshitaaniri.”

* 11.3: Kantakotachari jaka “kaari asheninkata,” irijatzitara ipaiyeetziri “kaari totameshitaaniri.”

Avinkatharite: ‘Omapero Juan joviinkaantantaro jiña, iro kantacha ari piñaayetakero eeroikaite irinampishiretantyaami Tasorentsinkantsi kempivaitakami iroviinkaayeetantyaamirimi.’ ¹⁷Tema iriitajaantakera Pava neshinonkatakari eejatzi iriroriite ikempitaayetaira aakaite akempisantayetairira Pinkathari Jesucristo. ¿Niinkama naaka nonkovan-tyaari nomaimaneteri Pava?’ ¹⁸Ikanta ikemaiyavakera iyekiite nampitarori Jerusalén-ki, tekatsi inkantaiyanakeni. Itharomentaiyanakarini Pava, ikantaiyanakeni: “iArira okantari! iNeshinonk-
tairi Pava kaari asheninkata! iKantatsira iriroriite irovashaantairo eejatzi iyaaripe-ronka, onkantya irañaashireyetantai-yaari!”

Kempisantaatsiri Antioquía-ki

¹⁹Aritakera jovamayitzitaitakari Esteban, jetaitantanakarori ipatzimaminthayeetziri kempisantzinkariite. Iroora opoñaantanakari ishiyayetzitanaka tsikarika ikaratzi kempisantzinkariite janta Fenicia-ki, Chipre-ki ipoña Antioquía-ki. Ari ikinkithatakaayetakeriri judío-payeeni tsika okantakota Kameethari Ñaantsi, temaita inkinkitha-
takairi kaari isheninkata. ²⁰Iro kantamaitachari, ari jareetaiyakani Antioquía-ki, kempisantaatsiri poñaachari Chipre-ki ipoña Cirene-ki. Ikinkithatakaayetapaakeri eejatzi kaari isheninkata, jiñaaventa-
keneri Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, Avinkathariteri.

²¹Okantakaatziitakarira ishintsinka Avinkatharite irikaite, jovashaantakaa-keri pashinesatzi atziri jametashivaiyevetakeri. Oshekira kempisantanairiri Avinkatharite. ²²Ikanta kempisantayetaatsiri Jerusalén-ki, ikemakotaiyakerini, jotyaantakeri Bernabé janta Antioquía-ki.

²³Jareetakara Bernabé, iñaapaakeri tsika ikanta Pava ineshinonkayetakari irikaite,

iniroite ikimoshiretapaake. Ikaminaayeta-
paakeri maaroiteni ari onkantya iroisoke-
roshireyetantyaari Avinkatharite. ²⁴Tema irika Bernabé neshinonkataneri jinatzi, javentaashiretziitari Avinkatharite, inampishiretziitanti Tasorentsinkantsi. Irootakera joshekiperotantanakari kempisantanairiri Avinkatharite. ²⁵Ipoñaaka Bernabé, jatake Tarso-ki iriñeeri Saulo. ²⁶Ikanta iñaapairi, jamairi Antioquía-ki. Ari isaikimovaitakeri iriyotaaneete aparoni osarentsi, jiyotaayetake osheki atziri. Arira etanakaro janta Antioquía-ki ipaiyeetziri “Cristo-veriite.”

²⁷Okanta aparoni kitaite, jareetaiyakani Antioquía-ki kamantantaneriite ipoñaanakaro Jerusalén-ki. ²⁸Ipoñaashi-
taka, aparoni kamantantaneri paitachari Agabo, ikatziyanaka japatotaiyani, ikantanake: “Arira iriñeetake iniroite tashetsi maaroni nampitsiki.” Iriira Tasorentsinkantsi ñaanashiretakeriri jiyotantakarori. Irootakera monkarain-
chari pairani ipinkathariventantakarori Claudio. ²⁹Irootakera ikinkishiretantaiya-
kari Antioquía-satzi irineshinonkatyaari Judea-satzi irotyaanteneri iyekiite okaratzi iravyaayeri. ³⁰Iroora jimataiyakerini, ipaiyeetakeri Bernabé itsipatakari Saulo iri amenakaanterone. Jotyaantakeri antarikonaite janta Judea-ki.

Jovamaitantakariri Jacobo, ipoña jashitakoitakeri Pedro

12 ¹Ikanta pinkathari Herodes ipatzimaminthatake tsikarika ikaratzi kempisantzinkari. ²Ikantakaan-
take inthatzinkaiteri Jacobo, irirentzira Juan. ³Ikanta jiñaakerora Herodes kameetha onimoyetakeri judío-payeeni, joirikakaantakeri eejatzi Pedro. Arira avisayetakeri iroka joimoshirenkayeeta jovantayeetapiintairori tantaponka.

⁴Aritakera joirikakaantakeri Pedro, jashitakotakaantakeri. Jovayetake ikaratzi 16 ovayiriite aamaventapiintaye-tyaarine. Ikinkishirevetaka Herodes iroñaakanterimi atziriteki onkaratakeri-rika joimoshirenkaitaro kitaite Anankoryaantsi. ⁵Jashitakominthaitziri Pedro, ñañaataiyatsini kempisantzinkariite japatoventakarira Pava.

Jomishitovaitairi Pedro

⁶Okanta omonkaratzimatapaaka iraantyaariri Herodes irika Pedro iroñaakanterimi atziriteki. Jimayira Pedro tsireni josatekakeri apite ovayiri, joosoyeetantakeri apite ashirotha. Saikaiyatsini pashine ovayiriite ikyaapiintayeetzi jaamaakoventari. ⁷Ari jomapokashitakeri ipokake imaninkarite Avinkatharite, kitaisaante ikantakaapaakaro. Jotzinkamerekitapaakeri Pedro, jovakiryaaakeri, ikantziri: “iPintzinaa-nake!” Oparyaashivaitanaka ashirotha joosoyeetantakeriri irakoki. ⁸Japiitakeri maninkari, ikantziri: “Pinkithaaty, pi-zapato-tya.” Ari ikantakero Pedro. Eekero ikantatzi maninkari: “Pinkyaan-tyaaro piveviryaakoro, poyaatena.” ⁹Shitovanake Pedro joyaatanakeri maninkari. Tera iriyote omaperorika okaratzi jantziri maninkari. Aña okempitzimovaitakeri iriñaavyatatyeeyaami. ¹⁰Iro kantacha javisanake apononi aamaventariri, ipoña javisanakeri pashine. Iro irishitovimate, jareetapaakaro ashivotatsiri ashitakorontsi, ashitaryaashivaitanaka apaniro. Shitovaiyanake. Ikanta janiitakera, iro itaponeentanaka, ari jookanairi maninkari apaniro. ¹¹Arira ikinkishiretanakeri Pedro, ikantanake: “Arira niyotziri iroñaaka omaperotatya jotyaantakeri Pinkathari imaninkarite, intsiparyaakoventakena Herodes-ki, itsiparyaakoventakena eejatzi tsika inkantavaitenami judío-payeeni.”

¹²Ikanta jiyotanakerora Pedro iroka, jatanake opankoki María, irinirora Juan, ipaiyeetziri eejatzi Marcos, tsika janta japatotaita iñaañaataitzi. ¹³Kaimapaake ikyaapiintaitzi. Okanta apononi evankaro paitachari Rode, jatanake ameneri niinkarika. ¹⁴Ari iyovaantetavairi Pedro jinatzi, iniroitera okimoshiretanake, te ashitaryaajatanakeneri inkyaantapaakyaari, opiyatainaka inthomointa okamantantzi, okantapaake: “Pedro inatziira kaimatsiri.” ¹⁵Ari ikantayeetavakero: “iTe pishinkiventatya!” Iro kantacha eekero oshintsitatziri iroori, okantzi: “Omaperotatya.” Ikantaiyini irirori: “Aama imaninkarite jinatzi, kaarira Pedro.” ¹⁶Eekero ishintsitatziri Pedro ikaimi. Ikanta jashitaryaakeneri, iñaatziiri Pedro inatzi, ikitakitziitaiyanakeni. ¹⁷Ari jovaankanakero irako Pedro, onkantya imairetantaiyaarini. Ipoñaashitaka ikinkithatakotanakero tsika ikantakero Avinkatharite jomishitovantairiri. Eekero ikantanakitzi Pedro: “Pinkamanterira iroka Jacobo eejatzi pashine iyekiite.” Ari ishitovana, jatanake pashineki nampitsi.

¹⁸Okanta okitaitamanake, osheki okantzimoshiretaiyarini aamaventavetakariri, tema te iriyotaiyeni tsika ikenake Pedro. ¹⁹Ikantakaantake Herodes inkokovayeetairi, iro kantacha tera iriñeetairi. Irootakera jookoyeetantanakariri aamaventavetakariri, jovamaakaan-taitakeri. Ikanta avisake iroka, shitovai Herodes Judea-ki, jatake irinampitapain-tyaaro Cesarea-ki.

Ikamantakeri Herodes

²⁰Arira ikantzitatya Herodes imaimaneminthavaitakeri nampitarori Tiro-ki eejatzi Sidón-ki. Ikanta ikinkishiretaiyakani imaimaneminthatane irakameetha-yetairi, tema aritake jiyomparitapiintaiyani. Jotyaantaiyake jatashiyeterine

Herodes irapatziyeyaaari. Ikanta saikavankotziriri Herodes, iraventaaperotane, paitachari Blasto, jaakameethayeta-vakeri pokashitakeriri. Ikantakoventakari Herodes-ki tsikapaite inkinkithavaita-kaantyaariri. ²¹Monkaratapaaka kitaite ikaimakaantakeri Herodes inkinkithavai-takairi. Ari ikyaantanakaro ovaneenkaro iithaare ikinkithavaitakaantapiintantari, thointapaaka isaikamentoki japatoiyakani, ikinkithavaitanake. ²²Ari ikaimakotaiyirini atziriite, ikantzi: “iIrinta ñaavaitantsiri, Pava jinatzi, kaarira atziri!” ²³Tetya onkantzimovaitaajayaaari Herodes ikempitakaantaitakari Pava itharomentaitakari. Irootakera omapokashitantanakari jomantsiyaakeri imaninkarite Avinkatharite, kenivaitanake, kamake.

²⁴Iro kantacha, eekero iyaatakotanakitzi iñaanera Avinkatharite, eekero joshekiperotanakitzi kempisantzinkariite.

²⁵Ikanta Bernabé ipoña Saulo jimonkarakero jantakero jotyaaantantaitakariri Jerusalén-ki, piyeyaaani Antioquía-ki, ari itsipataari Juan ipaiyeetziri eejatzi Marcos.

Jetanakaro ikinkithatakaantzi Bernabé ipoña Saulo

13 ¹Tzimayetatsi kamantantaneriite janta Antioquía-ki japatotapiintaiyanira kempisantzinkariite, tzimayeta-tsi eejatzi iyotaantaneriite. Jirika ikarataiyini: Bernabé, Simón ipaiyeetziri eejatzi Kisaakiri, Lucio poñaachari Cirene-ki, Manaén ikaratakari pairani Herodes joimonkaiyakani, ipoñaapaaka Saulo. ²Okanta japatoventaiyarinira Avinkatharite, itziventaiyarini, jiñaana-shiretakari Tasorentsinkantsi, ikantakeri: “Pimpairyenari Bernabé pintsipataakenari Saulo onkantya nantavaitakaantya-

riiri.” ³Ikanta ithonkatakero jiñaañaataiyakani, itziventaiyani, jotzimikapatziito-yetantakari irako irikaite, jotyaaantaiyakerini.

Ikinkithataiyini Otyaantajanori Chipre-ki

⁴Ikanta irotyaantanera Tasorentsinkantsi, jataiyanakeni Seleucia-ki, ari jotetaiyanakani iriyaatero Chipre-ki. ⁵Aatakoiyapaa-keni Salamina-ki. Jetapaakaro ikamantantapaakero iñaane Pava japatotapiintaiyani judío-payeeni. Arira jiyaatzitanakari eejatzi irirori Juan irampitakovaiteri. ⁶Jaathakiryaaanako othampishi, irojatzijareetantakari Pafos-ki. Ari jiñaakeri aparoni sheripiyari judío, thairi kamantantaneri jinatzi, ipaita Barjesús. ⁷Irika sheripiyari irapatziyane inatzi janta pinkathari Sergio Paulo. Iyotaneri inatzi irika pinkathari, ikaimakaantakeri Bernabé ipoña Saulo, tema ikovatzi inkemero iñaane Pava. ⁸Iro kantacha sheripiyarika paitachari iñaaneki griego Elimas, ikovavetaka irotzikatzikateri pinkathari eero ikempisantanta. ⁹Ikanta Saulo, ipaiyeetziri eejatzi Pablo, ipampoyaanakeri irika, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi, ¹⁰ikantanakeri: “iThairi! Kaariperori pinatzi. Itomi kamaari pinatzi. Pimanintakero kameethari. ¿Eeroma povashaantaajatairo potzitzikayetziro okaratzi tampatzikatzimotziriri Novinkatharite? ¹¹Iroñaaka irovaskanitaaveetemi, osamani pinkantya pimavityaakite.” Apathakerora ikantanaka, te irokichaatanai. Ikokovavaitzi akathavakotairine. ¹²Ikanta jiñaakerora pinkathari avisaintsiri, ikempisantanake. Ipampoyaaaminthatanakeri iñaaventayeetzirira Avinkatharite.

Areetaka Pablo ipoña Bernabé Antioquía-ki saikatsiri Pisidia-ki

¹³Ikanta ishitovanaira Pablo janta Pafos-ki itsipayetakari ikarataiyini

* 13.1: Irika “Herodes,” iriitakera pinkathariventantatsiri pairani Galilea-ki.

otetanaka iriyaatero Perge-ki saikatsiri janta Panfilia-ki. Iro kantacha Juan, te iroyaatanairi, piyanaka irirori Jerusalén-ki. ¹⁴Ikanta jareetaka Perge-ki avisanake pashineki nampitsi Antioquía saikatsiri janta Pisidia-ki. Ikanta janta, ikyeeyakeni japatotapiinta judío-payeeni kitaiteki jimakoryaantaitari, thointaiyapaakani. ¹⁵Aritakera ithonkaitakero iñaanayeetziro irosankinare Kamantantneriite, Ikantakaantaitane eejatzi, ikantake jevatakaantatsiri japatotapiintaita: “Iyekiite, kempitaka tzimatsi pinkanteri iroñaaka onkantya intharomentantayetyaari atzirriite.” ¹⁶Ipoña ikatziyanaka Pablo, jakovakotanake onkantya irimairerantayetyaari, ikantanake: “iShirampariite! iIsrael-mirinkaita! iMaaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathatairiri Pava!

¹⁷Iriitakera Pava iyoshiitakeriri pairani avaisatziite, Israel-mirinkaita. Iriitakera oshekyaaakeriri. Ipoña joñaakantakero ishintsinka itsiparyaakoventairira Egipto-ki. ¹⁸Ipoña ipiyathavaitakari Pava janta tsika te inampiitaro okaratzi 40 osarentsi. Iro kantacha Pava jamavetakero ipiyathayetakari. ¹⁹Ipoña japerotake Pava ikaratzi 7 isheninkamirinkatavakaa janta Canaán-ki, irootakera iipatsiteta-kaayetaariri avaisatziite. ²⁰Maaroni iroka noñaaventakemiri avisakera 450 osarentsi okaratzi osamanitake. Ipoña ipairyaakeneri jevariite amenakoyeterine, irojatzi jovekaraantantapaakarori Samuel-ni, kamantantneri. ²¹Iro kantamaitacha ikovavetaka aparoni ivinkathariteperotyari. Irootakera Pava ipairyaantakaniriri Saúl-ni, itomi Cis, isheninkamirinka Benjamín. Iriira pinkathariventakeriri okaratzi 40 osarentsi. ²²Iro kantacha Pava jovinkatharyaakeri Saúl-ni, jimpoyaantantaari David-ni. Tema iri David-ni jiñaaventake-ranki Pava, ikantzi:

Noñaakeri David itomi Isaí, onimotakena,
Iriitake materone irantero nokoviri naaka.

²³Ikanta itzimakera Jesús, icharinemirinkatakari David-ni. Iriitakera ishinetakeri Pava irotyaanteri irovavisaakoyetai aakaite Israel-mirinkaita. ²⁴Tekeratsitara impokeeta Jesús, ikinkithakotzitakari Juan-ni, ikantake: ‘Ontzimatyepimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Pava.’ ²⁵Ikanta Juan-ni jimonkaratzimatakero irantavaitane, ikantanake: ‘¿Piñaajaantakema naakatake irika? Tera naaka. Aña aatsikitakera noñaapinkathaperotzitari naaka, te aritajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.’

²⁶Iyekiite! iAbraham-mirinkaita! iMaaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathatairiri Pava! Aakatajaantakera jotyaantayetakai iroka Ñaantsi avisaakoyetantaiyaari. ²⁷Tema ikaratzi nampiyetarori Jerusalén-ki ipoña ijevarepayeeni, tera iriyotaiyavakerini Jesús, aña jiyakoventaiyakeri. Arira okanta kaari jiyotantaajavakaro imonkaratakaatyarora okaratzi josankinatakoyetakeri kamantantneriite, okantaveta japiipiitziivetakero iñaanatapiintziro japatotapiintaiyanira kitaiteriki jimakoryaantaitari. ²⁸Ipoña ikovakotakeri Pilato irovakaanteri Jesús, okantavetaka tekatsi inkenakaashitapaintya irirori. ²⁹Ikanta ithonkakero jantayetakero okaratzi jimonkaratakaayetakari josankinatakoyetakeriri pairani, jovatzikaryaa-kotakeri ipaikakotakeri, ikitatakeri. ³⁰Iro kantacha Pava joviriintairi. ³¹Arira jetanakero Jesús joñaakapanaatari ikaratzi tsipatakariri pairani ipoñaantakari Galilea-ki irojatzi Jerusalén-ki. Oshekira okaratzi kitaite joñaakapanaatari. Iriitajaantakera ñaaventayetairiri iroñaaka tsikarikapayeeni isaikayetzi atziri. ³²Irijatziitara noñaaventzitamiri

iroñaaka eerokaite, noñaaventzimirora Kameethari Ñaantsi tsika okantakota ishinetakeneriri Pava avaisatziite. ³³Arira jimonkaratakero Pava okaratzí ishineta-keneriri, tema joviriintairira Jesús joñaakayetairi aakaite, tema icharineete anaiyatziini. Irootakera osankinatakotachari Salmo-ki, okantzi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.*

³⁴Aritakera iñaaventzitakari Pava iroviriintairi Jesús, eero oshitzivaitanta ivatha. Ikantake iñaavaitake:

Ari nomonkaratakeneri David-ni okaratzí noshinetaajaantakeneriri.

³⁵Pashineki Salmo okoñaataakoperotzi iroka, okantzi:

Eerora pishinetziri oshitzivaite ivatha pitasorentsité.

³⁶Omaperora, kaarira David-ni oñaaventakote jaka, tema jañaavaitakaapaintziri Pava irika David-ni, ipoña imakoryaake, itsipataari ivaisatziite ikitayetaa, arira oshitzitairi ivatha. ³⁷Irooma ivatha irika joviriintairi Pava, tera iriñeero oshitzivaite ivatha irirori. ³⁸Iyekiiite, ontzimatyera piyotayetai eerokaite, iriira noñaaventzi Jesús, tema iri matairori ipeyakotaimiro piyaariperonka.

³⁹Eekerorika paakoveratyeeyaaro Ikantakaantane Moisés-ni, eerora ipeyakotaitzimiro piyaariperonka. Irooma aririka pinkempisantanairi Jesús, ari impeyakotaimiro irirori. ⁴⁰Paamaventaiyaani eerokaite, papeshitarokari josankinatakotakeri kamantantaniiriite, ikantake:

⁴¹Pinkemaiyeni manintzirori kyaaryoori,

Ari pinkitakitziitapainte, irojatzi pimpeyantakyaari.

Tema ontzimavetakya apaata ompaitya nantzimotaimiri, Eeromaita pikempisanziro, intzimavetakya ooñaarontemirone.”

⁴²Ikanta ishitovimatanaира Pablo japatotapiintaita, ikovakotaiyakerini kaari isheninkata, ikantziri: “Pimpiyeera pashineki kitaite jimakoryaantaitari, papiitero pinkinkithatakainaro iroka ñaantsi.” ⁴³Ikanta jiyaataiyeenira judío-payeeni eejatzi kaari isheninkata japatotaiyani, tzimatsira osheki oyaatanakeriri Pablo ipoña Bernabé. Ari ikaminaathayetakeri onkantya iroisokero-tantyaarori ikaminthaayetairira Pava.

⁴⁴Okanta areetapaa pashine kitaite jimakoryaantapiintaitari, ipiyotaiyakani osheki atziri inkempisantero iñaane Pava. ⁴⁵Iro kantacha jiñaakerira judío-payeeni ipiyotaiyapaakani atziriiite, ikisashiretaiyanakani, jetanakaro imaimanevaitanakeri Pablo, ithainkimavaitanakeri. ⁴⁶Tera intharovanake Pablo itsipatakari Bernabé, ikantakeri irirori: “Iro arivetachari netavakyaami nonkamantayetemiromi eerokaite iñaane Pava, tema judío pinayetzi. Irooma pimanintaiyakerora, eero piñeero irañaashiretakaayeetaimi. Irootakera nonkinkithatakaantyaariri iroñaaka kaari asheninkata. ⁴⁷Tema ari okanta jotyaaantakena Novinkatharite, ikantakena:

Eeroka nopairyaake pinkitainkatakoyetairi kaari pisheninkata, Ari onkantya piñaaventantaiyaaniriri avisakotaantsi.

Pothotyero maaroni kipatsi.”

⁴⁸Ikanta ikemaiyavakera kaari isheninkaveta, ikimoshiretaiyanakeni, ikantaiyanakeni: “Osheki okameethatataitzi iñaane Pinkathari.” Tema ithonka ikempisantai-

* 13.33: Kantakotachari jaka “Salmos,” irojatziira ikantayeetzitari “apitetanantsiri.” Tema panthaantsi onayetatzí ikantayeetziri Salmos. Oshekira onatzi, iroora apitetanantsiri josankinayeetakeri pairani iroka.

yeeni ikaratzi jiyoshiiyetakari irañaashi-reyetai. ⁴⁹Ithonka ikinkithatakoyeetana-kero iñaane Avinkatharite nampitsipayee-niki. ⁵⁰Iro kantacha judío-payeeni, ikinkithavaitakaake iriiperoriite jevatakaantatsiri nampitsiki, tsinaneete ñaapinkathataaro, tsipatapiintavetakari judío-payeeni japatotaiyani, jiminthata-kaakari impatzimaminthateri Pablo ipoña Bernabé, jomishitovairi inampitsitekira. ⁵¹Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé jotekanairo iipatsikiite onkantya iriyotan-tayeetyaari te inkempisantaiteri Pava janta. Ari jiyaataiyanake pashineki nampitsi Iconio-ki. ⁵²Iro kantacha kimoshire ikantaiyakani iriyotaaneete, inampishiretziitantanakari Tasorentsins-kantsi.

**Jiyaatake Pablo itsipatakari
Bernabé Iconio-ki**

14 ¹Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé, ikyeeyekani japatota-piintaiyani judío janta Iconio-ki. Ikinkithatakaapaakeri, ari ikempisantai-yanake osheki judío-payeeni ipoña kaari isheninkata. ²Iro kantamaitacha, tzimaye-tatsi kisoshireri judío, ikaminaakeri kaari isheninkata irimaimaneteri kempisanta-kaantapaintsiri. ³Irootakera, isaikanta-paakari osamani janta. Eekero jiñaaven-tanakitziri Avinkatharite te intharovai-yeni. Itasonkaventakaayetakari, ari okanta jiyoyeetantari omaperotatya iñaaventziro iyaminthaanka Avinkatharite. ⁴Iro kantacha jimaimanetavakaa-naka ikaratzi nampitarori janta. Tzimatsi aapatziyanakariri judío-payeeni, tzimatsi pashinepayeeni aapatziyanakariri Otyaantajanoriite. ⁵Ipoñaashitaka judío-payeeni itsipayetakari kaari isheninkata, ikinkithavaitakaakeri jevariite irovasankitaavaiteri impoña

intsitokakaantantyaari mapi. ⁶Iro kantacha iriroriite, jiyotake okaratzi irantaiteri, shiyaka ikenaiyake Listra-ki ipoña Derbe-ki, iro nampitsiite saikayeta-tsiri janta Licaonia-ki. Ipoña jiyaayeta-nake eejatzi pashineki nampitsi okaratzi tzimayetatsiri janta. ⁷Ari ikinkithayeta-kero eejatzi Kameethari Ñaantsi janta.

Itsitokaveetakari Pablo Listra-ki

⁸Okanta janta Listra-ki tzimatsi aparoni shirampari kisoporokiri, te iraniivaitanete, tema ari ikantatya ovakera itzimapaake. Ari ithointaka irika shirampari, ⁹ikempisantziri Pablo. Ipoñaashitaka Pablo ipampoyaanakeri shiramparika, jiyotakeri osheki javentaashiretziivaitaka, kantatsi irovashinchagairi. ¹⁰Iñaanatanakeri shintsini, ikantanakeri: “iPinkatziye, pintampatzikatero piitzi!” Apathakerora jimitaanaka shiramparika katziyanaka, aniitanai. ¹¹Ikanta iñeetakeri jantakeri Pablo, ikaimaiyanakeni atziriite iñaaneki Licaonia-satzi, ikantaiyini: “iJaniiryiimo-yetakai pava joshiyakari atzirivé!” ¹²Ikempitakaanakari Bernabé iriimi ivavane paitachari “Júpiter,” iriima Pablo ikempitakaanakari iriimi ivavane paitachari “Mercurio,” tema iriitakera ñaavaitatsi. ¹³Ikanta iromperatasorentsise Júpiter, saikatsiri itasorentsipankote tsika ikyaapiintaitziro nampitsiki, jamake ipirapayeeni, inchatyapayeeni. Itsipayetakari atziriite ikovavetaiyani iriñaapinkathateri Otyaantajanoriite, irovamayeneri ipiraite, impometeneri. ¹⁴Iro kantacha Bernabé itsipatakari Pablo jiyotake irirori ikoviri irantaiyeri, isaperyaanakero iithaare, josatekantanakari atziriite, ikaimanake, ¹⁵ikantzi: “¿Opaitama pantantyaarori iroka? Atziri nonayetatzinaaka, ari nokempitami eerokaite. Irootakera nopokantakari nonkamantaye-

* 14.13: Kantakotachari jaka “ipirapayeeni,” iriira toro-payeeni.

taimi povashaantayetairo pametashita-piintakari. Aña ontzimatyepinkempisantairi Pava Kañaanetsiri, ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi maaroite tzimayentantari. ¹⁶Irijatzira shineyetakerriri pairani pivaisatziite jantapiintayentakarori inevetashiyetari iriroriite. ¹⁷Iro kantamaitacha tera iromanapithapero-tyaari onkantya eero jiyotantaajata añaatsira irirori. Tema iri Pava neshinonkatapiintakari aakaite, jovyariiro inkane, okithoyetantari avankirepayeeni, iri payetairori maaroni ovayetari, ari okanta akimoshireyetantari.” ¹⁸Okantavetaka ikantayevetakari atziriite iroka, osheki opomerentsitaka irovashaantakaantyaariri irovamayeneri ipirapayeeni impometeneri.

¹⁹Ariya jareetayapaakani judío poñeenchari Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaayetapaakeri atziriite. Irootake itsitokantavetakariri Pablo. Jinoshikanakeri jookakeri nampitsithapiki, iñaajaantake aritake jovamaakeri. ²⁰Ipoña iriyotaaneete Pablo japatoventapaakari, ari ipiriintanaari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitaitamanake jatake Derbe-ki itsipatanaari Bernabé. ²¹Ikanta ikamantantapaakero Kameethari Ñaantsi janta Derbe-ki, ikempisantakaake osheki atziri. Ipoñaashitaka ipiyaaro Listra-ki, Iconio-ki irojatzi Antioquía-ki. ²²Ari ikinkithatakaayetanairi iriyotaaneete, ikaminaayetanairi onkantya iroisokeroyetantyaariri javentaashireyetanakari, ikantayetziri: “Ontzimatyeeera añeero osheki ankemaantsivaityaari onkantya ankyaantaiyaari tsika ipinkathariventantai Pava.” ²³Jiyoyaanaake tsikarika ikaratzi antarikonaiite jevaterine kempisantzinkariite tsikarika japotapiintaiyani. Ipoña jiñaañaatakoventakeri, itziventayetakari, ikantapiintake: “Novinkatharite, paamakoventaiyaari irikaite aventaayetanaamiri.”

Piyaa janta Antioquía-ki saikatsiri Siria-ki

²⁴Ipoña ikenapairo Pablo janta Pisidia-ki, irojatzi Panfilia-ki. ²⁵Ikinkithatakaantanake janta Perge-ki, ipoña javisanake irojatzi janta Atalia-ki. ²⁶Arira jotetanaa irojatzi Antioquía-ki, tsika janta jiyoyeetakeriranki iriyaatantyaari inkamantantero okantakota ikaminthaantai Pava. Irootakera jimonkaratakeri iroñaaka jantayetakero. ²⁷Ikanta jareetaa Antioquía-ki, japatoyetapairi kempisantzinkariite, ikamantapairi okaratzi jantakaayetakeriri Pava, tsika ikanta Avinkatharite javentaashiretakaayetaari kaari isheninkata. ²⁸Ari isaikapairi Pablo itsipatakari Bernabé itsipayetapaari iriyotaaneete.

Japatoyeeta Jerusalén-ki

15 ¹Ipoña jareeyetaka Antioquía-ki, tsikarika ikaratzi shirampariite ipoñaayetakero Judea-ki, jiyotaantayeta-
paake, ikantantapaake: “Iyekiite, eerorika pimonkarayetziro Ikantakaantane Moisés-ni, pintomeshitaanitaiya, eerora pavisakoshireyetai.” ²Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé osheki iñaanaminthatakeri irikaite areetapainchari. Irootakera ikovayeetantakari irotyaantaiteri Pablo, Bernabé ipoña pashinepayeeni, iriyaate Jerusalén-ki iriñeeri Otyaantajanoriite ipoña antarikonaiite, inkinkithavaitakotero kantainchari. ³Ipoña jotyaaantakeri ikenanake Fenicia-ki irojatzi Samaria-ki, ikamantantayetanake tsika ikantayetaa ikempisantayetai kaari isheninkata. Ikimoshiretaiyanakeni iyekiite ikemavakera. ⁴Ipoña jareetaiyakani Jerusalén-ki. Kameethara jaavakeri kempisantzinkariite, Otyaantajanoriite ipoña antarikonaiite. Ikamantapaakeri iriroriite jantakaayetakeriri Pava. ⁵Iro kantacha tsikarika ikaratzi Fariseo-payeeni kempisantaatsiri,

ikatziyanaka iriroriite, ikantanake: “Ikaratzi kempisantayetaatsiri kaari asheninkata, okovaperotatyta imonkarayetairo Ikantakaantane Moisés-ni, intomeshtaananitaiya.”

⁶Arira japatoiyakani Otyaantajanoriite itsipayetakari antarikonaite iriñaanatako-tero tsika okantakota iroka. ⁷Ikanta osamanitake jiñaanatavakaaventakaro, ikatziyanaka Pedro, ikantanake: “Iyekiiite, pinkinkishiretaiyeroni eerokaite tzimatsi jantzimotayetakairi Pava pairani. Jotyaantakena naaka nokinkithatakaayetairi Kameethari Ñaantsi kaari asheninkata, ari okanta ikempisantantayetaari iriroriite. ⁸Tema Pava jiyotake tsika ikanta ishireki, ari joñaakayetarori ikovi irirori inampishiretantayetaiyaari Tasorensinkantsi kaari asheninkata ikempitaayetakairanki aakaite. ⁹Tema jaakameethatairi Pava irikaite ikempitakaira eejatzi aakaite, joitentashireyetairi javentaashiretaarira. ¹⁰¿Aritatsima piñaantavaityaari iroñaaka Pava? ¿Opaitama piñaatenatakaantavaityaari ayotaane? Tema pishintsiventavaitakeri irimonkarayero kaari aavyaajatzii aakaite, kaari iravaaajate eejatzi avaisatziite. ¹¹Irootakera iyaminthaanka Avinkatharite Jesús ovavisaakoshireyetairi aakaite. Arira inkempitziyetaiyaari eejatzi iriroriite.”

¹²Ari jimairetaiyanakeni maaroiiteni, ikempisantanakeri Bernabé ipoña Pablo ikinkithatakotziro okaratzi jantakaayeta-keriri Pava janta pashinesatziki atziriite, itasonkaventakaayetakari. ¹³Ikanta ithonkakero ikamantantake, ikantanake Jacobo: “Iyekiiite, pinkempisantavakena: ¹⁴Ikamantakairo Simón tsika ikanta Pava jetantanakarori jiyoyaayetake pashinesatzi atziriite, onkantya inkempisantantaiyaariri, impairyayetairi. ¹⁵Arira omonkaratari iroñaaka josankinatakotakeri pairani kamantantaniite, ikantake:

¹⁶Aririka onkaratapaake iroka, ari nompiye.

Novatziyeero ipanko David tyagaintsiri.

Nompinkatharitakairi incharinetyaari ari inkempitaiyaari tsika ikanta irirori nopinkatharitakaakeri.

¹⁷Ari onkantya inkokovatantyaanari pashinesatzi atziri, inkantayetaina: ‘Novinkatharite,’

Ari onkantya nashiyetantaiyaariri kaari pisheninkata, impairyayeta-
tainara.

¹⁸Arira ikantake jiñaavaitake Avinkatharite, oñaakantzirori ikinkishire-
tziitakari ovakeraini etantanakara-
rori.

¹⁹Irootakera nonkantantyaari naaka, eero aritzi añaakaayetyaari kaari asheninkata ikaratzi kempisantayetairiri Pava.

²⁰Intaani otyaanteneri osankinarentsi ashintsiventero eero jovayentantari vathatsi jashitakaitariri ivanetashiyee-
tari, eero jimayempivaiyetanta, eero jovakoyetantaro iriraane piratsipayeeni.

²¹Tema irooyetake iroka irosankinarenini Moisés iñaaventakoyetapiintaitziri tsikarikapayeeni japatotapiintayetara judío kitaiteriki jimakoryaantaitari. Irootake jetanakari pairani. Irootakera irovashaantantyaarori irokapayeeni eero ikantzimoshiretakaantari asheninkapayeeni.”

²²Ikanta Otyaantajanoriite ipoña antarikonaite, itsipayetakari kempisanzin-kariite, jiyoyaake irotyaanteri Antioquia-ki intsipatyari Pablo ipoña Bernabé. Jirika ikaratzi jiyoyaakeri: Judas itzimi ipaiyeetziri eejatzi Barsabás, ipoña Silas. Iriiyetakera jevatakaayetakeriri iyekiite janta. ²³Iriiyetakera aanakerone osankinarentsi. Jiroka okantzi osankinata: “Iyekiiite, naakaite Otyaantajanoriite, antarikonaite. Novethataiyami eerokaite kaari noshenin-kamirinkata nampiyetarori Antioquia-ki,

Siria, ipoña Cilicia-ki. ²⁴Niyotaiyake tzmatsi poñaayetanainchari jaka, iri oñaashirenkakemiri janta, ikovi pimonkarayetairo Ikantakaantaitane, pintomeshitaanitaiya. Kaarira notyaantane naakaite. ²⁵Irootakera nokinkithavaitantakari jaka, ari niyoyaake tsika ikaratzi akarataiyirini, onkantya iriyaatantyaari iriñeemi intsipatanakyaari etakokitane Pablo ipoña Bernabé. ²⁶Iriiyetakera apeshiventakariri Avinkatharite Jesucristo. ²⁷Jirika notyaantakemiri iroñaaka: Judas ipoña Silas. Iriiate kinkithavaitakaapaakemineri janta inkamantapaakemiro maaroni iroka. ²⁸Tera arite noñaakaavaiyaami eerokaite, tema iro kameethatzimotakeriri Tasorentsinkantsi, eejatzi naakaite. Aña intaani pimayetanairo okaratzi kovajaantachari. Jirokara: ²⁹Eerora povayetari vathatsi jashitakaitariri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaitzi. Aririka pimonkarayetanakero iroka, kameethatake. Ari okaratzi.”

³⁰Ikanta jotyaaantaitakeri, jatake Antioquía-ki. Ari japatotapaakeri kempisantzinkariite, ipapaakeri osankinarentsi. ³¹Ikanta jiñaanatavakero, ikimoshiretziitaiyanakeni. ³²Tema kamantanerira jinayetzi Judas ipoña Silas, itharomentakaapaakari iyekiite iroisokerotyaaari Pava, ikinkithavaitakaapaakerira. ³³Okanta osamanitakera isaikimovaitakeri kameetha, jotyaaantairi tsika ipoñaakaro pairani. ³⁴Iro kantacha Silas okameethatzimotakeri irirori irisaikanake. ³⁵Eejatzi Pablo itsipatakari Bernabé irojatzzi isaikanake iriroriite Antioquía-ki, ikarayetakeri osheki pashinepayeeni, eekerora jiyotaantanakitzzi, ikamantantziro iñaane Avinkatharite.

**Pablo itsiparyaaari Bernabé,
japiitakero jiyaatzi ikinkithatzi**

³⁶Ikanta osamanitake, ikantairi Pablo irika Bernabé: “Thame apiitero areetyaari

inampiiteki iyekiite tsika akamantantakero iñaane Avinkatharite. Amenairi tsika ikantayeta.” ³⁷Ari ikovavetaka Bernabé iraanakerimi Juan, ipaiyeetzitari eejatzi Marcos. ³⁸Iro kantacha te onimoteri Pablo iraanairi, tema Marcos jookaventakeri janta Panfilia-ki, te irothotyeeero intsipatyaari tsika ikenayetake ikinkithatakaanzi. ³⁹Arira iñaanaminthatavakaiyakani. Aripaitera itsiparyaavakaanakari. Jaanakeri Bernabé irika Marcos, otetanaka ikenanake Chipre-ki. ⁴⁰Iriima Pablo, jiyoyaakeri Silas. Ipoña jiñaañaatakotavakeri iyekiite, ikantaiyini: “Novinkatharite, naventaami eeroka, aritake pinkaminthaakeri irika.” Ari jiyaaatayanakeni. ⁴¹Ikanta ikenanake Siria-ki, ipoña Cilicia-ki, iminhashiretakaayetakari ikaratzi kempisantayetaatsiri.

Timoteo itsipatari Pablo ipoña Silas

16 ¹Ikanta jareetaka Pablo janta Derbe-ki itsipatakari Silas irojatzzi jareetantakari Listra-ki. Arira jiñaake aparoni iriyotaane Avinkatharite ipaita Timoteo, otomi judío kempisantatsiri, griego-thari jirintari. ²Ikanta irika Timoteo kameetha iñaaventaiyirini kempisantzinkariite nampitarori Listra-ki eejatzi Iconio-ki. ³Ari ikovakeri Pablo inkarateri Timoteo. Iro kantacha jetavakari itomeshitaanitakeri onkantya eero ikisavaitanta judío-payeeni nampitarori janta, tema jiyotaiyini maaroitene griego-thari jinatzzi jirintari Timoteo. ⁴Ikanta ikenayetanakera nampitsiiteki, ikamantayetanakeri kempisantzinkariite imonkarayetairo josankinatakakeriranki Otyaantajanoriite itsipatakari antarikonaite janta Jerusalén-ki. ⁵Ari okanta ikyaryooyetananakari kempisantzinkariite javentaayetanaka, eekero jiyaaatanakitzzi kitaiteriki joshekiperotanake. Jomishimpyaakeri Pablo aparoni Macedonia-satzi.

⁶Ikanta Pablo joshinampitanakero Frigia ipoña Galacia, tema te ishinetairi Tasorensinkantsi inkinkithatakaante janta Asia-ki. ⁷Irojatzira jareetantakari Misia-ki. Ari ikinkishirevetakari iriyaatero Bitinia-ki, iro kantacha te ishinetairi Itasorenka Jesús. ⁸Avisanake janta Misia-ki, oirinkaiyapaakani nampitsiki Troas. ⁹Arira janta jimishivaitakeri Pablo tsireniki, jimishitake aparoni Macedonia-satzi, ikantziri: “Pareetyaana nonampiki, pinkaminthaayetaina naakaite.” ¹⁰Ikanta jimishivaitakera Pablo, arira novetsikaiyanakani niyaataiyeni Macedonia-ki, tema niyotanake iriira Pava kaimashireyetakenari janta noñaaventero Kameethari Ñaantsi.

Jashitakoyetakeri Filipos-ki

¹¹Ari notetaiyanakani Troas-ki, apatziro novanakero niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitaitamanake irojatzi naatakotantapaakari nampitsiki Neápolis. ¹²Ipoña navisanake irojatzi Filipos-ki, inampiyetarora poñaayetainchari Roma-ki, otzinkami nampitsi onatzi janta Macedonia-ki. Ari nosaikavaitapaakeri janta. ¹³Okanta aparoni kitaite jimakoryaantapiintari judío-payeeni, niyaatake jiñaathapyaaiki, tema nokinkishiretaiyakani ari iñaañaatapiintaiyani. Ari noñaapaakeri tsinane apatotaiyakani, nothointaiyapaakani noñaaventziniro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴Okanta aparoni tsinane apatotainchari opaita Lidia, opoñaaro iroori nampitsiki Tiatura. Opoki iyomparivaita manthakintsi jonkeromaiyetatsiri. Tema oñaapinkathatapiintakeri Pava iroka tsinane, okemaminthatakeri ikinkithatzi Pablo, jiminthashiretakaanakero Avinkatharite. ¹⁵Oviinkataka, otsipatakari ikaratzi saikavankotziro. Ipoñaashitaka okantaiyanakena: “Piyotzirika eerokaite nokyaryooventairi Avinkatharite, pimpokaiyemi pimaye

nopankoki.” Ari nomataiyakeroni, tema irootake shintsiventakenari.

¹⁶Ipoñaashitaka aparoni kitaite, niyaataiyini noñaañaate, nomonthaaka aparoni evankaro otzikataaro. Jaakashiretzirora peyari, jiyotakaayetziro opaitarika avishimoterine atziri. Irootakera ipinayeetantari osheki onampitarori.

¹⁷Iroka evankaro etanakaro oyaatanakeri Pablo, oyaataiyanakena eejatzi naakaite, okantzi okaimi: “Irika shirampariite inampire jinatzi Pava Jenokisatzi, iriitakera kamantemirone eerokaite pavisakoshiretantaiyaari!” ¹⁸Ari okantapiintatya iroka kitaiteriki, irojatzii ovatsimashiretantakariri Pablo, ipithokashitanakaro, jiñaanatanakeri peyari aakashiretakerori, ikantziri: “Piyaapithatairo evankaroka, iri Jesucristo matakaimirone nopairyakerira.” Apathakero ikantanaka peyari jiyaapithatairo.

¹⁹Ikanta jiñaakero omperatarori, jiyotanake eerora jaantaaro osheki kireeki. Joirikakeri Pablo itsipataakeri Silas, jaanakeri jevariiteki, irojatzii janta ipiyotzimentapiintantayeeta. ²⁰Ikantapaakeri amenakotaneriite: “Irikaite judío jinatzi. Ichapishiryaayetakeri atziriite jaka anampiki, ²¹jiyotaaetakeri kaari ashineyetzi irantayeetero, tema asheninkamirinkaithe inayetatzii Roma-satzi.”

²²Arira ipithokashitaitanakariri Pablo ipoña Silas, ikantake amenakotaneriite: “Pisapokayeteri, pimpasavaitei.”

²³Aritakera ipasavaitekeri osheki, jashitakotakaantakeri. Ikantanake: “Paamaakoventaperotatyeyearira.”

²⁴Ikemakera aamaakoventaneri ikantaitakeri, jominkyaaaperotakeri inthomointa, javikiitantakari inchakota.

²⁵Okanta niyankiite tsireni, jiñaañaatzii ipoña ipanthagaiyini Pablo itsipatakari Silas, kemaiyatsini pashine ashitakotaari.

²⁶Omapokashitanaka onikanaka, eevokaapaakero jashitakoitakeri. Apathakero

ashitaryaayetana ashitakorontsi, javitaryaakovaishitanaka ashitakotaari ithatakovheetantakari ashirotha. ²⁷Ipoña ikakitanake aamaakotentaneri, jiñaatziro ashitaryaaka jashitakoveetakeri, ari jinoshikanakero irovathaamento ikovi irosataiya, jiñaajaantake shiyayetaka ashitakotaariite. ²⁸Iro kantacha Pablo ikaimitakotanakeri, ikantziri: “Iero povashinonkaavaitashita, eenirotatsi nosaikaiyini maaroitene jaka!” ²⁹Ipoñaashitaka irika aamaakotaneri ikaimatakaantake ootamentotsi, ishiyaperothanakitya ikyapaake, okavaitanaka itharovanakera, jotypeerovashitapaakari Pablo ipoña Silas. ³⁰Ipoña jomishitovanakeri, josampitakeri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Ipaitema nanteri naaka navisakoshiretantaiyaari?” ³¹Ikantanakeri irirori: “Pinkempisantaiiri Pinkathari Jesús, aritake pavisakoshiretai eeroka eejatzi ikaratzi saikavankotzimiri.” ³²Jiñaaventanakeri tsika ikantakota Avinkatharite eejatzi ikaratzi saikavankotakeriri. ³³Ipoñaanaka eeniro niyankiite tsireni irika aamaakotaneneri ikivanakeneri jaavyaavaitakerira ipasayeetakeri. Ipoña joviinkaayetaka irika itsipayetakari isheninkamirinkatari. ³⁴Ari jaanakeri ipankoki, ipapaakeri irovareite. Kimoshirera ikantanaka irika ikempisantaiirira Pava itsipayetaari ikaratzi saikavankotakeriri. ³⁵Okanta okitaitamanake, irikaite amenakotaneriite ikantakaantakeri aamaakotaneneri, ikantake: “Pomishitovakaantairi irikaite.” ³⁶Ipoña aamaakotaneneri, ikantakeri Pablo: “Ikantakaanakena amenakotaneriite nomishitovayetaimi. Kantatsi iroñaaka piyaatayetai kameetha.” ³⁷Iro kantacha Pablo ikantanake irirori: “Irosankinatakotajaanana Roma-satzi nonatzi naaka, iro kantacha ipasavaitakena janta ipiyotzi-mentapiintaitanta, te iramenavakero

tzimatsirika nokenakaashitane. Jashitakotakaanakena. ¿Iroñaakama ikovi iromanakaiyaana iromishitovayetaina? iTe nonkovero! Pinkanteri impokajaantanake irirori iromishitovayetaina.” ³⁸Ikanta irika aamaakotaneneri, ikamantakeri amenakotaneriite. Ikemavakera irosankinatakotane inatzi Roma-satzi, iniroitera itharovaiyanakeni. ³⁹Jatanake amenakotaneriite, ikantapaakeri Pablo ipoña Silas: “Pimpeyakotaina novasankitaakaanavaitakemi.” Ari jomishitovakaantairi, ikantavairi: “Piyaataiyaami.” ⁴⁰Ari jiyaataiyeeni opankoki Lidia. Ikinkithatakaayetanairi kempisantzinkariite, itharomentashiretakaayetanairi, jataiyeeni.

Imaimanetaitantake Tesalónica-ki

17 ¹Ikanta jareetantayetara Pablo ipoña Silas ikenayetanake Anfípolis-ki, Apolonia-ki irojatzi jareentanakeri Tesalónica-ki, ari otzimiri janta japatotapiintaiyani judío-payeeni. ²Tema iro jametapiintakari Pablo aririka irareetya pashineki nampitsi, ikyaaapiintzi tsikarika japatotapiinta judío-payeeni, ikinkithatzi. Irootakera jimatapaakeri iroñaaka. Ipoña japiitairo pashineki kitaite jimakoryaantaitari, japiitairo eejatzi. Ari iñaanaminthatapiintakeriri judío. ³Jookoyetatziiinirira Osankinajano-rentsiki tsika iñaaventakota Cristo inkamimotante, impoñaashitakya irañagai eejatzi. Ikantayetziri: “Irika Jesús noñaaventakemiri, iriitakera Cristo.” ⁴Arira ikempisantanakeri tsika ikaratzi judío, ikempiyanakari Pablo ipoña Silas. Ikempisantaiyanake eejatzi osheki griego-thatsiri ñaapinkathatasorentsitaneri, ari okempitzitakari eejatzi ñaapinkathataaro tsinaneete. ⁵Iro kantacha judío-payeeni kaari kempisantsine, te onimoshiretanakeri. Japatotake kaariperoshiriite. Jotyaaantakeri

irimaimanetante nampitsiki. Jimaimane-vankotakeri eejatzi Jasón, ikokovatziri Pablo ipoña Silas. ⁶Tera iriñaashityaari janta, jinoshikanakeri Jasón itsipataaye-tanakeri pashine kempisantzinkariite, jaanakeri isaikira jevatakaantzirori nampitsi, ikantaiyapaakeni: “iTzimatsira shirampariite ochapishiryaaantaisiri nampitsiite, pokake iroñaaka jaka. ⁷Jirika Jasón omisaikavakeriri ipankoki! Ithainkayetakerora irikaite ikantakaan-tane pinkatharitatsiri Roma-ki, ikantaiya-keni: ‘Tzimatsi pashine pinkathari, ipaita Jesús.’” ⁸Ikanta ikemayeetavakero iroka, te onimotaiyanakeri atzirite eejatzi jevariite. ⁹Ikovakoyeetakerira Jasón impinaventya itsipayetakari pashinepa-yeeni, ari onkantya irapakaantayeeta-paintyaariri.

Jatake Pablo ipoña Silas Berea-ki

¹⁰Ikanta kempisantzinkariite, jotyaan-tairi tsirenipaite Pablo ipoña Silas, iriyaatai Berea-ki. Ikanta jareetaiyakani janta, jataiyakeni japatotapiintaiyani judío. ¹¹Irikaite judío, nethaantaneri jinayetayini te inkempityaari Tesalónica-satzi, kameethara ikempisan-tavakero ñaantsi. Jaakoventanakaro kitaiteriki jiñaanatanakero Osankinajano-rentsi iriñaantyaarori omaperotatyaarika ikamantayeetziriri. ¹²Osheki judío-payeeni kempisantanaintsiri, ari ikempitzitakari eejatzi griego-thatatsiri ñaapinkathataari, eejatzi tsinaneete. ¹³Iro kantacha judío-payeeni nampitarori Tesalónica-ki, ikemakotakeri ikinkithata-kaantatzi Pablo janta Berea-ki, pokaiya-

nakeni, imaimaneminthavaitapaakeri atzirite. ¹⁴Iro kantacha kempisantzinka-riite apathakerora jaanakeri Pablo inkaarethhapyaaiki. Iriima Silas ipoña Timoteo ari isaikanake irirori. ¹⁵Ipoña javisakaitanakeri Pablo irojatzji jareetan-takari Atenas-ki. Ikanta ipiyeeyaani Berea-ki, ikantapairi Silas ipoña Timoteo: “Ikaimakaantaimi Pablo, piyaatai thaankiperoini.”

Isaiki Pablo Atenas-ki

¹⁶Ikanta Pablo joyaaventari Atenas-ki Silas ipoña Timoteo, osheki oñaashiren-kakeri irirori iñaayetziri Atenas-satzi iñaapinkathatziri oshiyakaantsipayeeni. ^{*} ¹⁷Irootakera ikinkithavaitakaantakariri judío-payeeni, eejatzi pashinepayeeni ñaapinkathatasorentsitaneri janta japatotapiintaiyani. Oshekira ikinkitha-vaitakaapiintake eejatzi kitaiteriki tsikarika ipiyotapiintaiyani atzirite janta nampitsiki. ¹⁸Iñaanaminthayetziri eejatzi iyotaneriite janta nampitsiki. Tzimatsi kantayetatsiri: “¿Ipaitamatsita jiñaaven-tziri irika kiñaaneri?” Ikantayini pashine: “Kempitaka jiñaaventatzi pashinetatsiri pava.” Iro ikantayetantakari tema Pablo ikamantantatziro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, ipoña jañaantaari eejatzi. ^{*} ¹⁹Ipoña jomiyaanakeri otzishiki paitachari “Areópago,” tsika japatotapiin-taiyani. Josampitakeri: “Intsityaa piñaaventenaro ovakeratatsiri piyotaan-tziri jaka nonampiki. ²⁰Tema piñaaventa-kenaro eeroka kaari nokemapiintaiyani. Nokovaiyini niyote opaita kantakota-chari.” ²¹(Tema okaratzi itzimaventziri

* 17.16: Iroka nampitsi Atenas otzinkami onatzi nampitsi, ari inampitarori osheki iyotaneriite Griego-thayetatsiri. * 17.18: Ipaiyeetziri jaka “iyotaneriite,” iriyetakeri kempisantayetzirori okaratzi jiyotaantayetziri paitachari “Epicuro,” ikantzi: “Iro kovaperotachari ankimoshirevaite.” Tzimatsi eejatzi pashine ipaiyeetziri jaka “iyotaneriite,” ipaita “Stoa-satziite.” Ikempisantaiyironi iriroriite okaratzi jiyotaantakeri pairani paitachari “Zenón,” ikantake: “Ontzimatyee añaakoperotanetya.” Iroora ipaiyetantari “Stoa-satziite,” tema japatotapiintaiyani janta ipaiyetziro iñaaneki iriroriite “Stoa,” ovaankiityaantsi onatzi, pothoporoki ikantayetziro.

Atenas-satziite ipoña areetzinkariite janta, ikempisantayetziro ovakerayeta-siriri ñaantsi, irovaakimaityaaro.)

²²Ikatziyanaka Pablo ipiyotzimentaita-kari, ikantanake: “Atenas-satziite, noñaakemi naaka, tzimatsi osheki pivavaneyetari, piñaapinkathatapiintayetakeri. ²³Nokenayetzira pinampiki, noñaayetakero pipomepirinimento. Tzimatsi aparoni josankinataka, okantzi: ‘PAVA KAARI JIYOYEETZI.’ Irijatzitara noñaaventakotzimiri naaka. ²⁴Iriira ovetsikakerori kipatsi ipoña maaroiteni ikaratzi tzimantayetarori, iriijatzii Pinkathariventzirori inkite eejatzii kipatsi. Te isaikantaro tasorentsipanko irovetsikane atzirriite. ²⁵Te inkovityeero irirori irovetsikayeeteneri tsikarika ompaitya. Tema iriitake añaakaayetairi maaroni aakaite, irijatzii ovineenkatakaayetairi, ipayetairo maaroni tsikarika opaiyetarika. ²⁶Iriitake ovetsikakerori etarori shirampari, joshkeyaakeri, joivaraakeri irinampitanyaro maaroni kipatsiki. Ipampithashiretzitaka tsikarika onkarate osamanite irinampiyetyaaro tsikarikapayeeni. ²⁷Iroora jantantayetakarori iroka, onkantya inkokovayeetantaiyaariri. Kempivaitakami impapampivaitatyeemi ikokovayeetzirira. Ari iriñaayetairi. Tema te intaina isaiki Pava ari itsipayetai maaroni aakaite. ²⁸Tema iri añaakaayetairi iroñaaka, ishevatakaayetai, iri tzimakaayetairi. Irojatzira ikantayetzitari pisheninkaite eeroka, kinkitharyaantzi, ikantake: ‘Jashiyetai Pava.’ ²⁹Tema jashiyetai Pava, te arite ankinkishiretakovaityaari ari ikempitari oshiyakaantsi irovetsikane atzirriite, jovetsikayetzirira oro, kireeki, mapi. ³⁰Tema pairani osheki jamavetakero Pava okaratzi jantashivaitakari imasontzinkakiini. Iro kantacha iroñaaka ikantayetairi maaroni tsikarika-payeeni inampiyetarori, ikantairi: ‘Povashaantairo kaariperori pametashiye-

tari.’ ³¹Tema Pava aritakera jiyoshiitake aparoni shirampari, iriitakera irotyaantairi iramenakoyetairo okaratzi antayetakeri. Aritakera jiyotajaantakero irirori Pava tsikapaiterika irimatairo. Tema joñaakantakeri shiramparika joviiriintairira ikamavetaka.”

³²Ikanta ikemavakera iñaaventakeri kaminkari ipiriintaa, ishirontaventaiyana-kari. Tzimamaitacha pashine kantanakeriri: “Ari apiitero apaata nonkememi piñaaventero iroka.” ³³Jiyaapithatanairi Pablo. ³⁴Iro kantacha joyaatanakeri tsikarika ikaratzi, kempisantayetai irirori. Jirika ikaratzi kempisantaatsiriri Dionisio, irijatzira aparoni karavetariri ipiyotapiinta Areópago-ki. Ipoñaapaaka aparoni tsinane paitachari Dámaris, tzimayetatsi pashine.

Areetaka Pablo Corinto-ki

18 ¹Ikanta okaratapaake iroka, ishitovanake Pablo janta Atenas-ki, jatake Corinto-ki. ²Arira iñaakeri aparoni judío paitachari Aquila, Ponto-satzi jinatzi irika. Irovakera jareetaka Aquila itsipatakaro iina Priscila ipoñaakaro Italia-ki, tema pinkathari Claudio ikantakaantake janta Roma-ki irishitovayete maaroni judío-payeeni. Jatake Pablo jareetari Aquila. ³Ari isaikapaake Pablo intsipatyaari. Tema okaratzi jantavaitapiintakeri irika, ishirikayetziro tontamaitatsiriri manthakintsi, impankoyeetyaaro. Irojatzira jantavaitzitari pairani Pablo irirori. ⁴Arira ikantapiintatya Pablo jiyaatzi japatotapiintaita kitaiteriki jimakoryaantaitari, ikinkithatakaantayetake onkantya inkitsirinkantyaariri judío-payeeni inkempisantakaayetairi, eejatzii griego-thatsiriri.

⁵Ikanta Silas ipoña Timoteo areetaiypaakani ipoñagaaro Macedonia-ki. Arira jaakovenanakaro Pablo ikinkithatakaan-

tanake. Ikantayetakeri judío-payeeni: “Irika Jesús, Cristo jinatzi.” ⁶Iro kantacha te onimoteri judío-payeeni, ikisaneentana, ikaviyavaitanakeri. Ari jotekanairo iithaare Pablo onkantya iriyotayeetan-yaari te inkempisantaiyerine, ikantana-keri: “Eerokayetakera kantashityaarone pimpeyashitantaiyaari, tera naaka kantashityaarone. Iroñaaka nompithokashityaari kaari asheninkata.” ⁷Shitovana-ke japatotapiintaita. Jatake ipankoki aparoni shirampari paitachari Justo, ñaapinkathatasorentsitaneri jinatzi. Isaikanampitziro irirori japatotapiintai-yani judío-payeeni. ⁸Ikanta Crispo, jevatsisiri japatotapiinta judío, ikempisantanakeri Avinkatharite, ari ikempitaakerori eejatzi ikaratzi saikavan-koztziriri. Eejatzi ikempitaanakari osheki Corinto-satzi, ikemayetakerora ñaantsi, kempisantayetanake, joviinkaayetakeri. ⁹Ikanta Pablo, jomishimpyaakeri Avinkatharite tsirenipaite, ikantakeri: “Eero pitharovi. Piyaatakaairo pinkamantantero ñaantsi jaka, eero pimairetzi.” ¹⁰“Tema ari notsipatami naaka, eerora jovatsinaa-vaitaitzimi jaka, tema tzimatsi osheki nashiyetaari naaka jaka nampitsiki.” ¹¹Iroora isaikantanakari Pablo Corinto-ki, anaaneentanakero aparoni osarentsi. Jiyotaayezantziro iñaane Pava.*

¹²Okanta ijvatantari Galión janta Acaya-ki, jetanakaro judío-payeeni imaimanetanakeri Pablo. Ipoña jaanakeri janta jevariki. ¹³Ikantapaakeri: “Irika shirampari ikenakaashitakarora jiyotaayeziri atziriiite iñaapinkathatairi Pava, ipiyathatakaro ikantakaantayee-tairi.” ¹⁴Iro iriñaavaitanakemi Pablo, ikantanake Galión jiñaanatanakeri judío-payeeni: “Iroorika piñaaventzi ikenakaashitakari irika shirampari,

jovantake, aritake nonkemakemi pinkantayetenari. ¹⁵Aña kempitaka pikantavakaamentashitaro okaratzi piñaavaiminthatashitari, okaratzi pipairyaaminthavaitashitari, okaratzi pipaitashivaitari: ‘Ikantakaantaitanari.’ Piyotaiyeroni eerokaite tsika pinkantero, te nomeraaventavaitaro naaka.”

¹⁶Jomishitovavetaiyakarini. ¹⁷Ikanta griego-thatatsiri, joirikanakeri paitachari Sóstenes, iri jevatzitachari japatotapiinta judío. Ipasavaitanakeri. Iro kantamaitachari Galión, te irimatziivaityaaro irirori.

¹⁸Oshékira kitaite isaikavaitanai Pablo janta Corinto-ki. Ipoña jiyaatai itsipatanaaro Priscila ipoña Aquila, iriyaatairo Siria-ki. Ikanta janta Cencrea-ki, tekera irotetanaiyaata, jameetanakero iishi, ari irimonkarayerori okaratzi ishinetantakeri. ¹⁹Ikanta jareetaka Efeso-ki, jatake Pablo japatotapiintaita, ari ikinkithata-kaayetapaakeriri judío-payeeni. Ari jookanairi Aquila ipoña Priscila.

²⁰Ikovakovetavaari judío-payeeni osamani irisaikanake, iro kantacha Pablo te inkove. ²¹Ikantanairi jiyaatzimata-naira: “Ontzimatyé nareetaiya Jerusalén-ki joimoshirenkaitara. Iriirika Pava kovatsine, ari nompiye noñaayeta-temi.” Ipoñaashitaka jotetana Pablo, jatai.

Piyaa Pablo Antioquía-ki ipoña ipiyanaaro ikinkithatzi

²²Ikanta jareeta Cesarea-ki, avisapai Jerusalén-ki irovethayetapaiyaari kempisantzinkariite. Ipoña javisanai Antioquía-ki. ²³Ikanta osamanitake, japiitairo eejatzi jareetanayeta aparopayeeni nampitsi tzimatsiri janta Galacia-ki ipoña Frigia-ki, iminthashiretakaayetari iriyotaane.

* **18.11:** Kantakotachari jaka “anaaneentanakero aparoni osarentsi,” irojatzira ikantayeeziri aparoni osarentsi ipoña 6 kashiri.

Ikinkithatzi Apolos janta Efeso-ki

²⁴Okanta janta Efeso-ki, areetaka aparoni judío paitachari Apolos, Alejandria-satzi jinatzi. Kameetha ikinkithatzi, jiyotakotajaanziro Osankinajanorentsi. ²⁵Tzimatsira ñaaventzitaniriri Juan-ni oviinkaantanageri, ñaaventziyeetakaniri eejatzi okaratzi ikamantantakeri Juan-ni ikantakotara Jesús. Arira overaa jiyotakotziro irirori. Iro kantacha, kameetha ikanta jooñaaron-tavetaro ñaaventzirira Jesús. ²⁶Ari ikinkithatakaantapaake Apolos japatopiintaita. Ikanta okemakeri Priscila ipoña Aquila, jaanakeri Apolos, jiyotaakeri tsika ikantakotajaantaka Jesús. ²⁷Ikovake Apolos iravishe Acaya-ki. Ari ipavakeriri kempisantzinkariite Efeso-satzi aparoni osankinarentsi irakameethantavakyaariri Acaya-satzi. Ikanta jareetaka Acaya-ki, osheki itharomentakaapaakeri kempisantzinkariite ikaratzi ikaminthaa-yetairi Pava. ²⁸Imatatziri Apolos ikitsirinkayetakeri judío-payeeni, joñaakayetziri Osankinajanorentsiki ñaaventakoitziri Cristo, ari okanta jiyotakotantanakariri Jesús, iriitakera Cristo.

Areetaa Pablo Efeso-ki

19 ¹Ikanta Apolos isaikira Corinto-ki, anonkanake Pablo otzishimashi, areetaka Efeso-ki. Ñaapaake kempisantavetaachari. ²Josampitapaakeri: “¿Inampishiretantakamima Tasorentsinkantsi ovakera ikempisantaakayetakemi?” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tetya. ¿Opaitama kantakotachari iroka? ¿Ipaitama ikantaitziri Tasorentsinkantsi?” ³Ari ikantzi Pablo: “¿Niinkama poviinkaatzimentakeri pikempisantaavetaara?” Ikantaiyini iriroriite: “Iro noviinkaatzimenta okaratzi jiyotaantakeri

Juan-ni.” ⁴Ipoña Pablo jiyotaanakeri, ikantayetziri: “Joviinkaantanzira Juan-ni, oshiyakaaventamatsiyaara jovashaanta-yeetairo kaariperori. Iro kantamaitacha ikantzitakera Juan-ni: ‘Pinkempisantairi aatsikitaintsiri, iriira impoyaatapaakyaa-naneri.’ Iriitakera Jesucristo ñaaventakotakeri jaka.” ⁵Ikanta ikemaiyavakera irikaite, joviinkaatzimentanakari Avinkatharite Jesús, ipairyaaeetaineri irirori. ⁶Ipoña Pablo jotzimikapatziitoyetantakeri irako, ari inampishireyetantanakeri eejatzi iriroriite Tasorentsinkantsi. Jiñaavaiyetantanakarori pashineyetatsiri ñaantsi. Ikamantantayetanakero ñaantsi jiyotakaayetanairiri Pava. ⁷Ikarataiyini 12.

⁸Ipoña javisake Pablo japatotapiintaiyini judío, arira ikinkithatakaantapaakeri ikaratzi mava kashiri. Tekatsi intharovakaiya, ikovi iriyotakaayetairi atziriite tsika ikanta Pava ipinkathariventantani. ⁹Iro kantacha tzimatsi tsika ikaratzi kisoshirevaitatsiri, te inkove inkempisantaiyeni, ikishimavaitakeri karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” Ikanta Pablo, jintainaryaanakeri irikaite. Jomiyaanakeri iriyotaaneete iparaavateki ipaiyeetziri “Tiranno.” Ari jiyotapiintakeri maaroni kitaite. ¹⁰Ari ikantapiintanakitziro, tzimakotake apite osarentsi. Ikemakoyetairora ñaane Pava nampiyeetarori Asia-ki, judío-payeeni, griego-thatatsiri, maaroni.

¹¹Oshekira itasonkaventantayetake Pablo janta ikantakaakarira Pava. ¹²Matataitachara eejatzi ovashinchaantanaake imanthakiyetari Pablo. Aririka iraaeyeetero tsikarikapayeeni, irotziriyeetantantakyaari mantsiyari, aritake iredhitakotai. Aritake onkante eejatzi iredhitakoyetai jaakashireyetziri peyari. ¹³Ikanta tsikarika ikaratzi judío kenakenavaitatsiri janta jovashinchaayetziri jaakashireyetziri peyari, ikovavetayaka

iriroriite irovashinchaante impairyeeri Jesús. Ikantavetari peyariite jiñaanatziri: “iPiyaapithateri, tema nompairyemiri Jesús, jiñaaventakotziri Pablo!”¹⁴Iroota-kera jimavetaiyakarini 7 itomiite aparoni judío paitachari Esceva, jevavetariri omperatasorentsitaneriite janta.¹⁵Iro kantacha jakakeri peyariite, ikantakeri: “Noñiiri Jesús, niyotakotziri Pablo. Irooma eerokaite, te niyotakotemi.”¹⁶Ikanta jaakashiretziri peyari joirikanakeri irikaite, iniroitera iñaashintsitanakari joitsinampaakeri maaroiteni, jomishiyeeri ipanko isapokamerekitakeri, antaro jovatsinaavaitakeri ivathaki.¹⁷Ikemaiyakeni nampitarori Efeso-ki, judío-payeeni ipoña griego-thatatsiri, maaroni. Osheki itharovaianakeni. Arira okanta iñaapinkathatantayeetanakariri Avinkatharite Jesús.¹⁸Ari ipokayetanakeri eejatzi osheki kempisantayetaatsineri, ithavetakoyetapaakero iyaariperonka.¹⁹Jamayetapaakero sheripiyarive-tachari tsika jiñaanatakotapiintziro, itaayetapaakero. Ikanta jamenayeetakeri tsikarika okaratzi opinatari itaayeetakeri, areetaka ikaratzi: 50,000 ikitho kireeki.²⁰Eekerora ikemakoperoyeetanakitziiri Avinkatharite.²¹Okanta okaratapaake irokapayeeni, jiminthataka Pablo irareetantya Macedonia-ki ipoña Acaya-ki. Impoña iravisanake irojatzi Jerusalén-ki. Ikantzitaka eejatzi: “Aririka niyaatake Jerusalén-ki impoña niyaatake Roma-ki.”²²Ipoña jotyaantake Macedonia-ki apite ampitakotapiintakeriri, Timoteo ipoña Erasto, eenirotatsi isaikanake irirori Asia-ki.

Imaimanetantaitzi Efeso-ki

²³Okanta janta Efeso-ki iniroitera ikantavakaamentaitakari karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.”²⁴Iriira poñaakaan-takarori paitachari Demetrio, kireepakori.

Tzimayetatsi eejatzi kempitakariri irirori jovetsikayetziro iryaani oshiyakaan-taro otasorentsipankote ivavanetashiitari ipaiyeetziri “Diana.” Iriira jaantayetari osheki kireeki.²⁵Japatotaiyakani maaroni kireepakoriite. Ikantake Demetrio: “iShirampariite! Tema iro añaantaiyani aakaite iroka antavaire.²⁶Iro kantacha, aritake pikemakotaiyakeri ipaiyeetziri Pablo, ikitsirinkake osheki atziriite, ikantayetziri: ‘Irovetsikane atziriite tera impavate.’ Tera intaani ikantakero anampitsiteki Efeso, aña jimatzitataikaro maaroni jaka Asia-ki.²⁷Tera intaani onkantzimoshireyetai eero jamanantape-royeetanairi ovetsikane, iroora kantzimo-shireperotairi, arira ompeyakotakya ikemakoyeetziro iniroite avavane Diana maaroni jaka Asia-ki, arira irovashaanta-yeetanakero ipokayeeetzi otasorentsipankoteki.”

²⁸Ikanta ikemaiyakeni, antaro ikisaiyanakani, ikaimaiyanakeni: “iIniroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!”

²⁹Eekero jakivaaminthavaitashitanakitya irikaite. Ipoñaashitaka joirikaiyanakeri Gayo ipoña Aristarco, jaanakeri tsika japatotaiyapiinta atziriite. Irika jaayeetanakeri iriyyetakera itsipatapiintari Pablo jareetantayeta, Macedonia-satzi jinaiyini.

³⁰Ikovavetaka Pablo inkyapaakemi irirori, temaita ishineteri iriyotaaneete.

³¹Ari ikempitzitakari eejatzi tsikarika ikaratzi jevariite irapatziyane Pablo, ikantakaanakeri: “Eerora pimatziitaro eeroka janta.”³²Ikanta janta japatotaiyakani, eekero ichecheraataiyatziini, tera oshiyavakaa okaratzi icheraavetaiyakarini. Tema irikaite atziriite te iriyopero-taiyeni opaita japatoventaiyarini, ikaikaimavaitashitaiyani.³³Iro kantacha tsikarika ikaratzi judío, iñaakeri Alejandro josatekaka janta ipiyotaiyakani, ishintsiventanakeri iriñaaventer. Ikanta Alejandro jakotanake irimairetan-

tayeetavakyaari, ikinkithavaitakaaveta-kari. ³⁴Iro kantacha jiyotaiyakeni atziriite judío jinatzi irika Alejandro, eekero japiitanakitziiro ikaimaiyini, osamani ikantaka ikaimi, ikantaiyini: “iNiroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!”* ³⁵Ipoña ikatziyanaka osankinaryaantzi, joimarentakeri, ikantakeri: “Efeso-satzi, jiyotaitzi maaroni, aakaitera kempoyaa-ventarori otasorentsipankote avavane Diana, eejatzi oshiyakaane poñeenchari inkiteki. ³⁶Irootakera pinkinkishiretanta-vakyaari kameetha, eero pimaimaneminthatantashivaita. ³⁷Tema irikaite shirampari pamayetakeri, te irovaariperotero tasorentsipanko, te inkishimaminthatero eejatzi avavane. ³⁸Ikovirika iriyakoventante Demetrio itsipayetakeri ikarayetziri, iraanakera ajevariki iramenakoteneri, iri ovetsikayerine okaratzi kantzimoshiretariri. ³⁹Irooma okovatyaarika ayotakotero maaroni aakaite, kempitaka kantatsi apatoteri maaroni jevariite, iramenakotantyaarori. ⁴⁰Okaratzi avisayetaintsiri iroñaaka, kempitakara aritake irovasankitaaventaitakairo amaimanetantake. Eerora otzimi ompaitya ankanteri ampiyakoventantyaari.” ⁴¹Ikanta ithonkakerora iñaavaiyetakero iroka, jotyaantayetairi atziriite.

**Jiyaatzi Pablo Macedonia-ki
ipoña Grecia-ki**

20 ¹Ikanta othonkakara jakivaaminthataita, japatotakeri Pablo iyotaa-neete ikaminaayetanairi. Ipoñaashitaka

jovethayetanaari, jatake Macedonia-ki. ²Ari jareetayetanaari maaroni nampitsi tsika isaikayetzi iyekiite, ikaminaayetanairi. Irojatzira jareetantakeri Grecia-ki. ³Ari isaikavaitapaakeri ikaratzi mava kashiri. Iro irotetanaiyaami iriyaantantyaari Siria-ki, ari ikemakeri irovamaatyeemi judío-payeeni irareetakyaarika janta. Irootakera ipiyanta-naari Macedonia-ki. ⁴Ari itsipatanaari Sópater Berea-satzi inatzi irirori itomi Pirro. Ipoñaapaaka Aristarco, ipoñaapaaka Segundo, Tesalónica-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Gayo, Derbe-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Timoteo, eejatzi Tiquico ipoña Trófilo, Asia-satzi inayetatzi irika. ⁵Ari jeevataiyanakeni irikaite iyekiite, jovaaventapaakena naaka Troas-ki notsipatakari Pablo. ⁶Okanta avisanakera kitaite jovapiintayentantarori tantaponka, ari notetanaari Filipos-ki. Avisakera 5 kitaite, noñaayeta-pairi iriroriite janta Troas-ki, ari nosaikaiyapaakeni okaratzi 7 kitaite.

Jareetantaka Pablo Troas-ki

⁷Okanta areetapaa kitaite japatotantapiintaitari, ari napatotaiyakani nompetyeero tanta, ikinkithatakaantayetakeri Pablo. Tema navisatyeeera onkitaitamanake, eekero jiyaatakaanakitziiro ikinkithatzi niyankiite-takotakena.** ⁸Ari napatotaiyani jenoki pankotsi, osheki ootamentotsi joisayeetake. ⁹Ikanta aparoni evankari paitachari Eutico ithointaka opatzimoroki pankotsi. Tema osamanitakera ikinkithatake Pablo, ayimatakerira ivochokini evankarika, paryaanake osaaviki, kamapaake. ¹⁰Ipoña

* **19.34:** Kantakotachari jaka “osamani ikantaka ikaimi,” apite okanta hora osamanitake.

* **20.7:** Kantakotachari jaka “japatotantapiintaitari,” irojatzira ikantayeetzitari “etapiintarori kitaite pashineki domingo.” * **20.7,11:** Kantakotachari jaka “impetyeero tanta,” iroora jantayetanairi kempisanzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari

ikantziiro jayootavakaiyani, ipetoryiiro tanta, jovaiyani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatakotaatziiri Jesús tsika ikantanairo joveraantanaaro jovakaanaari iriyotaanepayeeni. Irootakera iñaaventapiintaitakeri, ikantaitzi “impetyeetero tanta.” * **20.9:** Kantakotachari jaka “paryaanake osaaviki,” irootakera ikantakoitziri aparoni pankotsi, mava okanta oveviryaa

jovetsikayeetziiro. Arira ipoñaakari iparyaake evankarika irojatziiro osaaviki.

jayıitapaake Pablo, joyootashitapaakari evankari, javithanotapaakeri. Ikantanake: “Eero pitharovaiyini, añagai.”¹¹ Ipoña ipiyanaa Pablo jenoki, ipetoryaapaakero tanta, ovaiyakani. Eekero ikinkithatanakitzi, irojatzı okıtaitantanakari. Ipoña navısaiyanakeni.¹² Iriima evankarika, jaayeetanairi jañagaira. Irootakera tharomentashireperotakaanakariri.

Javisanake Troas-ki irojatzı Mileto-ki

¹³Ari neevataıyanakeni naakaite, notetaıyanakani irojatzı Aso-ki, ari nokinkishiretakari naanairi Pablo, tema ikovakıtziira irirori inkenanake kıpatsiki.¹⁴ Ikanta noñaapairira Pablo janta Aso-ki, ari jotetanaari, jataiyakena Mitilene-ki.¹⁵ Ipoña navısaiyakeni janta, nokıtaitakotapaake janta Quıo-ki, ipoña namaatakotanai aparoni kitaite areetakana Samos-ki, ari naatakotapaintzi janta Trogılio-ki. Ipoña navısanake pashine kitaite, areetaiyakana Mileto-ki.¹⁶ Ari okanta navıstantanakarori Efeso te naatakotapainte, tema Pablo te inkove iriyaatapainte janta, onkantya eero josamanıperovaitanta Asia-ki. İkovatzı irareetzıtaıya Jerusalén-ki, tekera iroımoshirenkıtatanakero kıtaıteri “Aavataantsı.”*

Inkinkithatakairi Pablo irantarıkonaite Efeso-satzi

¹⁷Ikanta nareetakara Mileto-ki, ikaima-kaantapaakeri Pablo irantarıkonaite kempıszınkarıite Efeso-satzi.¹⁸ İkanta ipokaiyakeni, ikantavakeri: “Pıyotaiyini eerokaite tsıka nokanta nosaikımotaiyakemi ovakera nareetantakarı Asia-ki.¹⁹ Ari nokantapııntatya nantavaıtzıniri Avınkatharite, tsınampashire nokanta, osheki nıraavaitaka noñaayetakero ikovavetaiyakani judıo-payeeni irımaima-

nevaitena.²⁰ İro kantacha te novashaantanakero nokinkıthatakayıetzımiro onkarate panıntaavaıtyaari, niyotayıeta-ıııntakemi pıpankoıteki, eejatzı tsıkarıka ipıyotayııntaiyani atzırıite.²¹ Nokinkıthatakayıetakeri noshenınkapayeeni judıo ipoña gıriego-thatsıri, nokantayıetzıri: Pımpıyashıyetairi Pava, paventagayıaari Avınkatharite Jesucristo.²² İroñaaka niyaatayıeera Jerusalén-ki, Tasorentsınkantsı mınthashıretakaanari, te niyotzımaıtya ompayıyaarika avıshımotenari janta.²³ İro kantacha tsıkarıka niyaatayıetzı, jıyoshıretakaana Tasorentsınkantsı, ikantashıretana: ‘Oshekıra pıñaashıvıtayıetyaaro irashıtakovıtaitemi.’²⁴ İro kantamıtacha naaka, tekatsıra ompıtızımotaaıjatyana onkarate nonkemaantsıvaıtyaari, te nonkamınthaaıtzııtanakya. İro kovaperotacha nonkımo-shıreventero nonkempıtakaantanakero irootaıntımi nomatakero noyııshıtantzi nareetya janta tsıka overaa noshiye. Tema irootaıntı nothotyeeero ikantakenari Avınkatharite Jesús nonkamantantairo Kameethari Ñaantsı okantakota ikamınthaaıyetaira Pava.²⁵ Nokinkıthatakayıetakemi eejatzı eerokaite tsıka okantakota ipınkatharıventantı Pava. Eeromıtı papıııtairo pıñaayıetaina.²⁶ İrootake nokovantarı nonkantayıetemi iroñaaka tera naaka kantakaashıtyaaroneıntzımayetantıyaari peyashıtıaachaneri,²⁷ tema noñaaventakemıro maaronı ikinkıshıretızıtakarı Pava iranteri, tekatsı aparoni nomanımotemi.²⁸ Pınkempoyaaıyetayıa, ari pınkempıtakaayıetayıaarı eejatzı pıyotayııntayıetacharı janta tsıkarı jovayıetakerı Tasorentsınkantsı. Pınkempıtayıaarı aamakoventaneri onkantya paamaventantıyaarı kempıszınkayıetarı Avınkatharite, tema irııtıke ikapathıınkatzımentarı ipınaventayıetarıra.²⁹ Nıyotzı

* 20.16: Kantakotacharı jaka “Aavataantsı,” irojatzı ikantayıeetzıtarı “Pentecostés.”

naaka aririka niyaatai ari impokapaake pashineete, inkempitapaakyaari katsimari piratsi, inkovapaake iraperoteri kempisantzinkariite. ³⁰Arira intzinaanake pikarataiyakeni eerokaite iramatavitanakeri kempisantzinkariite, irovashaantakaanakeri ikempisantavetari. ³¹Pinkinkishiretero eerokaite, mavara osarentsi nosaikimovaitapaintzimi, te novashaantapaintero nokaminaayetzimira maaroiteni, niraakovaitataikami. ³²Naventaari naaka Pava iroñaaka iyeekiite, iriitake aamaventyaamine, iriitake kaminthayemiri tema irootake ikantayetakari. Ari itharomentshiretakaayetaiyaami, aritake iriñaakaayetaimiro okaratzi ishineyeterireri maaroni itasorentsitakaane. ³³Te noñeero naaka nonevetakotantyaari, kireeki, oro, eejatzi ikithaayetari. ³⁴Piyotaiyini eerokaite, naakatajaantake antavavaintaincha okanta naantari kovityiimoyetanari, ari nokempitzitakaakariri eejatzi ikaratzi tsipayetakanari. ³⁵Arira nokenakairori niyotaantakamirori tsika ankantero antavaiperotapiintai, aneshinonkayetantyaariri kovityaaneentavaitatsiri. Ari nokinkishiretakaimirori iñaaventapaintziri Avinkatharite Jesús, ikantake: ‘Kimoshireperoventaari inatzi neshinonkataneri, tera ari inkantajaantaiteri ipashitaitari.’”

³⁶Ikanta ithonkanakero Pablo ikantakero iroka, jotyeerovanaka jiñañaataakaanakeri maaroiteni piyotainchari. ³⁷Maaroite jiragaiyakani, javithanotavakaayetaka, ari jovethatavaari Pablo iriyaataira. ³⁸Ovashire ikantaiyanakani, tema ikantakerira eerora jiñagairi. Ipoña joyaataiyanakeri irojatzji jotetantanaari Pablo.

Jiyaatantaari Pablo Jerusalén-ki

21 ¹Ikanta nookanairi iyeekiite, otetaiyanaana, tampatzika novanakero niyaatake Cos-ki, okitaitama-

nake areetakana janta Roda-ki, ipoña navisanake irojatzji Pátara-ki. ²Ari noñaapaakeri janta antaro pitotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari notetaiyanakani. ³Ikanta namaatakotzira, namenakotanakero nampateki othampishi Chipre, nokenakotanake naakaite nakoperoiniki irojatzji Siria-ki. Tema tzmatsira ovaakarontsi irookayeetanakeri janta Tiro-ki, ari naatakotaiyapaake. ⁴Noñaapaatziiiri kempisantzinkariite, ari nosaikimovaitanakeri okaratzi 7 kitaite. Ikantavakeri Pablo: “Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki.” Iro ikantantakari, tema jiyoshiretakaayetakitziiiri Tasorentsinkan-tsi. ⁵Iro kantacha avisanakera 7 kitaite, iro navishimatantanakyaarimi. Ari joyaataiyakenani maaroiteni iyeekiite, itsipayetakaro iinaite, eejatzi irentsitsite. Irojatzji othapikipapaa nampitsi, ari notyeerovaiyapaakanani janta impanekiite, noñaañaataiyakeni. ⁶Ipoña novethatava-kaayetanaa, otetanaana naakaite, piyeeyanaani iriroriite ipankoiteki.

⁷Ipoña namaatakotanai irojatzji Tolemaida-ki, ari novethayetapaari iyeekiite, aparoni kitaite nosaikimovaitanakeri iriroriite. ⁸Okanta okitaitamanake avisakotanakena, areetakana Cesarea-ki. Ipoña nokenanake ipankoki Felipe kinkithatakaaneri, ari nosaikapaakeri. Irika Felipe iriitakera aparoni karatatsi-ranki 7 ipaiyyetakeri irampitakoyeteri otyaantajanoriite. ⁹Tzmatsi Felipe 4 evankaro irishinto, kamantantanero onayetatzji. ¹⁰Aritake oshekitake kitaite nosaikapaake janta, ari jareetakari aparoni kamantantaneri ipoñaakero Judea-ki, ipaita Agabo. ¹¹Ikanta iñaayeta-paakena naakaite jaapaakeri irovathakiro Pablo, joosotakari irakoki eejatzi iitziki ipoña iñaavaitanake, ikantzi: “Arira inkantyaari ashitakariri irika ovathakirontsi iroosoteri judío-payeeni janta Jerusalén-ki, impoña irakaantakeri janta

kaari asheninkata. Irootakera jiyotakaakenari naaka Tasorentsinkantsi.”¹²Ikanta nokemaiyavakeroni iroka, nokakantave-tanakari Pablo: “Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki.” Arira ikantzitavetakariri eejatzi Cesarea-satziite.¹³Iro kantacha ikantanake irirori: “¿Opaitama piraantai-yarini, ovana povashiretakaakana? Aña minthatakana naaka. Aririka onkantya iroosoyeetena irojatzi nonkamimentantyaariri Avinkatharite Jesús janta Jerusalén-ki, omavaityaata.”¹⁴Tera nonkitsirinkatyeeeri, intaani nokantana-keri: “Omatyaata ikoviri Avinkatharite.”

¹⁵Ikanta okaratapaake iroka, ovetsikai-yanaana, jataiyakena Jerusalén-ki.¹⁶Ari joyaataiyanakena tsika ikaratzi Cesarea-satzi iyotaariite inatzi. Iriitakera aayetanakenari ipankoki aparoni shirampari Chipre-satzi paitachari Mnasón, pairanitake jiyotaaritziri irika, iriitakera nomayimotaiyerini.

Joirikayeetakeri Pablo tasorentsipankoki

¹⁷Ikanta nareetaiyapaakani Jerusalén-ki, kimoshire ikantaiyani iyeikiite iñaavakena.¹⁸Okanta okitaitamanake, jaayetanakena Pablo nareetyaari Jacobo, ari isaikitakari eejatzi maaroi-temi antarikonaitaite.¹⁹Jovethatapaakari Pablo, ipoña ikamantapaakeri maaroni opaiyeta jantakaayetakariri Pava janta inampiiteki pashinesatzi atziiriite.

²⁰Ikanta ikemaiyavakeni, itharomentanakeri Pava. Ipoñaashitaka ikantaitanakeri Pablo: “Iyekí, ompero joshekitake jaka asheninka judío-payeeni kempisantayetanaintsiri eejatzi, eeniromaita ishintsiven-tayetziri kempisantzinkariite irimonkarayetero Ikantakaantane Moisés-ni.

²¹Ikemakoventakemi eeroka piyotaayeta-keri asheninka nampiyetarori pashineki nampitsi, pinkantayeterimi: “Te onkova-jaantya pinkempisantero Ikantakaantane Moisés-ni, te onkovajaantya pintomeshi-

taaniyetairi pitomiite, te onkovajaantaiya eejatzi antayetairo okaratzi ameyetari pairani.’²²¿Tsikama ankantyaaka? Arira iriyoyetake iroñaaka asheninka, areetaami jaka.²³Iro kameethatatsi pantero iroka: Tzimayetatsira akarantaiya-keni jaka, ikaratzi 4 shirampari intzime monkaraterone ishinetaantziri.²⁴Pintsi-patanakyaari irikaite, pantero onkarate kitevathatakagaimineri. Eerokara pinakoventerine inkarate impometayeteri, aririka irameetaitakeneri iishi. Ari onkantya iriyoyeetantyaari thaiyaantsi onatzi okaratzi ikantakoyetakemiri eeroka, aña pimatztitaitaro eeroka pimonkarayiro Ikantakaantaitane.

²⁵Irooma naakaite, niyotaiyini ikenakaa-shitakaro asheninkapayeeni shintsishin-tsitashivaivetachari irimonkaratakaante-romi Ikantakaantaitane. Tema ikaratzi kaari asheninkayeta kempisantayetaatsiri, aritakera notyaantakeneri pairani osankinarentsi okaratzi nopampithashire-taiyakarini jaka, nokantakeri: ‘Eerora povayetari vathatsi ipometaitziniriri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaitzi.’ Intaanimacheenira irantayetairo iroka.”

²⁶Ipoña Pablo jaanakeri 4 shirampari. Okanta okitaitamanake itsipayetakari inkitevathayetakaitairi, ikyaae tasorentsipankoki inkamantante tsika onkarate kitaite onthonkantyaari ishinetakaantakeri, iñaaventakotakero tsikapaiterika iramayetantyaariri aparopayeeni irashitakaiyaariri Pava.

²⁷Ikanta omonkaratzi matapaaka 7 kitaite, tsikarika ikaratzi judío poñaayeta-chari Asia-ki, iñaakeri Pablo janta tasorentsipankoki. Japatotake atziiriite, impokashiteri Pablo iroirikeri,²⁸ikaimai-yini, ikantzi: “iShirampariite! iIsrael-mirinkaite! iPampitakotena! Iriitakera irika shirampari kenakenayeta-tsiri tsikarikapayeeni jiyotaayetziri

atziriite pithokashitariri asheninkapayeeni, pithokashitarori Ikantakaantane Moisés-ni, pithokashitarori eejatzi iroka tasorentsipanko. Iro ovatsiperotainchari, ikyaakaakeri iroñaaka kaari asheninkata janta tasorentsipankoki, ithainkatasorentsivaitakero.”²⁹Iro ikantantarori iroka tema iñaakitziiri Pablo janta Jerusalén-ki itsipatakari Trófimo poñaachari Efeso-ki, iñaajaantaiyakeni ikyaakaakitziiri tasorentsipankoki.³⁰Apatotaiyapaakani osheki atziriite, shiyeeyapaakani, joirikapaakeri Pablo, jinoshikanakeri jomishitovakeri jakakiroki tasorentsipankoki, jashitaitanakero.³¹Iroovetaincha iroverimi, ari ikamantaitakeri ijevare ovayiriite poñaachari Roma-ki, ikantaitakeri: “Jimaimanetavakaatyaaara janta.”³²Ikanta jevarika japatotanakeri irovayirite, ishiyeeyanakani ipiyotaiyakani atziri. Ikanta iñeeyavakerini ipokakera, jovashaantanakeri ipasavaitziri Pablo.³³Joirikaitapaakeri Pablo, ikantanakeri irovayirite: “Poosotantyaari apite ashirotha.” Ipoña josampitanakeri atziriite: “¿Niinka irika, opaita jantakeri?”³⁴Tzimayetatsi cheraacheraatanaintsiri, temaita oshiyavakaa okaratzi icheraavetaiyakarini. Tera onkante iriyotero irika jevari opaita avisatsiri. Jotyaantakeri irovayirite iraanakeri Pablo janta jimaapiintaiyini.³⁵Ikanta joirinkaavaetarira Pablo, eekero ishintsitatzi atziriite ikovi impasavaiteri, irootakera janatantainakariri ovayiriite inkene irotzikaaventer.³⁶Tema maaroiteni joyaatakoventaitakeri, ikaimaiyini: “iPovamayervé!”

Iñaaventakotari Pablo

³⁷Irootzimatake irominkyeeeteri jimaapiintzi ovayiriite, josampitanakeri Pablo jevarika, ikantziri: “¿Kantatsima nonkinkithavaitakaimi kapicheeni?” Ari ikantanake jevari: “iTsika piyotziroka

noñaane!³⁸Tetya Egipto-satzi pinatzi eeroka poñaakaantakarori chapinkipaita maimanetaantsi, kenapaintsiri tsika te jinampiitaro, jamake 4,000 ovayiriite.”³⁹Ikantzi Pablo: “Judío nonatzi naaka, nopoñaaro Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki. Otzinkami onatzi nonampi, nokovi pishinetena eeroka nokinkithavaitakairi nosheninka.”⁴⁰Ishinetakeri. Katziyanaka Pablo pavitsiki, itzinaavakotanaka irimairetantavakyaari isheninkapayeeni. Ari jimairetaiyanakeni. Kinkithavaitanake hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ikantanakeri:

22¹“Iyekiite, Ashitaaniri, pinkeme noñaaventakotyaari.”

²Ikanta ikemaiyavakeri hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ari jimaireperotaiyanake. Eekero ikantanakitzi Pablo:

³“Judío nonatzi naaka. Notzimake Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki, iro kantacha jaka Jerusalén-ki nokimotatake, iriyotaane nonatzi Gamaliel, niyoperokitziro ikantakaantane avaisatziite. Nokovapiintavetaka naaka noshireperotyaari Pava, pikempiyetara eerokaite iroñaaka.⁴Pairani nopatzimaminthavaitakeri tsipatanairi ipaiyeetziri ‘Avotsi’ novamaayeri. Osheki nonoshikayetake shirampari, tsinane, maaroni, nashitakotakaantayetakeri.⁵Iñaayatakena nantayetakeri iroka maaroite ijevare omperatasorentsitaari eejatzi antarikonaite. Iriiyetake payetakenari osankinarentsi ipakaantziri asheninka judío janta Damasco-ki. Ipoña niyaatake janta nokokovayetziri irikaite, namayeri jaka Jerusalén-ki irovasankitaayeeteri.”

Ikamantakota Pablo ikempisantantaari

(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶“Ikanta naniitzi avotsiki, irootzimatake nareetya Damasco, joveraaka tampatzika ooryaatsiri, ari jomapokakenari morekanaintsiri inkiteki, joorentakona

tapaakena nokatziyakara, ⁷ari notyaanakeri kipatsiki. Nokematzi ñaanatanari, ikantana: ‘iSaulo! iSaulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantanari?’ ⁸Nosampitanakeri naaka: ¿Niinkama eeroka Pinkathari? Ari jakaitanakena: ‘Naakata-kera Jesús Nazaret-satzi itzimi pipatzimaminthavaitakeri.’ ⁹Ikaratzi tsipataiyakanari iñeeyakeri oorentapainchari, iniroite itharovaiyanakeni, temaita inkemathataiyeroni iriroriite iñaanataitakenara. ¹⁰Ipoña nosampitanakeri, nokantziri: ‘Pinkathari. ¿Ipaitema pikoviri nantairi naaka?’ Ari ikantanakena Pinkathari: ‘Pintzinaye, piyaate nampitsiki Damasco. Arira inkamantayeetemiro ompaitya pantayeteri.’ ¹¹Tema mavityaaki jovanakena oorentakenari, jakathashitanaana notsipayetakari irojatzki Damasco-ki.

¹²Ari isaikeri janta aparoni shirampari ipaita Ananías, ñaapinkathatasorentsitaneripi jinatzi, jimonkarayetziro Ikantakaantane Moisés-ni. Ñaapinkatha joviri maaroitenei judío nampitayetarori Damasco-ki. ¹³Pokake Ananías iriñeena. Ikanta jareetapaaka, ikantapaakena: ‘Iyeki Saulo, pokiryagai.’ Apathakero nokantanaka nokiryaana, amenavaitanaana. ¹⁴Eekero ikantanakityaana Ananías: ‘Eerokara iriyoyaane Ivavane avaisatziite. Jiyoyaakemi onkantya piyotantaiyaarori ikovakaimiri irirori, ari piñaakeriri Cristo tampatzikatatsiri, ari pikemañaanetakeriri eejatzi. ¹⁵Eerokatake kamantakotairine maaroni atziriki. Piñaaventayetairo okaratzi piñaakeri, okaratzi pikemakeri. ¹⁶Iroñaakatake, tekatsi poyaaventanake. Pintzinaye, poviinkatya, pimpairyagairi Avinkatharite pinkovakotairi onkantya impyakotantaiyaamirori piyaaripe-ronka.’”

Ikamantantziro Pablo jotyaantaitziri inkinkithatakayeri pashinesatzi atziri

¹⁷“Ikanta nopiyapaaka Jerusalén-ki, niyaatake tasorentsipankoki noñañaate, ari noñaavyavaitakari janta. ¹⁸Noñaakeri Avinkatharite, ikantakena: ‘Pishintsitanake, pishitove Jerusalén-ki, tema eero ikempisantayeetzimi piñaaventena jaka.’ ¹⁹Ari nokantanakeri naaka: ‘Pinkathari, jiyotaiyini maaroitenei niyaatapiintake tsika japatotapiintaita, nominkyakaanta-yetakeri ikaratzi kempisantayetzimiri eeroka, osheki nopasatakaantavaitakeri. ²⁰Tema jovamaayetakeriranki pinampire Esteban, ñaaventakotzimiri eeroka, ari nokaratzitakari eejatzi naaka janta, naapatziyakotakari ovamaakeriri, naamaventakaniri eejatzi iithaarepa-yeeni.’ ²¹Iro kantacha ikantanakena Pava: ‘Piyaate, tema naakatake otyaantemine intaina isaikayetzira kaari pisheninkata.’”

Isaikimotakeri Pablo ijevarite ovayiriite

²²Ikanta ikemavakerora atziriite iroka, japiitaiyanairo ikaimaiyini ikantzi: “iIrika shirampari te arite irañe! iPashiryeeyaari!” ²³Eekerora ishintsitatzi ikaimaiyini, jotekakotaiyani iithaareki. ²⁴Ikanta jevari, ikantakeri irovayirite: “Paanakeri inthomointa irika, ampasavaitavakeri onkantya inkamantantairori opaita iñaavaitakeri okanta jovatsimaan-takariri isheninkapayeeni.” ²⁵Aritakera joosotayeetakeri impasavaitantaiyaariri, josampitanakeri Pablo pashine jevari, ikantziri: “Irosankinatakotane Roma-satzi nonatzi naaka. ¿Shinetaantsitatsima impasavaitaitena, tekeraatara iramenakoyeetavakenaro opaita nokenakaashitakari?” ²⁶Ikanta ikemavakera irika, ipiyashitanaari ijevajanore irirori, ikantapairi: “Novinkatharite, ¿Piyota-

* 22.23: Ikantaitzi eejatzi, jookavanetzitaka kipatsi tsika ipiyotaiyakani, tema ikisaiyatyaani.

kema opaita antakeri? Iriitakera irika, irosankinatakotane Avinkatharijanorite saikatsiri Roma-ki.”²⁷ Ikanta ikemavakera, ipokashitapaakeri Pablo, josampitapaakeri: “¿Omaperotatyaama posankinatakotajonota eeroka?” Ari jakanake Pablo, ikantzi: “Jee.”²⁸ Ikantzi jevari: “Oshekira nopinakoventakari naaka onkantya nosankinatakotantyaari.” Ikantzi Pablo: “Tetya naaka, josankinatakotzitatakanara ovakera notzimapaake.”²⁹ Ikemaiyavakera ikantake, apathakero ikantanaka joosoryaakotanakeri. Itharovakaanakaro jevari, joosotakaantakerira osankinatakotachari Roma-ki.

Jaayetanairi Pablo japatoyetapiintaiyani ijevare judío-payeeni

³⁰Okanta okitaitamanake, ikovi iriyotajaante jevari opaita jimaimaneminthatantariri judío-payeeni irika Pablo. Japatotakaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, ipoña ijevajanore judío-payeeni. Jomishitovakaantakeri Pablo, jomisaikakeri tsikara japatotaiyani.

23¹Jamenaminthatapaakeri Pablo jevajanoriite apatotainchari, ipoña ikantanakeri: “Iyekiite, naamaakotentapiintaka naaka eero otzimanta nantzimoteriri Pava.”² Ikanta Ananías, omperatasorentsijanori, ipasavaantetakaantakeri Pablo. ³Iro kantacha Pablo, ikantanakeri: “iKamatavirí, Pavara pasatemine eeroka! Saikavetakami jaka pamenakotantyaanaro Ikantakaantaitane, ¿Tema pipiyathataro pipasatakaantakenara?”⁴ Ikanta apatotainchari, ikantanakeri Pablo: “¿Arima pinkanteri pinkaviyeri iromperatasorentsijanore Pava?”⁵ Ikantzi Pablo: “Iyekiite, te niyoveta naaka omperatasorentsijanori jinatzi,

tema okantzi Osankinajanorentsiki: ‘Eero pikaviyeri jevatakaantatsiri.’”

⁶Jiyotzi Pablo tsikarika ikaratzi jevajanoriite apatotainchari, Saduceo jinayetatzi iriima pashinepayeeni Fariseo jinatzi, ikantanake: “Iyekiite, Fariseo nonatzi naaka, eejatzi nosheninkamirinkaite. Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziiro irañaayetai kamayetatsiri.”⁷ Ikantakera Pablo, ari iñaanaminthatavakaanakari Fariseo-payeeni ipoña Saduceo-payeeni. ⁸Tema ikantapiintaiyini Saduceo-payeeni: “Eero jañaayetai kamayetatsiri, te intzimanete maninkariite, te intzimanete eejatzi shiretsi.” Iriima Fariseo-payeeni, ikempisantayetzi irirori omaperoyetatya irokapayeeni. ⁹Ari ichecheraataiyini maaroitani. Ikanta iyotzinkariite Fariseo, ikatziyayetanaka, ikantanake: “Irika shirampari te ontzime ikenakaashitane. Kempitakara maninkariitsi ñaanaashiretakeri, amaashityarika shiretsi.”

¹⁰Eenirora ishintsitayetatzi ichecheraataiyini, itharovanake ijevare ovayiriite ari irovatsinaavaitaitakeri Pablo, ikaimakaantake irovayirite iromishitovairiita janta, iraanairi jimaapiintaiyini.

¹¹Okanta otsirenitanai, joñaakagaari eejatzi Avinkatharite, ikantairi: “Pablo, eero pitharovi, arira piñaaventakena janta Roma-ki pikempitaaakerora jaka Jerusalén-ki.”

Ikinkithashireeta irovaiteri Pablo

¹²Okanta okitaitamanake, ikinkithatavakaiyakani tsikarika ikaratzi judío, ikantavakaiyani: “Thame amashekaventayerine Pablo irojatzi ovantakyaariri.”

¹³Anaanakero 40 ikarataiyinira shirampariite kantaintsiri. ¹⁴Ipoña jiyaatashitanakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi

* **23.3:** Kantakotachari jaka kamataviriri, iriyyetakero omperatasorentsitaneriite, kempitarori okitamaroveta jovantaitariri kaminkari. Pamenero Mt. 23.27.

antarikonaite, ikantaiyakerini: “Nokantai-yakeni nomashekaventaierine Pablo irojatzí novantakyaariri. ¹⁵Intsiyaa pintsipatavakaiyaani eerokaite pikaratzi papatotapiintaiyani, pinkampitairi ijevare ovayiriite, pinkantairi: ‘Pamainari Pablo onkitaitemanake namenakoperotaineri ikenakaashitakari.’ Impoña naakaite aamaventa nonkantaiyakya novavakeri tekerá irareetapaakyaata jaka.”

¹⁶Kemake itzineri Pablo, jatanake imaapiintaiyini ovayiriite inkamantapaakeri. ¹⁷Ipoña Pablo ikaimake aparoni ovayiri, ikantakeri: “Paanakeri irika evankari janta pijevariteki, tzimatsi opaita inkamanteriri.” ¹⁸Ikanta ovayirika jaanakeri ijevariteki, ikantapaakeri: “Jevarí, ikovakotakena Pablo namakemiri irika evankari, tzimatsi ikoviri inkamantemiri.” ¹⁹Ipoña jevarika, jaanakeri evankarika jantyaatziini, josampitakeri: “¿Opaita pinkamantenari?” ²⁰Ikantanake evankari: “Ikinkithashiretaiyakani judío-payeeni inkovakotemi onkitaitemanai paanairi Pablo janta japatotapiintaiyani jevajanoriite, iramenakoperotero ikenakaashitane. ²¹Eerora pikempisantziri, tema omanaiyakani 40 shirampariite. Ikantaiyake: ‘Thame amashekaventaierine Pablo irojatzí ovantakyaariri.’ Aritakera ovetsikaiyakani iroñaaka, jonyaaventaiani tsika pinkante eeroka.” ²²Ipoña jevarika jotyaantairi evankari, ikantavairi: “Eerora pikamantantziro iroka.”

**Jovavisaitakeri Pablo
janta pinkathariki Félix**

²³Ikanta jevarika ikaimake apite pashine ijevarite ovayiriite, ikantakeri: “Papatote 200 povayirite, pintsipataakeri 70 ovayiriite kyaakotachaneri moraki, eejatzí pashine 200 aatsineri irovthaa-mento. Paanakeri tsirenipaite Cesarea-ki. ²⁴Impoña povetsikake mora inkyaaokotakyaari Pablo, pinkempoyaaventerira

kameetha. Paanakeri pinkathariki Félix.” ²⁵Ari josankinaterori irotyaanteneri pinkathari, okantzi:

²⁶“Irosankinare Claudio Lisias jotyaantziniri pinkathari Félix: Osheki novethatami. ²⁷Irika shiramparika notyaantake-miri, joirikakaantavetakari judío-payeeni jaka, iroovetainchami iroverimi. Ikanta niyotake irosankinatakotane ajevajanorite Roma-ki jinatzí, naanake novayirite, nookaventakeri. ²⁸Nokovatzira niyote opaita ikenakaashitakari irika jimaimanetantaitariri, naanakeri japatotapiintaiyani ijevajanorite, ²⁹noñaatzi imaimanevanta-shiitari Ikantakaantaitane jashiyetari iriroriite. Tekatsi ompaitya irovantaityaariri, te arite eejatzí irashitakovaitaiteri. ³⁰Tema nokemakera ikovaiyatziini judío-payeeni iroveri, irootakera notyaantantakamiriri iroñaaka eeroka. Nokantzitakari eejatzí irikaite maimanevatziriri inkamantemiro eeroka opaita itzimaventantariri irika.”

³¹Jimonkaratakeri ovayiriite. Jaanakeri tsirenipaite Pablo janta Antípatris-ki. ³²Okanta okitaitamanake, piyeeyaani ovayiriite aniitashitanainchari. Iriima ikaratzi kyaakotanainchari eekero jonyaatanakiziri Pablo. ³³Ikanta jareetakaakari Cesarea-ki, ipapaakeri osankinarentsi pinkatharika, ipoña ikantapaakeri: “Pinkatharí, jirikara Pablo.” ³⁴Arira ithonkakeri pinkathari iñaanatavakero osankinarentsi, josampitanakeri Pablo, ikantziri: “¿Tsika pipoñaaka?” Ikantzi Pablo: “Nopoñaaro Cilicia-ki.” ³⁵Ikantanake: “Ari nonkemakemi apaata aririka irareeta-paakya ikaratzi maimanetzimiri.” Ipoña ikantakaantake iraaheetanakeri ipankoki Herodes, ari iraaaventayeetyaariri.

Iñaaventakotari Pablo janta Félix

24 ¹Okanta avisanake 5 kitaite, areetapaaka Cesarea-ki, Ananías omperatasorentsijanori itsipayetakari

antarikonaite ipoña iyakoventaneri ipaita Tértulo. Javisashitapaakeri pinkathari irimaimanetakaanteri Pablo. ²Ikanta jamayeetapaakeri Pablo, ñaavaitanake Tértulo, ikantanakeri Félix: “Paasoonke eeroka, pinkathari, noñeeyironi kameetha nosaiki, paasoonke piyotaneta osheki pantakeneri kameethatatsiri nosheninka. ³Okaratakera iroka noñaapinkathaperojanorite Félix, oshekira ipaasoonketapiintaiyakemi maaroiteni nosheninka. ⁴Iro kantacha eero osamanitanta, nokovatzi pinkempisantavakena kapicheeni nonkantemiri. ⁵Noñaakeri naaka, irika shirampari ovaariperotaneri jinatzi. Ithonka ikekenayetake nampitsiki, tera intaani imaimanetakeri nosheninka nokaratzi no-judío-tzi, irijatzira jevatakaanairiri ikaratzi paitashivaitachari ‘Oshiretanaariri Nazaret-satzi.’ ⁶Ikovake eejatzi irovaariperoteromi notasorentsipankote, irootake noirika-kantakariri, nokovaiyavetaka namena-kotantyaarimi Ikantakaantaitanari naakaite. ⁷Iro kantacha, ipokapaake jevari Lisias, jaapithatanakeri, jovatsinaavaitanakena. ⁸Ikantanakena: ‘Ontzimatyepiyaataiyeni janta pinkathariki irovetsikemiro kantainchari.’ Intsitya posampitajaanteri eeroka ayotantyaarori kyaaryoori okanta nomaimaneminthatantakariri.”

⁹Irojatzira ikantzitaiyarini eejatzi judío-payeeni ikaratzi pokaintsiri.

¹⁰Ari itzinaavakotanaka pinkathari onkantya iriñaavaitantyaari Pablo. Ipoña ikantanake Pablo: “Osheki nokimoshireventakemi eerokatakera kemenane noñaaventakotyaaara, tema niyotzi eerokatake ovsikapiintakeneriri nosheninkapayeeni imaimanetavakaa.

¹¹Kantatsi posampitakoverto eeroka, ovakera nareetaa naaka Jerusalén-ki okaratzi 12 kitaite, nokovaveta noñaapinkathatapairimi Pava. ¹²Tera noñaanamin-

thatantavaite, te nomaimaneteri atziripayeeni tasorentsipankoki, eejatzi nokempitakariri jantapayeeni nampitsiki, tekatsira nomaimaneyete japatotapiintaita. ¹³Irikaite kamantakotakenari iroñaaka jaka, eerora iñeetziro omaperotatyaara ikantakotanari. ¹⁴Ari okantavetakari, notsipataari naaka ikaratzi ipaiyeetziri ‘Avotsi.’ Irootakera ikantayetakeri iroñaaka irikaite iyakoventaneri nokempisantashivaitane onatzi. Aña ari nokenakairori naaka noñaapinkathatziri Pava ikempisantziri pairani novaisatziite. Nokempisantziro Ikantakaantane, eejatzi irosankinarepayeeni Kamantaneriite. ¹⁵Ari noshiyayetari iriroriite, joyaaventari Pava irovañaayetairi kamayetaintsiri, tera intaani iriñaayetai kameethashireri aña irimatzitaiyaaro kaariperoshireri.

¹⁶Irootake nokovantapiintakariri eero otzimi ompaitya nantzimoteriri Pava, eejatzi atziriite irirori. ¹⁷Avisakera osheki osarentsi nokekenavaitake, nopiyaa nonampiki namai nonpashitapaiyariri nosheninka kovityaavaitatsiri, nokovavetapaa eejatzi nompometapainerimi Pava. ¹⁸Irootakera nantziri tasorentsipankoki, aritake nameetakero noishi onkantya nonkitevathatantaiyaari, tetya osheki nonkarataiyeni, tekatsitya nomaimanevaite janta.

Aripaitera iñaayetapaakenari tsikarika ikaratzi judío poñeenchari Asia-ki.

¹⁹Iriiyetakemi pokatsine jaka inkinkithatakotena opaitarika iñaakotakenari. ²⁰Tera impokaiyatyeeni irirori. Jirikatzimaitaka pokaintsiri jaka apatoventzitananari, intsityaa inkantemiita tzimatsirika iñaakotajaantakenari janta nokenakaashitzitakariri. ²¹Aama iro ikantakotanari nokantaiyakeri japatoventantanari, chapinkipaite, nokantakeri: ‘Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziro iriñaayetai kamayetaintsiri.’”

²²Tema pinkathari Félix jiyotakoperoztitarira ipaiyeetziri “Avotsiveri,”

irootakera jovashaantantanakarori, ikantanakeri: “Aririka impokake jevari Lisias, ari inkamantaperotapaakenaro iroka.” ²³Ipoña ikantakeri ijevare ovayiriite: “Eekerora paamaventayee-yaari Pablo, pishinetzimaityaari irareetyaari irapatziyane impantavakyaariri kovityiimotariri.”

²⁴Okanta pashine kitaite, aritakera piyaara Félix, itsipatakaro iina Drusila, judío onatzi iroori. Ikanta ikaimakaantapairi Pablo inkemavakeri iriñaaventeneri tsika okantakota javentaashiretantaariri Jesucristo. ²⁵Iro kantacha Pablo jetanakaro iñaaventanakeneri tampatzi-kashiretaantsi, ñaakoshiretaantsi, irovasankitaantayeetai apaata. Ari itharovanakeri Félix, ikantanakeri: “iAritapaake, piyaatai! Ari napiitairo nonkaimakaantaimi apaata nosaikashi-vaityaarika.” ²⁶Tema joyaaventavetaty Félix impinaterimi Pablo, onkantya irovashaantakaantantaiyaariri. Irootake japiipiitantavetakariri ikaimakaantziri inkinkithavaitakairi. ²⁷Avisakera okaratzi apite osarentsi. Ari okaratapaakeri ipinkatharitz Félix. Ikovatziira irapatzi-yapiintyaari judío-payeeni, jashitakotakaanakeri Pablo. Arira jimpoyaatapaariri pashine pinkathari paitachari Porcio Festo.

**Ikovake Pablo iriitajaantake
amenakoterine César**

25 ¹Aritake ipairyeeetakeri Festo impinkathariventante. Iro avisanake mava kitaite jatake Jerusalén-ki ipoñaanakaro Cesarea-ki. ²Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iriiperoriite judío-payeeni, ikamantakotavakeri Pablo. ³Ikovakotakeri irotyaantairi Pablo Jerusalén-ki.

Ikinkishiretaiyakani iriroriite irovakaan-teri niyankithakineki avotsi. ⁴Ari ikantanake Festo: “Aritake jashitakoyee-takeri Pablo janta Cesarea-ki, irootzimatake niyaatai janta. ⁵Intsityaa iroyaatai-yanakenani pijevarite, tzimatsirika ikenakaashitane irika shirampari, ari piyakoventeriri janta.”

⁶Tera osamaniperote isaikavaitapainte Festo janta Jerusalén-ki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitaitamanake, ithointapaa isaikamentoki ipinkathariventantzira, ikaimakaantakeri Pablo. ⁷Ikanta ikyaapaake Pablo, ari ipokaiyapaakeni judío-payeeni poñaayetainchari Jerusalén-ki, ikantakovaitapaakeri osheki kaariperori, okantaveta te iriñaayeve-tyaaro omaperotatyarika okaratzi ikantakoyetziriri. ⁸Iriima Pablo ñaaventa-kotanaka irirori, ikantake: “Tekatsi kaariperori nantake naaka, te nompiya-thatyaaro Ikantakaantaitakeneriri nosheninkapayeeni, te novaariperotero tasorentsipanko, te nonkaviyavaiteri eejatzi César ijevajanorera Roma-satzi.” ⁹Iro kantacha pinkathari Festo ikovatziiira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, josampitanakeri Pablo: “¿Pikovi piyaate Jerusalén-ki, namenakotantyaamiri janta?” ¹⁰Ikantanake Pablo: “Iroora tampatzikatatsi nosaike naaka jaka pamenakotena, tema eerokatake jovake César ijevajanore Roma-satzi. Aritake piyotaiyakani tekatsi kaariperori nantzimoyeteriri nosheninkapayeeni judío. ¹¹Ontzimatyeeerikami nokenakaa-shiperotane, aritatsimi irovamaayeete-nami. Iroora tekatsira nonkenakaashitakya, te aritzi potyaantena janta. Nokovatziiira iriitajaantake pinkathari César amenakotenane.” ¹²Ipoña Festo ikinkithavaitakaakeri ikaratayini ipinkatharitz.

* **25.6:** Kantakotachari jaka “tera osamaniperote,” irojatzira ikantakoyeeetzitari 8 terika 10 kitaite isaikavaitapaintzi.

Ari ikantanakeri: “Pikovatziira iramena-
kotemi César, arira piyaateri janta.”

Jaayeeatanakeri Pablo pinkathariki Agripa

¹³Ipoña pinkathari Agripa itsipatakaro iina Berenice pokaiyakeni Cesarea-ki, irovethatyaari Festo. * ¹⁴Ikanta isaikavai-
tapaintzira janta, ikinkithavaitakaakeri Festo ikantakotara Pablo, ikantakeri: “Tzimatsi jaka aparoni shirampari jookanairi pinkathari Félix jashitakoyee-
takeri. ¹⁵Tema niyaatakera chapinkipaite Jerusalén-ki, osheki ikantakovaitavakeriri ijevare omperatasorentsitaariite itsipaye-
takari antarikonaite, ikovakotakena novakaanteri. ¹⁶Ari nokantanakeri naaka: ‘Jiroka nametaiyarini naakaite Roma-satzi: Ontzimatyie irapatotaiyaani ikaratzi maimanetavakaachari, onkantya iriñaaventakotantyaari iyakoventaari. Omaperorika otzimi ikenakaashitane, aritake onkantake irovayeeteri.’ ¹⁷Iroota-
kera nomatakeri ipokaiyakera iriroriite, te noshenkaapaake, jatakana nosaika-
mentoki, nokaimakaanteriki shirampa-
rika. ¹⁸Iro kantamaitacha okaratzi ikantayevetapaakari iyakoventavetaka-
riri, te noñeero onkantaperoty okaratzi nokinkishiretakovetakariri. ¹⁹Intaani iñaaventashiyetakaro ikempisantashivai-
yeteri, iñaaventakeri eejatzi ipaiyeetziri Jesús jovamaayeetakeri, iriitakeya ikantziri Pablo eeniro jañi. ²⁰Temaita niyotero naaka tsika nonkantero iroka, nosampitakeri Pablo ikovirika iriyaate Jerusalén-ki onkantya iramenakoyee-
tantyaariri janta. ²¹Iriima Pablo ikovake iriitajaantake amenakoterine César Augusto avinkatharijanorite Roma-ki. Irootakera nokantantakeri irashitakoyee-
tavakeri irojatzi notyaantantakyariri.” ²²Ipoña Agripa, ikantanakeri Festo: “Nokovira nonkemeriki naaka irika

shirampari.” Ari ikantzi Festo: “Aritake pinkemajaanakeri onkitaitamanake.”

²³Okanta okitaitamanake, ikyaake janta Agripa itsipatakaro Berenice ovaneenka ikantayetaka. Itsipayetakari eejatzi ijevare ovayiriite, ipoña iriiperoriite atziri saikaye-
tatsiri janta. Ikantakaanake Festo iramayeeteri Pablo. ²⁴Ari iñaavaitanakeri Festo, ikantzi: “Pinkathari Agripa, ñaapinkathataariite ikaratzi apatotainchari jaka, jirikatake irika shirampari. Osheki jiyakoventavaitakeri judío-payeeni janta Jerusalén-ki eejatzi jaka Cesarea-ki. Ichecheraatapiintaiyini ikovi irovamaayee-
teri. ²⁵Noñaamaitakaro naaka tekatsi inkenakaashitya irika irovamaayeetantya-
riri. Iro kantamaitachari, iriitajaantakera kovaintsiri iramenakoteri Augusto, iroora okovantataikari notyaanteri janta. ²⁶Iro kantacha tera noñaatyie naaka ompaitya nosankinateneriri pinkatharijanori tsika ikantakota irika, irootake namakaan-
takari piñeeyerine eerokaite, eerokatajaan-
takera pinkathari Agripa namakeneri, onkantya aririka pinkaratero posampimin-
thateri, tzimataikera nosankinateri. ²⁷Tema te onkameethatzimotena naaka notyaante aparoni ashitakotaari, eerorika otzimajaantzi tsika osankinatakoty okaratzi ikenakaashitakeri.”

Iñaaventakota Pablo Agripa-ki

26 ¹Ipoña Agripa ikantanakeri Pablo: “Kantatsi piñaavaite eeroka.” Ari itzinaavakotanaka Pablo, ñaavaitanake, ikantzi: ²“Pinkathari Agripa, ovanaa nokimoshiretake nonkinkithavaitakaimi iroñaaka, nokovi noñaaventero okaratzi ikantakovaiyeta-
kenari judío-payeeni. ³Tema piyopero-
tziro eeroka okaratzi jameyeteri asheni-
kapayeeni judío. Irootakera nokovantari pinkempisantavakena nonkantemiri.”

* 25.13: Irika Agripa, ipaitaitziri eejatzi Herodes.

**Irañaantare Pablo tekera
inkempisantanakeeta**

⁴“Jiyotaiyinira nosheninkapayeeni judfo tsika nokanta eeniro nevankarita-paake, nosaikimoyetantakariri janta Jerusalén-ki, ⁵naakatapiintakera monkaravaitaneri Fariseo, te nompiya-thanetyaaro Ikantakaantaitane. Inkovayeterikami, kantatsira inkinkithatakotena. ⁶Irootajaantakera nosaikantari iroñaaka jaka, tema noñaaventakitziiro okaratzishiinetakeneriri Pava pairani avaisatziite, tsika otzimi oyaakoneentaiyakarini aakaite. ⁷Pinkathari Agripa, irojatziro noyaakoneentzitakari naaka, irootake ikantakoyetakenari iroñaaka asheninkapayeeni. Irojatziro jonyaakoneentzitakari maaroni asheninkaite itzimi icharineyetaari 12 itomiiteni Israel-ni. Irootake iñaashintsiventashivaitapiintayetakari jantavaitaineri Pava onkantya iriñaantayetaayarori. ⁸¿Opaitama kaari pikempisantantayeta eerokaite jovaniirira Pava kamavetainchari?”

**Ipatzimaminthavetakari Pablo
kempisanzinkariite**

⁹“Nomatzitavetakarora naaka pairani noñaashintsivaitashitaka, nokinkishirevaivetaka nantayetemi osheki tsika ompaitya onkantya nomaimanetantyaariri ikaratzi pairyaanairiri Jesús Nazaret-satzi. ¹⁰Irootakera nantakeri Jerusalén-ki. Ishinetakenaro ijevare omperatasorentsitaari, osheki nashitakotakaantakeri irikaite itasorentsitakaitairi. Ikanta noñaayetziri jovamaayeetziri onimotana. ¹¹Tzimatsi osheki novasankitaayevetakari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantzi. Ari nokantapiintayetakari tsika japatotapiintaita. Osheki nokisaneentakitakeri irikaite, nopatzimaminthavaitakeri, ari nomatzitakari saikayetsiri pashineki nampitsi.”

**Japiitziro Pablo ikinkithatakota
ikempisantaara
(Hch. 9.1-19; 22.6-16)**

¹²“Iroora niyaatantakari nampitsiki Damasco, jotyaaantakenara ijevare omperatasorentsitaariite. ¹³Iro kantacha niyankithakineki avotsi, joveraaka tampatzika ooryaatsiri noñaake oorentainchari inkiteki, janaanakeri ishikipakiryaane ooryaa, joorentakotapaakena nokatziyaka naaka, eejatzi ikaratzi tsipatakanari. ¹⁴Notyeyanakeni maaroni kipatsiki. Nokematzi iñaanayeetanakena noñaaneki hebreo-thatatsiri, ikantana: ‘iSaulo! iSaulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantari? Eerokatakera ovasankitaavaitacha apaniro, okempivaitakaro pimpatziminthatayeearomi thoyempithovari.’ ¹⁵Ipoña nakanakeri naaka: ‘¿Niinkama eeroka Pinkathari?’ Ari jakanakena Novinkatharite: ‘Naakatakera Jesús, itzimi pipatzimaminthatakari. ¹⁶iPintzinaye! Iroora noñaakantamiri iroñaaka pantavaitantanakyaanari. Ari onkantya pinkinkithatantanakyaarori okaratzipiñaakeri iroñaaka, onkarate piñeeri eejatzi apaata nantakaimiri. ¹⁷Aritakera piñeero nontsiparyaakoventaimi pisheninkaki, eejatzira janta kaari pisheninkata tsika notyaantemira iroñaaka. ¹⁸Onkempivaitaayaaro pokiryaaayetairimi. Aritapaake ikenashivaitaka tsirenikiriki, aña iraniiyetai kitainkariki. Aritapaake ipinkathariventakeri Satanás, aña iri Pava pinkathariventairine. Ari onkantya nompeyakotan-taiyaariri iyaariperonka, notasorentsita-kaayetairi aventaashiretaiyaanari naaka. Tema irootake ishinetayeetakeneri.”

**Te impiyathavaitanakya Pablo
joñaakayeetakerira**

¹⁹“Pinkathari Agripa, tera nopiyathatana joñaakayeetakenarora inkiteki,

²⁰aña netanakaro nokinkithatakanakeri Damasco-satzi, Jerusalén-satzi, ipoña maaroiteni nampiyetarori Judea-ki eejatzi ikaratzi kaari asheninkata, nokantayetziri: ‘Pimpiyashiyetairi Pava, pantayetairo oñaakanterone povashaantairo piyaariperonka.’ ²¹Irootakera kantakaantzirori, joirikakaantavetakanari nosheninkapayeeni tasorentsipankoki, ikovavetaiyakani irovena. ²²Iro kantacha jineshinonkatakana Pava eekero niyaatakaantziro noñaaventziri iroñaaka. Noñaaventaineri maaroiteni, iriiperorite ipoña kaari iriiperoyetatsine. Okaratzira nokinkithatapiintake, tera notekapaintero okaratzi josankinayetakeri Moisés-ni, ipoña Kamantaneriite. Tema josankinatakoyetakero onkarate avisayetatsineri, ikantayetakeranki: ²³Ontzimatyé inkame Cristo, iro kantacha aririka inkamavetakya iri etakaantyaaroné irañagai eejatzi. Ari onkantya iriñaaventantayeetyaaniriri avisakotaantsi asheninkapayeeni, ipoña iriñaaventayeetaineri eejatzi kaari asheninkata.”

Ikovi Pablo inkempisantakairi Agripa

²⁴Ikantayetakerora Pablo iroka, ikaimanake Festo: “iPablo, pishinkiventatya! Okantakaami paakoventakaro piñaanavaitzi.” ²⁵Ari jakanakeri Pablo: “Pinkathari Festo. Te noshinkiventya, okaratzi nokantayetakeri omaperotatya. ²⁶Jiyotakoperotzirori pinkathari Agripa iroka, irootake nokantantayetakarori irokapayeeni. Niyotzi naaka jiyotakotziro maaroni, tera omanakoyetya iroka. ²⁷Pinkathari Agripa, çtema pinkempisanterero okaratzi josankinayetazitakari Kamantaneriite? Niyotzi naaka pikempisanziro.” ²⁸Ari jakanakeri Agripa: “¿Piñaamatsitakema pikantakena kapicheeni ari pinkempisantakaakena, nokempitantaiyaariri ‘Cristo-veriite?’” ²⁹Ikantzi Pablo: “Okantavetaka

kapicheeni nokantakemiri, terika, oshekirika nokantakemiri, onkamintha iri Pava kantakaiyaaroné, tera intaani eeroka pinkathari, aña eejatzi maaroiteni pikaratzi pikemaiyakenani iroñaaka, pinkempitakotaiyaaroné nokantakara naaka, onkantavetya eero joosoyeetantamiro ashirothaka.”

³⁰Ipoña ikatzianaka pinkathari Agripa itsipatakaro Berenice, eejatzi ikempitanakari pashine pinkathari Festo, ipoñaanaka maaroiteni ikaratzi thointainchari, ³¹jataiyanakeni jantyaatziini ikinkithavaitakotziro iroka. Ikantantavakaiyani: “Eeromi jashitakovaitaajatzirimi irika shirampari, tekatsi inkenakaashitya onkantya irovamaayeetantyaariri.”

³²Ipoña Agripa ikantanakeri Festo: “Aritakemi apakagairimi irika shirampari, eeromi ikovajaantakemi irirori iramenakoteri César avinkatharijanorite Roma-ki.”

Jotyaaantakeri Pablo Roma-ki

27 ¹Ikanta ikovaiyakeni irotyaanteri Pablo janta Italia-ki, intsipataitakeri pashinepayeeni ashitakotaari, arira niyaatzitanakyaari eejatzi naaka. Jovayeetakeri paitachari Julio jevatziriri irovayiriite pinkatharijanori Augusto, iriitakera aanakerine. ²Arira notetakotanakari Adramitio-satzi niyaatero Asia-ki. Nokaratanakeri Aristarco Tesalónica-satzi saikatsiri Macedonia-ki. ³Okanta okitaitamanake areetakana Sidón-ki, ari jariperotapaakari Julio irika Pablo, ishinetakari irareetapaintyaari irapatziyanepayeeni impantavakyaariri kovityiimotariri. ⁴Ipoña navisanakera Sidón-ki, ari omonthaakotakanari tampyaa, te onkante namaatakote, iro nokenakotantanakari othampishiki Chipre. ⁵Naathakiryaaanakeri inkaare irojatzzi janta Cilicia-ki ipoña Panfilia-ki. Ari nareetakari Mira-ki, nampitsi saikatsiri janta Licia-ki. ⁶Ari

jĩneetapaake pashine notetantanaiyaari poñaachari Alejandría-ki iyaatero Italia-ki, ari jotetaiyakenari jevari. ⁷Osheki kitaite namatsinkakota namaatakotzi. Osheki nopomerentsivaitaka nareetantakari Gnido-ki. Eenirora omonthaakotatyana tampyaa, nomontyaakotanaka Salmón-ki, noshinampitanakero othampishi Creta. ⁸Osheki opomerentsitaka namaatakotzi, irojatzinareetantakari nampitsi ikantaitziro “Avochaaki” okarikitapai nampitsi Lasea.

⁹Avisake osheki kitaite namaatakotake, aritake kyaarontsitzimatapai, koveenkatanake namaatakote. Irootake ikantantankari Pablo: * ¹⁰“Pinkempisantaiyavakena, kempitaka akoveenkatakotatzi amaatakote, aritake ampeyakero amaatakomentotsi, eejatzira povaakaropayeeni, aritake ankamakaarantayetake eejatzi.” ¹¹Iro kantacha ijevare ovayiriite te inkempisanteri Pablo, iri ikempisantake ashitarori amaatakomentotsi ipoña antokozirori. ¹²Tera onkameethatye irovavisairo kyaarontsi tsika jaatakovetaka, ikovaiyakeni iriyaaneentaiyeni Fenice-ki saikitachari janta Creta-ki, ari onkantya eero oñaashirekantari tampyaa kenayetatsiri kirinka eejatzi katonkotsi. Arira ikovaiyakeni irovavisairo kyaaron-

Itampyaatakotzi inkaareki

¹³Ikinkishiretaiyani ari onkantake iramaatakote tema ovakera etapaakaro otampyaatzi kapicheeni. Ari namaatakotaiyanakeni othapyaaki Creta. ¹⁴Iro osamanitake kapicheeni antarotapaake tampyaa, ipaitapiintaiyirini iriroriite “Euroclidón,” ookantapaakaro amaatakomentotsi, ¹⁵onoshikakotanakena. Te iriñe tsika inkantanairo iramaatakomento,

ishinetakero onoshikakotena tampyaa.

¹⁶Osheki nopomerentsitakaro pitotsi thatainchari amaatakomentotsiki. Nokenakotanakera othampishi paitachari Clauda te ontampyaaaperote janta. ¹⁷Ari noteyetakerori pitotsika janta amaatakomentotsiki. Tema itharovakaatyaa notzitatokya impanemashiki eentatzira inkaare ipaiyeetziro “Sirte,” joosoyetakero onampinaki amaatakomentotsi eero okotaanta. Ishinetanakero onoshikakovaitena tampyaa. ¹⁸Ikanta okitaitamanake, eekero oshintsitatzitampyaatzi, ari jetanakero joviinkakaantanake irovaakaro. ¹⁹Okanta pashine kitaite, joviinkayetanakero eejatzi okaratzi ashitajaantari amaatakomentotsi.

²⁰Osheki kitaite avisaintsiri te noñaayetairi ooryaa eejatzi impokiro. Iniroitera notampyaatakote te niyotaiyeni aririka navisakoyetai.

²¹Tema avisakera osheki kitaite te novaiyaani, ikantanake Pablo: “Pinkempisantavakena, okameethaveta arimi pinkempisantakenami irojatzisaikakemi Creta-ki. Eeromi añaayetziro okaratzi ovaariperoyetakari. ²²Iro kantamaitacha iroñaaka, eero okantzimoneentami, tema eero pikamakaantavaitzi aparoni, onkantavetakya ompeya iroka amaatakomentotsi. ²³Inkaaranki tsireni, noñaake maninkari, irotyaantane Pava Ashitanari, nantavaitziniri, ²⁴ikantakena: ‘Pablo, eero pitharovi, tema ontzimatyepareetya iriñeemi César pinkatharijanori Roma-ki. Irineshinonkatemi Pava eeroka pavisakotakaantayetaiyariri pikaratakerira janta amaatakomentotsiki.’ ²⁵Ari ikantakenari. Irootakera pintharomentashiretantayetyaari, tema naventaashiretakari naaka Pava, niyotake aritake omatataikya okaratzi ikamantakenari maninkari. ²⁶Iro

* 27.9: Kantakotachari janta “kyaarontsitzimatapai,” irojatzira ikantakoyeetziro “ikaratapiintakero itzivaitaiyani.”

kantacha ontzimatyē omposakotyā aparōniki othampishi.”

²⁷Okanta aparōni tsireni, aritake avisanake 14 kitaite, areetakana inkaareki Adriático onoshikakōvaitakena tampyaa. Niyankiityaake tsireni, ari ikaimaiyanakeni antakotzirori aamatakomentotsi ikinkishiretaiyani iro nareetaiya kipatsiki. ²⁸Ari jimōnkarataiyakero tsika overaa osaankanaatzi, iñaatziro te osaankanaaperote, ipoña japiitakero eejatzī, iñaatzi kapicheeni osaankanaatapai. * ²⁹Itharōvaiyini nomposakotyā, jōviinkake 4 ayeenterone amaatakomentotsi oopōpaki, ari iñaañaataiyānakeni onkitaitetantaari thaankiperōini. ³⁰Iro kantacha ikaratzi antakotzirori ikinkishiretaiyakani irishiye, irotetantanakyaa-romi pitotsi thatayetaiñchari, jamamēnatanakaro iroviinkaiyerōni ayeenterone othovaki amaatakomentotsi. ³¹Iro kantacha Pablo ikamantakeri jevari, ipoña irovayirite, ikantakeri: “Aririka irishiyayetake irikaite, eerora pavisakoyetai eerokaite.” ³²Ari itotakotanakerōri ovayiriite pitotsi, jōvamaatakero.

³³Irootaintsi onkitaitzimate, ikantantake Pablo: “Aritake avisake 14 kitaite oyaaventa ompaitya avisatsine, te povayetaiya eerokaite. ³⁴Okovaperotatyā iroñaaka pōya onkanta pāñaantayetyaari, tema tekatsi kamakaantatsine aparōni.” * ³⁵Ikantakera Pablo, jayimotakeri tanta, ipaasonketakeri Pava. Ipetoryaakero, ovanaka. ³⁶Ipoña jiminthataiyānakanani maaroni, ovaiyanakanani eejatzī. ³⁷Jiroka nokarataiyini notetaiyani 276 atziri. ³⁸Aritakera

ithonkakero jōvaiyakani, jōviinkakoyetanake ovaritentsi onthomakaneentantaari tenari.

Otsitsiyake

³⁹Okanta okitaitamanake, irikaite antakotzirori, okompitzimōtapaakari kipatsika, iñaapaake eejatzī oparaite. Ari ikōvaiyanakeni iraatkotaiyeni janta. ⁴⁰Itotakoyetanakero oosotantari aayeentzirori amaatakomentotsi, jōokanakero, itzinaakoyetanairo iniroite manthakintsi, jōvetsikaiyanairo iyomaro impoopatantaari inkene iraatkotai oparaiteki. * ⁴¹Iro kantacha ayeentakotaiyapaakani othovaki eentaatzi inkaare, te onkantānai noshevatakotanai. Tankatainake oopōpaki ookantaperotapaakarora otamakaane inkaare. ⁴²Ari ikōvaiyanakeni ovayiriite irovanakerimi ashitakotaariite, eero jamaayetanta irishiyayete. ⁴³Iro kantacha ijevare ovayiriite, ikovatzīra irovavisaakoteri Pablo, te irishineteri irovamaayeeteri, intaani ikantayetanakeri: “Ikaratzī iyotzīro jamaatzī, iramaateeta kipatsiki.” ⁴⁴“Iriima pashinepayeeni irontarekayetya inchakotaki inkene iramaayete.” Arira okantari navisakotantaari maaroite.

Isaikake Pablo othapishiki paitachari Malta

28 ¹Ikanta navisakoyetaira maaroiteni, ari niyotaiyake iroka othampishi opaita Malta. ²Ari jaakameethaiyavakena maaroiteni nampiyetarōri janta. Tema oparyaatzi inkane, katsinkaitē okantaka, jōvaampatake paampari, ari ikaimaiyakena. ³Ari

* **27.28:** Kantakotachari jaka “te osaankanaaperote,” irojatzira ikantayeeztziri pairani 20 ashempavako, ikantaitzīro iroñaaka 36 metro. Kantakotachari eejatzī “kapicheeni osaankanaatapai,” irojatzira ikantayeeztziri pairani 15 ashempavako, ikantaitzīro iroñaaka 27 metro. * **27.34:** Kantakotachari jaka “tekatsi kamakaantatsine aparōni,” iroora oshiyarōri ikantaitzī eejatzī “eero opeyakaantavaita aparōni kishitsi.” * **27.40:** Kantakotachari jaka “itzinaakoyetanairo iniroite manthakintsi,” irootakera ookantari tampyaa inkene irishiyakoyete otetantayetarōri amaatakomentotsi.

jiyaatanake eejatzi Pablo iraye irirori tsitsi, iro ipiyavetapaaka irovapairo itsima, shitovanake maranke, jatsikakeri irakoki. ⁴Ikanta iñaayetakeri nampitarori janta jovikantapaakari, ikantavakaiyanakani: “Irika shirampari ovantzinkari jinatzi, okantavetaka javisakovetaka impiinkemi, temaita ishinetaiteri irañee.”* ⁵Iro kantacha Pablo jotekana-keri maranke paampariki. Tekatsi avishimoterine. ⁶Joyaaventaiyani ireeniyakairi irojatzi inkamantanakyaari. Ikanta osamanitakera iñaayetakeri tekatsi avishimoterine, ikantayetanai: “Pava jinzatziira irika shirampari.”

⁷Tzimatsiya janta jevari nampitarori othampishiki paitachari Publio. Otzimimotziri okarikiini irovane. Jaakameethayetakena maaroiteni jaanakena janta. Mavara kitaite nosaikimovaitakeri. ⁸Ariya nokemakotakeri iriri Publio ikatsirinkavaitatzi, ishaavaitatya. Ikyavashitanakeri Pablo. Ikanta iñaañaatakoventakeri, jantantakari kapicheeni irako, apathakero ikantanaka, shintsitanai. ⁹Jantakerora iroka, pokayetanake maaroni mantsiyariite ikaratzi nampitarori janta othampishiki, jovashinchaayetakeri. ¹⁰Ari ipashiyetanakairi osheki tsikarika opaiyetarika. Ikanta notetanaara niyaatantaiyaari, ipayetavaana naayetanairi.

Areetaka Pablo Roma-ki

¹¹Ikanta nosaikakera mava kashiri janta othampishiki, ari notetanaari pashineki amaatakomentotsiki, otzimi ovavisaakerori eejatzi janta kyaarontsi. Opoñaaro eejatzi iroka amaatakomentotsi janta Alejandria-ki. Jovetsikayeetakeri othovaki iroshiyakaantaro “Tsipantsi”

ivavanetashivaitaitari.* ¹²Ari nareetaiya-kani janta Siracusa-ki, mava kitaite nosaikanake janta. ¹³Ipoña navisanake janta irojatzi nareetantakeri Regio-ki. Ikanta okitaitamanake, okamintha otasonkakotakena tampyaa kenatsiri katonko, irojatzi nareetantakeri Puteoli-ki pashine kitaite. ¹⁴Ari noñaapaake tsikarika ikaratzi iyeekiite, ikantavakena nosaikavaitanake. Iroora nosaikimovaitantanakariri onkarate 7 kitaite. Arira popoñaanaari irojatzi nareetantyaari Roma-ki. ¹⁵Ikanta ikemakotaiyakena iyeekiite nampitarori Roma-ki, jomonthaavakana avotsiki ipaiyeetziro “Apio” tsika jiyomparivaitaitapiinta. Okanta janta ipaiyeetziro “Mavapankori,” ari joyaaventakanari pashine. Ikanta Pablo iñaayetapaakerira iyeekiite, ipaasoonketanakeri Pava, tharomentashire ikantanaka. ¹⁶Arira nareetapaaka Roma-ki. Ikanta ijevare ovayiriite jovavisaapaakeneri ashitakotaariite pashine jevari. Iriima Pablo ishinetakeri isaikavaitapaake tsikarika ikoviro, aparoni ovayiri aamaventakotariri.

Ikinkithatakaantzi Pablo janta Roma-ki

¹⁷Ikanta avisanakera mava kitaite nareetapaakara, japatotapaakeri Pablo iriiperoriite judio-payeeni nampitarori Roma-ki. Ikantakeri: “Iyeekiite, pairanitate jaakaantavaitakena asheninkapayeeni janta Jerusalén-ki, ipoña jovavisaakaantakena ijevareki Roma-satziite. Irootake jantayetakeri, okantavetaka tekatsi nantzimoyevetyaariri, te nomaimanevetyaaro okaratzi jameyetari pairani avaisatziite. ¹⁸Josampisampivetakari ijevareite Roma-satzi janta, tera

* **28.4:** Irootake ikantakeri, tema iñaajaantzi atziriite iri Pava otyaantakeriri maranke, irovasankitairi. * **28.11:** Ipaaitatziri jaka “Tsipantsi,” iriyetakera apite itomipayeeni ivavanetashivaitaitari paitachari “Júpiter,” Cástor ipoña Pólux.

iriñaashitya nonkenakaashityaari onkanya irovamaantanyaanari, ikovave-taka irapakaakaantainami. ¹⁹Iro kantacha asheninkapayeeni judío te inkovaiyeni, ontzimatyenonkovakoteri iriitajaantake amenakotenaneri César, okantavetaka tekatsi niyakoventayete naaka asheninkapayeeni. ²⁰Irootakera napatotantamiri iroñaaka eerokaite nonkamantayetemi. Noñaaventakotapiintairira itzimi oyaakoneentayetari maaroitani Israel-mirinkaite, irootakera piñaantakanari jaka joosoyentantano ashirotha.” ²¹Ari ikantaiyananeni iriroriite: “Tera noñe naakaite irosankinatakotaitemi poñaachaneri Judea-ki. Tekatsi nonkemakotemiri eejatzi jareeyetara asheninkapayeeni jaka. ²²Intaani nokemakoventakeri iñaaventakoyetakeri kempisantashivaitaachari. Nokovaiyini nonkememi tsika pikantzi eeroka.”

²³Ikinkishiretaiyakani irapatotyapashine kitaite. Arira japatovantaiyakarini osheki atziri jimaapiintzira Pablo. Iñaaventakeneri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, joñaakayetakeri tsika josankinatakoyeetzitakeri Jesús, jetanakarosankinareki Moisés-ni irojatzirosankinayetaneke Kamantane-riite. Tema jetanakarora okitaityaamanake irojatzira sheeteeni. ²⁴Tzimatsira tsika ikaratzi kempisantavakeriri, iriima pashinepayeeni temacheeni. ²⁵Tera

iraapatziyavakaatyeyeeni, aparopayeeni jiyaatayetanai. Joveraantavaari Pablo ikantavairi: “Jirokara ikantzitaitakariri pairani pivaisatziite, iñaavaitakaakeri Tasorensinkantsi Kamantaneri Isafas-ni, ikantakeri:

²⁶Piyaate, pinkanteri irika atziriite:

Pinkemaiyavetakya, eeromaita
pikemathataiyavakero.

Pamenaiyavetya, eeromaita piñagai-
yironi.

²⁷Tema kisoshire ikantaiyakani
irikaite.

Matayempi jinaiyake.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyaroni.

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ipampithashiretantaiyani,

Tera inkempisantaiyeni, eero novavi-
saakotairi.

²⁸Piyotaiyeroni eerokaite iroka, aritakera irovavisaakoyetairi Pava kaari asheninkata. Aritake inkempisantayetai iriroriite.” ²⁹Ikantakerora Pablo iroka ñaantsi, jataiyanakeni judío-payeeni, osheki iñaanaminthatavakaanaka.

³⁰Arira isaikapairi Pablo okaratzi apite osarentsi. Ari jaakameethayetapiintakeriri ikaratzi areetayetariri. ³¹Ari iñaaventapiintakerori ipinkathariventantai Pava, jiyotaantapiintakotairi eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Tekatsira oñaashirenka-vaiterine.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI ROMA-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo osankinatzimirori, iromperatane Jesucristo nonatzi, tema iriitake kaimashiretakenari notyaantajanorite, irijatzi pairyaakena nonkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava. ²Iroka Kameethari Ñaantsi iroora ishinetaantakeri Pava, otzimi jiñaaventakeri pairani kamantantneriite Osankinatasorentsiki, ³tsika ikantakota Itomi, Avinkatharite Jesucristo, itzimi kempitapaakari eenchaaniki itzimakera icharinetavakari David-ni. ⁴Ikanta jañagairanki, aripaitera joñaakantakari Itomi Pava jinatzi otzimimotziri ishintsinka, tasorentsishireri jinatzi. ⁵Ikamintha Cristo okanta ikaminthaantaanari Pava. Iri pairyaakenari notyaantajanoritai, nonkamantayetairi pashinesatzi atziri kaari asheninkata, inkempisantayetaita iriroriite. ⁶Eejatzira eerokaite Roma-satzi ari akaratzitaka ikaimashiretai Jesucristo. ⁷Ikaimashireyetaimi pintasorentsishiretai pikaratzi pinampitaro Roma-ki. Iretakotane Pava pinayetzi. Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, eejatzi inkempitayemi Avinkatharite Jesucristo, piñaayetero kameetha pisaikayete.

Ikovi Pablo irareetyaari Roma-satziite

⁸Jiroka netavakyaari nonkante: Nopaasonketziri Pava, okantakaantziro

okaratzi jantziri Jesucristo. Nopaasonketakozentzimi eerokaite, tema ithonka ikemakoyeetakemi tsikarikapayeeni tsika pikantayetanaa pikempisantayetai. ⁹Ari nokantapiintanaatya noñaañaatakoventzimi. Iriira Pava iyotatsi, itzimi nantavaishintsitaineri noñaaventanairo Kameethari Ñaantsi tsika jiñaaventakotara Itomi. ¹⁰Aririka noñaañaateri, nokovakotziri ishinetainaa niyaate pisaikaiyini eerokaite, iroorika inkovakaakenari naaka. ¹¹Tema nokovatziiitaitake noñaayetemi. Nokovi nonkaminthaashireytemi onkantya paavyaashireyetantyaari. ¹²Ari onkantya nontharomentakaantyaamiri eeroka, piñaakenarika naaka tsika nokanta naventaashiretari Cristo. Ari pintharomentakaiyaanari naaka, noñaakemiri eejatzi eerokaite tsika pikanta paventaa-shiretari.

¹³Iyekiiite, nokovi piyotaiyeni iro nokinkishiretapiintaka niyaate pisaikaiyini eerokaite onkantya noñaantayetaamiri povapyaayetaiya, nokempitaakerira pashinesatziite atziri. Iro kantacha, osheki otzitzikapiintakenari. ¹⁴Iro kantacha ontzimatyeni niyaatashiyetairi Griego-thataintsiri, kaari griego-thatatsine, iyovaiyetanaatsiri, eejatzi kaari iyovaiyetatsine. ¹⁵Irootakera, nokovantari noñaaventairo eejatzi Kameethari Ñaantsi janta pinampiyetaro eerokaite Roma-satziite.

Itasorenka Pava ovavisaakotantatsi

¹⁶Tema te nompashiventakonetyaaro naaka noñaaventero Kameethari Ñaantsi. Tema iro oshiyajaantakarori iroomi itasorenka Pava, iro ovavisaakoshireyetairine maaroni kempisantayetaatsine. Nokempitaakerora naakaite no-judío-yetzi, naakatake etanakaro nokempisantanaake, ipoña jimpoiyyeta-paake griego-thataintsiri. ¹⁷Tema iro Kameethari Ñaantsi kamantakotziriri Pava tsika ikanta itampatzikashiretakairi atziririite. Arira ikantakaanta irirori iraventaashireyeetanakyaaririka. Tema irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

Tampatzikashire irinaatyee aventaa-shireri, ari iriñeero irañaaantai-yaaro.

Kaariperoshireriite inatzi atziririite

¹⁸Iriima atziririite kaari tampatzikashire-yetatsine, thainkatasorentsitatsiri, ikisaneentaperotaitakeri Pava, joñaakan-tataikero iyatsimanka janta inkiteki. Tema irikaite kaariperoshiretapiintatsiri, kempitavaitaka irotzikayetatyeeromi kyaaryoori eero jiyotakoyeetantarori. ¹⁹Tema jiyotakovetari iriroriite Pava. Iri Pava kantakaarori jiyotakovetantakarori. ²⁰Tema ovakera jetanakaro Pava jovetsikakero kipatsi, ari iriyotemi atziririite tzimatsi Pava, jiñaayetakerora irovetsikane. Ari onkantya inkinkishire-tantyaarimi otzimimotziri Pava ishintsinka, kañaaneri jinatzi irirori. Tekatsira otekañaanetachane iroñaaka, inkantayevetaiya: “Tera niyotero.” ²¹Aña jiyotakovetaiyarini Pava, temaita iñaapinkathatapiintairi, te impaasoonke-tapiintairi eejatzi. Intaani ipampithashire-takotapiintashivaitanakaro kaariperotatsiri, irojatzi kaari ikinkishiretantanaa kameetha. ²²Ikantayevetaiyani:

“Iyotaneri nonatzi,” iro kantacha aña masontzishireri jinayetanai. ²³Iro opoñaantari jovashaantziro iñaapinkathavetari Pava, itzimi kañaanetatsiri. Ari jetayetanakaro iñaapinkathayetziro oveysikaantsi iroshiyakaaro atziri, tsimeri, piratsi, eejatzi ikaratzi kamathayetsiri kipatsiki.

²⁴Irootakera ishinetantakarori Pava irikaite ayimaneenteri iyaariperonka. Irootake jantantapiintakarori okaratzi impashiventavyaariimi.

²⁵Jovashaantaminthatashitana-karo ikempisantaavaantetziri Pava otzimi kyaaryootatsiri, intaani ikempisanta-yetanakero thaiyaantsi. Jiñaapinkathayetanakero jovetsikayetziri, oshiyavaitakaro iroomi omperatyaarinemi. Temaita iñaapinkathatanairi Pava itzimi oveysikayetakerori maaroiteni iroka, tsika itzimi añaapinkathatapiintziri aakaite. Ari onkantyaari.

²⁶Irootakera ishinetantakarori Pava irikaite ayimaneenteri inevetashivaitane. Irootake jantapiintantakarori okaratzi impashiventavyaariimi. Ari etanakarori tsikarika okaratzi tsinaneete opaantashivaitantayeta. ²⁷Ari ikempiyetanakari eejatzi tsikarika ikaratzi shirampariite, ipaantashivaitantanaka, iro inevekipero-yetaka impaantavakaiya ishiramparinka-kiini, jantayetanakero impashiventavyaariimi. Irijatzimaitaka ovasankitaavaitaincha okantakaantziro ikenakaashivaitakari.

²⁸Iro opoñaantari ishinetayetziri Pava irikaite ayimaneentavaiyeteri iyaariperonka, iroora jantantayetakarori kaari aritatsine. Tema te inkinkishiretakotapiintanairi Pava. ²⁹Iro jantapiintayetanake kaari tampatzikatatsine, imayempivaitzi, ipaantavaitanta, jineveperokivaiyeteri kireeki, jantayetziro kamaaroyetatsiri, jinevetantakovaita, jovantavaiyetake, jimaimanetavakaavaiyeta, jamatavi-

tantavaiyetzi, ikaviyantavaiyetzi, ³⁰ikishimatantavaitzi, ithaiyakotavakaavaita, ikisaneentavaitziri Pava, ikaviyavorotan-tavaitzi, ikantakaaperovaita, jiñaaperovaiyeta, jiyotashivaiyetaro kaariperotatsiri, ipiyathavaiyetari ashitariri, ³¹imasontzishirevaiyeta, te irimonkaravainetzi, te irinethaantaneyete, te irariperotantayete, te irineshinonkatantayete. ³²Jiyovetaiyaroni irikaite okaratzi ikantakaantakeri Pava, ikantake: “Ikaratzi matayetakerone iroka inkamayetai.” Iro kantacha, eekero jantapiintayetanakitziro, joiminthatakaayetakari pashineete irimayetero.

Tampatzika jinatzi Pava aririka iriyakoventante

2 ¹Kempitaka pikantashirevaitaiyini eeroka, “Ontzimatyevetere irovasankitaayeeteri irikaite ikaariperotake.” Eero pikantavaitziro iroka. Tema aririka iriyakoventavaiteri pashine atziri, eerokatakera iyakoventashivaitaincha. ¿Tema pantapiintero eeroka kaariperori? ²Iro kantacha ayotaiyini tampatzikashire jinatzi Pava aririka iriyakoventante. Iri ovasankitaayetziri ikaratzi matayetakerori iroka. ³Eerokaite patzirinkakiini, pikantapiintaiyini, “Ontzimatyevetere irovasankitaayeeteri irikaite ikaariperotake,” ¿Piñaajaantakema eero jovanakitagaimi eeroka Pava? ⁴¿Pimanintatziirima irika neshinonkatziitakamiri, itzimi oyaakoneentamiri, itzimi amatsinkaventamiri eejatzi? ¿Tema piyotakotero iroora jamatsinkaventantakamiri onkantya irovashaantakaaamirori piyaariperonka? ⁵Eeromi pikovi povashaantairo piyaariperonka, arira piñeero papheshitaiyaaro iyatsimanka Pava. Tema apaata, aririka iroñaakantapaitetairo iyatsimanka, iramenakoyetairorika maaroitene, tampatzikara inkantya irovasankitaayetai. ⁶Onkempivai-

tyaaro impinayetairimi maaroitene okaratzi jantayeetakeri. ⁷Iro Pava añaakaayetairine ikaratzi kamaitanakarori kameethari, irootakera jiñaamampyaantakarori irovaneenkarori, jiñaamampyaaro iñaapinkathayeetairi, jiñaamampyaaro inkantaitayeeni iroñaanetai. ⁸Iro kantacha, katsimakira inkantaiya Pava irovasankitaayetairi ikaratzi kamaitapiintanakarori inevetashivaitari, itzimi piyathavaitakarori, imanintavaitakero kyaaryootatsiri. ⁹Inkemaantsivaitaiya, irovashiretziitaiya maaroitene kamaitapiintakarori kaariperori. Iriira etanakyaaarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoiyyetapaake griego-thatsiri. ¹⁰Iriima kamaitapiintakarori kameethari, ari irovaneenkayetaiya, iriñaapinkathayeetairi, kameetha isaikayetai. Iriira etanakyaaarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoiyyetapaake griego-thatsiri. ¹¹Tema tekatsi atziri iramaakinete Pava. ¹²Maaroitene kaari kemakoteronerori Ikantakaantaitane, ari ompeyakaashitaiyaari iyaariperonka, tema eero jamenakoyeetairi jimonkarataakerorika Ikantakaantaitane. Iriima ikaratzi kemakovetakarori, ari iramenakoyeetairi jimonkarataakerorika. ¹³Tema ikaratzi kemakovetaajatarori Ikantakaantaitane, kaarira irika tampatzikashiretziimotakerori itzimi monkarayetakerori. ¹⁴Irikaite kaari nosheninkayeta, kaari kemakovetyaarone Ikantakaantane Moisés-ni, kaari ñaayevetyaarone tsika osankinata, iro kantacha jimonkaraminthavaitashitakarori tsikarika okaratzi. Okempivaitakarora ontzimatyeeemi pashine ikantakaantaitane irashitaiyarimi iriroriite. ¹⁵Okempivaitakarora iroka Ikantakaantaitane osankinashiretantakyaarimi, tema jiyotayetziro ompaitya irantayeeteri. Aririka irimonkaratairo,

kimoshire inkantya. Eerorika jimonkara-yetziro, okempivaitakaro apaniromi iriyakoventavaitakya, tema jiyotakero ikaariperovaitake. ¹⁶Irootajaantakera irantayetairi apaata aririka inkantairi Pava irika Jesucristo: “Pamenakoyetairo maaroiteni jantayetakeri iromananeekiini atziriite.” Irootakera nokantakotapiintakeri noñaaventzirora Kameethari Ñaantsi.

Judío-payeeni ipoña Ikantakaantaitane

¹⁷Iroñaaka nonkantayetemi eerokaite judío nosheninkayetane. Kempitaka pikantaiyake eerokaite: “Niyotakotziro Ikantakaantaitane. Niyotziri Pava. ¹⁸Niyotziro okaratzi ikoviri. Niyotziro tampatzikatatsiri, tema jiyotaayetakenaro Ikantakaantaitane. ¹⁹Ari onkantake niyotayeri kaari iyoterone, kempitainchari irimavityaakitayeeemi, nonkempitakaantero nonkitainkatakotatyeerimi saikayetasiri otsirenikitzi. ²⁰Ari niyotayetairi masontzishireri. Kantatsi niyotairi kaari iyovaitatsine, kempivaitariri eenchaaniki. Tema otzimomotana naaka Ikantakaantaitane. Irootake matzirori iyotaneperotakaanta.” ²¹Aririkami okantaka piñaavaitake piyotayeteri pashine, ¿Piyomatsitakema eeroka? Tema pikantapiintzi eeroka: “Eero pikoshitzi.” ¿Tema pinkoshinete eeroka? ²²Pikantapiintzi: “Eero pimayempitzi.” ¿Tema pimayempinete eeroka? Pikantapiintzi: “Eero piñaapinkathatziri oshiyakaantsi.” ¿Tema pinkoshitasorensitanete eeroka? ²³Pikantakaaperovaitaka eeroka piyotakotziro Ikantakaantaitane. ¿Tema pipiyathataro eeroka, ari okanta pithainkantakariri Pava? ²⁴Tema ari okanta josankinayeetakero, kantatsiri:

Eerokaite kantakaantakerori, iro ithainkatasorensitantakari pashinesatzi atziriite ipairyaaaminthavaitashitakari Pava.

²⁵Ikaratzi monkarayetzirori Ikantakaantaitane, arivetacha itomeshitaanitaka,

tema irootake oshiyakaaventzirori jashiyetari Pava. Iro kantacha terika irothotyeeero irimonkarayetero maaroni Ikantakaantaitane, amenaashivaitakara itomeshitaanita. ²⁶Iriima pashinesatzi kaari asheninkata, kaari tomeshitaanitachane, aririka irimonkaraminthatashitakyaaro Ikantakaantaitane, iriitakera kempiperotanaiyaarinemi tomeshitaaniri, tema jashiperotatyaari Pava. ²⁷Impoña irika kaari tomeshitaaniri monkaraminthatashitakarori Ikantakaantaitane, iriira amenakotaimineri apaata kyaaryoorika pimonkarayiro okaratzi piyotakotziri, pipiyathatakarorika, iri iyakoventemine, irovasankitagaitemi, okantavetaka tomeshitaaniri pinavetaka eeroka.

²⁸Tsikara akantayeta koñaaroini avathaki, tera iro kantakaantajaanterone ipaitantayeetari “Judío.” Ari okempitari atominthavaitashitapiintaka avathaki, tera iro kantakaantajaanterone apaiyetantakari “tomeshitaari.” ²⁹Aña opoñaantari a-judío-yetzi iroora kantakaantzirori tsikara akantashireyeta. Ari okempitzitari eejatzi añaantakarori atomeshitaka, iroora kantakaantajaantakerori ashiretakari. Tera iro amonkaraminthavaitashitanyaarori osankinatachari, onkantya intharomentaventantari asheninkapayeeni, aña ashiretakarira Pava, ari intharomentaventayetai irirori.

3 ¹Kempitaka pinkantake eerokaite: a-judío-tzi? ¿Opaitama atomeshitaaritantari? ²Nokantzi naaka: Oshekira apantairi aakaite. Jiroka etanakarori, iriira avaisatziite etakarori jiñaanatakeri Pava. ³Tema tzimatsi tsika ikaratzi avaisatziite te irosokeroyetyaari Pava, ¿Irooma ompoñaantyaari Pava irovashaantero joisokeroyetanta? ⁴Te ari onkantya. Aña okantavetaka ithaiyanvetaka maaroiteni atziriite, Pava irirori te inthaiyanetya. Ari okantzi josankinayeetakeri, kantatsiri:

Ari pikantatya eeroka, tampatzika
ñaaneri pinatzi,

Eerokami iramenakoyeetaimi, ari
panaakotantakemi.

⁵Tema antapiintayetzirora kaariperon-
kantsi, oñaakantziro tampatzikashire
jinatzi Pava. Kempivaitaka ari ankanta-
kemi: Iroora noyaariperoshirenka
oñaakantziro ovana ikameethaperota-
taike Pava, ¿Opaitama irovasankitaamen-
tantaanarori okaratzzi oñaakantziro
ikameethaperotataitzira irirori? Kaarira
tampatzikashireri. (Arira okanta
akinkishirevaitari aakaite atzirinkakiini.)
⁶Tera ari onkantzimaitya. Kaarimi
tampatzikashireri Pava, eerotyja jamena-
kovaiyetairimi osavisatziite, irovasanki-
taavaitairi. ⁷Kempitaka akantzi:
¿Opaitama irovasankitaantyaanari Pava
nothaiyaka, tema nothaiyapiintakara iro
kantakaantakarori jiñaapinkathayeetan-
tari Pava tera ithaiyaneta irirori? ⁸Kempi-
taka akantake eejatzi: iThame ankaaripe-
rote! tema iro oñaakanterone kameethari.
(Irojatzira jiyakoventaitakenari naaka
noñaaventakero kempitakarori iroka,
omaperotatya.) Iro kantamaitacha
irootake aritatsi irovasankitaayeeteri
ikaratzi ñaavaitziro iroka.

Tekatsira tampatzikashireri

⁹¿Irooma kantakotacha jaka,
a-judío-yetzira aakaite te apantaperotai,
eero okantzi anaakoyeteri pashinesa-
tziite? Ari okantari, tema aritake
nokantzitaka maaroiteni akarataiyakeni,
kempivaitakami ompeyakaashivaitakaimi
ayaariperonka, okantavetaka a-judío-tzi
eejatzi kaari judío-tatsine. ¹⁰Tema aritake
osankinakotaka, kantatsiri:

Tekatsira tampatzikashireri, te
intzimaajate aparoni.

¹¹ Te intzime kemathavaitaneri.

Tekatsira kovakovatairine iriyotairi
Pava.

¹² Ithonka ipiyashiretaiyakani, tekatsi
apantyaarine.

Te intzime impaitya matapiintairone
kameethashireri.

Te intzimaajate aparoni.

¹³ Kaariperoñaanevaitake, okempivaita-
karo ithano iroomi omorona tsika
ikitayeetziri kaminkari.

Amenenetaka ithaiya,
Kepiyavaantevaitake joshiyakari
ikanta maranke.

¹⁴ Tema ikishimavaitantapiintake,
ikaviyantayetzi.

¹⁵ Amekiitaka jiyaaetzi irovamaante,
ikovi inkapathainkatakaante.

¹⁶ Ipampithavokitapiintakero tsika
ikenayeetzi japerotantaitzi, ikovi
inkemaantsitakaantavaite.

¹⁷ Te impampithavookitapiintairo
jatachari tsika isaikayeetai kamee-
tha.

¹⁸ Te iñaapinkathaakitairi Pava.

¹⁹ Ayotzimaita iriyakoventairi Pava
maaroiteni pankiventavaitakarori
irimonkarayeteromi Ikantakaantaitane.
Eero okantai irotekañaanetaiya inkante:
“Tetya namaakivaitero.” ²⁰Tema te
intzime impaitya matakeroone irimonkara-
yero Ikantakaantaitane, ari onkantya
inkantantyaariri Pava: “Tampatzikashire
nonatzi.” Aña aririka ayotakoperotanairo
Ikantakaantaitane, arira ayoperotziro
ovana akaariperokitake.

Pava ovatampatzikashiretairi, aririka aventaashiretanaiyaari

²¹ Iro kantamaitacha, ovakera iroñaaka,
joñaakairo Pava tsika okanta antampatzi-
kashiretantaiyaari. Te oshiyaro pairani,
apankiventashivaitakarora Ikantakaantai-
tane onkantya antampatzikashiretantai-
yaarimi. Irootakera josankinatakoyetakeri
kamantantaneriite, irojatzira josankinata-
kotajaantaitakeri Ikantakaantaitaneki.

²² Iriira Pava ovatampatzikashiretaineri,

aririka aventaashiretanaiyaari Jesucristo, ankempisantanaيري irirori. Iroñaaka tera anashiyetaiya tsikara ikantayeta pashineete, ²³aña maaroiteni akaaripero-shiretake. Irootakera eero aritana añaayetairo irovaneenkaro Pava. ²⁴Iro kantamaitacha, Pava, jovatampatzikashi-reyetai, jineshinonkatziitantara irirori jotyaantairi Cristo Jesús ipinaventayetaira aakaite. ²⁵Irootake jotyaantantakariri Pava inkapathainkatzimentai Cristo jovamaitakeri, ari onkantya irotsimaryaantaiyaariri Pava aventaashiretaiyaa-ririka Cristo. Iro jimatatankarori Pava iroka, iriñaantayeetyaariri ari ikantaita-tyaani itampatzikashiretzi irirori. Pairani Pava osheki ikisashivetakaro iyaariperonka atziriite, amaaki ikantapiintakero. ²⁶Irooma iroñaaka, okempivaitaaro iroshepithatakairomi ayaariperonka, jovatampatzikashireyetai. Ari okanta itampatzikashiretantari irirori, ari okantzitari eejatzi itampatzikashireta-kaantariri ikaratzi aventaashiretanaariri Jesús.

²⁷¿Tzimatsima iroñaaka ankantakaape-roventaiyaari? Tekatsira. ¿Opaitakama? ¿Irooma kantakaantzirori tera intzime impaitya monkaratajaantereone Ikantakaantaitane? Kaarira, aña iro kantakaantzirori aventaashirenka. ²⁸Eerora okantzi inkantakaaprovaitya tampatzikashireri, tema tera inkitsirin-kero ipankinaventavavetakaro irimonka-rayeteromi Ikantakaantaitane. Aña intaani jimataaikero javentaashiretaarira Cristo. ²⁹¿Intaanima aakaite a-judfo-yetzi jantzimoyetairo Pava? Tera. Aña ari akaratairi kaari asheninkayeta, jantzimoyetairo maaroiteni. ³⁰Tema Pava aparoni ikanta, tsika ikantajaantayetaira aakaite jovatampatzikashireyetaira, arira inkempitaayetairira eejatzi kaari tomeshtaaritachane. ³¹¿Nomanintatziroma naaka Ikantakaantaitane noñaaventakota-

kerora aventaashirenkantzi? ¡Tera ari onkantya! Aña apantaro iroka.

Joshiyakaaventantzi Abraham

4 ¹Thame ankinkishiretakotavakeri charinetanakairi Abraham-ni. ¿Tsikama ikantaitakeriri irirori itampatzikashiretantaari? ²Iroomi ipankiventane Abraham-ni tampatzikashiretakairinemi, aritakemi inkantakaaprovaitkyaaami irirori. Eeromaita ikantakaaperoventaa-rimi Pava. ³Jiroka okantziri Osankinajano-rentsi:

Javentaanakarira Pava irika

Abraham, irootakera ikempita-kaantaariri itampatzikashiretane.

⁴Thame oshiyakaaventavakero: Aririkami irantavaite aparoni atziri, ipinayeeztiri. Tera jineshinonkatashiyeeetakari, aña ipinayeeatziri jireevetayeetakeri jantavaitake. ⁵Iriima kaari antavaitatsine, impoña iriñeero impinatashiyeeetyaari, jineshinonkayeetyaari irika. Arira ikantzitaari atziri thainkatasorentsiivaitsiri pairani, javentaashiretaarira Pava, aritake iriñeero irovatampatzikashiretairi. Ari jineshinonkataariri javentaashiretaarira, te impankiventavaitaiyaaro jimatan-taarori. ⁶Eejatzi David-ni jiñaaventzita-karo inkimoshiretakaayetairi Pava itampatzikashiretane, inkarate kaari ñaayerone iriñaashintsivaiventyaaro, ikantake:

⁷Kimoshirera inkantaiya atziri itzimi ipeyakoyeetairi ikaariperovetaka, Okempivaitaaro iromanakoyeetaa-tyeenerimi iyaariperonka.

⁸Kimoshirera inkantaiya atziri, itzimi ipeyakoperotaineri Pava iyaariperonka.

⁹Irikaite intzime kimoshireyetaatsine, ¿Intaanima aakaite akaratzii ipaiyetai “tomeshtaari?” Kempitaka tera, aña ari joshiyayetai eejatzi aakaite kaari tomeshta-ritachane. Pinkinkishiretero akantakeri:

Javentaanakara Abraham, irootakera ikempitakaantaitaariri tampatzikashiretaneri.

¹⁰¿Tsikapaitema ikempitakaantaari Pava irika Abraham-ni itampatzikashiretane? ¿Aripaitema jimatakeri itomeshitaarita-kara? ¡Tera! Aña tekeramintha. ¹¹Iroora jimpoayaavaita Abraham-ni itomeshitaarita. Tema iroka tomeshitaaritaantsi aririka ompiomatsitanake iro jiyoyeetan-tari javentaayeetari Pava. Iro kantacha Abraham-ni javentaizitavaitakari Pava, aritake jovatampatzikashiretzitaitakari tekeramintha intomeshitaarite. Arira ikantaka Abraham-ni jetantakarori itampatzikashiretakaitziri. Irootake ikempitakaantaitakariri iriitakemi charinentyaaririmi maaroitenei tampatzikashireriite, te onkovajaantaiya intomeshitaarite. ¹²Omaperovetatya aakaite ipaiyeetai “tomeshitaari” aakatake icharineperotane Abraham-ni, akaratziri eejatzi atomeshitaarita. Iro kantacha tera iro ankempitajaantantyaari ikantara irirori itomeshitaarita, aña aventuraashiretanaarira Pava, ikempitaakerora irirori Abraham-ni, javentaashiretzitakari tekeramintha intomeshitaarite.

**Iro aventuraashirenka añaantaiyaarori
ishineyetakairi**

¹³Tema ishinepaitetakeneri Pava irika Abraham-ni itsipataakerira inkarate charinentyaarine, ishinetzitaikaniri tekeramintha osankintatya Ikantakaantaitane. Intaanira javentaashirematsitanakara Abraham-ni. ¹⁴Tema inkarate ñaayetairone ishinetane Pava, kaarira irikaite pankiventaventashivaitarori irimonkarayero Ikantakaantaitane. Arimi onkantaayaami, amenaashivaityaami aventuraashiretari Pava, tekatsira apantyaarone ishinetaakairi. ¹⁵Itzimirika pankiventavaitarori irimonkatero Ikantakaantaitane, intaani iriñeero

irovatsimayeri Pava tera inkitsirinkero. Tema eeromi otzimakemi Ikantakaantaitane, eero otzimimi eejatzi ikenakaashii-tane.

¹⁶Irootakera, itzimi ñaayetairone ishinetane Pava, iriyetakera ikaratzi aventuraashireyetaariri jineshinonkatzii-tanta irirori. Ari onkantya maaroitenei icharineyetaari iriñaayetairo, tera intaani añaayetairo aakaite judfo, itzimi ipayeta-jaantaitakeri Ikantakaantaitane, aña maaroitenei inkarate aventuraashiretaiyaa-rine Pava, oshiyakotaariri Abraham-ni. Ari oshiyavaitaaro incharineyetaimi Abraham-ni maaroni aakaite. ¹⁷Irootakera josankinayeetantakarori, kantatsiri:

Aritake noshekyaaagaimiri charinentyaamine, eero okantaajatai
isheninkamirinkatavakagaiya.

Iroora iroka ishinetane Pava. Irootake javentaashiretantanakariri Abraham-ni. Omaperotatya irimonkaraitaro Pava iroka, tema kantatsi irirori iriñaakaaye-tairi kamayetatsiri, irijatzi ovetsikayeta-kerori kaari tzimayevetachane pairani. ¹⁸Jirokatakake ikantakeriri Abraham-ni: “Aritake noshekyaaagaimiri charinetyaa-mine.” Iroora ikempisantantakariri Abraham-ni, okantavetaka osheki opomerentsitzimovetakari inkempisantantyaariri. ¹⁹Tera irovashaantapaintero kapiche javentaashiretanakara. Eekero ipampithashiretakotapiintanakityaaro iroka, ikantzi: “¿Tsikama onkantaajatyaa iroka? Aña tzimataike naaka 100 nosarentsita. Irootzimatake nonkamake. Iroka notsipa, Sara, te ovaiyantane.”

²⁰Ari okantavetaka ikinkishirevaitakaro iroka, te inkisoshireventero okaratzi ishinetakeriri Pava, te okantzimoneenta-vaityaari javentaashiretakarira. Aña eekero jimaperotanakitziro javentaashiretziiitanakari, ari ikantapiintanakitziro itharomentapiintanakari. ²¹Jiyoperovaitake Abraham-ni ari irimatakeri Pava

okaratzi ishinetakeneriri. ²²Irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane. ²³Iroora josankinatakaantantakarori Pava tsika okantakota iroka. Tera irosankinaminthatakaantashityaaro onkantya añaapinkathatantyaariri Abraham-ni. ²⁴Aña iro josankinatakaantantakarori onkantya ayoyetantaiyaari inkempitakaanta itampatzikashiretane eejatzi aakaite, aririka aventaashiretanaiyaari itzimi ovañagairiri Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka. ²⁵Tema iri Cristo itzimi kamimentayetairi aakaite, okantakaantziro akaariperovaitake. Irijatzira Cristo añaagaatsi okanta itampatzikashiretakaantayetairi.

Opoñaantari itampatzikashiretakaitai

5 ¹Jiroka okantakari. Iroora aventaa-shirenka tampatzikashiretakaayetairi. Irootakera ariperotantaariri Pava. Iriitakera Jesucristo matakayaetairori iroka. ²Tema aventaashireyetaarira Jesucristo, jiyotakaayetairo iroñaaka iyaminthaane Pava anayetai. Kimoshirera akantayetaa añaayetairora apaata irovaneenkaro Pava. ³Iro kantamaitacha tera intaani ankimoshirevente iroka, aña ankimoshireventzityaaro eejatzi avishimoyetaineri. Tema ayotaiyini aririka añaayetero ankemaantsivaitya, iroora ompoñaantyaari ankamaitanetya. ⁴Aririka ankamaitapiintanetanakya, ari añaayetakero aavyaashireyetanete. Aririka aavyaashirevaitapiintanakitye, ari añaayetairo aventaaperotanaiyaari oyaakoneentane. ⁵Eerora jamenaakaashivaitai oyaakoneentane. Tema aritake añaataikero okaratzi jetakoperotakai Pava, jotyaantakairi Itasorenka okempivaitakero irisakoperotaitatyeenerimi. ⁶Okanta ikovapaitetakera Pava, aripaitera ikamimentajaantayetakai Cristo, okantavetaka athainkatasorentsi-vaivetaka, tera aavyaavaitanete.

⁷Tekatsira matapiintaajaterone inkamimentereri pashine atziri. Okantavetaka kantatsi añee kamimenterine aparoni atziri kameethashireri. ⁸Iro kantacha okantavetaka aakaite kaaripero-shireri anayevetaka, ikamimentakai Cristo. Osheki jetakotziiyetakai Pava, jotyaantakeri Cristo inkamimentayetai. ⁹Jotyaantakeri Cristo inkapathainkatzi-mentai onkantya intampatzikashiretakaantayetairi. Arira jimatataikero iroka eenirora akaariperoshirevaitaiyini, ¿Aritatsima iroñaaka antharovakaavai-tyaari iraperoyetai aritakera jovatampatzikashireyetaira? ¹⁰Tema eeniropaiteranki akisaneentavaitziri Pava, jotyaanta-kairi Itomi inkamimentayetai, ari okanta ariperotantaariri. Ari okanta eejatzi ayoperotantaari aritake avisakoshireyetai, tema jañaamentai Cristo. ¹¹Ari okantakari, ikimoshiretziitakaayetai Pava, tema iri Avinkatharite Jesucristo ariperotakaayetairiri.

Adán ipoña Cristo

¹²Pairani aparanimacheeni shirampari etakaantanakarori ikaariperotake. Iro ovasankitagaantsi jiñaakeri, ikaamaneyetai. Irojatzira antetanainchari maaroiteni icharineeteki, ikaariperoyetanake maaroiteni osavisatziite, ikaamaneyetanake. ¹³Iroora avisaintsiri tekeramintha irosankinayeetero Ikantakaantaitane. Tema irikaite añaayetaintsiri pairani tekeramintha irosankinatayeetero Ikantakaantaitane, onashitya onkarate iriyakoventayeetairi. Iriima irikaite impoiyeetatsiri itzimayetai ikaratzi piyathatarorori Ikantakaantaitane onashiyetaira eejatzi iriyakoventayeetairi. ¹⁴Iro kantacha ikamakitzu Adán, ikamiyetai eejatzi charinetajaantanakariri irirori okantavetaka onashiyetaka iyaariperonka. Iroora jatakotanaintsiri irojatzu itzimapaitetantakari Moisés-ni.

Iriira Adán oshiyakaaventakariri pashine shirampari pokaintsiri osamanitakera, ¹⁵iriitakera Jesucristo irika. Jiroka okanta joshiyakaaventaitakeri: Atzirimacheeni jinake Adán, ikaariperovaitake, iriitake kantakaantakerori ikamayetantakarori osheki atziriite. Eejatzi ikempitzitakarori Jesucristo, atziri jinake irirori, ikamimentantake, iri kantakaantakerori jañaashireyetantaari osheki pashine atziriite, ikantakaantakerori Pava jineshinonkantan-tzi. ¹⁶Iro kantacha Pava jinashivaitakarori jineshinonkatantaka irirori, te iroshiya-kotyaaari etakaanakarori ikaariperovaitake. Tema iyaariperonka apononitatsiri atziri, iroora kantakaantakerori jovasankitaayeetantaari osheki atziriite. Irooma ineshinonka Pava iroora kantakaantakerori jovatampatzikashireyetantaari oshekitatsiri ikaariperovaivetaka. ¹⁷Tema ikaariperopaitetakeranki Adán, kempivaitanakami atziritanakiyeemi “Kaamane-taantsi” iro otzikavaitakyaarimi atziriite. Irooma jineshinonkayetaantaara Jesucristo, okempivaitanakarori atziritanakiyeemi “Añaarentsi,” iro onampiye-tanaiyaarimi tampatzikashireyetaatsiri.

¹⁸Jiroka okaratzzi noshiyakaaventakotziri: Aparoni shirampari kaariperotaintsi, iri kantakaantakerori jovasankitaayeetan-takarori osheki atziriite. Ipoña aparoni pashine kameethashireri shirampari, iri kantakaantakerori iravisakoshireyetaantaiyaari osheki atziriite, irañaashireyetaira. ¹⁹Aparoni atziri piyathari, iri kantakaantakerori ikaariperoshiretantanakarori osheki atziriite. Ipoña aparoni atziri kempisantanerori, iri kantakaantakerori itampatzikashireyetaantaari osheki atziriite. ²⁰Iroora opoñaantari josankinatakaantaitziri Ikantakaantaitane, ari onkantya iriyotantayetaiyaari atziriite kaariperorori jinayetatzzi. Okantavetaka iniroite ipiyathayevetaka, iniroitejanora jineshinonkataari Pava. ²¹Pairani

kempivaitaka atziritakityeemi “Kaariperonkaantsi,” iro onampiyetakyaarimi atziriite, irojatzzi ovamaantayetakarori. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka atziritakityeemi “Neshinonkataantsi,” iro pinkathariventayetaantaachanemi. Tema aritake jineshinonkayetai Avinkatharite Jesucristo, itampatzikashiretakaayetaira onkantya ankantaitantyaarori añaayetai.

Ikamapithayeetakerori kaariperonkantsi

6 ¹¿Aritatsima ankante: Thame ankaariperotapiintayetai onkantya ineshinonkaperotantairi Pava? ²iTera ari onkantya! Aña okempivaitanaatyaaaro ankamapithatakiyeeromi aakaite ayaariperonka. ¿Kantatsima aparoni kaminkari iriyaatakaairo inkaariperote iyaamanenkakiini? ³Aamaashitya eerokaite pipeyakotakarori oviinkaatzimentayetakarira Cristo Jesús, akempitakovaitanakiyaari tsika ikanta jovamaa-yeetakerori irirori. ⁴Iroora oshiyakaaventa-cha ankamakiyeemi atzirkinkakiini tsikara akantaveta pairani. Ikitayeetakai. Ipoñaashitaka apiriintaa eejatzi, akempitakotaari Cristo. Tema irovaneenkaro Pava oviriintairiri Cristo, ari okanta ikempitakaantayetairi aakaite ovakerarimi atziri añaayetaatsinemi.

⁵Tema oshiyakotaarira irirori, kempivaitakami ankamayetakityeemi, aritake eejatzi ampiriintayetai ikempitaakerorori irirori. ⁶Kempivaitaka atzirkinkakiini tsikara akantayetara pairani, arimi intsipataitakairimi Cristo impaikakoyee-taimi. Ari okanta akamapithatantakarorori akaariperovaivetaka. Irootakera kaari oshiyayetantaari onampiyetane “Kaariperonkantsi.” ⁷Tema aparoni kaminkari tekatsira irantayetai ompaiyaarika iyaamanenkakiini, te inkaariperotai. ⁸Tema aritakera atsipayetaari Cristo jovamaa-yeetai, aventaashire akantayetaa antsipayetaiyaari jañaashireyetaira

eejatzi. ⁹Tema ayotaiyeeni eero japiitairo Cristo inkamimentantai. Aparosatzii okanta ikamake, añagai. Okempivaitaaro iroñaaka te onampivaitaiyaarimi irirori “Kaamanetaantsi.” ¹⁰Aparosatzira okantaka ikamimentakeri irirori kaariperoshireriite. Irooma iroñaaka jañaamentairi Pava. ¹¹Ari pinkempitajaantayetaiyaari eerokaite, pinkempitakaantaiya pinkamapithayetakityeeromi piyaariperonka, iri Cristo Jesús kantakaantakerori iroñaaka pañaamentantaariri Pava.

¹²Irootake, eero pishinetanta ompeyakaashivaityaami piyaariperonka. Aña poitsinampayero pinevetane. ¹³Tema aritake kempitavaitakami pinkamakityeemi, piriintaami eejatzi, pinkempitakaantero aritakemi jatakemi Pavaki, pinkantapairimi: “Jiroka novatha, nantantapiintaarori kameethatsiri.” Aritapaake pikempitakaantavaitakaro pivatha iro pikaariperovaitantapiintakari. ¹⁴Aritapaake pikempitakaantaro “Kaariperonkansi” atzirittakityeemi, irootake omperavaityaamine. Tera pañiimotairo eeroka Ikantakaantaitane, aña iroora pañiimoyetai neshinonkataantsi.

Onampiyetaari tampatzikashiretaantsi

¹⁵¿Aritatsima ankantayete iroñaaka: “Thame ankaariperoshireyete, onkantya eero añiimotantaaro Ikantakaantaitane, aña iro añiimotayetai neshinonkataantsi?” ¡Tera ari onkantya! ¹⁶¿Tema piyotzi aririka ironampitaiyaami, ontzimatyepinkempisantapiinteri onampitamiri? Pinkempitakaanteromi atzirittakityeemi piyaariperonka, iro onampivaitakyaaamine, aritake pinkamashiretai. Irooma pinkempitakaantanairo iri Pava pinkempisantapiintai, aritake pintampatzikashiretai. ¹⁷Tema pairani, pikempitakaantavetakaro iroomi “Piyaariperonka” onampiyetyaamine. Irooma iroñaaka poisokerotaaro pikempisantanairo

okaratzi jiyotaayetzitataikamiri.

¹⁸Iroñaaka te onampitaami “Piyaariperonka,” aña “Tampatzikashirenkansi” omperataamiri. ¹⁹Noshiyakaaventatziimirora tsika okanta ayotakoperotapiintaiyironi aakaite aririka ironampiyetai, ari onkantya ankemathatantyaarori okaratzi kompitzimovaitairi aakaite. Tema pairani pikempitakaantavaitakaro atzirittakityeemi “Kamaaroyetatsiri” iro onampivaiyetakyaanemi, ari okempitavetakamiri eejatzi “Piyathataantsi,” tema osheki pipiyathatapiintaka. Iro kantamaitacha iroñaaka iroora onampiyetaiyaamine “Tampatzikashiretaantsi,” tema ari onkantya piñaantaiyaarori pintasorentsi-shireyetai.

²⁰Eeniroranki okempivaitaro iroomi onampityaaminemi “Kamaarotatsiri,” ari pisaikaminthavaitashitari, tekatsi shintsiventemine pintampatzikashirete. ²¹Iro kantacha piyotai iroñaaka tekatsi apantyaarone iroka. Aña iro aritatsi pimpashiventakotairo iroñaaka tsika pikantavetara pairani. Piyotai eejatzi itzimirika antayetzirori irokapyeeni aritake inkamashireyetai. ²²Iro kantamaitacha tera onkempitakaantaimi eerokami onampitane “Piyaariperonka.” Aña iri Pava onampitaamiri. Irootake apantaperotzimotaamiri. Tema aritake pimatairo pintasorentsihireyetai, arira pinkantaitaayeeero pañaanetai. ²³Iroka “Kaamanetaantsi” okempivaitakaro iroomi impinayeetan-tyaaririmi itzimi antavaitapiintakenerori kaariperotatsiri, kempitavaitaka iriimi onampitane. Irooma “Kañaanetaantsi” okempivaitakaro iroomi ineshinonkatane Pava impashiyetaiyaarimi ikaratzi tsipashireyetaariri Jesucristo, Avinkatharite.

Joshiyakaaventayeetziro aavakaantsi

7 Iyekiite, eerokaite noñaanayetzi pikaratzi piyotakoyetziro Ikantakaantaitane. ¿Tema piyotaiyeroni aririka

inkame aparoni atziri, ikamapithatakerora Ikantakaantaitane? ²Ikempivaitakaro aparoni tsinane tzmatsiri oime. Eenirora jañiimotziro oime, ontzimatyé ontsipatapiintyaari. Irooma aririka inkamapithatakeroro, aripaitera osaikashivaitaiya ³Irooma ari oñeeri pashine shirampari eenirora jañiimotziro oime, omayempitake. Irooma inkamakerika, arira osaikashivaitaari, kantatsi oimentaiya pashine, eerora ikempitakaantayeetaro mayempiro.

⁴Iyekite, okaratzi oshiyakaaventachari jaka kempivaitakara atziriritakityeemi “Ikantakaantaitane,” iroomi piimentavetakyaarimi pairani. Iro kantacha pikamapithatakerora iroka, pikaratairira Cristo jovamaaheetakeriranki. Okempivaitaarora iroñaaka pisaikashivaitaiyaami piimentayeetaarira pashine, itzimiranki jañaakaayeetairi. Iroora aritantaari eerokaite pantavaitaineri Pava iroñaaka. ⁵Tekeraminthara añeero oshiyakaaventainchari “Kaamanetaantsi,” osheki apiyathatapiintakaro Ikantakaantaitane, amatapiintakero kamaarotsisiri. Irootakera ovamaashiretaineri. ⁶Irooma iroñaaka okempivaitaarora ankamapithatakitayeromi, asaikashivaiyetaa. Añaayetairira iroñaaka ovakerari, iriitakera Tasorentsinkantsi, tsika itzimi kantakaantaro iri antavaitantaaniriri Pava. Te okempitaiyaaro pairani, apankiventavaitaro amonkarayero paisatori josankinayeetakeri.

Kaariperonkantsi saikashiretananari

⁷¿Aritatsima ankante: “Tekatsira apantyaarone Ikantakaantaitane?” iTera! Aña irootataike iyotakagaanarori nokaariperotapiintzi. Tema jiroka Ikantakaantaitane, kantatsisiri:

Eero pineveshievaineta.

Iro kantacha, eeromi niyotakotairomi iroka, eeroty niyotajaatami tzmataita-

tsira nokenakaashitakari noneveshievaitapiintara. ⁸Irooma niyotakotairora iroka Ikantakaantaitane, te onkantai namavevainetai, osheki nonevevaitapiintaka. Eeromi niyotakotairomi iroka ikantakaantaitane, eerotyami okaariperovaitzimi nantayetziri. ⁹Pairani te niyotavetya kaariperori onatzi aririka noneveshryaavaitya nokinkishiretaneki. Nosaikashivaitapiinta, tekatsi shintsiventenane. Irooma niyotakotairora Ikantakaantaitane, arira niyotanake nokaariperovaitaneta. Niyotanai eejatzi aritake nonkamashiretai. ¹⁰Irootakera ovamaashiretaanari iroka ikantakaantaitane. Iro opoñaantajaantavetari josankinayeetziro iroka Ikantakaantaitane, irootake kantakaanteronemi inkañaanetantayeetyaarimi. ¹¹Nokempitakaantavaitaaro naaka atziritanakityeemi “noyaariperonka,” iroomi ampovaityaananemi netanakarora niyotakotanakero Ikantakaantaitane. Amatavivaitakena, irojatzii ovamaantakanari. ¹²Iro kantamaitachari iroka Ikantakaantaitane tasorentsini onatzi, tampatzikari onatzi, kameethari.

¹³¿Irootakema ovameethanka, kantakaarori nonkamantaiyaari? iTera ari onkantya! Kaarira Ikantakaantaitane ovamayenaneri, aña iroora noyaariperonka ovamayenari. Intaanira iyotakamatsitakenaro noyaariperonka iroka Ikantakaantaitane. ¹⁴Ayotaiyini iroora ashire oñaaventakotziri Ikantakaantaitane. Iro kantamaitacha, kempitavaitakara impimantayeetakitayeromi avatha iromperanavaitaiyaaro, iroomi “Kaariperonkantsi” kempitaiyaaronemi onampitaneri. ¹⁵Iroora kaari niyotanta opaita nokaariperoshiretantari. Tera naaka kovaminthavaitashitachane. Otsimaashirevaitana. ¹⁶Tera onimovaitaajatenara okaratzi nomatapiintakeri, ari niyotziri naaka kameethari onatzi Ikantakaantaitane. ¹⁷Irootake okempivaitantakarori

tera naaka antashivaityaarone, aña “Kaariperonkantsi” onatzi tsika otzimi atzirintantakanari, irootake shintsiventanari nomatantarori. ¹⁸Okantavetaka nokovi nanteromi kameethari, te nomatero. Okempivaitakaro irootajaantakemi novatha kaari kameethatatsine. ¹⁹Te nonkitsirinkero nomatero kameethari nokovavetakari. Irooya nomatapiintake kaariperori kaari nonevetari. ²⁰Irootakera okempivaitantakari atzirintakityeemi “Kaariperonkantsi” tsika otzimi atzirintantakanari, irootake antakaapiintakenarori kaariperori.

²¹Iroora shintsiventapiintakenari nonkaariperoshirevaite, okantavetaka naaka kovavetajaantacha nantemi kameethari. ²²Aña noshirekira, nokantashiretzi: “Omaperora Ikantakaantane Pava.” ²³Irooma jaka novathara koñaaroini, okempivaitakaro oñaashintsivaitatyeyearomi noshire. Okempivaitakaromi eejatzi iroka novatha ashitakota-kaantatyeyeromi noshire, ari oshintsiventavaiteromi onkaariperoshirevaite.

²⁴Ikantamacheetana! ¿Niinkama matairone iromishitovakaantairo noshire ominkyaakaantavaitakero novatha?

²⁵Iriitakera Avinkatharite Jesucristo itzimi matairone. Nopaasoonketairi Pava itzimi otyaantakeriri jimatantaarori. Iroora noshire nothoyaaantarori nokempisantziro Ikantakaantane Pava. Irooma novatha koñaaroini iroora nomatantiintantari okantakaantane “Kaariperonkantsi.”

Ikinkishiretakotapiintaitari Tasorensinkantsi

8 ¹Aritakera atsipashireyetaari Cristo Jesús, eerora añaero irovasankitaa-yeetai. ²Tema te añaimitairo Ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotzirori kaariperonkantsi, tsika otzimi kantakaantzirori akamashiretantari. Aña añaimotoaa-

tziro iroñaaka pashine ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotzirori añaashireyetaari atsipashireyetaari Cristo Jesús.

³Tekatsira kitsirinkerone intampatzikashirete ipankiventavaivetakaro irimonkarayero Ikantakaantaitane, tema maaroni aakaite atzirinkakiini otzimimoyetai avatha kaari aavyaavaitatsine. Iriima Pava iriira kitsirinkairori itampatzikashiretakaayetaari atziriite, jotyaaantapaitetakerira Itomijanori iratzirizimotante, otzimimovetakari eejatzi irirori ivatha okempitara avatha aaka. Iriitakera jovasankitaamentake iyaariperonka maaroni atziriite. ⁴Irootakera aavyaanta-yetaarori iroñaaka atampatzikashireperoyetai, tema iroojanotakera ikantakaantaitakeri. Irootakera amayetapiintai iroñaaka okaratzi jimatakaayetaari Tasorensinkantsi. Tera amapiintashivaitanaiyaaro okaratzi anevetashivaitari aakaite. ⁵Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, okempivaitakarora atzirintakityeemi “Nevetaantsi,” iroomi omperavaityaarinemi. Iriima ikaratzi kinkishiretakovaitapiintakarori inkempisanteri Tasorensinkantsi, iriyetakera ijevatakeri. ⁶Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenkaa iriñaantaarori inkamashireyete. Iriima itzimi kinkishiretakotapiintanakariri Tasorensinkantsi, kameetha iriñaayetai. ⁷Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenka iriñaantayetyaarori inkisaneentero Pava, tema eero ikempisantairo okaratzi ikantakaantzirori Pava, eero jaavyaajatziro inkempisantairi. ⁸Ikaratzi matakeroiri iroka eerora okantzi irinimotakairi Pava.

⁹Irooma eerokaite te pimayetairo iroka, aña iro pikinkishiretakotapiintaka okaratzi ikovakayimiri Tasorensinkantsi, tema iri saikashiretantakamiri. Ikaratzi

kaari iyotairine Itasorenka Cristo, temacheeni jashitaari Cristo. ¹⁰Okantave-taka pikaamanevathavetaka, okantakaan-tziro piyaariperonka, aritakera isaikashi-retantaamira Cristo, añaashiretaimi, okantakaantakerora jovatampatzikashire-taimi. ¹¹Aritakera isaikashiretantakami Tasorentsinkantsi, irijatzitakera añaava-thatakagaimineri eejatzi, tema aritake ikempitagairiri Cristo Jesús, jovañaava-thatairi.

¹²Ari okantari iyekiite, te arite antapiintashiyeyaaro okaratzi aneveta-shivaitari. ¹³Tema iroorika pantapiinta-keri, aritake pinkamashireyetai. Irooma aririka pinkinkishiretakotapiintanairo okaratzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Pinevenka,” iroomi povamaakemi, aritakera pañaashiretai. ¹⁴Ikaratzi antanairori ikoviri Tasorentsinkantsi, aritake intomiyetaiyaari Pava. ¹⁵Tema irika Tasorentsinkantsi jotyaaantakeri Pava, eero jookaventaimi onkanya eero papiitantaaro pinkempitakotaiyaari nampirentsi itharovavaitzi. Aña iri kantakaanterone onantyaari intomityaami Pava. Irootake ariperotan-taiyaariri Pava, ankantairi: “Apá, Ashitanarí.” ¹⁶Iriira Tasorentsinkantsi iyotakaajaantairori aakaitera itomi Pava. ¹⁷Tema itomira Pava anayetai, arira atsipataari Cristo ashiyetaaro maaroni jashitari irirori. Tema atsipatakarira Cristo akemaantsivaitaka, arira antsipa-taiyaari eejatzi janta tsika otzimapai irovaneenkaro.

¹⁸Nokinkishireta naaka kapiche onatzi akemaantsivaita iroñaaka, tekatsi ompaitamaitya iroka aririka añaagairo apaata irovaneenkaro. ¹⁹Maaroni irovetsi-kane Pava joyaaneentataike irapatopaitetairi itomiite Pava. ²⁰Jamenaashivaiye-taka iroñaaka irovetsikane, te iravyeero okaratzi ikovayevetari, tema Pava

kantakaarori okantantapaintari. Iro kantacha irikaite oyaaventacha ²¹iriñaayetairo irovaneenkaro, aririka isaikashi-vaiyetaiya itomiyetaarira Pava. Arira onkaratapaake okempivaitakaro atzirita-nakityeemi “Shitzitaantsi,” iroomi onampitantachanemi. ²²Kempitaka iroñaaka maaroni jovetsikayeetakeri jatekavaitaiyetyaani, ikempivaitakaro tsinane ontzimaanite. ²³Eejatzi aakaite, okantavetaka añaavetakari Tasorentsinkantsi itsipashireyetai, kempivaitaka eeniromi atekavaitaiyenimi akovi avisakote eero akemaantsivaitanta, akokovayetziro tsikapaita intomiperoyetai Pava. ²⁴Iroora oyaakoneentane kantakaantziro avisakoshireyetaiyaari, okantavetaka tekera añaayetero iroka. Arimi añaayetakeromi, ¿Eekeroma oyaakoneentatyeero? ²⁵Arira okantari oyaakoneentane, ontzimatyete amatsinkashirenyeta, oyaakotero okaratzi kaari añaari.

²⁶Tema tera aavyaashiretanete, Tasorentsinkantsi neshinonkayetaine. Tema te ayoyete tsika ankantya amanayete. Iro kantacha iriira Tasorentsinkantsi amanakoventaine, okempivaitakaro iratekimentatyeemi. ²⁷Ikemathatziirira Pava irika Tasorentsinkantsi jamanakoventaira. Tema iriitake iyotakoperotziiriri Pava opaita ikovakayiriri ikaratzi itasorentsitakaitairi.

Aritake ankitsirinkayetakero maaroni

²⁸Ayotzi eejatzi tsikarika ompaiyetya avishimoyetaineri, aritake inkantakaa-kyaroo Pava onkameethatziimoyetai. Tema iro ikaimashireyetzitantairi onkanya anteneri ikovakaakairi. ²⁹Ikara-tzi jiyotzitakari Pava aritake inkempisantairi, iriiyetakera inkempitakaantayetairi itomijanori. Irootakera irika Itomira, iri kempitanakarori ireevatanite itomitari, ari jimpoiyyetapaakeri pashine osheki

iyekiite. ³⁰Irikaite ikaratzi itomiyetaari Pava, iriiyetakera ikaimashireyetairi, jovatampatzikashireyetairi, ari onkantya iriñaantayetaiyaarori irovaneenaro.

³¹¿Tsikama ankantakoteroka iroñaaka iroka? Aritakera jinethaatziiyetakaira Pava, ¿arima intzimajaantai impaitya kitsirinkaineri? ³²Tema Pava te inthañaaneentakyaari itomijanori, aña ishinetaikeri irovayeeteri okanta ikamimentantakairi aakaite. Aritakera jantzimoyetakairo Pava iroka, ¿eeroma jantzimoyetai

tsikarika ompaiyetyaari kovityiimotaine? ³³Aritakera añaayetairo jovatampatzikashiretai, ¿arima intzimajaantake impaitya iyakoventavaitaineri, iriitajaantakera Pava iyoshiitayetakairi? ³⁴Iriitake Jesucristo kamimentayetairi, ipiriintaa eejatzi, isaikai iroñaaka irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventantzi, iriitake kantakoventayetairi aakaite. Aritakera okanta, ¿arima intzimai impaitya ovasankitaavaitaineri?

³⁵¿Tzimatsima impaitya materone intsiparyaaakairi Cristo, onkantya irovashaantantyaarori jetakoyetai? Okantavetaka añaayetziro opomerentsizimovaivetakai, eekero jiyaatatzi jetakoyetai. Ari inkempitayerori eejatzi aririka ontzimimoyetai ovashinonkaavaiyevetaineri, inkovaite irimaimanevaitaite, antasheneentavaite, ankovityaaneentavaite ankithaatyaaari, ankoveenkatakovaite, irapathakeroryeetai. ³⁶Ari okanta osankinatakotaka, kantatsiri:

Ari okantaitatyaani jovamaakaantayeetana naventaajatamira eeroka.

Ikempitakaantayeetakenari piratsi jovamaaheetziri.*

³⁷Okantavetaka añaayetero irokapayeeni, aritake ankitsirinkayetakero maaroni iroka, tema Pava jetakoyetai, aritake imatakaakairo ankitsirinkero. ³⁸Jiroka

naventaakari naaka: Onkantavetakya añaayevetakyaaro tsikarika ompaiyetya: kaamanetaantsi, añaantarentsi, maninkariite, pinkathariite, avishimotantatsiri iroñaaka, avishimotantatsineri apaata, tzimatsiri ishintsinka, ³⁹jenokisato, osavisato, tsikarika opaiyetai jovetsikaheetziri, tekatsira aparoni impaitya ovashaantakairine Pava onkantya eero añaantaaro iretakoyetai okantakaantakero jantzimoyetakairi Avinkatharite Jesucristo.

Jiyoshiitaitakeri Israel-mirinkaite

9 ¹Jiyotziro Cristo kyaaryoori onatzi nonkantemiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi itzimi pinkathariventashiretanari, iri iyotakaanari te nothaiyavaita, nonkantemiro iroka: ²Novashireperovai-ventatyaari nosheninkapayeeni judío kaari kempisantatsine, osheki okatsitzimoshiretakena. ³Osheki nonkovotaimemi iravisakoshireyetaimi nosheninkamirinkaite, aritakera nonkovotaimemi nonkamaventairimi onkantya iravisakotantaiyaari. Aritake onkantaajatakemi eejatzi nonkove irovashaantainami Cristo, arimi niyotakemi iroora kantakaanteromi iravisakoshireyetaantaiyaari nosheninkamirinkaite, ⁴icharinyetari Israel-ni. Tema iriiyetake itomivetakari Pava irikaite, joñaakayevetakari irovaneenaro, tzimatsi irantzimotavakaiyaari, josankinayevetakanari Ikantakaantaitane, janintaavaivetaka itharomentapiintakari, tzimatsi ishinetaiyetakeneriri. ⁵Iriiyetake isheninkamirinkaitetakari avaisatziite. Irijatzi isheninkamirinkaitetakari Cristo, itzimi Pavatatsiri anaayetziriri maaroni, ari inkantaityaani intharomentaityaari. Ari okantari.

⁶Okantavetaka irikaite te inkempisantaiyerine, ¿aritatsima ankante eero

* 8.36: Ikantakoyeetziri jaka “piratsi,” iriira kantakotachari “oisha.”

omonkarata ishinetantakeri Pava? iTera ari onkantya! Tema inkarate impaiyee-tairi iroñaaka “Israel-mirinkaite,” pashinesatziitera irinatye, kaarira icharinejanoriite Israel-ni. ⁷Ari okempitaaro avishimotakeri Abraham-ni. Te inkempitakaantaiteri isheninkamirinkaite apitetatsiri irovaiyane, aña intaani aparoni. Iriitakera jiñaaventayeetziri jaka, ikantaitake:

Iri Isaac irovaiyanejanori.

⁸Ari ikempitzitakari Pava te inkempitakaantairi iriimi itomijanori maaroiteni jovaiyantakaantakeri Abraham-ni, intaani itomitakaari itzimi ishinetakeneriri incharinemirinkaitetyaari. ⁹Jiroka okaratzi ishinetakeneriri, ikantakeri:

Pashineki osarentsi onkempipaitetaiyaaro iroñaaka, arira napiitero nonkivantaimi, intzimakera otomi Sara.

¹⁰Ari okempitakari avishimotakerori Rebeca, itsipaanitakaantakarori acharineni Isaac. ¹¹Tekera intzimayete irikaite, tekeramintha irantayete kameethari eejatzi kaariperori, aritake tzimake ikovakeri Pava ompaitya iranteri. Ari omonkaratari onkarate irantayeteri. Tera iri kovashivaityaarone irantero, aña Pava kantakaarori jantayetantarori opaita, ikaimashireyetairira. ¹²Jiroka ikantaitakerori Rebeca:

Iri iyaapitsi omperatyaarine irantarite.

¹³Jiroka josankinayeetakeri eejatzi: Netakotakari naaka Jacob, iriima Esaú nokisaneentakeri.

¹⁴¿Irooma ankantantyaari: “Te intampatzikashirete Pava, aparoni jetakotashita, iriima pashine ikisaneentashitakari? iTera ari onkantya!” ¹⁵Tema Pava ikantakeri Moisés-ni:

Itzimirika nokoviri noneshinonkanta-tyaari, aritake noneshinonkata-tyaari.

Itzimirika nokoviri nonkaminthayeri, aritake nonkaminthaakeri.

¹⁶Ñaakero, kaarira atziriite kovashivaityaarone irantayetero opaiyetarika, aña iri Pava kantakaarori jantayetantarori opaiyetarika ikaratzi ikaminthaayetairi irirori. ¹⁷Ari ikantayeetakeriri eejatzi Faraón, jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantakeri:

Irootajaantakera nopinkatharitakaan-takamiri onkantya iriñaantayee-tyaarori noshintsinka onkarate natsipetakaiyaamiri eeroka. Irootakera iriñaaventayeetantaityaanari maaroni kipatsi impairyaaeyee-taina.

¹⁸Ari ikantari Pava, ikaminthayiri itzimirika ikoviri irirori. Irijatzi kantakaarori okanta ikisoshireyetantari itzimirika ikoviri irirori.

¹⁹Kempitaka ari pinkantayetaina: ¿Opaitama jovasankitaantarori Pava ikaariperotakaayetziri, eeroma okantaajatai irovashiñagairo irika ikovakaakeri Pava irantero? ²⁰Iro kantacha, nonkanti naaka: Tekatsira piyomatsite eeroka patzirinkakiini onkantya pinkantantyaari. Tera piñaapinkathateri Pava. Intsityaa pinkinkishiretakoteri ovetsikayetzirori kovitzi. ¿Kantatsima oñaanateri iyovite, onkanteri: Te apantaajatyana povetsikakena? ²¹¿Tema arite irovetsike aparoni ovaneenkatachane, impoña irovetsikake pashine eero apantaperotaro iroori? Aña aritatsi, tema iriitake ashitarori iyovite. ²²Ari ikempitzitari eejatzi Pava irirori, jovetsikayetakeri ikaratzi oshiyayetakarori kovitzi. Tzimatsi tsikarika ikaratzi jovetsikajaantakeri iriñaayetairo iratsipe-taiyaaro iyatsimanka, iratsipetaiyaaro ishintsinka iraperotantaiyaari. Iro kantamaitacha Pava, amavera ikantaventa-paintakari irikaite. ²³Jovetsikayetantakariri Pava irikaite kaari apantari, onkantya irimonkatziyantaiyaariri

pashine irovetsikane itzimi ikovakeri irirori inkaminthaayetairi, itzimi jiyoshii-tayetzitakari pairani iriñaayetairo irovaneenkaro. ²⁴Aakayetakera itzimi jiyoshiiyetataikeri ikaimashireyetaira. Tera intaani aakaite a-judfo-tzi, arira akaratayetairi pashinesatziite kaari asheninkata. ²⁵Irootakera jiñaavaitakaa-keriri Pava pairani Oseas-ni, ikantake:

Irika atziri kaari nosheninkaveta, nonkempitakaantairi, “Noshe-ninka.”

Ikaratzi kaari netakoyeveta pairani, nonkempitakaantairi, “Netako-tane.”

²⁶Irooma janta, tsika ikantayeevetaka, “Te pisheninkatyaana eerokaite,” Arira ikantayeetai, “Itomiite pinayez-tzi Pava, Kañaaneri.”

²⁷Jiokara ikantzitakari Isafas-ni jiñaaventayetziri incharineyetyaari Israel-ni:

Onkantavetakya osheki irinake incharinetyaari, inkempivaiveta-kyaaero oshekitzi impane jiñaatha-pyaaki, Eepiyokiinira inkarate avisakoyetaa-tsine.

²⁸Tema iromapokairi Pinkathari maaroni kipatsisatziite, tampatzika inkantya irovasankitaakaantaye-tairi.

²⁹Ikantake eejatzi Isafas-ni:

Eeromi ikyaaaryooyetakemi avaisa-tziite, ikaratzi ikempoyaaventakari pinkathariventatziitaneri, Arira añaayetairomi okaratzi jiñaatai-keri pairani Sodoma-satzi, ipoña Gomorra-satzi.

**Jovatampatzikashireyetairi
javentaamatsitantaara**

³⁰¿Irooma ankantantyaari: “Te inkokovavetaajatyaaero irika kaari asheninkata, iro kantacha jimatzimaitaaro jovatampa-

tzikashireyetairi javentaamatsitantaara iriroriite? ³¹Irooma aakaite icharinejano-yetari Israel-ni, te ankitsirinkaaajatero añaayetero, okantavetaka apankiventave-takaro Ikantakaantaitane.” ³²¿Opaitama kaari ikitsirinkantaro? Iroora kaari ikitsirinkantaro tema ikinkishiretakovai-tatyaaro ipankiventashivaitakari irirori. Te inkinkishiretakotaajatero ikovakayiriri Pava itzimi javentaashiretari. Okempivai-takaro irantzivavaaitakityaami mapiki. ³³Ari oshiyavaitakaro okaratzi josankina-yeetzitakari, kantatsiri:

Novakero mapi ikovaperoitane janta otzishiki Sion. Ovaryaanzi iroka mapi aririka irantzivayeetakyaaro. Inkarate aventaashiretaiyaarine kempitakarori mapi, eerora jamenaashivaitaa apaata.

10 ¹Iyekiite, nokoviri naaka iravisakoshireyetai nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite. Irootake namanantairi Pava. ²Niyoperotzi naaka itharomentaventashivaitatyaari Pava irikaite, jantashivaitaro te inkemathape-rotzimaityaaro. ³Tema te iriyotaiyeni ikovatzi Pava irovatampatzikashiretairi, te inkempisantero, aña ikokovatashitara intampatzikashiretantyaaro ipankiventa-shivaitari apaniro. ⁴Tema iroñaaka Cristo jothotyaaakero irirori okantakota Ikantakaantaitane, iriitakera tampatzika-shiretakairiri ikaratzi aventaashireyeta-naariri.

⁵Jioka okaratzi josankinavetakari Moisés-ni okantakota jimonkarayeevetaro Ikantakaantaitane intampatzikashireyee-tantyaarimi, ikantake:

Inkaraterika monkaratairone, iriitake ñeerone irañaashireyetai.

⁶Tera omonkatziyaaro okantakota aventaashirenkantsi otzimi ovatampatzi-kashiretantatsiri. Tema te onkovaperota-jaantya ipankiventashivaitaitya irimonkarayeeetero tsikarika ompaitya.

¿Kantatsima irikaite pankiventashivaita-chari iriyaate inkiteki ishintsiventairi Cristo irovavisaakoshiretante? ⁷¿Kantatsima iriyaate irikaite sarinkaveniki iroviiriintairi Cristo ikamavetapaintara?

⁸Aña jiroka ikantayeetake:

Aritake piyoshiretakero ñaantsi,
aritake piyothatakeru eejatzi.

Okaratzí kantakotachari jaka “ñaantsi,” irootakera noñaaventapiintakemiri aventaaashiretaarira Cristo. Jiroka okanta:

⁹Aririka piñaanethataiyaaro pinkante, “Novinkatharite inatzi Jesús,” aririka paventaashiretanakyaari Pava iri oviriintairi ikamavetakara, aritakera pavisakoshiretai. ¹⁰Tema aritakera paventaashiretaari iro kantakaantakerori irovatampatzikashireyetantairi. Aritakera añaanethataaro iroka, iroora kantakaanterone irovavisaakoshireyetantairi.

¹¹Tema ari okantzi Osankinajanorentsi:

Inkarate aventaaashiretaiyaarone,
eerora jamenaashivaitaa.

¹²Onkantavetakya aakarika judfo, aakarika griego-thatatsiri, iriitakera Cristo Avinkatharitetá maaroiteni. Intzimerika ñañaatairine aritake ineshinonkaperotakeri. ¹³Tema jiroka ikantaitake:

Intzimerika ñañaatairine Pinkathari,
impairyaagairi, aritake iravisakotai.

¹⁴¿Kantatsima iñaañaayeetairi Pava tera javentaashireyeetari? ¿Kantatsima iraventaashireyeetyaari Pava, tera inkemakotaiteri? ¿Kantatsima inkemakotaiteri, tera intzime kinkithatakantatsine?

¹⁵¿Kantatsima inkinkithatakotaiteri, tera intzime otyaantantatsine? Irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

iOshékira inkameethatziitaitera
amerone kameethari ñaantsi
isaikantaitari kameetha!

¹⁶Iro kantamaitacha, tera maaroiteni inkempisantaitero Kameethari Ñaantsi. Irootake ikantantakari Isafás-ni:

Pinkathari, kempitaka te inkempisantaitero nokinkithatziri.

¹⁷Okovajaantatyaara iretavitakyaaro inkemayeetavakero iñaane Pava onatyaari iraventaashireyeetantyaari.

¹⁸Nokantzi naaka, “¿Aritakema ikemayeetakeru?” Aritakera, tema jiroka josankinayeetakeri kantatsiri:

Jiñaaventayeetakeru nampitsiiteki,
Ikemayeetakeru tsikarika isaikayee-
take jaka kipatsikika.

¹⁹Napiitero nonkante, “Irikaite icharineyetakari Israel-ni, ¿Ikemathapero-takeroma?” Aña iriira Moisés-ni oñaaron-takerori irosankinareki, ikantake:

Ari nonkantakaakyaaro pisamaneen-
tyaari pashinesatzi atziiriite kaari
sheninkatavakaachaneri.

Oshéki pinkisashireteri ikaratzí
pipaiyetziri “masontzishireiriite.”

²⁰Irojatzí ikantakeri Isafás-ni irirori:

Jiñaayetaana kaaryaajaini kovakova-
tenane.

Noñaakayetaari kaari amemenatenane.

²¹Iro kantacha jiroka jiñaaventakeri Isafás-ni ikantakota Israel-mirinkaite, ikantake:

Novaankavakotapiintashivetakari, iro
kantamaitachari te inkempisanta-
yenani, piyathari jinaiyakeni.

Ztimayetatsi Israel-mirinkaite kitsirinkakerori

11 ¹¿Nokantatziima jimanintziri Pava irika Israel-mirinkaite jashiyetari? ¡Tera ari nonkante! Tema naakatzitaka karatziriri Israel-mirinkaite, icharine Abraham-ni nonatzi, icharine nonatzi eejatzi Benjamín-ni. ²Tema te jimanintana Pava, iriitake iyoshiitakenari. Pinkinkishiretero Osankinajanorentsi, tsika jiñaaventakota Elías-ni jiñaañaa-takoventziri isheninkapayeeni, ikantake:

³ Pinkathari, jovamaayeetakeri
kamantaniiriite,

Iporokayeetakero pomepirinimento-tsi.

Naakatake kapatapainchari, ikovaita-tzi eejatzi irovamaayeetena naaka.

⁴Jiroka ikantzi Pava jakanakeri:

Tera eeroka kapatapainchane. Aña nokempoyaaventataikeri pashine ikaratzi 7,000 shirampariite itzimayetzi kaari otyeerovashityaarine iriñaapinkathateri Baal.

⁵Arira okantakari iroñaaka, tzimataitatsi kapicheeni nosheninka itzimi jiyoshiitakeri Pava irineshinonkatyaari. ⁶Tera iro kantakaanterone ipankiventashivaitane okanta jineshinonkayetantaariri Pava, aña Pava neshinonkatashitaariri. Arira okantakotari neshinonkataantsi.

⁷Ari okantari, tera inkitsirinkero maaroiteni Israel-mirinkaite okaratzi ikovavetaiyarini. Iro kantacha tzimayeta-tsi kitsirinkakerori, ari ikempiyetakari itzimi jiyoshiiyetakeri Pava. Iriima pashineete ikisoshiretakaayetakari Pava. ⁸Irootakera josankinayeetantakarori iroka, kantatsiri:

Iri Pava kantakaarori jeempashireyeetantari.

Tzimavetacha irooki temaita iriñaantayete.

Tzimavetacha iyempita temaita inkemayete.

Irojatzii ikantzimaitaro iroñaaka.

⁹Jiroka josankinatakotakeri eejatzi David-ni, ikantake:

iOnkamintha iraaeyetataiteri tsika joreyeetakeri!

iOnkamintha irantzivatataitya!

iOnkamintha irovasankitaayeetataiteri!

¹⁰iOnkamintha irimavityaakitataite!

iOnkamintha intsinkamitziyetataite!

Iravisakoshireyetai pashinesatzi atziri

¹¹Tema ikantai “Onkamintha irantzivatavakaayetya” nosheninkapayeeni,

çirooma oshiyakaaventachari iraperoyee-tairi? iKaarira! Iroora oshiyakaaventa-chari ikenakaashiyetapaintarira, irovavi-saakominthatairira Pava pashinesatzi atziriite, iroora jimatantataikarori Pava iroka onkantya iriñaatyaariri nosheninkapayeeni irikaite, iro inkovantaperotaiyarini iriroriite iravisakoyetai. ¹²Tema ikenashivaiyetakara iroora kantakaanterori jineshinonkayeetantaariri pashinesatzi atziri nampitarori maaroni kipatsi. Iroora kameethaperotataitaatsine aririka irapiiyeetairo ineshinonkayeetairo apaata nosheninkapayeeni.

¹³Iroñaaka nonkantemi eerokaite kaari nosheninkayeta. Naakatake jovayeetake notyaantajanorite nonkinkithatakaayetaimi eerokaite pikaratzi kaari nosheninkata pipashinesatzitzi. Shirethara nonkantaventapiintanakyaaaro nantavaire. ¹⁴Iroora nokokovataitatzirira isamaneentayetayaami nosheninkapayeeni, ari onkantya iravisakoshireyetaantaiyaari tsikarika ikaratzi irirori. ¹⁵Tema jimanintaiyakerira irirori Pava, iroora opoñaantataikari jariperoyetaari Pava maaroni osavisatzi. Irooma apaata aririka irariperoshireyetai yaari Pava nosheninkapayeeni, onkempivaityaarora impiriintayeeemi ikamayevetaka. ¹⁶Intsiyaa noshiyakaaventavakemiro: Tema okanta aparoni pathatsi, arira okantzitari eejatzi opitha. Jirokara oshiyakaaventachari: Tema iriyyevetaka etayetakarori novaisatzii itasorentsishiretake, arira inkempitayetai yaari apaata inkarate incharinetaiyaari. Inkempitaiyaaro eejatzi tsikarika okanta inchararitha, arira okantzitari eejatzi oteva.

¹⁷Jiroka oshiyakaaventari iroñaaka inchararitha, iriyyetakera novaisatzii etayetakarori pairani. Oshiyakaaventachari oteva, iriyyetakera nosheninkapayeeni judjio tzimayetaatsiri iroñaaka. Tema kempivaitaka inchekayeetakeromi iroka oteva,

onkantya oshookatevatantyaari pashine oteva jontsirekayeetakeri, kameetha onkantya oshooke okantakaarora oparitha. Ikaratzi oshiyakaavenziri oteva jontarekayeetakeri, iriyetakera atziiriite kaari nosheninkata.* ¹⁸Irootakera eero aritanta pasagaaventashivaitaiya. Pinkinkishiretero, eerokatakera oteva inchato, eerokatake añaakaayetzi oparitha. ¹⁹Kempitaka ari pakakemi eerokaite, pinkantaiyeni: “Aña ichekayeetakeri oteva okanta noshookatevatantaari naaka.” ²⁰Ari okantavetari, iro kantamaitachari pinkinkishiretero kempivaitaka iriimi nosheninkapayeeni judío inchekatevayeetakemi okantakaantziro tera inkempisante. Irooma eerokaite kaari nosheninkata, eerokayetake impoyaa-tapaakariri okantakaantziro paventaashiretaa. Tera arite piriiperovaitashitya, aña piñaapinkathateri Pava. ²¹Tema Pava iri chekakerori etayetarori oteva, paamaventyara jimataimikari eejatzi eerokaite. ²²Ari piñiiri katsima jinatzi Pava, iro kantacha neshinonkatareri jinatzi eejatzi. Ikaratzi antzivashireyetaichari jiñaayetakero ovana ikatsimatzi Pava. Irooma eerokaite, ari piñaapiintatyero irineshinonkayetemi eekerorika poisokerotatyeeeri Pava. Irooma eerorika poisokerotari, ari inkempitakaantakemi oteva ichekayeetakeri. ²³Ikaratzi ichekaveyeteetakeri pairani, aritake irovsirekayeetairi eejatzi, aririka irovashaantairo ithainkavaitziri Pava. Tema Pava kantatsi irimatero. ²⁴Eerokaitera kempitakarori oteva pankirentsiniro jontarekayeetakeri pankirentsiperoriki. Oshekira ariperotataite iroorika irovsirekayeetai otevaaperori oponkitzijanoriki iroori.

Impiyashiretakaitairi Israel-mirinkaite

²⁵Iyeekiite, nokovi piyotero kaari ikemathayeezti pairani onkarate iranteri

Pava. Eero pikinkishirevaitashita aritakera piyotakero maaroni. Añaayetakero iroñaaka irikaite nosheninka Israel-mirinkaite, tzimatsira kisoshiretakaayetakeri. Iro kantacha, onapainta-tziira iroka irojatzii irimonkaratantakyaari inkarate avisakoshireyetaatsineri kaari nosheninkata. ²⁶Impoña, iravisakoshireyetai eejatzi Israel-mirinkaite. Arira okanta josankinatokoyeetakeri, kantatsiri:

Arira impoñeeya Sion-ki tsiparyaakovenanteri,

Iriira kantakaiyarone irovashaantantyaarori icharineete Jacob ithainkatasorentsivaitzi.

²⁷ Ari onkantya othotyaaantyaari okaratzi antzimotavakaantsi, Naakatakera aperotaironeri iyaariperonka.

²⁸Tema irikaite nosheninka judío jimanintakero Kameethari Ñaantsi, ikempitakaantari iroñaaka Pava iri iisaneentane, ari okanta ineshinonkayetaantamiri Pava eerokaite. Iro kantacha Pava jiyoshiitzitakityaari nosheninkapayeeni, eekerora iriyaatatyeteetakoyetyaari, ari onkantya iriñaantyaarori tsika okanta ishinetakeneriri etayetanakarori novaisatziite. ²⁹Tema aririka inkaimashiretante Pava, jineshinonkayetantzi. Eerora jovashaantziro. ³⁰Pipiyathayetzitakarira pairani eerokaite Pava. Ipoñaanaka nosheninkapayeeni ipiyathatanakari, iroora opoñaantataikari jineshinonkayetaami eerokaite. ³¹Irikaite piyathavaivetchari iroñaaka, aritake iriñaayetairo apaata ineshinonkayeetairi ikempitaaeyetzimira eerokaite iroñaaka. ³²Arira okantakari, joñaakantakero Pava maaroitenera apiyathavaiyetaka, arira ikenakaakerori joñaakantantaarori ovana jineshinonkayetaataikai maaroitene.

* 11.17,22: Ñaaventakotachari jaka pankirentsi ashitarori oparitha, ashitarori oteva, irootakera ikantayeetzitari “Olivos.”

³³Ovana nopampoyaataikeri Pava jiyotanetziitaitaika, ikemathatziro maaroni. Tekatsira iyoperoterone irantayeteri irirori, tsikarika inkantayetero. ³⁴Jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantaitake:

¿Tzimatsima iyotzirori ikinkishiretari Pinkathari?

¿Tzimatsima impaitya materone inkaminayeri?

³⁵¿Tzimatsima impaitya omapokakerine impanakerimi irirori, aña iriitaitakera etakarori ipayetantaika?

³⁶Iriitakera Pava kantakaantarori otzimayetantari tsikarika opaiyetari, iriitakera poñaakaantayetarori, iriitake ashitarori. Arira irashi irovaitaateerori inäapinkathayeetari. Ari onkanta yaari.

Onkarate irantayeteri kempisantzinkariite

12 ¹Iye kiite, aritakera jineshinokatami Pava, nokovakotzimi pishineventaiyaari eeroka, pinkempitaiyaarimi ikantara piratsi ipometayeetziniriri. Tera poshiyakotajaantyaari piratsi, aña pañaapiintayetai eerokaite pintasorentsishireyetai, irootakera onimotziriri Pava. Tema arira okantataitara ikoviri Pava añaapinkathayetai. ²Eero pikempitakovaitashitari osavisatziite. Aña iri Pava pishinete irovakerashiretakaimi. Ari onkanta piyotantaiyaarori ikovakayimiri, kameethatzimotziriri, onimotziriri, othotyaanetachari okameethatzi.

³Iriira Pava neshinonkataanari naaka okanta niyotayetaamiri, irootakera nokantantamiri: Eero pikempitakaantashivaita eerokatake iriiperori. Aña pinkinkishiretakoty kameetha eeroka. Ari onkanta pimatantyaarori ikovakayi-

miri Pava eekero piyaatatyepaventaankyaari. ⁴Pinkinkishiretakotero tsika akantayetara avathaki. Tema tsikara akantavathayetara, iroora antakaayetarori opaiyetarika. ⁵Aakayetakera joshiyakaaventayeetzi aventaashiretarira Cristo. Akempivaiyetaaakami ivatha Cristo. Okantavetaka anashitaiyavetaka aparopayeeni, iro kantacha aparoni akantaa, kempivaitaka ovithaavakaayetaami. ⁶Maaroni aakaite itasonkaventayeetakai onkanta amonkaratantyaarori antayetairi. Tzimatsirika aparoni kamantantneritanaatsiri, irantayetero ikovakairiri Pava, eekerora iraventaaperotanakityeeyaari. ⁷Tzimatsirika aparoni ampitakotantanaatsiri, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni iyotaanetantanaatsiri, irimonkarayero irirori. ⁸Tzimatsirika aparoni minthatanetakaantachari, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni pashitantanetachari, ipantaperotai osheki. Tzimatsirika aparoni jevatakaantanaatsiri, irishirethaventyaaro irantavaire. Tzimatsirika aparoni neshinonkatantanaatsiri, kimoshirera inkantya imonkarayetairo.

⁹Ontzimatyepetakotantaiya kameetha, eero pamamenavaita. Samaneenta povairo kaariperori, irooma kameethari kiso povanaaro. ¹⁰Pinkamaityaaro petakoyetantya, pinkempitakaantero petakotyaarimi pirementzi okarikiini. Piñaapinkathayeteri pashine. ¹¹Shiretha pinkantayetya, eero piperavaita pantavaitaineri Avinkatharite. ¹²Kimoshire pinkantya poyaakoneenteri Cristo. Amavevaitane pinkantayetya aririka piñaayetero pomerentsitzimotyaaamine. Piñaañaatapiintai. ¹³Ontzimatyepetakotantaiya kameetha,

* 12.4: Okempitaty okitsi irootake jamenayeentari, irooma kempitantsi irootake ikemayeentari, irooma paantentsi irootake jovayeentari, irooma akotsi irootake joirikayeentari, irooma kitzitsi irootake janiyeentari.

pimpashiyetaiyaari okovityiimovaitari itasorentsikaitairi. Poimaanapiintayetai pipankoki.

¹⁴Pamanakoyetairi ovatsinaavaizimiri onkanta irineshinonkayeetantaiyaariri irirori. Eero pipiyatari. ¹⁵Pintsipatyaaari pinkimoshirete ikaratzi kimoshirevaitatsiri. Pintsipatyaaari piraavaitya ikaratzi iravaaitachari. ¹⁶Aapatziya pinkantava-kaayetaiya. Eero pimanintantavaizti, aña ontzimatyepintsipayetyaaari kovityaavaizatsiri. Eero pikempitakaantashivaita iyotaneri pinatzi. ¹⁷Tzimatsirika aparoni ovaariperovaitemiri, eero pipiyatari. Poñaakantero eeroka tampaizikatzimotereine atziriite. ¹⁸Pinkyaaaryooventapiintairo pisaikayetantaiyaari kameethaini. ¹⁹Netakotané, eero pipiyakoventashivaita eeroka, aña pashitakaiyaari Pava iri piyakoventyaamineri. Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:

Ikantzi Avinkatharite:

Naakatakera ovasankitaantatsine,

Naakatakera piyakoventantachaneri.

²⁰Aririka intasheneente piisaneentane, pimperi irovarite. Aririka irimireneente, pimperi imire. Aririka pimatayetanairo iroka, oshekira impashiventanaknya irika iriñaakerorika pantakeri. * ²¹Paamaventyaara oitsinampaimikari kaariperonkantsi. Aña iro aritansi pimatapiintanairo kameethari onkanta pinkitsirinkantyyaari kaariperori.

13 ¹Ontzimatyepinkempisantayetairi eerokaite pinkathariventzimiri pinampiki. Tera impinkatharentsivaitashitya irirori, aña Pava kantakaarori okanta ipinkatharentsitantari. ²Intzimerika aparoni kovatsineri irimaimanevaiteri pinkatharentsi, okempivaitakarora iriimi Pava imaimanevaitake, irootakera irovasankitaantaityaariri. ³Ikaratzi

antayetzirori kameethari, tekatsira ompaitya intharovakaantavaityaariri pinkatharentsi. Iriima antayetzirori kaariperori, iriira tharovakaavaityaarine. Ari okantari, pantziorika eeroka kameethari, eero pitharovakaavaitashitari pinkatharentsi, aña iriitajaantake tharomentaiyaamine. ⁴Tema iri Pava kantakaarori ipinkathariventantari irikaite onkanta inkempoyaaventantyyamiri. Aririka pantero eeroka kaariperori, ontzimatyepinharove, tema te amenaashivaita otzimimoyetziri irosataamento. Tema iriitakera Pava kantakaarori ipinkathariyantari irikaite, irijatzira Pava kantakaiyaarone irovasankitaakaan-tyaariri kaariperoshireriite. ⁵Irootake pinkempisantantyyaariri irikaite. Iro kantacha tera intaani pintharovakaiyaari jimashirenkata. Aña irootataike tampaizikatatsiri pimayetairo iroka. ⁶Irootakera pimpinatantyyaariri ikovakoyetzimiri jevaventzimiri pinampiki, iro iriñaantyyaari irirori, tema jimonkaratatziro ikoviri Pava. ⁷Ontzimatyepimpinayetairi maaroiteni pinkatharijanorentsi, eejatzi ikaratzi kempoyaaventantatsiri nampitsi. Ontzimatyepinkempisantayeteri, ñaapinkatha poveri.

⁸Eero piñaashintsiventavaitaro pireevetante, aña piñaashintsiventaiyaaro petakotavakaayetaiya. Tema itzimirika etakotantachari, imonkaratatziro Ikantakaantaitane. ⁹Jiroka josankinayee-akeri Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pimayempitzi. Eero povantzi.

Eero pikoshitzi. Eero pithaiyakotanta. Eero pineveshivaitaneta.

Tzimayetatsira eejatzi osheki pashine ikantakaantaitakeri. Iro kantamaitachari jirokara irooperotajaantatsiri ikantakaan-taitakeri, kantatsiri:

* **12.20:** Kantakotachari jaka “oshekira impashiventanaknya” iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi “povaampateneri iitoki osheki paampari.”

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaantyaari petakotapiinta eerokara.

¹⁰Opoñaantari irooperotajaantzi iroka ikantakaantaitane, irootakera apatotzirori maaroni ikantakaantayeetakeri. Tema itzimirika etakotaariri isheninka, tera irovaariperovaitairi.

¹¹Ontzimatyera amatapiintairo iroka, tema irootaatsi avisakoshireyetai. Okempivaitakarora iroñaaka amaayetyeemi, iro kantacha ontzimaty ankakiyetai. ¹²Tema irootaintsi onthonkaiya tsirenikiri, iro onkitainkatai. Irootake ovashaantantyaarori antayetziro kaariperori, okaratzi jantapiintayeetziri tsireniriki. Aña iro aritatsi ankempitakaantairo ankithaatakotatyeyaaromi ampiyakoventantyaari, ¹³onkantya antayetantyaarori kameethari okaratzi jantayetapiintaitziri okitainkatzi. Ari onkantya eero aniyavaitanta, eero ashinkivaitanta, eero amayempivaitanta, eero antantayetaro kamaaroyetsiri, eero amaimanevaitavakaanta, eero asamava-kaantavaita. ¹⁴Poshiyakotaiyaari Avinkatharite Jesucristo, pinkempitakaanteri iriimi pinkithaatakotaiya. Eero pantashivaitaro okaratzi pinevetashivaitari.

Eentashiretaneri

14 ¹Ontzimaty paakameethayetairi eentashireyetatsiri. Eerora pamamenavaitaro iroka onkantya piñaanaminthatashivaitantyaariri. ²Okempitaya, tzymayetatsi kempisantzinkari kinkishiretachari kantatsi irovayetyaaro tsikarika opaiyetarika. Iro kantacha tzymatsi pashine eentashireri, intaani jovayetaro pankirentsi. ³Irika kempisantzinkari ovayetarori tsikarika opaiyetarika, eero imanintavaitziri pashine kaari ovayetyaarone. Ari inkempitzityaari kaari ovayetyaarone eero imanintziri pashine ovayetarori, tema Pava te irimaninteri

irirori. ⁴¿Kantatsima inkisathayeeteri nampirentsinentsi? Eerora, tema iri kisathatajaanterine itzimi onampitariri, irijatzi tharomentyaarine. Ari okantari, tema Pava iri onampiyetariri maaroiteni ovayetarori tsikarika opaiyetarika, irijatzi tharomentyaarine.

⁵Jiroka oshiyarori, tzymayetatsi kempisantzinkari omairentantarori kitaite. Tzymayetatsi pashine kaari ompashinetzimoteri kitaite. Ontzimaty inkinkishiretakoyetaiya maaroni, te arite irotzitzikayeteri pashine opaitarika ikinkishiretari. ⁶Itzimi ñaapinkathatzirori apononi kitaite, iriitajaantakera Avinkatharite iñaapinkathatziri. Ari okempitzitari eejatzi, itzimirika ovayetarori maaroni tsikarika opaiyetarika, iri Avinkatharite iñaapinkathatziri jovayetarori, tema ipaasoonketapiintatziiri. Ari ikempitari itzimi pinkayetzirori ovaritentsi, iri Avinkatharite iñaapinkathatzitaka ipaasoonketapiintzira. ⁷Tera añaaminthavaitashitya aakaite, tera ankaminthavaitashitya eejatzi. ⁸Eenirora añaayetzi, iriitakera Avinkatharite añaayetzi. Aririka ankamake, iriitakera eejatzi Avinkatharite ankamimote. Arira okantari, iriitake Avinkatharite ashitapiintairi eenirora añaayetzi, ari okempitzitari eejatzi aririka ankamayetake. ⁹Tema irootake itzimajaantakari Cristo, ikamimotantake, ari okanta jashitapiintantairi eenirora añaayetzi, aririka ankamayetake eejatzi.

¹⁰¿Opaitama pikishimatantariri pisheninka? ¿Opaitama pimanintantariri eeroka? Aña iriira Cristo intzime amenakoyetantaatsine maaroni apaata. ¹¹Tema iro josankinatakoyeetakeri, kantatsiri:

Jiroka ikantakeri Avinkatharite:
 “Maaroitenira irotyeerovayeetai iñaapinkathayeetaina. Omape-
 rora.”

Aritakera intharomentayetairi
maaroiteni Pava.

¹²Aripaitera ankinkithatakotaiyaari
maaroiteni aakaite janta Pavaki.

¹³Irootake ovashaantantayarori
akishimatavakaayeta. Aña ontzimatye
ankantashireyete: “Eero nokantzimoneen-
takaavaitari pashine ‘nirentzitari,’
notzikashirevaitzirikari.” ¹⁴Niyotzi naaka
tera inthañaapithatantyaaro Pava
ovayetyaaro opaiyetarika. Iro kantacha,
tzimatsirika kinkishirevaitachane aritatsi
impinkavaitayeete, irimatero impinka-
vaite irirori. ¹⁵Aririka poñaakyaari
pashine kempisantzinkari povayetyaaro
otzimi ipinkiri irirori, tera petakoshire-
tyaari. ¿Aritatsima pinkantzimoneenta-
kaiyaari pashine okantakaantziro
povamatsitaro ovaritentsi? ¿Pikovatziima
povaariperoshiretairi irika? Irijatzira
irika kempisantaneri, ikamimentakeri
Cristo eejatzi. ¹⁶Arira okantari, te arite
poñaakyaayeri povayetari pikinkishire-
tari eeroka kameethari onatzi, impoña
inkantayetemi: “Jantakero irika kaaripe-
rori.” ¹⁷Aakaite akarayetzi ipinkathari-
ventayetai Pava, te iro kovaperotajaanta-
chane okaratzi avayetari, okaratzi
amireyetari eejatzi. Aña iro kovaperota-
taitachari antampatzikashireyetai,
asaikayetai kameetha, ankimoshireyetai,
tema iriitake kantakaantakerori Tasoren-
tsinkantsi. ¹⁸Itzimirika matanairori iroka
jantavaitaineri Cristo, aritake irinimota-
kaakeri Pava, ari inkempitayeriri eejatzi
atziriite ari iraaameethakeri. ¹⁹Ari
okantari, ontzimatye pantapiintayetairo
kantakaantziroiri isaikantayeetari
kameetha, kantakaanterone intharomen-
tashiretavakaantayeetyaari. ²⁰Aririka
pinkokovavaite povayetyaaro opaiyeta-
rika, paamaventya paporatzirokari
okaratzi jimonkaratakeneriri Pava
pashineete kempisantzinkari. Tema te
onthañaantsitya ovayetari. Iro kantacha

itzimirika ovayetarori opaiyetarika
impoña inkantzimoneentakaakyaari
pashine, jantakero kaariperori irika.

²¹Tera apantyaaro pinkantzimoneenta-
kaavaityaari “pirentzitari,” okantakaan-
tziro povayetari vathatsi, pimireyetero
kachori, pantayetziro opaiyetarika.

²²Iroora apantaperotarori piyotakoshire-
tairi eeroka, intaanira Pava iyotakotaimi-
rone iroka. Intzimerika kaari eentashire-
ventavaitairone iroka, aritakera
irimatairo inkimoshireyetai. ²³Iro
kantacha itzimirika eentashirevaitatsine,
aririka irovakyaaro opaiyetarika, ari
onkempitziromotaiyaari jantakero kaaripe-
rori. Tema tera irantairo okaratzi
jiyotakoshirevetaari, kaariperora onake
iroka.

15 ¹Aakaite kempisantzinkari
aavyaashireriite, ontzimatye
antsinampashiretzimoyetairi eentashire-
yetatsiri, tera intaani antayetero okaratzi
onimoyetairi aakaite. ²Ontzimatye
antayetairo okaratzi onimoyeterine
asheninka, onkarate minthashiretakaiyaar-
ine irantayetairo kameethari. ³Iroota-
kera jantakeri Cristo, te inkovakovatero
otzimi onimoterine apaniro irirori. Tema
josankinayeetakero, kantatsiri:

Ikaratzi kaviyavaitemiri eeroka,
irijatzira kaviyitakanari naaka.

⁴Tema maaroite osankinatakotainchari
pairani, kempitakarori iroka, josankina-
yeetakero iriyotaayeetairo. Ari okanta
iroka Osankinajanorentsi, iro kantakaa-
rori añaantarori atsinampashirevaitzi, iro
tharomentashiretakairi oyaakoneentan-
tari. ⁵Iriitajaantake Pava kantakaarori
añaantarori atsinampashirevaitzi, irijatzi
tharomentashiretakaineri. Osheki
nokovakotapiintakeri inkantakaiyaaro
onkantya paakameethatavakaantyaari,
maaroiteni pinkempitakotaiyaari ikantara
Cristo Jesús. ⁶Onkempivaityaaro arimi
pintsipatavakaiya maaroiteni eerokaite

pimpanthaaverteri Pava, itzimi ashitariri Avinkatharite Jesucristo.

Ikinkithayeetaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine

⁷Tema osheki jaakameethayetai Cristo aakaite, eejatzi pinkempitaiya eerokaite, paakameethayetairi pashine atziri, tema ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Pava. ⁸Irootake nokantapiintakeri: Iri Cristo jotyaantaitakeri irantavaiventerteri nosheninkapayeeni judío. Iro jimatantakarori iroka onkantya iriñaantayeetyaaro omaperotatya okaratzi ishinetakeriri Pava pairani avaisatziite.* ⁹Irojatzira jantakereriri ikaratzi kaari nosheninkata, ari okanta jiñaapinkathayetaantairiri iriroriite, jineshinonkayetairi Pava. Jiroka josankinayeetakeri, kantatsiri:

Notharomentaventaime janta isaikayetzi kaari nosheninka.

Nompairyaayetaime nompanthaaventaime.

¹⁰Jiroka ikantzitaitakari eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaina eerokaite pintsipayetaiyaari jashiyetaari Pava.

¹¹Ikantaitake eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaiyaari Avinkatharite.

iMaaroiiteni atzirriite pintharomentaiyaari!

¹²Ipoña ikantake eejatzi Isafas-ni:

Ari intzimake incharinentyaari Isaf.

Iriitake pinkathariventairine pashinesatzi atzirriite.

Iriitakera iroyaakoneentairi kaari asheninkata.

¹³Iri Pava tharomentakaiyaamine, iri kameetha saikakaayetemine pikempisantairira! Tema iri kantakaiyaarone oyaakoneentantyaariri. iIri Tasorentsinsin-

kantsi kantakaiyaamirone onkantya poyaakoperotantyaariri!

¹⁴Iyekiiite. Niyotzi naaka omapero pineshinonkayetavaka eerokaite, iyotaneperori pinayetzi, pimatakero piyotaavakaayetaka. ¹⁵Iro kantacha, nosankinatzi-miro iroka noshintsithatzi-miro onkantya eero pipeyakotantaro. Tema ikaminthaa-yeperotaimira Pava, ¹⁶jotyaaantaana noñaaventaineri Jesucristo ikaratzi kaari nosheninkayeta. Nokinkithatainerira Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava, okempivaitaaro naakami omperatasorentsitaari. Iriima kaari nosheninkata, iriyyetakera kempivaitakarorimi jashitakaayeetariri Pava, namayetainerira Pava iroora ookimotaariri. Iriitakera Tasorentsinkantsi materone irovatampatzikashireyetairi. ¹⁷Okaratzi jantakaanari Cristo Jesús, kantavetachara nonkanta-kaaperoventyaaromi naaka, noñaaventero okaratzi nantavaitaineri Pava. ¹⁸Iro kantamaitacha, intaani noñaaventairo okaratzi jimatakaayetakeneriri irirori Cristo. Tema noñaayetakeri kaari nosheninkata ikempisantayetairo okaratzi noñaaventayetakeneriri, okaratzi nantavaitzimotakeri. ¹⁹Iri Tasorentsinkantsi pakenarori shintsinkantsi okanta notasonkaventantakari, iro nomayetantakarori kaari iñaapiintayeetzi pairani. Ari okanta nomatantakarori nokinkithatairo Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Cristo netanakaro Jerusalén-ki, ipoña nokenayetanake irojatzii Ilírico-ki. ²⁰Ari okanta nokovantakari noñaaventero Kameethari Ñaantsi janta tsika te inkemakoyeetero ivairo Cristo. Tera intaani nonkove niyaatero tsika janta jimayeetakero ikinkithatakaantaitzi. ²¹Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:

Ari iriñeeri nampiyetarori janta tsika te iriñaaventaiteeri irika.

* 15.8: Iri ikantakoyetzi jaka “judío-payeeni” itzimi ipaiyeetzi “tomeshitaari.”

Ikaratzi kaari kemakoyeterine, ari inkemathatakotairi.

Ikovake Pablo iriyaatero Roma-ki

²²Irootake kaari okantanta niyaate pisaikaiyini eerokaite, okantavetaka osheki nokovapiintavetaka. ²³Iro kantacha iroñaaka aritake nomatakero, tema tekatsi nantayetanairi jaka nampitsiiteki, aritake oshekitate osarentsi nokovapiintavetara nareetyaamimi. ²⁴Aririka niyaaminthatakeri España-ki, arira nokoviri nareetanakyaa-miri pinampiki. Aririka nosaikimovaitanakemi janta, nokovi pampitakotena potyaantena España-ki. ²⁵Iro kantacha, netapaintyaaro niyaate Jerusalén-ki nampitakoyeteri janta itasorentsitakaitaire. ²⁶Tema irikaite Macedonia-satzi, ipoña Acaya-satzi, jotyaantaiyakena iriroriite kireeki onkantya nompantyaariri kempisantzinkariite ashinonkainkari nampiyetarori janta Jerusalén-ki. ²⁷Iriiyetakeri kovashiyetaincha impashitantayetya, tekatsira shintsiventerine. Okempivaitakaro irikaite impinakoventatyeyaami ikempisantakaakeri irika kaari isheninkata. ²⁸Aririka nomonkaratakero nompayetakeri Jerusalén-satzi ikaratzi jotyaantayeetakeneriri, aripaitera navisanakeri pinampiyetarora eerokaite niyaatera janta España-ki. ²⁹Niyotzi iri Cristo tasonkaventatziitaineri aririka nareetakyaami janta.

³⁰Iyeikiite, nokovakotzimi piñañaatakoyetapiintena eerokaite, pinkempitakotyaanaro tsika nokantapiintziro naaka. Iro nokovakotzimiri, niyotzira piñaapinkathatziri eerokaite Avinkatharite Jesucristo, iri Tasorentsinkantsi kantakaamirori petakotantakanari. ³¹Pamanakotena eero jaakaantantana thainkashireri nampiyetarori Judea-ki. Pamanakoyetena onkantya iravakoyeetantyaanarori kameethaini ipakaantayee-

tziriri itasorentsitakaitane Jerusalén-satzi, iro onimoyetantyaariri iriroriite. ³²Ari onkantya nonkimoshiretantyaari niyaatera pisaikaiyini eerokaite, irirorika Pava kovakaakerone. Arira nomakoriyimovaitiyemine eerokaite. ³³Jonkamintha iri Pava tsipashiretyaamine, iri kameetha saikakaayetemine! Ari onkantyaari.

Jovethayeetari atzirriite

16 ¹Iroora Febe aanakerone iroka osankinarentsi. Iro nokempitakaantaa iroami notsiro. Osheki antavaitake iroori japatotapiintayeetaka janta Cencrea-ki. ²Paakameethatavakero iroori, irootake jashitaari eejatzi Avinkatharite, aritzi paakameethatero pikempitapiintziri paakameethatziri pashine itasorentsitakaitairi. Pampitakoyetero ompaityaarika onkovityaayete. Tema osheki ampitakoyetake iroori. Ari okempitakenari naaka eejatzi osheki ampitakoyetakena.

³Povethatyaanaro Priscila ipoña Aquila. Irooyetake tsipayetakanari nantavaitziniri Cristo Jesús, ⁴irootake shineventakanari ovavisaakotakena. Osheki nopaasoonketakero irokaite, ari ikempitaaetakero pashinesatzi kaari nosheninkayeta ikaratzi apatoyetapiintachari pashineki nampitsi. ⁵Povethatyaanari eejatzi ikaratzi apatoyetapiintachari opankoki. Povethatyaanari eejatzi netakotane Epeneto, tema iri etanakarori nokempisantakairi Cristo janta Acaya-ki.

⁶Povethatyaanaro María, otzimi antavai-ventakemiri osheki eerokaite. ⁷Povethatyaanari Andrónico, ipoña Junias nosheninkapayeeni jinatzi, iri tsipayetakanari jashitakoyeetana. Iriiyetake etakaro ikempisantzitaka tekeramintha naaka, irijatzi jiñaapinkathayetakeri otyaantajanoriite. ⁸Povethatyaanari netakotane Amplias, itzimi jashitaari Avinkatharite. ⁹Povethatyaanari Urbano,

itzimi karatapiintakenari nantavaitziniri Cristo Jesús. Povethatyaanari netakotane Estaquis. ¹⁰Povethatyaanari Apeles, itzimi jaakameethakeri Cristo. Povethatyaanari maaroiteni itzimi saikavankotziriri Aristóbulo. ¹¹Povethatyaanari nosheninka Herodión. Povethatyaanari saikavankotziriri Narciso, ikaratzi inampishiretantaari Avinkatharite. ¹²Povethatyaanaro Trifena, opoña Trifosa. Irootake tsipatakanari nantavaitziniri Avinkatharite. Povethatyaanaro netakotane Pérsida. Irojatzí notsipatakari nantavaitziniri Avinkatharite. ¹³Povethatyaanari Rufo, itzimi jiyoshiitairi Avinkatharite. Povethatyaanaro eejatzí iriniro, otzimi nokempitakaanari naaka iroomi noniro. ¹⁴Povethatyaanari Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, ipoña ikaratapiintayetziri iriroriite, itzimi apaiyetziri iyekiite. ¹⁵Povethatyaanari Filólogo, Julia, Nereo ipoña iritsiro, Olimpas, ipoña maaroiteni ikaratzi tsipayetariri iriroriite apaiyetziri itasorentsitakaitane. ¹⁶Etakora pinkantya povethatavakaanaiya. Jovethayetami eerokaite maaroiteni itzimi apatoventapiintakariri Cristo jaka.

¹⁷Iyekiite, jiroka nokovakotzimiri: Paamaventyaari ñaanaminthatavakaa-chari itzimi otzitzikamentavakaarori jiyotaayeetakemiri pairani. Eerora pikempiyayetari eerokaite. ¹⁸Aña okempivaitakaro atziritanakityeemi “Inevvaitashitane,” iro omperatankyaarinemi. Tema kaarira Avinkatharite Jesucristo omperayetanaiyaarine. Iriiyetakera nintathayetashitariri eentashireriite jamatavivaizirira. ¹⁹Nokemake naakaite kameetha pikantaiyani eerokaite, te pipiyathavaita, irootake oimoshirenkakenari. Nokovi naaka pinkameethashireperote,

onkempivaityaaromi te piyoyetaajateromi okantakota kaariperori. ²⁰Iriira Pava saikakaayetaimineri kameetha, irootaintsira inkantakaiyaaro pinkitsirinkantyaariri Satanás, onkempivaityaaro povichoryaatyeerimi paatzikakeri. ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo!

²¹Jovethatami Timoteo, itzimi tsipatanari nantavaizti, eejatzí nosheninkapayeeni Lucio, Jasón, ipoña Sosípater.

²²Naakatakeri Tercio itzimi osankinayetziniriri Pablo. Naakatake eejatzí ovethatami, naaka jashitayeta eejatzí Avinkatharite.

²³Jovethatami Gayo. Arira nosaikiri iroñaaka ipankoki. Jovethayetami eejatzí ikaratzi nampiyetarori jaka. Jovethatami Erasto, itzimi oviriri kireeki ashitari nampitsi. Jovethatami eejatzí Cuarto, itzimi apaiyetairi iyeki.

²⁴¡Onkamintha ineshinonkayetaimi maaroiteni Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantaari.

Ovekaraantaro tharomentaantsi

²⁵Thame antharomentaiyaari iroñaaka matzirori inkempoyaaventayetakemi, ari onkantya pinkyaaryoventapiintantyaarori Kameethari Ñaantsi okaratzi ñaaventakotziriri Jesucristo, tsika otzimi kaari ikemathatapiintayeetaka pairani. ²⁶Iro kantacha, joñaakayeetan-taa iroñaaka jiyotaantayeetakera maaroiteni nampitsiki, onkantya inkempisantayeetantyaari eejatzí janta. Irootajaantakera josankinatakaayetakerriri kamantantaneriite irika Pava, Kañaaneri. ²⁷Thame antharomentaiyaari apanirotatsiri Pava, Iyotaneri. Tema iriira Jesucristo kantakaiyaarone ankantaitantyaarori antharomentaiyaari. ¡Ari onkantaari!

JETAKARI JOSANKINATZINIRI PABLO CORINTO-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naakara Pablo otyaantzimoriri iroka osankinarentsi. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori, ikaimashiretakena. Ari notsipatakari Sóstenes nosankinatzimiro. Iriitake nokempitakaantairi iyeki.

²Eerokara nosankinayetzini pikaratzi papatoventaari Pava janta Corinto-ki, pikaratzi jovatampatzikashireyetaimi Cristo Jesús. Iriira kaimashireyetaimi pitasorentshireyetaantairi, pikempitaari pashineete nampiyetarori tsikarika janta, pairyaapiintayetairiri Avinkatharite Jesucristo, tema irijatzi Pinkathariventairi eejatzi irirori. ³Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitziyaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ipaasoonketakaitziri Pablo itasonkaventantaitzi

⁴Nopaasoonketapiintzirira naaka Pava, tema iniroite ikaminthaayetaimi, itsipashiretakagaamiri Cristo. ⁵Irijatzi kantakaarori piñaaventapiintantaariri, okanta piyotakoperotantaariri eejatzi. ⁶Irootakera poisokeroyetantarori okaratzi netakari noñaaventakemiri Cristo. ⁷Pikantakara poyaaventari impiye Avinkatharite Jesucristo, tekatsi kovityiimotemine itasonkaventzimira onkantya

pantavaitantyaaniriri irirori. ⁸Iriira kantakaiyaarone pinkyaaryoventantyaariri irojatzi impiyantakyaari, ari onkantya eero otzimanta ompaitya iriyakoventapaimiri irirori. ⁹Oisokero jovimi Pava, iriitake kaimashireyetaimi okanta paapatziyantaariri Itomi, Avinkatharitera Jesucristo.

¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo?

¹⁰Iyekiite, noshintsithatemi nompai-ryeeri Avinkatharite Jesucristo. Nokovakotzimi paapatziyavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparonimi onkantyaami pikinkishiretaneete, eero pikantavakaamentavaitaro ompaiyetyaari. ¹¹Tema nokemakeri isheninkamirinkaite Cloé ikantapaakena te paapatziyavakaa kameetha. ¹²Tzimatsi pitsipayetari janta kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetatsi: “Iri nokempisantzi naaka Apolos.” Pashine kantatsi: “Iri nokempisantzi naaka Pedro.” Tzimatsi pashine kantayetanaintsiri: “Nokempisantziri naaka Cristo.” ¹³¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo? ¿Naakatakema paikakotzimentakamiri? Tema poviinkaayetakaranki eerokaite, ¿Naakama ipairyeeetake, inkantaite: “Poviinkatzimentaari Pablo?” ¹⁴Iroora nopaasoonketantariri Pava okamintha te naaka oviinkaayetemine. Intaaninoviinkaamatsitakeriranki Crispo, itsipatakari Gayo. ¹⁵Iroora eero itzimanta

janta kantashivaitachaneri iroñaaka: “Noviinkatzimentakari Pablo.” ¹⁶iJaa! Irijatzira noviinkaatzitakariranki Estéfanos, notsipataakeri isheninkamirinkaite. Tera nonkinkishiretero tzimatsirika pashine noviinkaatakeri janta. ¹⁷Tera iro irotyaantantyaanari Cristo noviinkaataante, año jotyaantakena nonkamantantairo Kameethari Ñaantsi. Tera nonkempitakotapaakyaari iyotaneri noñaaventayetzirora. Tema te nonkove amenaashivaityaaro irooperotataitzira ipaikakoyeetakeri Cristo.

**Iri Cristo, ishintsinka Pava,
iriyotane eejatzi**

¹⁸Tema aririka ankinkithatakaavetyaari kaari oshiretachane tsika ikanta ipaikakoitakeri Cristo, ikempitakaantai masontzishireri anatyeeemi. Irooma aakaite avisakoshiretaari anai, ayoyetai omaperotatya joñaakantakero ishintsinka. ¹⁹Tema josankinatakoyeetzitakeri kaari oshiretachane, ikantaitake:

Naapithateri iriyotane ikaratzi
iyotanevetachari.

Nompeyapithateri ikinkishiretane
ikaratzi kinkishiryaavetachari.

²⁰¿Tsikama inkantaiyaarika iyotaneri?
¿Tsikama inkantaiyaarika iyotzinkari
ikaratzi iyotaantashivaitarori irooperotzi-
motziriri iroñaaka iriroriite? Año Pava
jimasontyaayetairi iroñaaka irika osavisa-
tziite, ikaratzi iyotanevetachari pairani.
²¹Tema irikaite iyotanevaitashitachari,
tera irimatanetero iriyotairi Pava. Irooma
Pava matanetzirori jiyotaneta, onimota-
keri irirori jovavisaakoshireyetairi
ikaratzi kempisantañaanetairiri,
okantavetaka itzimayetzi okempitzimove-
takari masontzishirenkantsi onatzi
iñaaneka Pava. ²²Aririka iriñeero
nosheninkapayeeni judío intasonkaven-
tantayeete, iroora inkempisantantaye-
tyaari iriroriite. Iriima griego-thatatsiri,

aririka inkemayeteri ikempitakaantari
iriroriite iyotaneri inatzi, iriitakera
inkempisantayeteri. ²³Irooma naaka,
nokinkithatakotanairi Cristo tsikara
ikanta ipaikakotzimentantaka. Irootake
okompitzimotantakariri nosheninkapa-
yeeni. Iriima griego-thatatsiri ikempita-
kaantakena nomasontzishirevaitayeemi.
²⁴Iro kantamaitachari aakaite, ayotaiyini
joñaakantairo Cristo Itasorenka Pava,
eejatzi iriyotane. Irojatzji jiyoyetairi
maaroni ikaimashireyetairi Pava,
onkantavetakya Judío-rika inatzi,
kaaririka Judío, maaroni. ²⁵Tema Pava
janayiri jiyotanevaitashitari atziriite,
okantavetaka irika atziriite okempitzimo-
vetakari masontzinkantsi onatzi ikantaye-
takeri Pava. Tema Pava janayiri atziriite
otzimimotziri ishintsinka, okantavetaka
irika atziriite okempitzimotakari te
aavyaantanete okaratzi ikantavetakari
Pava.

²⁶Iyekiite, ontzimatyepikinkishiryaako-
tavakero tsikarika pikantaiyani eeroka
pairani tekera inkaimashiretaitemiita.
Tera intzimaperote iyotaneri pikaratai-
yini, te intzimaperote piijevarite, te
intzimaperote iriiperori pinkathariventzi-
miri. ²⁷Iro kantacha Pava jiyoshiiyetairi
ikempitakaantavetakari atziriite masontzi
jinatzi, ari onkantya irovashiventaantai-
yaariri apaata iyotanevaitashitaneri.
Jiyoshiiyetairi eejatzi ikempitakaanta-
yeevetakari kaari aavyaavaitaneri, ari
onkantya irovashiventaantaiyaariri
apaata iriiperoriite. ²⁸Arira ikenakaake-
rori Pava jiyoshiiyetantaariri imaninta-
minthatane atziriite kaari iriiperotzimo-
yeterine. Arira okanta opoñaantaari
iroñaaka inveyeetaaro okaratzi
imanintaveetakari. ²⁹Ari ikenakairori
Pava eero itzimanta impaitya asagaaven-
tavaitachaneri. ³⁰Iriira Pava tsipashireta-
kagaamiri Cristo Jesús, tsika itzimi
jotyaantairi irirori iriyotanetakaaayetairi

yaami, irovatampatzikashireyetaimi, irovameethashireyetaimi. Iri pinakoven-taimi pisaikashivaiyetantaari. ³¹Iroota-
kera josankinatziyeetantakarori pairani,
kantatsiri:

Tema tekatsi apantyaarone irasagaa-
ventashivaitaitya apaniro. Iroora
apantaperotarori asagaaventai-
yaaro jantayetziri Avinkatharite.

Iñaaventayeetairi Cristo ipaikakoyeetakeri

2 ¹Iyeekiite, niyaapaitetakeranki naaka
nareetami noñaaventantyaamiriri
Pava, tera nonkempitakotapaakyaari
iyotanevaitashitaneri, te nonintathavaita-
shitapaakyaami. ²Aña intaani nokovakita-
tainakero noñaaventapiintanaimiri
Jesucristo, ipaikakoyeetakeri. ³Te
noñeero onimotena kameetha nosaikimo-
yetakemi, aña tharovashire nokantaka.
⁴Ari okanta te okitsirinkantaperotantami
noñaaneyetakari, te oshiyaro iñaane
iyotanevaitashitaneri. Iro kantacha
okaratzi noñaaneyetakari, omatakero
oñaakantakeri Tasorentsinkantsi,
oñaakantakero ishintsinka. ⁵Arira
okantakarori, iroora ishintsinka Pava
ikempisantakaantakamiri, kaarira
iriyotane atzirite matakayemirone.

Itasorenkara Pava oñaakantayetzirori

⁶Iro kantamaitacha, aririka ankinkitha-
takaayeteri antakishiretaneri, arira
aritziri añaaventakoteneri iyotanetaantsi.
Iro kantacha iroka iyotanetaantsi, tera
oshiyaro okaratzi jiyotanevaitashitari
osavisatzi, okaratzi jiyotanevaitashitari
pinkathariyevetachari iroñaaka. Tema
eero ikantaitatyaani irikaite. ⁷Aña iroka
iyotanetaantsi noñaaventziri naaka, tera
iriyotakoperoyeetero pairani. Okempivai-
takaro iromanayeetayeeromi. Irootakera
ikovitataikari Pava, ari onkantya
añaayetantaiyaarori apaata irovaneen-
karo. ⁸Irikaite pinkathariyevetachari

iroñaaka, tekatsira aparoni iyotakopero-
terone iroka iyotanetaantsi. Arimi
iriyotakeromi, eeromi ipaikakotakaantzi-
miri Avinkatharite, otzimimoperotatai-
tziri irovaneenkaro. ⁹Iro kantamaitachari,
iroora josankinatakoyeetzitakari pairani,
ikantaitake:

Okaratzi ishinetakeneri Pava
etakoyetaariri irirori,

Anaaperotataitziro jokitapiintaitari,
ikemapiintaitziri,

Anaaperotataitziro okaratzi
añaamampyaavetakari.

¹⁰Irooma aakaite, jotyaantakarori
Itasorenka Pava onkantya iriyotakaantai-
rori. Arira ikantari Tasorentsinkantsi,
jiyotakaaperotakagairi Pava. ¹¹Tema
tekatsi materone iriyoteneri ikinkishire-
tane pashine atziri, apaniro jiyotziro
ishireki irirori. Ari ikempitari eejatzi
Pava, tekatsi iyoteneri ikinkishiretane,
aña apaniro jiyotziro irirori ishireki. Irika
Tasorentsinkantsitsiri, ishira Pava
jinatzi. ¹²Irootakera omatantari jinampi-
shiretakairi Pava Itasorenka ashireki,
onkantya ayoperoyetantaiyaarori okaratzi
ishineyetakairi aakaite akempisantaye-
tairi. Irootakera kaari kantaajatsine
iroka iriyotairo osavisatziite, ¹³ikaratzi
iyotaantapiintakerori jiyotashiminhavai-
tari irirori. Aña okaratzi añaaventakeri
aakaite irootakera jiyotakaayetairi
Tasorentsinkantsi. Irootakera akinkithata-
kaayetairiri antakishiretaneri tsika
okantakotajaanta ashireka.

¹⁴Iriima ikaratzi kaari antakishireta-
tsine, te inkempisantero iriroriite
jiyotakaantavetakari Tasorentsinkantsi,
aña okempitzimovaitakari masontzishi-
renkantsi. Te onkantaajate iriyotakotairo
irirori, tema te inampishiretantari
Tasorentsinkantsi iyotakaantayeyaari.
¹⁵Irooma aakaite antakishiretaneri,
aritake amayetairo ayotajaantairo
maaroni tsikarika opaiyeta. Aritake

okantari, okantavetaka te inkemathaperoyetai osavisatziite tsika akantayetanaa aakaite. ¹⁶Irootakera josankinatakotziyee-takari jaka, kantatsiri:

- ¿Tzimatsima impaitya iyotakoperotairine ikinkishiretane Avinkatharite?
 ¿Tzimatsima impaitya materine iriyotairi? Irooma aakaite, jiyotakaayeetairora tsika okantakota ikinkishiretane Cristo.

Antavaitanaineriri Pava

3 ¹Iyeekiite, tetya nomataajatero nonkinkithatakaayetami nokempitayirira nokinkithatakairi antakishiretaneri. Aña kempivaitakami ovakerami petanakaaro paventagaiyaari Cristo. Kempivaitakami eeniromi peenchaanikite, ²eeniromi ithotaayeetzimi, tekera impayeetemirotatsinaayetsiri ovaritentsi. Tema te onkante pinkemathayetairo okaratzi niyotaavetakamiri, eeniro pikantayeta irojatzi iroñaaka. ³Tekeraataara pantakishiretanete. Okaratzira piñaanaminthatavaayeta pikisakoneentavaita. ¿Kaarima iroka jimatayetapiintakeri osavisatziite? ⁴Tema tzimayetsi janta, kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetsi: “Iri nokempisantzi naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka kempitakarori iñaanaminthatava-kaayeta osavisatziite?

⁵¿Niinkama naaka? ¿Niinkama Apolos? Naakamatsitake apiteroite iromperatane Pava, jotyaantakena nonkinkithatakaayetaimi onkantya pinkempisantantayetaiyaari eerokaite. ⁶Tema naaka joshiyakaa-ventayeetake itzimi pankitaintsiri. Iriima Apolos iri joshiyakaaventayeetakeri itzimi oyaatapaakenari ithamaitakotziro nopankitakeri. Iriima Pava iriitakera matajaantzirori jantakitakaayetziro pankirentsi. ⁷Te iririiperotajaante pankitakerori, ari ikempitari thamaitakotakerori. Aña iriira iriiiperotajaantsiri

Pava, irantakishiretakaayetaimi. ⁸Kempivaitaka intzimerikami irantavaitakaitane. Irotyaantaitakeri impankivaite, irotyaantaitake pashine inthamaitakotero. Intaani impinamatsiyeetairi okaratzi jantavaimatsitake, iroiyeetairi inampiki, tema te inkovaperotajaantya iriroriite. ⁹Arira nokantaiyani naakaite, kempitavaitaka naakami antavaitziniriri Pava. Irooma eerokaite, pikempivaitakaro eerokami pankirentsimashi. Pikempivaitakaro eejatzi eerokaite, eerokami pankotsi.

¹⁰Naaka kempivaitakarori iyotzirori jovetsikiro. Naakara etakaantanakaro novetsikakero pankotsika, iriira Pava neshinonkatakanari okanta netantanakarori novetsikiro. Ipoña ipokapaake pashine thonkaterone irovetsikero. Iro kantacha ontzimatyete iramatsinkaventyaaro inthonkantaarori kameetha. ¹¹Iriitakera Jesucristo oshiyaventakarori etapiintarori jaayeetziri jovetsikayeentaro pankotsi. Eerora okantzi ontzime irimpoyaaeyeetantyaarori. ¹²Aririka irovayeetakero etapiintarori, kantatsira iroñaaka inthonkayeetairo pankotsika. Irovetsikayeetantyaaro oro, kireeki, mapipayeeni poreryaayetsiri. Ari onkantake eejatzi irovetsikayeetantyaaro inchakota, tsipanapayeeni. ¹³Iro kantacha, aririka ontaiya pankotsiyetsiri, arira iriineetero opaitarika jovetsikantayeetakarori pankotsiyetsiri. ¹⁴Okempitayta, iroorika irovetsikayeentakya mapipayeeni, eerora aperoyeta ontaayetya, omapero okisotanetake okaratzi jovetsikayeentakarori. Oshékira ipinaperoyeetakeri ovetsikakerori pankotsika. Arira inkempitayeetairiri eejatzi joshiyakaaventayeetakeri ovetsikiro pankotsi, impinaperoyeetairi eejatzi. ¹⁵Irooma, tzimatsirika ovetsikan-takarori pankotsi kaari shenkaatsine ontaayetya, kapichera ipinayeetairi irika. Arira inkempitayeetairiri eejatzi joshiya-

kaaventayeetakeri ovetsikakerori iroka pankotsi, kapichera inkantaiya iravisako-shiretantaiyaari, iroshiyakovaitaiyaari avisakotatsiri intaavetyaami.

¹⁶¿Tema piyotaiyeroni eerokaite, eerokayetakera oshiyakaaventari pankotsika? Tema kempivaitakami eerokami intasorensipankotetyaami Pava, eerokatake inampishiretantaka Tasorensinkantsi. ¹⁷Aririka intzime ovaariperominthateriri oshiyakaaventari itasorensipankote Pava, arira irovaaripe-rotairi Pava irirori, tema tasorensi onatzi ipanko. Arira okanta joshiyakaaventayee-tzimi eejatzi eerokaite.

¹⁸Paamaiya jamataviitzimikari. Kempitaka tzymayetatsi janta kantatsiri: “Iyotaneri nonatzi.” Aña iro arivetachari irikaite inkinkishiretakoperotairomi okaratzi kempitzimovetakariri osavisatzi masontzishirenkantsi onatzi. Tema iroka, irootake kantakaiyaarone iyotanentanai-yaari. ¹⁹Tema Pava te apantzimotaiyaari okaratzi ikempitakaantashitapiintakari osavisatziite iyotanetaantsi onatzi. Irootakera josankinatakotziyeetakari pairani, ikantaitake:

Tema iri Pava oirikayetakeriri iyotanevaitashitachari, iriyotashi-nenkakiini.

²⁰Josankinatziyeetaka eejatzi kantatsiri: Jiyotzitakaro Pava ikinkishiretashi-vaiyetakari iyotanevaitashitaneri.

²¹Irootakera, eero jasagaaventavaintarotziriite okaratzi jiyomatsivetari iriroriite. Irooma eerokaite, aritake onkantake piyotakoyetairo maaroni: ²²Okaratzi niyotaaayetakeri naaka, jiyotaaayetakeri Apolos, jiyotaaayetakeri Pedro, okantakota kipsatsisota, añaarentsini, kaamanetaantsi, avisayetatsiri iroñaaka, avisayetatsineri apaata. Aritake onkantake piyotakoyetairo eerokaite

maaroni iroka, kempivaitaka eerokami ashityaaronemi maaroni,* ²³tema eerokaite jashitayetaa Cristo, iriima Cristo jashitari irirori Pava.

Irantavaire otyaantajanoriite

4 ¹Arira okantari, ontzimatye inkempitakaantayeetaina iromperatane Cristo, naakaite jovake niyotaaayetairo kaari jiyotakoveeta pairani. ²Iro kantacha itzimirika jovayeetake irantayetairo ompaityaarika, ontzimatye irika inkyaryooventairo irimatantaiyaarori kameethaini. ³Niyotzi naaka pimonkatzi-yantatyaanari nokarataiyinira. Tekatsi ompaitzimotyana pikovirika pamenakotenaro nantakerorika kameethaini. Tekatsi ompaitzimotaajatyana inkoverika iramenakoyetenaro jevayetsiri nampitsiki. Tema te nonkinkishireta-kotapiintaajatyaro naaka nomonkatziya-yetyaari nokarataiyirini. ⁴Aririkami namenakotya naaka, kempitakata te ontzimimotaajaten nokenakaashitane. Iro kantacha tera naaka amenakovaitachane, aña iriitakera Avinkatharite amenakojanotainaneri tzimatsirika. ⁵Irootakera eero pimantaro eerokaite pimonkatziyetairi impaityaarika. Aña iri Avinkatharite amenakoyetairine maaroitni impiyapaitetapaakerika. Iriitakera oñaakantapairone okaratzi antayetakeri manaantsikiini. Ari iroñaakantapairo eejatzi okaratzi akinkishirevetari antayerimi. Arira inkantaiyaari Avinkatharite tharomentaineri apaata.

⁶Okaratzi noñaaventakeri jaka, noshiyakaaventatyaara naaka notsipatakari Apolos. Iroora nokantantamirori onkantya poisokerotantayarori Osankinajanorensi, tema irootake ikantaitapiintakeri: “Eero povanaatziitziro osankinain-

* 3.22: Ipaitaitziri jaka “Pedro,” irijatzira ipaiyeetziri “Cefas.”

chari.” Aritaima povashaantairo iroñaaka okarlatzi pimonkatziyavakaapiintakana, pasagaaventapiintayetakana pinkantaiyeni, “Iriira irika anayiriri pashine.”⁷ Pikantayetakera ¿Piñaajaantakema eeroka panaakoyetairi pashineete? ¿Piyotashitakaroma apaniro okarlatzi kaari jiyotaayeetzi? ¿Opaitakama pasagaaventantari pinkempitakaantavaita apanirora piyotanetashitaa?

⁸Pasagaaventavaitaiyakani eerokaite pikempitakoyetakari pinkathariite, ashaarantaneriite, ikaratzi aashiryaaneentavaitziri irovarite. Kempitavaitakami te niyotaayetemimi naakaite. Onkaminthaa-jatyaami pimpinkathariperovantayetemimi, ari onkantya nonkaratantyaamiri naaka tsika pipinkathariventantzi. ⁹Tema naakaite Otyaantajanoriite tera nonkempitaajatyaari pinkathariite, te niriiperotaiyeni. Aña okempivaitakaro iroñaaka irovamaakaantakenami Pava, maaroiteni jamenakoyetayetakana tsika ikantaitakana jovamaayeetana, jamenakoyetakana atziriite eejatzi ikempitayetakari maninkariite. ¹⁰Ikinkishiretakoyetakana tekatsi apantyaanane nokinkithatakotzirira Cristo. Irooma eerokaite pikinkishiretakoyeta iyotaneri pinayetatzi pikinkithatakoyetairira irirori. Irooma naakaite ikinkishiretakoyeetakana te naavyaashi-reperovainete. Irooma eerokaite ikinkishiretakoyeetakemi aavyaashirevaitaneri pinatzi. Osheki iñaapinkathayeetakemi eerokaite, irooma naakaite, temacheeni. ¹¹Eekerora niyaatatzi noñaashivaitakaro, irojatzi nokantziro iroñaaka, notasheneentavaitzi, nomireneentavaitzi, thonkaneeronkatakotakana, jovatsinaavaitaitana, te ontzimimotena nopanko, ¹²osheki nantavaitake, naakajaantake antavaintacha. Itzimirika impaitya kisaneentavaitanari,

noneshinonkayetari naakaite. Aririka irovatsinaavaitakana, amave nokantaiyeni. ¹³Aririka inkaviyavaitaitena, nokokovayetziro nontsimaryaakaayetyaari. Ikempitakaantayetakana tekatsimi apantyaanane kaarashimi nonayetatye. Eeniro ikantayeetana irojatzi iroñaaka.

¹⁴Tera iro nosankinatantarori iroka nokovi novashikyaayetemi, aña nokovatzinonkaminaayetemi, nokempitakotari ashitaaniri ikaminayiri iretakotane itomi. ¹⁵Kempitaka tzimavetaka osheki kovavetainchari iriyotayemimi eerokaite, iro kantacha te niyote tzimavetakarika kovavetainchane iriakameethatemimi iroshiyaari ashitamiri. Irootakera noshiyakaaventakeri naaka, kempivaitaka iriimi Jesucristo matakaakenarone noshiyakotyaari ashitamiri, nokinkithatakaapaakemiroranki Kameethari Ñaantsi.* ¹⁶Irootakera nosankinatantamirori iroka: Pinkempitakotaiyaanaro naaka. ¹⁷Irootakera notyaantantakamiriri iroñaaka Timoteo, tsika itzimi nokempitakaantzi eejatzi iriimi netakotane notomi, iriitake kyaaryooventakeri Avinkatharite. Iriitakera kinkishiretakaapaimirone tsika ikantakaakana Cristo, tsika nokanta niyotaayetairi kempisantzinkariite tsikarikapayeeni isaikayetzi. ¹⁸Tzimayetatsi pikarataiyirini janta ñaperovaitachari, ikovaiyini pinkempisanteri irirori. Iñaajaantzi eerora napiitairo nareetaiyaami. ¹⁹Iro kantacha thaankipaitera nompiyitapaakya, iriirika Pava kovaintsineri. Ari onkantya noñaantyaarori omaperorika jaavyaashirevaintanetzi ikaratzi ñaperovaitainchari janta. Aamaashitya iñaavaiminthavaitashitaka. ²⁰Tema ikaratzi ipinkathariperovantairi Pava, iriitakera oñaakanerone jaavyaashirevaintanetzi. Tera iriñaavaiminthavaitashitya. ²¹¿Arima onimotakemi

* 4.15: Kantakotachari jaka “osheki,” ikaratzi 10,000.

nareetyaami novasankitaavaitapaakemi? Aña iro pinkovataike noneshinonkayeta-paakemi, eero noshintsiventavaitapaa-kemi.

**Jiyakoventayetziri antayetzirori
kamaaroyetsiri**

5 ¹Tema nokemake tzimatsi janta aparoni pikaratziri, jimayempivaita-piintake. Jimatataikero jantajaantakerori kaariperokitatsiri kaari ikemakoyeetzi kempityaarone irantayetero kaari kempisantatsine. Tema ipaantavaitaro irinirothori, iinatari iriri. ²¿Opaitama piñaaperovaiyentari itzimataitzira pikaratziri janta matakakerori iroka? Tetya povashiretakovaityaari piñaakeri jantakero. Aña iro arivetacha pomishito-vakaanterimi irika shirampari.

³Okantavetaka te nosaikimotemi pinampiki, iro kantacha nokinkishiretakotapiintakami kempivaitaka arimi ankaratemi asaiki janta. Irootakera pinkempitakaantantyaarori iroñaaka arimi ankarate janta, niyakoventakeri irika shiramparika. ⁴Ontzimatyeeera papatotaiya, pimpairyeeeri Avinkatharite Jesús, pinkempitakaanteromi aririkami nonkaratajaantemimi janta. Pimaterora iroñaaka okaratzi ikantakemiri Avinkatharite, ⁵pomishitoveri shiramparika, irovasankitaavaiteriita Satanás. Aamaashitya aritake onkantai iravisakoshiretai apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús.

⁶Tera apantaro pasagaaventavaiya. ¿Tema piyotero okaratzi ikantayeetakeri: “Kapicheeni onavetaka shineyakairori tanta, iro kantacha oshineyakairo maaroni tantapatha?” ⁷Pinkempitakaan-tairo eeroka posokatyeeromi shineyapa-thatakairori tanta, posheyetairo kameetha. Irootakera pimayeteri, pomishitoveri matapiintakerori kamaaro-yetatsiri, ari onkantya eero jantetaantaro. Aña ontzimatyeeera pinkempitaiyaaro tanta

kaari shineyatsine, jovapiintaitari joimoshirenkaitziora kitaite “Anankor-yaantsi.” Tema ikamimentayetakai Cristo joshiyakaaventari oisha jovayeetari joimoshirenkayeetzirora Anankoryaantsi. ⁸Iroora amayetantaiyaarori okaratzi joshiyakaaventayeetakeri. Ontzimatyeeera ovashaantayetairo kamaaroyetsiri, kaariperoyetsiri, oshiyakaaventakari shineyakairori tanta. Aña ontzimatyeeera ankameethashiretai, añaavaiyetairo kyaaryootatsiri, oshiyakaaventakari tanta kaari shineyatsine.

⁹Aritake nosankinatzitakami pairani, nokantakemi: “Eerora paapatziyaminthata-ri ikaratzi matapiintakerori kamaaroye-tatsiri.” ¹⁰Nokantayetakemirora iroka, tera iri nonkantakote ikaratzi kaari kempisan-tayetsine, antayetzirori kamaaroyeta-tsiri, kisakovaitaneri, amatavitaner, ñaapinkathatashivaitariri oshiyakaarontsi. Iriimi nonkantakoyetemi, eerotya okantaajataimi pisaikayetaimi kipsatsikika. ¹¹Iriira nokantakotzi ikaratzi paitashiminthavaita-chari “Iyekiite.” Iriiyetakera eero paapatzi-yaminthayetaari, iriirika matapiintakerone kamaaroyetsiri, kisakovaitaneri, iñaapin-kathatashivaitakari oshiyakaarontsi, ikaviyantavaitake, ishinkivaitapiinta, jamatavitantapiintake. Tera aritaajate payootayetairi irikaite. ¹²Tema te irovayetai aakaite iyakoventayetairi ikaratzi kaari kempisantayetaatsine. Aña iroora aritatsi iyakoventayetairi kempisantayetsiri akaratapiintairi, irantayeterorika kaariperotatsiri. ¹³Irootakera pookantyaariri irika shirampari matapiintakerori iroka kaariperori. Iroora Pava iriira amenakoyetairine ikaratzi kaari kempisantayetsine.

**Te arite iramenakotairo
amaimanetavakaane kaari kempisantatsine**

6 ¹Aririka pimaimanetavakaiya pikaratziri pikempisantzinkaritziri janta, te arite piyaate iramenakotemiro

jevayetatsiri nampitsiki, kaari kempisan-
tinkaritatsine. Aña iro aritatsi piyaata-
shitavakaiya pikarataiyini itasorentsishi-
retakaitaimi. ²¿Tema piyotaiyeni
eerokayetake amenakoyetairine apaata
maaroni osavisatziite? ¿Eeroma pimatziro
povetsikayetero pomerentsitzimoyetamiri
kapicheeni eerokaite? ³Tema aakatataike
amenakoyetairine eejatzi maninkariite.
¿Eeroma okantzi amenakotantero
okaratzi añaakotantayetziri iroñaaka?
⁴¿Opaitama pishinetantariri iramenako-
yetaimi atziriite kaari pikaratapiintziri
papatoventyaari Pava? ⁵Aña ontzima-
tyeemi pimpashiventakotyaaero iroka.
¿Tekatsima iyotaneri pikarataiyini,
ovetsikemironeri? ⁶Aña jiroka pikanta-
piintaiyaka, piyaatashiyetakeri jevari
kaari kempisantatsine, pikovakotakeri
irovetsikayetemiro pimaimanetavakaa,
okantavetaka pikantavakaiyavetaa
“iyekiite.”

⁷Iroora oñaakantzirori eenirotatsi
pikenashivaiyeta, piyakoventavaitakeri
pikarataiyini janta. ¿Opaitama kaari
pamavetantaajataro inkaviyavaitaitemi,
iramatavivaitaitemi? ⁸Iroora pimayete-
rimi iroka. Aña eerokatajaantaiyakenira
kantzimoneentavakaacha, pamatavitava-
kaiyakani okantavetaka pikantavakaiya-
veta “iyekiite.”

⁹¿Tema piyotaiyeni, eerora iñaayetairo
apaata impinkathariventairi Pava ikaratzi
kaariperoyetatsiri? Paamaventaiaaara,
otzimikari pikenakaashitane. Arira
ikantayetari ikaratzi antapiintayetzirori
kamaaroyetatsiri, ñaapinkathayetakeri
oshiyakaaronsi, mayempiriite, paantava-
kaayetchari ishiraamparinkakiini,
¹⁰koshintzipayeeni, kisakovaitaneri,
shinkiryaaantzi, kaviyantaneri, amatavita-
neri. Eerora iñaayetairo impinkathariven-
tairi Pava irikaite. ¹¹Pairani, ari pikanta-
yevetakeri tsikarika pikaratzi eerokaite.
Irooma iroñaaka okempivaitakaro

inkivayeetaimi, itasorentsishiretakai-
taimi, jovatampatzikashireyeetaimi, tema
pipairyaapiintairi Avinkatharite
Jesucristo. Iriitakera Tasorentsinkantsi
kantakaayetaamiri.

**Piñaapinkathatantaiyaari Pava, tsikarika
opaiyeta pantayetairi**

¹²Tzimatsi kantayetatsiri: “Ishineyeeta-
naro nantayetero tsikarika ompaiyetya.”
Iro kantacha tera apantaro maaroni
irantayeetero. Aritake okantaveta,
ishineyeetairo antayetero tsikarika
ompaiyetya. Iro kantacha tera ankovatai-
tero atzirintantayetai ompaiyetyaarika
ishineyeetairi. ¹³Tzimatsi kantayetatsiri
eejatzi: “Iroora otzimantari ovaritentsi
onimoneentatziitantairi amotziki. Iroora
otzimantari amotzi, ankematziitanyaa-
rori ovaritentsi.” Ari okantavetari, iro
kantacha Pava irapiteroryaayetairo iroka,
iraperotairo. Irootakera eero pikantavai-
tashitanta eeroka: “Iroora otzimantari
avatha añaathatavakaantyaari.” Tera ari
onkantyaari. Aña iro otzimantari avatha
añaapinkathatantaiyaari Avinkatharite.
Iroora itzimantari Avinkatharite animota-
kaantayetaiaari avathaka. ¹⁴Tema Pava,
eero japerotajaantairo avathaka, aña ari
iroviriintayetai, iroñaakantayetairo
ishintsinka, ankempitaiyaari tsikara
ikantaa ipiriintaaranki irirori Avinkatha-
rite. ¹⁵¿Tema piyotaiyeni iri Cristo
ashiyetaaro pivathaka? ¿Kantsimsa
aapithayetairi jashiyetaari irirori,
ashinevaitairo avatha amayempivaitan-
tyaaro? iTera ari onkantya! ¹⁶¿Tema
piyotaiyeni ikaratzi mayempivaitatsiri,
kempitavaitanaka irovithaanakyaaromi
iroka, aparoni inkantanaa ivathaki? Iro
okantziri josankinayeetakeri:

Aparonira inkantayetaiaaari ivathaki
jaavakaanaara.

¹⁷Iriima itzimi karatanairiri Avinkatha-
rite, jovithaashiretanaatyaarira, kempita-

vaitaka aparoni ikantakaanari. ¹⁸Ontzimatyepishishiyapithatero ñaathataantsitatsiri. Okarayetzira kantashivaiyetachari kaariperori jantayeetziri, kaarira atziri ovashinonkaaantachaneri irirori, aña pashinera atziri jovashinonkaavaitakeri. Irooma iro irantake ñaathataantsiyetatsiri, iriira ovashinonkaavaitajaantaincha apaniro ivathaki. ¹⁹¿Tema piyotaiyeni iroora pivatha oshiyakarori pankotsi isaikantari Tasorentsinkantsi? Iriira Pava omperayetamiri. Tera eeroa añaashivaitachane apaniro, ²⁰aña iri Pava pinakoventaperotaimiri onantaari jashiyetaami. Irootakera piñaapinkathatantaiyariri Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi, okaratzi pikinkishiretari eejatzi.

Imaimanetavakaiya aavakaachari

7 ¹Iroñaaka nakemiro okaratzi posampitanari posankinareki: Iroora arivetacha eero jiinanta aparoni shirampari. ²Iro kantacha, ontzimatyepiinantayetaiya, pimayempitzikari. Ari onkempitayetaiyaari eejatzi tsinaneete, ontzimatyepoimentayetaiya. ³Arira aritziri piñaavakaayetapiintaiya paavakaayetara. ⁴Okaratzi jiinataitari, tera apaniro ashitaaro ovatha, aña irijatzi ashitaaro oimetari. Ari okempitari eejatzi, ikaratzi jiimetaitari, tera apaniro jashitaaro ivatha, aña irojatzi ashitaaro iinatakari. ⁵Irootakera, te aritanta poshitaaventyaaro piñaavakaapiintayetaiya paavakaayetara. Iro kantacha, kantatsiya pinkinkithavaitakaavakaiya onkantya pintziventapaitetantyaarori piñaañaatane. Impoña petanaiyaaro piñaavakaayetanaari, ari onkantya eero jampotantami Satanás, tera piñaakotane-tajaantyaara eeroakaite. ⁶Irooyetakera iroka noshinetantziri, iro kantacha tera noshintsiventantatyepaaroiteni imonkarayetairo irokapayeeni. ⁷Aña nonkovataa-

vetya naaka maaroiteni shirampariite inkempitakotaiyaanaromi tsika nokanta naaka. Iro kantacha eerora omata iroka. Tema Pava jinashitakaro itasonkaventyetakai maaroni aakaite. Ari ikanta Pava itasonkaventantakari tsikarika ikaratzi kaari otzimayetanta itsipatari, iriima pashinepayeeni ontzimayete itsipatari.

⁸Ikaratzi kaari aavakaachaneriita, nokantziri: Iro aritatsi pisaikashivaitaiya eero otzimi pitsipatari, nokempitara naaka. Irojatzira nokantayetzariri ikaratzi kamayetatsiri itsipari. ⁹Irooma terika pimatero piñaakotanetya, ontzimatyepintsipatayetaiya. Tema iro aritatsi pintsipataiya, ari onkantya eero piñaantaro ayimavaitemi.

¹⁰Okaratzi jiinataitakari, aavakainchari, nokantziro: Te arite pookavakaayetaiya. Tera naaka kanterone iroka, aña iriitakera Avinkatharite. ¹¹Aririka pookavakaiya, iro aritatsi pisaikashivaitya apaniro eero pitsipataa. Irooma eerorika, kantatsi pimpiyashitairi piimejanori. Eeroakaite jiimetaitari, te arite pookayetero piinatakari.

¹²Nokantayetziri pashineete: Iyekiite, tzimatsirika piinatari kaari kempisantatsine, ontzimatyepoisokerotyaaaro, aapatziyakotakamirorika iroori. Ari nokantziri naaka, iro kantacha tera iri Avinkatharite shintsiventajaantemirone.

¹³Ari okempitzitari, aparoni tsinane oimetariri kaari kempisantatsine, ontzimatyepoisokerotyaaari irirori, jaapatziyakotakarorika. ¹⁴Tema okantavetaka te inkempisantzinkarite oime, itasorentsishiretakaitairi irirori, iroora kantakaantakerori iinaka. Ari ikempitzitari, aparoni shirampari kempisantaneri, iinantarori kaari kempisantatsine, itasorentsishiretakaitairo iroori, iriira kantakaantakerori oimeka. Irooma aririka irookavakaakya, kempitakara eero javisakoshireyetai

irovaiyane. Irooma itsipataavakaara, intasorentsishiretakaa yetairi eejatzi irovaiyane. ¹⁵Iro kantamaitacha, inkoverika irookavakaiya, kaari kempisantatsine, kantatsi irimatero. Tekatsimaita shintsiventerine eero jookavakaa, akantayetairi “Iyeekiite,” eejatzi akantayetairi “Chookiite,” aayetziriri kaari kempisantatsine. Irooma kantatsirika aapatziyavakaiya kameethaini, iroora ikoviri Pava. ¹⁶Eeroka jiinaitakari, tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone iravisakoshiretantaiyaari piime. Eeroka jiimetaitakari, tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone avisakoshiretantaiyaari piina.

¹⁷Ari okantari. Tsikara akantayeta asaikayetzi, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsika akantapiinta. Iroora ikovakairi Avinkatharite, tema ari akantayetzitari ikaimashireyetantairi Pava. Irootake nokantantapiintakeri naaka irantayeetero nareetayetarira kempisantzinkariite tsikarika japatotaiyani. ¹⁸Thame oshiyakaaventavakero, aparoni shirampari itzimi totameshitainchari, irashi irovatyeerora tsika ikantaka. Terika intomeshitaanitya jetantanakarori ikempisantantaari, tekatsi ompaitya intomeshitaanitantaiyaari iroñaaka. ¹⁹Tekatsira ompaitya aakarika totameshitaaaniri, terika antomeshitaanitya. Iro kovajanotachari antayetairo ikantairi Pava amayetairo. ²⁰Arira ankantayetaiyaari maaroitene, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsikarika akantayeta ovakera ikaimashireyetantairi Pava. ²¹Ari okempitari eejatzi. Eerokarika omperanataari ikaimashireyetantakamiri Pava, eero okantzimoshirevaitimi. Irooma aririka irothataakaapaintyaaro omperatamiri pishitovai, pimatero. ²²Ikarayetzi omperavaitaari ikaimashireyetairi Avinkatharite, ontzimatyete inkinkishiretya

isaikakaashivaitaarira. Ikarayetzi kaari jomperanayeetari ikaimashiretantaaaniri, okempivaitaarora iroñaaka iromperatane mi irinaatyete Cristo. ²³Tema Pava pinakoventaperotaimi onantari jashiyetaami, iro aritatsi eero pikempitakotaari iroñaaka omperanataari, ishintsiventavaitaitziri irimonkaratero ikovakaa-shitariri pashine atziri. ²⁴Iyeekiite, ontzimatyete maaroitene eerora athavaavaitaro tsikara akantayetara ikaimashiretantairi Pava okanta atspashireyetantaaniri.

²⁵Iroñaaka nakayeteri ikaratzi osampitakoventzirori evankaroite. Tera ontzime ikantakaantairi Avinkatharite okantakota iroka, iro kantacha nonkantemi naaka okaratzi nokinkishiretakotarori. Iriira Avinkatharite neshinonkataanari okanta paventaayetaanari naaka. ²⁶Jiroka okaratzi nokinkishiretakotarori: Tema asaikimopaiteyetatziirora iroñaaka tsika jashinonkaavaiyetaita, iro aritatsi pashi povayetairo tsika pikantayetara pisaikayetzira iroñaaka. ²⁷Thame oshiyakaaventavakero, otzimirika eeroka piina, te aritzi pintsiparyeeyaaro. Terika ontzime piina, eero pikokovatzi pintsipatyete. ²⁸Irooma aririka pintsipatakyete, tera pantero kaariperori. Ari okempitizitari aririka ontsipatyete evankaro otzimi ikampitantaitakeri aantaayariri shirampari, tera antero kaariperori. Iro kantacha ikaratzi aavakaayetachari, aritake iriñaayetake pomerentsitzimotyetaarine. Intaanira nokantashitami naaka onkantya eero piñaantayetaro pomerentsitzimovaiyetyaamiri eerokaite. ²⁹Iyeekiite, kempitaka irootantsi omonkarapaitetya. Ari etanakyaaro iroñaaka, ikaratzi tzimayetsiriri iinaite, ontzimatyete inkempitakaantairo terikami ontzima-yete. ³⁰Ikarayetzi iravaiyetachari, ontzimatyete inkempitakaantairo tekatsi ompaitya iravaavaitantyaari. Ikaratzi kimoshirevaiyetsiriri, ontzimatyete

inkempitakaantayetairo tekatsi ompaitya inkimoshirevaitantyaari. Ikarayetzi amanantayetsiri opaiyetarika, ontzimatyekempitakaantairo te iriimi ashivyetaarone. ³¹Itzimirika otzimimoye-ziri opaiyetarika jaka, ontzimatyekempitakaantairo, te apantaperotajaan-tyaaro. Tema irootzimatake ompeyashi-vaiyetaiya okaratzi tzimayetsiri kipatsiki, okaratzi antapiintayevetakari.

³²Irootakera nokovakoyetaimiri eerokaite eero pikinkishiretakovaitantaro maaroni iroka. Ikaratzi kaari tsipayetachane, inkamaityaaro irantanairo ikoviri Avinkatharite, tsika onkantya irinimotakaantyaariri. ³³Iriima ikaratzi aavakainchari, ontzimatyekirinimotakaayetairo itsipatari, ontzimatyekinkishiretakotapiintairo tzimayetsiri jaka kipatsiki.

³⁴Naakero, apitera onkantya iroshiretakotapiintaiyaari. Ari okempitzitari eejatzi tsinane kaari tsipatachane, eejatzi evankaro, kantatsi onkamaityaaro ikoviri Avinkatharite, tsikarika opaiyetari antayetziri eejatzi okaratzi okinkishireyetai. Irooma okaratzi tsipayetainchari, ontzimatyekonimotakairi oime, onkinkishiretakotairo eejatzi tzimayetsiri jaka kipatsiki. ³⁵Tera noshintsiventatyeeemi nokantantayetamirori iroka. Aña iro aritatsi nonkantayetemiro onkantya nominthatakaantayetyaamiri pantayetairo onkarate kameethatzimotemine, ari onkantya pinkamaiperotantaiyaariri Avinkatharite.

³⁶Tzimatsirika ashityaaronerevankarote antarokitantsiri, iriñaakerorika aritatsi ontsipatya, kantatsi omatero, te onkaariperote. Aavakaavaitya.* ³⁷Iriima ashitarori evankaro, kaari kovatsine ontsipatya, kameethatake eejatzi okaratzi jantakeri, tema iro ikovakeri iranteri

irirori. ³⁸Ari okantari. Aririka aavakaakya irevankarote, jantakero kameethari irika. Irooma eerorika itsipatakaaro, jantajaan-takerora kameethatajaantatsiri.

³⁹Aparoni iinaitari, okovaperotatya ontsipatapiintyaari oime eenirora aavakaa. Irooma aririka inkamimotakero, osaikashivaitaara iroori, kantatsi agai pashine oime, iro kantacha ontzimatyekempisantzinkarite eejatzi irirori. ⁴⁰Iro kantacha tzimatsi nokinkishiretari naaka, arira onkimoshireperoteri iroka osaikashivaitaiya, eerorika agai pashine. Kempitakara Itasorenka Pava ñaavaitakaanarori iroka.

Ovaritensi jashitakaitariri oshiyakaarontsi

8 ¹Iroñaaka nakayeteri osampitakoven-tzirori ovaritensi jashitakaayeetariri oshiyakaarontsi. Tzimatsi opaiyeta ayotakotayetzirori irokapayeeni, kaari jiyotayetzi pashine kempisantzinkariite, arira onkantakemi asagaaventzimotyari. Eerora amatziro iroka, aña iro aritatsi etakoyetaiyaari irikaite, ankokovayetairo antharomentashiretakantaantyaariri. ²Arira okanta itzimayetantari asagaaventavaitachari, kantatsiri: “Naaka iyoperotaneri.” Iro kantacha tekeraatara iriyotanetya ikaratzi kantayetsiri. ³Iriima Pava jiyoyetziri irirori ikaratzi etakotaariri.

⁴Nakavakeri iroñaaka osampitakoven-tzirori ovaritensi jashitakaayeetariri oshiyakaarontsi. Tema ayotaiyini aakaite ipaitarika ikantayeetziri oshiyakaarontsi, te ontzimimotajateri irañaantere. Tera intzimayete pashine pavatatsine, aña apatziro ikanta Pavajanori. ⁵Niyotzi tzimayetsi jaka kipatsiki oshiyakaarontsi ivavanetashiitakari, eejatzi ikaratzi tzimayetsiri inkiteki ivavanetashivaitakari. Iriiyetakera ipaitashivaitapiinta-

* 7.36-38: Kantakotachari jaka “ashitarori irevankarote,” irijatzira kantakotachari kampilantakerori iinantaaro evankaroka.

kari, ikantaitzi: “pava,” pashine ikantaitzi “novinkatharite.”⁶ Irooma aakaite, aparoni ikanta apaitziri “Pava.” Iriitake ashitairi, itzimi ovetsikayetakero maaroni. Iriira kantakaarori atzimayetantari. Ari okempitari eejatzi, aparonira apaitziri “Novinkatharite.” Iriitakera Jesucristo, itzimi jovetsikakaayeetakeri maaroni. Iriira kantakaarori okanta añaantayetaari.

⁷Iro kantacha tzimatsi osheki kaari iyotakoterone iroka. Irootake itzimayetan-tari ametapiintakarori jashitakaari ovaritentsi oshiyakaarontsi, irovimaityaaro-roya ovaritentsika. Irikaite atziriite, ikaratzi matapiintavetakarori, okantave-taa ikempisantayetai, eentashirera ikantayetaka iroñaaka. Aririka irovayetai-yaaro ovaritentsika onkempitzimotyaari jantakero kaariperori. ⁸Iro kantacha tera iro ovayetari matakairone irakameetha-tantairi Pava. Tema ontzimerika ovariten-ti apinkapiintane, te antero kaariperori. Aririka antzivaivetakyaaromi iroka, tera ovameethashiretai eejatzi. ⁹Iro kantacha ontzimatye paamaventayetya, potzikashi-revaitzirikari eentashireriite, pinkanta-yete: “Nosaikashivaita naaka, kantatsi novayetyaari ipaiyetarika.” ¹⁰Pinkinkishi-retakotero opaita avisatsineri irokityaami irikaite eentashiretaneri. Okempitayta iriñeemi povavaitya janta jashitakaayee-tari ovaritentsi oshiyakaarontsi. Okanta-vetaka pikantapiintayevetaka eerokaite: “Niyotzi naaka, te ontzimajaante irañaan-tare irika oshiyakaarontsi,” aamaashi-tyaara kantatsi irimatanakero iroyaari irirori. ¹¹Arira onkantya irika eentashireri, irantantanakyaarori irirori kaariperotzi-motziriri. Eerokatakera kantakaashita-kyaarone. ¿Tema pipaitayevetaari “Iyekiiite?” ¿Tema ikamimentayetaari irirori Cristo? ¹²Arira pikenakaakerori

eeroka okanta pikaariperotakaantakariri irikaite. Povatsiperotakerira, peentashire-perotakaakeri. Aña pikaariperotzimomai-takari eejatzi eeroka Cristo. ¹³Irootakera eeromi novantapiintataitarimi naaka vathatsi, ari onkantya eero noitzipinaashi-retantari ikaratzi nopaiyetairi “Iyekiiite.”

Irimonkarayeeteneri Otyaantajanoriite

9 ¹¿Eeroma okantzi naaka nosaikashi-vaitya? ¿Kaarima naaka Otyaantaja-nori ñaajaantakeriri Jesús, Avinkatharite? ¿Kaarima naaka kempisantakajaantaimi-riri Avinkatharite? ²Kempitaka tzimayeta-tsi pashine kaari iyotenane naakara Otyaantajanori. Irooma eerokaite piyotaiyini, tema eerokayetake ikempisan-takaa yetai Avinkatharite nokinkithatako-yetaimirira, iroora oñaakantzirori naakatakera Otyaantajanori.

³Jiroka nonkanteriri ikaratzi ñaaventa-vaitanari: ⁴¿Tema aritzi intziyeetena naakaite? ⁵¿Eeroma aritzi naaka ontzime notsipatari, kempisantatsiri eejatzi? Aririka ontzime, ¿eeroma aritzi nontsipatanakyaaro janta pisaikaiyini eerokaite? Iroora jimatapiintakeri pashine Otyaanta-janoriite, iro jimatapiintzitari ikaratzi jirentzitari Avinkatharite, eejatzi Cefas.* ⁶Piyotaiyini eerokaite eekero nantavaita-tzi naaka, onkantya naantyaari nañaan-tyaari, irojatzi jantziri Bernabé. ¿Intaanima nokantakaa yetakero naakaite te ishineyeetenaro novashaantero nantavaire nonkinkithatakaantyaari? ⁷Pinkinkishiretakotero tsika ikanta ovayiri tzimatsiri ijevare. ¿Aritatsima impinateri ijevare impantyaariri irovarite? Ari ikempitzitari pankivaitatsiri, ¿Eeroma aritzi irovaiyaaro ivankire? Eejatzi ikempitzitari piravaitchari, ¿eeroma aritzi iranintaiyaari ipira?*

* 9.5: Ikantayeetzi jaka “Cefas,” iriitakera Pedro. * 9.7: Kantakotachari jaka “ipira,” iriira cabra-payeeni, tsika itzimi jirayeetapiintziri ichochone.

⁸¿Pikinkishiretama eerokaite okaratzi nokantayetakemiri iroora jametashimatsitaiyarini atziiriite? Aña irojatzira oñaaventakotzitataitakari Ikantakaantaitane. ⁹Tema josankinatzitakaranki Moisés-ni, kantatsiri:

Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intasheneentavaite.

¿Pikinkishiretama intaanira piratsi joshiretakotaka Pava ikantantakari?

¹⁰¡Tera! Aña aakayetataike joshiyakaaventaitakeri. Irojatzira joshiyakaaventzi-tayeetakairi ikantaitake:

Tzimatsirika pankivaitaneri, tzimatsirika otekakivaitaneri, iro jimatan-tarori iroka onkantya irovantaiyaarori.

¹¹Ari okempitzitari, tema naakaite aventaashiretakaayetaamiri, ¿Eeroma aritzi pimpayetaina nañaantyaari?

¹²Iroora pantapiintakeneriri pashinepayeeni janta. ¿Eeroma aritzi pimatataitenaro naakaite? Iro kantacha, tera noshintsiventapiintemi nonkantemiro iroka. Aña amave nokantaiyakero. Tema te nonkovaiyeni nomanonkemi eerokaite petanakarora pikempisantairora Kameethari Ñaantsi noñaaventayetaimiri Cristo.

¹³¿Tema piyotaiyeni jovapiintaro omperatasorentsitaari tzimakaantsiri okaratzi jashitakaitarori tasorentsipankoki? ¿Tema piyotaiyeni ikaratzi piratsi jashitakaitariri Pava pomepirinimento-tsiki, oshinetaantsitzi irovayetyaari omperatasorentsitaari? ¹⁴Arira okempitzitari eejatzi okaratzi ikantakaantanari Avinkatharite nokinkithayetairora Kameethari Ñaantsi, ontzimatye impinayeetaina nantantyaarori.

¹⁵Tera noshintsiventemi pairani nosaikimotantakamiri pimayetenaro. Tera noshintsiventemi eejatzi iroñaaka okaratzi nosankinatantamiri. Aña iro nokovataike nonkamemi naaka, tekerá

intzimanakeeta impaitya kantatsineri: “Tera kyaaryoo onatye okaratzi jasagaa-ventavaitakari Pablo.” ¹⁶Tera nasagaa-ventavaiyaaro naaka nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Naantsi. Aña kempivaitakara iriira Pava shintsiventanari nantairo, okantavetaka te naaka minthatashivaiyaarone. Eerorika nomatairo iroka. ¡Ikantamacheetana naaka!

¹⁷Naakami kovashivaitakyaarone nomatero, ari nonkovotakeromi impinayeetena. Aña Pava ovataikenari nomayetairo iroka. ¹⁸Arira okantaka, tekatsira ompaitya noyaaventantyaari pimpinayetaina eerokaite. Tema nokempitakaantaro iroomi impinayeetenarimi okaratzi noñeero nokimoshiretai. Tema iroora nokimoshiretantaari iroñaaka tera nonkovokotaimiro okaratzi nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁹Arira nokenakairo nosaikashivaitantaari, tekatsi impaitya shintsiventavaitaneri ipinatana. Iro kantacha naakatajaantake kempitakaantacha onampitaari. Tema ari onkantya navisakoshiretakaantaiyaari osheki atziri.

²⁰Arira nokantzitaro eejatzi nontsipatyaaririka nosheninkapayeeni judfo, nomatzitarora okaratzi jameyeteri iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Irojatzira nomatzitari nonkempiyaari pankiventarori Ikantakaantaitane, nomonkaratziro naaka eejatzi, okantavetaka niyovetaka tekatsi shintsiventenanane nompankiventyaaro, tema ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. ²¹Ari okantzitari, aririka nonkarateri kaari kemakotajaterone Ikantakaantaitane, nokempitakotari iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Iro kantacha tera nompiyathatajaantyaari Pava, tema ontzimatye nomonkarayero ikantanari Cristo nantero.

²²Ari okempitzitari, aririka nonkarateri eentashirevaitaneri, nokempitakotari jantayetziri iriroriite, ari onkantya

iravisakoshireyetantaiyaari. Ari nokempitayetziriri maaroiteni nashiyetachari atziriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari tsikarika inkarate iriroriite. ²³Iro nomayetantaro maaroni iroka onkantya nonkinkithatakaantantyaarori Kameethari Ñaantsi, ari onkantya nonkarayetantaiyaari eejatzi naaka, itasonkaventayeetaanara.

²⁴¿Tema pinkinkishiretero tsika ikanta monkatziyavakaachari ishiyeeyani onkantya iriñeetantyaariri intzime etyaarone irareetya? Aparonira inkantya etyaarone irareetya, iriitakera impinayeeteri. Arira pinkempitayetaiyaari eerokaite. ²⁵Ikaratzi ñaantapiintakarori onkantya irimonkatziyavakaantyaari, ontzimatyeeera inkempoyaavainetya, iriñaashivaityaaro intzityayetyaro okaratzi ineveyetari. Iroora jimatantayetarori iroka onkantya impinayeetantyaariri, iramathaiyeetantaiyaari shivithatapo. Iro kantamaitacha sampiyanetatsi iroka. Irooma aakaite, okaratzi oshiyakaaventachari impinayeetairi, eerora othonkaneta. ²⁶Irootakera noshiyakaaventantapiintarori naaka okempivaitaro noshiyatyeemi, te nontempaavaitya. Nokempitakaantaro noñaashintsivaityaaromi nonkaposante, te nonkaposashivaityaaro tampyeenka. ²⁷Okaratzi noñaashivaitakaro notziventavitaka, nokempitakaantavitakero novatha nomperatatyeeaaromi. Irootakera nomatantakarori, ari onkantya eero ikempitakaantyeetantaa-nari joiyishitayeetziri, eero amenaashivaitanta nokinkithatakaantapiintakera.

Ikaminaaventaitziro okaratzi iñaapinkathatashiyeetari

10 ¹Iyeekiite, eero apeyakotaro tsika okanta iñaayetakeri avaisatziite. Iro ipampithatake aparoni menkori janta tsika te inampiitaro. Jimontyaayetakaro inkaare, joviryaaaitapaintakeneri. ²Arira joñaakan-takero javentaashiretakari Moisés-ni, ipampithatake menkori, jimontyaakaro inkaare.* ³Jovaiyakaroni eejatzi avaisatziite okaratzi itasonkaventayeetakeri. ⁴Jimiretai-yakaroni jiña itasonkaventayeetakeri oshitovaatzimotakeri shirantaaki. Tema iriitajaantakera Cristo tsipashireyetakariri, iri oñaakakeriri jiña shirantaaki. Aña iri Cristo kempivaitakarori iroka shirantaa. ⁵Iro kantacha, tzimatsi osheki iriroriite kaari irinimote Pava, irootakera ikamakaan-tantayetakariri tsika te inampiitaro.

⁶Okaratzi avisaintsiri, tzimatsira oshiyakaaventakairi, ari onkantya eero akempitantari iriroriite, aneveyetyaaro antero kaariperori. ⁷Iroora eero aritanta aakaite ankempiyaari pashineete itharomentavaita iñaapinkathatashivaitari oshiyakaarontsi. Tema irootake jimayetakeri avaisatziite pairani, jiroka ikinkithatakoyeetakeriri:

Ithointaiyakani atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini.

Ari ikatziyeeyananakani itharomenta-shivaitaiyanakani.*

⁸Ari okempitari eejatzi, te arite antayetero kamaarotatsiri. Irojatz jantayetakeri avaisatziite, irootakera iñaantayetakarori ikamakaan-take aparoni kitaite 23,000 atziri.* ⁹Ari okempitzitakari eejatzi te aritzi

* **10.2:** Iroora jimayetakeri kempitakarori oviinkaantaantsi iroñaaka, tema aririka iroviinkaatayeetya, joñaakantairo tzimatsi javentaashiretanaari. * **10.7:** Okaratzi ikantakoyeetziri jaka “itharomentashivaita,” iro jantakeri pairani ivaisatziite judío-payeeni jovetsikake oshiyakaarontsi kempivaitariri iryaani vaca, iri joimoshirenkaventaiyarini, iñaapinkathavaitziri irika oshiyakaarontsi. Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Ikantakaantaitane.” * **10.8:** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Balaam.”

ovatsimayeri Pava. Irojatzji jimayetakeri pairani iriroriite, irootakera jatsikayetantakariri maranke.* ¹⁰Ari okempitzitari eejatzji te aritzji ankiñaanevaite. Irojatzjira jimayetzitakari. Iroora iñaantayetakarori japerotakeri ipaiyeetzjiri “Aperotanteneri.”* ¹¹Maaroni irokapayeeni avisayetaintsiri, irootakera joshiyakaaventayeetakairi, josankinatakoyeetakero onkantya iriyotaa-yetantairori iroñaaka aakaite, tema asaikapaitetantayaaro othonkimataara kipatsi. ¹²Paamaventayetaiya eerokaite. Eero pikantayetzji, “Eerora nomatataitziro naaka iroka,” omapokashitakari pimatana-kero eejatzji eeroka. ¹³Iro kantacha piñaake-rorika pinevetashirevaytaaro, pinkinkishiretero tera apaniro pikantaka eeroka, aña jimatataikero ikitsirinkayetakero pashine atziriite. Kinataneri jinatzji Pava, eero ishinetzimi irirori irinevshireperotakaytaa-miro kaari pinkitsirinke. Aririka piñaakero pinevetashirevayta, iriitajaantakera Pava oñaakemirone tsika pinkantya pinkitsirinkantyaarori, onkempivaitanakaaro pishiyapithatatyeeeromi.

¹⁴Netakotaneete, irootakera pinkempitakaantantyaarori pishiyapithatatyeeeromi, piñaayeririka pashineete iroimoshirenkero iñaapinkathavaitziri oshiyakaaronsi. ¹⁵Iroñaaka tzimatsi nonkantayetemiri, nonkempitakaantayeemi iyotaneri pinatyeemi nonkantemirora. Pinkinkishiretakoyeterora. ¹⁶Tema apatotapiintaiyanira iravaitaiyini, akinkithashiretakotziro iñaañaaventakeri-ranki Cristo, imiretaiyakarini iriyotaa-neete, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, apatoyetaara oimoshirenkiri Cristo ikapathainkatzimentakai? Aririka ampetoryeero tanta, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, oimoshirenkirora ivatha Cristo, akinkishiretakotziro

ikamimentayetakai? ¹⁷Ari okanta, aririka ovayetakyaaro, intzimayevetakya osheki akarataiyini apatotaiyani, maaroni ovaiyaroni tanta jovetsikayeetakeri apapatharoini. Ari akantayetaari aakaite, akempitayetaaro apapathatsiri. ¹⁸Ari ikempitayetari eejatzji nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite, jovithaavakaayeta eejatzji iriroriite, itaayetairo jashitakaariri Pava janta pomepirinimentotsiki.

¹⁹Irootakera kempitataikarori okaratzi jantapiintayetakari pashinesatzi atziriite ipometayetziniri ivavanevaitashitari. ¿Piñaajaantakema nokantatziira añaane-tatsira ikaratzi ivavanevaitashitakari? ²⁰iTera! Iro kantzimaitacha tzimataitsira peyari amamenavaitachari, iri ikempitakaantakeri ivavane, iriitake jashitakaantapiintayetakari irovarite. Aña kaarira Pava irashitakaayetya irovarite. Irootakera kaari nokovakaayetzimiri eerokaite pinkempiyayetyaari povayetaiyaaro okaratzi jashitakaavaitashitariri peyariite, povithagaarikari iriroriite. ²¹Tera aritzji pimiretyaaro otzimi amiretapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika pimiretapiintakaro okaratzi jashitakaayetariri peyari. Ari okempitzitari, tera aritzji poyaaro otzimi ovapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika povapiintakaro okaratzi jashitakaayetariri peyari. ²²¿Akovatziiima ovatsimayeri Avinkatharite? ¿Anayirima otzimira irirori ishintsinka?

¿Arima notzikashirevaitantake iñaapinkathashireyetairi Pava?

²³Jiroka ikantayeetzji: “Ishineyeetanaro nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apantaro maaroni irantayeetero. Aritake okantavetaka,

* **10.9:** Pamenero eejatzji “Tsika Ikantayeetzjiro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Moisés.”

* **10.10:** Pamenero eejatzji “Tsika Ikantayeetzjiro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Coré.”

ishineyetairo antayetero tsikarika ompaiyetya. Iro kantacha tzimayetsira opaita antayetziri kaari minthatakaiyaa-rine pashinepayeeni irantayetairo kameethari. ²⁴Tera aritzit intaani ankinkishiretakovaityaaro akovayetziri aakaite, aña iro aritatsi añaashintsiventaiyaaro kameethatzimoterine pashinepayeeni. ²⁵Aririka pamanantzimate vathatsi, eero posampitakoventavaitziri, pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi?” Aña pamananeri, poyaari. ²⁶Tema iri Avinkatharite, ashitari ikaratzi tzimayetsiri kipatsiki. ²⁷Ari okempitzitari, aririka inkaimemi payooteri kaari kempisantsine, payooteri pikovirika. Eero posampitakoventavaitziri pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi?” Aña poyaari. ²⁸Iroora tzimatsirika kamantemineri, inkantemi: “Irika vathatsi ipoñaatya janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi,” eerora povari. Iroora pimatantakarori iroka pikinkishiretakotanakari kantakemiri, pikinkishiretanaka eejatzi kantatsi irovaariperoshiretante. ²⁹Tema nokantakemira “kantatsi irovaariperoshiretante,” te iro nonkantakote irovaariperoshiretemi eeroka, aña iri nokantakotzi itzimi kamantakemiri, kantatsira irovaariperoshireteri irirori. Kempitaka ari posampitanakena naaka, pinkante: “¿Opaitama nontzitantavaityaariri naaka intaanima-cheeni ikinkishiretakotana pashineka atziri?” ³⁰Tema nopaasoonkeventziri Pava noñaayetziro novari, ¿opaitama

nonkinkishiretakotantyaarori onkarate inkishimaitenari?”

³¹Jiroka nakemi: Aririka povavaiyetya, pinkinkishiretakoterora, pinkantashirete: “Tzimatsirika ñaayetenaneri novavaiyetya, ¿arima notzikashirevaitakeri irika iñaapinkathashiretairo Pava?” Arira pinkempitzityaarori pimirevaiyetya, eejatzi pantayetairo tsikarika opaiyetarika.

³²Ontzimatyee paamaventaia eero poitzipinashiretantari Judío-yetatsiri, kaari judío-yetatsine, ikaratzi pikarata-piintziri papatoventari Pava, maaroni. ³³Irootakera nantziri naaka, nopankiventaro nonimotakaantayetyaari maaroni atziriite okaratzi nantayetziri. Tera intaani nantero kameethatzimotanari naaka, aña iro nantzi onkarate kameethatzimoterine pashinepayeeni, ari onkantya iravisakoshiretantaiyaari.

11 ¹Pinkempitakotaiyaanaro naaka. Iroora nomatziri naaka, nokempitakotari Cristo.

Ovashikainaro tsinaneete

²Notharomentaiyami iroñaaka, tema pikamaitakaro okaratzi nametakaakamiri, okaratzi niyotaakemiri. ³Iro kantacha, jiroka nokoviri piyotero: Iriira Cristo ijevaritari shirampariite. Iriima shirampariite iriira ojevaritari tsinaneete. Iriima Pava iriira ijevaritari Cristo. ⁴Okaratzi ametapiintakari ashiramparitzika, te apashikainata aririka añaañaate, aririka ankinkithatakaante. Aririkami ampashikainatzimotantakyaami, ovinkatharyaa-kero aito. ⁵Iroora tsinaneete kaari

* **11.3:** Kantakotachari jaka “ijevaritari,” irojatzira kantakotachari “iitoitari.” Tema iroovaitake okaratzi saikantairi aitoki otzimi kinkishiretakairi, akovantayetari antayetero akovayetziri, kempitavaitaka iroomi aito jevatainemi antayetero opaiyetarika. Kantatsira ankante: “Aitotari Cristo.” Irojatzit kempitakarori aririka ankante: “Ijevatai Cristo.” * **11.4:** Kantakotachari jaka “ovinkatharyaa-kero aito.” Tera ayotakoperotajaantero opaita kantakotachari “aito.” Tema tzimayetsi kantayetsiri iri Cristo oshiyakaaventari “aito.” Tzimatsi pashine kantayetsiri iroora kantakotachari “aitoanori.” Tema aririka ampashikainatya añaañaate, akempitakotakarora tsinane. Ovinkatharyaa-yetakera pashinepayeeni.

pashikainatachane oñañaatayetzira, okinkithatakaantayetzi, ovinkatharyaan-takera. Okempitakovaitakaro tsinanepa-yeeni ameezirori oishi. ⁶Aparoni tsinane kaari kovatsine ompashikainatya, ameeperotataiterotya oishi. Tema maaroni jiyotayeetzi pashiventaantsira onatzi, ontzimatyeeera ompashikainatya. ⁷Iriima shirampariite eero ipashikainavaita irirori, tema ikempitakoyetari Pava, iriira Pava ovaneenkatakaariri. Irooma tsinane, iri shirampari ovaneenkatakaarori. ⁸Tema pairani ovakera jovetsikantakarori Pava etanakarori tsinane, iroora jaake ivatha shirampari jovetsikantakarori. Irooma ovakera jovetsikantakarori Pava etanakarori shirampari, tera iro iraaake ovatha tsinane. ⁹Ari okempitzitakarori, ovakera Pava jovetsikantarori tsinane iriira jovetsikajaantakeri shirampari, tema tekatsi intsipavaiatya. Iriima shirampari, tera iro irovetsikaitene tsinane. ¹⁰Irootakera ompashikainatantyaari tsinane onkantya oñaakantantyaari tzimatsira oñaapinkathatane iroori, ari onkantya onimotakaantyaariri eejatzi maninkariite. ¹¹Te ontzimashitya tsinane, te intzimashitya shirampari, aña apiteroite jashitari Avinkatharite, ikovityaavakaa apitero. ¹²Tema etanakarori tsinane ivatha shirampari jovetsikayeetake. Iro kantacha eejatzi, ikaratzi shiramparitaatsiri iroñaaka, iro tsinane ovaiyantayetairiri. Tema apiteroka iriira Pava kantakaarori itzimayetantari. ¹³¿Ipaitema pikinkishiretakotarori iroñaaka okaratzi nokantayetakemiri? ¿Aritatsima tsinanepayeeni oñañaateri Pava eero opashikainata? ¹⁴Aakaite ashiramparitzika iroñaaka, tera ametaro osanthaayetero aishi, aritake ampashiventakya. ¹⁵Irooma tsinaneete, irootake ovaneenkatakaarori. Kempivaitaka iroomi oishi oshiyanyakyaarone ovashikainaro. ¹⁶Tzimatsirika janta kovatsiri

inkisakoshiretyaaro, jiroka nonkanteriri: Irootajaantakera nametapiintakari naaka niyotaantziro. Irojatzii kantapiintayetziri apatoventariri Pava tsikarikapayeeni janta.

**Amenaashivaitara joimoshirenkaitziro
irayootane Avinkatharite**

¹⁷Iro kantamaitacha, tzimatsira pashine nonkantakotemiri, eerora notharomentakotamiro. Tema te onkameethatzimotena pantapiintakeri papatotaiyani. Onkaratemi kameethatzimotemine, irojatzitaitakera jovasankitaaventaitakemiri. ¹⁸Tema nokemake ikamantayeetakena pinashiye-tavakaaka janta papatotapiintaiyani. Iro nonkempisanterimi, ¹⁹tema iro avisapiintatsineri iroka. Kempitaka tzimayetatsi kovashivaitachaneri inkantakotaiteri “Iriira iriiperori irika.” ²⁰Arira okempitapiintari papatotaiyani eerokaite payootavakaiyani, amenaashivaitara poimoshirenkiro apaiyetziri “Irayootane Avinkatharite.” ²¹Tema povapiintakaro thaankiperoini pashitari. Tasheneenta ikantayeta pashinepayeeni. Tzimatsi pashine shinkivaiyetachari. ²²¿Arima onkantyaari? ¿Tekatsima pipankopayeeni tsika povapiintayetyaaro pashitari, tsika piravaitapiinte? ¿Pimanintatziirima ikaratzi apatotapiintachari iñaapinkathayetzirira Pava? ¿Pithainkavaitatziirima kovityaavaitatsiri? ¿Pikinkishiretama ari nontharomentakyaamiro? Eerora.

Opoñaantanakari irayootane Avinkatharite
(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³Okaratzi niyotaakemiri pairani okantakota opoñaantanakari “Irayootane Avinkatharite,” iriitakera Avinkatharite iyotaakenarori. Jirokatakera: Okantaranki tsireni tekeru impithokashitaityaari Avinkatharite Jesús, jaakero tanta, ²⁴ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipoña ikantake: “Poyaaro, novatha onatzi,

tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishiretantapiintyaanari.”²⁵Ari ikempitaakero eejatzi ikaratakero jovaiyani, jaakotakero imiretairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootakera shitovaatatsine onkantya iravisakoshiretantaiyaari osheki atziri. Irootakera pimatapiintairi aririka pimiretyaaro, aririka pinkinkishiretakotapiintena.”

²⁶Arira povapiintaiyaaro, pimiretapiintaiyaaro eeroka, ari onkantya piyotakaantaiyaariri atzirite ikamimentayetai Avinkatharite. Irootakera pimatapiintayetairi irojatzi impiyantaiyaari Avinkatharite.

Ovaminthavaitashitakyaarone irayootane Avinkatharite

²⁷Tzimatsirika ovaminthavaitashitakyaarone, iraminthavaitashitakyaarone, kempivaitakara iriitajaantakemi Avinkatharite inthainkavathatake, ithainkakero eejatzi iriraane. ²⁸Aña iro aritatsi, teker oyaaro, teker irero, ontzimayeera ankinkishiretakotavakya kameethashiretakairika. ²⁹Tzimatsirika ovashivaitakyaarone, irashivaitakyaarone kaari pampithashiretakoperoterone oshiyakaaventachari “ivatha,” arira irovasankitaitakeri. ³⁰Irootakera itzimantayetari shipetavaitatsiri, mantsiyavaitatsiri, tzimayetatsi makoryaayetatsiri. ³¹Irooma akinkishi-reperotanakarika teker ovanakyaaro, eerora añaajaantziro irovasankitai Pava. ³²Iro kantacha aririka irovasankitaavaitakai, iñaantakaavaitatyeeerora inkempitakaantatyee aakatakemi itomijanori. Ari onkantya eero jovasankitaaperotantai apaata, ikempitakaantayetairi tsikara inkantayetairi osavisatziite.

³³Iyeekiite, irootakera okovantari poyaakotavakaayetaiya eerokaite, eero posasatekavaita aririka papotaiyaani payootavakaiyani. ³⁴Pitashaatziirika, povanakya pipankoki teker piyaatana-keeta, ari onkantya eero iñaakaantaitami

papatotakya. Aririka nareetakya nonkivantemi, ari nothotyaakemiro niyotaaayetemiro irokapayeeni.

Tasonkaventashiretaantsi

12 ¹Iroñaaka nonkantemiro tsika okantakota tasonkaventashiretaantsi. Iyeekiite, te nonkove onkompitzi-motyaaami. ²Piyotaiyini eeroka, pairani teker pinkempisantayetanake, tzimapiintatsi pikenakaashitane, iminhashiretakaapiintashiitami piyaatashiteri oshiyakaaronsi kaari ñaavaitaajatatsine. ³Irootakera nonkamantantyaamirori iroka: Intzimerika janta kinkithatakantaatsine, inkantapaake “iKamaarivé Jesús!” kaarira Itasorenka Pava ñaavaitakairine irika. Irooma aririka inkante, “Avinkatharite inatzi Jesús,” iriira Tasorentsinkantsi ñaavaitakairiri.

⁴Aparoni inatzi Tasorentsinkantsi, iro kantacha tzimatsi osheki tsika ikenakayiro itasonkaventayetakai onkantya amatantyaarori. ⁵Aparoni inatzi Avinkatharite, iro kantacha tzimatsi osheki tsika ankenakayero antavaitaineri irirori. ⁶Aparoni ikanta Pava, iro kantacha tzimatsi osheki tsika okanta opoñaantakari jimatakaayetairo opaiyetarika. ⁷Maaroni aakaite, tzimayetatsi opaiyeta jimatakaayetairi Tasorentsinkantsi ari onkantya aminthatakantayetaiyariri pashine kempisantzinkarite irantayetairo irirori kameethari. Arira ikenakairori irirori Tasorentsinkantsi joñaakanta, jimatakaayetairora opaiyetarika. ⁸Thame oshiyakaaventavakero, tzimayetatsi itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta jiyotanetantari. Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta ikinkithatakotantarori okaratzi ipampithashiretanaari. ⁹Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventa-jaantake Tasorentsinkantsi ari okanta javentaashiretziitantaari. Tzimatsi

pashine itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta itekatsitakaantantari. ¹⁰Tzimatsi pashine itzimi jimatakaakeri irirori itasonkaventante, pashine itzimi jimatakaakeri irirori inkamantantanterite, pashine itzimi jimatakaakeri irapiitakotairo okaratzi ikamantantakeri kamantantanteri, onkantya iriñaantyaa-rori iriirika Tasorentsinkantsi matakaakeri inkamantantero. Tzimatsi pashine itzimi jimatakaake iriñaavaiyetero pashineyetsiri ñaantsi, tzimatsi pashine itzimi jimatakaake irovaakañaanetairo okaratzi iñaaventayeetakeri. ¹¹Maaroni iroka irootakera itasonkaventantayetakeri Tasorentsinkantsi, jimatakaantakero tsikarika opaiyetarika. Aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Iriitajaantake matzirori itasonkaventayetakai aakaite, jimatakaayetairo okaratzi ikoviri irirori.

¹²Arira okantari ovithaavakaantaye-taari, joshiyakaantayeetairo aakami ivatha Cristo. Tema tsikara akantavathayetara, irootakera matakaayetairo opaiyetarika. Arira akempitzitayetaari eejatzi aakaite, onashiyeta amayetairo opaiyetarika. ¹³Tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi itzimi oviinkaatakaayetairi, ari okanta ovithaavakaantaari, onkantavetakya aakarika judío-payeeni, griego-thatatsiri, omperataari, saikashivaitaari, maaroni. Okempivaitaaro maaroni antsipatavakagaiya aakaite arapiintayetairo jiñaá añaakaashiretantsiri, oshiyakaaventakeri Tasorentsinkantsi.

¹⁴Pinkinkishiretakotero tsika okanta avatha. Aparoni akanta avathaki, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaiyetarika amayeteri. ¹⁵¿Kantatsima oñaavaite aitzii, oñaanatero ako, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka pimatziro poirikayetziro opaiyetarika?” ¿Tema irooperote eejatzi aitzika? ¹⁶¿Kantatsima

oñaavaite oyempita, oñaanatero oki, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka piñaayetziro opaiyetarika?” ¿Tema irooperote eejatzi ayempita? ¹⁷Iroomi iyoshiitachanemi oki avathaki, ¿arima onkantakemi ankeme? Iroomi iyoshiitachanemi ayempita, ¿arima onkantakemi ankemantyaaromi osankaane? ¹⁸Ari okantari avatha. Tema iriira Pava matakakeri jovetsikakero, tsikara okantajaanta ikovake irovetsikero, ari onkantya onashiyetantyaari ompaityaarika omayeteri. ¹⁹Arimi oshiyavakaiyaami maaroni tsikara okantayetara avatha, eerotyá avathataromi. ²⁰Arira okantari aparoni onatzi avatha, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaiyetarika amatantayetyaarori. ²¹¿Kantatsima oñaavaite oki, oñaanatero ako, onkantero: “Naaka kovaperotajaantacha, irooma eeroka, tera?” ¿Kantatsima oñaavaite aito, onkempitakotyaaro okaratzi oñaavaitakeri aitzii? ²²¡Eerora omatziro! Aña okaratzi tzimatsiri avathaki kaari kempitzimotainemi iroopero onatye, irootakera kovaperotajaantachari. ²³Iroora akithaatantapiintari, omanayiro avathapayeeni, akempitakaantaro ñaapinkatharentsi onayetatzi janta. Okaratzi omanakoyetziri avathaki, akempitakaantaro irooperokimi onayetzi. ²⁴Irooma okaratzi kaari omanayetapiintziri avathaki otzimi iñaayeetapiintziri, tera ontzime tsikarika ompaitya antayetenorori iroori. Ari ikempitzitari Pava jovetsikakerora avatha, ontzimatyera anethaayetairo kempitzimovetakairi kaari kovaperotajaantachane. ²⁵Eerora okantzi ampitharyeero okaratzi avathatari. Aña iro aritatsi, anethaatziituro maaroni avathatari. ²⁶Aririka ovatsinaavaiya kapicheeni avathaki, kempivaitakara ovatsinaakyaami maaroitentiki avatha. Aririka ovaneenkavaiya kapicheeni

avathaki, kimoshirera ankantya maaroiteniki avatha.

²⁷Arira akantayetaari aakaite akaratzi avantaashireyetaari Cristo, kempitavaitaka aakaite ivathami anayetaimi Cristo. ²⁸Jirokara tsika ikantakaayetaari Pava ikaratzi kempisantayeetaatsiri: Etanakaro, tzimatsi Otyaantajanori. Apitetanaintsiri, tzimatsi kamantantaneriite. Mavatanaintsiri, tzimatsi iyotaantaneriite. Ipoñaapaaka itzimayetanake tasonkaventantaneri, tekatsitakaantaneri, ampitakotaneri, jevatakaantaneri, ñaavaiyetzirori pashineyetatsiri ñaantsi. ²⁹¿Maaronima Otyaantajanoritzi? ¿Maaronima akamantantaneritzi? ¿Maaronima ayotaantaneritzi? ¿Maaronima atasonkaventantaneritzi? ³⁰¿Maaronima atekatsitakaantaneritzi? ¿Maaronima añaavaiyetziro pashineyetatsiri ñaantsi? ¿Maaronima ovaakañaanetanetzi? ³¹Aña iro aritatsi, pinkovatziiyete intasonkaventayeetaimi pimayetantyaarori kovaperotajaantachari. Iro kantamaitacha, tzimatsira opaita otzimi anayirori iroka. Aritake nonkamantemiro iroñaaka.

Iroora kovaperotajaantachari etakotanka

13 ¹Thame ankantashitavakya kantatsi noñaavaiteero naaka pashineyetatsiri ñaantsi iñaavaiyetziri pashine atziri, nomatzitakyaromi okaratzi iñaavaitziri maninkariite. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika nomatero netakotantya nantantorori iroka, nokameniminthavaitashitakara. ²Ari okempitizitari eejatzi, thame ankantashitavakya kamantantaneri nonatzi naaka, niyotakotziro okaratzi kaari jiyotakoveeta pairani, navaentaatziitari Pava ari onkantakemi iroshirinkenaro otzishi irovatziyeero tsikarika janta. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika netakotantya nantantorori iroka, tekatsimacheeni nomonkaraye.

³Eejatzi okempitari, thame ankantashitavakya arimi nompashitantyaaro maaroni tzimimotanari onkantya ontzimantyaari iroyaari kovityaavaitatsiri. Ankantashitavakya osheki natsipeventakari impaityaa-rika, notaaventavaikari. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika netakotantya nomatantantorori iroka, tekatsira nanintagaiya.

⁴Itzimira etakotantachari, tsinampari jinatzi, kaminthaantaneri, te inkisakovaitanetya, te irasagaavainetya, te iñaapero- vainetya. ⁵Itzimira etakotantachari te inkaariperovaantenete, te inthañaavainetya, te inkisanetya, te irovapithaantatziityaaro inkisaneentante. ⁶Itzimira etakotantachari te inkimoshireventero jantakerorika kaariperori, aña iro ikimoshireventzi irirori iriyotakoyeetairo kyaaryoori. ⁷Itzimira etakotantachari amavevaitapiintaneri inatzi, ikempisanta- piintanetzi, tzimatsi iroyaakotapiintane, joisokerotapiintaneta.

⁸Eero othonkaneta etakotanka. Irooma pashinepayeeni aritake onthonkanetaiya, okempitatya, iroka kamantantaneritaantsi, iñaavaiyeetantaitaro pashinetatsiri ñaantsi, jiyotayeetairo opaiyetarika. ⁹Tema tekera jiyotayeetziro maaroni, tekera ikamantantayeetziro okantakoyeta maaroni tzimayetatsiri. ¹⁰Irooma aririka onkaratapaake otzimi monkaratachane, eerora akovanairo maaroni onkarate peyayetaachane. ¹¹Iroovaitake akempiyetara atziritzika. Eenirorika eenchaantzi, akempitayetari eenchaani, tsika ikantziro iñaavaitzi, tsika ikantziro ikinkishireyeta, tsika okanta ipampithashiryaaari. Irooma aririka antaritapaake, eero akempitakotanaari tsika ikantayetara irirori. ¹²Kantatsi oshiyakaantero eejatzi tsika akantara amenaatyaaro ashirota. Eero akoñaatzi kameethaperoini, eero ayotajaantzi tsika akantavaita. Irooma apaata ari ayotakoproyetairi tsika ikanta Pava, ari

ankempitaiyaari irirori jiyoyetaira aakaite. ¹³Jirokara karatatsiri mava kantaitapiintaachane osaike, eerora othonkanetaa: aventaashirenka, oyaakoventanka, etakotanka. Iroora kovaperotajaantachari iroka etakotanka.

**Iriñaavaitayeetanyaaro
pashinetatsiri ñaantsi**

14 ¹Pinkyaryoovero onkanya petakoyetantanyaari. Pinkokovaperomaitaiyaaro eejatzi intasonkaventa-yeetaimi onkanya pimayetanyaarori tsikarika opaiyetarika. Okempitaitaiyaaro iroka pinkamantantanneritai. ²Aririka apatotaiyaani ankarateri kempisantzinkariite, tzimatsirika intasonkaventyeetake iriñaavaitantanakyaaro pashinethatsiri ñaantsi, eero akemathatziri, eero ayotziro opaita ikantziri. Tera iro iñaavaitantari irika ankemathatantyaariri aakaite, aña iriira Pava kemathaterine. ³Irooma intzimerika intasonkaventyeetakeri inkamantante, iriira kinkithatakaineri maaroni aakaite, onkanya irovetsikashiretakaantayetairi, intharomentakaantayetairi, imposhenkashiretantairi. ⁴Ikaratzi ñaavaitzirori pashinethatsiri ñaantsi, apanirora itharomentashirevaita. Iriima kamantantanneritaintsiri, iriira tharomentashiretakaayerariri maaroiteni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari. ⁵Osheki onimovetyaana maaronirika eerokaite pimatero piñaavaitantyaaromi pashinethatsiri ñaantsi. Iroora onimoperotataitenari maaronimi eerokaite pimateromi pinkamantantannerite. Irootakera anayirori pashine. Iro kantacha tzimatsirika materone irovaakoñaaneteri ñaavaitzirori pashinethatsiri ñaantsi, iriitakera tharomentakaayeri yaarine kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari.

⁶Iyekiite, thame ankantashitavakya, niyaatake nareetami janta, intaani

noñaavaitantapaakaro pashinethatsiri ñaantsi. ¿Notharomentashiretakaakemima? Thame ankantashitavakya eejatzi niyaatake janta, nokinkithatakotakemiro ikemathatakagaanari Pava, nopampithashiretakaami, nokamantayetaimiro, niyotayetaimiro eejatzi. Iroora opoñaantatainakari pitharomentashiretanaa. ⁷Intsityaa noshiyakaaventavakemiro eejatzi, okempitakaro aririka ashovirivaite, aririka ampiyompivaite. Eerorika anashitaro oyameninka, irojatzapiipiite, tekatsira iyoterone opaitarika akoviri ampanthayeri. ⁸Ari okempitari eejatzi aririka antyote. Eerorika okameñeenkatziri kameetha, tekatsira iyotatsine akaimatziiri ovayiritya. ⁹Ari pinkempitayetyaari eejatzi eerokaite. Eerorika piñaavaitantantaro inkemathayeeteri, piñaavaiminthavaitashitakara. ¹⁰Kempitaka jaka kipatsikira osheki nashiyetachari ñaantsi iñaavaitayeetziri. Tzimayetatsira osheki opaiyetarika ikantayetziri iñaavaitayeetzi. ¹¹Tzimatsirika ñaanatanarori pashinethatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri, nokempitakaantari pashinesatzi inatzi, ari ikempitzitanari eejatzi irirori. Tera nosheninkamirinkatari kameethaini. ¹²Niyotzi naaka, pikovaperotaiyakeroni eerokaite intasonkaventyeetemi janta. Iro kantacha ontzimatyera pinkokovaperoyetairo pintharomentashiretakaayeritaiyaari maaroiteni apatotapiintayetachari janta.

¹³Tzimatsirika ñaavaitzirori pashinethatsiri ñaantsi, ontzimatyera inkovokotairi Pava onkanya irimatakaantaiyaariri irovaakakoñaanetairo iñaavaiyetziri.

¹⁴Aririka noñaañaantanyaaro naaka pashinethatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri noñaavaitziri, kempitaka notharomentashiretashitakaro, okantavetaka te nonkemathatero okaratzi noñaañaatziri. ¹⁵Aña iro kameethatataitsi noñaañaantanyaaro ñaantsi nokema-

thatziri, onkarate tharomentakaiyaanari eejatzi. Arira nonkanterori eejatzi nompanthaaventeririka Pava. ¹⁶Thame ankantashitavakya, tzimatsi piyotainchari japatotaiyani, ari petanakaro eeroka pipaasoonketziri Pava, iro kantacha apaniro eeroka pitharomentavaitaka, iriima pikarataiyirini te intasonkaventa-yeeteri inkemathatantyaarori piñaavaiye-takeri. ¿Arima iranintaavaitakyaaro irirori pinkantayetakeri? Te iriyotaajatzitya eejatzi kameetharika inkantaiyeni “iAri onkantaayari!” ¹⁷Arivetaka pipaasoonketake eeroka. Iriima pashinepayeeni janta temacheeni povetsikashire-takaayetyaari. ¹⁸Osheki nopaasoonketa-piintakeri naaka Pava iñaañaatakaanaro pashinethatsiri ñaantsi, kempivaitakami nanaakemi pimatapiintzirora eerokaite. ¹⁹Irooma aririka nonkarateri napatoty pashinepayeeni kempisantzinkariite te nomatero. Irootyaami nonkovaperotaitemi naaka noñaavaitemi kapicheeni onkanta inkemathatantyaanari, tetyaami nonkovaajatero noñaavaiperotataite kaari inkemathataitenari. Irootakera nomatairi okanta niyotaantantaari kameethaini.*

²⁰Iyeekiite, eero poshiyari ipampithashireta eenchaani, aña iro aritatsi poshiyaari ipampithashireta antari. Arivetakara pinkempitakotyaaari eenchaani okantakota eero pantantayetaro kaariperori. ²¹Pinkinkishiretakotero Ikantakaan-taitane osankinatakotachari, kantatsiri: Jirokara ikantakeri Avinkatharite: Tzimatsi nokoviri nonkanteriri irika atziriite, Inkarate notyaanteri, pashinesatzi irinatye ñaavaiyetzirori pashine-thatsiri ñaantsi, iriira kamantai-yeroneri irika.

Iro kantacha eero ikempisantavakeri. ²²Jirokara oshiyakaaventachari. Arira mataka itasonkaventayeetakai añaavai-tantyaaro pashinetatsiri ñaantsi, iroora joñaakayeetziriri kaari kempisantatsine. Iroora omatantakari itasonkaventayeeta-kai onkanta ankamantantantyaari, iroora joñaakayeetairi aakaite akempisantzinkariyetzi. ²³Akantashitavakya, ari papatotaiyaani maaroiteni eeroka, maaroiteni piñaañaatantyaaro pashine-thatsiri ñaantsi. Impoña inkyaapaake kaari kempisantatsine, kaari itasonkaventa-yeetzi. ¿Eeroma ikantapaake: “iIshinkiventatya irika!” ²⁴Intsityaa ankantashitavakya papatotaiyani eerokaite janta pikamantantzi. Impoña inkyaapaake kaari itasonkaventayeetzi, kaari kempisantatsine. Arira pooñaaronteneri eerokaite ikinkishirevaitashitari irirori, iroora inkinkishiretakotantanaiyaari, ²⁵iro ompoñaantyaari inkamantantairo okaratzi ikinkishirevaitashitakari iromananeki, impoña irotyeerovanake iñaapinkathatanairi Pava, inkante: “Omaperotatya itsipashiretami Pava eerokaite jaka.”

²⁶Iyeekiite, jirokara onkarate pantayetairi aririka papatotapiintaiyaani. Kantayetatsi impanthaayeetairo Salmo, iriyotaantayeetai, kamantakoyetairone okaratzi ikemathatakagairiri Pava, iriñaavaitakaayetairi pashinethayetatsiri ñaantsi, intzimayetai ovaakakoñaanetai-rone. Tema maaroni otzimi pantayetairi ontzimaty povetsikashiretakaanaiyaari pashinepayeeni. ²⁷Tzimatsirika ñaavaitantarori pashinethatsiri ñaantsi, eerora itzimaperotajaantzi osheki, intaanira inkanta apite, terika inkarate mava. Eerora okantzi irakivaavakaiyaani

* **14.19:** Ikantakotakeri jaka Pablo “noñaavaitemi kapicheeni,” iroora oshiyarori inkante “nokovataike noñaavaite 5 ñaanchaaniki okaratzi inkemathaiteri, te nonkovaajatero noñaavaite 10,000 ñaantsi kaari inkemathataitenari.”

irikaite, aña iroyaaventya irimatantyaarori pashini. Ontzimatyeeera intzime impaitya ovaakakoñaaneterine. ²⁸Tekatsirika ovaakakoñaaneterine, ontzimatyee irimairete tsika papatotaiyakani. Intaani iriñaañaashireteri Pava, ari onkarate. ²⁹Oshinetaantsitzi inkamantante apite, terika mava. Iriima pashinepayeeni ontzimatyee impampithashiretakotero kameetharika okaratzi ikamantantziri. ³⁰Irooma intzimerika inkemathatakaanairi Pava, eenirorika ikamantantzira pashine, aritatsi imairetavake onkantya inkamantantyaarori pashineka. ³¹Tema te arite iriñaavaitaiyeni apiteroka, aña iretavakyaaro aparoni impoña pashine. Ari onkantya iriyotantaiyaari maaroni, tharomentashire inkantayetai. ³²Itzimirika matakakerori ikamantantajanotanai, iriitakera matakakerone iriñaakotanetya inkamantante. ³³Aririka irakivaamashitaitya kaari Pava kantakaanterone. Aña iriira Pava santzikoityaakaantsitzi.

Iroñaaka nonkamantemiro pashine okaratzi jametapiintaari ikaratzi itasorentsishiretakaitairi irapatotaiyaani tsikarikapayeeni: ³⁴Maire okantapiintaiyani tsinaneete, te oshinetaantsite oñaavaiyete. Aña iro aritatsi onkempisantayete, tema iro okantakaantziri Ikantakaantaitane. ³⁵Tzimatsirika ompaitya onkoveri iyotero, osampiteri oime janta opankoki. Te aritzi oñaavaite tsinane aririka irapatoyeetya. ³⁶¿Pikinkishiretaiyanima eerokaitera omapokakaantakerori pikinkithatakaantziro iñaane Pava? ¿Eeroma onimotzimi pimayetapiintairo okaratzi jimayetziri pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni?

³⁷Tzimatsirika janta kantatsiri “Naaka kamantantaneri, naaka antakishire

nokanta,” ontzimatyeeera iriyotemi irika iriira Avinkatharite kantakaarori nosankinatantamirori iroka. ³⁸Terika inkempisantayete irika, eerotya pikempisantaitziri eejatzi irirori. ³⁹Iyekiite, ontzimatyeeera pinkokovaperotairo irimatakaitaimiro pinkamantantayetai. Eeromaita pimaperotziro potzitzikayetairi ñaavaiyetzirori pashinethatatsiri ñaantsi. ⁴⁰Irooma pimayetaiora irokapayeeni, ñaakotanera pinkantaventyaaro, santzikoiteeni pinkantya.

Irañaantayetai yaari kamayetsitzi

15 ¹Iyekiite, nokovi iroñaaka nonkinkishiretakaimiro tsika okantakoveta Kameethari Ñaantsi okaratzi noñaaventakemiri, poisokerotanaarira pikempisantai. ²Irojatzira ovavisaakoshiretaimineri, eekerorika poisokerotanakityeeyaaro noñaaventayetakemiri. ¿Amenaashivaitakama pikempisantayetana?

³Jiorkara kovaperoyetachari, iroora ikamantaitakenari naaka, ipoñaaka nokamantakemiro eejatzi eerokaite: Ikamimentakaira Cristo okantakaantziro akaariperovaitake, jimatajaantakero jimonkaratakaakaro okaratzi iñaaventakotzitatatkariri Osankinajanorentsiki. ⁴Ipoñaashitaka ikitataitakeri, iro avisavetaka mava kitaite, joviriintaitairi. Irojatzira iñaaventakotziyeetakari Osankinajanorentsiki. ⁵Ipoña joñaakaari Cefas, joñaakaari eejatzi maaroiteni 12 iriyotaane. * ⁶Ipoñaaka joñaakapanatari eejatzi osheki apaiyetairi iroñaaka “Iyekiite,” 500 ikarataiyini. Eenirotatsi jañaayetzi osheki irikaite, arimaitaka makoryaayetake tsikarika ikaratzi. ⁷Ipoña joñaakaari Jacobo, ipoña joñaakaari eejatzi maaroiteni Otyaantajanori. *

* 15.5: Ikantaitziri “Cefas,” irootakera pashine ivairo Pedro. * 15.7: Ikantaitziri “Jacobo,” irootakera pashine ivairo Santiago, irirentzira Jesús.

⁸Naaka overaantapaakaro joñaakaana eejatzi, kempivaitaka naakami impoivaitziitatsinemi nontzimake. ⁹Tema naakave-taka Otyaantajanori, janaayetanara maaroitte pashine. Tetya apantaajatyaa-romi nompaitya “Otyaantajanori,” tema novasankitaavaitakeri kempisantanaairiri Pava, apatoventanaairiri tsikarikapayeeni. ¹⁰Iro kantamaitacha, tera amenaavaitashitya jineshinonkatziitaana Pava, tema iriitake kantakaakarori Notyaantajanotan-taari iroñaaka. Naakamaitakara antavai-perotaatsiri iroñaaka nanayiri pashinepa-yeeni, irootajaantakera kantakaantzirori nantashivaivetakari pairani. Tera naaka matashityaarone apaniroini irokapayeeni, aña Pavara neshinonkataanari nomatan-taarori. ¹¹Irootakera nosankinatantakami-rori okaratzi nokinkithatapiintakeri, irojatzira ikinkithatapiintakeri eejatzi pashine Otyaantajanoriite. Irootakera kempisantanyetairi eerokaite.

¹²Aritakera nokinkithayetaimiro joviriintayeetairira Cristo, jovamaaveeta-karira, ¿Opaitama pikantantari: “Eerora añaajaantayetai ankamakerika?”

¹³¿Pikinkishiretatyama te iroviriinta-jaantayeetairi Cristo? ¹⁴Aririka onkanyaami, namenaashivaitakara nokinkithatake, pamenaashivaitakara eerokaite pikempisantaiyakeni. ¹⁵Tema kempivaitakara nothaiyakami noñaaven-takotapiintakeri Pava, nonkantantapiinta-yetake: “Pava oviriintairi Cristo, ari inkempitayetairi eejatzi aakaite.” ¹⁶Arimi onkanyaami, eero ipiriintayetaa kamaye-taintsiri, tera ipiriintzita eejatzi Cristo irirori. ¹⁷Terikami iroviriintayeetairi Cristo, pamenaashivaivetakara eerokaite pikempisantaiyetai. Eekerora pinkaaripe-royetatyemira tekatsira peyakotaimi-nemi. ¹⁸Aritakemira peyaperovaitakami eejatzi ikaratzi makoryaayetaintsiri, amenaashivaivetakara javentaanaarira Cristo. ¹⁹Inkantamacheetaimi aakaite!

Amenaashivaitakamira aventaanakari Cristo, amenaashivaitakamira okaratzi oyaakoneentavetaari, añaaminthavaita-shitakara kapicheeni iroñaaka. Maperoki-tziivaitakaimi.

²⁰Iro kantacha te ari onkantya. Joviriintayeetairiitsi Cristo ikamaveta-kara. Iriitakera matakakeri jetakaanaro jañagai tsikara inkantayetaiya apaata ikaratzi makoryaayetaintsiri. ²¹Jiroka okantakota iroka: Pairani, okaratzi jantakeri aparoni atziri iro poñaakaanta-akarori akaamaneyetzi maaroiteni. Iro kantacha iriira eejatzi aparoni atziri poñaakaantaarori ampiriintayetai maaroiteni akamayevetaka. ²²Tema iro akaamaneyetantaari maaroiteni okantakaantziro asheninkamirinkaitetari Adán-ni. Iro kantacha ari añaayetai maaroiteni okantakaantziro asheninkashi-retaari iroñaaka Cristo. ²³Jirokara tsika okantakota iroka: Iri Cristo etaarori ipiriintaa. Impoña impiyeerika apaata, ari iroviriintayetaipairi ikaratzi jashiyetaari irirori. ²⁴Ompoñaashitakya onthonkaiya maaroni, iraperotairi Cristo ikaratzi pinkathariventashivaitachari, ikaratzi otzimimovaitashitari ishintsinka. Iriira Cristo matakagairone aakaite onkantya irashitantairi Pava, matzirori Ipinkathari-janoritz. ²⁵Tema jetzineeronkatatyaa-ro iroñaaka Cristo ipinkathariventantzi, irojatz. apaata omonkaratantapaakyaari inkitsirinkajaantairi iisaneentayetane, iraatzikantaiyaari iitzi. ²⁶Ovekaraanta-paakyaarone iisaneentane inkitsirinkairi irootakera “Kaamanetaantsi,” inkempita-kaantairo atzirimi onatye iraperotairo. ²⁷Tema aritake iñaaventakotziyeetakari Cristo, ikantaitake:

Itzimi matakakeri inkitsirinkairi
maaroiteni, jimatakeri jaatzikan-
taari iitzi.

Iro kantamaitacha ikaratzi ikantakoyee-tziri jaka “maaroiteni,” tera inkantayeeta-

tye irijatzira Pava inksirinkayetairi, aña iri Pava kantakagaiyaarone irimayetan-tyaarori maaroni. ²⁸Aririka impinkathariventairo Itomi maaroni, iriira Pava pinkathariventairine eejatzi irirori, tema ari ikenakairori irirori Pava impinkathariventantaiyaarori maaroni tzimayetatsiri.

²⁹Eerorikami jañaayetaimi ikaratzi kamayetaintsiri, ¿opaitama joviinkaatzimentantayeetarori kamaintsiri? ³⁰Eejatzi okempitzitari, eerorikami ipiriintayee-taami, ¿opaitama añaantapiintayetakarori aakaite ipatzimaminthavaitayeetai? ³¹Iyekiite, ¿Pithainkatyaanama? ¿Kaarima naaka tharomentaventaamiri nokempisantakaayetaimiri Avinkatharite Jesucristo? Aña omaperotataitayaara iroka, okantaitatyaani kitaiteriki ikovayeezzi irovamaitena. ³²Ari okempit-zitakarori eejatzi jaka nosaikira Efeso-ki, imaimanavaitakena katsimavaiyetatsiri. Eerorikami apiriintayetaami, nonkarata-taiterityaami iriroriite, nonkantavaitashi-takyaami:

Thame anintaavaitavakya, avavaiya, aravaite, oimoshirenkavaitya.

Aamaashiminthatya iro ankame.

³³Irootakera paamaventantyaarori iroka otzimikari pikenakaashitane. “Eerora pitsipaminthataro kaariperori, pimatziro-kari eeroka.” ³⁴Pimpampithashiretaiya kameethaini. Eero pitzipinavaitashita. Kempitaka tzimayetatsi tsikarika pikaratzi eerokaite te piyotakotaajateri Pava. iPashiventantsiitake!

³⁵Kempitakara tzimayetatsi janta kantashiretatsine: “¿Tsikama inkantyaaka impiriintai tonkitsiporoki? ¿Tsikama onkantaajaty iriñeetairo ivatha?”

³⁶iMasontzi! Kantatsi oshiyakaantero okantaranki okitho pankirentsi. Aparoni okitho sampiikitatsineri, ikitakiyeetziri, arira oshookai. ³⁷Iroka okitho pipankita-

piintziri apakithoroini okantaveta, iro kantacha oshookanakerika iroka pashine onkantavaitanakya. Tema te pimpankita-piintero oshookimatakera pankirentsi.*

³⁸Aña iri Pava shookakaayetzirori otzimayetantari ovatha okaratzi ikoviri irirori. Iriitakera nashitakaayetarori ishookakaayetziro, okaratzi tzimayetatsiri pashineyetatsiri pankirentsi. ³⁹Maaroiiteni akaratzi otzimayetzi avatha, tera ari oshiyavakaiyani. Thame oshiyakaan-tavakero, aakaite atziriziti anashiyeta avathaki, onashiyeta ivatha piratsiite, tsimeriite, eejatzi shimapayeeni. ⁴⁰Eejatzi ikempiyeta inkiteveri te iroshiyayetai akantayetara aakaite osaviveri.

Otzimimotziri inkiteveri irovaneenkaro, te okempitaro ovaneenkaro aakaite.

⁴¹Tema onashita eejatzi irovaneenkaro ooryaa, irovaneenkaro kashiri, eejatzi irashi impokiropayeeni. Tzimayetatsi tsika ikaratzi impokiro kaari kempitayetyaarine pashine.

⁴²Arira ankantayetaiyaara aakaite ampiriintayetarika. Tema ikitatapiinta-yeetziro iroñaaka avatha, ari oshitzitziri, iro kantacha aririka iroviriintayeetairo, pashine onkantayetanaiya eero oshitzivai-tai. ⁴³Aririka inkitayeetero avatha manintaaro onatzi, iro kantacha ari iroviriintayeetairo onkantya ovaneenkaye-tantaiyaari. Te aavyaavaitanete iroñaaka avatha, iro kantacha ari iroviriintayeetairo ontzimantaiyaari oshintsinka. ⁴⁴Okaratzi ikitayeetziri avatha tzimavetachara oshire. Iro kantacha aririka iroviriintayeetairo avatha, arira ontzimayetai atasorenka. Ari ikantayetari maaroni añaayetziri iroñaaka otzimi ishire, iroora ayotantayetari tzimatsi eejatzi pashine avatha tziimaatsine atasorenka. ⁴⁵Ari okanta josankinatako-yeetakeri etanakarori shirampari, Adán, ikantaitzi:

* 15.37: Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora trigo, okarayetzi oshiyayetarori.

Iro etanakarori jañaanake, ipoña
otzimanake ishire.

Iriima irika oyaatapaaikerine kempitapaa-
kyaarine, otzimimotziri irirori itasorenka,
iriitakera añaashiretakaantsine. ⁴⁶Arira
akantayetari. Te otzimimovetai
atasorenka ovakeraini. Aña iro etanakarori
otzimavetaka ashire, impoña ontzimaye-
tai atasorenka. ⁴⁷Tema irika etanakarori
shirampari, kipatsira jaayeetake,
jovetsikapithayeetakeri. Iriima
apitetanaintsiri shirampari, inkitekira
ipoñaakaro irirori. ⁴⁸Tsikara ikantajaan-
tara jovetsikayeetakeri kipatsipitha irika
etakarori, iriira akempiyetakari aakaite.
Iriima ikaratzi inkiteveriite, iriira
kempitakarori irika poñeenchari inkiteki.
⁴⁹Arira ankantayetai yaari eejatzi aakaite.
Tema oshiyayevetakari atzimayetake
irika jovetsikapithayeetakeri kipatsi,
aritakera oshiyayetai yaari eejatzi irika
poñeenchari inkiteki. ⁵⁰Iyeeki, jiroka
okantakota okaratzi nokantakeri: Eero
okantzi isaikayetai tsika ipinkathariven-
tantzi Pava ikaratzi tziyayetsiri ivatha,
iriraane, shitzitaatsine ivatha. Aña
iriyyetakera saikayetaatsine janta inkarate
kaari shitziyetaatsine ivatha.

⁵¹Pinkeme, nonkamantemiro kaari
jiyotakoyeetzi pairani. Jirokara: Arira
impashinetakaayeetai maaroni aakaite.
Iro kantacha eerora añaayetziro maaroi-
teni aakaite amakoryaayete. ⁵²Apaata
ovekaraantapaakyaarone kitaite,
omapokashitai yaara intyoooyetai.
Apathakero onkantapaintya iroovaitake
amachookapainte. Arira iroviriintayee-
tairi kamayetaintsiri, onkantya irañaanta-
yetantai yaarori vathatsi kaari shitzitane-
taatsine. Irooma maaroiteni aakaite
añaayetatsiri impashinetakaayeetai.
⁵³Okaratzi avathatari iroñaaka shitzitane-

tatsiri, impashinetakaayeetairo eero
oshitzivaitantaa. Akarayetzi akaamane-
vaitanetzi iroñaaka ari impashinetakaa-
yeetai, kañaaneri ankantayetai ya.
⁵⁴Aririka omonkarapaitetai iroka, arira
omonkaratai yaari okaratzi joshiyakaa-
ventaitakero “Kaamanetaantsi,” okempi-
takotari atziri, ikantaitake:

Irika ipaiyeetakeri “Kitsirinkaneri,”
japerotairo ipaitayeetzi “Kaama-
netaantsi.”

⁵⁵iKaamanetaantsi! ¿Kantatsima
pinkitsirinkantai eeroka iroñaaka?
iKaamanetaantsi! ¿Eenirotatsima
iroñaaka pithoyene?

⁵⁶Okaratzi oshiyakaaventachari jaka
othoyene, irootakera kaariperonkantsi.
Irootakera ikantakaantaitane iyotakairi
tzimataitsira akenakaashitane. ⁵⁷Iro
kantacha nopaasoonketziri Pava, tema iri
matakagairori aakaite oitsinampaantaa-
rori, jotyaaantairira Jesucristo ikitsirinkan-
taarori “Kaamanetaantsi.”

⁵⁸Iyeekiite, ontzimayera pinkyaaryoo-
tapiintayetai, pantavaitapiintaineri
Avinkatharite. Tema aritake piyotayetai
te pamenaavaitashitya, iriitakera
Avinkatharite matakaimirori.

Kireeki jotyaaantaitziniriri itasorentsitakaitairi

16 ¹Iroñaaka nosankinatakoteri
apiyotziri kireeki otyaanteneriri
ikaratzi itasorentsitakaitairi. Nonkantaye-
taimiro okaratzi nokantayetakeriri
Galacia-satzi. ²Aririka papatotapiintai-
yaani, ontzimayeeera pookayete kapiche
eerokaite tziimimotzimiri. Ari onkantya
eero nopankiventantapaakaro naaka,
nareetapaakyaamirika janta.* ³Aririka
nareetakyaami kantatsira pimpairyee
aanakerine kireeki janta Jerusalén-ki

* **16.2:** Kantakotachari jaka “papatotapiintai yaani,” irojatzira ikantayeetzi tairi “etapiintarori kitaite pashineki domingo.”

intsipataanakero nosankinarepayeeni.

⁴Arira nonkaratanakeri naaka niyaate janta, añaamatsitavake ari nonkantakero.

Ikinkishiretari iranteri Pablo

⁵Eerora nareetzitami, aña netapaintyaaro niyaate Macedonia-ki, impoña nimpoitapaakero janta pinampiki. ⁶Aririka nareetkyaami, aamaashitya osamani nosaikimotanakemi, kempitaka ari nonkyaarontsitakoteri. Impoñaashitakya potyaantaina tsikarika nokoviro niyaatai. ⁷Tera nonkovero naaka kapicheeni onkantya nonkivantapaintemi. Aña nokovatzi osamani nosaikimovaitapaintemi, iririka Avinkatharite shinetainarone. ⁸Irojatzitara nosaikavake jaka Efeso-ki, irojatzi areetantakya kitaite joimoshirenkayeetziro “Aavataantsi.” ⁹Iroora nomatantyaarori iroka eenirotatsi iroñaaka jaka osheki nantavaitavaineri Avinkatharite, kameetha okanta noñaakero. Tzimake osheki maimaneminthatakenari.

¹⁰Aririka irareetkyaami Timoteo, paakameethatavakeri, tema irijatzi antavaitaineri Avinkatharite, ari joshiyana naaka. ¹¹Te arite intzimayete janta manintavaiterine. Iro aritatsi paapatziyavakyaari, irojatzi iravisantakyaari impiyeera naakaki. Tema oyaaventa novakeri impoke intsipayetakyaari pashinepayeeni iyekiite.

¹²Iriima Iyeki Apolos, nokantakeri intsipayetanakyaari ikaratzi notyaantaimiri eerokaite. Iro kantacha te inkove iriyaate irirori. Añaamatsitavake ari irimatakeri apaata.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³Paamaventaiyaani eerokaite, poisokerotyaaro pikempisantanakeri, shirampari

pinkantanakya, pishintsishireyete.

¹⁴Etakotane pinkantavakaayetaiya, pantzimotavakaiyaarika tsikarika ompaiyeta.

¹⁵Iyekiite, piyotaiyirini eerokaite saikavankotziriri Estéfanas, iriiyetake etanakarori ikempisantayetanake pinampiki Acaya. Ikamaiyetanaaro iriroriite jantavaiventanairi itasorentsitakaitairi. ¹⁶Noshintsithatemi eerokaite pinkempisantairi iriroriite, ari pinkempitziyariri eejatzi kempitakariri ikaratakeri jantavaitaiyini, kamaitanaarori. ¹⁷Osheki nokimoshiretake noñaakero jareetakana Estéfanas, itsipatapaakari Fortunato, eejatzi Acaico. Iriitakera ovakoventapaakemiri eerokaite tera onkante pareetaiyaani jaka, ¹⁸potapishiretantyaanari. Iriiyetakeri otapishireyetaamiri eejatzi eerokaite janta. Piñaapinkathayeta-vairi.

¹⁹Jovethayetamira apatoventapiintakariri Pava jaka Asia-ki. Jovethatziitami eejatzi Aquila opoña Priscila. Arira ikempitziitakamiri eejatzi ikaratzi apatoventapiintakariri Pava ipankoki. ²⁰Jovethatziitami eejatzi pashine iyekiite. Etakora pinkantya povethatavakaayetanaiya.

²¹Irooma iroka, iroora nosankinatajaan-tzimiri nakoki naaka, novethatami. Naakatakera Pablo. ²²Irovasankitaaveetapaiyaari kaari etakotaiyaarine Avinkatharite. Impiyitziitaitaityaata thaankiperoini Avinkatharite. ²³iOnkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo! ²⁴Netakotami maaroiteni eerokaite, iriira Cristo Jesús matakainarone. Arira onkantyaari.

* 16.8: Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatzira ikantayeetziitari “Pentecostés.”

APITETANAINTSIRI JOSANKINATZINIRI PABLO CORINTO-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naakara Pablo osankinatzimirori iroka, Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Arira nokaratziri iyeki Timoteo nosankinatzimiro. Eerokayetakera nosankinatзинi pikaratzı papatoventaari Pava janta nampitsiki Corinto, irijatzıra nosankınayetzınırı ikaratzı itasorensıtakaitairı janta kipatsiki Acaya. ²Onkamintha ineshınonkayetaımı Ashıtairı Pava, kameetha isaıkakaayetaımı, ari inkempıtızıyaamırı eejatzı Avınkatharite Jesucristo.

Ikemaantsiyetakari Pablo

³Thame antharomentaiyaari Pava, jirintari Avınkatharite Jesucristo. Iriıtakerա Ashıtairı, neshınonkatanerı. Iriıtake Pava, poshenkantanerı inatzı. ⁴Arırıka ontzıme pomerentsıtzımovaitainerı, irııra Pava poshenkainerı, iroora amatantyaarorı aaka amposhenkayetyaari pashınepayeenı opomerentsıtzımozetarı. Irojatzıra amaterı aakaite okaratzı jantzımotakairı Pava. ⁵Irojatzıra matachanerı, arırıka añaayetero ankemaantsıperotziıvaıtıya ikempıtapain-tzirora Cristo, arıra ańııtakyaaro eejatzı imposhenkaperotziıtayeetaı. ⁶Aritakerա okantakarı, irootakerա nokemaantsıvıaitantakarı naaka, iro niyotantyaarorı tsıka nonkantya nomposhenkayetyaamı

eerokaite, ari onkantya pavisakoshıreye-tantaiyaari. Irootakerա iposhenkantayee-takanarı eejatzı naaka, ari onkantya niyotantyaarorı tsıka nonkantero nomposhenkayetaıyaamı eerokaite arırıka piñaayetaıro okaratzı nokemaantsıvıaitakarı naaka. ⁷Iroora niyotajaantantakarı arıtake imposhenkayeeıtaıyaamı eerokaite ikempıtayeetakenara naaka, arırıka pımatanairo pinkemaantsıvıaıtıya nokempıtakerora naaka.

⁸Iyekiıte, nokovı piyotaiyero okaratzı noñaakerı naaka pomerentsıtzımozetakanarı nosaıkantapaintarı Asia-kı. Osheki jovatsınaavıaitakena noñaajaantake ari nonkamakemı. ⁹Nokınkishıretakotarо iroñaaka, iroora ishınetantakanarorı Pava noñaakero nokamııavetaka, onkantya niyotajaantantyaari naventaashıretaiyaari Pava, te arımatsıte naventaatziıtashıvıaıtıya naaka. ¹⁰Iro kantacha Pava jimatakero jovavısaakotaana nonkamemı, eekero irıyaatakaatıyero. Aventaashıre novakerı eekerora inkempoyaaventatıyeena apaata. ¹¹Eejatzıra pinkempıyetanıyaari eerokaite pinkarataına naaka, piñaañaatairı Pava inkempoyaaventantyaanarı. Ari onkantya impaasoonketziıyetanıyaarırı Pava inkarate kemakoyetainanerı jimatakero Pava ikempoyaaventaana.

Opoñaantari Pablo irareetya Corinto-satzi

¹²Nıyotzıra naaka notampatzıkatzımozıtantake tsıkarıka nosaıkimozetantake.

Iriira Pava iyotatsi tekatsi namatavite, tekatsi ompaitya nompashiventakovai-tyaari. Tsikara nokantaka niyotaaayetakemi eerokaite, te noñaaventapaintero ikempitakaantavetari osavisatzi iyotane-taantsi onatzi, aña intaani noñaaventapiin-takero tsika ikanta Pava ikaminthaantzi. ¹³Tema okaratzi nosankinayetakemiri tekatsira nomanapithatemi, onkarate pomerentsivaitachaneri inkemathayeetero. Okamintha pinkemathatapiintairo okaratzi nosankinayetzimiri. ¹⁴Kempitaka aritake pikemathayetakena kapicheeni, kantake pinkimoshireventaina apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús. Ari nonkempitzi-tyaari eejatzi naaka, kimoshire nonkanta-ventaiyaami eerokaite apaata.

¹⁵Irootakera nominthatantakarori napiitairo nonkivantemi janta, onkantya pinkimoshiretziitantaari nareetaiyamira. ¹⁶Ari nokovavetakari nonkivantanake-mimi niyaatantyaarimi Macedonia-ki, impoña napiitanairimi eejatzi nompieeri-kami. Ari onkantyaami pampitakatanta-vaiyaanarimi potyaantaina Judea-ki. ¹⁷Iro kantacha noipithokakero nokinkishireve-takari nanterimi. ¿Piñaajaantakema eerokaite osheki namatavitiintakemi? ¿Pikinkishiretama noñaavaishivaitaka nonintakaaneki, nokantapiintake “iAri! Nonkivantakemi?” ¿Piñaajaantzima niyotataavetakaro eerora nomatziro nonkivantemi? ¹⁸Tema Pava kaari thaiyanetacha, jiyotzi irirori te nothaiya-vaita naaka nokantzira “iAri!” ¹⁹Ari ikempitzitari eejatzi Itomi, Jesucristo, tsika itzimi netapaakari noñaaventakota-paakemiri notsipatantakariri Silvano ipoña Timoteo. Tema Jesucristo te inkantanete irirori “iAri!” iriyotakerika eero jantziro ompaityaarika. Tema okaratzi jantapiintakari Jesucristo okemp-i-vaitakaro iriimi Pava kantapiintaintsine “iAri!” ²⁰Iriira Jesucristo iyotakaajaanta-yetairi ari omonkarataiya okaratzi

ishinetantakeri Pava. Irootakera ankantan-tayetaiyaari aakaite aventaashireyetaarira “iArivé!” Irootakera iriñaapinkathayeetan-taiyaariri Pava. ²¹Okempivaitakarora iri Pava ovithaakaayetakairiri Cristo, irijatzi saipatziitoyetaineri, ²²okempivaitakaro impothoyetatyeeemi jashiyetaira. Tema aña iirora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishiretantai, ari ayotziri omapero Pava irothotyeero okaratzi ishinetakairi.

²³Omaperotatyaaara, jiyotzi Pava te namatavitemi nokantzimira iroñaaka: Kantakaantzirori kaari nokivantantami Corinto-ki, ari onkantya eero nokisavai-tantapaakami. ²⁴Tera nonkantatye naakara omperatamiri onkantya pinkem-pisantayetantyaanari. Tema oisokero pikantaventanakaro okaratzi pikempisan-tanairi. Iro kantacha kantatsira nonkami-naayetaimi pantayetantaiyaarori oimoshi-renkayetaimineri.

2 ¹Jirolara nokinkishiretakari: Eerora napiitairo nonkivantaimi, iroorika ovashiretakaavaiyaamine nokivantzimi. ²Aririkami novashiretakaavaiyaami janta, ¿niinkama tharomentashiretakai-yaanane naaka? ³Irootakera notyaantan-takamiri pairani nosankinare, te nonkove niyaatashitemi onkantya povashireta-kaantavaiyaanari. Aña eerokavetaiya-kani tharomentashiretakainane. Irootake nokantashirevetantakari: “Eerora niyaatzita, nonkemakotavairiita tzimatsi-rika tharomentashiretakaiyaanane. Ari onkantya nonkimoshiretakaantavaiyaar-iri eejatzi iriroriite.” ⁴Notyaantakemiro-ranki nosankinare, novashirevaitatyaaara nosankinatakemiro. Tera iro notyaantan-takamirori onkantya nonkantzimoneenta-kaantyaamiri. Aña nokovavetatya piyote osheki netakoperotataikami.

Ipeyakotziri Pablo kantzimoneentakaaneri

⁵Nokovi iroñaaka noñaaverteri irinta shirampari ovashiretakaavaitakanari.

Tera naaka inkantzimoneentakaavaitakya, aña kempitaka maaroni eerokaite ikantzimoneentakaayetakami. (Nokantantarori “kempitaka,” tema te nonkove novanaatziivaitero.)⁶ Tema tzimatsi osheki pikarataiyakeni eerokaite, aritake povasankitaavaitakeri. Iro kantacha iroñaaka aritapaake povasankitaakeri.⁷ Pimpeyakotairi iroñaaka, pimposhenkaiyaari, ayimavaizirikari irovashirenka.⁸ Nokovakotaiyimi pinkantairi irika shirampari: “Netakotaami.”⁹ Pairani, nosankinatakemiranki nokantakemi: “Povasankitayeri.” Noñaantzitatyamira noñaantyaamiri omaperorika pikempisan-tana.¹⁰ Iro kantacha iroñaaka ikovi Cristo pimpeyakotairi irika shirampari. Irootakera nantairi naaka tema irootake kameethatzimotaimineri maaroiteni eeroka. Itzimirika pimpeyakoyetairi iroñaaka eerokaite, aritake nompeyakotantai eejatzi naaka.¹¹ Irootakera antayetairi onkantya eero ikitsirinkantai Satanás. Tema ayotaiyironi okaratzii koviri iranteri irirori Satanás.

Kantzimoshirevaitakariri Pablo Troas-ki

¹²Chapinkipaite, areetakana naaka nampitsiki Troas niyaatantakarini nokinkithatakaantziro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo. Arira noñaataikero nokempisantakaantataike ikantakaantakerora Avinkatharite.¹³ Iro kantacha te onimotajaantena janta, tema te noñaapaakeri iyeki Tito. Irootakera navisantanakari jaka Macedonia-ki.

Iriira Cristo oitsinampaakaanerini

¹⁴Iro kantacha, onkantavetya tsikarika ankenayete, kantatsi ampaasoonketairi Pava. Tema okempivaitakaro oyaampoiritaatyeerimi Cristo, ipiyaara irirori nampitsiki joitsinampaantakera jovayirita. Oshiyakoyetatyaaero eejatzi oivarainkata kasankari maaroni

nampitsiki. Arira ankantayetyaari aaka aatayete tsikarikapayeeni ankamantayetairi atziri tsika ikantakota Cristo.

¹⁵Akempivaitakaro kasankari itayiri Cristo irinimotakaantyaariri Pava. Iroka kasankainkari kantatsi inkemainkayetairo inkarate avisakoshireyetaatsine, eejatzi inkarate peyashivaitaachane.¹⁶ Tema tzimayetatsira, okempitzimovaitari iroka kasankainkari ovamaantanero onatzi. Iriima pashinepayeeni okempitzimovaitari kasankainkari iro ovañaashiretairine. ¿Niinkama aritataitatsiri iroshiyakaaventayeeetairi iroka kasankainkari? ¹⁷Kaarira irikaite kinkithatashivaitarori iñaane Pava ikovi iraatashivaityaaro kireeki. Aña iriiyetataikera irika maperotanairori ikinkitharyaantziti. Irootakera nomatanairi naaka eejatzi. Iri Pava otyaantakenari nonkinkithatakaante, nantavaitainerini Cristo, iriira Pava pampoyaanari nantayetzirora.

Antavaiventzirori ovakerari antzimotavakaantsi

3 ¹¿Pikinkishiretama nasagaaventavai-tatya naaka? ¿Noshiyakotatyaaarima amayetzimrori irosankinare, ikantzi: “Paakameethatavakena?”² ¿Noshiyakotatyaaarima kovirori posankinateneri iroka osankinarentsi, iraaayetzimaityaaero tsika ikenayetzi? ²Aña eerokaite kempivaitajaantakarori osankinarentsi jaakameethatantaitari, iroora josankinashireyetaintakanari naaka. Tema aririka iriñaayetaimi atzirite tsika pikantayetanaa iroñaaka, arira iriyotayetairo okaratzii nantzimotayetakemiri, okempivaitanakaro iriñaanayetatyeeromi okaratzii josankinatakoyeetakenari. ³Arira añiirori eerokatake oshiyavaitakarori osankinarentsi josankinatajantakeri Cristo. Iro kantacha tera noñaaventatyeeero osankinarentsi koñaatatsiri, kempitarori aririka irosankinayeetero mapikota, aña

noñaaventatziro ipashineshoretakaayetaimira Itasorenka Pava Kañaaner.

⁴Noñaaventantarori iroka, tema iriira Cristo kantakaakarori aventaashireyentaariri Pava. ⁵Tera aaka aavyaashityaaronone apaniro, aña iri Pava matakaayetairori. ⁶Iriitakera Pava matakaakenarori noñaaventauro ovakerari antzimotavakaantsi. Iroka ovakerari antzimotavakaantsi kaarimacheenira osankinarentsi kempityaaronone paisatori antzimotavakaantsi kaamanetakaantatsiri. Aña iriira kantakotachari Tasorentsinkantsi añaashiretakaantatsiri.

⁷Pairani josankinatantaitakarori Ikantakaantaitane mapikotaki, okoñaatapaintzi irovaneenkaro Pava, ipoña opeyanaka. Ikanta iñaakerora Moisés-ni, shipakiryaporo ikantanaka, te onkantaajate iramenavorotairi Israel-mirinkaite. Iro kantamaitachari iroka Osankinarentsi osheki okaamanetakaantake, okantavetaka otzimimotziro ovaneenkaro. ⁸Irooma okaratzi jimayetairi Tasorentsinkantsi iroñaaka, iroora ovaneenkaperotataitachari. ⁹Tema ovaneenka okantavetaka okaratzi ovasankitaakaantaintsiri, iroora maperokitataiterone ovaneenkatyatampatzikashiretakaantatsiri. ¹⁰Iroka ovaneenkaperotaachari iroñaaka anaatzii-tataizirora tzimavetachari pairani ovaneenkaro. ¹¹Aritakera karatataipaake ovaneenkavetapainchari. Irooma ovaneenkaperotaachaneri iroora kantaitaachaneri iroñaaka.

¹²Tema tzimataikera iroñaaka minthashiretakagaiyaanari, tontashirera nonkantaniya nonkinkithatakaantai. ¹³Te nonkempitavetyaari Moisés-ni ipashikavorotaka eero iñaantari Israel-mirinkaite opeyara ishipakiryavorovetaka. ¹⁴Tema kisoshire inaiyakeni pairani Israel-mirinkaite, irojatzi ikantayetari iroñaaka ikaratzi icharineyetaari. Tema aririka inkemero iriñaanayeetero

paisatori antzimotavakaantsi, eerora ikemathatziro kempivaitaka impashikaitatyeenerimi ikinkishiretane, intaanira Cristo matairone inkemathatakaayetairi kempivaitaka impashikaryaakotaatyeeromi ikinkishiretane. ¹⁵Eeniropaitetatsi iroñaaka, aririka inkemero iriñaanayee-tero Ikantakaantane Moisés-ni, pashikashire ikantayetaka. ¹⁶Irooma intzimerika piyashiretashitairine Avinkatharite, aritake impashiryaakoshiretaiya. ¹⁷Ikantakoyeetziri jaka “Avinkatharite” irijatziira Tasorentsinkantsi, itzimi saikashivaitakaantachari. ¹⁸Irooma aakaite aventaashiretaarira Cristo, oshiyayetanaarira Avinkatharite. Tema okempitavaitaaro iroñaaka amenaatyee-rimi Avinkatharite joorentamatsitakara ashiretaki. Tema amenavorotakoyetzirira ashiretaki iroñaaka, tera akempitari Moisés-ni ipashikavorovaitaka pairani irirori. Irooma apaata aririka añaaperotajaantairi irovaneenkaro, aripatara ankempitagaiyaari irirori. Iriitakera matakairone irika Avinkatharite, Tasorentsinkantsi.

4 ¹Iriira Pava neshinokataanari okanta nantavaitantaaniriri irirori. Irootakera kaari okantzimoneentavaitantana. ²Novashaantairo ovashiventaavaite-nanemi, temacheeni nomanakaavaityaaro niyotaante onkantya namatavitantantyaari, temacheeni nonthaiyakovaityaaro iñaane Pava. Aña okaratzi noñaaventanairi kyaaryoori onatzi, ari okanta iñaantarori Pava kameetha okantzimoyetaari atziri okaratzi nokinkithatakaantayetari. ³Tzimatsirika kaari kemathaterone tsika okantakota Kameethari Ñaantsi nokinkithatziri, tera naaka omanapithavaiterine, aña tzimatsi kantakaarori kaari ikemathatantaro okempivaitakaromi impashikapithataitatieerimi ikinkishiretane, iriitakera peyashivaitaachaneri. ⁴Okempivaitakaro imavityaakitakaita-

tyeerimi irikaite kisoshireri. Iriira kamaari ipaiyeetziri “ivavane osavisatzi,” mavityaakitakaakeriri, ari okanta kaari ikemathatantaro Kameethari Ñaantsi. Kempivaitaka te iriñaayetairomi kitainkari oshiyakaaventachari irovaneenkaro Cristo, oshiyajaantakariri Pava. ⁵Iriitakera Jesucristo noñaaventakotairi, nokantzira: “Avinkatharite jinatzi.” Tera naaka ñaaventavaitachane. Intaanimacheeni naaka jovakena Jesús pomperavaitaiyaana eerokaite. ⁶Tema ikantake Pava: “Onkitainkatai tsirenikiri.” Irootakera oshiyakaaventacha ikitainkashiretaana naaka, ari okanta nonkitaitakotantaiyaariri eejatzi pashinepayeeni niyotakaayetairira Pava, onkempitzimotantaiyaariri iriroriite iriñagaatyeeeromi irovaneenkaro Pava oshipakiryaaake iporoki Cristo.

Aventaashire ankantayetaiya

⁷Okempivaitakaro impaityaami ovapithaantavaiyaaronemi pinaperotachari kovitziki. Iriira oshiyakaaventachari jaka Pava ipasavyaayetairo itasorenka avathaki, iroora avatha oshiyakaaventakari kovitzi. Iro jimatantarori onkantya iriñeetantyaarori iriitake otzimimoperotziri itasorenka, temacheeni ontzimimotai aakaite. ⁸Tema nokemaantsivaiveta, temaita novashireneentavaiya. Notharokyaavaiveta, temaita ayimavaineentena. ⁹Ipatzimaminthavaitaitakana, temaita impeyakaashiityaana. ¹⁰Oshékira jovamayimavetaitaikana ikempitaitakeriranki Jesús, arira iriñaayetairori iriñaantare Jesús. ¹¹Jiroka kantakotachari, oshéki noñaapiintavetakaro nonkamimatzimoventeromi nokinkithatakotakeri Jesús, ari onkantya iriñaayetakenarika atziri, iriyoyetai tsika ikanta Jesús jañi irirori. ¹²Iroora nokamimatantakariri naaka,

onkantya pañaashiretantayetaiyaari eerokaite.

¹³Iroora nomatakeri naaka okaratzi josankinatajaantakotaiyeetakari pairani, kantatsiri:

Nokempisantanai naaka, irootake noñaavaitantari.

Irootakera nomatanairi naaka, nokempisantanai, irootake noñaavaitantari.

¹⁴Tema niyotzi naaka joviriintairi Pava irika Avinkatharite Jesús, aritake iroviriintaina eejatzi naaka, intsipatakagaiyaanari Jesús, ari pintsipayetaiyaana eejatzi eerokaite. ¹⁵Nomatantarori nokinkithatayetai ari onkantya panintavaitantaiyaari eerokaite. Tema eekerorika poshekiperotanakitye eerokaite ineshinonkayetaari Pava, ari iroshekiperotai paasonkeyetapiintairine, iñaapinkathatairira.

¹⁶Irootakera kaari okantzimoneentavaintana naaka, okantavetaka jovamayimavaitaitakana. Aña tharomentashire nokantapiintanaa. ¹⁷Okaratzi nokemaantsivaiveta iroñaaka kapicheeni onatzi, eero okantaitatyaani. Irootakera noñaantaiyaarori apaata iniroite ovaneenkatachari kaari thonkatanetaachaneri. Iro anagairone okaratzi nokemaantsivaivetakari, eeroa okantaajatai nomonkatziyantaiyaaro ompaityaarika. ¹⁸Tema noñaamampyaatyaro naaka kaari iriñaayeezzi iroñaaka, eeromaita othonkatanetaa iroka. Te onkovaperotajaantaiya okaratzi koñaayetatsiri iroñaaka kaari kisotanetatsine.

5 ¹Onkantavetya irovaariperoyeezzi-tairo apanko jaka kipatsiki, iro kantacha ayotzi tzimatsi pashine apanko kaari thonkanetaachane janta inkiteki, tema iri Pava ovetsikakero, kaarira atziri ovetsikerone. ²Ari okempitzitari eejatzi avatha iroñaaka, oshéki okemaantsitakavaitakai. Akovataike ontzimimotai pashine avatha añaantaiyaari inkiteki.

³Tema aritake onkantaari, okaratzi ashireka iroñaaka ari ontzimai ovakerari avatha apaata. ⁴Eenirora añaaantayetaro avathaka iroñaaka, atekavaita akemaantsivaitara. Iro kantamaitacha tera ankova-jaantaitero ampeyashivaitaiya. Aña akovataitatziiira ontzimimoyetai pashine-tatsineri avatha, akovairo kantaitachaneri añaaantarensi impoyaataiyaarone iroka añaaantare kaari kisotanetatsine. ⁵Iriitakera Pava matakaayetairone tsika ankantayetaiya. Tema añiirora jotyaantakairi Tasorensinkantsi inampishirentantai, ari ayotziri omapero imonkaratairo Pava okaratzi ishinetakairi.

⁶Irootakera shintsishiretakairi. Tema ayotaiyini eekerotatsira añaaayetzi iroñaaka avathaki, tekeraatara antspata-jaantyaariita Avinkatharite. ⁷Aventaa-shire oviri eeniroka añiika, okantavetaka te añaaavetyaari. ⁸Aritake nokantake, shintsishire akantaka, akovayetake ookaventayetero avathaka, antspatantaiyaari Avinkatharite. ⁹Akovapiintakero antayetero okaratzi onimotziriri irirori, etanakyaaro iroñaaka, ari onkempitzitaiyaari apaata aririka antspatajaantaiyaari. ¹⁰Tema maaroite aakaite ari ankatziyimo-yetairi apaata irirori, aririka irisaikai iramenakoyetairi maaroitene, iriñaantaiyaariri ikaratzi antayetakerori kaariperori eenirora jañaaveta, iriitakera irovasanki-taayetairi. Iramenakoyetairi eejatzi ikaratzi antayetakerori kameethari, iriitakera inkempitakaantayetairi impinayetaatyeeerimi.

**Amatakaayetairi pashine
irariperotaiyaari Pava**

¹¹Nokinkithatakaantapiintzira naaka, arira nokenakairori iriñaantayeetyaarori omapero noñaapinkathatairi Pava. Jiyotziro irirori, onkamintha piyotaiyeroni eejatzi eerokaite. ¹²¿Pikinkishire-tama nasagaaventavaitatya napiipiitanta-

rori? Tera ari onkantaari. Aña nokovatzpiyote tsika nokantataitari naaka, ari onkantaari piyotantyaarori eeroka tsika pinkanteri pakayeteri kameethaini ikaratzi asagaaventavaitachari janta, kantavaitashitachari: “Kameethari nonatzi naaka,” temaita inkovaajataiyeni inkameethashiretaiyeni. ¹³¿Nokempitzimotatyaamirima shinkiventavaitachari nokantantayetaimiri? Tekatsira ompaitya, aña nokamaiperoventanaatyaari Pava. Irooma nokempitzimotamirika atziri tekatsitatsiri, nokovatziiira nanintaashire-takaayetyaami nokantayetaimiri.

¹⁴Okaratzi nantayetziri, irooma nantantayetarori jetakotaanara Cristo. Tema ikamimentayetaira maaroitene aaka, okempivaitanakaro maaroitene aakaite ankamayetakemi eejatzi.

¹⁵Jirokara opoñaantari ikamimentantakairi maaroitene ipoña jañagai eejatzi, onkantaari antapiintayetaiyaarori ikoviri irirori, eero antashivaitaro okaratzi anevetashivaitari aakaite.

¹⁶Irootakera, eero okantzimovaitantari aparori atziri tsika ikanta inheetziri ivathaki. Aña omaperovetatya otzimimotakeri ivatha eejatzi Cristo isaikimotantapaintairi. Iro kantacha te añaaayetzimaityaaro iroñaaka. ¹⁷Irootakera nokantantamiri, ikaratzi ovithaashiretanaariri iroñaaka Cristo, ovakerashirera ikantataitanaa, te inkempitanaiya tsika ikantavetara pairani, aña othotyaa maaroni ovakeratzi-motanairi. ¹⁸Iriitakera Pava matakaantzi-rori maaroni iroka. Irijatzira kantakaakarori okanta ariperotantaariri irirori okantakaantakero jantzimoyetairi Cristo. Ikantayetai iroñaaka irojatzira antayetairi aakaite, amatakaayetairi eejatzi pashinepa-yeeni irariperoyetaiyaari Pava. ¹⁹Irootajaantakera jotyaantantakariri Pava jaka kipatsiki irika Cristo, onkantaari irariperotantaiyaariri osavisatziite, eero jovasanki-taaventantaari iyaariperonka. Irojatzira

jotyaaantayetantakanari naakaite nonkinkithatakaayetairi atziiriite irariperoyetaiyaari Pava. ²⁰Iroora nomatanairi naaka, jotyaaantaitakena noñaaventairi Cristo. Okempivaitakaro iriitajaantakemi Pava apiipiitakaapiintakenarori, nokantzi: “Pariperotaiyaari Pava. Irootake ikovairi Cristo.” ²¹Tera irantanetero Cristo kaariperori. Iro kantacha Pava ikemaantsitakaavaitakari okempivaitakaro irantatyeeeromi kaariperori. Arira inkenakaakerori Cristo, jovatampatzikashireyetantairi, ikempitakaayetai ikantara irirori.

6 ¹Naakatakera karataimiri antavaitaineri Pava, noshintsithatzimi eero pimanintavaitziro okaratzi ikaminthagaimi Pava, amenaashivaitakari. ²Tema jiroka ikantakeri irirori:

Niyotakera kameetha omatya,
aripaitera nokemakemiro pikovakotanari.

Omonkarapaitetapaakara “Kitaite Avisakotaantsi,” noneshinonkatakami.

Iroora apiipaitetaachari iroñaaka, iroka “Kitaite Avisakotaantsi.” ³Tera nonkovero intzime impaitya notzitzikavaiteri iravisakoshiretai, ari onkantya eero ithainkimavaitaitantanaro nantavaitane.

⁴Aña nokovatzii noñaakantairo kameetha inampitane Pava nonatzi, oisokero nonkantaneyta, aririka avishimotena tsikarika ompaitayetya: inkemaantsitakaaveetyaana, impomerentsitakaaveetyaana, irovasankitaaveetyaana, ⁵impasataveetyaana, irashitakovaiveetyaana, irovatsinaavaiveetyaana, nantavaiperokivetakya, ayimavaivetakyaana novochochini, ayimavaivetakyaana notashe, ⁶kiteshire nonkantaiya, iyotane nonkantaiya, aakameetha nonkantantai, nethaantane nonkantantai, nampishire irovaina Tasorentsinkantsi, etakoperotane

nonkantantai, ⁷nonkantapiintairo kyaaryoori, intasonkaventakaantaina Pava, nantapiintairo tampatzikashiretakainane nonkempitakaantanakero novayirityaami, notzikaaventaka ipoña nopiyakoventa. ⁸Onkantavetakya inthainkimavaitaitena, ompoña ñaapinkathataaririka nonatye. Onkantavetakya inkaviyaiveetakyaana, ompoña intharomentayeeetyaana. Onkantavetya nonkantapiintavetyaaro kyaaryoori, ipaitapiintayeetakena “thairi.” ⁹Onkantavetakya eero itzimaveta kaari ñaayetenaneri naaka, tzimamaitacha pashine iyoperoyetanari. Nonkamimavetakya, eeniromaita nañi. Irovasankitaaveetakyaana, tekeramaita jovamaayeetana. ¹⁰Ovashire nonkantavetakya, eekeromaitatya nontharomentayeeeya. Nonkovityaaneentavavetakya naaka, iro kantacha nanintaakaayetaiyaari pashinepayeeni. Tekatsi tzimimovavetyaananee naaka, iro kantamaitachanaintayetaaro kovaperotajaantachari.

¹¹Corinto-satziite, nokantaperotatzimiora irokapayeeni, tekatsira nomanimovaitemiri. ¹²Tekeraatarika aventaashiretavakaiyaata, eerokaitera kantashitarori, tera naaka. ¹³Intsityaa paakameethataina naaka nonkempitaimira eeroka, tekatsi nomanimovaitemi. (Nokantzimiora iroka, kempitavaitakara eentsimi noñaanate.)

Oshiyetaaro itasorentsipankote Pava Kañaneri

¹⁴Eero povithaajaantanaari kaari kempisantatsine. ¿Kantatsima aparoni kameethashireri irapatziyaari irantavaite aparoni kaariperoshireri? ¿Kantatsima eejatzi ontsirenite tsika janta okitainkatzi? ¹⁵¿Kantatsima Cristo irakakoteneri ikoviri kamaari? ¿Kantatsima kempisantzinkari intsipatyaaari kaari kempisantatsine irashityaaro tsikarika ompaitya? ¹⁶¿Kanta-

* 6.15: Jiroka pashine ivairo kamaari ikantayeetziri “Belial.”

tsima ankempitakaantero itasorentsipan-
kote Pava tsika janta iñaapinkathataitziri
oshiyakaarontsi? Tema aakaite akaratz
akempisantzinkariyetai akempitayetaa-
tyaaro aakami tasorentsipanko tsika
inampitaro Pava Kañaaneri. Tema jiroka
ikantake Pava:

Ari nonampishireyetantaiyaari,
nonkaratairi naniiyetai.

Naakatake inkempitakaanai Ivavane,
Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹⁷Iroora ikantantari eejatzi Avinkatharite:
Pintainaryaapithatyaari pashinesatzi
atziri, ero pikaraminthatziri
irikaite.

Eero pantapiintanetairo nopinkakai-
miri.

Arira naapatziyeeyaami,

¹⁸Arira pinkempitakaanaina naakami
piri,

Nonkempitakaanaimi naaka eeroka-
yetakemi notomiite, eerokayeta-
kemi nishintoite.

Arira ikantziri Avinkatharite, Shintsikipe-
rotatsiri.

7 ¹Netakotané, tema aritakera
ishinetakairora Pava, ontzimatyera
ankiteshiretai, ovashaantairo maaroni
kaariperori, okaratz antayetzi, okaratz
apampithashireyetai eejatzi. Aña
ontzimatyé oñaakantairo añaapinkatha-
tziri Pava, itasorentsishiretakaira.

**Ikimoshiretake Pablo jovashaantairo
Corinto-satzi kaariperori**

²Paakameethatana naaka. Tera
nonkantzimoneentakaavaityaami
eeroakaite, te novaariperotakaantavaitemi,
te nampovaitami eejatzi. ³Tera iro
nokantantarori iroka nohavetakota-
tziimi. Aña napiitavaimiro nokantzitaka-
miri: “Netakoperotataitami.” Irootakera
nonkantapiintemiri eeniroka akaratayini
añiika iroñaaka, ari nonkempitzityaaroni
eejatzi ankaratairika ankamavetakya.

⁴Osheki naventaashireyetakami
eeroakaite. Nasagaaventayetakami. Aririka
nompampithashiretakoyetyaami, pitharo-
mentashiretakaana, kimoshire nokanta,
okantavetaka osheki imaimanevetaita-
kana jaka.

⁵Tema nareetakara Macedonia-ki te
onkante nomakoryaapaake tema osheki
pomerentsitzimotakanari. Tzimayetatsi
ñaanaminthavaitashitakanari, irootake
kantzimoshirevaitakanari. ⁶Iro kantacha
Pava iposhenkapiintari ikaratz okantzi-
moneentavaiyetari, arira ikempitzitaka-
nari naaka, jareetakaapaakarira Tito
nosaikira. ⁷Oshekira notharomentashire-
tanaka noñaavakeri. Iroora notharomen-
tashireperotantanakari ikamantapaake-
nara tsika pikantayani eeroakaite. Tema
ikantapaakena: “Jaakameethatavakena
Corinto-satziite, ikovaiyakeni iriñeemi,
osheki okatsitzimoshiretakeri okaratz
jantzimotakemiri, iriniroite jetakoye-
taami.” Arira ikantapaanari, iroora
oimoshirenkaperotakenari. ⁸Pairani,
nosankinatziitantakamiri, noñaajaantave-
taka osheki ovashiretakaavaityaami
okaratz nokantayetakemiri. Aritakera
notyaantataikemiroranki, nokantashire-
vaitanake: “Eeroty notyaantaajatzini-
rimi.” Iro kantamaitacha niyotzi iroñaaka
kapichera povashirevaivetapainta
eeroakaite. ⁹Irootakera nokimoshireven-
tantarori iroñaaka notyaantakemirora.
Tera nonkantatye iro nokimoshireventziri
novashiretakaavaityakami. Aña iroora
nokimoshireventairi povashaantayetai-
roro kaariperori. Arira pikenakaakero
eeroakaite pinimotakaantaariri Pava
poitsinampaayetakero povashiretane,
tera novaariperovaitajaantemi naaka.
¹⁰Tema aririka irovashiretakaantya Pava,
ikovatziira irovashaantakaantayetairo
kaariperori, onkantya iravisakoshireyee-
tantaiyaari. Irootakera eero okantzimo-
shirevaitantai iroka. Iroora aririka

irovashiretakaantashivaitya osavisatziite, arira iriñaayeetakero inkamashireyeete. ¹¹Tema okaratzi opoñaantakarori jovashiretakaavaitakami Pava, irootakera pampithashiretakaanaamiri kameethape-roini, pikisakoventanaana, ovatsimaana-kemi, tharovashire pikantanaka, petakoperotanaana, povasankitaakeri kantakaantzirori. Ari pikenakaakerori poñaakantantakarori kiteshire pikantayetanaa. ¹²Jiroka opoñaantajaantzitakari nosankinatantakamirori pairani, iro iriyotakaantaiyaamiri Pava tsika pinkantya piñaashintsiventayetaiyaana naaka. Tera iro nosankinamatsitanyaa-rori irovasankitaantaityaari kantakaashitakarori, temacheeni nonkisakoventantyaarori jampovaitaitakari.

¹³Iroora notharomentashiretantanakari. Osheki okimoshiretakaakena eejatzi nokemavakera paakameethatavakeri Tito, povavisaakerori okantzimoshirevaivetakari irirori. ¹⁴Tema aritake nokamantzitakari naaka Tito tsika pikantaiyani eerokaite, nokantakeri: “Kameethara jinaiyatziini Corinto-satziite.” Tera povashiventaantyaanaro okaratzi pantayetakeri, tema omaperotatya okaratzi nokantzitakarori Tito. Arira okempitziyetakari eejatzi okaratzi nokantzimiri eeroka. ¹⁵Jetakotziiyetamira Tito iroñaaka, aririka inkinkishiretakoyetyaami tsika pikantaiyakani paakameethatavakeri, pikempisantavakeri, piñaapinkathatavakeri. ¹⁶Iniroitera nokimoshireztitaka eejatzi naaka kantatsira naventaashireperoyetaiyaami iroñaaka.

**Kireeki impashiyetaariri
itasorensitakaitane**

8 ¹Iyeekiite, nokovi piyotakotaiyerini ikaratzi apatoventaariri Pava jaka Macedonia-ki, ikaminthaayetairi.

²Okantaveta iñaayevetakaro osheki

pomerentsitzimovaitariri, kimoshirera ikantaiyani. Okantavetaka ikovityaaneentavaivetaka, osheki kireeki ipashitantayetakari. ³Ikovakaanekiinira irirori jantayetakero iroka, ipantayetake okaratzi jaavyaayetziri, janaantake ipashitanta. ⁴Ikantakena naaka: “Thame ampashiyye-tyaari kireeki pashine kempisantzinkarriite, ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.” ⁵Imaperovaitakero okaratzi jantakeri anaavaitanakero nokinkishiretakovetakariri. Iri jaakoventajaanana Avinkatharite, ari ikempitaakenari eejatzi naakaite. Tema irootake ikovakaakeriri Pava. ⁶Irootakera noshintsithatantakarori Tito impiyanai onkantya iriminthashiretakaantyaamiri pimatayetairo eejatzi eerokaite. Iriitakera karatapaakemiri janta petantanakarori pipashitantayetaka. ⁷Eerokaite anaantayetanaatsiri pantayetanakero osheki opaiyetarika. Kameetha pikempisantayetanai, kameetha pikinkithatakaanayetanai, kameetha piyotayetanai, tharomenta pikantayeta, iniroite petakotakana. Nokovi iroñaaka panaayetante pimpashitantayetaiya.

⁸Eerora noshintsiventzimi pimayetantyaarori. Intaani noñaaventakoyetemiri tsika ikantayetaka jaka iminthatayetaa irineshinonkatantya. Ari okantzimaitari eejatzi onkameethavaitemi poñaakantairo petakotziitantayeta. ⁹Kameethavaitate pimayetairomi jantapaintziri Avinkatharite Jesucristo, jineshinonkatziitanta-painta. Otmimotataavetari irirori pairani maaroni, ikempitavaitakari ashaarantakitaneri, iro kantacha ikempitakotapaintari kovityaaneentaneri. Iroora jimatantakarori iroka onkantya panintaavaitantaiyaari onkempivaityaaroni pashaarantaiyaami inkiteki.

¹⁰Jirokara okaratzi nokinkishiretari naaka: Iroora aritatsi pothotyero okaratzi petanakari. Eerokaite etayetana-

karo avisanaintsiri osarentsi pikinkishire-taka pimpashitantayeta. Pimatakeron petanakaro. ¹¹Intsityaa pothotyeeero. Pinkempitakaantairo ovakera pitharomentaiyanakaniranki petantanakarori. Intsityaa pothotyaaantyaaro okaratzi tzmimotzimiri. ¹²Tera inkovakotajaantai Pava anaakairo ampashitanyaaaro okaratzi tzmimotakairi. Intaani ampashitanyaaaro okaratzi aavyiiri. Aritake onimotakeri Pava. ¹³Tera nonkovakotatyeeemi pimpashitanyaa iranintaavaitanyaaari pipashitakeri, ariya okanta pikovityaavaitantakeri eerokaite okantakaantziro pipashitantaka. ¹⁴Aña iro aritatsi, pimpashityaaari okovityiimovaitari iroñaaka otzimimoyetzimira eeroka, impoñaashitakya impashitayyaami eeroka apaata aririka onkovityiimovaityaami. Arira onkanyaa pimonkaratavakaantyaari. ¹⁵Okempivaitakaror okaratzi josankinatakotzitaaitakeri, kantatsiri:

Itzimi aaperotaintsiri, te ontzima-
kaantavaite.

Iriima againtsiri kapicheeni, te
onkovityiimovaityaari.

¹⁶Nopaasoonketziri Pava, tema iriitake kantakaakarori okanta jetakotantamiri Tito, ari ikempitakana naaka netakotamira. ¹⁷Tema nokantakeri: “Tito, pimpiyanai Corinto-ki.” Aña minthatzita-vaitaka. Iro iriyaate iroñaaka. ¹⁸Nontsipataimiri Tito pashine iyeki. Kameetha kinkitharyaantzi inatzi. Ñaapinkatha jovayetziri pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni, ikemayetakerira iñaaventakotairo Kameethari Ñaantsi. ¹⁹Irijatzira iyoshiitakeriri jaka kempisantzinkariite, jovakeri intsipatanakyaana apaata naanakeneri kireeki pashine kempisantzinkariite kovityaavaitatsiri. Irootakera oñaakanterone omaperotatya

etakoyetakari, iroora ompoñaantyaari iñaapinkathayetairi Pava. ²⁰Ari onkanyaa eero iñaaventakovaitaitantana tsika nonkanyaa nontsiparyaaayeri kireeki ipashitziitantayetari. ²¹Tema nokovatzii onkameethatzimoteri atziri nantayeteri, ari onkempitzimotyaariri eejatzi Pava. ²²Notyaanteri eejatzi pashine iyeki intsipayetanakyaari. Iriitake nokitapiintakeri, iminthakitakaror irampitakotante. Noñaaventakotakeneri tsika pikantaiyakani eerokaite, iroora iminthaperotantanakari irampitakoyetemi, tema iraventaaperotane jovayetanakemi. ²³Irika Tito, notsipaminthare inatzi, iri nokaratapiintakeri nantavaiventakemi. Iriima pashine apiteka iyeki itzimi intsipatanakyaari, irotyaantane inatzi kempisantzinkariite saikayetatsiri jaka, iñaapinkathaperotziri Cristo. ²⁴Ontzimatyeeera paakameethatavakari aririka irareetakya janta. Iro iriyotantyaari iyekiite kempisantsitsiri jaka omaperotatyaara okaratzi noñaaventakemi eerokaite jaka.

9 ¹Niyotzi naaka te onkovajaantya nosankinatakotemiri piireekite inkarate potyaanteneriri pashinesatzi itasorentsitakaitairi. ²Tema niyotake ayimatapiintakemi eerokaite pantero. Aritake noñaaventakotakemi jaka Macedonia-satziki, nokantayetakeri: “Ikovitzitaitakara Acaya-satzi impashitantayeta chapinki avisanaintsiri osarentsi.” Noñaaventakotakemira eerokaite nominthatakaayetanakari eejatzi iriroriite. * ³Iro kantamaitacha, iroora notyaantzitanyaaamiriri iyekiite onkanyaa inkamantzitanyaaamiri, iri etapaakyaa-rone iriyoyaayeri kireeki. Tema te nonkove amenaashivaityaa okaratzi noñaaventakemiri eerokaite jaka. ⁴Tema nokovatzii thaankiini nonkivantanakemi navisanakerika janta. Kempitakara ari

* 9.2: Ipatayeeetziri jaka “Acaya,” iroora kipatsi tsika janta osaiki nampitsi Corinto.

iroyaatanakena tsika inkarate Macedonia-satzi. Aririka noñaapaakero tekeramintha piyoyaayete kireeki, osheki nompashiventavaiya, tema aritake noñaaventakotizakami jaka. Ari pinkempitzitakyaari eejatzi eerokaite pimpashiventavaiya. ⁵Irootakera notyaantzintantyaamiriri irika iyekiite, iri etapaakyarone irareetyaami janta tekeramintha niyaateeta naaka. Iriiyetake iyoyaakotapaakemirine kireeki ikaratzi pishinetanteri eerokaite. Ovetsika pinkantakeri maaroni kireeki aririka nareetapaakya. Ari onkantya eero noshintsiventantavaitapaakami pantayetero.

⁶Intaanira pinkinkishiretero iroka:

Ikaratzi pankitatsiri kapiche, eepichokiini jaavatzi.

Iriima ikaratzi pankiperotaintsiri, osheki iraaavateri.

⁷Maaroni eerokaite ontzimatye pimpashitantayetaiya okaratzi pikoviri. Eero pishintsiventantavaitzi impashitantaiya osheki terika inkovaita, ari onkantya eero okatsitzimoshirevaitantari ipashitantakara. Tema aparoni atziri kimoshireventatziitzirori okaratzi ipashitantari, iriyyetakera jetakotari Pava. ⁸Iriira Pava oshekyaperotaimirone okaratzi kovityimovaitamiri. Aritakera ontzimakaantake onkarate pimpashitantavaitaiyaari kameethaperoini eero. ⁹Okempivaitakaro okaratzi ñaaventachari Osankinajarenorentsiki, kantatsiri:

Okaratzi tzimimotziriri Pava, irootakera jantetaaniriri ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.

Tema tampatzikashire inatzi irirori, arira inkantaitayeeyani.

¹⁰Iriira Pava kithokitakairori okaratzi pankiyetachari, irijatzi shokakairori, ari okanta jaavayeetantarori okaratzi jovayeetari. Arira inkempitayetaimiri eejatzi eerokaite impayetaimiro kovityimotamiri, ari onkantya ontzimimotantai-

yaamiri pimpashiyetaiyaariri pashinepayeeni, tampatzikashire pinkantya.

¹¹Irootakera impantaperotantyaamiri Pava onkantya pimpashitantapiintyaari.

Ari onkantya impaasoonketantyaariri Pava, ikaratzi aayetzirori apashitantayetari. ¹²Ari okantari, okaratzi pipashitanta-yetari tera intaani pineshinonkatantyaariri kovityaavaitatsiri, aña iro ompoñaantyaari impaasoonkeperoyetari Pava.

¹³Aririka iriñaayetakero okaratzi pipashiyetakariri, ari pikempitziyetakari eejatzi pashinepayeeni, oshekira iriñaapinkathatanakeri Pava. Tema iriñaayetero tera intaani piñaavaitashiyeta, pikantzi: “Nokempisantairi Cristo oñaaventakotairi Kameethari Ñaantsi.” Aña iriñaayetero eejatzi pantayetziro oñaakantzirori omapero pikempisantayetanai. ¹⁴Iroora ompoñaantanakyaari iretakotziyietanaiyaami, iriñaañaatakoventanaimi, okantakaro ikaminthagaimira Pava.

¹⁵Ari ankempitzitanaiyaari eejatzi aakaite ampaasoonketanairi Pava, tema ineshinonkatataikai aaka, iro maperokita-taitzirori okameethatzi, eero okantzi othotyeero añaaventero.

Iñaaventakotziro Pablo okaratzi jantayetziri

10 ¹Naakatakera Pablo, tzimatsira nokovakotzimiri. Tsinampashire nonkantya eero notsimaavaitami, nonkempitakotyaari Cristo. Tema niyotzi tzimatsira ikantakoyeetakena: “Irika Pablo tsinampashireri jinatzi isaikimotapiintai, irooma isaikira intaina katsima ikanta.”

²Nokovakotzimi, eerora piyaatakairo povatsimaavaitena. Ari onkantya eero niyakoventavaitantapaakami aririka nareetapaakyaami. Tema niyotataike arira nonkantayetapaakeri ikaratzi saikimoyetakemiri janta kantayetaintsiri: “Tekatsi impaimatsitya Pablo, ari ikempitayetari pashine atziiriite te ontzimimotari

ishintsinka.”³ Omaperovetaty ari nokempitari pashine atziriite, iro kantacha irika itzimi nomaimanetziri, tera onkempityaaro nomaimanetziri atziri.⁴ Tema aririka nomaimanetante naaka, tera noirikayetero omanamentotsi okaratzi jomanatantapiintayetari atziriite, aña itasorenka Pava nomaimanetanta naaka. Arira okanta noitsinampaayetantari irikatzi ishintsitakaayevetakari noisaneentane.⁵ Arira okanta nokitsirinkantaariri naakaite maimanevaitaneri, nokitsirinkayetari asagaaventavaitaneri otzitzikantatsiri kaari jiyotakoyeetantari Pava. Nokempitakaantaaro eejatzi noirikaatyee-romi nokinkishiretashivaiyetari, noshintsiventaatyeeyaami nonkempisantairi Cristo.⁶ Aririka nonkemakoventaimi pipiyashitaari eerokaite pikempisantaperotari eejatzi, aripaitera novetsikya novasankitayeri inkarate piyathayetchaneri.

⁷Paamaiyaara jovapyiimovaitamikari. Tema tziymayetatsi pikarataiyirini kantayetatsiri: “Jashitana naaka Cristo.” ¿Ikinkishiretaiyama te jashitzitana eejatzi naaka? Iroorika ikinkishireyetakari, ikenakaashitakarora, tema naaka jashiperotataika Cristo.⁸ Aamaashitya ari pinkantayetanake eerokaite: “Jetanakaro iroñaaka Pablo jasagaaventavaitaro okaratzi iñaaventayetziri.” Tera nompashiventakotyaaaro okaratzi inkantayeeteri, tema iriitake Avinkatharite ovakenari niyotaantayetai, tera irovena novaariperotantavaite.⁹ Irootakera kaari nokovanta onkempitzimotyaaami okaratzi nosankinatakemiri, nokovatzira nomintharovavaitemi.¹⁰ Aamashitya tziymayetatsi kantayetatsiri: “Tema jotyaantapiintairora Pablo irosankinare, osheki ishintsithatapiintakai, iñaaventa-piintayetakairo pomerentsitzimotairi antayetero. Iro kantacha isaikimoyetaira jaka, kempivaitaka te irishintsitanete. Ikantara ikinkithayetake manintaari

jinake.”¹¹ Jiroka nakayeteri irikatzi kantayetatsiri, nokantziri: “Tsikara nokanta nosankinayetakemi, arira nokantzitakari eejatzi nosaikimoyetakemi.”¹² Tera nonkarateri naaka pikaratziri pisaikaiyini janta, asagaaventavaitachari. Te iriyotaajataiyeni irirori. Tzimatsi tsika irikatzi monkaratapiintava-kaavaitachari, iñaajaantake janaavakaan-tayetaro okaratzi kameethatzimovaitashiyetari iriroriite.¹³ Irooma naaka tera nasagaaventashivaiyaaro nomonkaratero kameethatzimovaitashitanari naaka, intaanira noñaaventairo nomonkaratakero ikantakenari Pava irirori nanteneri. Jirokara ikovakeri nanteneri, ontzimatyeverairo nantavaiteneri janta tsika pisaikaiyini eerokaite.¹⁴ Irootakera noñaashintsitakoventantamiri iroñaaka eerokaite, tera nanaakaatyeeero okaratzi ikantakenari Pava. Tema naakatataike etakarori noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo.¹⁵ Irootakera kaari nokempitantari irikatzi asagaaventashivaitarori imonkaratane, aña tzimataavetacha pashine itzimi etainakarori jimonkaratakero. Iro kantacha iroñaaka, eekerorika pantakishi-revaitanakitye, eerora nopankiventavaitanaami eerokaite,¹⁶ kantatsi niyaatayete pashineki nampitsi nonkinkithatakaantairo Kameethari Ñaantsi. Iroora nomateri, eerora nokenanake tsikarika jetayetakaro ikinkithatakaantzi pashine atziri, nasagaaventavaitarokari imonkaratane pashine.¹⁷ Tekatsira apantyaarone irasagaaventashivaitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori asagaaventaityaaro jantayetziri Avinkatharite.¹⁸ Tema tekatsi ompaimatsitya asagaaventaitya apaniro antharomentaitya. Iroora kovaperotachari intharomentatziyetai Avinkatharite.

11 ¹Nokovi eekero pamavetatyeeero okaratzi nosankinatzimiri jaka, onkantavetakya onkempitzimotyaaami

jantziri aparoni masontzi. Nokovi eekero piyaatate piñaanayero. ²Oshékira naamaakotakami eerokaite, iriira Pava kantakaakanarori. Tema naakatake etakaro nokinkithatakaakemi okanta jashitayetantaamiri Cristo. Nokempitakaantavaitaami eerokatakemi nishinto, tzmatsimi nokashiyakaakamiri pintsipatyaari, aamaakoki novapiintanaimi eero pikaariperovaitanta irojatzi paavakaantaperotakyaari. Iriira oshiyakaaventachari Cristo, itzimi kempitakariri iriimi paayetairimi apaata. ³Tema notharova-kaatyaami intzime impaitya amatavite-mine, inkempitakotakyaari maranke amatavitakeroriranki Eva. Aritake iroitzipinatakemi, irovashaantakaimiro paventagaari Cristo, pikinatanaarira. ⁴Kempitaka eerokaite, te pishenkaashityaaro pakayeteri pashine ñaaventakotemirine Jesús, ari pakakeri onkantavetakya irinashitapaakyaaro okaratzi noñaaventakotakemiri naaka Jesús, okaratzi noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, okaratzi noñaaventakemiri Tasorentsinkantsi. ⁵¿Pikinkishiretama eerokaite janaakoyetana naaka jotyaantajanoritziri irikaite? ⁶Aamaashitya te nonkinkithate kameethaini naaka, iro kantacha iyotane nokanta. Irootake piñaakoyetapiintakenari. ⁷¿Nokenakaashitakaroma tera nonkovakotemi kireeki, nokinkithatakaayetakemirora Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava? Aña tsinampashirera nokantaka nantavaiventakemi niyotaantayetakamirori, te nonkovakovaite. Arira okanta ikempitakaantayeetaamiri iroñaaka iriiperori pinayetzi. ⁸Okanta nokinkithatakaapaakemiranki, iriira pashinesatzi kempisantzinkariite payetakenari kireeki nañanantari. Okempivaitakaro nonkoshitayeerimi iriroriite okanta nantavaiventantakamiri eerokaite. ⁹Eeniroranki nosaikimotaiyimi, oshéki nokovityaaneentavaitake.

Temaita noñe pimpena ompaitya nañanantyaari. Ikamintha jareetaiyaka iyekiite Macedonia-satzi, iriira payetapaakenari. Ari okantakari kaari noñaantaro pimpatyena kireeki eerokaite. Arira nonkantapiintatyeeero eero nokampitzimi. ¹⁰Iniroitera nokimoshireventakero tera nonkovakoyetemi, arira nonkantapiintanakityeeero maaroni nampitsiiteki okaratzi saikatsiri Acaya-ki. Jiyotziro Cristo kyaaryoora nokantake. ¹¹¿Piñaajaantzima eerokaite iro nokantantarori iroka tera netakotami? Jiyotzira Pava netakotami.

¹²Eekerora niyaatakaatyeeero onkantya irikaite kinkithatakaaneri pasagaaventavaitakari eerokaiteki, eero ikantanta: “Ari nokempitakari Pablo.” ¹³Irikaite kinkithatakaaneri kaarira Otyaantajanori, amatavitanerori jinayetatziri, apanirora ikempitakaantashivaitaka iriirikamiro irotyaantajanore Cristo. ¹⁴Tekatsi ompaitya iromapokakaantairori iroka. Tema jimatzitaro eejatziri Satanás joshiyakotarori ishikipakiryi maninkari onkantya iramatavitantatyaari. ¹⁵Iroora eero jomapokantavaitaiki karatziri antavaiyetziniriri Satanás, irojatziro jimatzitari irirori. Inkempitakaantavaitya jantavaitatziri onkantya inkameethashiretakaantaiyairiri atziririite. Arimaitaka irovasankitaventayeetairi okaratzi jantayetziri.

**Ikemaantsivaitaka Pablo
Jotyaantajanoriitzirira**

¹⁶Intsityaa napiitavakero nonkantemi, onkamintha eero nokempitzimotamirori masontzi. Irooma nokempitzimotakamiririka, pishinetavakena nasagaaventavakya kapicheeni. ¹⁷Okaratzi noñaavaitziri iroñaaka, tera onkempitajaantyaaro tsika onkantyaami iriñaavaiterimi Avinkatharite. Aña nokempitakotatyaari aparoni masontzi jasagaaventashivaita. ¹⁸Arira ikantapiintayetakari pashine atziririite, ari

nonkantyaari naaka eejatzi. ¹⁹Pikempita-kaantavaitara eerokaite iyotaneri pinayetatzi, ðopaitama pikovantaiyarini pinkempisantayetairi masontzi? ²⁰Iroota-jaantakera pantayetakeri eerokaite, pikempisantapiintakeri ikaratzi kempita-kaantavaitakamiri irotzikatane, aapithavaiyetzimirori tzimimotzimiri, ampovaiyetakamiri, asagaaventavaitachari, pasavorovaiyetzimiri eejatzi. ²¹¿Piñaajaantzima te naavyaavaitanete naaka nomatantyaarori kempitakarori? ¿Kantatsima nompashiventakotyaaro tera nomatataitero? Eerora. Iro kantacha aritake nantataitake kempityaarone okaratzi jantavetaiyakarini iriroriite, nasagaaventavaiya, onkantavetakya nonkempivetakyaari masontzi.

²²Iroorika jasagaaventavaitaka iñaavaitziro noñaane Hebreo-thatatsiri, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka isheninkamirinkaitetari Israel-ni, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka icharinemirinkaitetari Abraham-ni, eejatzira naaka. ²³Iroorika jasagaaventavaitaka jantavaiyetaineri Cristo, eejatzira naaka. (Omaperotaajatya nokempitakari naaka iñaavaitzi masontzi.) Iro kantacha nasagaaventaro nanaakovaitairi irikaite nantavaitzi, nanaakovaitairi eejatzi noñaapiintakero jashitakovaitaitakena, ipasavaitaitakena, jovamayimavaitaitakana. ²⁴Noñaakero okaratzi 5 japiitana ipasavaitana nosheninkapa-

yeeni janta japatotapiintaita.* ²⁵Mavasatzira okaratzi jomposavaitaitakena. Aparosatzi ipicheetakena. Mavasatzi nopitamenkakotaka. Aparoni tsireni nosaikakovaitake niyankyaaki inkaare, ari nokitaitakotakeri. ²⁶Osheki nokivantantayetake. Nokenayetake okoveenkayetzi jiña. Nokenimoyetakeri ipiyota koshintziite. Ikovayetake nosheninkapayeeni irovaariperovaitenami, eejatzi ikempitakari kaari nosheninkata. Nokoveenkatakovaitake nampitsiiteki eejatzi janta tsika te inampiitaro. Nokoveenkatakotake inkaareki. Osheki nopomerentsivaitakari paitashivaitachari “iyeki,” kaarimaita. ²⁷Osheki nantavaitake, ayimavaiyetakana nomakone. Ayimavaitakena novochoki, notashe, nomire, noyatsinkare. Tasheneenta nokantapiintaka. Nomaavaitake tsikarikapayeeni. ²⁸Tzimatsi osheki avishimoyetakenari. Iroora kantzimoperotakanari irisaikayetai kameetha ikaratzi kempisantayetaatsiri tsikarikapayeeni. ²⁹Tzimatsirika mantsiyataintsine, nokempitakaan-taro naakami mantsiyataintsine. Tzimatsirika inkaariperotakaitakeri, oshekira nonkisakoventavaiyaari.* ³⁰Arira okantakari nasagaaventavaita naaka, noñaaventakotakerora tsika nokantaka kaari naavyaavaitanetanta. ³¹Itzimi iyotatsiri te namatavitante, iriitakera Pava, Ashitarivi Avinkatharite Jesucristo. iTharomenta irovapiintayee-

* **11.24:** Oñaaventakota irosankinareki Moisés-ni, kantatsira irovasankitaite aparoni atziri aririka irovaariperotakeri pashine. Ontzimatyete irayeteri tsika japatotapiintayeeta, onkantya ipasavaitantayeetyaariri. Eerorika okaariperotzi okaratzi ikenakaashitakari, eerora ipasaperoitzi. Irooma omaperorika okaariperotake okaratzi ikenakaashitakari, ontzimatyete irovasankitaaperoiteri. Iro kantacha tera oshinetaantsite iranaakaayeetero onkarate 40 impasavaitaiteri. Irootakera jametaitakari pairani impasataite onkarate 39 itzimirika kaariperovaiteritaintsiri, ari onkantya eero ipiyathatantaro Ikantakaantaitane, aririka iranaakaakero onkaratemi 40. Irootakera ipaiyetairi irikaite “Kovityapaaka aparoni omonkaratantyaari 40.” Okaratzi ñaaventakotainchari jaka, arira ikantaitakeri Pablo, ipasavaitaitakeri irirori. * **11.29:** Okantzira jaka “mantsiyataintsine,” kempitakara tzimatsi kinkishiretakotarori iriira ikantakoyeetzi aparoni shipetashirevaitatsiri javentaarira Cristo.

tairi! ³²Tema pairani nosaikantapaintari Damasco-ki, ikempoyaaventakaanakero ijevatakaane Aretas maaroni nampitsi, eero noshitovanta, ari onkantya iraaakaan-tanyaananarimi. ³³Iro kantacha jotetakena kantziriki nokarataiyirini, jovaniiryako-takena jantakironta nampitsi, ari okanta noshiyantaari.

Kempivaitakarori ovathaantemi kitochee

12 ¹Tera aritzi nasagaaventavaitya. Iro kantacha eekerora noñaaventatyeero noñaavyatakari, okaratzi joñaakakenari Avinkatharite. ²Niyotakotziri irika shirampari jashitaari Cristo. Tzimakotake 14 osarentsi irika shirampari jaayeetairi inkiteki, jiyaaperotatzitzi ojenokitajaantzi inkite. Kempitaka jiyaashinenkatatzitzi, te niyoperotzimaitya. Terika, jiyaatatziira koñaaroini ivathaki, te niyoperotero. * ³Iriira Pava iyotatsiri jiyaashinenkatatziirika, jiyaatatziirika koñaaroini ivathaki. Intsitya netapanaa-tyaaro noñaaventakoteri irika shirampari. ⁴Jaayeetairira janta ikimoshireetapai. Ari ikemayetairori tsikarika opaiyetari kaari kantaajatatsine iriñaaventakoyeetero. ⁵Arivetaka irasagaaventyaaroni irika shirampari okaratzi iñaakeri. Iro kantacha eero nasagaaventavaita. Intaani noñaaventakotakero tsika nokantaka kaari naavyaavaitantana. ⁶Arimi nasagaaventyaaroni okaratzi noñaayetakero, eeromi nomasontzishirevaitzimi. Aña aritakemi noñaavaiyetakeromi kyaaryoori. Iro kantacha tera nonkove irasagaaventashivaitapiintaityaana. Intaani iñaapinkathaventaitenaro okaratzi nantayetakeri, okaratzi ikemakoyeetakenari. ⁷Okaratzi noñaavyatakari

ovaneenka okantaka, jiyotake Pava aritakemi nasagaaventavaityaami. Irootake ishinetantakanarori nonkemaantsivaitya onkantya eero nasagaaventavanta-vaita. Okaratzi nokemaantsivaitapiintaka okempivaitakaro ovathaavaityaatenami kitochee. Iriitakera kamaari kantakaarori okanta ikemaantsivaitakaanaitakanari. ⁸Mavasatzira nokovakotakeri Avinkatharite intsiparyakoventaina ikemaantsitakaapiintaitana. ⁹Ikantakena irirori: “Tema aritake nokaminthaavaityakemi, tekatsira kovityiimovaityaamine. Aña kantataitatsira noñaakantaperotairo noshintsinka atziriki kaari aavyaavaityatzi-neri.” Ikanta nokemavakerora, kimoshire nokantanaka, nominthatanakero noñaaventayetairo tera naavyaavaityanete, tema ari onkantya aavyaavaityakaanai-yaanari ishintsinka Cristo. ¹⁰Irootake nokimoshiretantakari naaka okantavetaka te naavyaavaityanetya, ikaviyavaityaitana, nokemaantsivaitaka, jovatsinaavaityaitana, opomerentsizimovaitana, osheki noñaayetakeri nantavaitziniro Cristo. Niyopaitetairo tera naavyaavaityanete apaniro, arira noñaataitziro jimatatakaatyaanaro naavyaavaishiretanetai.

¹¹Kempitaka masontzi nonake noñiirora nasagaaventavaitya. Eerokamaitaka kantakaarori nomatantakarori. Iro arivetacha piñaaventayetai-nami kameethaini. Okantavetaka te niriiperote naaka, te iranaakotzimaityaana irikaite paitashivaitachari “Iriperori Otyaantajanori.” ¹²Tema nosaikimovaitakemiranki eerokaite, noñaakakemiro omapero naaka Notyaantajanoritzi. Osheki namatsinkavaivanta-

* **12.2:** Kantakotachari jaka “ojenokitajaantzi inkite,” iroojatzira ikantayeetzitzi “mavatanaintsiri inkite.” Ari ikantayetapiintziri judío-payeeni iñaaventziro. Ikantaiyini: “Etanakarori inkite, ari osaikayetziri menkori. Apitetanaintsiri inkite, ari isaikayetziri kashiri, ooryaa, impokiropayeeni, maaroni. Irooma mavatanaintsiri ojenokitajaantzira inkite, arira inampitarori Pava.”

kami. Osheki notasonkaventantake, te piñaapiintaiyeroni, irootake pikempoyaa-minthataantakarori. ¹³¿Opaitama pikinkishirevaitantari iroñaaka nomanintavaitatziimi? ¿Tema naakameethatemi nokempitairira pashine kempisantzinkariite? ¿Irooma kantakaantarori tera noñe ompaitya pimpashityaanari? Tzimatsirika nokenakaashitakari, pimpeyakotenaro.

**Iñaaventziro Pablo
mavatanaintsine inkivantante**

¹⁴Nokinkishiretaka iroñaaka napiitairo niyaatashitemi, iroora mavatanaintsine nonkivantemi. Eerora nayiri inkarate pimpinatenari. Kaarira piireekite nonkove nashityaari, aña eerokatataike nokovapero-take nashityaami. ¿Aritatsima aparoni eenchaaniki impinakoventero ikovityiiri ashitariri? Tera, aña iri ashitaaniri pinakoventziri ireentsite. ¹⁵Irootake nomateri naaka, onkempivaitaiyaaro naakami pirintari. Aritake nomatakeri noshinetakovenyaami onkantya pavisakoshiretantyaari. Iniroite netakotakami. ¿Opaitama kaari petakotantana naaka? ¹⁶Kempitaka tzimayetatsi eerokaite kantatsiri: “Kempitaka Pablo te inkovakoyetai aakaite, ovana jiyotzi, ari ikenakairo jamatavivaitakai.” ¹⁷¿Piñaajaantakema jamatavivaitakemi eejatzi ikaratzi notyaantayetakemiri? ¹⁸Notyaantakemiri Tito, eejatzi pashine iyeki. ¿Jamatavitakemima Tito? ¿Tema noshiyashiretavakaiyani maaroiteni naaka, naakameethayetaimira eerokaite? ¹⁹¿Piñaajaantakema eerokaite iro nokantantavaitakari nokovashitara notzikaaventatya? Tera ari onkantya, netakotaneete. Aña iri Cristo ñaavaitakaana, onkantya novetsikashireta-kaantyaamiri. Iriira Pava iyotatsi. ²⁰Okan-tzimovaitatyaanara naaka añeeyerone ankantaneentavakaavaitya aririka nareeta-paakyaami. Okantzimovaitatyaanara eejatzi noñaapaakemi pintzimaventava-

kaavaitya, pinkisavakaavaitya, pinkisa-neentavakaavaitya, eero paapatziyavakaa-vaita, pinkishimatavakaavaitya, pinkanta-kaaperovaitya, pimaimanetavakaavaitya. ²¹Okantzimovaitatyaanara nompashiventakovaityaami Pavaki. Aamaashitya ari nonkantaneentakovaitapaakyaami pantayetakerorika kaariperori, te povashaantero pantayetziro kamaaroyeta-tsiri, pimayempitavaitzi, piñaathatashivai-tantapiinta eejatzi.

13 ¹Irootakera mavatatsine nonkivantemi. Arira namenako-tantapaakyaami, ikantajaantaitakeri: Intzimerika aparoni iyakovaantaari, ontzimatyeera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

²Arira nonkantapaakeri novasankitayeri ikaratzi antzitarorori kaariperori janta pisaikinta, arira nonkempitizitapaakyaari eejatzi pashinepayeeni antayetanaairori iroñaaka. Tema aritake nokamaintzita-kamiro napiitantakaroriranki nokivantzimi. Irojatzira nosankinatakotzimiri iroñaaka.

³Aamashitya pikantaiyatziini eerokaite: “Kaarira Cristo otyaanterine Pablo inkinkithatakaante, kempitaka Pablo kaarira iriiperorjanori.” Paamaventyaara, irika Cristo, kaarira atziri saikimotantama-tsitapaintatsineri, aña otzimimoperotatai-tziri ishintsinka irirori, kantatsira iriñaakaa-yetemiro tsikarika opaiyetari. ⁴Ari okantavetaka, kempivaivetaka te iravayaa-vaitanete irika ipaikakoyeetantakariri. Iro kantamaitacha añaakagairira Ishintsinka Pava. Arira nokempitizitakari eejatzi naaka, tera naavyaavaitanete, iro kantacha irijatzira Pava shintsitakagaanari, kantatsira noñaakaayetaimiro tsikarika opaiyetari.

⁵Eerora pikinkishiretakovaitashitana tera niriiperorjanorite naaka, aña pinkinkishiretakotavakya. ¿Iriiperorjano-rima pikantaka eeroka pikempisantai?

¿Tema piyotaiyeni inampishiretantami Cristo? Aritake okantari, terika, aamashitya te piriiperojanote eeroka. ⁶Niyopero-tataitzira, aririka piñaavakena janta, eerora pikempitakaantavakena, te niriiperotzi naaka. ⁷Nokovakotziri Pava, ari onkantya eero noñaakotantapaakamiro pikenakaashitane. Tera iro nokantantamirori iroka nonkovashivaitapaakya nonkempitakotapaakyari iriiperoganori. Aña nokovaperotataitatzí pantayetairo okaratzi tampatzikatatsiri. Irootake nokovakeri, onkantavetya otzikaavakename, eero noñaakantamiro noshintsinka novasankitaapaakemi, iroora niyotakaantaperotyamiri naakatake iriiperoganori. ⁸Tera nonkovero naaka noñaakantashivaityaaro noshintsinka, iro ovatsipero aririka nonkovemi namatavitantemi. Intaanira nokovi noñaakantataitero onkantya iriyotakoyeetantyaarori kyaaryoori. ⁹Aritakera nontharomentakya aririka noñaakemi paavyaavaishiretanai, onkantavetakya eekero inkempitakaantaitatyeenami naaka kaari aavyaavaitaneri. Iroora noñaañaatakota-

piintakeri, onkantya piñaantyaarori eerokaite pothotyeeero paavyaavaishirepotoanete. ¹⁰Irootakera notyaantantamirori osankinarentsi, tera nosaikimoyetatyeeemi eerokaite janta, ari onkantya eero notsimaavaitantapaakami apaata. Tema iri Avinkatharite ovakenari onkantya novetsikashiretakaantantyaari, tera irovena novaariperoshirevaitante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹¹Iyekite, jiroka ovekaraantarori nonkantemi: Pinkimoshiretaiyeni. Pothotyayetairo paavyaashirevaiyetai. Pintharomentashireyetai. Paapatziyavakaa-yetaiya. Kameetha pisaikayetai. iliriira Pava nampishireyetantyaamine, etakotantaneri jinatzí, iri kameetha saikakaantatsiri! ¹²Etakora pinkantya povethatavakaanaiya janta. ¹³Jovethatziitami eejatzi itasorentsitakaitairi nampitarori jaka. ¹⁴iOnkamintha ineshinonkavaitaimi Avinkatharite Jesucristo! ¡Onkamintha iretakovaitaiaami Pava! ¡Onkamintha inkantakaiyaaro Tasorentsinkantsi paapatziyavakaantaiyaari! Ari onkantyaari.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI GALACIA-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Pablo otyaantzimirori iroka osankinarentsi. Otyaantajanori nonatzi naaka. Kaarira atziripayeeni otyaantenane, aña Jesucristo otyaantakenari itsipatakari Ashitairi Pava oviriintaiririranki ikamavetaka. ²Arira nokaratziri maaroni iyekiite kempisantanaatsiri jaka nosankinatziimiro iroka. Eerokaite notyaantzini pikaratzii pikempisantai janta Galacia-ki. ³Onkamintha ineshinonkayetaiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. ⁴Tema iro ikovakeri Ashitairi Pava irishinetakomentai Cristo, ikamimentayetakai akaariperoshireyevetaka, ari onkantya eero akempitakotantaari ikaratzii kaariperovaitatsiri iroñaaka, okempivaitakaromi intsiparyaakoventaateyeemi. ⁵Onkamintha iñaapinkathatapiintayeetairi Pava. Ari onkantaitateyeaani.

Tekatsi pashine Kameethari Ñaantsi ovavisaakoshiretantatsine

⁶Pomapokantakanaro pikatzimatata povashaantanakero pikempisantayevetanakari Pava. Tema iriitake iyoshiiyeveetaami, iniroite jetakoyetami irootake jotyaantantakamiriri Cristo. ¿Opaitama pikempisantashitantakarori pashine kaari kempityaarone Kameethari Ñaantsi? ⁷Tema kyaaryoo nonkante naaka,

tekatsira pashine ñaantsi ovavisaakoshiretantatsineri. Kempitaka tzimatsi ovashaantakaakemirori, ikovatzi iroitzipinaashiretemi, irootake jovashiñaantayetakarori tsika okanta iñaaventakoyeetziri Cristo. ⁸Aririkami novashiñaayetaimiromi naaka okaratzii nokamantziyetakamiri pairani, irovasankitaitenaata. Ari okempitari eejatzi, aririkami impokaajatemi maninkariite poñaachane inkiteki, iriñaaventapaakero pashine ñaantsi kaari kempityaarone nokamantzitakamiri pairani, irovasankitayeeteriita irirori. ⁹Aritake nokantzitakami pairani, irootake napiitemiri iroñaaka nonkante: Tzimatsirika ovashiñaakerone nokinkithatakotapaakeriri Cristo pairani, irovasankitaataveeteriita.

¹⁰¿Irooma nokokovatzi iroñaaka ookimoyetashityaarine atziiriite? Aña te, nokokovatatziiro ookimoyetariri Pava. Iroorikami nonkokovatemii ookimoyetashityaarine atziiriite, tera iromperatane nonatye Jesucristo.

Irantavaire Pablo

¹¹Pinkeme iyekiite, okaratzii nokamantakemiri Kameethari Ñaantsi, kaarira atziri iyotakayenarori. ¹²Aña iri Jesucristo iyotaakenarori maaroni, tema kaari atziri ashityaarone. ¹³Pikemakotaiyakena tsika nokantaveta pairani eeniro nomonkarayevetaro jameyetari nosheninkapayeeni Judío. Pikemakotaiyakena eejatzi osheki

nokisaneentayevetakari kempisantayetanairi Pava, novasankitaakaantavetaka osheki, nokovaveta novashaantakairimi ikempisantayetanai. ¹⁴Tema nomaperove-tanakityaaro naaka nomonkarayevetakaro jameyitari pairani nosheninkapayeeni, tekatsira nokarayevetakari anaakotenane nokantavetakara. ¹⁵Iro kantamaitacha pairani tekeramintha nontzimaajateeta naaka, jiyoshiitzitakana Pava. Iniroitera jetakotzitakana irootake jovvisaakoshire-tantaanari. ¹⁶Joñaakaanari Itomi, niyotakotairi. Ikovake noñaaventaineri kaari judfo-tatsine tsika okantakota javisakoshiretantairi. Tekatsira atziri nosampitanake nonkanteri: ¿Opaitama nanteri? ¹⁷Te noshiyashiyetapaintari noñaapainteri etayetakarori jotyaaantajanoritz janta Jerusalén-ki. Aña apatziro novanakero niyaatanake Arabia-ki, ipoña nopiyapaaka irojatzí Damasco-ki.

¹⁸Okanta avisakeranki mava osarentsi, ari niyaatashitakeri Pedro noñeeri isaiki irirori Jerusalén-ki, intaani nosaikimovaitapaintziri okaratzí 15 kitaite. ¹⁹Iro kantacha tera noñaapaake pashine otyaantajanori, intaani noñaapaakeri Jacobo irirentzi Avinkatharite.* ²⁰Omaperotatya okaratzí nosankinatzimiri, te namatavitzimi, jiyotzi irirori Pava. ²¹Ipoña niyaatake nampitsiki Siria eejatzí janta Cilicia-ki. ²²Tekera iriñaayetenaata Judea-satzi ikaratzí kempisantayetanairi Cristo, ²³intaani ikemakoyetashitakana ikantaitzi: “Irikeranki maimanetairi pairani ikisaneentai, kovavetachari iraperotai, ikinkithatakotairo irirori tsika ikantaita ikempisantaitzi.” ²⁴Irootakera iñaapinkathayetantakariri iroñaaka Pava ikemakoyetakena.

2 ¹Okanta avisakeranki 14 osarentsi, ari niyaatairi eejatzí Jerusalén notsipatanakari Bernabé ipoña Tito. ²Iro

niyaatantakarí tema Pava oiminthashiryaakenari. Okanta nareetakaranki janta, niyoshiitapaakeri napatotapaakeri jevayetziriri kempisanzinkari, nokamantapaakeri okaratzí nokinkithatakaayetairi kaari nosheninkata Kameethari Ñaantsi. Iro napatotantapaakariri onkantya eero amenaashivaitanta okaratzí nantayetakeri. ³Te noñeero irishintsiventaitavakeri notsipatakari Tito irimatairo intomeshitaaninya, okantaveta griego-thari jinatzí irirori, kaari nosheninka. ⁴Tema ari josatekashivaitakari kashaavaitatsiri inkempisantemi, iriyetake kovayevetacha intomeshitaaniyetakaantya. Te onimoyeteri irirori isaikashivaitaiya kempisantayetatsiri, onkempivaityaaromi intsiparyaakoventayetaatyeeeri Jesucristo. Iro ikovaperotaiyini inkempitakotaityaari ikantaranki aparani omperataari. ⁵Iro kantacha te noshinetakaantere inkempitakoyetyaari, iro nokovaperotake iriyotakotero Kameethari Ñaantsi avisakoshirentaityaari. ⁶Ikanta nokinkithavaitakaapaakeri jevari iñaapinkathayetziri kempisantanatsiri, onimotanakeri, tekatsi pashine ñaantsi inkantanakeri. (Kempitaka nokenashineentaka nokantake “jeviri iñaapinkathataitziri jinatzí,” aña tekatsi atziri iramaakite Pava.) ⁷Iro kaari otzimanta inkantavakenari, tema jiyotanake omaperotatya jotyaaantakena Pava noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari totameshitaanitachane. Ikempitaaakerira Pedro jotyaaantakeri irirori inkinkithatakaayetairi nokaratzí notomeshitaaninya. ⁸Tema iriitakera Pava otyaantakeriri Pedro inkinkithatakaayetairi totameshitaanitaari. Irijatzí otyaantakerani naaka nonkinkithatakaayetairi kaari nosheninkata. ⁹Ikanta Jacobo, Pedro ipoña Juan, etayetakarori ijevatziri kempisanzinkari, jiyotanake iri Pava

* 1.19: Jacobo, irijatzí ikantaitziri eejatzí Santiago.

etakotaanari, iri shinetaakenarori nantayetakeri. Aripaitera jaakameetha-nakena, ari ikempitaavakeri eejatzi Bernabé, ari onkantya niyaatakaantyaa-rori nonkinkithatakaayetairi kaari nosheninkata. Ari inkempitanakyaari irirori inkinkithatakaayetairi ikaratzi totameshitaanitachari. * ¹⁰Ipoña ikantana-kena: “Aririka piyaayetake tsikarika, ontzimatyete petakoyetaiyaari ashinonkain-kariite.” Aritake nomatzitaikaro netakoye-takari, irootake nantapiintayetakeri.

Ikisathaitziri Pedro Antioquía-ki

¹¹Ikanta jiyaatakeranki Pedro Antioquía-ki, tzimatsi ikenakaashitakeri irirori, ari nokisathatakeriri. ¹²Tema ovakera jiyaatakeranki Antioquía-ki, jimavetapaakaro kameethari, jayootapaakerira kaari isheninkata. Iro kantacha jareetaiyakani-ranki irotyaantane Jacobo, ari otzimanakeri ikenashitane Pedro, jovashaantanakero jayoovetari kaari isheninkata. Iniroite itharovakaari areeyetapainchari ameyetarori itomeshitaanita. ¹³Imatziyetanakaro pashine judío-payeeni kempisantavetainchari, ari ikempitzitanakariri eejatzi Bernabé irirori, jimatakotanakeri irikaite. ¹⁴Ikanta noñaakeri Pedro te irimonkarayero kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, ari napatotakeri ikaratzi kempisantayetsiri, iñeeyakena maaroni nokantakeri Pedro: “Judío pinatzi eeroka, povashaantairo ameyetari pairani, pikempitakotari kaari asheninkata. ¿Opaitama pishintsiventariri atziriite kaari judío-tatsine iroshiyakotairo akempiyeta aaka? ¹⁵Omaperovetatya, a-judío-tzi aakaite, te ankempitakovetyaari kaari asheninkata ikantaitapiintavetari ‘kaariperoshireri.’ ¹⁶Iro kantacha, ayotzi iroñaaka tekatsira materone intampatzikashirete imonkaravetyaaroni Ikantakaantaitane, aña apaniro jimatziro Jesucristo

jovatampatzikashiretakai aventaashiretaari. Irootake aventaantaariri aaka, antampatzikashiretaite. Tema te omatero ovatampatzikashiretante Ikantakaantaitane.” ¹⁷Intsiyaa nonkantavake: Aririka ankokovatanakero irovatampatzikashireyetai Jesucristo, ari okanta ovashaantantanaarori akokovavetaro amonkarayeromi Ikantakaantaitane. Impoña intzime kantatsine: Kaariperoshiretakemi povashaantairo Ikantakaantaitane. ¿Omaperoma ikaariperoshiretakaakai Jesucristo? Aña tera. ¹⁸Iroora amenaashivaitachari ashintsiventavakaiya, ankante: “Thame amonkaraayetairo maaroni Ikantakaantaitane.” Iro kempivaitakarori naperoteromi nomporokero tsikarika opaita kaari ovetsikachane kameetha, impoña eejatzi napiitairomi novetsikairo tsika okantajaan-tara pairani. ¹⁹Tema okempivaitakarora nonkamapithatakiyeeromi naaka Ikantakaantaitane, ari okaratapaake nopankiventaro nomonkaraayetairo. Intaani noñiuro nañagai nantayetaineri okaratzi ikovakaanari Pava. ²⁰Nokempitakaantana-kero nontsipatanaatyeyearimi Cristo ikemaantsitakaitakariranki ipaikakotaitakeri. Tema nokempitanaatyaari ikantaranki kaminkari, tekatsi irantanai, okaratzi nantayetanairi tera naaka nintakaashityaaroni, Cristo antakaanarori. Naventaanaari Itomi Pava, tema iniroite jetakotaana, ikamimentaana. ²¹Te nonkove napaatero ikaminthagaanara Pava. Irootake kaari nokantanta: Ontzimatyete amonkarayero Ikantakaantaitane añaantyaarori ovavisaa-koshireyetai. Tema aririkami nonkantemi, amenaashityaami ikamimentayetakai Cristo.

Inampishirentai Tasorentsinkantsi aventaashiretyaaririka Cristo

3 ¹Iyeekiite nampiyetarori Galacia-ki, ¿tsikama okenakeka piyotane? ¿Ipaitama amatavitakemiri? Pairani

* 2.9: Pedro, irijatzi ikantzitaitari eejatzi Cefas.

osheki nokinkithatakaakemiros tsika ikantaitakeri Jesucristo ipaikakotaitakeri. ²Intaani nokovi nosampitemi tsika ikanta inampishiretantakamiriranki Tasorentsinkantsi. ¿Irooma inampishiretantakamiri pimonkarayetziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro kantakaantakerori paventaashireyetaanaarira Cristo. ³¿Pipeyakotakaroma ovatampatzikashiretakemiranki Tasorentsinkantsi? ¿Irooma pipampithashiryaaari piñaashintsivaitashitya apaniro pivathaki iroora othotyeeimeneri ovatampatzikashiretemi? ⁴¿Amenaashityaama okaratzi pikemaantsiventakariranki? Kempitaka te amenaashivaitya. ⁵Tema Pava otyaantakemiriri Tasorentsinkantsi, itasonkaventayetakemi, piñaayetakeri opaiyeta kaari piñaapiintayeveta. ¿Irooma piñaantayetakarori okantakaantziro pimonkaraayetzziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro piñaantayetakarori paventaanaarira Jesucristo.

Jantzimotavakaari Pava itsipatari Abraham

⁶Tema pairani Abraham-ni javentaanaakarira Pava, irootake ikempitakaantaariri itampatzikashiretane. ⁷Iro piyotaiyeerine eeroka, inkarate aventaashireyetaachaneri, iriitakera matakakerori ikempitakotaari Abraham-ni. ⁸Jiroka Osankinajano-rentsi iñaavaitakeri Pava pairani iñaantziro Abraham-ni, tema jiyotzitaika aritake irovatampatzikashireyetaari pashinesatzi atziriite kaari judío-tatsine aririka iraventaashireyetaiiaari. Ikantakeranki:

Tasonkaventaari pinatzi eeroka paventaashiretaana, ari nonkempitakaayetaiiaariri eejatzi pashinesatzi atziriite.

⁹Ari ikantamaitakeri Pava tasonkaventa jovayetaari aventaashireyetzinkari, ikempitakaantaari tsika ikantakeri pairani Abraham-ni javentaashiretakarira.

¹⁰Tema ikaratzi aventaarori ipankiventaro irimonkaraayetairomi Ikantakaantaitane, tera onkantatyete irothotyeeero irimonkarayetero, ari irashinonkaayetaiya. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Ari irashinonkaayetaiya inkarate kaari othotyeeerone irimonkaraayetairo josankinaitakeri Ikantakaantaitane.

¹¹Ari okantamaita, tema tekatsi materone intampatzikashiretzimoteri Pava imonkaraayetairomi Ikantakaantaitane. Irootake ikantantitari osankinarentsiki:

Tampatzikashire irinaatye aventaashireri, ari iriñeero irañaaantaiyaaro.

¹²Irooma Ikantakaantaitane te ari onkantya, tema josankinaitake kantatsiri: Inkatererika monkaratairone, iriitake ñeeroneri irañaaashireyetai.

¹³Iro kantamaitacha ikamintha itsiparyaakoventai Cristo irovasankitaventaateromi Ikantakaantaitane, aña iri jashitakaitaka apaniro jovasankitaitakeri. (Iriitake okantakotakeri osankinarentsi, ikantaitakeranki:

Ovasankitaari jinatzi ithataitziri inchakotaki.)

¹⁴Iro jimatantakarori iroka Jesucristo, tema irootake ishinetaitakerineri pairani Abraham-ni. Ari okanta iñaantayetaarori kaari judío-tatsi itasonkaventaayetaari, itsipashireyetai maaroni Tasorentsinkantsi aventaashireyetaarira.

¹⁵Pinkeme iyekiite noñaaventemiro okaratzi ameyetari aaka. Ontzimerika ompaitya antzimotavakaiyaari, osankinatotziro iro iriyotantaityaari tzimatsi ashinetaineriri asheninka. Aririka osankinatokotakya, tekatsira materone irovashiñagairo okaratzi osankinatainchari. ¹⁶Ari ikempitakaakerori pairani Pava, tzimatsi ishinetaakerineri Abraham-ni imperiri intsipataakeri incharinetyaari.

Piñaakero iyekiite, tera iriñaaventakoiteri jaka inkarate incharinentayetanakyaari Abraham-ni, intaani iñaaventakota aparoni incharinetyaari, iriitakera Cristo. ¹⁷Naakero, iriitake jetaka Pava pairani Abraham-ni ishinetaakeneri, ikantakeri: “Abraham, tzimatsi antzimotavakaiyaari.” Ipoña avisakeranki okaratzi 430 osarentsi, ari jimpoitairi Moisés-ni josankinayetairo Ikantakaantziri Pava. Iro kantamaitacha okaratzi josankinayetaikeri Moisés-ni, tera ovashiñeero okaratzi ishinetzitakariri Pava pairani Abraham-ni irirori. ¹⁸Tema iroorikami kovaperotachane amonkaraayetairomi Ikantakaantaitane añaantaayarori impayetairi Pava, amenaashityaamira okaratzi ishinetzitakaniriri pairani Abraham-ni. Tema pairani te otzimativeta Ikantakaantaitane irimonkarayerimi Abraham-ni, intaani javentaashiretakari Pava, irootake ishinetaantakaniriri irovvisaakoshiretairi.

Ipaitama otzimantari ikantakaantaitziri

¹⁹¿Ipaitama otzimantakari Ikantakaantaitane? Iro otzimantakari oñaakantero ipiyathanka atziriite, irojatzii irareetantakyaari incharinetyaari Abraham-ni ishinetaitakeneriri pairani. Iri jotyaaantake Pava maninkariite irosankinatakairi Moisés-ni Ikantakaantaitane. Iriira Moisés kantakaventakeriri atziriite. ²⁰Tema osheki ikaratake kantakaventantaneri. Iriima Pava aparoni ikanta irirori.

²¹¿Ovashiñaakeroma Ikantakaantaitane okaratzi ishinetaakeneriri Pava pairani Abraham-ni? Aña te ovashiñeero. Iroorikami ovavisaakoshiretantatsinemi Ikantakaantaitane, aritakemi omatakeromi ontsiparyaakoyentayetaimi onantyaari antampatzikashireyetai aririka amonkaraayetanairo. ²²Iro kantacha, ooñaarontakairo osankinarentsi omapero akaariperoshirevetaka.

Ontzimatyave aventaashiretaiyaari Jesucristo, añaantaiyaarori ishinetakairi pairani Pava.

²³Tema pairani tekeri aventaashiretanaiyaata, kempivaitaka ashitakotatyeeimi Ikantakaantaitane, oyaaventa akanta omonkaratya aventaashiretantyaari, te añaavetaro asaikashivaitya antayetairo anintakaanekiini aaka. ²⁴Tema pairani iyotaane ovayetai Ikantakaantaitane, okempitakaantakai jiyotaitziri aparoni eentsi iriyotantyaarori ompaitya iranteri. Irootake iyotakairori eejatzi aventaashiretantaariri Cristo, ari okanta ovatampatzikashireyetaantairi aventaashiretaaira.

²⁵Aritakera ayoyetairo aventaashireyetaari, te onkovanaitya iyotaayetai Ikantakaantaitane impaitya antayetairi.

²⁶Tema aventaashirera povayetanairi Cristo, itomi jovayetanaimi Pava.

²⁷Pikaratzira poviinkaatzimantaari Cristo, pikempitakaantanaatyaaro iriimi pinkithaakatotiya. ²⁸Tema pikaratzira paventaashiretanaari Jesucristo, tekatsi iramaakitanaari irirori, okantaveta: aakarika judío, terika a-judío-te, aakarika omperataari, terika omperataariite, aakarika shirampari, iroorika kooya, tema tekatsi ompaiyetya iroka, ovithaavakaa ikantakaayetai maaroni. ²⁹Tema aventaashire povayetanairi Cristo, kempivaitajaanakana eerokami incharinentayetaami Abraham-ni, eerokatake ñeerone okaratzi ishinetaitakeneriri pairani irirori.

4 ¹Pinkeme nonkante eejatzi. Ikempitakoitakari aparoni eenchaaniki jashitakaari iriri irovaakaro inkashiyakaiyaari apaata irantaritake. Okantavetaka iriivetaka ashitakaro irovaakaro, eenirora jeentsitzi, ikempitakotari ikantara aparoni otzikataari, ²tema tzimatsi kempoyiiniriri irovaakaro jashitakaariri iriri. Apaata aririka irantaritake, omonkarataakya ikantakeri ashtariri, aripaite

impaitairi jashitakaitariri pairani. ³Ari akantayevetakari aakaite pairani, akempitakotakari ikantaranki aparoni eentsi, akempivetakari eejatzi aparoni otzikataari, amonkaratashivaitakaro jameyeetapiintari jaka osaaviki. ⁴Iro kantacha jinintapaitetapaakera Pava, jotyaantakeri Itomi, itzimantapaakaro aparoni tsinane, ontzimatye irimonkaratapaintero eejatzi irirori Ikantakaantaitane. ⁵Iro jotyaantantaitakariri onkantya isaikashivaitantaiyaari monkaraayevetatoriri Ikantakaantaitane. Iro añaantaarori itomintayetai Pava. ⁶Tema itomi pinayetaatzi Pava, jotyaantakemiri Tasorentsinkantsi irinampishirentantyaami. Iriitake ñaavaitakaayetairi aririka amanayete, akantzi: “¡Apá, Ashitanarí!” ⁷Ñakero te pikempitakotaari ikantaranki otzikataari, itomi jovayetaimi Pava. Tema itomintaami, ikovake piñaayetairo okaratzi ikashiyakaakemiri.

**Ampankiventyaarorika Ikantakaantaitane
akempitanaatyaari pimantaari**

⁸Tema pairani te piyovetari Pava, intaani pivavanetashiyetakaro irovetsikanepayeeni atziri, irootake ompereyetakamiri. Temaita ompavavetya iroka. ⁹Irooma iroñaaka piyotairi eeroka Pavaperotatsiri. Ankantakotero, aña iriitake Pava iyotzimiri eeroka, jaakameethataimi. ¿Opaitama pikovantari papiitairo pikantavetara pairani? Tera apantyaaro. ¿Pikovatziima pinkempitakotaiyaari pimantaari? ¹⁰Tema poimairentapiintantakaro kitaitepayeeni, kashiripayeeni, eejatzi osarentsipayeeni. ¹¹Te pinimotakaayetenaro iroñaaka. Kempitaka amenaashiyetaka okaratzi niyotaayevetakamiri.

¹²Iyeekiite, pinkeme nonkantemiri: Ontzimatye pinkempitaiyaana naaka, tema novashaantairo nokantaveta pairani, nokempitakotaamiro pikantai-

yani eerokaite pairani. Te pimanintashiretavakena ¹³nomantsiyavaivetatya, nosaikimotakemi, ari okanta netantapaakarori noñaaventzimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴Aña te pimanintashiretavakena piñaavakenara nomantsiyavaivate, pinkempitakaantakena naakami imaninkarite Pava, paakameethataiyakena. Pikempitakaantakena eejatzi iriirikami paakameethatakemi Jesucristo. ¹⁵Pairani ovakera piñaavakena iniroite pikimoshireventavakena. Kempivaitakami aritake pantakenaromi aririkami nonkantemimi: “Iyeekiite, pinkithoryeenaro poki pimpenaro.” Iro pantantyaarori iroka tema iniroite petakotakana. ¿Tsikama opaita kaari pikimoshireventantaana iroñaaka? ¹⁶¿Piñaajaantakema nokisaneentatziimi okaratzi noñaaventziro kyaaryoori? ¹⁷Iyeekiite, ikaratzi kovayetatsiri intzipinashireyetaiyaaami, ikovayetatsiira irirori pimpampithashiretakoteri kameethashire jinayetzi. Tera inkameethashireyete, aña ikovayetatsi pinthainkashireyetaina naaka, iro paakameethayetantyaariri irirori. ¹⁸Kameethara iyeekiite onkantaiteyeeyaani paakameethatapiintena, te onkovajaantya nosaikimotemi. ¹⁹Notomiite, iniroitera okatsitzimotana nopampithashiretakoyetami, kempivaitaka okatsitakatzi tsinane. Eenirora onkatsitzimotayeena irojatzi pimonkaratantakyaarori jinintakaakemiri Cristo. ²⁰Tsika nonkantaajatyaa nosaikimotantyaamiri iroñaaka janta onkantya nonkinkithavaitakaantyaamiri kameetha. Tema te niyote opaita avishimotakemiri.

Oshiyakaaventantzi Sara ipoña Agar

²¹Nokovi irakena ikaratzi kovayetatsiri imonkaraayetairo Ikantakaantaitane. ¿Tema inkemakotero tsika okantakota? ²²Jiroka okantakota: Pairani itzimake apite itomi Abraham-ni. Etakarori itomi,

iro ovaiyantakeri irotzikatane, iriima pashine itomi, iro ovaiyantakeri iinaperori, kaari jotzikata. ²³Tema inintakaanekiini Abraham-ni jovaiyanta-kaakero irotzikatane, irootakera tasonkacha jovaiyantapiintaitziri eentsiite. Iriima ovaiyantakeri iinaperori, jinashitakara irirori, tema iriitake ishinetakenerori Pava. ²⁴Tzimatsi ipaita oshiyakaaventakeri iroka apite tsinane, tema apite okaratzi antzimotavakaantsi. Tsinaneka paitachari Agar otzikataaro, irootake kempiyetakariri ikaratzi pankiventayetari irimonkarayeromi Ikantakaantaitane josankinatakaantakeri pairani Pava otzishiki Sinai. ²⁵Iroka otzishi Sinai saikatsiri Arabia-ki, ari ipaitaitzirori eejatzi Agar. Ikaratzi otomiyetari Agar, ikempitakotaro tsika okanta jotzikataitaro iroori. Iriitakera oshiyakaaventari Jerusalén-satzi pankiventashivaitarori Ikantakaantaitane. ²⁶Irooma pashine tsinane iinaperotari Abraham-ni kaari jotzikaitari, iroora oshiyakaaventakeriri anintaayetaacheri pashineki nampitsi paitachari eejatzi Jerusalén saikatsiri inkiteki. ²⁷Iro josankinatakoyeetakarori pairani ikantaitake:

Okantavetaka te povaiyante, maani-rothaki pinavetaka, iro kantamaitacha iniroite piñeero pinkimoshiretai.

Te piñaavetaro pinkemaantsitya povaiyante, pintharomentaventya. Tema osheki tzimaatsine povaiyane okantavetaka jimanintaveetakami, ari panaakotairo tzimavetachari oime.

²⁸Iyekiite, ari akempitaari Isaac otomira iinaperori Abraham-ni, tema tzimatsi ikashiyakaitakairi eejatzi aakaite.

²⁹Ikempitaranki otomi tsinane otzikataaro tzimaintsiri inintakaanekiini Abraham-ni, iniroite ikisaneentakeri otomira iinaperori tzimaintsiri inintakaa-

nekiini Tasorensinkantsi. Irootakera tasonkachari eejatzi iroñaaka. ³⁰Iro kantamaitacha ¿Opaitama ikantaitakeriri Abraham-ni osankinarentsiki? Tema ikantaitake:

Ontzimatyepomishitovero potzikatane, iyaataita, aanairiita otomi.

Tema iri otomi piinaperori ashitaiyaarone okaratzi tzimimotzimiri.

³¹Ari okantamaita iyekiite, tera otomintayetai otzikataaro, aña akempitayeetaari otomi kaari otzikataaro.

Pinkyaryooventairo piñeero pisaikashivaitaa

5 ¹Tema iriitake Cristo tsiparyaakoven-tairi, irootake añaantayetaarori asaikavaiyetashitaa. Ontzimatyepomishitovero, tema te arite apiitairo ankempitakoyetaiyaari ikantaranki otzikataari. ²Pinkeme nonkanteri. Naakatakera Pablo kamantzimirori iroka ñaantsi. Aririka pinkove pimonkarayero intomeshitaaniitemi, amenaashivaitakara pikempisantanaari Cristo. ³Nokovi napiitero nonkanteri ikarayetzi kovatsiri intomeshitaaniitya, ontzimatyepomishitovero maaroni Ikantakaantaitane. ⁴Tema ikaratzi kovanaatsiri irimonkarayeromi Ikantakaantaitane onkantya irovatampatzikashireyetaantyaarimi, itsiparyaapithaitakenerira Cristo, te iriñeero neshinonkaantsi.

⁵Irooma aakaite, ikantakaakaro Tasorensinkantsi akempisantairi Cristo, oyaakoven-tashire oviri irovatampatzikashiretai.

⁶Tzimayetatsi tomeshitaanitachari, iriima pashine te jimatziro irirori. Te onkovanaiya iroka jashiyetaira Cristo. Iro kovaperotacha ankempisantaperotanairi ari onkantya etakoyetavakaantanaiyaari.

⁷Pairani kameetha pikanta pikempisanta-yetanake. ¿Ipaitama ovashaantakaakerori kyaaryoori? ⁸Tera iri ovashaantakayemirone etajaantanakamiri jiyoshiive-

takami. ⁹Tema ikantaitzi: “Kapicheeni onaveta shineyakaarori tanta, aritake omataker oshineyakairo maaroni tantapatha.” ¹⁰Naventaakari naaka Avinkatharite, iri pampithashiretakaimine eero poshoretantaro pashineyeta-tsiri. Iro kantamaitacha, ari irovasankitai-takeri kovatsiri intzipinashireyetakaimi, onkantavetakya tsikarika intzime.

¹¹Iyeikiite, te noshintsiventemiitsi pintomeshitaaniyeta. Arimi nonkantya, ¿Arima inkisaneentzimentaitakenaromi noñaaventziro ipaikakotaitakeri Cristo? ¹²Iro kantamaitacha, ikaratzi kovayeta-tsiri intzipinashireyetakaimi, nokovataike naaka iri pithokashitaitachanemi intotaaninya.

¹³Pinkeme nonkante iyeikiite. Jiyoshii-tayeetaimi okanta piñaantayetaaro pisaikashivaiyetaa. Iro kantamaitacha, te arite pantayetairo okaratzi pinintakaashiyetari eero. Aña iro kameethatatsi petakotavakaayetaiya. ¹⁴Osheki inaveta ñaantsi josankinayeetakeri Ikantakaantane-ki, iro kantamaitachari, aparoni okanta kovaperotachari ayotairi, okantzi:

Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi petakotaro pivatha eero.

¹⁵Irooma aririka povatsimaavakaayeta, impoña pinkisavakaayeta eejatzi, arira piñaakero pimpeyashiretavakaiya.

Jinevetashiyetari, ipoña ikovakaantziri Tasorentsinkantsi

¹⁶Pinkeme nonkanteri: Aririka pantapiintayetairo ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, arira piñeero povashaantairo pinevetashiyetari. ¹⁷Tema tzimatsi pinevetashiyetari eero, tzimatsi eejatzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi. Tera oshiyavakaa iroka, aña onashiyeta. Ari okanta eero pantapiintantaro pinevetashiyetari. ¹⁸Tema iriirika Tasorentsinkantsi antakaanaimirone jinintakaayetzimiri,

tera pañiimotairo Ikantakaantaitane.

¹⁹Tera jomaanta antapiintayetzirori inebetashiyetari, jiroka ikantayeta: Te ikinayetaro itsipatari, imayempivaitzi, ipaantavakaavaita, ñaathatashivaitantameri jinatzi, ²⁰jamanayetziri jovetsikayee-tari, isheryaayeta, ikisaneentavakaavaita, iñaanaminthatavakaiyani, te iraventaavakaiya, ikatsimatavakaa, imaimanetavakaa, te jariperotavakaa, te jaapatziyavakaa, ²¹ikisaneentakotavakaaro jashiyetari, jovavakaa, ishinkivaiyeta, inekitakar oiroimoshirenkavaiya irantantayarori kaariperori, jantayetzirori tsikarika opaiyetari. Tema irootake noshintsithatakemiri pairani eero pantantayetaro iroka. Tema aririka pantayetakero, eero piñeero impinkathariventaimi Pava. ²²Irooma okaratzi jantakaantziri Tasorentsinkantsi, aña iro etakotantya, tharomenta ankantya, kameetha asaikanai, eero athaavakovaita, kaminthaa ovante, aakameetha ankantante, oshiretanaiya kameetha, ²³tsinampashire ankantya, eero anevevaitashitaro opaiyetari. Tera onthañapithatairo Ikantakaantaitziri amayetairo irokapayeeni. ²⁴Iro kantacha, ikaratzi ovashaantairori kaariperori jashiyetaarira Cristo, kempivaitaka impaikakotaatyee-romi okaratzi inebetapiintashitari irantashiyetyaarimi irirori.

²⁵Tema inampishiretantaira Tasorentsinkantsi, ontzimatyee amayetapiintairo okaratzi ikovakaayetairi. ²⁶Te onkameethate asagaaventavaiya, te onkameethate ankantzimoneentakaavaiyaari asheninka, te onkameethate eejatzi ankisaneentakovaiteri jashiyetari pashine.

6 ¹Iyeikiite, aririka piñe tzimatsine ikenakaashitane, tema antakishire pikantaka eero, pinkaminayeri. Paamaventya pikishirikari, otzimikari pikenakaashitane eero. ²Pampitakotavakaayetanaiya, pinkempitakaantero

povatsinaryaakotavakaatyeeyaami janayeeztiro tenari. Tema ari onkantya pimongkaraantyaarori pantayetanairo ikovakayimiri Cristo. ³Tzimatsirika pampithashirevaitachari, inkante: “Iriipero nonatzi naaka.” Apaniro jamatavivaitaka tema tekatsi impaitamatsitya irirori. ⁴Aña ampampithashiretakotyaa maaroni, inkene ankimoshireventavaiytya. Eero akantashirevaitashita: “Nanaakeri irinta.” ⁵Tema maaroiteni otzimayetzi amayeri.

⁶Ikaratzi ikinkithatakaapiintaitziri iñaane Pava, okameethatzi impinayeeteri iyotayimiri, tema tzimatsi kovityiimoyetariri irirori.

⁷Tekatsira materone iramataviteri Pava. Ikaratzi kovayevetachari iramataviterimi, apaniro jamatavivaitaka. Okempivaitakaro opaitarika impankiiterimi, aririka onkithotanake eero opashinetzi okiitho irojatzii inkoyeetai tsika okanta ipankiitakeri. ⁸Ari ikempitari ikaratzi antapiintakerori inevetashiyetari, kempitavaitaka iravataatyeeeromi ovasankitagaantsi. Iriima ikaratzi antayetanaarori ikovakaanztiri Tasorentsinkantsi, kempitavaita iri aavataironemi kañaanetaantsi. ⁹Ontzimatyee aamaventya eero aperaventantaro antayetairo kameethayetatsiri. Eekero aatakaanakityeero eero okantzimoneentavaitai, iro añaantaiyaarori kempivetarori jaavataitakeri. ¹⁰Irootake okovaperotantari aneshinonkayetaiyaari maaroni, aakara kyaaryooperotavakaachane akaratzi akempisantayetaira.

**Itharomentaro Pablo
ipaikakotzimentakari Cristo**

¹¹Iyekiite, naakara osankinatajaantzi-mirori nakoki iroka, antaropayeeni

nokantayetakemiro. ¹²Tema ikaratzi shintsiventakemiri pintomeshitaaniyetya, inintakaashivaitaro irirori, iro irinimotakaantashityaariri ikarataiyini. Ari onkantya eero imaimanevaitantari iriñaaverteri Cristo ipaikakoitakeri.

¹³Tema ikaratzi totameshitaanitainchari, tetya irimonkaragaajatero Ikantakaantaitane. Iro kantacha ishintsiventaiyakemi eero ka pintomeshitaanitaiyaani, ari onkantya irasagaaventantyaari aririka irimatakaakemiro ishintsiventzimiri. ¹⁴Irooma naaka te nonkove nasagaaventavaiytya, aña iro nokovataike nontharomentaiyaaro ipaikakotaitakeri Avinkatharite Jesucristo. Tema ipaikakotzimentakanara naaka Cristo, okempivaitanaaromi onkamapithatatyeeenami osavisato, ari nokempitzimotakaro eejatzi naaka nokamapithatakero osavisato. ¹⁵Tekatsira ompaitzimotanaiyaari Cristo aakarika tomeshitaanitari, terika antomeshitaanitya. Aña iro kovaperotanaachari ikempitakaantayeetai ovakerami irovetsikayeetai. ¹⁶Inkarate kempisantayetairone nokantayetakeri, ari irisaikayetai kameetha, kamintha irovayeetairi. Arira inkantayetaiyaari ikaratzi jashiperoyetaari Pava iroñaaka, ikempitaavetakari pairani Israel-mirinkaite.

¹⁷Ari okaratapaake iyekiite, te nonkove irimaimanevaitaitena. Tema oshekitake jovirontzimentaitakenari naaka Avinkatharite Jesús.

Overaantarori ovethataantsi

¹⁸Iyekiite, onkamintha ineshinonkayetaiyaami Avinkatharite Jesucristo. Arira onkantyaari.

IRO SANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI EFESO-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo, irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaa-kenari Pava. Eerokaite nosankinayetzini pikaratzi jashiyetaami Pava, pikinatanaari eejatzi Jesucristo paventaanaari janta Efeso-ki. ²Onkamintha ineshinokataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Itasonkashireventantzi Cristo

³Thame antharomentaiyaari Pava, tsika itzimi jiritari Avinkatharite Jesucristo, iri tasonkashireventairi jotyaantakairi Cristo ipoñaakaro inkitekinta. ⁴Iri iyoshiiyeta-kairi pairani tekeramintha irovetsikeroota kipatsi, jiyotzitaka ari irashiyetai Itomi, kiteshire ankantzimotaiyaari, intasorentsi-shiretakaayetaira. ⁵Iniroite jetakoyetakai. Ari okanta jotyaantantakairiri Jesucristo, iro opoñaantari itomintayetai, tema ikovitataikaro irirori pairani irineshinonkayetai. ⁶Irootake antharomentantapiintaiaariri Pava, tema iniroite ikaminthaa-yetai, jaapatziyayetai, iro opoñaantari jotyaantakairi iretakoperotane. ⁷Tema iniroitera jetakoyetai, ipinakoventayetai ikapathainkatzimentakairanki Itomi. Ari okanta ipeyakotantairori antayevetakaro kaariperori. ⁸Ari ikenakaataikerori Pava, tema iyotaneri jinatzi, irooperori ipampithashiretane irirori. ⁹Jiyotakaayee-

tairo okaratzi ipampithashiretzitakari irirori, tekatsi iyovetyaarone onkarate irantairi. ¹⁰Tema okaratzi ipampithashiretzitakari, ari onthotyaakya omonkarayetaiya. Aririka impiyee Cristo, ari inkarate impinkathariventapairi maaroni tzimayetatsiri inkiteki, eejatzi kipatsiki.

¹¹Ipampithashiretzitakaro okaratzi jiyotakaayetairi iroñaaka. Irootake jiyoshiiyetantairi, tema ikashiyakaitzikairi irotyaantaineri Itomi. Tema okaratzi jantayetakeri, iro ipampithashiretzitakari irirori. ¹²Irootake imayetantakarori iroka Pava, onkantya nontharomentantyaariri nokarataiyini netayetakaro naventaakari Cristo. ¹³Ari pikempitayetakari eejatzi eerokaite, omapoka pikemakotavakeri Cristo, iñaaventaitapaakero Kameethari Ñaantsi, pikempisantanake. Tema ikashiyakaitakamiri pairani irotyaantemiri Tasorentsinkantsi, iri iyotakaimirone jashiyetaiyaami, ari inkantaitaateerori irinampishiretantyaami. ¹⁴Tema añirora te jookaventai Tasorentsinkantsi, ari ayotziri omapero Pava irothotyeero okaratzi ishinetakairi. Ari onkantayeeyaara irojatzi intsiparyaakoventantaitaiyaariri ikaratzi ipinakoventairi irirori jashiyetaari. Irootake intharomentaventantaityaariri.

Iyoshiretakaantzirori ipoña ooñaarontzirori

¹⁵Tema nokemakotakemi tsika pikanta pikempisantanairi Avinkatharite Jesús,

tsika pikanta petakoyetanaari ikaratzi itasorensitakaitairi, ¹⁶te novashaantero nopaasoonketakoventzimi, noñaañaatakotapiintzimira. ¹⁷Noñaañaatziri Ivavane Avinkatharite Jesucristo, itzimi ashiyetari ovaneenkarontsi. Iro nokovakotantariri iriyoshiretakaimi, iroñaarontaperotaimiro tsika ikantakota irirori, ¹⁸impampithashiretakaimi onkantya piyotakotantyaarori joyaakoneentari ikaimashireyetairi, piyotakotantyaarori eejatzi ovaneenkataaika iroñaakayetairiri Pava jashiyetaari, ¹⁹piyotakotantyaarori eejatzi iniroite ishintsinka tekatsi kempityaarine. Osheki onkantakaayetai ishintsinka akaratzii akempisantayetairi. Tema irojatzii ishintsinka ²⁰joviriintantaa-riri pairani Cristo ikamavetakara, jaanairi inkiteki, jomisaikavairi irakojanoriki. ²¹Ari ikaratairi Pava ipinkathariventairi maaroni pinkathariyevetachari. Tera intaani impinkathariventairi ikaratzi tzimayetsiriri iroñaaka, ari ikaratzi impinkathariventairi tzimayetaatsineri apaata. Omapero janaakotantake, tema pinkathariperori jinatzi. ²²Tema irijatzi Cristo jimatakairi Pava ijevatairo maaroni, ikempitakovaitakari aatzikiriri iisaneentane. Irijatzi Cristo ikempitakaanta Pava iriimi iriitoyetaiyaami ikaratzi kempisantaatsiri. ²³Iriima ikaratzi kempisantayetaatsiri, ikempivaitaka ivathamiri irinaatyeemi Cristo, inampishireyetantaari. Jothotyiro eejatzi Cristo isaikayetake tsikarika jantapayeeni.

Jetakotai Pava iro avisakoshireyetantaari

2 ¹Iriitakera Pava ovañaayetaimi eerokaite, tema pairani kempivaitaka ovamaayetatyeemimi piyaariperoshiretane, ²iro pantayetapiintakeri tsika ikanta piñaayetziri osavisatziite, pantashiyetakaro ikantakaantziri ovashinchiirori tampyeenka, irijatzi kantakaarori josheki-

tantari piyathariite. ³Ari akantavetakari pairani maaroni aakaite, antapiintakero anintakaashiyetari, anevetashiyetari eejatzi, irootake apampithashiretapiintakari. Ari akempitakoyevetakari inkarate irovasankitaayetairi. ⁴Iro kantamaaitacha Pava neshinonkatantaneri, jetakoyetai iniroite, ⁵jañaakaayetai ovamaimavetakai kaariperori, jovañagairiranki Cristo. (Tema iniroite ikaminthagaimi Pava, irootake jovavisaakoshiretantaamiri eejatzi eeroka.) ⁶Tema jovañagairira Cristo, ari ikempitaayetairi eejatzi aakaite. Iri kantakaarori atsipashirentaariri Cristo Jesús inkiteki. ⁷Iro jantayetantakarori maaroni irokapayeeni iriyoyeetantaityaari iniroite ikaminthaantake, jotyaantakairi Cristo Jesús irovavisaakoshireyetai. ⁸Irootakera piñaantaa-rori pavisakoshireyetai poshireyetaari. Aña iri Pava, itzimi kempitakaantaarori impashitaiyaamiro avisakoshiretaantsi, ⁹tera eeroka materone povavisaakoshiretya apaniro. Ari onkantya eero pasagaventashivaitanta. ¹⁰Tema iro jovetsikayetantakairi ankempisantairi Cristo Jesús antayetapiintaineri kameethayetsiriri, irootake ikovakaayetakairi pairani antayeteneri.

Ariperotairi Cristo ipaikakoitakeri

¹¹Tema maaroni eerokaite te pi-judío-tzi, ipaiyetzimi nosheninkapayeeni “Kaari tomeshitaaniri.” Iriima iriroriite ipaitavakaayeta “Tomeshitaa-niri.” Tekatsi ompaitzimaitya, tema jantashiyetakaro koñaanetatsiri avathaki. ¹²Pimpampithashiretakoty pairani tekera pinkempisanteriiita Cristo, te pinkempiyavetyaari Israel-mirinkaite, pinashitaiyakani. Te piyotakovetaro irantzimotavakaityaari, te piyotakovetyaaro eejatzi ikashiyakaayetairi. Okantavetaka pisaiki kipatsiki, te piyotakoteri Pava, tekatsi poyaakoneente.

¹³Irooma iroñaaka pikempisantairi Cristo Jesús, paapatziyaatyaari Pava. Okantave-taka intaina povavetakari pairani, iro kantacha ikapathainkatzimentakemiranki Cristo, aripaitera paapatziyaari Pava.

¹⁴Ari okanta ikantakaakaro Cristo asaikantaari kameetha. Iriitake kantakaa-kari judío isheninkatantaariri kaari judío-tatsine, jaakameethatavakaa. Tema pairani iniroite ikisaneentavakaayetaka. Irooma iroñaaka kempivaitaka irotantoryaatyeeeromi tantotsi nashiyevetakariri.

¹⁵Kantakaantakerori opoñaantari ikisaneentavakaa iniroite, tema noshenin-kapayeeni osheki ikisaneentapiintakeri kaari monkarayerone Ikantakaantaitane. Iro kantacha ikemaantsivaitakaroranki ivathaki Cristo, ipeyapithatairi kantakaantzirori ikisaneentavakaa, ari opoñaanaa jaakameethatavakaayetanaa, okempivaitanakaro aparonomi atziri ikantanaa iroñaaka. ¹⁶Tema ikamimenta-kairanki Cristo ipaikakotaitakeri, ari okaratapaake akisaneentavakaapiintaka, akempitakaanakero ovamaakityee-romi. Tema aparoni akantanaa avathaki ariperoyetaarira Pava. ¹⁷Iro ikantzitantai-takari:

Ipokake, ikamantayetaimiro Kameethari Ñaantsi onkantya pisaikantaiyaari kameetha, tema intaina pisaikayetake. Ari ikempitaayeta-keriri eejatzi saikayetsiri okarikiini.

¹⁸Tema iri Cristo kantakaakarori añaanta-yetaarori akarayetairi aventaari Pava, tema apintzi inatzi Tasorentsinkantsi matakairori. ¹⁹Te piyotakovetari pairani Pava, te pisheninkavetari eejatzi. Iro kantamaitacha pikempitayetaari iroñaaka ikaratzi kempisantayetziriri, te pimpashinetzimotairi, tema pisheninkayetaatyaari Pava. ²⁰Pikempivaiyetanaaro eerokami mapipanko irovetsikaitakemi. Iriima kamantantneriite ipoña otyaantajano-

riite, kempiyetakyaaronemi otziterone. Iriima Cristo iri kempitakyaaronemi mapi jovayeetakeri onampinaki otzipankotzi-rori. ²¹Tema okaratzi jovetsikantayeta-karori mapipanko, kameetha ovevirikava-kaayeta irojatzi ovetsikantakyaari itasorentsipankote Avinkatharite. ²²Ari pikempiyetanaari eerokaite, pikempivai-takaro okaratzi ovevirikayetainchari, ari irinampishiretantaiyaami Pava.

Inkinkithatakairi Pablo kaari judío-tatsine

3 ¹Irootake opoñaantari, naaka Pablo, tema jashitakoyeetakena noñaaven-taimiri Jesucristo eerokaite kaari nosheninkata, ²piyotaiyini iri Pava pairyaakena nonkinkithakaaayetaimi, tema iniroite ikaminthaakemi. ³Tema aritake nosankinatakemiro kapicheeni tsika okanta jiñaamampyaatakaitaanaro kaari jiyotakoveeta pairani. ⁴Aririka piñaanatakeri, ari piyotairo okaratzi naaka niyotakotairiri Cristo kaari jiyotakoveeta pairani. ⁵Tema pairani tekatsi atziri iyotakovetajaantyaarone iranteri Pava. Iro kantamaitacha, jiyotakaana Tasorentsinkantsi nokaratzi notyaantajanoritzi eejatzi kamantantane-riite. ⁶Jiroka kaari jiyotakoveeta: Aña iravisakoshiretzitajaantaiya kaari nosheninkaveta aririka inkamantayeetairi Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo Jesús. Ari iriñaakaaayetairi ishinetaayeetakeneriri Judío, tema isheninkayetavakaa. ⁷Irootake nomatan-taarori iroñaaka nokinkithayetairo, iriitake Pava tasonkaventashiretanari nantantarori, tema osheki ikamintha-gaana, otzimimotzirira ishintsinka irirori.

⁸Aña naaka iranaakotane maaroni itasorentsitakairi Pava. Iro kantamaitacha ikaminthagaana naaka, ishinetaakena noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine, iro iriyoyetantaiyaari iniroite itasonkaventayetairi Cristo.

⁹Ishinetaakenaro nooñaarontaineri okaratzi omanakovetaka pairani iranteri Pava. Tema irijatzi ovetsikayetakerori maaroni añaayetairi iroñaaka. ¹⁰Iroora jantantakarori maaroni iroka, onkantya iriyotantyaari inkiteveriite pinkathariyetsatsiri, iyotaneri ikanta Pava, aririka iriñaayetai akaratzii akempisantairi. ¹¹Tema iro ipampithashiretapiintakari iranteri, irootake jotyaaantakariri Avinkatharite Cristo Jesus. ¹²Tema aventaaari iroñaaka Cristo, aritake iraaameethatai Pava, eero atharavashiretakaashivaitari. ¹³Irootake nokantamiri: Ñaa okantzimoneentamikari okaratzi noñaashitakoventayetakami. Aña iro onimoshiretakaayetemine eeroakaite.

**Iniroite etakotaantsi kaari
irothotyete iyotakoitero**

¹⁴Irootake opoñaantari notyeerovashitari Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, ¹⁵tema iriira irintayeta Pava, ikempitakaantayetai aakayetai isheninka. Okantaveta aakarika inkitesatzi, aakarika kipatsisatzi. ¹⁶Nokovakotapiintakeri Ashitairi, otzimimotziri ovaneenkayetchari, iniroite intasonkaventayetemi, iravyaashiretakaiyaami Itasorenka. ¹⁷Nokovakotapiintakeri eejatzi Cristo irinampishiretantaami, tema paventaa-yetanaari eeroakaite. Pinkempitakotyaa-ro pankirentsi parithatatsiri kameethaini, iro paapaikantanakya iretakonka. ¹⁸Iroora inkemathaperotantaiyaarori ikaratzi itasorentsitaikaitairi, okempivaitakaro iniroite onatyeemi iretakonka Cristo, santha onkaratemi, jenoki onkantyaami, inthomoi onatyeemi. ¹⁹Irootake namanakotapiintamiri pinkemathaperotairo iniroitera jetakotai Cristo, anayiro maaroni jiyotakoveetari, iro piñaantaiyaarori jothotyiyi Pava isaikashireperotantaami.

²⁰Thame antharomentaiyaari Pava, tzimatsiri ishintsinka, iriitake ñaakaayetairone osheki anaanakero okaratzi akampitayetziriri. Eero athotyiro ampampithashiretakotero ishintsinka aririka añaayetero irantzimoshiretairi.

²¹Thame antharomentaiyaaro okaratzi jantakaakeriri Cristo Jesús, eejatzi okaratzi jantzimotziriri aventaaayetaariri. Ari inkempitaiyaari inkarate ancharineyetaiyaari ari inkantaaitaateeni eejatzi intharomentaiyaari irirori. Ari onkantyaari.

Ovithaa ikantakaayetai Tasorentsinkantsi

4 ¹Arira okantayetakari, tema jashitakoyeetakena eejatzi noñaaven-tziri Avinkatharite. Irootakera nonkantantyaamiri: Pantapiintaineri ikovakaayetaimiri, tema iyaimashiretane pinayetatzi. ²Tsinampashire pinkantaiya, aakameethashire pikantantai. Eero pisamavakaa-vaiyeta. Aña ontzimatyete petakotavakaa-yetaiya. ³Piñaashintsiiyetaiyaaro piyaata-kairo pisaiki kameetha, tema iri Tasorentsinkantsi ovithaavakaayetaamiri. ⁴Okempivaitakaro aparovatha akantanaa, tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Ari okempitari eejatzi aparonira okanta ikashiyakaayetaimiri Pava poyaakoneentairi. ⁵Aparoni ikanta Avinkatharite, aparoni ikanta akempisantairi, aparoni ikanta aviinkaatzimentaari. ⁶Aparoni ikanta Pava, iriitake Ashiyetairi maaroni. Iri pinkathariventayetairi maaroni, jothotyiro inampishireyetanta maaroni. ⁷Iro kantacha, onashiyetakara jimatakaa-yetairi Cristo itasonkaventayetakai. Okempivaitakaro ompaityaami impashiyetakairimi. ⁸Irootake josankinatakoyeetakeri pairani kantatsiri:

Ovajenokaa, jeevayetairi joitsinampaakeri ovayirivetakariri.
Tema okaratzi jaapithatantakeri, ipashiyetaari irovayirite.

⁹¿Opaitama ikantantaitari: “Ovajenokaa?” Iroora ikantantaitari, tema ipokitapainta osaaviki jaka kipatsiki. ¹⁰Tema itzimi osaviinkainchari kipatsiki, irijatzi ovajeno-kaachari janaaperotanakero inkite, iro jothotyantaarori isaikantaaro maaroni tsikarikapayeeni ¹¹Iriira tasonkaventanta-yetaatsiri okanta Otyaantajanoriyeetan-taari tsikarika akarayetzi. Tzimatsi pashine kamantantaneritatsiri. Tzimatsi pashine kinkithatakaantayetanairori ñaantsi javisakoshiretantaitari. Tzimayeta-tsi eejatzi pashine jevayetanairiri kempisantzinkari, tzimayetatsi eejatzi iyotaantneriite. ¹²Ari ikantayetaari maaroni irikaite, iriyyetakera iyotakaaye-tairine inkarate oshireyetaachari tsika inkantya irantavaitaineri Cristo, inkene irovetsikashiretakaayetaiyaari, inkempitantaarorimi ivatha Cristo jinatzi. ¹³Irojatzí añaañtayaarori ayoperotakotairi Itomi Pava, onkempityaaromi avithava-kaatyeyyaami akempisantayetaira. Iroora amatantyaarori aatakayero oshiyakotai-yaari Cristo, antakishiretanaatyee. ¹⁴Aritapaake akempitakari ikantaranki eentsi, ovanaa ipashineyetzí eekerora jiyaatatzí joimonka. Tema ari ikempiyetari kaari shenkaatsine iramataviyeeteri, iriyotaiterika kaari tampatzikatatsine. Iriiyetake kempitakarori arapanayetakairi tampyaa, okenayetzí tsikarikapayeeni. ¹⁵Aña iro añaañventayetai kyaaryooperotatsiri onkantakaakai etakoyetantaa. Ontzimatyee antakishireyetai, ankempitai-yaari tsika ikanta Cristo irirori. Tema iri Cristo kempitanaiyaaronemi aito, ¹⁶irooma maaroni aakaite akempitaro iroorikami ivatha. Aparoni atziri oimonka-chari ivathaki kameetha ovithaavakaayeta jovavitonkiyeta, tema kameetha ikanta itekatsitzí ivathaki. Ari ankantayetaiyaari aakaite jivathayetaira Cristo, antavaitaineri kameetha irirori, ampitakotavakaayeta-naiya, etakotavakaanaiya eejatzi.

**Ovakerari añaañtare
ikantakaayetaaro Cristo**

¹⁷Pinkeme nonkantemiro okaratzi jiyotakaakenari Avinkatharite: Aritapaake pikempitakoyetakari osavisa-tziite, tema amenaashiyetaka jantayetzíro irirori okaratzi ipampithashireyetai, ¹⁸okempitaaavitakaro ipampithashiretane tsirenikiri. Kisoshire ikantayetaka, te inkovaiyeni iriyotakotairi Pava, te iriñeero iranintaiyaaro inintakaavetakariri. ¹⁹Te impashiventaiya, iro ayimatakeri imayempinka, iyaariperoshirenka jametapiintaka, eejatzi imashithanka. ²⁰Irooma eerokaite, piyotakotairira Cristo, tera arite pantayetairo iroka. ²¹Tema omaperorika pikempisantairi, piyotanairo kyaaryoori onatzi okaratzi jiyotaantapaintziri irirori. ²²Tsikarika pikantayeveta pikaariperotzi pairani, ontzimatyee povashaantayetairo, tema amatavitakemi okaratzi pineveviyetai eeroka. ²³Aña ontzimatyee pinkempitakaantairo ovakerataatyeeemi pipampitha-shiryaane. ²⁴Ontzimatyee povakerashireyetai, iro jovetsikantakamiri Pava pairani pinkempitaiyaari irirori, tampatzikashirepero pinaatyee, tasorentsishireperori pinkantya. ²⁵Tera onkameethate pamataviyetanairi pisheninkapayeeni, iro kameethatatsi piñaaneyetaiyaaro kyaaryooyetatsiri. Tema okempitanaatyaaro ovithaavakaatyeyyaami. ²⁶Eejatzi okempitari, aririka pinkisha, pinkyaaryoote pikaariperoshiretzikari. Ontzimatyee piñaashintsityaaro povavisaantyaarori thaankiini pimashirenka, eero pimaakotziro irojatzí pashine kitaite, ²⁷pishinetairikari Kamaari irantakaimiro kaariperori. ²⁸Koshintzirika pinatzí, povashaantairo, ontzimatyee pantavaitai. Pinkemaantsiventyaaro pantavaiventero pikovayetziri, onkantya piñaantyaarori ontzimimoyetemi, iro

onantyaari pimpashiyetyaari ashinonkaayetchari. ²⁹Eejatzi okempitari, tera onkameethate piñaavaitashiyetyaaro kaariperori ñaantsi. Aña iro piñaavaitapiinte kameethari ñaantsi, onkantya povetsikashiretakaantyaariri kemayetzimiri. ³⁰Eerorika pantayetanauro kameethayetatsiri, ari irovashiretakotakyaami Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki. Tema iriitake kempoyaaventapiintakemiri irojatzi apaata pavisakoshiretantaiaaari. ³¹Povashaantero iroñaaka pikisashiretaka, aritapaaka pikisapiintaka, piñaakatsimantantzi, piñaanaminthatantayetzzi, pikishimatantzi. Ontzimatyepovashaantairo pantayetakero kaariperoyetatsiri. ³²Aña ontzimatyepinkameethashiretai, pineshinonkatavakaayetaia. Ontzimatyepimpeyakoyetairi ikaratzi ovaariperoshiretakemiri, ikempitagaimira Pava ipeyakotaimi irirori ikamimotaimira Cristo.

Tsika inkantaiya jashitaari kitainkari

5 ¹Tema iredakoyetane pinatzi Pava itomiyetaamira, ontzimatyepinkempitakotaiyaari ikempitara irirori. ²Etakoshire pinkantante, pinkempitakotyaari Cristo jetakoyetakai, ishineventakai impaikakoiteri. Irootakera kempitakarori okasankainkatzi ipometayeeztziniriri Pava, osheki ookimotakari. ³Tema itasorentsitakaimi Pava eerokaite, tera onkameethate pimayempiyete, omapero okoveenkatzzi. Te aritaajate piñaaventayetauro. Ari okempiyetari pashine kaariperoyetatsiri, eejatzi okempita aririka pineveyetyaaro ashaakarontsi. ⁴Te arite piñaavaiyetero kaariperori, pintsinampaantayete, tekatsi apantyaarone irokapyeeni. Aña iro aritatsi pimpaasoonketairi Pava. ⁵Ari piyotaiyake eeroka eero jagaitairi ikaratzi mayempivaiyetatsiri tsika ipinkathariventantai Cristo itsipatari Pava. Ari inkempityaari eejatzi ikaratzi kaariperoshireyeta-

tsiri, ikaratzi neveyetarori ashaakarontsi ikempitakaantaro ivavanemi onatyep. ⁶Tzimatsi kaminaayetemine inkove iramataviyetemi, ari onkantya iroitzipinaashiretantaamiri. Arira irovasankitaayetauri Pava inkarate piyathatachane. ⁷Te aritaajate eejatzi pintsipaminthatyaari irikaite. ⁸Tema pairani tekera pinkempisanteriita Avinkatharite, kempivaitaka pisaikatyeeemi otsirenikitzi, pantayetapiintakero kaariperori. Iro kantachajashiyetaami Pava, kempivaitaa pisaikaatyeeemi okitainkatzi. Irootake pisaikantaiyaari kameetha pinkempitakaantanakero isaikaitzi okitainkatzi. ⁹Tema inampishiretantaami Tasorentsinkantsi, ari piñaayetauro pinkaminthaantai, pintampatzikashiretai, piñaavaitapiintairo kyaaryoori. ¹⁰Ontzimatyepantapiintayetanairo ookimotyaaarine Avinkatharite. ¹¹Eero pitsipaminthatari kempitakariri saikayetatsiri otsirenikitzi. Aña pinkaminaathateri, tema te onkameethate jantayetziri, amenaavaitaantsi onatzi. ¹²Tema iniroite ovashikyaantzi aririkami añaaventero okaratzi jantayetziri iromananeikiini. ¹³Iro kantacha aririka pinkaminaathatakeri, kempivaitaka pootatyeeenerimi iyaariperonka. Aritakera impampithashireyeta-naiya, inkovanakero irirori inkameethashireyetai, tema okempitayaauro irisaikanaatyeeemi okitainkatzi. ¹⁴Irootake josankinayeeantakariri pairani, ikantaitzi: Aritake pimaake, pinkakite, Pintzinagai pikempiyayetakari kaminkari, Iri ootaimine Cristo. ¹⁵Aamaventa pinkantaventaiaauro onkarate pantayeteri, eero poshiyakoyetari masontzishireri, aña iri pinkempitakotya ikantayeta iyotaneri. ¹⁶Eero pisaikavaitashita, tema tzimatsi osheki kaariperoshireriite iroñaaka. ¹⁷Eero pimasontzishirevaitzi, aña pinkokovatero pinkemathatauro ikovakaimiri Avinkatha-

rite. ¹⁸Eero pishinkivaita, tema osheki okoveenkatzi. Aña iro kovaperotacha isaikashiretantaiyaami Tasorentsinkantsi. ¹⁹Piñaaventavakaanaiyaaro Salmos, pamampaayetyaaro onkarate iriyoshiretakaimine Tasorentsinkantsi, tharomenta pinkantaventyaari Avinkatharite. ²⁰Paasoonke povapiintairi Ashitairi Pava piñaayetziro maaroni tsikarika opaiyeta, pimpairyaanairi Avinkatharite Jesucristo.

Piñaapinkathatavakaayetaiya

²¹Ontzimatye piñaapinkathatavakaayetaiya, tema ñaapinkatha povayetairi Pava. ²²Iinantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Avinkatharite. ²³Tema ikaratzi iimentaitari ijevatziro iina, ikempitakari Cristo ijevatziri kempisantzinkariite. Tema Cristo ikempitakaanteri kempisantzinkariite iriimi ivatha, iriimi Cristo iitotanaiaami iriroriite. Irijatzi ovavisaakoshireyetairine. ²⁴Tema maaroni kempisantzinkariite ñaapinkatha jovairi Cristo, ari onkempiyetyaari tsinaneeete oñaapinkathatapiintairi oimeete. ²⁵Iimentaitari, petakoyetyaaro piinaite, pinkempitakotyaaari Cristo jetakoyetakari kempisantzinkariite, iriitajaantake shineventakari inkamimentayetairi. ²⁶Iro jantantakarori iroka onkantya intasorentsitakaanteri. Ari omatanaari aririka iroviinkaaitaitya, ikantapiintzi: “Nokempisantairo Iñaane.” ²⁷Tema ikovatzi Cristo tasorentsishire inkantayetaiya ikaratzi kempisantaiiriri, kempitajaanakami te inkaariperoshiretemi kapicheeni. Joshiyakotari Cristo ikantaranki aatsine iina, te inkove iriñeero iinantaari ontsimetsivaite, ompitsiporokivaite, aña ovaneenka onkantya. ²⁸Iro irantayetairi iimentaitari, iretakotyaaari iinaite. Inkempitakaantero jetakotaro ivatha irirori, ari inkempitanairori eejatzi iinaite iretakotyaaaro. ²⁹Tema te iriñeete aparoni kemaantsitakaavaiyaarone ivatha, aña

etakotziita ikanta. Ari ikempitagaairiri eejatzi Cristo ikaratzi kempisantayetairiri. ³⁰Ikempitakaanayetaari iriirikami imeshina, iriirikami itonki, iriirikami maaroni ivathaki. ³¹Tema ikantaitzi:

Ari irookaventairi shirampari ashitariri, iraye iina, aparoni inkantaiya ivathaki jaavakaanara.

³²Osheki okompivetaka pairani inkemathayeeetero iroka. Aña iriira Cristo oshiyakaventacha jaka, ipoña eejatzi kempisantayetairiri. ³³Ari okantari, ontzimatye petakoyetaiyaaro piinaite, pikempitaara petakota eeroka. Ari onkempiyetanaiaayari eejatzi iinantaitari, oñaapinkathayetairi oime.

6 ¹Eentsiite, pikempisantaiiri ashitamiri, tema irootake kameethatatsiri ikovakaimiri Avinkatharite.

²Osheki ikantakaanakeri pairani Pava. Iro kantacha ari osatekakari aparoni Ikantakaanane otzimi etanakarori oñaaventziro ishinetairi Pava, ikantake: Piñaapinkathatairi ashitamiri,

³Aritake piñaakero osamani pamena-vaite jaka kipatsiki.

⁴Irooma eerokaite ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, aña iro aritatsi pintampatzikayeteri, pinkaminayeri tsika okanta ikoviro Avinkatharite.

⁵Omperataari, pinkempisanteri eerokaite onkarate iromperatyaamiri omperatamiri. Eero pamatavivaitziri. Ñaapinkatha poveri, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Cristo. ⁶Eero povakoventashivaita pantavaiteneri aririka iramenemi, iro pinimotakaanteriri. Aña pathi povero pantavaitapiinteneri, tema iromperatane jovanaami Cristo, pantero ikoviro Pava. ⁷Shiretha pinkantaventyaaro jomperayetamiri, pinkempitakaantero iriitajaanakami Avinkatharite pantavaitene, kaarira atziri. ⁸Tema ayotaiyakeni, iri Avinkatharite pinayetaine okaratzi antayetakero kameethari, onkantavetakya aakarika omperataari, terika jomperayee-

tai. ⁹Ari pinkempityaari otzikatantane-riite, ontzimatyē paakameethayeteri potzikatane, eero pasaryiimavaitari. Tema jomperatari Inkitesatzi pomperatane, ari ikempitzitamiri eejatzi eeroka, jomperatami, tekatsira iramaakinete irirori.

Ipiyaventashiretantari kempisantanaatsiri

¹⁰Iyeekiite, piñaashintsishiretya, tema iri Avinkatharite otapishiretantyaamirone ishintsinka. ¹¹Pinkempitakaantero pinkithaatakotatyēyaaromi jashitari Pava ipiyakoventantaitari. Iro piñaantyaarori pimpiyatyaari kamaari. ¹²Tema kaari atziriite koñaaroini antaminthayetaine, iriira antaminthatairi kaari koñaayetatsi. Iriiyetake pinkatharitashiventavaitachari, tzimavetachari ishintsinka, tsireniveri jinayetzi omperaminthatariri osavisatzi, irijatzi antashivaitakarori kaariperori inkiteki. ¹³Ikempitara aparoni ovayiri javentaaro iithaare ashirotsatsiri, ari pinkempitanaiyaari eeroka paventaayetanaiyaari Pava. Aritake piñaakero pimpiyakoventya. Tema aririka piñaashintsishireperotanakya, tekatsira eevokashiretemine. ¹⁴Pinkyaaryooyetai, pinkempitakotyaari tsika ikanta jovetsikaanta ovayiriite. Tema iro jetapiinta iroosothakiyetanakyaaro iithaare eero ipakoovaitanta. Ari pinkempitapiintanaiyaari eerokaite, pimpampithashiretakoyetanairo kyaaryoori, ari onkantya eero pipakooshirevaitanta. Ikithaatapiintaro ovayiriite ashirotakei ichopineeki, inkene otzikaaventeri. Ari pinkempitanaiyaari eerokaite tampatzikashire pinkantayetanaia, tema iro otzikaaventashireyemine. ¹⁵Ikyaan-tapiintari ovayiriite i-zapato-te, inkene iriyaayete tsikarika. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite aamaventa pinkantapiintaiya inkene piyaayete tsikarika piñaaventaaro Kameethari Naantsi isaikantaitari kameetha. ¹⁶Javentaatapiintaro ovayiriite irtzikaaventamento joirikayetziri eero

okentantari paampakiiyetantsiri chekopi. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaaperotanaiyaari Pava inkene potzikaaventashiretanaiya pimpiyatantyaari kamaari. ¹⁷Javentaatapiintaro ovayiriite ashironaki jamathaitari. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaayetanaiya irovavisaakoshiretaimi Pava. Ipiyakoventantapiintaro irovathaamento ovayiriite. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite pimpiyakoventantyaaro Iñaane Pava impampithashiretakaimiri Tasorentsinkantsi. ¹⁸Piñaañaatapiintayetai, tema Itasorenka Pava pampithashiretakaiyamine pinkovakoteriri. Kyaaryoora pinkantayetanaia inkene pamanakoyeta-piintanairi maaroni itasorentsitaikaitairi. ¹⁹Impoña pamanakoyetakena naaka, iñaaperotakaantyaanari Pava niyotantyaari noñaaventanairo Kameethari Naantsi kaari jiyotakoveeta pairani. ²⁰Tema iro aritatsi noñaaperoventyaaro nonkinkithatakaante. Irootakera jominkyaaventaaitakenari. Iro kantacha eekero niyaatakaatyēero nonkinkithatakaante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹Aririka irareetapaakya Tíquico janta pisaikaiyini, iriitakera kamantapaakemine tsikarika nokantaka, tsikarika opaita nantayetakeri jaka. Tema irika Tíquico iyeki inatzi, netakoperotakari. Iri kyaaryootaintsi jampitakotakena nokinkithatakaantake. ²²Iro notyaantantyaariri, onkantya piyotantyaari tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Ari onkantya pintharomentashiretantyaari. ²³Ari okantzimaita iyekiite. Onkamintha isaikakaayetaimi kameetha Ashitairi Pava, ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantya petakotavakaantanaiyaari, aventaashire povanairi. ²⁴Onkamintha ineshinokataimi Avinkatharite Jesucristo, pikaratakera petakotziiyetaari! Ari onkantyaari.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI FILIPOS-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naakara Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi, ari notsipatakari Timoteo nosankinatzimiro. Tema irompe-ratane Jesucristo nonayetzi. Eeroka nosankinayetzini janta Filipos-ki pikaratzit asorentsishireyetaikami Cristo Jesús. Irijatzira nosankinatzini ikaratzijevayetzimiri pinkempisantayetai. ²Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi. Ari inkempitayemiri eejatzii Avinkatharite Jesucristo.

Iñaañaatakoyetziri Pablo kempisantaneeriite

³Aririka nonkinkishiretakotapiintyaami, osheki nopaasoonketziri Pava. ⁴Kimoshire nokantapiintaka aririka noñaañaatakoyetemi, ⁵tema ari akarataiyakeni añaaventziro Kameethari Ñaantsi. Irojatzii pikantanakero pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemi roñaantsi, te povashaantanakero irojatzii iroñaaka. ⁶Niyotajaantzi naaka, osheki okameethataitake okaratzii paventaashireyetaari Pava, tema iriitake kameethashiretakaimine irojatzii impiyantakyaari Jesucristo. ⁷Tema kameetha okanta nonkinkishiretakotapiintyaami, netakoyetane pinatzi. Okantavetaka jominkyeeatakena naaka, ari akaratzii jineshinonkayetai Pava. Ari okantari eejatzii jaayeetana-

kenara pinkatharentsiki, tema noñaaventakero janta Kameethari Ñaantsi. ⁸Iriira iyotatsi Pava osheki nokovityaataikemi noñaayetemi. Iroora iretakonka Jesucristo kantakaarori. ⁹Namanakotapiintakemi petakoperotziitantantyaari, iyotane pinkantya, pinkemathatairo maaroni, ¹⁰onantyaari pantapiintayetairo kameethari. Ari onkantya pinkiteshiretantyaari eero otzimanta inthavetakotaitemiri apaata impiyakerika Cristo. ¹¹Ikamintha jovatampatzikashiretaimi Jesucristo okanta pantayetantaarori kameethari. Iroora iriñaapinkathayeetan-tyaariri Pava, intharomentapiintantantyaari.

Nañaantaari Cristo

¹²Iyekiiite, nokovi piyotakotero avishimotakenari. Tera othataashivaitya avishimotena irokapayeeni, aña iro oivaraantyaari Kameethari Ñaantsi javisakoyeetantari. ¹³Ari matamaitaka, tema ikaratzii saikavankotziriri pinkathari, ovayiriite itzimi kempoyaa-ventanari, jiyotaiyeeni maaroiteni jominkyaaventashiitanari Cristo. ¹⁴Tema jiñeetakena iyekiite jominkyaaventaitanari Cristo, te intharovaiyanake, eekero ikinkithayetanakitzi, javentaaperoyetana-kari Avinkatharite.

¹⁵Tzimatsira tsika ikaratzii jaka kashaa-vaitatsiri iñaaventziri Cristo, osheki ikovake iranaina iriñaapinkathayeeteri

onkantya inkisaneentantaityaanari naaka. Iro kantacha tzimatsi pashine etakotajaantanari, kameethaperoini ikinkithayetanake irirori. ¹⁶Irikaite ikaratzki kisaneeentakenari, te ishineteri atziripayeeni inkempisantena, apaniro ikovi inkempisantaiteiri onkantya iranaantyaanari naaka, irootake ikashaavaitantari iñaaventakotziri Cristo. Ikovatzi irikaite inkemaantsitakaaperoyeetyaana jominkyetakena. ¹⁷Iriima ikaratzki etakotajaantanari, jiyotaiyini irirori Pava kantakaarori jominkyetantanari onkantya noñaaventantyaarori janta Kameethari Ñaantsi. ¹⁸Tekatsi ompaitamaitya itzimi kisaneeentanari, iro kovaperotacha irijatzi Cristo iñaaventakoyetzi. Irootake oimoshirenkakenari. Ari omaperotyana nonkimoshirete,

¹⁹tema niyotzi irootzimatake iromishitovayeetaina. Okantakaantziro pamana-koyetapiintakena, jineshinonkatapiintakena Itasorenka Jesucristo. ²⁰Iro nokovaperotziri iroñaaka noñaaventairi Jesucristo, tekatsi nontharovakaiya. Te nonkove irovashiventaayeetaina apaata. Aririka irovayeetakena, irooma eerorika, ari nonkantaitayeeya nantayetero kameethari, irootake iriñaapinkathayetapiintantyaariri Cristo. ²¹Tema iri Cristo nañaantaari naaka. Irooma aririka irovayeetakena kameethatake eejatzi. ²²Irojatzirika nañe eekero niyaatakaayeeero nantaneri Avinkatharite ikovakaayetanari. Te niyotzimaitya iroñaaka ontzime niyoyeeri. ²³Apiteroite nokoviro. Kameethavaitake irovayeetena niyaataita nontsipatapaiyaari Cristo. Iroora kameethaperotzimotakenari. ²⁴Iro kantacha onkovaperotyana eejatzi nañe, ari onkantya nosaikimotantyaamiri eerokaite. ²⁵Niyotake eero nokamita, osamani nosaikimoyetanaimi eerokaite, ari onkantya nontharomentakaantyaamiri pavaantaaniyaari Cristo. ²⁶Tema aririka

nareetapaiyaami eerokaite, osheki pinkimoshireventavaina, piyotanake iri kantakaarori Jesucristo omatantari.

²⁷Jiroka pinkantayetanaiyaari: Pantapiintanairo kameethari ookimotariri Cristo. Irootake pantapiintanairi, tema aririka niyaatake nareetyaami, kameetha noñaapaakemi pisaikaiyeni. Irooma eerorika nomatziro nareetyaami, nokovi nonkemakotemi kameetha paapatziyava-kaayeta, piñaashintsishireventanairo Kameethari Ñaantsi akempisantanairi. ²⁸Eero pitharovakaavaishitari kisaneeentzimiri. Tema irikaite ari impampithashiretakaiyaari Pava iraperoyeetaayeeri. Ari inkempitzityaamiri eejatzi eerokaite pikempisantairi, iriyotakaayetaimi omapero pavisakoshireyetai. ²⁹Tema te intaani ikovakaakemiro Cristo pinkempisantairi, aña ontzimatyepiñaashitakoventaiyaari eejatzi. ³⁰Arira akarataiyakeni iroñaaka añaashitakoventakari. Tema piñeeyakena pairani osheki noñaashitakoventakari janta. Irojatzki nokantziro iroñaaka pikemakoventana osheki noñaashitakoventakari jaka.

Itsinampashirenka ipoña iririiperonka Cristo

2 ¹Tema ari iposhenkaami Cristo, tema jetakotakami, tema isaikashiretantakami Itasorenka, tema piyotairo pineshinonkatavakaiyani, ²ontzimatyepaapatziyavakaayetaiya, petakotavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparonomi onkantaiya pikinkishiretaneete. Irootakera oimoshirenkanari. ³Aririka ontzime ompaitya pantayeteri, eero pikisavakaamentaro, tsinampashire pinkantya, eero pasagaaventavaitaro. Te apantaro pinkantante: Naaka kameethaperotatsi, te apantyaari irinta. Aña iro aritatsi pinkante: Iri kameethaperotataitatsi irinta, janaakovaitana naaka. ⁴Te intaani arite pinkaminthaatziitya eeroka, aña ontzimatyepi

pinkaminthaayetairi eejatzi pashineete. ⁵Poshiyakotyaari tsika ikantapainta Jesucristo, ⁶Pavaperori jinake irirori, temaita ishintsishintsite iroisokerotyaa-ro ikempitarira Pava. ⁷Aña jovashaantana-keri ipinkatharitz, joshiyakotanakari otzikataari, itzimake, ikempitakotapaakari ikantayeta atziriite. ⁸Ikempitapaakari atziriite, te impinkatharitanai ikempivetara. Aña shiretha ikantapainta irojatz, ikamantakari ipaikakoitakeri. ⁹Irootake opoñaantari Pava jiriiperotzii-takari Cristo, ipinkathariventaperotzi, janaanakeri ikaratzi jovetsikayeetakeri. ¹⁰Ikovi Pava maaroite iriñaapinkathape-royetaiteri Jesús, onkantavetya tsikarika janta irinampiyeytaaro, inkiteki, kipatsikinta, eejatzi otapinaki kipatsi. ¹¹Maaroite inkantayeetai: Pinkathariperori jinatz Jesucristo. Aripaitera iñaapinkathayeetairi Pava Ashitairi.

Ikempitari ootamentotsi kempisantzinkariite

¹²Ari onkantamaityaari netakotane iyekiite. Tema pairani nosaikimotakemiriranki janta, osheki pikempisantapiintakena. Ari pinkempitanairori eejatzi nosaikira intaina, pantapiintairo okaratzi nonkantemiri. Pinkamaiventanaiyaari Pava jovavisaakoshireyetaimi, ñaapinkatha panteneri okaratzi ikovakaayetakemiri. ¹³Tema Pava iriitake kovashireta-kaantatsiri, okanta pantapiintantarori kameethari. Irijatzira Pava antakaayetemirone.

¹⁴Pantaineri Pava maaroni kameethari, eero pikisavakaamentaro, ¹⁵ari onkantya eero itzimanta impaitya iyakoventemine. Tema itomi Pava pinayetatz, povashaantero kaariperori, kameetha pisaikimoyetairi kenashivaitainchari. Pinkempitakotyaari kitainkatakairori tsireni.

¹⁶Pinkyaaryooventanairo pikemakotakero ñaantsi, iro pañaashiretantaiyaari.

Aririka pinkyaaryooventakero, antarora nontharomentemi impiyakerika Cristo, tema te natsipetashivaityaaro noñaaventakemiro iñaane Pava. ¹⁷Onkantavetya irovamaaventaitenaro nokempisantakaa-yetakemi, osheki nonkimoshirete, ari pinkempiyetanakyaari eerokaite, pinkimoshireventaiyena. Aririka irovamaitakena, oshiyakaro nañaantare japarayetziro jimireyetairi isaitaitziri piratsi ipomeyetziniriri Pava. ¹⁸Irootake pinkimoshireventantyaanari eejatzi eerokaite iroñaaka.

Timoteo ipoña Epafrodito

¹⁹Iriirika kovaintsine Avinkatharite Jesús, ari piñaakero thaankiini notyaantemiri Timoteo. Tema aririka impiyake, inkamantapaina tsika pikanta pisaikaiyini janta, ari onkantya nonkimoshiretantyaari. ²⁰Tema te intzime oshiyaananeri naaka ikempitakara Timoteo, osheki ikovake ineshinonkataiyemine. ²¹Tzima-yevetacha pashine, intaani joshireyataro iriroriite opaiyatarika ikoviri, te iroshire-takotyaaro ikovakaantziri Cristo Jesús. ²²Iro kantacha, piyotaiyini eeroka kameetha ikanta isaikimotakena Timoteo, iri kyaaryootaintsi itsipatakana noñaaventziro Kameethari Ñaantsi. Osheki jampitakotakena, kempivaitaka iriimi notomi. ²³Iriitakera nokovakeri notyaantemiri janta, aririka niyotake tsika inkantaitena. ²⁴Aama novakeri Avinkatharite thaankira inkantakaiyaaro, naakara jatashitajaantemiri janta.

²⁵Iriira netavakya notyaantaimiri iyeki Epafrodito, itzimi potyaantakenari pairani. Osheki ineshinonkatapaakena. Jimaperotatziiroa ikempisantanake irirori, iriitake tsipatapiintakanari nokinkithatakantz. ²⁶Irika Epafrodito, osheki ipampithashiretakoyetakami, iniroite ikovake iriñaapaimi, tema jiyotake pikemakotaiyakerini jimantsiya-

vaitake. ²⁷Ari ikantavetaka jimantsiyatzi, iroovetaincha inkamemi. Iro kantacha jineshinonkatakari Pava, jovashincha-gairi. Tera apaniro jineshinonkatakari irirori, aña jimatzitatakana eejatzi naaka, te inkovakainaro nomaperotya novashire-tziitakotyaari aririka inkamimotakena. ²⁸Irootake notyaantantaamiriri thaanki-peroini janta, ari onkantya pinkimoshire-tziitantyaari aririka piñaavairi, ari onkantya eero novashiretziitanta naaka eejatzi. ²⁹Kimoshirera pinkantaventavai-yaari, tema pirentzitivakaanaatya pikempisantairi Avinkatharite. Piñaapin-kathatapiintayetairi ikaratzi oshiyariri irirori. ³⁰Tema ikamavetaka irirori ikamaitanakaro jantayetziro ikovakairiri Cristo. Ishinetakoventanakaro jampitako-takena, te inkaminthaatziivaitya irirori, okempivaitakaro eerokami ampitakote-nami jaka.

Kovaperotajaantachari

3 ¹Ari okantamaitari iyekiite, tharomenta pinkantaventaiyaari Avinkatharite. Tema eero nosamaro naaka napiipiitemiro okaratzi nosankinatkemiri pairani. Iro kameethatatsi onkantya piyoperotantyaari.

²Ontzimatye paamaiyaari manintane-riite kempitakariri otsitzi, kaariperoshire-riite, kovatsiri intomeshitaanitakaiyaami. ³Tema tomeshitaaniperori anayetai aakaite, inampishireyetaantaira Tasorentsinkantsi, jiyotakaayetairo tsika ankantya añaapinkathayetairi Pava. Eero aventaa-shirevaitashitaro añaayetziri avathaki, aña iro antharomentaventya jashiyetaira Cristo Jesús. ⁴Ari onkantemi ovavisaakoshiretaimi añaayetziri avathaki, nomavaitakeromi naaka nanaakotantemi. ⁵Tema pairani ovakera notzimapakeranki, okaratzi 8 kitaite nomaakotapaake, ari itomeshitaanitakenari. Naakatake Israel-mirinkaite, icharinetanakari

Benjamín-ni, Judío-perori nonatzi, noñaavaitzirora kameethaini iñaane nosheninkaite, nomonkarayiro okaratzi Ikantakaantaitane, tema Fariseo nonaveta. ⁶Noñaajaantake nokempisantaperotatziiri Pava, irootake nokisaneentakariri kempisantanairiri Jesucristo. Tema nothotyaavetanakityaaro nomonkarayiro Ikantakaantaitane, te namaakitapainte aparoni. ⁷Iro kantacha maaroni iroka, okaratzi nasagaaventavaitakari pairani, tekatsi apantaiyaarone iroñaaka niyotakotairira Cristo. ⁸Omaperotatya, tekatsi apantaajatyarone iroka niyoperotairira Cristo. Novashaantanairo maaroni, nokempitakaantanakero jookapiintaitziro kaarashi. Iro nokovajaantanairo niyoperotairi Avinkatharite Cristo Jesús tema irootake kameethaperotatsiri. ⁹Iriitakera tsipashiretaanari iroñaaka. Te nopankiventanaaro nomonkarayero Ikantakaantaitane, tema te ovatampatzikashiretena. Irooma naventaanaarira iroñaaka Cristo, iriitajaantakera Pava ovatampatzikashiretaanari. ¹⁰Iroora nokovaperotanairi niyoperotairi Cristo, tema iriitake ashitaarori ishintsinka ipiriintaara ikamavetaka. Ari onkantya nonkempitakotantyaariri tsika ikanta ikemaantsitakotentantaka, tsika ikanta eejatzi ikamimotantake, ¹¹irootake iroviintantaiyaanari naaka aririka nonkamavetakya.

¹²Tekeraatara nothotyaataitero nokantayetakemiri, tekeramintha noñeero nonkameethashireperote. Iro kantacha eekero niyaatatyete nonkokovatero irojatziri nothotyaaperotantakyaarori, tema niyotzi iri etapaintarori Cristo Jesús jovavisaakoshiretaana. ¹³Iyekiite, tera nonkantatyete naaka: Nomataaikero nothotyaakero nonkameethashireperote. Aña jiroka nokantanaa: Maisanta novanairo nantayetakeri pairani te noshiretakotaaro, intaani nopampithashiretakotaro onkarate noñaayetairi apaata,

¹⁴ari onkantya noyiishitantantyaari, irojatzí noñaantaiyaarori apaata impinayetairi Pava ikaimashireyetaira intsipashiretai Cristo Jesús. * ¹⁵Irokapa-yeeni nokantayetakemiri, ontzimatyé oshiretakotyaaro maaroiteni akaratzi antakishireyetaira. Terika poshiretakotyaaro, Pava oñaakemirone pinkempitakotantaiyaanari. ¹⁶Iro kantacha, ontzimatyé ankyaaroyoventairo antayetantyaarori okaratzi ayotakotajaantakeri.

¹⁷Iyekite, ontzimatyé pinkempitaiyaana naaka. Ontzimatyé eejatzí pamenayetairi pashine aririka joshiyakotaanaro naaka tsika nokanta piñaayetakena. ¹⁸Tema aritakeranki napiipiitakemiro noñaaventzimiro, irojatzí napiitemiri iroñaaka nirayimankakiini nonkantemi: Tzimatsi osheki saikimotakemiri janta itzimi kisaneentziriri ikaratzi ñaaventakotzirori tsika okanta ipaikakoyeetakeri Cristo. ¹⁹Irootaintsira iriñaayetero iraperoyeetairi. Itharomentashivaitakaro okaratzi jovayetari ikempitakaantakero iroomi ivavanetyaami. Osheki ikantakaaperoventakaro okaratzi jantayetakeri, te impashiventakotyaaro. Iro ipampithashiretakovaitashitapiintaka osavisato. ²⁰Irooma aakaite, iro akovaperotanai anampitaiyaaro isaikinta Pava. Oyaaneenta akanta impiye Ovavisaakotantani Avinkatharite Jesucristo, ²¹tsika itzimi pashineyetaakapaineri avathaki akaamanevaitzi, ari ankempitakotaiyaari tsika ikanta irirori otzimi irovaneenkaro. Aritake irimata-pairo, otzimimotziriri ishintsinka ipinkathariventantarori maaroni opaiyetarika.

Pinkimoshireventapiintairi Avinkatharite

4 ¹Iyekite, nokovataike naaka poisokerotanaiyaari eerokaite Avinkatharite. Tema netakotane

pinayetatzí, osheki nokovake noñaapaimi. Eerokayetake oimoshirenkanari, eerokatake kantakaanterone impinataitantaanari apaata, onkempivaityaaromi namathaire pinatyeeemi.

²Nonkantemiro Evodia eejatzí Síntique: Ontzimatyé ariperotavakagaiya aventaashiretaarira Avinkatharite. ³Nonkantemi eejatzí eeroka notsipaminthare, pinkaminairo iroka apiteka tsinane ariperotavakaanaiyaari. Tema ari okaratakenaranki natsipeventaro Kameethari Ñaantsi noñaaventziro, ari otsipatakari Clemente ipoña pashinepayeemi ikaratzi tsipayetakanari pairani. Tema maaroni irikaite, osankinatakoyetaka irañaashireyetai apaata.

⁴Kimoshirera pinkaventapiintaiyaari Avinkatharite. Napiitavakemiro: ¡Pinkimoshiretapiintaiyeni! ⁵Ontzimatyé iriyoyetaimi maaroiteni neshinonkataneri pinayetairi. Tema aritake piyimataha Avinkatharite. ⁶Eero okantzimoshirevaitami, aña piñaañaatapiintairi Pava pinkovakoyeteri kovityiimotamiri. Pimpaasoonketapiintairi eejatzí. ⁷Ari onkantya piñaantyaarori isaikakaayetaimi kameetha Pava, kameethapero onatziira iroka, anayiro okaratzi akinkishireyeteri aakaite. Tema iroka, saikaantsi kameetha, iro inimoshiretakaimine, eero okantzimoshirevaitantami tema itsipashiretaatyaami Cristo Jesús.

Poshiretapiintaiyaaro kameethari

⁸Jiroka nonkantemiri iyekite. Poshiretapiintaiyaaro kyaaryoori, ñaapinkathan-kantsi, tampatzikashirenkantsi, kiteshirenkantsi, onimotankantsi, ookimotankantsi, kameethashirenkantsi, tharomentankantsi. ⁹Pantanairo okaratzi piyoyetakeri, okaratzi nokamantakemiri.

* **3.14:** Kantakotachari jaka “noyiishitantantyaari,” ikantaranki aparoni atziri oyiishitantatsiri ishiya tsika ipiyota amenaminthatziriri, ipayeeetziri ovinaro joiyiishitantake.

Piñaantayetyaaro okaratzi niyotaayetake-miri, okaratzi kameethari piñaakotakenari naaka nantayetakeri. Aririka pantayetanairo iroka, ari inimovaitakemi isaikakaimi Pava.

Ipashitantari Filipos-satzi irashi Pablo

¹⁰Iniroite ikimoshiretakaakena Avinkatharite, noñaakero papiitairo pineshinonkataana. Niyotzi naaka te pimaisantana, aña iro kantakaantzirori te ontzime tsika pinkenakairo pineshinonkatantyaanari.

¹¹Tera iro nonkantantyaari, noñaatziro nokovityaaneentavaitzi. Aña nametakaro nokimoshirevaitzi onkantavetakya tekatsi tzimimotenane. ¹²Niyotakero tsika okantavaita aririka ankovityaaneenta-vaite, aririka ontzimimoyetai osheki. Nothotyaakero nametakaro maaroni, aririka novatziitya, aririka nontashaa-neentavaite. Nametakaro aririka ontzimi-motena osheki, nametaro eejatzi noñaashivaitaro tekatsirika tzimimotene. ¹³Ari onkantake nonkitsirinkero maaroni opaiyetakarika, tema iri Cristo aavyaashiretakaanarori iroñaaka.

¹⁴Iro kantacha, osheki okameethatake okaratzi pipashitakanari, tema piyotaiyakeni tzimatsi osheki pomerentsitzimotakanari. ¹⁵Pairani nokenantanakari Macedonia-ki, netantanakarori noñaaventziro Kameethari Ñaantsi, tekatsira neshinonkatyaanane, intaani eerokaite Filipos-satziite, pipakaantake-

nari pipashitanari. ¹⁶Ari pikempitaakero eejatzi nosaikantakari Tesalónica-ki, papiipiitakero pipakaantakena pipashitanari, iri naantakari okaratzi kovityiimotapiintakenari. ¹⁷Tera intaani noshiretyaaro naaka pimpashitapiintyaanaro kovityiimotanari, nokovatziira pantayetanairo eerokaite kameethari, inkene impashiitaiyaami apaata eeroka.

¹⁸Aritake naakero maaroni pipakaantakenari, ipapaakenaro Epafrodito, oshekitzimotapaakena tekatsi kovityiimotenane. Okaratzi pantakeri osheki ookimotakari Pava, okempitzimovaitakari aparoni kasankainkari. Okempivaitakaro eejatzi ookimotari aririka impomeyetereni piratsi. ¹⁹Iriira Pava payetemine onkarate kovityiimoyetyaamine eeroka, tema otzimimotziitziro irovaneenkaro Cristo Jesús. ²⁰iAnkantaityaanira añaapinkathatairi Ashitairi Pava! Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹Povethatyaanari janta itasorentsita-kaane Cristo Jesús. Jovethayetzitami iyekiite ikaratzi tsipatakanari naaka jaka. ²²Jovethayetzitami eejatzi itasorentsita-kaitane jaka, iri ovethatajaantamiri ikaratzi saikavankotziriri Pinkathari César.

²³Onkamintha ineshinonkatziitaimi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantyaari.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI COLOSAS-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi. Tema irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakeri Pava. Iri notsipata iyeki Timoteo nosankinatzimiro. ²Eeroka nosankinayetzini pikaratzi itasorentsita-kaitaimi janta Colosas-ki, tema eerokaite iyekiite oisokerotanakari Cristo pikempisantanairi. Okamintha ineshinokataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayeetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Jamani Pablo onkanya iriyotanetanyaari kempisantzinkariite

³Ari nokantapiintatya noñaañaatziri Pava Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, nokantziri: Paasoonke Pava. ⁴Irootake nopaasoonketantariri, tema nokemakomentakemi tsika pikanta paventaashiretanairi Jesucristo, etakotane pikantanairi itasorentsitakaane, ⁵okantakaakami pikempisantanairo kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, piyotanairo tzimatsi poyaakoneentari inkitekinta. ⁶Okaratzi pikemakeri eerokaite, jatakotake maaroni nampitsiiteki. Ikempisantayetanai eejatzi pashinesatzi atzirite. Ikempitakami eerokaite ovakera pikemavakero ñaantsi, pikemathatanakero omapero ikaminthaa-yetaimi Pava. ⁷Tema iriitake iyeki Epafras iyotaakemirori pairani janta.

Netakotanera jinatzi Epafras, iri oisokero-takariri Cristo jantavaitziniri. ⁸Irijatzira kamantapaakenari osheki petakoyetanta ikantakaakami tasorenkantsi.

⁹Tema ovakera nokemakoventavakemi tsika pikantana, ari nokantapiintanakitya namanakoyetzimi onkantya pinkemathatantyaarori ikoviri Pava. Iyotaneshire pinkantayetaiya. ¹⁰Namanakotzimi eejatzi pantapiintantyaarori ookimotariri Avinkatharite, tema irootake ikoviri pantaineri, iroora piyaatakaantyaarori piyoperotanairi Pava. ¹¹Namanakotzimi onkantya otapishiretantyaamiri ishintsinka. Iro kyaaryooventakaimine irovaneenkaro, intsinampashireventakaimi eejatzi. ¹²Ari onkantya pintharomentantyaari pimpaasoonkeyetairi Ashitairi. Tema iriitake kantakaarori okanta añaantaarori jashiyetai, anintaapiintaiyaaro okaratzi ikashiyakaayetakairi ikitainkatakotairi itasorentsitakaane. ¹³Tema pairani kempivaitaka asaikatyeemi otsirenikitzi. Iro kantacha jovavisaakoshiretai Pava, ipinkathariventayetai iroñaaka iretakotane Itomi, ¹⁴itzimi kaphathainkatzi-mentakairi. Okempivaitakaro impinakoventatyeeemi itsiparyaakoyentayetaira, ari okanta ipeyakotantairori ayaariperonka.

Ikamimentaira Cristo ari jariperoyetairi Pava

¹⁵Tera inkoñaanete Pava, iro kantacha joñaakantapainta iponkitzitajaantanakari

Itomi, tzimitachari tekeramintha irovetsi-kayeetero tzimayetatsiri iroñaaka. ¹⁶Iriira Itomi ovetsikakaantakero tzimayetatsiri inkiteki eejatzi kipatsiki. Jovetsikake okiyetari, ipoña kaari koñaayetatsine. Jovetsikayetakeri maaroni maninkariite pinkathariventzirori tsikarika opaiyeta. Iriitakera jovetsikakaayeetake maaroni onkantya irashitantyaarori irirori. ¹⁷Iri etajaantanakaro Cristo itzimi pairani. Irijatzi kantakaarori iroñaaka kaari onashiyetantaa okaratzi jovetsikayetakeri. ¹⁸Irijatzi Cristo akempitakaanta iriimi aitotyaaami akempisantzinkaritaira. Irooma aakaite ivatha anayetaimi. Iriitake etakaantaarori ipiriintaa ikamavetaka. Irootake iretapiintaitantyaarori iñaapinkathayeetairi iroñaaka. ¹⁹Tema iriitakera Itomi ikovaperotajaan-take Ashitairi irinampishireperotantyaari ipavatzira irirori. ²⁰Iriitake kamimotayetairi, kapathainka ikantapainta ipaikakoyeetakeri. Aripaitera jariperoyetai, onkantavetakya tsika asaike kipatsiki, terika, inkiteki.

²¹Pairani kisaneenta poviri Pava, te poshoretakotyaaro ikovakaayetzimiri, iro pantapiintashitaka kaariperori. Iro kantacha Pava, jariperoyetaimi. ²²Tema atziriperori jinapaintzi Jesucristo, iro aritantakari ikamimoyetakai maaroni. Iriitake aayetaime Pavakinta, inkantapairi: Jirikatake, notasorensitakaane, kiteshirepero ikantayetaa, tekatsira kantakovaitairine. ²³Arira onkantyaari, aririka poisokero tanakyaaro paventaashiretyaari. Tema pairani ovakera pikemavakero Kameethari Naantsi, piyotanake tzimatsi poyaakoneentari. Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni nampitsiiteki. Irojatzira, naaka Pablo, ikinkithatakaayeetakenari eejatzi.

Jiyotaayetziri Pablo pashinesatzi atziri

²⁴Iniroite nokimoshiretzi iroñaaka noñiuro nokemaantsitakoventami. Tema

nomonkaratatziuro ikemaantsitakaitakari Cristo. Iriira nokemaantsitakoventakempisantzinkariite, itzimi kempitanaarori iroorikami ivatha Jesucristo. ²⁵Iro nantavaire naaka nomonkarayetairo, tema iri Pava kantakenari: Piñaaventaineri atziriite noñaane, ontzimatyepothotyeeero maaroni. ²⁶Tekatsi iyotaajatsine pairani opaita iranteri Pava, irojatziki okantzimaita iroñaaka. Iro kantacha aakaite ipaiyeetaira “itasorensitakaane,” jiyotakayetairo. ²⁷Tema iro ikovakeri Pava ayoyetairo. Jiroka jiyotakairi: Ineshinonkayetaimi eerokaite nosheninkavetami, itsipashiretaami Cristo. Iro poyaakoneentantaarori piñeero irovaneenkaro. ²⁸Irootakera noñaaventantaarori naaka Cristo.

Nokantayetziri atziriite: “Aritapaake pikaariperoshirevaitake.” Niyotaayetairi kameethaperoini, okempivaitakaro naayetaayeerimi Pavakinta, nonkantairi Pava: Jirika kempisantairi Cristo, iriyyetake othotyaaakerori. ²⁹Irootake noñaashintsiventakotantarori iroñaaka. Tema ishintsinka Cristo aavyaashiretaakaakerorori nantayetantakarori maaroni.

2 ¹Tema nokovatzi piyoyetai iniroite noñaashintsiventakami, eejatzi Laodicea-satzi ikaratzi kempisantairiri Cristo, noñaashintsiventakari. Ari nokempitaakeri maaroiteni kaari ñaavorotaajatenane. ²Iro noñaashintsiventantamiri onkantya pintharomentashiretantyaari, petakotavakaantyaari, piyotaneperokitantyaari, pinkemathatantyaarori irantayetairi Ashitairi Pava tera jiyotakoveetari pairani Cristo. ³Tema iriitake Cristo kantakaarori inkemathatakaantairo kaari jiyotakoveetari, okempivaitakaro aparoni ashaarontsi otzimi jomanayeevetari. ⁴Nokamantzitamiro iroñaaka iroka, eero piñaantaro iramata-viyeetemi. ⁵Okantaveta te nosaikimotemi pinampiki, iro kantacha nompampitha-

shiretakotapiintakemi kempivaitaka ari ankaratajaantemi asaike janta pinampiki. Iro nokimoshireperotantakari nokemakotentakemi aripero pikantavakaanaa, oisokero povanairi Cristo paventaanaari.

⁶Tema tsika pikanta pikempisantana-keri pairani Avinkatharite Jesucristo, eekero piyaataye pintsipashiretyaari. ⁷Oisokero povaperotanakeri petanakari pikempisantziri, pinkempitakotyaari parithatsiri kameethaini, pinkempitakotyaaro eejatzi pankotsi jovetsikayeetziro, tema irootake jiyotakaayeetakemiri. Pimpaasonketapiintairi Pava.

Isaikaperoshretantaami Cristo

⁸Pinkyaaaryoote, tzimatsira kovatsiri iramatavitemi, paamaventya. Jimonka-raakaashitamirokari okaratzji jiyoyetziri, jiyotaayetziriri pairani ivaisatziite, iro jameyeetapiintari jaka kipatsiki. Tema kaari irashi Cristo. ⁹Tema Pava, iri othotyaaperotziri inampivathatantari Jesucristo. ¹⁰Irijatzi othotyaaperotziro inampishiretantakami eerokaite, tema paventaashiretanaari Pava. Pinkathariperori jinatzi irirori, janayiri ikaratzji pinkathariyevetachari. ¹¹Tema paventaashiretanaarira Pava, kempivaitanaa pintomeshitaanitayeeyaami. Tera koñaaro pintomeshitaaninya, iroora oshiyakaaventacha jovashaantakaayetaimiro Jesucristo piyaariperoshirenta, jovañaashireyetaimi eejatzi. Okempivaitanakaro intomeshitaanitayeeemimi. ¹²Tema poviinkaayetakara pairani, pikempitayaarira Cristo Jesús tsika ikanta ikamavetapainta irirori. Iroovaitanake arimi pinkaratakerimi pinkitayya, ikitaveetakari irirori. Ipoña pañagai, jañagaira irirori. Tema paventaanaari

iroñaaka Pava tsika itzimi ashitaro ishintsinka ovañagaimiri. ¹³Pairani eerokaite, kempivaitaka pinkamayeta-tyeemi okantakaantziro piyaariperonka. Iro kantacha Pava jineshinonkataami, okantavetaka te pintomeshitaaniyetya. Tema jovañagairi Cristo, ari ikempiyetaimiri eeroka jovañaashiretaimi ipeyakoyetaimiro piyaariperonka. ¹⁴Tema pairani osheki ikovaveta nosheninkapayeeni irimonkarayeteromi Ikantakaantaitane, temaita irimonkarayero. Irootake irovasankitaantavetyaarimi Pava. Tema kempivaitaka Pava irosankinatakotayeeromi ayaariperonka. Ikanta ipaikakoyetakerira Jesucristo, ari ashiryaakari josankinatakovetakai Pava, kempivaitaka arimi intsipatanakyaaromi ipaikakoyeetakerira Cristo. ¹⁵Aripaitera joitsinampaayetakeri pinkathariventashivetachari, tera ontzimimotanairi ishintsinka irirori. Te irantero iromananeekiimi irokapayeeni, joñaakantaperotakero onkantya iriyotakoyeentayaarori.

¹⁶Te arite pinkantakotavakaiyaaro ovaritentsi, eejatzi jimireyetaari. Te arite eejatzi pinkantakotavakaiyaaro joimoshirenkayetari nosheninka, okempitayya osarentsi, ovakeracheeri kashiri, kitaite jimakoryaantaitari. ¹⁷Tema maaroni imonkarayetziri pairani nosheninkapayeeni, iroovaitake okanta aamparentsi. Kantakotachari jaka iriitakera Cristo.* ¹⁸Paamaventyaari kovayetatsine iñaaventayetemi, ikovatzi poshiyakoyetaiyaari tsika ikantayetara iriroriite. Irootake ikantantayetaimiri: “Thame antsinampashireyetai, onkantya añaapinkathayentayaariri maninkariite.” Iro kantacha temaita iñaavoroteri maninkariite, intaani jaakoventaro ipampithashiretako-

* 2.17: Tema aponi aamparentsi te onkoñaavaitashitya. Aririka añaero, ayotzi tzimatsi ashtarori irampare. Ari okempitari eejatzi okaratzji imonkarayeeetakeri pairani, aamparera onayetake okaratzji jantzimoyetairi Cristo.

vaitaro inevetashiyetari irirori, kantakaa-pero ikantaventayetaro. ¹⁹Te irovithaajaytaari irikaite itzimi aitotanaari aakaite. Irika aitotaari, iriitake tharomentakaarori okimotayetzi avatha, irojatzi ovithaava-kaantayetari. Tema Pava kantakaakarori.*

²⁰Aparoni kaminkari tekatsi irante, eero okantzi irimonkarayetero itzitayee-tari. Arira pikempiyetanaari eerokaite pitsipashiretanaari Cristo, kempitajaanta pinkamatyeemi. Te onkovajaantya pimonkarayetairo okaratzi itziyeetari. ¿Opaitama pamenaashivaitantari pantayetziro ikantayetziri atziriite? ²¹Ikantzimi: Eero povayetaro iroka, eero pantayetziro iroka, eero poirikayetziro iroka. ²²Aña jiyotaashivaiyeetakamiro Ikantakaantaitane. Tema aririka oyaaro tsika ompaitya, eerora añiuro tsika onkantai, ari othonkari. ²³Tema aririka antziventavaiya, añajaantzi ashinonkaaventaari Pava akempisantanaari. Temaita, amenaashivaita iroka, tema te ovashaantakaantero anevetashivaitapiintari.

3 ¹Aritake añagai Cristo, isaikimotapairi Pava irakojanoriki, ari ikarata-pairi ipinkathariventantzi. Ari pikantayetaari eerokaite pitsipashiretanaari Cristo, avisakoshireyetaimi. Pinkovapiintairo jashitari irirori. ²Eero pipampithashiretakoyetaaro osavisato, aña iro pimpampithashiretakoyete inkitesato. ³Kempivaitaka iroñaaka pinkamayetatyeerikami, tema pisaikimoshiretairi Pava pitsipashiretanaari Cristo, okantavetaka iroka kaari koñaaroini. ⁴Iro kantacha, aririka impiyake Cristo, aripaitera irovañaayetai

maaroite, ovaneenkaki ankantaiya antsipatapaiyaari.

Te apantyaaro apiiyetairo antayevetakari pairani

⁵Te apantyaaro papiitairo pantayevetakari pairani. Pinkempitaiyaari kaminkari, te irantayetairo kaariperori. Te arite pimayempitanai, pinkaariperoshireyete, pinkamaaroshireyete, pinevashirevaiya, pinevevaiyaari kireeki. Tema aririka pinevevaitakyaari, aritake pivavanetankyaari. ⁶Irootakera jantapiintayetakeri atziriite, iro irovasankitaaventairiri apaata Pava. ⁷Ari pikantayevetakari eejatzi pairani eerokaite, pamekivetakaro. ⁸Iro kantacha, ontzimatye povashaantayetairo eejatzi irokapayeeni, okempitaya: Pikisavakaavaita, piñaakatsimatavakaavaita, pikemaantsitavakaavaita, pikantzimatavakaavaita, pikaviyavakaavaita, ⁹pamatavivaitantzi eejatzi. Tema aritake povashaantayetairo tsika pikantayevetara pairani. ¹⁰Kameethashire pikantayetaa iroñaaka, tema iri Pava ovameethashiretairi, pinkempitaiyaari ikantara irirori, tema iriitake ovetsikake-miri pairani. Irootake piyoperotantaiyariri iroñaaka. ¹¹Ithonka inampishiretantai Cristo maaroitani, ikempitaya: Griego, Judío, totameshitaari, kaaririka totameshitaari, pashinesatzitatsiri, sheninkatantani, kaari iyovaitaneri, pimantaari, maaroni.

¹²Ineshinonkatane Pava pinayetzi, irootake jiyoshiitantayetaamiri onantyaari irashiperotaiyaami. Ikovi iroñaaka pintasorentsishireperoyetai. Pineshinonkayetantya, pinethaantanete,

* 2.19: Jiroka oshiyakaaventachari jaka: Te iriyotaajate iriira Cristo jevayetairi aaka, ikempivaitakaro iriimi aito. Irooma aakaite akempitakaro iroorikami ivatha. Tema aririka antharomentya ankimotate avathaki, maaronira avatha otharomenta okimotayetzi, kameetha okanta ovithaavakaayeta, irojatzi antarivathayetantakyaari. Irootakera aito jevatakaantatsiri okanta otharomentantari okimotayetzi kameetha avatha. Ari ikempitzitari eejatzi Cristo, iriira jevayetanairiri kempisantanzinkariite, irojatzi irantarishireperotantakyaari kameethaperoini.

tsinampashire pinkantya, eero pisamavaintanta. ¹³Amave pinkantavakaayetanaiya, pimpeyakoteri ovaariperoshirevaitzimiri. Tema aritake ipeyakotaimiro eeroka Cristo piyaariperonka. Irootake pimatanairi eejatzi eeroka. ¹⁴Iroora kovajaantachari iroñaaka petakotavakaayetanaiya, onajaantantyaari pariperotavakaanaiya. ¹⁵Tema aparoni akantanaa akempiyetaaro aakami ivatha Cristo, iro ñaantyaarori kameetha asaikayetanai, ariperotavakaanaiya. Ontzimatyepampaasoonkeyetairi Pava. ¹⁶Poshiretapiintanaiyaaro pikemakoyetakeri Cristo. Jiroka piyotanetantyaari onkantya piyotaavakaantaperotyaaari: Ontzimatyepampaayetanaiyaaro onkarate iriyotakaayetemiri Tasorentsinkantsi, pimpanthaayetairo Salmo, pimpaasoonketairi Pava. Ari onkantya pintharomentashiretavakaantyaari. ¹⁷Ari pinkempityaari ontzimerika pantayeteri, ompaitya piñaavaveri, pimpairyaapiintairi Avinkatharite Jesucristo, pimpaasoonketeri Ashitairi Pava.

Antayetairi akempisantayetai

¹⁸Iinantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, tema iro pantayetanairi pikempisantairi Avinkatharite. ¹⁹Iimentaitari, petakoyetaiyaaro piinaite, eero piñaakatsimavaitaro. ²⁰Itomiitari, pinkempisantairi ashitamiri, tema irootake ookimotariri Avinkatharite. ²¹Ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, ari onkantya eero okantzimoneentavaitantari. ²²Omperataari, pinkempisanteri okaratzi inkantemiri omperatamiri jaka kipatsiki. Eero povakomentashivaita pantavaite aririka iramenemi onkantya pinimotakaantyaariri, aña kameetha pantavaitapiintaineri, tema piñaapinkathataatziiri eeroka Pava. ²³Ari pinkempitairori maaroni pantayetanairi kameetha pishirethaventyaaro.

Pinkempitakaantanakero iriimi omperatyaamine Avinkatharite Jesucristo, kaarira atziri omperataajatyamine. ²⁴Aritake piyotaiyakeni eerokaite, Avinkatharite pinayetaimiri apaata. Tema iri Cristo omperatapiintayetaamiri iroñaaka. ²⁵Iriima ikaratzi antayetapiintanairori kaariperori, irovasankitaayeetairi irirori. Tema Pava, tekatsi iramaakinete irirori.

4 ¹Otzikatantaneriite, paakameethateri potzikataneete, tampatzika pinkantaventyaari. Pinkinkishiretero, tzimatsira eeroka inkiteki ipaita Omperatamiri.

²Piñaañaatapiintayete, aamaventashire pinkantya piñaañaate pimpaasoonkete.

³Piñaañaatakotzityaana naaka, onkantya ishinetantayetyaanarori noñaaventakotanairo kaari jiyotakoveeta pairani. Tema irootake jominkyaaventaitakenari.

⁴Piñaañaatakotena onkantya nomatantyaarori noñaaventero kameethaperoini, iro inkemathayeetantyaarori.

⁵Ontzimatyera pisaikayete kameetha pisaikimoyetzirira kaari kempisantatsine. Piyotayeri, eero pikempiyavaitashitari.

⁶Kameetha ookimoyetyaari onkarate piñaaventeneriri, poshini onkantzimotyaari. Ontzimatyepiyotayete tsika pinkante pakayeteri aririka irosampiye-temi.

Overaantarori ovethataantsi

⁷Aririka irareetakya iyeki Tíquico pinampiki, iriitake kamantapaakemine tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Tema irika iyeki, iriitake ampitakoperotakenari jaka nantavaitziniri Avinkatharite. ⁸Iro notyaantantyaariri iriñeemi tsika pikantaiyani eerokaite janta, inkamantemiro tsika nokantaiyani jaka. Ari onkantya piñaantyaarori pintharomentashiretaiyeni. ⁹Ari notyaantemiri eejatzi iyeki Onésimo intsipatanakyaari Tíquico. Tema irika Onésimo iriitake poñeenchari

pairani pinampiki. Kyaaryoo javenportanaki irirori Avinkatharite, netakotziitane jinatzi. Apitara inkarate kamantapaakemineri okaratzi nantayeta-keri jaka.

¹⁰Arira itsipatakana Aristarco jashitakoyeetana jaka. Jovethatziitayami eejatzi irirori. Jovethatami eejatzi Marcos itomithori Bernabé. Tema irika Marcos, iriitake noñaaventakemiri pairani nokantakemi: Aririka irareetakya pinampiki, paakameethatavakeri.

¹¹Jovethatayami Jesús, ipaitaitziri eejatzi Justo. Iriitayakenira karatakenari noñaaventakotziro tsika okanta ipinkathariventantai Pava. Osheki joimoshirenkana iriroriite, tema tekatsi pashine nosheninka kempityaarine itsipatakana irikaite. * ¹²Jovethatami eejatzi Epafra, iriitake pashine poñeenchari pairani pinampiki. Irijatzi iromperatana Cristo. Osheki iñaañaatakotapiintakemi, onkantya pinkyaaryooshireyetantyaari, piyotakotantyaarori pantanairo kyaaryooperoini ikoviri Avinkatharite.

¹³Naakajaantake ñakeri Epafra osheki

ipampithashiretakoyetakami. Ari ikempitzitakariri eejatzi Laodicea-satzi, eejatzi Hierápolis-satziite. ¹⁴Jovethatami eejatzi Lucas aaventantaneri. Irijatzi netakotane. Jovethatziitami eejatzi Demas. ¹⁵Nokovi naaka povethatyaanari maaroni kempisantzinkariite janta Laodicea-ki. Povethatyaanaro Ninfas, eejatzi pinkempitaakeri maaroni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyeta-piintachari opankoki. ¹⁶Piñaanateneri nosankinare ikaratzi kempisantzinkariite janta pisaikinta. Impoña potyaantakeneri Laodicea-satzi iriñaanateneri kempisanta-yetatsiri janta. Ari pinkempityaari eejatzi eerokaite, piñaanatero nosankinatakeneriri iriroriite. ¹⁷Jirokara ñaantsi pinkanteriri Arquipo: Pantavaitaineri Avinkatharite tsika okantajaantara ikantakemiri, pimonkarayeneri.

¹⁸Naaka Pablo, jirokara nosankinata-jaantzimiri nakoki novethatamira. Eero pipeyakotana jominkyetakena, piñaañaatakotapiintaina. Onkaminthara ineshinonkayetaiyaami Pava. Ari onkantya.

* 4.11: Ikantakotziri Pablo jaka “nosheninka,” iriyyetakera ipaitayeeziri “tomeshitaaniri,” tema aritake ipaitayeeziriri judío-payeeni.

JETAKARI JOSANKINATZINIRI PABLO TESALÓNICA-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo osankinatzimiroi iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaanzimiro janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Onkamintha ineshinonkaimi, isaikakaayetai kameetha eejatzi.

Ikempitakoitari Tesalónica-satzi

²Aririka noñaañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava. ³Osheki nopampi-thashiretakotapiintakemi okaratzi pantayetanairi poshoretanaara, okaratzi jiñeetzimi petakoyetanta, ipoña okaratzi paakoyetanaara eejatzi poyaaventari Avinkatharite Jesucristo. ⁴Tema niyotaiyini iyekiite, jetakoyetaami Pava irijatzi iyoshiiyetaimi. ⁵Piyotaiyini eerokaite te noñaaventashityaamiro Kameethari Ñaantsi nosaikimotantakamiri, aña Tasorentsinkantsi ovashinchashiretakenari, niyotantari kyaaryoori onatzi okaratzi nokamantayetzimiri. Piñeeyakena eejatzi tsika nokanta nosaikimoyetakemi, osheki nokovapiintake nonkaminthaayetemi. ⁶Okantaveta osheki piñaashitakarokaro, iro kantamaitacha pikempisantayetanai, tema Tasorentsinkantsi oimoshirenkakemiri. Irojatzi pimatantanaarori okaratzi nantakeri naaka eejatzi okaratzi jantakeri Avinkatharite. ⁷Ari okanta ikempitantanaamiri

ikaratzi kempisantayetanaatsiri nampietarori Macedonia-ki eejatzi Acaya-ki. ⁸Te iri aparoni kemakoyetaimine tsika pikantana pikempisantai Pava, aña ikemakoyetakemi eejatzi tsikarikapayeeni. Tema nokovavetaka nonkamantearimi tsika pikanta pikempisantayetai eeroka, ⁹iri etavakanaro ikamantavakena naaka tsika pikantayetaka paakameethatakena, tsika pikanta povashaantayetanairi pivavanevetari, iro pikovanake panteneri ikoviri Kañaaneri Pava Kyaaryoori. ¹⁰Ikamantakenaro eejatzi tsika pikanta eeroka poyaaventari Jesús impiye inkenapairo inkiteki, tema iri Pava ashitari jovañagairi ikamavetaka. Iriitake materone irovavisaakoshiretai aririka omonkarapaitetaiya irovasankitaantayetai.

Jantayetakeri Pablo Tesalónica-ki

2 ¹Iyekiite, piyotaiyini eeroka te amenaashita okaratzi niyaatake nareetami. ²Pairani tekera niyaateeta pisaikaiyini eeroka, osheki ikisaneentaitakena Filipos-ki, jovasankitaavaitaitakena eejatzi. Iro kantamaitacha iri Pava shintsishiretakaakenari noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, okantavetaka ikisaneentaitana. ³Tema te nokenakaashitaro okaratzi noñaaneyetakari, te nonkaariperoshirete noñaaventantamirori, te nonkove namatavitante. ⁴Aña Pava ñaantashiretakanari naaka, iri otyaanta-

kenari noñaaventaimiro Kameethari Ñaantsi, irootake kaari noñaaventanta-paakamiro okaratzi ookimoyetariri atziri, intaani noñaaventakero ookimotariri Pava, tema iriitake iyotashiretantatsiri. ⁵Tema piyotaiyini eeroka te nonintathatantyaamiro okaratzi noñaaventakemiri, iro noñaantyaari naye osheki kireeki. Iri iyotatsi Pava. ⁶Tera iro nonkovaajate piñaapinkathatashityaana. Okantavetaka naakatake irotyaantajanore Cristo, ontzimatyeeemi iriñaapinkathayeetaina. ⁷Iro kantamaitacha noyaminthaane novakemi nokempitakero aparoni iniroitari aririka aamaventyaari eenchaanikite. ⁸Te intaani noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, aña iniroite netakoyetakami, irootake noñaashintsita-koventantakamiri.

⁹Tema pikinkithashiretaiyironi eeroka netantanakarori noñaaventzimiro iñaane Pava, shintsiini nantavaitake, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyaaroni eeroka pintziyena. ¹⁰Piyotaiyini eeroka tsika nokanta nosaikimotakemi eejatzi ikempitaka Pava jiyotzi irirori, tema kameethashire nokantaka, kiteshire nokantaka tekatsi impaitya kantakotenari. ¹¹Piyotzi eejatzi osheki nokaminthaayetaimi, nokempitakotaari ashitaanitachari ikaminairi irovaiyane, iposhenkari, ishintsithatziri. ¹²Ari nokempitaayetakemiri eeroka, inkene pantayetaineri ikovakaayetzimiri Pava, tema iriitake iyoshiiyetaimi, ari piñeero pisaikai ipinkathariventantai otzimira irovaneenkaro.

¹³Irootake niyaatakaantarori nopaasoonketanairi Pava. Tema pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, piyotanake kaari iñaane atziri, irootake kyaaryoori iñaane Pava. Tema pikempisantanakero, antakaayetaimiro okaratzi ikovakaimiri. ¹⁴Ari pikempitakotanaari eerokaite ikaratzi

kempisantanairiri Jesucristo janta Judea-ki, tema iniroite jovasankitaayetakeri judío isheninka. Ari ikempitaitakamiri pisheninka eeroka jovasankitaayetakemi. ¹⁵Tema iriitake judío ovamaakeriranki Jesús, irijatzi ovamaayetakeriri pairani kamantantaneri. Iriitake omishitovayetakenari eejatzi naakapayeeni. Iniroite ikisaneentakeri atziripayeeni. Irootake kaari onimotziri Pava. ¹⁶Tema te inkovaiyeni noñaaventaineri ñaantsi kaari judío-tatsine, onkantya iravisakoshireyetantaiyaari iriroriite. Ari okanta ikaariperoshiretaiyantakarini irikaite judío, ari iñaamaitaiyaaro irovasankitaayetairi Pava apaata.

Isaikantakari Pablo intaina

¹⁷Iyekiiite, osamani okantavetaka asaikimotavakaaka intaina, osheki nopampithashiretakotapiintaiyakemi. Iro kantamaitacha osheki nokovake iroñaaka apiitairo añaavakaayetaiya. ¹⁸Ari nokovavetaka nareetyaami, iri kantacha Satanás osheki jotzikaakena. ¹⁹Iro kantamaitacha apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo, eerokatake poshenkashiretaiyanane noñaantyaarori nonkimoshiretai. Tema eerokaite kantakaakarori impinataitantaanari naaka. ²⁰Eerokataiyakeni kantakaiyaarone noñaantyaarori nonkantakaaperotaiya apaata nonkimoshiretai.

3 ¹Iro nopampithashiretakariranki nosaika naaka Atenas-ki, ²iri notyaantemiri Timoteo pisaikaiyini eeroka. Tema irika Timoteo iyeki jinatzi, osheki jantayetakeneriri Pava. Ari nokaratakeri noñaashintsitakoro noñaaventziro Kameethari Ñaantsi ikantakota Cristo. Tema aririka irareetakya pisaikaiyini eeroka, iri otzishiretapaakemine, imposhenkashiretapaiyaami piyaatakaantyaarori pinkempisante.

³Tera nonkovatye onkantzimoneentyaami

aririka irovasankitaayetakemi, tema aritake onkantyaari, iro avishimoyetaineri. ⁴Irootake nokantayetzitakamiri nosaikimotantamiri, iro piñaayetakeri okaratzi avishimoyetakemiri. ⁵Iro kantamaitacha te onkante namavetapairo naaka, nokovake niyote eekerorika pikempisantaiyini. Noñaajaantake tzimatsi ipaita kovaintsiri inkaariperoshiretakaimi, ari amenaashivaityaami okaratzi nokamantayevetakamiri pairani.

⁶Iro kantacha jiyaatake Timoteo jareetami, piyaa nosaiki naaka. Ari ikamantapaana eekero piyaatatzi pikempisantaiyini, etakotane pikantavakaiyakani. Ikamantakena eejatzi osheki pinkinkishiretapiintaiyaana, pikovi piñeena, ari nokempitzitakari naaka nokovi noñeemi eeroka. ⁷Iyekiiite, okantavetaka osheki noñiuro jaka jovasankitaavaitaitana, tharomentashire nokanta, tema niyotzi eekero piyaatakaanakitziuro pikempisantaiyanakeni eeroka. ⁸Tema niyotake eekero piyaatatzi pikyaaryoventairi Avinkatharite, kameetha onimotana nosaiki. ⁹Iniroite nopaasoonketakeri Pava, tema eerokataiyakeni matakero pikimoshireperotakaana. ¹⁰Eekero naakoventatyaaro namani kitaite eejatzi tsireni, onkantya noñaantyaarori napiitero nareetyaami, ari novatampatzikatemi tzimatsirika pikenakaashitakari pikempisantanai.

¹¹Iri nokovakotzi Ashitairi, Pava, ipoña Avinkatharite Jesús, tampatzika novanakeri niyaate pisaikaiyini eeroka. ¹²Nokovakotziri eejatzi iri kantakaiyaarone piñaantyaarori petakotavakaiyaani, ari pinkempitanairiri pashinesatzi atziri. Iro nokovi pinkempitakotyaanaro naaka tsika nokanta netakotaami eeroka. ¹³Iro iriñaantyaamiri Ashitairi, Pava, kiteshire pikantayetanaa, eero itzimi impaitya kantakotemine apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, intsipataiyaari ikaratzi kameethashireri.

Okaratzi onimotziriri Pava

4 ¹Ari okantari iyekiite. Iri kantakaiyaarone Avinkatharite Jesús, nonkantantyaamirori iroka, shintsitha nonkantemiro. Pairani niyotaakemiro pantayetairo okaratzi onimotziriri Pava. Ari pimatzimaitakaro. Iro kantacha nokovi eekero piyaatakaatyero irojatzi pothotyaantaperotakyaarori. ²Aritake piyotaiyakeni eeroka, iriitake Avinkatharite Jesús matakaakenarori naaka okaratzi niyotaayetakemiri. ³Jiroka okaratzi ikoviri Pava onkantya irovameethashiretantyaamiri: eero pimayempitzi. ⁴Ontzimatyepiyoyetai pinkinantya, inkene iñaapinkathayeetaimi pintampatzikashireyetaira. ⁵Eero piñaaposhinitaro mayempitaantsi. Iro jimatapiintayetakeri ikaratzi kaari kempisantayetairine Pava. ⁶Paamaventayetaiya pikantzimoneenta-kaantarikari iropapayeeni aparoni iyeki kempisantaanaatsiri. Tema nokamantakemiro, ari irovasankitakeri Pava inkarate antakerone iroka. ⁷Te inkove Pava ankempitakotyaari mayempiri, iro ikovake irovameethashireyetai. ⁸Terika pinkempisante, tera naaka pinthainkake, aña iri Pava pithainkake. Tema iri Pava otyaantakemiri Tasorentsinkantsi.

⁹Iro noñaaventemi iroñaaka okantakota etakotaantsi. Onkantavetya te onkovya napiitaimiro eerokaite. Tema pimatakerone petakotavakaayeta, ¹⁰pimatanakeri petakoyetanaari iyekiite ikaratzi nampiyetarori maaroni piipatsiteki Macedonia-ki. Iro kantacha ontzimatyepiyaatakaairo irojatzi pothotyaantaperotakyaarori. ¹¹Iro pinkokovayete pisaikayetai kameetha. Kaari imaimanetantaitzi, pantero okaratzi pantavaireyetai eeroka. Tema iro niyotaayetakemiri pairani. ¹²Ari onkantya iriñaantyaamiri ikaratzi kaari kempisantayetatsine, tampatzikashire pikantayeta, tekatsi kovityiimotyamine.

Impiyeerika Avinkatharite

¹³Iyeekiite, nokovi noñaaventemiri tsika inkantaiya apaata ikaratzi kamayetaintsiri kempisantzinkari, iro piyotantyaari eeroka. Iro eero pikempitakotantari kaari kempisantatsine, iniroite jiraaneenta jovashirevaita. ¹⁴Tema ayotaiyini aaka ikamavetaka Jesús, iro kantamaitacha eejatzi jañagai. Ari inkempitaayetairiri Pava apaata ikaratzi kempisantayetaintsiri, ari irovañaayetairi aririka impiye Jesús. ¹⁵Jiroka okaratzi jiyotakairi Avinkatharite: Apaata aririka impiye, iri etanaiyaarone iriñaavairi ikaratzi kamayetaintsiri, aakaite impoivaitatsine añaayetzira. ¹⁶Ari inkemaitavairo inkaimapaake ijevare maninkariite, intyootakaantapaake Pava. Impoña ikaratzi kamayevetainchari, iri etyaarone intzinaanake, ¹⁷ampoñaapaakya aakaite kaari kamayetaintsine, ari ankempiyanaiaari avajenokashitavaiyaari Avinkatharite, amonthaavaiyaari menkoriki. Ari ankantaityeeni antsipatayaari Avinkatharite. ¹⁸Irootake iroka ñaantsi pimposhenkantavakaiyaari.

5 ¹Iro kantamaitacha iroñaaka iyeekiite, te onkovajaantya nonkamantemiro tsikapaite avisantayetyaari irokapayeeni. ²Ari piyotaiyakeni eeroka, te jiyotaitziro tsikapaite, tema omapokashitaiya, onkempitaiyaaro aririka irimapokaite inkoshitaite tsireni. ³Intzimayevetya kantatsineri: Iroñaaka asaikai kameetha, onimo pinkantya. Iro kantacha arira iromapokayeetairi iraperoyetairi maaroni. Onkempitaiyaaro aparoni tsinane okemaantsivaita ontzimaanite, tekatsi inkenakaiteero avisashitantaari onkarate pokatsine. ⁴Iro kantamaitacha te ari pinkantayetyaari eeroka iyeekiite, eero jomapokaitzimi, ikempitaantziranki aparoni koshintzi. ⁵Tema piyotakoyetairo eeroka, te pinkempityaari aniiyetapiinta-

shitachari tsireniriki, inkene eero ñeetan-tari. Aña iri pikempitakoyeta aniiyeta-piintatsiri kitaite, okoñaatzimoyetairi. ⁶Ari okempitari, te arite ankempitakotyaari ikanta maashitachari tsireni, aña aamaventa ankantayetya, ankempityaari kyoshireri. ⁷Tema tsireni jimaapiintaitzi, ari ishinkitaitari eejatzi. ⁸Iro kantamaitacha aaka ayoperotaiyini, iri akempitayetaari ikaratzi anitapiintayetaintsiri kitaite. Ontzimatyete avetsikaantya, ankempisanta-yetai, etakotantya. Ankempitakotyaaari jovetsikaanta ovayiri, ikithaataro ashirotsiriri iithaare. Ankempitakotyaaari eejatzi javentaaro ashironakitatsiri jamathaitaro, ari ankempityaari aaka aventaanaiaaro avisakoshireyetai. ⁹Tera iro inkoveri Pava irovasankitaayetai, aña ikovake avisakoshireyetai akempisantaari Avinkatharite Jesucristo. ¹⁰Iriitake kamimentakairi. Tekatsi ompaitya ankamavetya, aririka añaayetai, aritake añaayetairo asaikimoyetairi apaata aririka impiye. ¹¹Ontzimatyete pimposhenkashiretavakaantyaaro iroka, ovetsikashire inkantayeetya.

Ishintsithatziri Pablo kempisantaantsiri

¹²Iyeekiite, piñaapinkathayetairi ikaratzi iyotaayetaimiri, ari pinkempitayeriri ikaratzi jevayetzimiri pikempisantaari Avinkatharite. Tema osheki iñaashintsita-koventayetakami. ¹³Petakoyetaiaari piñiirora okaratzi jantzimoyetakemiri. Ontzimatyete pisaikayetanai kameetha. ¹⁴Pishintsithayetairi perantziite. Ari pinkempitairi kaari ñaaperoshireri, pimposhenkayetaiaari, potzishireyetairi kaari aavyaashirevaitatsineri ikempisantziri. Eero pisamavaitari irikapayeeni. ¹⁵Te arite pimpiyatantya, iro pinkovapiinteri eeroka paakameethatavakaiya, ari pinkempitayeriri ikaratzi kaari pisheninkata. ¹⁶Pinkimoshiretapiintaiyeeni. ¹⁷Eero povashaantziro piñañaatayete.

¹⁸Ontzimerika avishimotemine, pimpaa-soonketeri Pava. Tema irootake ikoviri irirori antayetairi akempisantairi Jesucristo. ¹⁹Eero pomanonkiro irantakai-miri Tasorentsinkantsi. ²⁰Te aritzi pimanintayetero ikamantantayeeziri.

²¹Iro kantamaitacha ontzimatye pamena-vakero kameethaini okaratakera. Impoña pinkyaaryoventanairo onkarate kameethashiretakaimine. ²²Okaratzipampithashiretari pashine atziri kaaripero onatzi, eero pantayetziro eejatzi eerokaite.

²³Nokovakotziri Pava eekero iriyaata-kaatyero irovameethashireyetaimi, tema iriitake kantakaarori asaikantayetyaari

kameetha. Nokovakotziri iramaakoven-tyaami maaroni, pivathaki, eejatzi pishireki. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya ikantakoyeetaimiri apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo. ²⁴Tema kyaaryooshireperora jinatzi irirori, aritake irimatakairo.

Overaantarori ovethataantsi

²⁵Iyekiite, pamanakoyetapiintaina naaka. ²⁶Povethatyaanari maaroni kempisantanaatsiri janta. ²⁷Nokovi piñaanateneri eejatzi iroka nosankinare, tema iro ikoviri Avinkatharite. ²⁸Onka-mintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

APITETANAINTSIRI JOSANKINATZINIRI PABLO TESALÓNICA-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo osankinatzimirori iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaanzimiro janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. ²Onkamintha ineshinonkaimi Ashitairi Pava, irisaikakaayetaimi kameetha. Ari inkempitaimiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iramenakotairi apaata Pava kaariperoshireri impiyeerika Cristo

³Iyeekiite, okovaperotatya nompasoonketakotapiintaimi Ashitairi Pava, tema eekero piyaatakaanakitziro pikempisantalayetanake. Eekerora piyaatakaanakitziro eejatzi petakoyetavakaanaka.

⁴Irootake noshiretapiintantamiri aririka napatotaiyaani notsipayetari pashine iyeekiite, nokantaiyini: “Eekero jiyaatakaatziro ikempisantaiyini Tesalónica-satzi, okantavetaka iniroite ikemaantsivaitaiyani jovasankitaayetziri.”

⁵Arira ooñaarontari tampatzika ikanta Pava jamenakotantzi. Okempivaitakaro irovetsikaantatyeeyaami Pava inkene impinkathariventemi. Irootake pikemaantsiventantayetakarori ironaaka. ⁶Iro tampatzikatatsiri eejatzi inkemaantsiyetaikaiyaari Pava ikaratzi kemaantsiyetakaa-kamiri eeroka. ⁷Irooma maaroni aakaite,

akaratzi akemaantsineentayetakaro, otampatzikatzi impinayeetai apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, inkenapai inkiteki intsipayetaiyaari maninkariite tzimatsiri ishintsinka, ⁸inkenantapaakyaari ipaampaporenthaa-tzi paampari. Ari irovasankitaayeetairi kaari iyotairine Pava, kaari kempisantalorone Kameethari Ñaantsi tsika iñaaventakota Avinkatharite Jesucristo. ⁹Iriitake atsipetaiyaaronne iraperoyeetairi, ari inkantaitaayeeni impeyashitaiya, eero iñeero ishintsinka Avinkatharite. ¹⁰Tema apaata aririka impiye, iñaapinkathata-vairi kameethashireyetaintsiri, ipampoyaaminthatavairi. Ari pinkempitakyaari eejatzi eeroka, tema pikempisantairo nokamantakemiri. ¹¹Irootake namanakoyetapiintantamiri eerokaite. Nokovakotziri pimonkaraayetantaariri tsika inkantayetya ikaratzi jiyoshiiyetairi. Nokovakotziri iravyaashiretakaayetemi pimayetantaarori kameethayetsiri pikempisantaira. ¹²Iro impairyeeantyaariri Avinkatharite Jesucristo piñaapinkathatakaantairira, impoña iriñaapinkathatakaantaimi irirori. Iriira Pava neshinonkayetaine aaka eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iriñaayetairi ovaariperoshiretantaneri

2 ¹Iyeekiite, noñaaventemiro okantakota antsipataiyaari Pinkathari Jesucristo, aririka impiye apaata. ²Te nonkove

pinkishiretashivaitya piñaajaante aritake piyaa Avinkatharite. Kempitaka iro pipampithashiretaiyakarini piñaajaantzi iro noñaaventakemiri, piñaajaantzi iro nosankinatzimiri jiyotakaakenari Tasorensinkantsi. ³Aña te ari onkanta, ñaa jamatavitzimikari. Tema aririka impiye apaata, etanakyaa o irimaimaneeteri Pava, impoña iriñaayeete ovaariperoshiretantaneri iriñeete eejatzi ipaiyeetziri “Otomipeyashivaitaantsi.” ⁴Kisaneentantaneri irinatye, inkove iranaantapaake inkempitakaityaari iriñaapinkathayeeteri Pava janta tasorensipankoki. Impoña inkante: “Pava nonatzi naaka.” ⁵Aritake nokamantayetakemiro iroka nosaikimotantapaintamiri. ⁶Piyotaiyini eeroka ipaita otzikaakeriri kaari ikoñaatzitanta ovaariperoshiretantaneri, intaani inkofaate apaata aririka omonkarapaitetapaakyarika. ⁷Aritake antavaitake iromananeikiini ovaariperoshiretantaneri. Iro kantamaitacha tzimatsi aparoni otzikaapiintakeriri, irojatzi apaata iroñaakantantakyaariri, ⁸aripaite iriñeeteri ovaariperoshiretantaneri. Tema aririka impiye Avinkatharite, ishintsinka iraperotantaiyaariri irovamaapairi, intaani intasonkakeri. ⁹Irika koñaatatsine apaata, inkempitakotapaakyaari Satanás. Ari ontzimake ishintsinka, osheki iramatavitate aririka intasonkaventantayete. ¹⁰Tzimatsi manintayetakerori inkempisantairomi kyaaryoori ñaantsi, iroovetaka iravisakoshiretantaiyaarimi. Iriiyetakera peyashitaachaneri iramatavitakeriri ovaariperotantaneri. ¹¹Iriitake kantakaiyaarone apaata Pava inkempisantantaiyaariri ovaariperotantaneri. ¹²Irootake irovasankitaayetantaiyaariri inkarate thainkavaitatsineri, tema osheki itharomentakaro jantayeetakero kaariperori.

Jiyoshiyeetakeri avisakoshiretatsine

¹³Iyeekiite iretakotane Avinkatharite, eekero niyaatatzi naaka noñaañaatakoye-

tapiintaimi nopaasonketzirira Pava. Tema pairani tekeramintha irovetsikaitemi, aritake jiyoshiitakemi pavisakoshiretai, irootake pikempisantantaarori kyaaryoori, irootake jovatasorensishiretantaamiri Tasorensinkantsi. ¹⁴Iriitake otyaantakenari naaka noñaaventantamirori Kameethari Ñaantsi, inkene piñeero apaata eerokaite iñaapinkathayeetaimi inkempiitairira irirori Avinkatharite Jesucristo. ¹⁵Ari okanta iyeekiite, ontzimatyepinkyaaryoventairo okaratzi niyotakemiri nosaikimotantapaintamiri. Ari pinkempitairori eejatzi okaratzi nosankinatzimiri.

¹⁶Onkamintha iretakoyetai Avinkatharite Jesucristo, eejatzi Ashitairi Pava. Iri poshenkayetapiintairi, irijatzi kaminthaa-yetairi ishinetaantairori okaratzi kameethayetsiri. ¹⁷Onkamintha intharomentashiretakaapiintyaami, iri kyaaryooshiretakaimine eejatzi, iro piyaatakaantyaarori piñaaventayetanakero kameethari iro pantayetanairi eejatzi.

Iriñaapinkathayeetero iñaane Pava

3 ¹Iyeekiite, pamanakoyetapiintaina naaka niyaatakaantyaarori noñaaventero Avinkatharite, ari onkanta iñaapinkathatantaiyaariri pashinesatzi atziriite, inkempitaiyaami eeroka. ²Pamanayetapiintai eero jovasankitaantana kaariperoshireri, tema te maaroni inkempitayetai aaka akempisantayetzi. ³Iro kantamaitacha kyaaryoori inatzi Avinkatharite, ari iravyaashiretakaayetaimi, iri kempoyaaventemine eero iksirinkantami ovaariperoshiretantaneri. ⁴Iri Avinkatharite iyotakaakenari ari piyaatakaatyeero pantayetanairo niyotayetakemiri, tema pikovaiyakeni pantero. ⁵Nokovaktziri Avinkatharite impampithashireperotakaimiro tsika okanta jetakotami Pava. Inkyaryooshiretakaimi pinkempitakotantaiyaariri Cristo.

Ontzimatyē antavaiyetai

⁶Iyekite, tzimatsi ikoviri Avinkatharite Jesucristo nonkantemiri: Te arite paapatziyaari aparoni peravaitapiintachari kempisantzinkari. Tera jimatziro okaratzi niyotaakemiriranki. ⁷Aña ontzimatyē inkempitaiyaanami naaka, tema te nomperavaitya nosaikimotantapaintamiri. ⁸Tekatsi nonkampitemiri pimpashityaana novarite, ãña nopinatzi-miro maaroni pipayetanari. Nantavaitake shintsiini, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyaroni eeroka pintziyena. ⁹Aña tampatzika inaveta pimpayetenami novarite, intaani nantavaitake shintsiini onkanta pamena-yetantyaanari, iro pinkempitakotantyaa-narori tsika nokantaka naaka. ¹⁰Tema iro nokantapiintakemiri nosaikimotantapaintamiri janta, nokantzi: “Inkarate kaari antavaitatsine, eero jovaatsi eejatzi.” ¹¹Ari nokemake ikantaitzi tzimatsi pikarataiyini janta perayetachari, te inkove irantavaite, intaani imaimanetan-

tayetzi. ¹²Tzimatsi eejatzi ikovakaanari Avinkatharite Jesucristo nonkantayeteriri irikaite: “Eero pimaimanetantzi, santzikoiteeni pantaventero povayetari.” ¹³Iyekite, ari pashi povero pantapiintairo eeroka kameethayetatsiri.

¹⁴Tzimatsirika kaari kempisanterone iroka nosankinatakemiri, eero paapatzi-yanaari, iro iriñaantyaarori impashiventayetya. ¹⁵Iro kantamaitacha eero pikisaneentziri, pinkaminaayetairi pinkempitakaantyaari pirentzi.

Overaantarori tasonkaventaantsi

¹⁶Tema iri Pava kantakaarori asaikantayetyaari kameetha, nokovatziri iri inimotakaimirone pisaikaiyeni okantave-taka piñaayetero onkarate avishimoyetemiri. Nokovakotziri intsipatyaaami.

¹⁷Jiroka nosankinatajaantzimiri nakoki: Tema naaka Pablo ovethatamiri. Irootake nametapiintari aririka notyaante nosankinare. ¹⁸Onkamintha irineshinonkayetaimi maaroni Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantaari.

JETAKARI PABLO JOSANKINATZINIRI TIMOTEO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatakera Pablo osankinatziro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema irootake ikantakaantziri ovavisaakotairi Pava itsipatari Jesucristo oyaakoneentane. ²Eeroka nosankinatzi Timoteo, nokempitakaantaami notomi novimi akempisantanaira. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Cristo Jesús, onkamintha iretakotyaaami, piñero pisaike kameetha.

Ikenakaashiitari jiyotaantaitzi

³Pairani niyaantantakeri Macedonia-ki, noshintsithatanakemi pisaike Efeso-ki, ari onkantya piyotaantyaariri saikayetatsiri janta, irovashaantairo ikenakaashiyetakaro jiyotaantzi. ⁴Jiñaaventashiyetaro kinkitharentsi, jiñaaventashiyetaro eejatzi tsika ikantayeta pairani ivaisatziite. Te ooñaarontero irokapa-yeeni okaratzi jantakeri Pava onkantya ankempisantantaiyaariri, aña iro kantakaantakerori jiñaanaminthatava-kaantari atziripayeeni. ⁵Aryaajaini aaka aririka ayotaante, añaaventziro tsika ikantaita jetakotavakaita. Tema aririka ankitheshiretanai, aririka ampampithashiretanairo tampatzikatatsiri, aririka ankempisantaperotanai, arira amatzirori etakoyetanta. ⁶Ari itzipinayetakeri irikapayeeni, amenaashivaitaka okaratzi iñaaventayetziri. ⁷Ikovashivaitaka iriyotaantero Ikantakaantaitane. Okanta-

vetaka ishintsithatantzi jiyotaantayetzi, iro kantamaitacha te ikemathatziro irirori okaratzi iñaaventziri.

⁸Irooma aakaite ayotzi omapero okameethatake Ikantakaantaitane, iro kantamaitacha ontzimatyem ankemathatero opaita otzimantari iroka. ⁹Tema te iri irosankinayeetene ikaratzi kameethashireyetaintsiri, aña iro irovasankitaayee-tantyaariri: maimanetzinkariite, piyathariite, kaariperoshireriite, tsimainkatziinkariite, thainkantanerite, manintashiretan-tanerite, ovamaayetziriri ashitariri, ovantzinkariite, ¹⁰mayempiriite, antaminthatavakaachari ishramparinkakiini, noshikantanerite, thairiite, kamataviriite, ikaratzi otzitzikayetzirori ayotaantari kameethari. ¹¹Tema onashita iroori Kameethari Ñaantsi ipampoyaaminthayetziri, irootake ikantakenari Pava Tasorentsitatsiri nonkamantantairo.

Irantavaire Pablo

¹²Iriitakera Avinkatharite Jesucristo ovashinchaakenari. Iro nopaasoonketantariri, tema jiyotzi aritake kyaaryootakena, jotyaantakena nantavaiteneri. ¹³Okantavetaka pairani osheki nopairyaa-shivaivetakari, noisaneentane noviri, novasankitaapiintakeri jashiyetaari, iro kantamaitacha jetakotaana irirori. Tema te niyovetaro okaratzi nantakeri, tekera nonkempisantanakeeta. ¹⁴Iro kantacha irika Avinkatharite iniroite jetakoperotakana, ari opoñaanakari nokempisanta-

nairi Jesucristo, osheki netakotanaari. ¹⁵Jiroka nonkanteri kyaaryoori onatzi, ontzimatyē inkempisantaiteero: Ipokake Jesucristo jaka kipatsiki irovavisaakoyeetairi kaariperoshiereite. Tema naaka anaayevetakari maaroni nokaariperoshi-revetaka. ¹⁶Iro opoñaantari jineshinonka-taana Jesucristo, te isamaneentyaana okantavetaka naaka maperovetakarori nokaariperotzi. Tema tsika ikantaana naaka, arira inkantayetaiyaari pashine inkarate kempisantayetairine, ari inkantaitaatyero iriñaaneyetai. ¹⁷Nokovi ari inkantaitaatyero iriñaapin-kathaperoyeetairi kantaitaachaneri Impinkatharite, Kañaaneri, Kaari koñaanetatsine. Ari onkantaari.

¹⁸Notomí, Timoteo, tzimatsi nokoviri nonkamantemi. Ari onkempityaaro okaratzi ikinkithatakotaitakemiri pairani. Iro nonkamantantyaamirori pintharomen-tashiretantaari piyaatakairo piñaashin-tsiiperotyā kameetha, ¹⁹eekero piyaata-kaanakityeero pinkempisantanake, eekero pimpampithashiretanakityeero tampatzikatatsiri. Tema tzimayetatsi ovashaantakerori. Okantaveta ikempisan-tayeveeta, ikempivaitakaro impitamenka-kotakityeeyaami. ²⁰Ari ikempitakari Himeneo eejatzi Alejandro. Iriitake noshinetakeri irovashinonkaayetairi Satanás, ari onkantaari iriyotantaari eero ipairyaaashivaitantari Pava.

Iñaaventakoyeetziro ñañaantaantsi

2 ¹Jiroka netavakyaari noshintsithate-miri: Ontzimatyē piñaañaatanete, pinkovakoventante, pinkantakoventante, pimpaasoonkeventairi maaroni. ²Pamanakoyetairi pinkathariite. Pamanakotairi eejatzi maaroni jevariite pisaika-yetantaari kameetha, ñaapinkathataso-rentsi pinkantya, tampatzikashire pinkantya eejatzi. ³Irootake kameethata-tsiri maaroni iroka. Irootake ikoviri Pava

ovavisaakoshiretairi. ⁴Tema ikovatzi Pava maaroni iravisaakoshireyetai, ikovi eejatzi iriyotakoyeetairo kyaaryoori ñaantsi. ⁵Jiroka kyaaryoori ñaantsi: Aparoni ikanta Pava. Aparoni ikanta kantakoyentziriri atziri janta Pavaki. Iriitakera Cristo Jesús. ⁶Iriitake pinakoventakairi maaroni ikamimenta-kai, itsiparyaakoventayetai jinintapaiteta-paakera Pava. ⁷Irootake ipairyaaantaka-nari naaka notyaantajanorite, iri otyaantakenari nonkinkithatakaayetairi atziri kaari asheninkayeta, niyotayetairi inkempisantayetairo kyaaryoori ñaantsi. Tema omaperotatya.

⁸Tsikarika irapatoyeetapiintya, nokoviri shirampariite iriñaañaataneyetaiya, tzinaavako inkantya ikempitapiintara. Iro kantamaitacha kiteshire inkantayetya, eero ikisavaita, eero iñaanamintathavakaavaita. ⁹Ari onkempitanaiyaari tsinaneete eero oñaavenavaita onkithaaytaaro ovaneenkatachari, aparavaiteri kireeki amanantayeteri othatane mareryaayetatsiri, oñaavenavaitaaro ovaneenkatero oishi. ¹⁰Aña iro ameyetaiyaari antayetapiintairo kameethayetatsiri. Tema irootake kameethatatsiri antayetziirisi tsinane kantapiintatsiri: “Naaka, ñaapinkathatasorentsi nonatzi.” ¹¹Aririka iriyotaantaite, ovayempita onkantayetya tsinane, onkempisantante. ¹²Te noshinetakaantero iyotaantayete tsinane, te noshinetakaantero ojevateri shirampariite eejatzi. Intaani ovayempitayetya. ¹³Tema iri Adán jetaitaka pairani jovetsikayeetakeri, iro impoitapaintsiri Eva. ¹⁴Kaari Adán iramataviitakeranki, aña iro tsinane jamataviperoitake irojatzii antantakarori kaariperori. ¹⁵Iro kantamaitacha, tsinaneete, tema irootake ovaiyantaatsiri, ari onkantake avisakoshireyetai eekerorika iyaatakaanakityeero onkempisante, etakotantya, kyaaryooperoini onkameethashireyete.

Tsika inkantayetya jevariite

3¹Kyaaryoo onatzi nonkantemiri: Tzimatirika kovatsine ijevateri kempisantzinkariite, ari okameethatzi okaratzi ikoviri iranteri. ²Ikaratzi jevayetsineri ontzimatyete inkameethashirete, eero itzimayetzi impaitya ñaaventavaiterine, inkinayetyaaro iina, kempoyaavaitane inkantya, irantayeta-piintero kameethari, iriñaapinkathatakaantya, iromaayetanete ipankoki, iyotaantane inkantayetya. ³Eero ishinkitapiinta, eero ikisapiinta, aña etakotaneri inkantya, tsinampashire irine, eero inebetapiintashitari kireeki. ⁴Iriyote ijevayetairi ikaratzi saikavankotziriri, ñaapinkatha inkantante irovaiyane, eero ipiyathavaita. ⁵Tema aparoni atziri kaari iyoterone ijevatakaante ipankoki, ðkantatsima ijevaventereri ikaratzi kempisantanairiri Pava? ⁶Ari ikempitzi-tari ovakeratsiri ikempisantzi, eero okantzi ijevatakaante. Tema aririka irimatero ijevate, ari inkantakaaperovaitanakya, ari inkempitakotakyaari okaratzi avishimotakeriri pairani kamaari. ⁷Ikaratzi kaari kempisantsine okovaperota iñaapinkathatairi jevariite. Tema eerorika iñaapinkathatakaanta jevari, ari iriñaakero iriñaaventavaita-teri, irojatzi iramatavitantakyaariri kamaari.

Tsika inkantayetya ampitakotziriri

⁸Ikaratzi ampitakotziriri jevatziriri kempisantzinkariite, ontzimatyete iriñaapinkathatakaantya, aventaane irovayeeteri eejatzi, eero ishinkitapiinta-yeta, eero inebetapiintashitari kireeki irapithatanteri iroshekyayeteri. ⁹Okovaperota iriyotakoyetairo okaratzi akempisantairi, kaari jiyotakoveeta pairani. ¹⁰Onantyaari aparoni atziri irampitakoteri jevariite, ontzimatyete

iriñaantaitavakyaari kantatsiri irimatero, aririka iriñaantaitakyaari kantatsi iriyaatakaairo. ¹¹Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane ontzimatyete oñaapinkathatakaantya, eero oñaaventakotantashiyeta, kempoyaavaitane onkantya, onkyaaryoo-ventayetanairo maaroni. ¹²Inkarate ampitakotantatsineri inkinayetyaaro iina, ijevatakairi kameethaperoini irovaiyane eejatzi saikavankotziriri. ¹³Aririka irimatanairo, ñaapinkatha irovaiteri, ari iriyotairo iraventaashiretya iriñaaventa-iro tsika okanta ikempisantaariri Cristo Jesús.

Omapero okameethatake akempisantziri

¹⁴Nokovataike niyaatemi shintsipai-teeni noñeemi. Iro kantacha netavakyaaro nosankinatemi iroka, ¹⁵aamaashitya eerorika niyaatzita, nonkamantzityaamiro tsika ikantaita isaikaitzi jashiyeta Pava. Tema akaratzi jashiyetai Kañaaneri Pava, akempitanaaro okantaranki tzinkamintsi-pero, aakatake otzinkamitanaa ikinkitha-yeetziro kyaaryoori ñaantsi. ¹⁶Omapero okyaaryootzi okaratzi akempisantairi, tera jiyotakoveetaro pairani tsika ikantaita jiñaapinkathatasorentsitaizi. Jiroka akempisantziri:

Jatzirizimotantake Pava,
Iri oñaakantakeriri Tasorentsinkantsi
iriiperori inatzi.
Iri maninkariite amenayetakeriri,
Iri ikinkithatakoeyetairi pashinesa-
tziki atziri.
Iri ikempisantaitziri jaka kipatsiki,
Iri ovajenokaachari irovaneenkaroki.

Iñaaventaitziri ookaventerone ikempisantaveta

4¹Iro kantamaitacha, jirokara ikantairi Tasorentsinkantsi, ikantzi: Apaata, ari iriñeetake ookaventerone ikempisantavetari, iro inkovanake

inkempisantayetero ñaane kamaari, jamataavitantzira. ²Iriyotaavaitashintanyaaro kamataviru kaari irooperotatsiri, eero ikemauro irovashireentakotyaro jantayetzirira, eempashire ikantaka. Inkempitakyaaro okantaranki ompirota-kai itagaita eempavathatakaantzi eero akemauro katsiri. ³Eero ishinetaakaantziro iraaavaakaayeetya, intzitakaantero okaratzi jovayetari. Tera arite iroka. Tema aakaite akaratzi akempisantayetairi Pava, ayotairo kyaaryoori, jovetsikayetakainero ovaritentsi. Ishinetaakauro irirori ovayetaiyaaro irokapayeeni, ampaasoonkeyetairi. ⁴Tema okaratzi jovetsikayetakeri Pava, kameetha onayetatzu. Tekatsi ompaitya apaavaitantyaarori, ña onzimaty e ampaasoonkeyetairi ñaayetziru okaratzi ipayetakairi. ⁵Tema aririka amatakero okantziru ñaane Pava ñaanaataakoyetairo okaratzi ipayetairi, ari intasonkaventakero.

Antavaitanaineriri kameetha Jesucristo

⁶Iroorika piyotaantake iroka, pimata-naatziro pantavaaitaineri kameetha Jesucristo. Pimonkaratanaatziro okaratzi pikempisantanaari, pimataanaatziro okaratzi jiyotaayeetakemiri. ⁷Povashaantayetairo kinkitharentsipayeeni kaari irooperotatsine, irootake ametapiintashivetakari antarokonaite okinkithayetziru iroka. Ña onzimaty e piñaashintsishiretanaiya piñaantyaarori piñaapinkathata-sorentsitai. ⁸Tema okameethatzimovetairi eejatzu ñaayetziru ñaashintsiyetya koñaaroini avathaki, ña iro kameethaperotataitatsi ñaashintsishireyetanaiya ñaantyaarori ankiteshireperoyetairi. Tera iro antantayetarori iroka onkantya anintaavaiyetantyaari iroñaaka eenirora ñaayetziru, ña, eejatzu ñaero apaata anintaavaitaiya aririka ñagairi. ⁹Kyaaryoori onatzu iroka ñaantsi, onzimaty e maaroni ankempisantaye-

tairo. ¹⁰Irootakera ñaantayetarori ñaashintsitayeta, shintsini antavaiyetzi, tema oyaakoneentane oviri Pava tsika itzimi kañaanetatsiri. Kantatsi irovavisaakoshiretairi maaroni atziriite, iriitakera irovavisaakoshireyetairi inkarate kempisantairine.

¹¹Irootake iroka piyotaantayetairi, ñaashintsu pinkantantero. ¹²Te nonkove inthainkimavaitaitemi pevankaritzira. Ña onzimaty e poñaakantero tsika pikantanaa pikempisantai, ari onkantya inkempitakotantaityaamiri. Onzimaty e paamaakoventyaaro okaratzi piñaavaiyetziru, eejatzu okaratzi pantayeteri. Etakotane pinkantante, kyaaryooshire pine, kiteshire pinkantanaiya. ¹³Shintsitha piñaanatapiintayetaineri atziriite Osankinajanorentsi, pinkinkithatapiintairo, piyotaantapiintairo, irojatzu piñaantakyaarori nareetyaami janta. ¹⁴Pimpampithashiretero ñaaventakemi pairani jeveriite, ari okanta itasonkaventakamiri jotzimikapatziiotyetantamiro irako. Ña papaatzurokari itasonkaventaimi Pava pimatantaarori iroka. ¹⁵Ñaashintsu pinkaventanaiyaaro, onkantya iriñaantaityaamiri eekero piyaataakanakitziro pimatanaero. ¹⁶Paamaventayetairi eeroka tsika pikantayetanaa, pimpampithashiretakyaro kameetha onkarate piyotaantayetairi, onkarate pantayeteri eejatzu. Aririka pimatakero pinkyaaryooyeventairo, aritake piñero pavisakoshiretai, eejatzu inkempitayetairi ikaratzu piyotaapiintakeri.

Anteneriri pashinepayeeni

5 ¹Te arite pinkisathayeteri antarikona, kameetha piñaanayeteri. Iro aritatsi paakameethayeteri pinkempitakaanteri iriirikami piri. Ari pinkempitairi evankariite, paakameethateri pinkempitakaanteri iriirikami pirezzi.

²Ontzimatyē paakameethayetero antarokonayetsiri, pinkempitakaantero iroorikami piniro eeroka. Ari pinkempitairori evankaropayeeni, paakameethayetero, eero poshoretaro pimaimanevaitero pinkempitakaantero iroorikami pitsiro.

³Paakameethayetero kamaimetzinkaro tsika otzimi maperotzirori okovityaatavaitzi. ⁴Irooma aparoni kamaimetzinkaro, tzimayetsiri eentsite, osaripayeeni, iriitake amenerone irampitakoyetero, ontzimatyē impiyatiyaaro iramaakoventaiyaaro okempitaakerira pairani iroori jantaritantakari irirori. Irootakera ikoviri Pava antayetairi. ⁵Irooma aparoni kamaimetzinkaro matzirori osaikavaitzi apaniro, aventaiyaari iroori Pava, onkantaitatyēeni aakoventyaaro oñaañaate onkovakoyetairi. ⁶Irooma ontharomentashivaitanakyaaarika onintakaanekiini irokapayeeni, tera añe kameethaperoini, kempitavaitaka onkamakityeemi. ⁷Pishintsithatero omayetantyaarori nokantakeri, ari onkantya eero otzimanta iriñaaventakoyeeterori. ⁸Tzimayetsi kaari amenerone isheninkayetari. Iriira ovatsiperotakerori kaari amenairone ovaiyantakeriri. Ikempivaitana irovashaantakityeeromi ikempisantsi. Iri maperokitanakerori janaanakeri ikanta kaari kempisantsine.

⁹Jiroka kovachari irosankinatakoyeentantyaarori aparoni kamaimetzinkaro antavaitaineri Cristo: Ontzime onkarate 60 osarentsite, kinata ovapiintakeri otsipataro, ¹⁰kameethashire okanta ikemakoyeetziro, aamaakoventa okantziri ovaiyane, oimaantzi opankoki, aakameethatapiintakeri kempisantzinkari, kaminthaane ovapiintziri ashinokainkari, omatapiintakerori okaratzi kameethayetsiri. ¹¹Irooma kamaimetzinkaro kaari antarokonatsine, eero josankinatakoitziro. Eerora okantaperota

antavaitaineri Cristo, tema eeniro onkove aye otsipataro. ¹²Aririkami omatakero ontsipatyā, arimi inkantakovaitakero, tema te omonkarayero okaratzi okantavetakari anterimi. ¹³Aritakemi omperotanakyaaro eejatzi, onkenayete pankotsipayeeniki, onkinkithavaitakotantayete, aka akavaitashitane onkantya. ¹⁴Irootake nokovantari aayetai otsipataro aparoni kamaimetzinkaro kaari antarokonatsine, ovaiyantayete, osaikeeta opankoki antavaite. Ari onkantya eero itzimanta impaitya kishimavaiterone. ¹⁵Tema tzimayetsi matakero, antavaihitakero ikoviri Satanás. ¹⁶Ikaratzi kempisantzinkari ñiirori isheninka okamaimetzinkarotzi, ontzimatyē irampitakoyetero. Ari onkantya eero iñaantaro ikaratzi ikempisantiyini, iriñaashintsityaaro irampitakotero. Intaani irampitakoyetero matzirori oñiuro okovityaavaaitzi.

¹⁷Ontzimatyē impinayeetairi jevatakaantatsiri iñaapinkathayeeetziri. Iri impaperoyeete kinkithatakantapiintatsiri, eejatzi ikaratzi iyotaantapiintatsiri. ¹⁸Tema irootake kempitarori okantakotziri Osankinajanorentsi:

Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intashaaneenta-vaite.

Jiroka okantziri eejatzi:

Aparoni antavaitatsiri ipinayeetziri.

¹⁹Apanirorika ikanta atziri kantakotziriri aparoni jevari, eero pikempisantziri. Irooma inkaraterika apite, eerorika inkarate mava tsika itzimi ñaakotakerine jantakero kaariperori, ari okameethatzi inkempisantaite. ²⁰Eekerorika irantaitatyēero kaariperori, payeri tsika ipiyotaita pinkisathateri, ari onkantya intharovan-taiyaari, eero jimatantayeetaro.

²¹Noshintsithatzimi pantero iroka. Tema aririka pimatanairo, eero piñiuro pamaakitante jiyotzi Pava nokantzimiro. Jiyotzitaro eejatzi Jesucristo, jiyotzitaka

eejatzi maninkariite ikaratzí jiyoshiita-keri. ²²Te arite pathavaiyaaro potzimikapatziitotantyaaro pako ijevatantaityaari. Tema aririka iriyotayeeteri jantakero kaariperori, kempivaitakara eerokami kantakaashitakyaarone. Aña ontzimatyepinkiteshiretai eeroka.

²³Te arite intaani pirapiintero jiñaá, iro aritatsi pirero kapicheeni kachori, ari piñaakero peshitakote pimantsiyavaveta.

²⁴Tzimatsi atziri, tekeramintha iriyakoventaiteriita jantakero kaariperori, maaroni ikemakoyeetakeri. Tzimatsi pashine eejatzi kaari jiyotakoitzi jantziro-rika kaariperori, intaani inkemakoyeeteri apaata. ²⁵Ari okempitari eejatzi, tera iromanakotapiintero atziri irantayetero kameethari. Irooma aririka irantero kaariperori, ari inkovapiintavetya iromanakotyá, iro kantamaitacha ari inkemakoyeetakeri.

6 ¹Ikaratzí jotzikayeetari ontzimatyé iñaapinkathatairi itzimi omperatariri. Iro nokantantari, ari onkantya eero itzimanta impaitya ñaaventavaitaine, akantakaantzirikari Pava. ²Aparoni otzikataari ñiirori jomperatari kempisantsiri, te arite inkantashirevaite: “Eero pikempitakaantana otzikataari, tema iyeki novanaimi.” Aña okovaperota irika otzikataari irantavaiperoteneri kyaaryooperoini, iretakotane iroveri, tema kempisantzinkari inatzi. Ontzimatyepiyotaantairo iroka, pishintsithatantairo.

Kiteshiretakaantatsiri ipoña onimotaantsi

³Aririka impoke nashityaarone inkinkithatakaante, kaari kempityaarone okaratzi iñaaneyetakari Avinkatharite Jesucristo, irinashitapaakyaaro eejatzi iriñaaventero ñaapinkathatasorentsitantsiri, ⁴kantakaaperovaineri inatziira, tekatsira iriyote. Intaani ikovi irirori añaanatzimentavakaavaiyaaro ñaantsi. Iro ompoñaantyaari asamavakaavaiya,

amaimanetavakaavaiya, ankaviyavakaavaiyetya, ankantakotavakaavaiyetya, ⁵ankisaneentavakaatziiyetya. Iroora jimayetapiintakeri kaariperoshireri kaari iyotakotaajaterone kyaaryoori ñaantsi. Ipampithashireta iraatyaaro kireeki jamamenavaitaro iñaapinkathatasorentsitanaira. Te arite paapatziyari eerokaite.

⁶Aritake okantamaita, kimotara impinaventayeetairo apaata añaapinkathatasorentsizira. Iro kantacha onkantya añaantyaarori impinayeetai, ontzimatyé onimoyetai añiiri okaratzi tzimimoyetairi.

⁷Tema pairani ovakera atzimapaake te amapaake tzimimotaine. Ari okantari eejatzi aririka ankamai, onkarate tzimimotaine eero okantzi aanairo.

⁸Tema otzimapiintzirika oyaari, otzimapiintzirika ankithaityaari, aritapaake. ⁹Iriima inkarate kovayeterone irashaarantya, okaimashiryiiri inkaariperoshirete. Ikempitakovaitakari shirikachari ivirentsiki, aririka irantayetanakero ikovakaashiyetari ovaariperotantatsiri, irootake peyakaashitantachari.

¹⁰Aririka irineveetapiintya irashaarantya, okempivaitakaro iro omparithatana-nyaaami kaariperoyetatsiri. Tzimatsi matakakerori ineveyetaro irashaarantya, jovashaantanakero ikempisantzí, okempivaitakaro iriimi kemaantsitakaavaitachanemi jovathaavaitakaapaniirini.

Pinkempitakaantero povayiriventatyeeromi pikempisantanai

¹¹Irooma eeroka, jashitaami Pava, povashaantairo irokapayeeni, pinkempitakaantero pishiyapithatatyeeromi. Aña iro pinkokovatapiintanaipintampatzikashirete, kaminthaa pinkantante, pinkempisantairi Pava, etakotane pinatyé, eero pisamaneentana, tsinampa pinkantya.

¹²Eekero pinkempisantanatyé, pinkempitakaanakero povayiriventanaatyee-romi kameethayetatsiri. Pinkempitakaan-

tanakero eejatzi piñaashintsiventatyee-yaaromi irojatzí paantakyaarori kantaitaachane añaakagaimi. Iro ikovakaayeetakemi piñeero añaantarentsi, ari okanta ikemayetantaamiri atziriite, pikantzi: “Nokempisantai.”¹³Tzimatsi noshintsithatemiri. Tema Pava itzimi añaakaayetzirori okaratzí tziyayatsiri, jiyotzi nokantzimiri. Jiyotzita eejatzi Avinkatharite Jesucristo, itzimi kantapiintakerori kyaaryootatsiri, irojatzí ikantapaakeriranki jagaitanakeri Poncio Pilato. Jiroka onkarate noshintsithatemiri: ¹⁴Eero pipiyathataro ikantakaantaitziri, eero povashinaavaitziri, itzimikari ñaaventakovaitashityaamine. Piyaatakaanairo eeroka irojatzí impiyantaiyaari Avinkatharite Jesucristo, ¹⁵aririka irinintapaitetake Pava. Tema apaniro Pava intasorentsítai, apaniro ijevatakaantairo maaroni tziyayatsiri, apaniro impinkathariventairi ikaratzí pinkathariventavetachari, ari ñaapinkathatairi eejatzi ñaapinkathayeveetari iroñaaka. ¹⁶Iriitake ashitarori kantaitaachari añaantarentsi, ari isaikatzi tsika oshipakiryaaneperotzi, irootake kaari jareejanotantaitari. Tekatsi atziri matakerone iriñeeri, eero imatayeetzirootsi eejatzi. Omapero ñaapinkathaitziri. Ari inkantaitaateyeroni impinkathariventantai. Ari onkantaayaari.

¹⁷Ontzimatyé piyotaayetairi ashaarantayetachari iroñaaka, eero ikantakaapervaitanta. Eero javentaashivaitaro irashaa-karo, tema eero okantaitatyaani onkisotzimoteri. Aña ontzimatyé iraventaayetaiyaari Pava, iriitake matzirori itharomentajanotakaantanta. ¹⁸Piyotaantairo irantayeetairo kameethari. Ikempitara aparoni ashaarantaneri otzimimoperotziitzi irovaakaro, ari pinkempitanaiyaari eerokaite ontzimimoperotziitaimi pantane, iro pinkempitakaantanairomi iroorikami povaakaro. Piyotaantairo irineshinonkayeetantya, ayimateri impashitantayetaiya. ¹⁹Iroorika irimatana iroka, okempivaitaka irovapithaantyaaromi irashaakaro inkashiyakaiyaari apaata. Ari inkantaitatyeeero iriñeero irisaikai kameetha.

**Overaantapaakarori ikantziriri
Pablo irika Timoteo**

²⁰Timoteo, pinkyaaryoovero piyotaantairo okaratzí jineshinonkayeetakemiri. Povashaantairo okaratzí ñaaventashiyeetaró kaariperori. Povashaantero ñaanaatzimentavakaitaro ikempitakaantevetari irooperori onatzi jiyotaneetari. ²¹Tema tziyayatsi matayetakerori, ikenashivaiyetanaka, kempivaitaka intzipinatatyeeemi. Onkamintha irineshinonkayeetemi. Ari onkantaayaari.

JAPIITAIRO PABLO JOSANKINATZINIRI TIMOTEO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatakera Pablo osankinatzimiro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori noñaaventairo ishinetayetakairo, irañaakaayetai Cristo Jesús. ²Eeroka nosankinatzi Timoteo, itzimi nokempitakaanta netakotane notomi. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, onkamintha iredakotyaaami, piñeero pisaike kameetha.

Piñaaventairi Cristo

³Ari nokantapiintatya tsireni eejatzi kitaite namanakoyetzimi, nopaasoonketziri Pava, itzimi nantavaitaineri, nomatakotairi ikempiyetaka nocharineete tampatzikashireri. ⁴Aririka noshiretyaaro piraavaitakaranki, osheki nokovataike napiitairo noñeemi, onantyaari nonkimoshirete. ⁵Osheki nopampithashiretakotami tsika okanta poshireperotantanakari. Tema iro etanakaro pisaro Loida, ipoñaanaka piniro Eunice. Niyotzi eejatzi ari pikempitanakari eeroka. ⁶Irootake napiitantamiri nonkan-temi: Papiitairo povakeratairo itasonkaventakemiri Pava notzimikapatziitotantakamiroranki nako, pinkempitakaantairo joisaitziri paampari intsivakimate. ⁷Tema Pava te intharovashiretakaante. Intaani ishintsishiretakaantzi, jetakoshiretakaanta, jiñaakoshiretakaanta.

⁸Irootake eero pipashiventakaantaro piñaaverteri Avinkatharite, ari pinkempi-

tainari naaka, eero pipashiventakaana jashitakoventaitanari Pava. Aña iriitake shintsishiretakaimine, pinkempitakotantyaanari naaka, nokemaantsitakoventaro Kameethari Ñaantsi. ⁹Irijatzi ovavisaakoshireyetairi Pava, iri iyoshiitayetai atasorentsishiretantaari. Tera apaniro aaka matashityaarone, aña iri kovaintsi irantero. Ari ikantaitatyaani pairani Pava ikovapiintake irineshinonkayetai Cristo Jesús. ¹⁰Irootake jimatakeri iroñaaka, ikoñaatakeranki Ovavisaakotantaneri, Cristo Jesús. Iriitake matakakerori joitsinampairo kaamanetaantsi, jookapaintairo Kameethari Ñaantsi, iro ayotantaari ari onkantaitatyeeni irañaakaayetai.

¹¹Irootake ipairyaantakanari naaka Otyaantajanori, iri otyaantakena nonkinkithatakaante, ipoña niyotaayetairi eejatzi kaari nosheninkata. ¹²Irootake iroñaaka noñaashivaitantarori, iro kantacha temaita nopashiventa. Tema niyotzi naaka itzimi noshiretaari, nyoperotzita otzimimotziri ishintsinka onkantya eero jovashaantakanaro ikovakaakenari nantaineri irojatzii apaata kitaiteriki impiyeerika. ¹³Ari pinkempitanaiyaari eeroka, pimatakotenaro tsika okanta pikemakena nokinkithayetake, piyaatakairo poshiretya. Etakotane povante, tema iro irantapiintanairi jashiyetaari Cristo Jesús. ¹⁴Tema inampishiretantakami Tasorentsinkantsi, iri kyaaryooshiretakaimine eero povashaantataro kyaaryoori otzimi ikovakaakemiri piyotaantero.

¹⁵Pikemayetake eeroka tsika okanta jookaventavaitanakena Asia-satzi. Jirikatake: Figelo ipoña Hermógenes. ¹⁶Iro kantacha Onesiforo, osheki iposhenkapiintakana irirori, te impashiventakotanakena joosoveetakana. Iniroite nokovi ineshinonkairi Pava ikaratzi saikapan-kotziriri. ¹⁷Tema iri kovakovatapaakena jareetakara Roma-ki, irojatzi jiñaantapaakanari. ¹⁸Iriira Avinkatharite neshinonkairi apaata kitaiteriki impiyeerika. Tema piyotaiyakeni eejatzi eeroka, osheki jampitakotakena Onesiforo nosaikantakariki Efeso-ki.

**Pinkempitakaantya eerokami
irovayirite Jesucristo**

2 ¹Notomí, tema iri neshinonkataami Cristo Jesús, ontzimatyé pintontashiretai. ²Tema pikemakena tsika okanta niyotaantake atziririiteki. Ontzimatyé piyoshiitayete iroñaaka tsika inkarate kyaaryooshiriri intzime matanairone iriyotaanairi eejatzi pashine. ³Aamaventa pinkantya piñaashitakoventanaiaaari Jesucristo. Pinkempitakaantya eerokami irovayirite. ⁴Tema aparoni ovayiritachari te iñeetziri irantanairo antavairentsi jantayeetapiintaitziri kitaiteriki. Aña ontzimatyé iretapaintyaaro ikantakeriri ijevarite. ⁵Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaari aparoni ipinayeeztziri janaakotan-take ishiyeeyani. Tema iniroite iriñaashintsityaaro. Iro kantacha irimatantyaarori iranaakotante ontzimatyé irantero tsika okanta jametapiintai-yari. Irooma inkovakemi inthaiyavaiya inkene iranaakotantemi, eerora ipinayeeztziri. ⁶Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaari ikanta aparoni pankivairentzi. Tema iriitake etapiintaro jovayetaro okitho ivankire. ⁷Ontzimatyé pimpampithashiretakotero nokantayetakemiri. Tema iriitake Avinkatharite kemathatakaaperotemirone maaroni.

⁸Pimpampithashiretakotero Jesucristo itzimi icharinetakari David-ni. Tema añagai irirori ikamavetaka. Irootakera iroka Kameethari Ñaantsi otzimi noñaaventairi. ⁹Irootake nokemaantsita-koventari iroñaaka, okanta noñaantarori joosovaitaitana jashitakoyeetana, ikempitakaantaitakena naakami ovantzin-kari. Irooma iñaane Pava eerora imataitziro irosoyeetakero. ¹⁰Iro namaveyetantakarori maaroni iroka, okantakaantziro netakotari ikaratzi jiyoshiiyetairi Cristo Jesús itzimi irovavi-saakoshiretairi ñaantayetairone kantaitachari añaantarentsi, tema ovaneenka onkantya. ¹¹Jiroka omapero ikantayeeztziri:

Aririka ankamakoyetakeri Cristo, ari ankempiyeeyaari irañaakaayetai.

¹²Aririka amavevaintake, ari ankaratairi ampinkathariventante. Irooma aririka ankantayete: “Te noñeeri.” Ari inkempitayetairi eejatzi aakaite.

¹³Iro kantacha terika añaayevetaro ankamaiventyaarimi, irooma irirori ikamaiventayetai. Tema ari jashi jovatziro irirori, te impashinetanete.

**Pinkempityaari antavairyaaantzi
jaakameethaitziri**

¹⁴Piyotaantairo iroka. Pishintsithantero ikovakaantaperotziri Pava: Eero iñaanatzimentavakaashitaitaro ñaantsiyetatsiri kaari irooperotatsine. Aña kantatsi onkantzimoneentakaiyaari inkarate kemerone. ¹⁵Ontzimatyé piñaashintsitya povatampatzikatanairo ñaantsi kyaaryoori, inkene iraaakameethaventaimiro Pava. Pinkempitakotyaari ikantaranki aparoni antavairyaaantzi kaari tzimatsine ompaitya impashiventakotyaari. ¹⁶Povashaantairo eeroka jiñaanetashiyetari kaariperori. Arira opoñaari

ithainkatasorentsitantayeetzi. ¹⁷Okempitakotaro okantaranki ovavathatanta ampathaavaite. Irootake avishimotakeriri Himeneo ipoña Fileto. ¹⁸Ikenakaashivaitanakaro irirori jiyotaantziro kyaaryoori, ikantake: “Tera kyaaryoori añaayetai aririka ankamayetake, aña añaayetzitaitakaro joshiyakaaventaitziro ‘añaagaantsi.’” Tema okaratzi jiyotaantavetakari jovashaantakaakeri tsika ikaratzi joshireveyetanaa. ¹⁹Iro kantacha, okempivaitakaro Pava irovatzikatyeeemi irooperori itzinkami, ari irovetsikakemi ipanko. Ipoña jontarekakotake apite osankinatachari kantatsiri: “Jiyoyetziri Avinkatharite ikaratzi jashiyetari.” Impoña: “Inkarate pairyaagairine Cristo, ontzimatyee irovashaantairo kaariperotatsiri.”

²⁰Iro kantacha janta iniroiteki ipanko, kempivaitaka tzimayetatsimi ovaneenkatachari kovitzipayeeni, shipakiryaa okantayeta kaminthaa jovayetziro. Tzimayetatsi eejatzi kovitzi jovetsikayeeetziro inchato, eejatzi kipatsinaki, kaari ikaminthaaperoitzi. ²¹Aririka ankiteshireshetanai, ari ankempiyetaiyaaro kovitzi ikaminthairo ashitarori, ikovapiintzi irovantayetyaaro. Tasorentsishire inkantakaanai Pava, aamaventa ankantya antayetaineri kameethayetatsiri. ²²Intaina povayetairo inevetashivaitari evankariite, pinkempitakaantero pishiyapithatatyeeeromi. Aña iro pinevetapiintanakya pinkameethashireyetai, oshiretane pinkantya, etakotane povante, kameetha pisaikakaantayete, pinkempiyayetaiyaari kiteshireri itzimi pairyaayetairiri Avinkatharite. ²³Ontzimatyee povashaantayetairo piñaaneyetaro kaari apantyaarone, tema iro opoñaantari ikisavakaantayetari. ²⁴Irooma aakaite jomperatayetai Pava te arite amatero añaanaminthatavakaiya. Aña ontzimatyee aneshinonkashiretante, ayimaneenta ayotaantai, tsinampashire

ankantya, ²⁵shipetashire ankantya ankaminaayeteri kisaneentari, aama ari impiyashiretakairi Pava, ari iriyotakotairo kyaaryoori. ²⁶Ari onkantya inkempitakotantyaariri amathaatariri ivirentsi, tema kamaari otzikatakari, ishintsiventziri irantayeteneri ikovakaashiyetari irirori.

Tsika inkantayeetya isaikayeetai apaata overaantapaakyaarone kitaite

3 ¹Ontzimatyee piyote, apaata ovekaraantapaakyaarone kitaite iniroite ompomerentsitzimoyetai. ²Jiroka inkantayetya atziriite: Apaniro inkaminthaatziitavaiya, impiyotashivaiyaari iireekite, inkantakaaperovaiya, eero iñaapinkathatantzi, inkaviyantavaite, piyatha inkanteri ashitariri, eero jiyotziro impaasoonetante, thainkatasorentsitaneri irinayete, ³eero jetakonetanta, eero ikovanetzi impyakotante, thaiyakotane inkantya, eero jomaantakaauro inevetashitari, ovatsinaanteneri irine, osheki inkisaneentero kameethayetatsiri, ⁴pithokashitaneri irinayete, eero jiñaakoneta, asagaaventavaitane irine, iro irineveperotya ikovashiyetari anaanakero ikovakaavetariri Pava, ⁵ari inkempivaitakyaarimi ñaapinkathatasorentsitaneri, aña ithainki otzimimotziri Pava ishintsinka. Eerora pikempiyayetari eeroka. ⁶Ari jimatakeri irikaite isaikavankotantzi, jamataviyetakero tsinaneete jentashireri, ipampithashiretakaayetaroro iniroite okaariperoshiretake, ontzimatyee aventaiyaari irikaite, irojatzii ompoñaantyaari ayimavaitanakero oneveshiresvaitari iroori. ⁷Irootake onkokovatapiintantyaariri iyoperotero, iro kantamaitacha te iyoperotakomaitaro okaratzi irooperotatsiri. ⁸Iro jimatakeri pairani Janes itsipatakari Jambres, te onimoteri jantakeri Moisés, ari ikempitaari irika atziriite amatavitanta-

neri, te onimoshiretziri okaratzí irooperotatsiri. Kaariperoshireri jinayetzi, jamenaashivaitaka okaratzí ikempisanta-yevetari. * ⁹Eeromaita jimatziro, ari iriyoheetairi amenaashivaita okaratzí jantziri, ari inkempitakotakyaari ovakera añaaventakeri.

¹⁰Irooma eeroka, pinkempityaana naaka, okaratzí niyotaantziri, tsika nokenakairo, opaita nokoviri, opaita noshiretari, namatsinkaventanta, etakotane novantzi, kinataneri nonake, ¹¹ovatsinaari nonake, ikemaantsitakaa-vaitaitakana, okempitaya okaratzí avishimotakenari Antioquía-ki, Iconio-ki, ipoña Litra-ki. Tema osheki ikemaantsitakaa-veetakana, iro kantacha Avinkatharite itsiparyaakoventapiintakana. ¹²Ari onkanyaaari, irovatsinaaheetairi maaroni jashiyetaari Cristo Jesús kovanaatsiri iriñaapinkathatasorensitanete. ¹³Iriima kaariperori atziiriite amatavitanteneri eekero irimaperotatyeyya, irashiminthatyaaro iramatavitantapiinte, irimayeeztiaari irirori iramatavitaiteri. ¹⁴Iro kantacha eeroka, kiso povero okaratzí piyotakeri, tsika otzimi paventaanaari. Tema piyotzi ipaita iyotaakemirori.

¹⁵Tema petanakaro eeniro peentsitanake piyotakotairo Tasorensitatsiri Osankinarentsi. Ari opoñaari piyotai aritake pavisakoshiretai aririka paventagaiyaari Cristo Jesús. ¹⁶Tema maaroni Osankinajanorensi, iriira Pava tasonkashiryaaantakerori josankinayeetantakarori. Iro jiyotaheetantari, iro ishintsithaheetantari inkaminaantaite, iro jovatampatzikayeetantari, iro jiñaantayeetantari inkene inkameethashireyeete. ¹⁷Ari iriñeerori ikaratzí jashitaari Pava iriyooperoshiretairo irantayetairo maaroni kameethari.

Piñaaventairo ñaantsi

4 ¹Jiroka okaratzí noshintsithatemiri pantero. Jiyotzi Pava nokantzimiri, jiyotzitaro eejatzi Avinkatharite Jesucristo, intzime iyakoventairine maaroni añaayetsisiri, ipoña ikaratzí kamayetaintsiri eejatzi. Tema irootzimate inkoñaatai ipinkatharitapai. ²Pinkeme nonkantemi: Okovatya povetsikya inkene piñaaventairo iñaane, tera intaani piñaaventairo aririka onkameethatzimotemi, aña ontzimatye pimatero eejatzi aririka pinkovenkatakote. Aririka piyotaante, ontzimatye povatampatzikantante, shintsitha pinkaminaante, piñaashintsithatante, iro kantacha ñaa pitharokyaaventapiintzirokari aririka pimayetanairo iroka. ³Tema apaata, eero ikovaitai inkempisantaiteero tampatzikari okaratzí piyotaantayetziri iroñaaka, aña impiyotapaakya pashine intzime iyotayeyere, ari iramenaashivaityaari inkantayete: “Ari, kameethatake irantayeetero inevetashiyeetari.” ⁴Iroora ompoñaantyaari impiyashiyeetero inkempisantairo ikinkithatashiyeetari, irovashaantanakero ikempisantziro irooperotatsiri. ⁵Irooma eeroka, ñaakotane pinkantya, pamaveyeyetanairo avishimotemine poivaraayetziro Kameethari Ñaantsi, ontzimatyeera pimonkarayero maaroni onkarate pantanaineri Avinkatharite.

⁶Tema naaka, kempitaka irootaintsi nompeyakotya, ari nonkempitakotyaaro isakoitapiintziro imireetari aririka impomeeteneri Pava, aritakera sakotzimataka imireetari. ⁷Kyaaryooshire nokantapiintaka, okempivaitakaro nomatakero iniroite nomankiyapiintakya. Okempivaitakaro eejatzi aritake nomata-

* **3.8:** Ikinkishiretakoitziri Janes ipoña Jambres sheripiyari inaiyini, Egipto-satzi jinatzí. Tema pairani Moisés itsiparyaakoventantaariri Israel-mirinkaite, irika sheripiyariite ikempitakotari Moisés, jiraantsitakairo jiña, ikoñaatakaayetake eejatzi osheki mashero.

kero noyiishitanti nareetya janta tsika overaa noshiye. ⁸Irootakera okempitankarori iri Avinkatharite ovayetakerone amathairentsi impayeetairi inkarate tampatzikashireri. Tema Tampatzikashirera jini irirori Avinkatharite, iri iyotantapaatsine omaperorika ikameethashireetzi, aripaitera impainaro nashi naaka. Tera apaniro naaka, ari inkempi-taayetairi eejatzi inkarate kaari samaneentachane joyaakoneentari impiye.

Apaniro ikantaitziri Timoteo

⁹Nokovaperotataike pinkokovatero tsika pinkantya pimpokantakyaari nosaikira naaka. ¹⁰Tema jookaventana-kena Demas, aña okaimashiretairi irirori osavisato. Jatake janta Tesalónica-ki. Iriima Crescente ikenakero Galicia-ki. Ari ikempitakari Tito ikenake Dalmacia-ki. ¹¹Intaani Lucas iri apaniro saikanaintsi itsipatana jaka. Irootake nokovantari pimpoke eeroka pintsipatakyaaari Marcos, aritake irimatakero irirori irampitakotena. ¹²Tema notyaantakeri Tíquico janta Efeso-ki. ¹³Aririka pimpokanake eeroka, pamainaro noveviryaakoro nookanakeri-ranki Troas-ki osaiki ipankoki Carpo. Nokovi pamainaro eejatzi maaroni nosankinayetane saikatsiri janta. ¹⁴Irikananki Alejandro, ashirapakori itzimi oñaashirenkapiintakenari, irovasankitagaatyeerira Avinkatharite. ¹⁵Irijatzira paamaventyaari eeroka, tema te onimoteri okaratzi noñaaventayetakeri osheki ikishimentakenaro. ¹⁶Tema

ovakera jaayeetakenaranki naaka isaiiki pinkatharentsi nonkamantakotero okaratzi ikantakoyeetakenari, tekatsira aparoni tsipatanakyaanane, ithonka ishiyapithatanakana. Iro kantacha, te nonevetaro naaka irovasankitaamentaiteri iroka. ¹⁷Aña itsipashiretakana Novinkatharite, iriitake ñaaperoshireta-kaakenari. Iro nomatantakarori nokinkithatakairi maaroni, ari okanta ikemathatantakanari eejatzi kaari asheninkata. Irootakera kaari japishoonkayeetantana kashekarimoroki iroyaana. ¹⁸Iriitake Avinkatharite kempoyaaventakenari kaari jovashinonkaitantana, eekero iriyaatakaatyeero irojatzzi nareetantaiyaari ipinkathariventantzi Inkitesatzi. Arira irashi irovaitatyeero irirori iñaapinkathayeetairi. Ari onkanta yaari.

Ovekaraantapaakarori itasonkaventantaitzi ipoña ovethataantsi

¹⁹Nokovi povethatyaanari Prisca ipoña Aquila, ari pinkempitaakeri Onesiforo, eejatzi ikaratzi saikavankoyetziriri. ²⁰Iriima Erasto, ari isaikapaake irirori Corinto-ki. Ipoña Trófimo, naaka ookanakeriri Mileto-ki, imantsiyavaitapaakitzi. ²¹Ontzimatyepincharokyaate pareetantyaari nosaiki naaka tekera okyaarontsitanaikari. Maaroni akantayetairi jaka “iyekiite,” jovethataiyami. Jirika ikaratzi ovethatamiri: Eubulo, Pudente, Lino, ipoña Claudia. ²²Nokovake irinampishiretanta yaami Avinkatharite Jesucristo, ineshinonka irovayetaimi. Ari onkanta yaari.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI TITO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Pablo itzimi otyaantzi-miro iroka, iromperatane Pava nonatzi. Naaka Irotyaantajanore Jesucristo onkantya iroshiretantaiyaari ikaratzi jiyoshiiyetairi Pava, inkene iriyotairo irooperotatsiri iriñaapinkathatasorentsitairo. ²Ari iriyoyetairi iriroriite inkantaitaatyero iriñaayetai. Irootake ikashiyakaantakeri pairani Pava tekeramintha irovetsikero kipatsi. Tera iramatavitantane Pava. ³Okanta jinintapaitetakera, joñaakantaka Pava Ovavisaakotanani. Iriitakera kantakaantakerori iñaaventayeetairo iñaane. Jimatakana naaka eejatzi, jotyaantakena nonkinkithatakaante. ⁴Eerokara Tito notyaantzini nosankinare. Nokempitakaantakami kyaaryoomi notomintaami, atsipatavakaara ashiretaa. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, Ovavisaakotanani, onkamintha iretakotyaaami, piñero pisaika kameetha.

Irantayeteri antarikonaite ipoña jevariite

⁵Iroora nookantanakamiri Creta-ki pintampatzikayetante, pinkoye antarikonaite jevaterine oshiretachari, iro nokovakaakemiri. ⁶Inkarate jevayetatsineri ontzimatyete inkameethashirete, eero itzimi impaitya ñaaventakovaitashityaarine, kinatane irovero iina, oshiretane inkantya irovaiyaneete itzimikari

kantakovaiterine piyathari jini, ñaathavaitaneri jinatzi. ⁷Tema iri Pava jantavaitziniri aparoni jevatziriri oshiretaneriite, ontzimatyete iramaventya itzimikari kantakoterine kantakaaperori ini, kishinkari ini, shinkiryaañtzi ini, antantzinkari, oshekyiiriri iireekite jaapithatantziri. ⁸Aña ontzimatyete iroimaantanete ipankoki, irantapiintayetero kameethari, kameetha impampithashiryeeya, tampatzikashire inkantya, tasorentsishireri, iriñaakotanetya, ⁹kyaaryooshire inkantya iroshiretyaaro ñaantsi otzimi jiyotaaeyetakerori, inkene irimatanairo irirori iriyotaanero kyaaryooperori, inkene eejatzi imonkatziyaari kaari iyotaaneronerone tampatzikari. ¹⁰Tema osheki kovatsiri iñaanatzimentantashivaityaaro, iñaavaitashivaita, jamataavitantzi. Iri antayetakerori iroka, paitashivaitachari “Totameshitaaniri.” ¹¹Ontzimatyete poshekairi eeroka jiyotaantayetzi, tema osheki ikompitakaaka atziriite ikaratzi isaikavankotaiyini. Jiyotaantashitaro irikaite kaari iroperotatsiri, intaani ikovashitaiyakani iraanityaaro kireeki. ¹²Tema tzimatsiranki aparoni Creta-satzi kamantantaneritaintsiri, ikantakeranki: “Maaroni Creta-satzi, thairi nonayetzi, kaariperori, perantziite niyavairentzi.” ¹³Omapero iroka ikantakeri. Irootake pinkisathatantyaariri eeroka shintsini, inkene inkempisantaitero tampatzikari, ¹⁴ari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantapiin-

tziro ikinkithatashiyetari judío-payeeni, tema ishintsithatantake irikaite irovashaantaitero kyaaryoori. ¹⁵Irootake akantapiintziri: Aparoni kiteshiretaintsiri, tekatsira impaitya ovaariperoshireterine onkantavetakya eerorika ipinkavaizti. Iriima aparoni thainkashireri, itzimi kaariperoshiretatsiri, tekatsira impaitya kiteshiretakairine onkantavetakya impinkavaivetya. Tema aritake ovaariperoshirevaitaka. ¹⁶Jiñaajaantzi jiyotakotairi Pava. Iro kantacha, okaratzi jantayetziri, iro oñaakantzirori te iriyotakotairi, aña Pava osheki ipinkimatataikeri irika. Tema ipiyathatapiintakari eejatzi irika, tekachaajaini aparoni kameethari iranteneri.

Jiyotaantayeetziro Kameethari Ñaantsi

2 ¹Irooma eeroka, okovatya piyotaantairo okaratzi tampatzikatatsiri, jiroka okantakota: ²Kempoyaavaitane inkantaitya antarikonaita, iriñaapinkathatakaantya, impampithashiretakotero kameethaini irantayereri, irothotyero inkempisantai, iretakotantai, inkisashivainetaiya. ³Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane antarokonaite, oñaapinkathatasorentsiantai, eero oñaaventakotantashivaita, eero oshinkitapiintayeta. Aña ontzimatyeyotaantayetairo okaratzi kameethayetsiri, ⁴inkene ominthashiretakaayetyaaro evankaroite aakameethayereri oime, eejatzi onkempitairi ovaiyaneete, ⁵ompampithashiretakotyaaero kameethaini antayereri, kiteshire onkantya, antavairyaanto, ñaapinkatha overi oimeete. Aririka omayetanairo iroka, eerora ithainkavaitaitziro iñaane Pava. ⁶Ari inkempiyetanaiyaari eejatzi evankariite, ontzimatyey impampithashiretakoyetaiyaaro kameethaini irantayereri. ⁷Irooma eeroka, pimpampithashiretya piyotaantairo tampatzikari, iro piñaantyaarori iriñaapinkathaventaite-

miro pantayetakeri, ari irimatakoyeetanaimiro. ⁸Ari onkantya eero itzimanta kishimatzimementirone pikantayetziri, aña pashiventa inkantya ikaratzi pampithashireveyetachari inkantakoyetashityaami. ⁹Ontzimatyey pishintsithayetairo omperataari eero ipiyathavaitari omperatariri, aña inkokovate irakameethaperotairi, eero iñaanaminthatziri aririka iromperatyaari, ¹⁰eero ikoshineentzi kapicheeni, aña ontzimatyey iroñaakantero kameethatatsi irameentatyaari. Irootakera iriñeetantyaarori ovana okameethaperotataitzi jiyotaantaitziro iñaane Ovavisaakotairi Pava.

¹¹Tema Pava joñaakayetairo osheki ikaminthaayetai, iriitake materone iravisakoshireyetaimi maaroni atziriite. ¹²Iriitake iyotakaayetairo ovashaantataarori athainkatasorentsiantzi, eejatzi okaratzi anevetashiyetari. Aña kempoyavaitane ankantya iroñaaka, tampatzikashire anaantya, añaapinkathatasorentsiantai, ¹³amenavooki ovairi oyaakoneentane. Tema irootaatsi inkoñaatai Jesucristo, iriitake amairone irovaneenkaro Ovavisaakotairi, Pava. ¹⁴Iriitakera Jesucristo shinetashitainchari apaniro irovamaiteri. Tema ikovatzi impinaventaairo okaratzi akaariperoshireyetai. Iro ikovairi inkiteshiretakaayetai, onantyaari irashiyetai irirori, ayimaneenta ankantya antayetairo kameethari.

¹⁵Irooyetakera iroka, piyotaantayetairo. Pishintsithatantero. Iro pinkisathatantyaari. Eerokatake jovaitake pimonkatakanaantero iroka, ontzimatyey irantayetero onkarate pinkantanteri.

Ineshinonka ovameethashiretairi

3 ¹Ontzimatyey pimpampithashiretakaapiinteri janta kempisantzinkariite iriñaapinkathayetairo pinkathariventantsiri pinampiki, eejatzi inkempitaiteri

jeviriite. Eero ipiyathanetanta. Ayimaneenta inkantayetya irantayetanairo kameethari. ²Eero ikishimatanairi pashine, eero iñaanaminthatantashivaita. Aña etakotantneri inkantya, tsinampashire irine eejatzi. ³Pairani tzimatsi akantayeveta aakaite, amasontzishirevaitzi, apiyathavaiyeta, tzipinashire anayetake, antayetziro anevetapiintashitari, eejatzi okaratzi anintakaashiyetari, ovaariperotapiintakeri pashine asheninka, anevetakoyetantaro opaiyetarika, amanintashiretantzi, akisaneentavakaa-yeta. ⁴Iro kantacha omatakaranki jineshinonkayetai Ovavisaakotairi Pava, jetakoyetaari maaroni atzirite, ⁵arira jovavisaakoshireyetairi. Iro kantacha tzimatsira opaita jantantakarori, tera aakajaantake antashityaarone apaniro akameethashireyetai. Aña jineshinonkashimatsitakai irirori. Ikempitakaantakero iri kivayetainemi, kempivaitaka ovakerami intzimakaayetai Tasorensinkantsi. ⁶Tema okaratzi jantzimoyetairi Ovavisaakotairi Jesucristo, iriitakera Pava kantakaarori, jotyaantakairi Tasorensinkantsi intsipashiretziyeyetai okempivaitakaro irisakoperotziitakairimi. ⁷Iro jantantakaro iroka inkene añaayetero ikashiyakaayetakairi, ari añaamampyaarori iroñaaka aritake ankantaitaayeeni añaayetai. Aritake okanta, irootake ikempitakaantairi iroñaaka kameethashire anatzi, tema neshinonkantaneri jinatzi irirori.

⁸Omaperora onatzi iroka okaratzi nokantakemiri. Irootake nokovantari piyotaayetairi ikaratzi aventaanaariri Pava piyotakotanairora eeroka okovaperotaty iroka, inkene irantapiintayetanairo kameethayetsiri. Omapero okameethatake iroka, osheki iranintaa-yetyaaro. ⁹Irooma aririka iriñaanatzi-

mentavakaashiityaaro tsika ikantakota itzimantayetakari pairani etakaantarori, eero pimatzitaro eeroka posasatekavai-tya, tekatsi ompaitya, amenaantsi onatzi. Ari pinkempityaari eejatzi aririka iriñaanatzimantavakaityaaro tsika okantakota Ikantakaantaitane. ¹⁰Intzimerika ovashiñeerone iriyotaan-tero kyaaryoori ñaantsi okaratzi niyotaantakeri pairani, iro ompoñaan-tyaari jovashaantakairi oshirevetanain-chari, pinkaminaathateri. Eekerorika iriyaatakaatyero, papiiteri pinkamina-yeri. Eekerorika iriyaatakaatyero eero pishinetaineri iriyotaantai. ¹¹Tema jiyotaitakeri irika ipiyaatya, ikaaripero-shirevaitaatz. Apaniro jiyakoventavaita.

Apaniro ikantaitziri Tito

¹²Notyaantatyemiri Artemas. Eerorika notyaantzimiri irirori, aamaaka iri notyaantemi Tíquico. Aririka irareetakya pisaiki eeroka, nokovira pimpoke eeroka pomonthaiyaana Nicópolis-ki. Ari nokoviri naaka nonkyaarontsitakoteri janta. ¹³Iriima Zenas iyotakoperotzirori ikantakaantaitziri, ipoña Apolos, aririka impokimatanake iriroriite, pimpavakeri paavyiiri eeroka, inkashiyakaiyaari impokanakerika. ¹⁴Tema maaroni aakaite, eero asaikashivaitanta, ontzima-tye aakameethayetairi kovityaaneentavai-yetatsiri.

Overaantarori ovethaantsi ipoña tasonkaventaantsi

¹⁵Maaroni jovethatami tsipayetakanari jaka. Nokovi eejatzi naaka povethatyaanari oshiretayetachari janta ikaratzi etakotanari. ¡Onkamintha ineshinonka-yetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantyaari.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI FILEMÓN

Ovethataantsi

¹Naaka Pablo osankinatziro iroka. Tema jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo jaka. Iriira notsipataka iyeki Timoteo nosankinatziro iroka. Eerokatake notyaantzini, Filemón, netakotane novimi, eeroka ampitakota-piintanari. ²Iro nosankinatziro Apia otzimi nokempitakaantaari “chooki,” ipoña nosankinatziro eejatzi Arquipu itzimi tsipayetakairi añaashintsiyeta. Irijatzi nosankinatziro kempisantzinkariite ikaratzi apatotapiintachari pipankoki. ³Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, eejatzi Avinkatharite Jesucristo, kameetha irisaikakayetaimi.

Iretakonka ipoña iroshirenka Filemón

⁴Aririka noñañaatakoyetemi, iniroite nopaasonketziri Pava. ⁵Tema nokemakotakemi etakotane povantzi, kinatane poviri Avinkatharite Jesús, ari pikempitairi eejatzi ikaratzi jashiyetaari irirori. ⁶Iro namanakotantami inkene eerokaite pikaratzi paapatziyavakayetaanaa poshreyetaa, pinkemathaperotanairo kameetha okaratzi jantakaashiretaimiri Cristo Jesús pikempisantairi. ⁷Iyekí, etako povapiintanairi eeroka oshreyetanaachari, irootake iñaantakarori iriroriite itharomentashireperoyeta. Irojatzira oimoshirenkaanari eejatzi naaka, tharomenta nokanta.

Pablo ikantakoventziri Onésimo

⁸Niyotzi iroñaaka, naaka ipairyaave-taka Cristo nomonkaratakaimiromi onkarate pantairi. ⁹Iro kantacha, intaani nonkovakotashityaami kapicheeni, tema niyotake tsika pikanta petakotanta. Pablo nonatzi naaka, antarikonatakana, jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo. ¹⁰Jirika Onésimo nonkovake paakameethataajatairi. Iriitake nokempitakaantakeri naaka iriimi notomi, tema naakatake oshiretakaakari Cristo jashitakoitana. * ¹¹Tema tekatsi apantavyetaarine irika, irooma iroñaaka ari irapantzimotaiyaami eeroka, ari inkempitzimotyaanari naaka eejatzi. ¹²Tema eejatzira notyaantaimiri Onésimo, itzimi netakoneentari. ¹³Osheki nokovavetaka intsipatyaanami naaka. Ari onkantakemi irimpoyatyaami eeroka irampitakoyetena jaka jashitakoyetakena okantakaantziro nokinkithatakotziro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴Aña iro aritatsi, tekeraatara nonkeme pinkantena eeroka opaita pikoviri, te nonkove naaka noshintsiventemi pantero iroka, iro nokovake eerokatajaantake kantatsine opaita pikoviri panteri.

¹⁵Aamashitya irootajaantake omatantakari ishinetaiziri irika Onésimo ishiyapithatantakamiri pairani, ari onkantya inkempisantantyaariri Cristo irojatziri impiyantaiyaari intsipatapiintantaiyaamiri iroñaaka. ¹⁶Iro kantacha iroñaaka,

* **10:** Iroka vairontsi Onésimo iñaaneke iriroriite okempivaitaro akantziri aaka: Apantari.

tera intaani pinkempitakaantairi pomperatane pikempivetarira pairani, añã pinkempitakaantairi iriimi pirentzi petakoperotane. Ari nokempitakaantakairi eejatzi naaka. Añã eerokara maperotataiterone petakoperonetyaari pomperatarira koñaaroini, irijatzi jomperatane-taari eejatzi Avinkatharite. ¹⁷Tema pikempitakaantana eeroka, naaka pitsipatane, ari pinkempitairiri eejatzi irirori paakameethateri, pinkempitakaanteri naakami paakameethatzi. ¹⁸Tzimatsirika opaita kaari irinimotakaimi, tzimatsirika opaita jireevetzimiri, pinkempitakaantero naakami ireevetemi-nemi. ¹⁹Naaka, Pablo itzimi osankinata-jaantzirori iroñaaka iroka. Omaperotatya, aritake nompinataimiro jireevetzimiri. Añãajaantake eerokatake ireeveperotana naaka novavisaakoshiretakaantaimira ²⁰Ari okanta iyekí. Nokovataike iroñaaka

inkantakaanaiyaami Avinkatharite paakameethatairi Onésimo, tema irootake otsinkaneentashiretenari. * ²¹Iro nosankinatantamirori iroka niyotzira aritake pimatakenaro, tema aritake pimatakerero ari panaakaanakero okaratzi nokovakotakemiri. ²²Nokovataike eejatzi, paamaventyaana niyaatashitemi pisaiki eeroka, ari nomayimotapaakemiri. Iroorika pinkampitantakeri pamanakotena, ari ishinetakero Pava omatya.

Ovekaraantakaro jovethatantaitzi ipoña itasonkaventantaitzi

²³Ari jovethatami Epafra, itzimi notsipatakari jaka jashitakoventaitanari Cristo Jesús. ²⁴Ari jovethatamiri eejatzi Marcos, Aristarco, Demas ipoña Lucas, iriitake notsipatapiintakari jaka. ²⁵iOnka-mintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantaari.

* **20:** Kantakotachari jaka “paakameethatairi Onésimo,” ikantatzi: Nokovataike pantzimotaiyaana eeroka. Tema iñaaneke iriroriite ivairo onatzi Onésimo iroka: Apantaari.

JOSANKINAYEETZINIRI HEBREO-PAYEENI

Pava jotyaaantakeri Itomi iñaaventairi

1 ¹Pairani, inkoverika Pava iriyotakayeri acharineete ompaityaarika, iri kamantantneri amerone ñaantsi. Osheki japiipiitakero Pava, tzimatsi jimatakaayetakeriri kamantantneriite. ²Iro kantacha ovakera iroñaaka, jotyaaantakeri Itomi irirori iñaaventairi. Tema iriitake Itomi jovetsikakaake pairani iroka kipatsi, iriitake jashitakaayeta okaratzi jovetsikayetakeri. ³Iri Itomi ikempitakaantakeri iriimi irovaneenkatanane, shipakiryaa ikanta. Ari ikempivaitari irirori tsika ikanta Ashitariri. Tema shintsinkantsi onatzi iñaanetakari, iro kaari onashiye-tanta okaratzi jovetsikayetakeri jaka kipatsiki. Aritakeranki jimonkaraapain-tziro omatantyaari inkiteshoretakaantai, jiyaatai inkiteki, saikapai irakojanoriki Ashitariri itsipatapaaari ipinkathariventantzi. ⁴Ari opoñaanakari janaakoyetziri imaninkarite Pava, iniroite jiriiperotakaitairi irirori.

Iri Itomi anaakoyetairiri maninkariite

⁵ Tema Pava kantavairi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.

Ikantavairi eejatzii:

Naakatake pirintaa.

Eerokatake notomintaa.

Tema Pava tekatsira aparami maninkari inkanteri kempityaarone iroka. ⁶Apaata aririka irapiitairo irotyaantairi jaka

kipatsiki iponkitzitanakari itomiitari, inkantayeete:

Intharomentaiyaari maaroni imaninkarite Pava.

⁷Tzimatsi eejatzii iñaaventakoitziri jaka maninkariite, jiroka ikantaitzi:

Iriitake matakairi imaninkarite inkempitakotyaaaro tampyeenka.

Iriitake matakairi irotyaantaneete inkempitakotyaaarimi paampari.

⁸Irooma aririka iriñaaventakoteri Itomi irirori, jiroka ikantzi:

Pava, eeroka kantaitaachane pimpinkathariventantai.

Ari pinkempitakotaiyaari pinkathariite otzimimotziri irinchakiire inantari ipinkathariventantzi. Iro kantacha aña eeroka matairone pintampatzikashiretai aririka pimpinkathariventantai.

⁹Eeroka kovirori kameethari, irooma kaariperori ovana ovatsimaimi.

Irootake isaipatziitotantaamiri Pava, pimpinkatharitantaiyaari. Iriitake pivavane matakemirori.

Isaitantaamiro yeenkantsi ari pikimoshiretai temi panaakoyetairi pikaratapiintavetari.

¹⁰Jiroka pashine iñaaventakoyeetziri Itomi, ikantaitake:

Pinkathari, ovakera etantanakari pairani eerokatake ovetsikakero kipatsi.

Eerokatake ovetsikajaantakero inkite.

¹¹ Iroka okaratzi povetsikakeri, aritake aperotaiya apaata, irooma eeroka ari pinkantaitaateyeni.

Ari onkempitakoyetaiyaaro okaratzi povetsikane aparoni paisatomairi kithaarentsi.

¹² Tema aririka ompaisatomaitake piithaare, pankoviimaitziro, pamenai pashine ovakerari pinkithaataiyaari.

Arira pinkempitagairori apaata eeroka povetsikane kipatsi ipoña inkite.

Irooma eeroka ari pinkantaitaateyeni eroo pipashinevaitai.

Eero paperotaatsi.

¹³ Iñaaventakoyeetakeri eejatzi, ikantaitzi: Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante, irojatzi apaata novasan-kitaantakyaariri kisaneentayetakeri, aripaite paatzikantaiyaari piitzi.

Tema tekatsi maninkari inkempitakaan-teri Pava inkanteri iroka. ¹⁴ Tema maaroni maninkariite, intaani jotyaaanta-yeetziri irirori irampitakoyetairi atziriite intzime avisakoshireyetaatsine.

Iniroite ovavisaakoshiretaantsi

2 ¹ Ontzimaty ankempisantero okaratzi jiyotaayetakairi, onkantya eroo ovashaantantaro. ² Te aritzi anashita-kaayetaiyaaro otzimi jotyaaantantaitakariri pairani maninkariite inkamantantero. Tema maaroni kaari ovayempitatyarone inkempisantairo, jovasankitaayeetakeri ipiyathatakaro. ³ Aakara irimaperoyeete irovasankitagaite, eerorika ovayempitayetaaro iñaaventakoyeetziro iniroite avisaakoshiretaantsi, otzimi jetapaintari Avinkatharite Jesús iñaaventapaintziro. Tema irootake ikamantayetairi aakaite ikaratzi kemayetajaantakerori.

⁴ Iriitajaantake Pava iyotakaayetakairori omaperotatya okaratzi ikamantayeeta-

kairi, tema jimatakaantakero itasonka-ventantayeetzi, joñaakakaantakero kaari iñeetapiintzi, Tasorentsinkantsi antakaan-takero iroka, ari omatajaantakari ikoviri Pava.

Itzimi matakakerori jovavisaakoshiretantzi

⁵ Tera iri maninkariite irimatakayeri Pava impinkathariventairo tsika asaikayetai apaata, otzimi noñaaventakemiri.

⁶ Añaajaantake atziriite irinatye intzime matairone. Tema ikantaitakeranki:

¿Iriiperoma atziriite pipampithashire-takotantariri?

¿Opaitama pikovantari pineshinonka-yetairi?

⁷ Aña kapichera jiñiuro iroñaaka atziriite te iranaakotante, iri maninkariite anaakoneentakeri.

Iro kantacha, irootaatsi pamathaitairi inkene iñaapinkatharentsita, otzimimotairi irovaneenkaro.

Iri anaakoyetairone maaroni povetsi-kane.

⁸ Pinkempitakagaiyaari ikantaranki aatzikiriri iisaneentane, irompera-yetaiyaari maaroni.

Arira inkantakayetaiyaari Pava atziriite, tema tekatsi aparoni kaari anaakotantaatsine. Iro kantacha, tekeri iriñaayetero iroñaaka atziriite iroka. ⁹ Iro kantacha, tzimatsi aparoni atziri jotyaaantaitakeri, irijatzi ñaapaintzirori kapicheeni te iranaakotante, aña iri anaakotakeriri maninkariite. Iriitakera noñaaventzi Jesús. Tema iriitake ñaakero ikemaantsi-taka irojatzi ikamantakari, ipoña jamathaitaitakeri ari okanta jiñaapinkathayeetantaariri, otzimimotairi irovaneenkaro. Irootakera ikamimentantakairi maaroni, tema iniroite ineshinonkayetai Pava.

¹⁰ Ovana otampatzikatataike tsika ikenakaakero Pava ishinetakeri Jesús inkemaantsivaitya, ari jothotyaaakeriri

onkarate iranteri. Tema Irika, itzimi ashiyetariri maaroni, itzimi kantakaan-tziri itzimayetantari maaroni, irijatzita-jaantake kemaantsitakoventaari inkene irovavisaakoshireyetairi, ari onkantya intsipantaiyaariri maaroni itomiitari janta irovaneenkaroki. ¹¹Jiroka okantakotajaanta, ikempitakaantai Jesús irirentzi, tema ari akaratziri irintari Pava. Jirintari irirori itasorentsishiretakaantzi, irintari eejatzi aakaite itasorentsishireta-kaayetaira Jesús. ¹²Iro ikantantakari pairani:

Noñaaventakotaimi eeroka isaikaye-tzi nirentziyetaari,
Tsikarika japatotapiintayeta, ari
nontharomentaimi nompanthagai-
yeni.

¹³Ikantake eejatzi:

Naventaane novairi Pava.

Ipoña eejatzi ikantzi:

Jirika Naaka, notsipayetaari itomiite
Pava ikaratzi ikempoyaakaayetaa-
nari.

¹⁴Akantajaantayetakara aakaite atzirizti, otzimi avatha, otzimi iraaane, ari ikantakari eejatzi Jesús irirori, iro okantantakari ikami. Aripaite joitsinam-paakeriri kamaari. Tema otzimimoveta-tyaari kamaari ishintsinka jimaimanetan-tariri kaamaneriite. ¹⁵Ari ikenakaakerori Cristo itsiparyaakoventantairi atharova-kaayetaro kaamanetaantsi, kempitavaita-nakami atziritanakityeemi kaamanetaan-tsi iroorikami otzikayetanakaimi.

¹⁶Omaperotatya, tera iri maninkariite impokashitake Cristo irineshinonkaye-tairi. Aakara ipokashitake, icharineye-taira Abraham-ni. ¹⁷Irootake jatzirita-jaantantaari ikempitayetai aaka jirentzi-yetaira, ari okanta jimonkaraantaarori irirori ikovapiintavetakari irimonkaraye-

romi pairani omperatasorentsijanori. Ovana ineshinonkatantataike irirori, ikyaryootake imonkaraantakarori, iri kantakaantaarori okanta Pava ipeyakotaantaarori akaariperoshirevetaka. ¹⁸Tema jatziritakera Jesús ikemaantsitakaitakari, ari ineshiretakaavaiveetakari. Irootake imatantarori jineshinonkatai iroñaaka akaratzini ineshiretakaavaitaitaro kaariperori.

Iri Jesús anaakotziriri Moisés

3 ¹Iyeekiite itasorentsishiretakaitane, nonkantaiyemini pikaratzi ikaimashi-retaimi Inkitesatzi: Pimpampithashireta-kotaiyaari Cristo Jesús, iriitake kempita-kariri aparoni otyaantaari, irijatzini kempitakariri aparoni omperatasorentsi-
janori. ²Ikantaranki aparoni otyaantaari ikyaryooventziro okaratzi ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakari eejatzi Jesús. Ikempitakotakari Moisés-ni, ikyaryoo-ventakeneri isheninkapayeeni jashiyetari Pava, itzimi ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava.” ³Iro kantacha Jesús iriira matzirori jiriiperotzi janaakotziri Moisés-ni, tema iriitake ovetsikakeriri pairani. Iroovaitake ikantayeetapiintzi: “Piñaapinkathatero nopanko.” Tema kaarira pankotsi inkantakoperoyeete iriñaapinkathaitero, aña iri iñaapinkatha-tzi ashitarori ipanko. Tema itzimira ovetsikirori pankotsi iriira iriiperotatsiri.* ⁴Tema iri ashitarori pankotsika itzimi ovetsikakerori, iroovaitake ikempitakero pairani Pava jovetsikantayetakarori maaroni. ⁵Ikantaitake:

Moisés kyaaryooventakeriri ishenin-
kapayeeni ipaiyeetziri “Inampi-
vanko Pava.”

Iro kantacha ikempitakomatsitakari irirori aparoni omperataari, iñaaventaye-

* 3.3: Iriira Moisés kempitarori pankotsi, tema irijatzini isheninkamirinkaite judío-payeeni ipaitayeetziri “Inampivanko Pava.”

tairo onkarate avisatsineri. ⁶Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaantaitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaaaryooventairi, kisorika ovanairi irojatzji ovekaraantapaakyaarone kitaite.

Imakoryaamento jashiyetaari Pava

- ⁷Jiroma ikantakeri Tasorentsinkantsi: Pinkemairi iroñaaka Pava iñaavaitzi, ikantzi:
- ⁸Eero pikisoshirevaitzi.
Pikempitarikari pithokashitakanari pairani jiñaantayeetakana tsika te inampiitaro.
- ⁹Arira ikovakaavetakana pivaisatziite novasankitaayerimi, iñaantashiretakana naaka,
Okantavetaka iñaavetaiyakaro noneshinonkataiyakerini okaratzi 40 osarentsi.
- ¹⁰Irootake nokisantanakari,
Nokantake: Ari ikantapiintatya itzipinashirevaita,
Te iraniitantapiintaiyaaro nokovakairiri.
- ¹¹Noyatsimanekiini nokantanake:
Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.
- ¹²Iyekiiite, ñaa povashaantzirikari Pava, Kañaanetatsiri. Eero pikaariperoshirevaitzi, eero pithainkashirevaitzi. ¹³Iro aritatsi pominthashiretavakaapiintya poshireyetaiya. Petataiyaaroota iroñaaka

onkantya eero jamataviitantami pantayetairo kaariperori, irojatzji piñaantyaarori pinkisoshirevaita. ¹⁴Aririka oisokerotziitanaiyaari Cristo, irojatzji overaantapaakyaarone kitaite, aritake añeero amatero intsipaminthayetai. ¹⁵Irootake ikantantaitari:

Pinkemairi iroñaaka iñaavaitzi Pava, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani.

¹⁶¿Iltzimikama matakakerori ipithokashitakeri, ikemataavetakaro iñaane Pava? ¿Kaarima irikaite ijevatakeri Moisés-ni ipoñaakaakari Egipto-ki? ¹⁷¿Iltzimikama ikisapiintayetakeri Pava okaratzi 40 osarentsi? ¿Kaarima antapiintakerori kaariperori, itzimi aperotainchari janta tsika te inampiitaro? ¹⁸¿Iltzimikama iñaaventaitake inkantaitake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki?

¿Kaarima ikantayeetake piyathariite?

¹⁹Ari añiirori kantakaantzirori kaari jareetakaayeeetantaari, tema iro kantakaantakerori te inkempisantaiyeni.

4 ¹Eenirora otzimi ishinetaiyetakeri aakaite kempivaitakarori irareetakaayetaimi imakoryaamentoki. Irootake piñaapinkathatantaiyaariri, otzimikari ompaitya otzikaavakemiri, iro eero pareetantaa.* ²Tema akemayetairo aakaite Kameethari Ñaantsi, ari akempiyetaari ikantara avaisatziite pairani. Iro kantapainchari irikaite, te iranintaamai-

* **4.1-11:** Iroka imakoryaamento, tziyametsi oshiyakaaventachari jaka. Tema pairani, jimakoryaaventakerora, Pava jovetsikakeri kipatsi, ikempitakaantakero “imakoryaamento” iroka 7-tapaintsiri kitaite jimakoryaantakari. Ikanta osamanitakeranki, ishitovayetzi Judío-payeeni janta Egipto-ki, 40 osarentsi ikekenavaiyetake, irojatzji jareetantakari kipatsiki otzimi ishinetakeneriri Pava. Irojatzira iroka kipatsi ipaiyeetakeri “imakoryaamento.” Jiromara oshiyakaaventachari iroñaaka kempitarori “Imakoryaamento” kempisantzinkariite, tema tziyametsi kantatsiri: “Iro inkite imakoryaamento kempisantzinkariite.” Tziyametsi pashine kantatsiri: “Iro ‘imakoryaamento’ iroka aventaashiretaneri irovavisaakoshiretante Pava, tema te onkovajaantya iriñaashintsivaitya onkantya iravisakoshiretantaiyaari.”

tyaaro ikemakoyevetavakari, tema te iraventaashiretanakyaaro ikemayevetakarari. ³Irooma aakaite aventaaayetakarari, aritake irareetakaayetai imakoryaamentoki. Jiroka iñaaventakero imakoryaamento, ikantake:

Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

Aña ithonkatakero pairani Pava irantavaitane ovakera jovetsikantakarori kipatsi. ⁴Tema tzimatsi tsika oñaaventakota 7-tapaintsiri kitaite, ikantaitzi:

Iroka 7-tapaintsiri kitaite, ari ikaratapaakero irantavaire Pava, imakoryaake.

⁵Iroka makoryaantsi irojatzira iñaaventakoitziri, ikantaitzi:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

⁶Ari okantari. Irootake intzimantyaari tsika inkarate makoryaashireyetaatsine. Iriroma pashineete etayetakarori, te irareetayetya, tema te inkempisante ikinkithaveetaniri Kameethari Ñaantsi. ⁷Okanta avisanake pairani osheki osarentsi, japiitairo Pava iñaaventai pashine imakoryaamento, ipaitairo “iroñaaka.” Irootakera josankinatokotairi David-ni, ikantakeranki:

Pinkemairi “iroñaaka” Pava iñaavaitzi, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

⁸Aririkami irimatakeromi Josué imakoryaaperotakaayetaarimi pairani avaisatziite, eeroty japiitairomi Pava iñaaventaimi pashine imakoryaamento. ⁹Arira ayotziri eenirotatsi oshiyakaaventachari imakoryaamentoperotaiyaari jashiyetaari Pava. ¹⁰Iroora joshiyakaaventakeri pairani Pava jimakoryaaventakero irantavaitane ithonkakero. Tema ari inkempiyetaiyaari makoryaashireyetaatsine ari onthonkaiyaari irantavaitane.

¹¹Ontzimatyera ankyaaroyoventairo areetantaiyaari amakoryaashireyetai,

akempiyetaarikari piyathayetainchari pairani. ¹²Tema iñaane Pava, ovañaan-tane onatzi, shintsinaane okanta. Okempitakara aparoni osataamentotsite thoyempiperotatsiri apimitzikarateki, te oshenkaakanta ontoshenotonkiyetante irojatziri inthomoi iipathantsiki. Iroora maperotzirori iñaane Pava kempitavaitaka ontoshiretatyeeemi, irootake iyotakaanterone impampithashireyetyaari, inkovashireyeeteri eejatzi. ¹³Tema ikaratzi jovetsikayetakeri Pava tekatsira aparoni materone iromanapithatyaari eero iñaantaari. Aña Pava ari iriyotakotairo maaroni antayetakeri, iriitakera amenakoyetairone.

Iri Jesús anaakotziri omperatasorentsijanori

¹⁴Irika Jesús, Itomi Pava, iriitake anaaperotakerori inkite. Iriitake ankempitakaantya omperatasorentsijanori. Irootake oisokerotantyaariri aventaashiretaari ikemayeetai akantake: “Nokempisantairi Jesús.” ¹⁵Tema Jesús ikempitaa-rira omperatasorentsijanori, irootake jineshinonkayetaantairi ontzimerika pomerentsitzimoyetaineri. Tema pairani irirori, tzimavetaka ikovashirevetakari, ari ikempitakotakai añaayetziri avishimoyetaari aakaite. Iro kantachari, tera inkaariperotaajatapainte kapicheeni. ¹⁶Irootake aventaantyaariri añaañaatairiri Jesús kempivaitaka aatashiretaatyeerimi tsika impinkatharitari. Tema aritake ineshinonkayetai, ari inkaminthaayetai aririka ankovityaashirevaite.

5 ¹Tema Pava ovakari pairani atziri impairyeteri omperatasorentsijanori. Iriitake kantakoyentayetairine atziriite kaariperoshireyetaatsiri. Iri pomeyetairone jashitakaitariri Pava. ²Tema atziri jinake irika omperatasorentsitaari, otzimimotziri opaita pomerentsitzimoyetariri. Irootake jiyotantarori

jamatsinkaventari tzipinashirevaiyeta-
chari atzirite ikaratzi pokashitziriri,
masontzishireyetsiri eejatzi. ³Jimatzi-
taro irirori ipomeventa okaratzi
jashitakaariri Pava inkene impeyakote-
neri ikaariperoshirevaitzi, jantziro
ikempitapiintziniri atzirite. ⁴Tekatsi-
maita omperatasorentsitaari pairyaashita-
chane apaniro, aña Pava ovayetziriri,
ikempitaakeri jovakeri pairani Aarón-ni.

⁵Ari ikantakari eejatzi Cristo, te iri
pairyaashitachane apaniro ikempitako-
taari omperatasorentsitaari onantari
inthaaromentaventaiaari. Aña Ashitariri
matakakeri, ikantziri:

Notomi novimi eeroka,
Naakatake pirintanaa iroñaaka.

⁶Ipoña ikantake eejatzi:

Eeroka kantaitaachane pomperataso-
rentsitaarite,
Ari pinkempityaari ikantaranki
Melquisedec.

⁷Tema pairani jatziritapaintzi Cristo,
jiraaneentaka jiñañaataakeri Pava,
ikaikaimatake shintsiini jamaniri. Aña
Pava, otzimimotziri ishintsinka, ari
onkantakemi irovavisaakoteri eero
jovamaantayeetari. Tema Cristo
ñaapinkathatasorentsitaneri jinake,
ikempisantakeri Pava ikovakotakeriri.*

⁸Okantavetaka Cristo iriivetaka Itomi
Pava, ikemaantsitapainta, tema ari
jiñaakero tsika okanta ikempisantaizti.

⁹Ikanta jimonkaratakaayeetakeri iranteri,
arira omatakari jovavisaakoshiretairi
inkarate kempisantairine, ari inkantaita-
tyeero iravisakotai. ¹⁰Ari okantakari,
Pava omperatasorentsitaakariri, ari
okempitakaro tsika okanta jomperataso-
rentsitakaakari pairani Melquisedec.

Ikamantantaitziro aririka ovashaantero aventaashiretari

¹¹Tzimatsi osheki nokovavetari niyotai-
miri tsika ikantakota irika. Iro kantacha
ovana opomerentsita nomatemiro, tema
kisoshire pikantayetaka, osamani
onkantya pinkemathatantyaarori. ¹²Tema
ari osamanitakera, noñaajaantakemi
eerokatake iyotaantayetanaatsinemi. Iro
kantacha eeniro okova intzime impaitya
iyotaayetemine eerokaite, irojatzii
irapiitayetaimi etayerarori jiyotaantai-
tziro iñaane Pava. Okempivaitakaro tsika
ikantaitziri aparoni ithotaayetziri, tekera
onkante impayeeteri tatsinaari ovanaron-
tsi. ¹³Ari pikantari eerokaite, iriivaiye-
take eenchaaniki ithotaayetziri, tema
tekera piñaantapiintayeyaaroota otzimi
kameethashiretakaantatsiri. ¹⁴Iriima
itzimi ovayetakarori tatsinaari ovariten-
tsi, iriivaiyetake ikaratzi ñaantapiintaye-
takarori, te opomerentsitzimotari
iriyotero otzimi kameethatsiri, otzimi
kaariperotatsiri.

6 ¹Ontzimaty nijaatakaanakero
niyotaaperotemiro pashine tsika
ikantakota Cristo. Tera arite napiipiite-
miro okaratzi piyotziyetakari eerokaite,
okempitayta okantakota iroka:
Jovashaantayeetairo kaariperori
kaamaneshiretakaantatsiri. Javentaashi-
reyeetanaari Pava. ²Jiyotaayeetakemiro
eejatzi oviinkaataantsi, eejatzi otzimika-
patziitotaantsi, eejatzi irañaakaayeetairi
kamayetatsiri, impoña irovaskanitaaeye-
tairi kaariperoshireri. ³Irootakera
aatakaantyaarori pashinetatsiri, inkamin-
tha iri kovatsine Pava. ⁴Onkamintha eero
amenaashivaita pikemathayevetavakari,

* 5.7: Jiroka ikantakeri Jesús, jiñañaataakeri Pava, ikantzi: "Ashitanarí, pishinetanarika, pintsiparyakoventena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eerora pimatanaro okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimata okaratzi pikovakaakenari eeroka." Jirokara ikenakaakero Pava ikempisantakeri Jesús ikovakotakeriri, jamavetakaakeri ikemaantsiyetakari, ishinetakari inkamimotante jovañagairi eejatzi.

itasonkaventayeevetakami, inampishirevetantakami Tasorentsinkantsi, ⁵piñaayevetakaro okameethat zimotzimi iñaane Pava, piñaayevetakaro eejatzi ishintsinka onkarate irooñaarontayetairi apaata.

⁶Tema ikaratzi ñaayevetakarori iroka, ipoña jovashaantairo, eerora imataajatairo impiyashiretai irookaventantaiyaarori iyaariperonka. Kempivaitakami iriiyetakemi apiitaironemi impaikakotakaantairimi Itomi Pava, kempitavaitaka iriimi thainkimavaitairinemi eejatzi ipiyotaiyani atziiriite. ⁷Okantaranki aparoni ovaantsi irenkapathatziri inkane, aririka impankiitantaaro, iroorika shookayetaintsineri pankirentsi pinaron-tsitachari, iriira Pava tasonkaventakakeri pankitakerori. ⁸Irooma iro iyoshiitachane oshookake kitochee, ipoña tovarishi, tekatsira apantaaarone, katsimashire inkantya pankitakerori, intaayeetairo apaata.

⁹Irooma eerokaite, netakoyetané, niyotajaantzi eerora pikempitakotaro noshiyakaaventakeri, tema niyotaiyini naaka pantanairo kameethari ovakera jovavisaakoshireyetaimi. ¹⁰Tema Pava tampatzikashire inatzi, eero ipeyakotaimiro pantayetakari eerokaite, petakoyeta-naari ikaratzi pairyaayetairiri Irirori, eekerora piyaataakatziro petakoyetari. ¹¹Irootakera nokovakoyetaimiri, ari pinkantapiintatyeeya poñaakantairo pinkyaaryooshireyetai, irojatzi omonkarayetantaiyaari okaratzi poyaakoshiretaiyarini. ¹²Iro eero piperashiretante eerokaite, aña iro aritatsi pinkempitakoyetaari ikaratzi jatakairori ikempisanta-

nai, ikaratzi kamaitanaarori. Tema iriitake aayetairone ishinetaantaitakeri.

¹³Tema pairani ovakera Pava ishinetaakeneri Abraham-ni, tekatsira aparoni anaakoterine Pava intzime impairyaaakero ivairo, iri iyoterone eejatzi omaperotatya irimonkaravainete. Aña iri pairyaachari apaniro ivairoki Pava, ¹⁴ikantakeri Abraham:

Omapero nontasonkaventemi Naaka,
Omapero noshekyeemiri Naaka
pincharinentyaari.

¹⁵Tera irathavaavainetatyeeeya Abraham-ni, amatsinka joyaaventaka, jiñaakero ishinetaitakeriri. ¹⁶Tema aririka inkovapiinte atziiriite iriyote omaperorika omatya ishinetaantziri, ipairyiuro ivairo aparoni itzimi anaakotziri, ari iriyoyeete omapero irimonkaravainete. ¹⁷Ari okempivaivetakaro okaratzi jantakeri Pava, ipairyaaaka irirori omatantyaari ishinetaantakeri. Tekatsi kanterone impashinetakari okaratzi ipampithashiretakari iranteri. ¹⁸Ari okanta otzimananakari apite kaari ikantayeetai impashinetakaayeetairo. Iro omatantari ayotai te ithaiyaneta Pava, irootake poshenkashireperotairi aakaite aventaashireyetaari Irirori, ayotzi ari omonkarataiya oyaakoneentari. * ¹⁹Iro oyaakoneentanka joshiyakaaventantziri jaka okempitaro aparoni tenari ayeentaa-tziirori iniroite pitotsi eero amaata. Ari okempitari oyaakoneentanka, ayeentaperoshire ovayetai. Irootake kantakaarori ankempitakotantyaariri itzimi kyaatsiri janta tsika jotantotaitantaro tontamaitatsiri. * ²⁰Ari añaamam-

* **6.18:** Tema tzimatsi apite kantakotachari jaka kaari inkantayeete impashinetakaayeetairo. Jiroka etarori: “Pava te ithaiyaneta, aritake omonkarataakya okaratzi ishinetaantakeri.” Jiroka apitetanaintsiri: “Tekatsi pashinetakagairone ipairyaaaka apaniro ivairoki Pava, tema tekatsi anaakoterine irirori.” * **6.19:** Iro iñaaventakoyeetzi tontamaitatsiri jotantayeetantarori tasorentsipanko, iro ipaitayeetzi tasorentsisaante onatzi janta. Intaani inkye omperatasorentsitaneri, tera iraaakoyentaaro inkyaapiinte. Iro ikantayeetzi “ari janta joñaakanta Pava.” Irootakera oshiyakaaventarori inkite tsika janta añeeri Pava apaata.

pyaarori aakaite kantatsi ankyaaayetai janta kempitakarori iroka, aririka oyaampoiritanairi Jesús itzimi joshiyakaaventaitakeri kyagaintsiri janta. Tema iri Jesús joshiyakaaventake pairani Melquisedec. Iriitake Jesús omperatasorentsijanori iroñaaka, ari inkantaitaayeeni irirori.

Iromperatasorentsinka Melquisedec

7 ¹Tema Melquisedec, iri pinkathariventantaintsi Salem-ki, iromperatasorentsitate inake Jenokisatzi Pava. Iriitake aavairiranki ipiyaaro Abraham-ni japerotakeri pashine pinkathariite jovayiritari, itasonkaventavairi. ²Irijatzi ipakeranki Abraham-ni ovaakaronsi okaratzi jaapithatantakeri jovayirita. Tema Melquisedec, tzimatsi oshiyakaaventachari ivairo. Jiroka etarori oshiyakaaventa: “Pinkathari kameethashireri.” Jiroka apitetaintsiri oshiyakaaventa ivairo ipinkathariventantaintsi Salem-ki: “Pinkathari saikakaantatsiri kameetha.” ³Te iriyoyeetero ivairo ashitariri, te iriyoyeete eejatzi itzimi icharineyetanakari. Kempitavaitaka te ontzimemi tsika ipoñaantanakari, tsika ithonkaka eejatzi, ikempitakotakari Itomi Pava, ari ikantaitatziirori irirori jomperatasorentsitaaritzi.

⁴Ari añiirori iriiperori inake Melquisedec. Tema Abraham-ni, itzimi acharineyetanakari aakaite, iri ipake pairani okaratzi jaapithatziirori pinkathariite jovayiritakari. ⁵Iroora kempitakarori okaratzi jantapiintayetakeri pairani Leví-mirinkaite. Ipayeetziri aparoni tzimimotziriri isheninka ontzimerika 10, tema iro oshinetaantziri Ikantakaantai-

tane irantayeteri omperatasorentsitaari. Iro jametaiyarini, tema irimirinkaite inatzi icharineyetari Abraham-ni. ⁶Iriima Melquisedec kaari asheninkata a-judío-yetzira aaka, kaari ayotaaajatzi ipaita charinetariri. Iro kantacha, Abraham-ni, itzimi ishinetaaperoyeetakeri pairani, iriitajaantakera pakeri Melquisedec aparoni karatatsiri 10 jaapithatantakeri jovayirita. Ipoña Melquisedec itasonkaventajaantanakeri Abraham-ni. ⁷Omaperotatya ikantapiintayeetzi: “Itzimirika tasonkaventantatsiri, janayiri itzimi itasonkaventaitziri.” ⁸Itzimirika ipayeetziri aparoni opaitarika karatatsiri 10 jaka kipatsiki, atziri jinayetzi, kaamaneri. Iriima Melquisedec, kempivaitakami kañaaneri irinakemi irirori. ⁹Irojatzi jantakeri Leví-mirinkaite, ikaratzi ipashitapiintayeetaari. Aña kempivaitaka iriitakemi pinakaventantsinemi, tema irootake jantakeri ivaisatzite Abraham-ni, ¹⁰etanakaro ipinakoventantake pairani ipashitakariranki Melquisedec jomonthaantavaariri jovayirita. Tema tekeramintha intzimaa-jate Leví-ni, aritake jantzitakaro Abraham-ni iroka.

¹¹Pairani, ikaratzi omperatasorentsitaari, icharineete Aarón-ni inatzi, ikantayeetziri “Leví-mirinkaite.” Ari okanta Ikantakaantaitakeri. Iro kantacha irikaite omperatasorentsitaari, te irimatajaantero irovameethashiretante. Arimi irimatakero, eerotya josankinatakoyeetaimi pashine omperatasorentsitaari kempitaariri Melquisedec, kaari charinetariri Aarón-ni. ¹²Omaperora itzimai pashine omperatasorentsitaari kaari icharineta Aarón. Irootake ovashiñaantai-

* 7.1: Iroka vaironsi “Salem” irootake ipaitaitziri nampitsi Jerusalén pairani tekeran inampitaro Judío-payeeni janta. * 7.2,4-6: Jiroka kantakotachari ipakeriri Abraham-ni pairani Melquisedec. Aririka irapithatante jovayirita Abraham-ni onkarate 10, aparoni irashitakaakyaari Melquisedec. Ari ikantakerori maaroni jaapithatantakeri, ontzimerika 10, aparoni irashitakaakyaari Melquisedec.

yaari Ikantakaantaitane, onantyaari intzimai pashine omperatasorentsitaari. ¹³Tema irika iñaaventaitakeri kempitaa-riri Melquisedec, kaarira icharineete Leví-ni, pashinemirinkaite inatzi, kaari tziimaajatatsine aparoni isheninka intzime iromperatasorentsitaityaari. ¹⁴Irika kempitakariri Melquisedec, iriira Avinkatharite Jesucristo, itzimi icharine-takari Judá. Tema pairani irosankinareki Moisés-ni, te oshinetaantsite iromperata-sorentsitaarite charinetariri Judá.

¹⁵Ari okoñaaperotziri ontzimatyete impoke pashine omperatasorentsitaari kempityaa-rine Melquisedec, ¹⁶te iromperatasorentsi-vetya inkempityaari oñaaventziri Ikantakaantaitane itzimi icharinematsitari Leví-ni. Aña iri kempityaarine aparoni tzimatsiri ishintsinka, kaari kaamanetatsine. ¹⁷Tema iri jiñaaventayeteake, ikantaitzi:

Eeroka kantaitaachane pomperataso-rentsitai,

Ari pinkempityaari ikantaranki
Melquisedec.

¹⁸Ari okanta, tema okaratzi Ikantakaanta-veetakari, otzimi irovashaantaite, tera omatero ovameethashiretante, eeniro kovityaachari. ¹⁹Tema tekatsi aparoni ovameethashirete Ikantakaantaitane. Iro kantacha otzimaira pashine impoyaataarori, irootakera matakaayetairone okaakishiretai-yaari Pava, tema iro oyaakoneenteri.

²⁰Irootakera ishinetaakairi iroka Pava, tema iriitakeranki pairyeencha apaniro ivairo iriyoyeetantyaari omapero omonkaratya. ²¹Iriroma pashine ompera-tasorentsitaantsiri, tera impairyaaajatya Pava jovayetantakariri irikaite. Aña, iri ipairyaaaventaka pashine, ikantakeri:

Iri Pinkathari pairyaamentakami, te joipithokanetziro iñaane.

Eeroka kantaitaachane pomperataso-rentsitai,

Ari pinkempityaari ikantaranki
Melquisedec.

²²Ari okanta, iriitakera iroñaaka Jesús iyotakaayeetairori omapero omonkara-taiya okaratzi jantzimotavakaitakari, irootake anaakotakerori pashine etaveta-nakarori pairani jantzimotavakaitakari.

²³Tema ikaravetaka pairani omperata-sorentsivetainchari, osheki tzimaintsiri impoyaayetakariri iriroriite. Tema ikamapiintayeteake irikaite, te onkante iriyaatakaairo irantayeterimi, aña ontzimatyete intzime pashine impoyaatyaa-rine. ²⁴Iriima Jesús, kañaaneri jini irirori, iri kantaitaachane iromperatasorentsitate. ²⁵Ari okanta, iriira Jesús ovavisaakoshire-tapiintairine okaakishiretaiyaarine Pava, inkantakoventapiintairi.

²⁶Iriitajaantake iroñaaka omperataso-rentsitaari akovityaaperovetakari. Jiroka ikantari irirori: Itasorentsishiretzi, ikameethashiretzi, ikiteshiretzi, te isaikimoyetairi kaariperoshireri, janaape-rotairo inkite. ²⁷Irika Jesús te inkempityaari omperatasorentsijanovetainchari pairani. Tema aririka impomeyeteri atziriite jashitakaayetariri Pava, jetaro irirori ikovakotziri Pava impeyakotava-keri ikaariperoshiretzi. Iriima Jesús jothotyaaakero maaroni, jimonkaratakero ishinetakaranki apaniro inkempitako-tyaari ipomeyeeztziniriri Pava. ²⁸Ikaratzi omperatasorentsitakaayetakari Ikantakaantaitane, atziri inayetzi, shipetashireri, ikaamaneyetzi. Iriima Itomijanori Pava pokaintsiri avisakeranki osheki osarentsi, iriira jomperatasorentsi-takaakeri Pava ipairyaaakaranki ivairoki. Iri monkaratajaantakerori kameethaini, arira onkantaitaatyenei.

**Iri Jesús kantakoventantaatsi
ovakeratantaari antzimotavakaantsi**

8 ¹Jiroka iroñaaka otzinkamiperota-jaantari ikantayeetakeri: Iriitajaanta-keri Cristo omperatasorentsiventairi, iri saikaatsiri irakojanoriki Pinkathariperori,

itsipataari ipinkathariventantai inkiteki.

²Okempivaitaaro ari irantavaitemi tasorentsithaanteki, iro kantacha, tera ari irantavaimatsite tasorentsithaanteki otzimi jovetsikakeri pairani atzirite, aña inkiteki jantavaitai, tsika otzimi jovetsikakaantairi Pava. ³Tema ikaratzi omperatasorentsitaantsiri pairani, tzimatsi jashitakaariri Pava, ipometayetziniri. Ari ikempitakari eejatzi Jesucristo, tzimatsi opaita jashitakaariri Pava. ⁴Iro kantacha, te onkantavetya iromperatasorentsitemi Jesucristo, isaikantavetapaintari kipatsiki, te oshinetakaantero Ikantakaantaitane, tema te isheninkamirinkaitetari Levi-ni.

⁵Tema irikaite omperatasorentsitaari oshiyakaaronsi inamatsiyetake, aña tzimatsi iñaamampyeetakari tsika onkantaiya kyaaryooperoini janta inkiteki. Irootake ikantayeetakeriri pairani Moisés, tsika inkantya irovetsikero tasorentsithaante, ikantayeetakeri:

Pinkempitakaantero povetsikero,
tsika okanta piñaamampyaakaro
otzishiki.

⁶Ari ikantaari Jesús omperatasorentsitaari jinatzi, janaakotairi jomperatasorentsitaari atziri. Tema Pava jovakeratai pashine antzimotavakaantsi, iri ishineta-gaine ironaaka Cristo ikantakoventayetai, irootakera anaakotairori okaratzi ishinetantavetakari pairani, iro anaakotairori etakarori antzimotavakaantsi. ⁷Tema tzimatsi kovityeenchari etakarori antzimotavakaantsi kaari imonkarayetake, irootake okovantakari ontzime pashine ovakerari, impoyaataiyarone.

⁸Jiroka otzimi kovityeenchari, tema ikantaitakeranki:

Ikantzi Avinkatharite:
Pamenero onkarate avisatsineri
apaata,
Ari napiitairo ontzime nantzimotairiri
icharinepayeeni Israel-ni,
icharinepayeeni Judá-ni.

⁹Aririka novakeratairo antzimotavakaantsi, eero okempitaaro nantzimovetakariri ivaisatziite.

Tema pairani nokempitakaantaari nakathataatyeerimi,
Naakami eevatairine nomishitovantaariri Egipto-ki.

Tera imonkaraamaitaro iriroriite okaratzi nantzimotavakaiyaari, Iro opoñaantari novashaantziro nokempoyaaventziri.

Arira ikantake jiñaavaitake
Pinkathari.

¹⁰Japiitakero iñaavaitake eejatzi,
ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeeri apaata Israel-mirinkaite:
Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayetairi.
Onkempivaitaaro nosankinashiretatyeeerimi nokantakaantane,
Naakatake inkempitakaantai Ivavane, Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹¹Te onkovajaantaiya iriyotaavakaavaitaiya,

Intaani ikantayetairi isheninka:
Piyoshireperotairi Avinkatharite.
Tema maaroni iriyoyeetaina.
Ari iriyoyetaina iriiperoriite irojatzi ashinonkaanerite, maaroni.

¹²Osheki noneshinonkatairi ikaariperoshireyetake,

Ari nompeyakotaineri.

¹³Tema ipaiyeetakerora “Antzimotavakaantsi ovakerari,” ari jiyotakoyeetzirori iroka etavetakarori, kempivaitake paisatorimi onatzi. Tema okaratzi paisatotaintsiri, jookayeetziro.

9 ¹Okanta iroka etakarori antzimotavakaantsi, iro ikantakaantakeri Pava iriyotayeetantaari tsika inkantaiya iñaapinkathayeetairi. Ari oñaaventari tasorentsithaante tsika janta iñaapinkathayeetairi. ²Iroka tasorentsithaante, apite okanta jinashiyeetakaro jotantai-

tziro. Janta antarosaañtetzsi tsika ikyaapiintaitzi, ari jovayeetakeri ootamentotsi, menkochaaniki, ipoña tasorentsitaanta. Ari ipaiyeetzirori “tasorentsisaante.”³ Irooma inthomointa, tsika ithatashiitakero tontamairi, iryaani-naki okanta. Ari ipaitayeetzirori “tasorentsisaanteperori.”⁴ Ari osaikiri itaantapiintaitarori kasankainkari, ari osaikiri eejatzsi tasorentsinaiki. Iro jovetsikayee-tanta poreryaari iroka. Ari ovakotari inthomointa eepiyokiini “maná” jovetsika ñakitashiitakero poreryaari. Ari jovayee-tziro ikotzi Aarón-ni shookaintsiri pairani, ari osaikitari eejatzsi mapikota tsika osankinataka antzimotavakaantsi.*

⁵Okanta jeñokiini tasorentsinaiki, ari jovayeetake jovetsikaizirori iroshiyakaaro maninkariite, iriitake otsimankantakaro ishivanki otatari tasorentsinaiki. Iro ipaiyeetzirori “Ineshinonkamento.” Iro kantacha eero niyaataakairo noñaavente-miro tsika okantayeta aparopayeeni.

⁶Aritake jovetsikayeeetakero maaroni iroka. Osheki jantapiintakeri omperatasorentsitaari janta antaroki tasorentsisaante, ari jantayetzirori inkene iriñaapinkathatasorentsita. ⁷Irooma iyaaperotanake inthomointa tasorentsisaanteperoriki, intaani ishinetaitziri inkye omperatasorentsijanori. Aparosatzira ikyaapiintzi osarentsiki. Aririka inkyaake janta, iraanake irira piratsi intsikirisantyaaro ipaitayeetziro “Ineshinonkamento Pava.” Ari onkantya irineshinonkantantyariri Pava, eero jovasankitaaventantari iyaariperoshirenka. Ari ikempitaayetzirori eejatzsi atziriite kaariperoshireyetsiri.

⁸Ari okanta, tzimatsi jiyotakaayetairi Tasorentsinkantsi, jiroka okanta: Pairani otzimantavetari tasorentsithaante, te onkante inkyaayete atziriite janta

otasorentsisaanteperotzi. ⁹Jiroka okantakota: Aririka impayeeteri Pava jashitakaitariri, aririka impomeyeeteneri, tera iro matakajaantherine iñaapinkathashiretairi Pava inkene intampatzikayetairo ipampithashiretari. ¹⁰Aña intaani intzitaiaaaro ovaritentsi, jimireyeetari, inkivayetapiintaiya eejatzsi. Iro ikantakaantaitakeri otzimi koñaayetsisiri irantayeetero, irootake irantayeete irojatzsi irovakeratakantaiaaorori Pava antzimotavakaantsi.

¹¹Ari mataka ikoñaatai Cristo, iriitake kempitaariri iroñaaka omperatasorentsitaari. Iro kantacha, tera inkyaajate tasorentsisaanteperoriki otzimi jovetsikayetakeri atziriite, aña jimatakero inkyaake irirori inkiteki tsika intaani añaamampyaayetakaro iroñaaka, otzimi anaakoperotantsisiri.

¹²Tema Cristo te inkempityaari omperatasorentsitaari atziritatsiri itzimi kyaamatsitapiintatsiri tasorentsisaanteperoriki iraanake iriraane piratsi. Aña iriitajantake shinetaincha irovamagaiteri irisakotapaintero iriraane, inkene iriñaayetairo maaroni ari inkantaitaayeeni iravisakoshireyetai.*

¹³Oshiyakaaventziro aririka ookimotyaaari Pava iriraane piratsi, eejatzsi isamampote, kempivaitaka iro kitevathatakairine atziri itzimi antakerori ipinkayeetziri. ¹⁴Irooma iriraane Cristo, iro maperotakerori okantakaakaro pikiteshiretantayetaari. Tema ikempitara irirori tekatsi ompaitya inkenakaashityaari, irijatzita shinetainchari irovaiteri, ikantakaakari Tasorentsinkantsi. Iriitake oshephithaimirori kaariperori pipampithashiretane, tema pantayetakero kaamanetakaanatsiri. Aña ontzimatyepantayetairo okaratzi ikovakaimiri Pava, Kañaneri.

¹⁵Iriitakera Cristo itzimi jotyantakeri Pava inkantakoventairi atziriite, ari okanta

* 9.4: Ikantakoyeetziri jaka poreryaari, iriitakera oro. * 9.12-13,19: Jiñaaventaitziri jaka ikantaitzi piratsi, iri iñaaventayeetzsi cabra-payeeni ipoña vaca.

jovakeratakaantaarori antzimotavakaantsi. Tema okantakota ovakerari antzimotavakaantsi, ontzimatyē inkame aparoni, iro iravisakotantaiyaari piyathakarori paisatori antzimotavakaantsi. Ari iriñeetairo ishineyetakairo pairani ankañaanetai. Iroka antzimotavakaantsi, iroovaitake aparoni osankinarentsi tsika oñaaventayeta okaratzi jashiyeetari, oñaaventayetziri eejatzi intzime ashiyetaiyaarone aririka inkamaminthatake ashitaaniri. ¹⁶Iro kaari jiyoperoyeetanta intzime aayerone okaratzi jashitakaayee-tantari, intaani jiyoyeetzi aririka inkamake ashitaaniri. ¹⁷Eenirora jañi ashitaaniri, eero ipitaitari itzimi ishinetaikeneri irashitaiyaaro. Intaani impayeetairi aririka inkamake. ¹⁸Ari okempitari, jetajaantayee-tantanakarori paisatori antzimotavakaantsi, tzmatsi ipaita kamaintsiri, iriraanera jetantayeetanakari. ¹⁹Tema pairani ithonkakero Moisés iñaanatakeneri atziriite Ikantakaantane, jaake iriraane piratsi, itentaakero jiña, jaake inchashiteva, jankoviitake kityonkamaitatsiri, itsikirisantakaro osankinatainchari, ari ikempitaakeriri eejatzi atziriite.* ²⁰Ikantakeri:

Iroka iraañsi iro oñaarontaperoteronone antzimotavakaiyaari, irootake ikantakaantakeri Pava.

²¹Itsikirisantakaro eejatzi iraañsi janta tasorentsithaanteki, ari ikempitaakerori okaratzi saikatsiri inthomointa. ²²Ari okanta, tema kempivaitaka aririkami intsikirisantaityaaro iriraane piratsi, imonkaratanairo Ikantakaantaitziri, kempivaitaka iroomi otevatthatantatsine. Tema eerorika otzimi iraañsi, eero ipeyakotantairo Pava kaariperori.

Iri Cristo matakakerori jovavisaakoshiretantzi

²³Irootake ikamimentantari piratsi ipomeyeeztiniri Pava kempivaitaka

inkitevathatakaantatyeeemi. Irootake kempitakarori okaratzi avisaintsiri inkiteki, jotyaantakeri Pava inkamimentante Cristo, inkiteshoretakaantayetairi. Iro anaakotakerori ikamimentantari piratsi. ²⁴Tema te inkye Cristo tasorentsisaanteperoriki irovetsikamatsitane atziriite. Aña irootataike oshiyakaaventacha inkiteki tsika ikenai Cristo, inkantakoventayetai isaikira Pava. ²⁵Tema te japiipiitapaintziro Cristo ikamimotantzi. Ari opashinetziri jantziri omperatasorentsitaari itzimi kyaavetapiintachari aparosatzi osarentsiki tasorentsisaanteperoriki. Te iri ashitaajatyaaarone iriraa isakotayeetziri. ²⁶Arimi iroshiyamatsityaarimi Cristo ikaratzi omperatasorentsitaari, osheki irapiipiiteromi inkamimentante. Arimi iretanakyaaro inkemaantsiventantyaami ovakera ovetsikantakari kipatsi. Aña aparosatzi ikamimentantapaintzi. Ari ikantaitanaatziiro joitsinampaakero kaariperori. ²⁷Iroovaitake ikantaitziri: “Maaroni atziri aparosatzi okanta ikami, impoña Pava amenakotairone ishire.” ²⁸Iro jantakeri Cristo, aparosatzi ikamake ikemaantsiventakotari osheki kaariperoshireri. Iro kantacha eejatzi inkoñaatapai apaata irirori, eerova ikemaantsitakaitavaari, aña irovavisaakotairi ikaratzi oyaakoneentakeriri.

10 ¹Iroora Ikantakaantaitane oshiyakarori aamparentsi. Tema okantara aparoni aamparentsi te ontzimanete ovatha, intaani jiyotayeetzi tzmatsira ipaita ashitaro iraampare. Ari okantari eejatzi Ikantakaantaitane, iyotaakai tzmatsi apaata kameethataatsine. Ikantakaantaitake ontzimatyē impometapiintayetaineri Pava maaroni osarentsiki, iro kantacha tera ovameethaperoshiretziri atziriite antayetakerori.

* 9.19: Kantakotachari jaka inchashiteva, irootakera ipaiyeetziri eejatzi “isopo.”

²Arimi omaperotya ovameethaperoshiretante, ikaratzi antayetakero arimi irovashaantakeromi, tema aritakemi oiteshoretakeri, eero iyaatzimi onkatsitzi-moshirevaiterimi jantayetakero kaariperori. ³Aña te ari onkanta, iro jantapiintakeri avisayetzira osarentsipayeeni, ipometapiintayetziniri Pava, ipampithashiretakotaro iyaariperoshirenka. ⁴Tema jovamaayetapiintziri piratsiite ikapathainkatakaitziri, tera omatero ompeyakoperotero iyaariperonka atziri. ⁵Irooma ipokakeranki Cristo jaka kipatsiki, ikantakeri Pava:

Te pinkovamatsitairo iramayeetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, ipomeyeetzimiri.

Aña naakatake potyaantake natzirite, nonkempitakotyaari ipomeyeetzimiri.

⁶Tera intaani onimotemi ipometayeetzimiri piratsi okantakaantziri iyaariperoshirenka irikaite.

⁷Nonkante Naaka:

Pavá, nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka, Tema aritake josankinatakoyeetakena pairani onkarate nanteri.

⁸Pinkinkishiretero kantatsiri jaka:

Te pinkovamatsitairo iramayeetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, impomeyeetaimiri. Te onimotemi impoeventemiro iyaariperoshirenka.

Iro kantacha, ¿kaarima ikantakaantaitziri iroka? ⁹Intsiyaa pinkinkishiretero pashine kantatsiri:

Nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka,

Iroka apiitainchari ikantaitakeri, impoyaataro etanakarori pairani. ¹⁰Aña ikovake Pava onkempityaaro ivatha Cristo okaratzi ipomeyeetziniriri, ari okanta ikamimentantapaintariri maaroni atziriite. Arira ipoña jovameethashireyetai aakaite.

¹¹Pairani, maaroni omperatasorentsitaari jaminiri Pava jashitakaariri, japiipitziro kitaiteriki ipometziniri piratsi. Temaita irimatero irovashaantaperotakaantero kaariperori. ¹²Irooma Cristo, aparosatzii ishinetaka irovamaaventaiteeri iyaariperonka atziriite, ipoña isaikai irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventantzi, ¹³ari isaiki joyaaventa irojatzii iroitsinampaantaperotaiyaariri, ikempitakaanfairi imakoryaakiimento. ¹⁴Irootakera jantantakarori aparosatzii ikamimentantakero iyaariperonka atziriite, ari ikantaitaayaaani jovameethashireperoyetairi. ¹⁵Ari ikempitakari Tasorentsinkantsii jiyotakaakai omaperotatya. Tema iri etakaro josankinatakaantake:

¹⁶Ikantake jiñaavaitake Pinkathari, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsii iriñeetairi apaata:

Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayeeteri

Onkempivaityaaro nosankinashiretaatyeeenerimi nokantakaantane.

¹⁷Eekero ikantatzii:

Ari nompeyakotaineri ipiyathataka, jantayetakero kaariperori.

¹⁸Tema aritake ipeyakotantairo Pava ikaariperoshireyeetzii, te ariperotai impomeyeetaineri iroñaaka.

¹⁹Irootake iyekiite, tema kapathainka ikantaka Jesucristo jovamaantaitakariri, aventaashire antsipashiretaiyaari Pava, onkempivaityaaro ankyaatyeemi tasorentsisaanteperoriki. ²⁰Tema jatziritakera Cristo, irootake okantantaari ankyaaayetai inkiteki, iro oshiyakaaventachari ankyaatyeemi ithatayeetakero tontamaitatsiri tasorentsisaanteperoriki. Aakara omapokayetaarori iroka kaari jimayeetzii pairani, irootake kañaanetakaantaatsiri.

²¹Ikempitaari iroñaaka Cristo iriimi omperatasorentsijanoventaineri akaratzii jashiyetaira Pava. ²²Ari okanta.

Kyaaryooperoini ankantaiya antshipashiretaiyaari Pava, mapero ankantya oshiretaiyaari. Kiteshire ikantakaayetai, eero apampithashiretakoyetaaro kaariperori. Aña ankempitakaantya inkivantayeeromi jiña kiteshaari. ²³Kiso ovanakero aventaashiretaari, ikemayee-takai akantake: “Noyaakoneentane inatzi Cristo.” Tema tsika itzimi shinetakairori, kiso jovakai irirori. ²⁴Ontzimatye ampampithashiretakotairo tsika onkantya aminthashiretakantaayariri pashine iretakotantya, irantayetairo kameethari. ²⁵Eero ovashaantziro apatotapiintya, tema tzimayetatsi ovashaantayetakerori. Aña ontzimatye aminthashiretakaiyaari akarataiyini. Eekero aataye antanairo ayotaira aritake impiye Cristo.

**Ikamantayeetariri antzirori
inintakaanekiini kaariperori**

²⁶Tema aritake ayotairo kyaaryootatsiri, aririka othataankyaaro ovashaantanakero, impoña aatakaairo antayetero kaariperori, tera impeyakoitairo ayaariperonka. ²⁷Aña ikamantayeetatye antharovashirete irovasankitayeetai, tema Pava iraperotairi intayetairi ikaratzi kisaneentakeri. ²⁸Pairani, intzimerika piyathatakyaarone Ikantakaantane Moisés, te ineshinonkai-tari, aña jovamaayeetziro inkaraterika mava kankoterine. Ari irovamaayeeta-keri eejatzi inkarataajaterika apite kankoterine. ²⁹¿Tema omaperota irovasankitaiteri itzimirika manintakerori jantzimotajaantakairi Itomi Pava? Tema okempivaitakaro jaatzikashivaitaitaro kaari apantaro, irimanintashivaitakyaaromi ikapathainkatakake ikamimentantake. Ari ithainkashiretakerori jantzimotantziro Pava ishinetaavetaniri intasorentsishiretakairi. Ikaviyavaitakeri Tasorentsinkantsi neshinonkateri.

³⁰Irooma aakaite ayotziri itzimi kantaintsiri:

Naakatake ovasankitaantatsine,
Naaka piyakoventantachaneri.
Iroora ikantakeri Pinkathari.

Ikantaitzi eejatzi:

Jovasankitaayetziri Pinkathari
ikaratzi jashitaari irirori.

³¹iKempitaitaika iniroitemi intharovashireyetaakemi jiyotayeetai iriitajaantakemi ovasankitayetaantaatsine Kañaaneri Pava!

³²Pimpampithashiretakotya. Tema eerokayetake pairani kempisantanaintsiri, kempivaitaka pinkitainkatakotaayeemi. Ipoña piñaakero ikemaantsitakaayeetakami. ³³Piñaayetakero eejatzi ikisayee-tzimi, jovatsinaayetzimi tsika ipiyotayeeta. Piposhenkayetakari avishimoyetziri okaratzi piñaakeri eeroka. ³⁴Piposhenkayetakari ikaratzi jashitakoyeetakari, piñaayetakero eejatzi jaapithayeetakemiro tzimimoyetzimiri. Iro kantacha, eekero piyaatatzi piminthashiretanaka, tema piyotaiyini onkarate piñeeri apaata, osheki okameethaperotzi, te othonkaneta. ³⁵Irootake eero povashaantantaro okaratzi paventaanaari, tema iniroite impinayeetaimi apaata. ³⁶Amave pinkantya pantayetanairo ikovakaayetzimiri Pava, ari onkantya piñaantaiyaarori ishinetaakemiri.

³⁷Tema ikantzi Pava:

Eero ishenkaa irareetantyaari okaakitzimaintsiri,
Eero osamani inkantya.

³⁸Tampatzikashire irinaatye aventaashireri, ari iriñeero irañaaantaiyaaro.

Irooma aririka impiyashiretai, eerora jinimotakaanaro.

³⁹Irooma aakaite, te akempitari ikaratzi piyashiretachari, itzimi iraperoyeetairi. Aña oshireyetaara aakaite, ari añeero añashireyetai.

Aventaashirenkantsi

11 ¹Jiroka okantakota aventaashirenkantsi. Okempitasya aririka inkantashireete: “Aritake omatakya nokovaperotane.” Jiyomampyaaperotajaantake aritake omatakya ikoviri, onkantavetakya tekera iriñeero. ²Iro iraventaashirenka avaisatziite kantakaarori okanta Pava iñaaventantakariri kameethaini. ³Iro aventaashirenkantsi kantakaarori amatantarori akemathatairo tsika okantajaantaka jovetsikantakarori Pava kipatsi. Intaani jiñaavaaitake, matanaka ovetsika. Ari opoñaanakari ovetsikanaka iñaayeetairi iroñaaka kaari koñaataajatatsiri pairani.

⁴Iro iraventaashirenka Abel kantakaari ipometantakaniri Pava jashitakaariri, anaakotanakero irashi Cañ jashitakaavetariri Pava. Iro ookimotakari ipometakeri Abel. Ari ikantake Pava: “Kameethashire inatzi Abel.” Okantavetaka ikamake Abel, eeniro akanakotapiintziri kempivaitajaantaka irojatzi iriñaavaaitemi irirori, tema iro kantakaarori ikempisantake. ⁵Iro iraventaashirenka Enoc kantakaari jaantaitaariri, te iriñeero inkame. Te iriñeetairi, tema inkiteki jagairi Pava. Pairani eeniro isaiki kipatsiki, ikantakeri Pava: “Eerokara inimotakaaperotakenari.” ⁶Tema aparoni kaari materone ontzime iraventaashirenka, te onimoteri Pava. Aña aririka inkovayeete iriyoperotairi Pava, ontzimatyete inkempisantai, omapero tzimatsi Pava. Ontzimatyete inkempisantai ari irimatakaayetairi Pava inkarate kovaperotaatsine iriyotairi. ⁷Iro iraventaashirenka Noé kantakaari jovetsikantakarori iniroite pitotsi inkene irovavisaakoteri isheninkamirinkaite. Kyaaryoo iñaapinkathatasorentsitanetake irirori. Tema iri Pava kamantakeri onkarate avisatsine, kaari iñeetaajatzii pairani. Iroora opoñaantari jiñeetakero

iro apantaperotaro irovasankitaayeetairi osavisatziite. Arira jovameethashiretake-riri Pava, tema irootake ishinetaayetakeneriri kempisantaneriite.

⁸Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori ikempisantantakariri Pava ikantakeriranki irishitove inampiki iriyaatero pashine nampitsi otzimi ishinetaakeneriri. Iro jantakeri Abraham, jatake okantavetaka te iriñeero tsika iriyaatenta. ⁹Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori jimantantakarori jinampitaro pashine kipatsi tsika te itzimapai isheninka irirori. Ari isaikakeri ipankoshetatari meshinantsimai. Ari ikempitaakari Isaac, Jacob, tema irijatzi ishinetaayeetakeneri eejatzi. ¹⁰Iro jimantantakarori Abraham inampitakaro, tema jiyotzi ari inkañaanetai inkiteki. Kempivaitaka iri ñaamampyaakarori aparoni nampitsi otzimajaantzi jovetsikairi Pava, tsika irinampiperotaiyaaro apaata. ¹¹Aña omatzitaikaro iroori Sara, ovaiyantai okantakaaro aventaashirenka. Aritake antaronavetaka, karavetapaaka ovaiyantantyaari. Iro kantacha, omatairo ovaiyantai, tema aventaashiretanakari Pava aritake imonkaratakenero ishinetaakenerori. ¹²Ari okanta. Oimera Sara, itzimi ayimavetakari irantaronanka, jovaiyantakairo iina, irojatzi joshekitantaari icharineyetari, ikempitaari joshekitzi impokiro, ikempitaaro impane oshekitzi janta jiñaathapyaaki. Omapero josheki-perotai, tekatsi materone iriyoyeetai tsika ikaratzi joshekitzi.

¹³Maaroni irikaite (Abraham, Isaac, Jacob, Sara), ikamakoyetakero iraventaashirenka, te iriñaajatero okaratzi ishinetaayeetakeneriri. Intaani jiñaamampyaayetanakaro. Intaina okantaka inkite ikovashiretake inampitaiyaaro. Irootake ikantayetantari: “Asaikaminthatashitara kipatsiki, kaari anampi, akempitakovaita-

kari aparoni kaari tzimatsine isheninkamirinkaite.”¹⁴ Tema jiñaavaitaitakero kantainchari ñaantsi, ari ayoperotziri omapero ikokovaitzi pashine nampitsi tsika inampiperotajaantaiyaaro kameethaini.¹⁵ Iroomi iriñaaventayete impiyamatsiyetaimi inampiiteki ipoñaayetakaro pairani, aritya irimatakeromi impiyayetai.¹⁶ Aña tzimatsi pashine ikovaperotakeri otzimi anaakoperotzirori, jantara inkiteki ikoviro. Irootajaantakera jovetsikakeneriri Pava irashiite irikaite, tema Pava te ipashiventakotari ikantapiintakeri “Novavané.”

¹⁷Iro iraventaashirenka Abraham kantakaakarori impometantyaanerimi Pava irapintzite itomi Isaac, tema Pava iñaantatyaaro iraventaashirenka Abraham. Iroovetainchami irapintziryeerimi irovaivantane,¹⁸ okantavetaka ikantakeri Pava:

Iri Isaac piñaantaiyaari intzimai osheki pincharinetyaari.

¹⁹Tema Abraham javentaashiretakari Pava jiyotzi ari irovañagairi kamatsiri. Irootake Pava joiipiyantaaniriri Isaac, tema iri oshiyakaaventakero irañaayeetai.

²⁰Iro iraventaashirenka Isaac kantakaarori itasonkaventantakariri Jacob ipoña Esaú, iro oshiyakaaventacha avisayetatsineri apaata.²¹ Iro iraventaashirenka Jacob kantakaakarori itasonkaventantakariri apiteroite itomi José. Irojatzi iraventaashirenka Jacob-ni kantakaarori itharomentantakariri Pava ikotziporokitantakariri ikamimatake.²² Iro iraventaashirenka José kantakaari ikantantanakariri ikamimatake, ikantzi: “Aririka irishitovayetai Egipto-ki asheninka itzimi icharineyeteri Israel, iramenai tsika inampitaiyaaro.” Ikantake eejatzi: “Ontzimatyeeera iraaheetanairo apaata notonkiporoki.”

²³Iro iraventaashirenka ashitariri Moisés kantakaari jomanantakariri ireenchaanite ovakera itzimapaake,

irojatzi itzimakotantakariri mava kashiri. Tema kameethaini ikantaka eenchaaniki. Ari jiñaakaarori ashitariri Moisés okaratzi ikantakaantakeri pinkathari, irovayeeteri maaroni eenchaaniki inkarate shiramparitatsine.²⁴ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari kaari ikovanta incharinetyaari pinkathari Faraón, okantavetaka iro oimotantakeri irishinto pinkathari.²⁵ Aña iro ikovake inkempiyaari atzirite jashitari Pava, ari itsipatakari isheninkapayeeni jovasankitaavaitaitziri, te inkovaajatero iranintaavaityaaro kapicheeni inevetashiyetari irirori.

²⁶Tema jiyotake Moisés okovaperota irovinkatharyaaventaateri Cristo, iro anayirori ontzimimotairimi irashaakaro Egipto-satzi. Aña iro jiñaamampyaakari impinayeetairiri apaata.²⁷ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari ishiyantakariri Egipto-ki. Tera iro ishitovantaajatyaaari itharovakaari pinkathari inkisaneenter, aña ikyaryooventatziro onkarate irantakairiri Pava, okempivaitakaro iriñaavorotatyeerimi Pava kaari koñaaneatsine.²⁸ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaarori jimonkarayiro ikantakaantaitakero anankoryaantsi, itsikirisantakaro irantsi eero jovamaantari maninkari aperotaneri iponkitzitari irovaiyaneete.

²⁹Iro aventaashirenkantsi kantakaarori jimontyeetantakarori Inkaare Kityonkaari, janiitaiyakeni okisopathatakeri. Irooma jimavetapaakaro Egipto-satzi, piinkaiyakeni.³⁰ Iro aventaashirenkantsi kantakaarori jimantantakarori jinkijinkitakero Jericó okaratzi 7 kitaite, irojatzi jiñaantayeetakarori oporokathapitake nampitsi.³¹ Iro aventaashirenka Rahab kantakaarori aakameethatantakariri ovayiriite amenarontachari, ari okanta te otsipatantari piyathariite japeroitakeri. Okantavetaka iroka Rahab mayempiro onavetaka.

³²¿Nonkinkithatakoterima pashine? Eerora nothotyaaokotziri. Jirika ikaratzi: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, ipoña kamantantaneriite. ³³Iro iraventaashirenka irikaite kantakaaye-taari okanta: Itzimantari oitsinampaaye-tairiri pinkathariite, pashine tampatzika-shireyetaatsiri, pashine ñaayetairori ishinetaitakeneri, pashine jookaveetakari imoronaki kashekari te jatsikiri, ³⁴pashine jookaveetaka paampariki te itaga, pashine jamathaataitaka irovathai-terimi, pashine ishintsitakaitai, pashine ñaaperotaacha jovayirita, pashine jomishiyayetake ovayiriite poñaachari pashine nampitsi. ³⁵Tzimatsi tsinane ñaayetairiri osheninkamirinkaite jañaaye-tai ikamaveta. Iro kantacha tzimatsi pashine kamimayetaintsiri jomposavaitai-takeri, te irovashaantanakero iraventaashirenka irapakaantaityaarimi. Aña oyaaneenta ikanta irañaaperoyetai apaata, ero okempitaaro añaavetara iroñaaka. ³⁶Tzimatsi itzimi ithainkavai-taitziri ipoña ipasavaitaitakeri, pashine joosoyetakeri ipoña jashitakoyetakeri. ³⁷Tzimatsi ipicheetakeri, pashine itankaitakeri, pashine josataayeetakeri. Tzimatsi pashine anii aniivaitatsiri intaani ikithaamatsitakari meshinantsi-mai, pashine kovityaaperovaitane ikantaka, pashine osheki ikokovayeeta-keri, pashine ikemaantsitakaitakeri.* ³⁸Pashine ikenavaiyetake tsika te inampiitaro ipoña otzishimashiki, pashine inampiyetakaro omoronaki. Tera aritaajate ankempitakaanteri irikaite osavisatziite. Aña iriitake apantaperota-chari. ³⁹Iro iraventaashirenka irikaite kantakaarori okanta Pava iñaaventantaa-riri kameethaini, okantaveta tekera iriñaayetairo ishinetaayetakeriri. ⁴⁰Tema

iñaamampyaakaro Pava otzimi anayirori: Ikovakaakairo aakaite antspayetaiyaari irikaite, inkameethashiretakaayetai maaroni.

Kempoya ovanairi Jesús

12 ¹Irootakera, añaashintsiyetan-tyaari eejatzi aakaite, ankempita-kaantero oyiishitantatyeeemi, okempivaita-karo eejatzi impiyatatyeeyaami irikaite iramenayetaimi matayetakerori javentaa-shirenetaka, intzime amatakoyetairi aakaite. Amatantyaarori ashiye shintsini, ookanairo aithaare amatsinkakairi ashiye. Iro oshiyakaaventachari aithaare aririka ookaventauro akaariperoshirevaitzi. Ari añaerori aakoventyaaro ashiyapiintai. ²Ikempitara shiyachari ikamaitaro jameniro tsika irareetya, ari ankempita-naiyaari aakaite, kempoya ovanairi Jesús itzimi etakarori javentaashiretakaayetakai. Iriitake monkaratakairone eejatzi aventaa-shiretane. Iriitake ankempitakotaiya, tema jiñaamampyaakaro irirori iranintaiyaari. Irootake jamavetantakarori ipaikakoveeta-kari, aritzimotakeri ipashiventakaitakari ikamavetapainta. Ari saikai iroñaaka irakojanoriki Pava ipinkathariventantai.

³Aririka ankinkishiretakoteri Jesús ikanta jamavetakero ikisaneentavaitakeri kaariperoshireri, iro tharomentashireta-kaine eejatzi aakaite amavetero, ero okantzimoneentashivaitai. ⁴Aritake piñaashintsiyetakari eerokaite kaariperori, iro kantacha tekera piñeero inkapathainkatakaimi. ⁵Amaa pipeyaa-kotaaro ishintsithatantamiro Pava osankinarentsi, ikempitakaantami eerokami itomiite, ikantzimi:

iNotomí! Eero pimanintziro aririka irovasankitaimi Pivinkatharite. Eero okantzimoneentavaitami aririka ishintsithatemi.

* 11.37: Ikantakoyeetziri jaka meshinantsimai, iroora imeshina oisha ipoña cabra.

⁶ Tema iri iretakotajaantane Pinkathari jiñaantakaapiintari, Maaroni ikempitakaantaari itomi, jovasankitairi.

⁷ Onkarate avishimoyetemiri pinkempitakaantero Avinkatharite ñaantakaashiretamirori. Tema ikempitakaantaami Pava eeroka itomi. ¿Tema jovasankitaapiintziri itomi ikaratzi ashitaaniyetachari?

⁸ Ontzimaty e irovasankitaayetai maaroni. Terika piñeero eeroka, kempitaka tekera itomiperotami Pava, aña otomi mayempiro pinatzi. ⁹ Okempitara eejatzi, tzimatsi koñaaneri ashitairi ovasankitairi, añaapinkathatziri irirori. ¿Eeroma amaperotzirori añaapinkathatairi Ashitairi kaari koñaaneri, onantyaari añaashireyetai? ¹⁰ Tema ikaratzi ashitairi koñaaneri kapiche jovasankitaayeyetai, tsika okantzimotari irirori. Iriima Pava jovasankitaayetai irirori onkantya inkameethashiretakaanantairi, ari onkantake eejatzi intasorentsishiretakai ikempitara irirori. ¹¹ Te onimoshireyetai irovasankitaaminthaitai, aña osheki onkantzimoneentashirevaitai. Iro kantacha apaata, ikaratzi kaari maninterrone jovasankitaayetziri, aririka inkameethashireyetai, ari iñeero isaikai kameethaini.

Aparatakerori ineshinonka Pava

¹² Irootakera piñaashintsitanta yaari pinkempityaari ñaantapiintakarori ishiya, iñaashintsita ishevata ishipetashempavetaka, ari ikempitairori eejatzi ishipetayerevetetaka, iñaashintsita. ¹³ Pinkempityetai yaari eerokaite shiyapiintachari tsika okameevokitzi kaari ñaayerone inkithoke ishipetakiitake. Aña ontzimaty intekatsikiite. ¹⁴ Aakameetha pinkantavakaiya, piñaashintsitya pintasorentsishirete. Tema eerorika pimatayetairo iroka, eerora piñeeri Añaapinkathatane.

¹⁵ Paamaventyaari inkarate aparatakerone

jineshinonkayetai Pava. Paamaventyaari oitzipinaashiretaneri, joitzipinairikari ikaratzi kempisantayetsiri. ¹⁶ Paamaventyaari mayempitatsiri. Paamaventyaari thainkatasorentsitaneri kempityaarine pairani Esaú, ikovajaantzi irovavakya aparosatzi, ari ipimantakerori ikashiyakaitariri iriira iponkitzitarora itzimi.

¹⁷ Tema piyotzi eerokaite aritake jimatakero Esaú kantachari, osheki ikovavetaa iriñeeromi intasonkaventayeteri, iniroite jiraakotakaro. Iro kantacha te iriñaamaitaiyaaro tsika inkenakagairo irovashiñaantaiyaarori ikenakaashitakari.

¹⁸ Tema te pikempitari eerokaite aakerori pairani Ikantakaantaitane. Jiyaataiyake irirori otzishiki tsika otzimi koñaanetsiri. Osheki otaantzi, tsireniki okantaka, ooreenkatake, iniroite otampyaatake. ¹⁹ Ikemakero ityootaitzi. Ikemake eejatzi iniroite iñaavaitaitzi, ari itharovaiyanake, osheki jamanaiyavetakero ikemantaro kantachari. ²⁰ Tema osheki itharovakaitakaro okaratzi ikantakaantayeetakeri, ikantaitzi:

Eero pikenayetzi jaka otzishiki. Te aritaajate pinkenakaayeteri kapicheeni pipirayetari janta. Aririka inkenayeetake kapicheeni janta, ontzimaty intsitokayeeteri, ontzimaye irovathaatyeteri.

²¹ Omaperoitaka okoveenkatzi ikantzi Moisés:

Iniroite notharovake, okavaitakana.

²² Te pikempitari eerokaite ikaratzi ñaakerori, aña eerokaite oshiyakariri ikaratzi jataintsi otzishiki paitachari Sion, saikatsiri nampitsiki Jerusalén-ki. Iroora oshiyakaaventachari piyaayetai inkiteki tsika isaiki Pava Kañaaneri. Tema ari pintsipataiyaari eerokaite ipiyotapaa maninkariite. ²³ Pintsipataiyaari ikaratzi piyotachari janta javentaashiretaari Iponkitzitane Pava, tema iriyyetake osankinatakotainchari irisaikayetai

inkiteki. Pintsipatajaantaiyaari Pava, intzime amenakoyetairine maaroni. Pintsipataiyaari ishireete kempisantzinkariite itzimi jothoyeetakeri ikameethashiretakaitairi iroñaaka. ²⁴Pintsipataiyaari eerokaite Jesús, itzimi poñaakaantanaarori ovakerari antzimotavakaantsi, itzimi kapathainkaintsiri ikamimentayetakai. Tema iroka iriraane Jesús kempivaitakami oñaavaitayeemi, anaanakero oñaaventakeri pairani iriraane Abel.*

²⁵Paamaiya papartzirikari Pava aririka iriñaanashiretemi. Tema pairani ikaratzi kemavetakariri Pava jiñaavaizti jaka kipatsiki, jovasankitaakeri jimanintakero okaratzi ikantziriri. Aakara irimaperote irovasankitaayetai, aririka ampiyashiretake akemayevetakari jiñaanashiretakai inkitesatzi. ²⁶Pairani aririka iriñaavaite Pava, jontziñaakaaro kipatsi. Irooma iroñaaka, tzimatsi okaratzi ishinetaakairi, ikantzi:

Ari napiitairo nontziñaakaairo, tera intaani kipatsi, aña ari omatzitaiya inkite eejatzi.

²⁷Tzimatsi opaita oshiyakaaventachari ikantziri: “Ari napiitairo.” Iroora oshiyakaaventacha aririka irotekairo okaratzi jovetsikayetakeri, iraperotairo irovetsikane kaari enitanetatsine, intaani osaikayetai enitatsiri. ²⁸Irooma aakaite, impinkathariventayetai janta tsika enitanetapai. Irootake ampaasoonketantyaariri Pava, ñaapinkatha ovairi, antavaitaineri. ²⁹Tema Pava, iriitake kempitakariri aparoni paampari pometantaneri.

Irantanairi kempisantatsiri

13 ¹Ontzimatye petakotapiintanaiyaari “Iyekiiite.” ²Eero povashaantziro poimaayeteri pipankoki

areeyetachari pinampiki. Tema itzimayetzti antakerori, tekatsi kamanterine, iriira maninkariite joimaake ipankoki. ³Eero pipeyakotaro paamaventaiyaari pikaratzi pikempisantayetai itzimi jashitakoyeeztziri. Pinkempitakaantero aririkami pinkarateri irashitakoyeetemi. Ari pinkempitairiri ikaratzi jovatsinaavaitatzti, paamaventaiyaari, tema piyotzi eeroka tsika okantavaita aririka inkemaantsitakaayetai. ⁴Pinkinataiyaari pitsipa, eero japitevaitami pashine. Tema jovasankitairi Pava itzimi mayempitatsiri. ⁵Eero pinevetapiintashitari poshekyeeri kireeki. Onimotemi piñiuro tzimimotajaantakemiri. Tema iri Pava payetemi-rone kovityiimotamiri, jiroka ikantake:

Eero nookaventataitzimi.

Eero novapintaimi.

⁶Irootake aventaashiretantyaariri aakaite, ankantayetai:

Iri Novinkatharite kaminthainari.

Tekatsi nontharovakaiya.

¿Tzimatsima inkantaina atziri?

⁷Pinkinkishiretakoteri jevatakaimiri pikempisantayetai, itzimi ñaaventapiintzimirori iñaane Pava. Pinkinkishiretakoteri tsika ikantayeta isaiki, opaita jimonkaraayetakeri iriroriite. Pinkempitakotaiyaari tsika ikantakero javentaashireyeta. ⁸Irojatzti ikanta iroñaaka Jesucristo, tsika ikantapainta, ari inkantaitaayeeni irirori. ⁹Eero pishine-tairi iramataviyetemi iyotaantzirori kaari tampatzikatatsine, kaari ikemapiintaitzi. Tema iriitake Pava tampatzikashiretakayetai, jineshinonkayetaira. Kaarira tampatzikashiretakantatsine ampinkavaitero jovayeetari. Tema tzimatsi matayevetakarori iroka, temaita ovamee-

* 12.24: Pairani itsitokantakariri Caín irirentzi Abel, ikantake Pava: “Kempivaitaka onkaimatyeemi iriraane Abel ikokovatzi inkisaventayeetyaari.” Ari opoñaari ikantayeetzi kempivaitaka oñaavaitayeemi irantsi. Irooma oñaavaizti irraane Cristo, tera inkove inkisaventaityaari, aña okovi ompeyakotantero kaariperori.

thashireteri. ¹⁰Okempivaitakaro ontzimi-moyetaimi ovakerari pomepirinimentotsi. Itzimi jovamaitakeri janta, kamimenta-kairi aakaite. Te aritaajate irovayetaiyaari antavaitatsiri tasorentsithaanteki.* ¹¹Tema jayiroranki omperatasorentsijanjori iriraane piratsi inthomoi tasorentsithaanteki onkantya ipeyakoyeetantyaariri iyaariperonka, jaayetziro ivathara piratsi othapitapaara nampitsi ari impomeyeterori. ¹²Ari okempitakari eejatzi, jovamaa-yeetakeri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaantsitakoventantari ikaphathainkatakake jovameethashireyetantari. ¹³Ontzimatye ankempitakaantero aakaite ashitovatyeeemi nampitsiki aatayee tsika isaiki Jesús, manintaari irovayeetai ikempitaitakeri pairani irirori. ¹⁴Tema jaka tsika asaikayetzi iroñaaka eero okantaitatyaani. Irootake añaamampyaantarori tsika anampitaiyaaro apaata. ¹⁵Irootakera, antharomentantyaariri, ampairyero ivairo irirori. Iroora impoyaataarori okitho pankirentsi jashitakaayetakariri pairani. ¹⁶Ari okempitari eejatzi, eero povashaantziro kameethari, pimpavakaiya tzimimotzimiri. Irojatzki kempitakarori ookimotariri pairani Pava ipometayeetziniri. ¹⁷Eero pipiyathatari jevayetziriri kempisanta-naatsiri, iriitake aamaventashireyetamiri. Iri kamantairine apaata Pava opaita

avishimoyetakeriri jaamaventakoshireyetakami. Kameetharika onkantya inkinkithateri, kimoshire inkantayetaiya iriroriite, eejatzi pinkempitaiyaari eerokaite. Irooma ovashirerika onkantakaiyaari inkinkithateri, eejatzira onkempitzimotaiyaami eerokaite apaata, eero apantzimotaami.

¹⁸Pamanakotapiintaina onkantya iriñaantayeetyaanari tampatzikashire nonatzi. Kempitaka iro nomatakeri. ¹⁹Pamanakotapiintaina eejatzi niyaatashitantyaamiri thaankiini eerokaite.

Overaantarori ovethataantsi ipoña tasonkaventaantsi

²⁰Noñañaantziro Pava, tema iriitake kameetha saikakaayetemine, iriitake ovañagairiranki Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka. Iri Pava kempitakaantakari iriiperori aamakoventariri oisha. Osheki ikaphathainkatakake jovakeratakaantarori antzimotavakaantsi kantaitaachari iroñaaka. ²¹Namanakoventakemi irovetsikashiretantyaamiri pimayetairo kameethari ikovakaimiri. Pamaneri eejatzi eeroka pimatantyaarori okaratzki onimotziriri, tema ayotzi iriitajaantake Jesucristo matakairone. Arira inkantaitatyeeni iñaapinkathayeetariri irirori. Ari onkantyaari.

²²Iyekiite, eero pisamaro pinkempisantero okaratzki nosankinatakemiri, tema te

* **13.10:** Kantakotachari jaka antavaitatsiri tasorentsithaanteki, iriyyetakera omperatasorentsitaari. Itzimi ishineyeetake irovapiintyaari tzimakaarantatsiri piratsi, tzimakaarantatsiri okitho pankirentsi okaratzki jamayetziri atziiriite irashitakaiyaari Pava. Irooma pomepirinimentotsi, ari intaapiintayeeteneri Pava okaratzki jashitakaayeetariri, ari ikovakotapiintziriri impeyakotaineri iyaariperonka. Iro kantacha ipaikakoyeetakeriranki Cristo, irojatzki ikamantakari okanta ipeyakoperotantaarori irirori kaariperori, iroora impoyaataapaakarori okaratzki itaapiintayeetakero jashitakaitariri Pava janta pomepirinimentoki. Tema iroka inchakota tsika ikamake Cristo ipaikakoyeetakeri, iro kempitanaarori iroomi ovakerari pomepirinimentotsi. Tera aritanai irika omperatasorentsitaari iroyaari itzimi kamaintsiri janta. Ari okantari eejatzi, ikaratzki pankiventarori irimonkarayeroteromi ikantakaantaitane, ikantakaantaitane, ikaratzki pinkavaitzirori ovaritentsi, ikokovavetaro impeyakoyeetaineri iyaariperonka, eerora jiñeero irirori iranintagaiyaaro okaratzki ikamimentantakera Cristo.

oshekiperote. ²³Nokovi piyote eejatzi jomishitovayeetairi iyeki Timoteo. Aririka irareetapaiya jaka, iriitake nontsipatanakyaari niyaatashitemi noñeemi. ²⁴Povethatyaanari ikaratzi

jevatzimiri janta, eejatzi pashine itasorentsitakaitairi. Ari ikempitari Italia-satziite jovethayetami. ²⁵iOnkamintha irineshinonkayeetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantyaari.

IROSANKINARE SANTIAGO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Santiago osankinatzirori iroka, iromperatane jovana Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Novethatari ikaratzi jashiyetaari Pava oivaraayetainchari pashineki nampitsi.*

Pavaki opoña iyotanetaantsi

²Iyeekiite, kimoshire pinkantya aririka piñaayetero avishimoyetemine.

³Ontzimatyepiyoyete iñaantaitatyaami kyaaryoorika pikempisantzi. Irootakera piñaantyaarori pinkyaaryooshireyetanai.

⁴Piyaatakairo pamaveyetanairo iroka, aritake piñaayetakero pantakishireyete irojatzi pothotyaaantakyaarori.

⁵Terika piyotero pamavevainete, pinkovakoteri Pava, iriitake iyotakaimirone tsika pinkantya. Tema te inkisathaneteri ikaratzi kampitayetziriri. Aña ari iriyotakaaperoyetakeri, te iriyote irirori inthañaavainetya. ⁶Aririka pinkampiteri Pava, eero pikantashirevaitashita: “¿Ari inkemaajatakana Pava okaratzi nokampitziriri?” Tema ikaratzi kisoshirevaitatsiri ikempitaro okantaranki inkaare kaari mairyaatatsine aririka ontasonkaatero tampyaa. ⁷Paamaventya pikempitakotarikari kisoshireri, tema te iriñaayetero irirori ikampivetariri Avinkatharite. ⁸Tema tzimatsi ipampithashirevetari iranterimi impoña osaitekira tzimatsi

pashine inkoveri iranteri, te aparoni onkantya ipampithashiretari.

⁹Ontzimatyepiyoyete ashinonkainkariite kempisantanaatsiri, tema ari impinkatharitakaayetaari apaata Pava.

¹⁰Ari inkempityaari eejatzi ashaarantzinkariite, ontzimatyepiyoyete onthonkaiya okaratzi tzimimovetariri. Tema inkempitakotaiyaaro inchatyaki oparyaateyatzi. ¹¹Aririka iroorye shintsini ooryaatsiri okamatayetzi inchatyaki, eero iñeetairo ovaneenkateyane. Ari inkempitaiyaari eejatzi ashaarantzinkariite eero iñaakoyeetaari jovaneenkantantaro irovaakaro.

Tharomentashire ankantya iñaantashireyetaarika

¹²Aririka añaavetyaaro onkarate avishimoyetaineri, eekerorika aatakaanakitayeero ankyaaaryooshiretanake, ankimoshirete, tema tzimatsi irantzimotairi Pava amavetakerora, ikantakeranki: “Maaroni etakotaanari naaka, ari inkantaitatyeni nañaakaayetaari apaata inkempitakaantairo namathaitaateyerimi.” ¹³Aririka ompokimotai ankovashiretero kaariperori, kaarira Pava kantakaiyaarone. Tema Pava, te invetaro irirori. ¿Kantatsima ishinetairo aaka? Tema eero. ¹⁴Aña aakatake nevetapiintarori kaariperori, irootake apampithashiretapiintakotantarori. ¹⁵Tema opokimotaira akovashiretzi

* 1.1: Ikantaitziri jaka, “jashiyetaari Pava,” iriyyetake kempiyetariri 12 pashineyetsiri icharineyetaari Israel-ni.

antero, aakovenantakaro ampampithashi-retakotero, irojatzí añáantakyaarori amatero kaariperori. Irootakera ankemaantsivetantaiyaarimi apaata ankamai.

¹⁶Iyeekiite netakotane, paamaiya otzimikari pikenakaashitane. ¹⁷Tema okaratzi jantzimoyetairi Pava kameetha okanta, irootake irantapiintatyeeri. Tema te impashinetanete irirori, te inkempityaari irovetsikane shipakiryaaetatsiri, añiiri irishitovamanai impoña añeeri inkyaanai sheeteeni. ¹⁸Tema ikovake irirori iriyotakaa-yetairo kyaaryooperotatsiri iñaane, irootake etayetantyaarori aaka ankempisanteri, ari inkempitayetaiyaari pashine irovetsikane inkarate kempisantairine apaata.

Tsika inkantanaiya kempisantanairine Pava

¹⁹Irootake nokantantari iyeekiite: Ovayempita pinkantayetya, eero pothataanta aririka inkinkithavaitaite, eero ayimavaitashitami pimashirenka.

²⁰Aririka ayimavaitai amashirenka, eerora amatziniri ikovakaayetairi Pava.

²¹Okovaperotatya ookayetairo okaratzi ovaariperoshiretakairi, tsinampashire ankantya ankempisantanairo ñaantsi, irootake matairone ovavisaakoshireyetai.

²²Iro kantacha ontzimatyé amayetairo okaratzi akemayetakeri, terika amatziro ankempisantero, apaniro aaka amatavivaitaka. ²³Itzimirika kemavetarori iro kantamaitacha te irimatero inkempisantero okaratzi ikemavetakari, ikempitakari amenavorotachari amenaarontsiki.

²⁴Intaani jñaavorotapainta, iro osamanii-tyaake ipeyakotanaaro tsika okanta iñaavetakaro iporo. ²⁵Tzimatsi pashine amenavorotachari, kaari peyakotyaarone iporo tsika okanta iñaakero. Ari ankempitanaiyaari aaka, pampithashire ovanairo ñaantsi, eero apeyakotaro. Tema irootake matzirori otsiparyaakoventantzi.

Kimoshire ankantaventaiaaaro onkarate antayetairi.

²⁶Tzimatsi ñaavetarori jimatakeró ikempisantanai. Iro kantamaitacha te iravaantetya, jamenaashivaitakara ikempisantzi, apaniro jamatavivaita.

²⁷Jiroka irooperori ookimotariri Ashitairi Pava aririka ankempisantanai: Etakoyetaiyaari miritziite, ari ankempitayetairori kamaimetzinkaroite. Ontzimatyé ankiteshi-reyetai, eero akempitakotari ikantayetara saikashivaitachari jaka kipatsiki.

Iñaaventaitziro manintaantsi

2 ¹Iyeekiite tema pikempisantairi Avinkatharite Jesucristo iñaapinkathaperoitziri, eero pamaakitavaka.

²Thame ashiyakaantavakero: Aririka piñe papatotapiinta ovaneenkatachari ikithaata, mareryaa ikanta jovayetziri irakoki, impoña piñe inkyapaake pashine ovapatankaporoki ikantaka. ³Iri

paakameethatake ovaneenkatainchari posatekakeri nianyki papatotaiyani, iriima ovapatankaporokitachari, pinkantakeri: “Ari pinkatziyavake eeroka tekatsi pisaíke, pikovirika pisaíke osaaviki.”

⁴Aririka pikantakari pimatakerora pamaakitantzi, tema aparoni paakameethatake, pimanintashiretakeri pashine.

⁵Pinkeme nonkante iyeekiite. Ikoyaayetairira Pava ashinonkainkariite, ikempisanta-kaaperoyetairi. Tema ikantzitaitaka Pava, ikantake: “Ari nompinkathariventairi maaroni etakotyaanane naaka.” ⁶Iro kantamaitacha eerokaite, pimanintashirevaitakeri ashinonkainkari. Pipeyakotakari ikisaneentapiintzimi ashaarantayetchari ikovi irovasankitaakaantavaitemi. ⁷Iri kyaaryootapiintatsi ithainkashiretziro ivairo pikempisantanairi.

⁸Pimatakerora kameethari omaperorika pinkempisantanairo irooperori Ikantakaantaitziri, tema josankinaitake pairani, kantatsiri:

Petakotyaari pisheninka, pinkempita-
kaanteri petakota pivathaki eeroka.
⁹Irooma, eenirorika pamaakitavaka,
tzimakera pikenakaashitane, ari irovasan-
kitaaventaitakemiro irooperori
ikantakaantaitakeri pairani. ¹⁰Intzimerika
kantatsine: “Nokempisantziro naaka
maaroni ikantakaantaitziri.” Iro
kantamaitacha tzimatsirika kovityaapain-
chane aparoni kaari inkempisantake,
tzimakera ikenakaashitane. ¹¹Tema
ikantaitzi pairani:

Eero pimayempitzi.

Eero povantzi.

Te imayempiveeta, iro kantamaitacha
eenirorika jovantaitzi, tzimatsi ikenakaa-
shiitakeri. ¹²Aña iro kameethatatsi
antayetairo irooperori ikantakaantaitziri,
antayetairo añaavaiyetziri eejatzi
okaratzi antayetziri. Ari onkantya eero
jovasankitaitanta apaata itsiparyaakoven-
tayeetaira ¹³Tema eerorika etakoyetanta,
ari irovasankitaaperoyeetai. Irootake
kovaperotacha etakoyetantya eero
jovasankitaayeetantai.

**Eerorika antziro kameethayetatsiri,
amenaashivaita aventaaavetanaari Pava**

¹⁴Iyeekiite, terika amatanairo kameetha-
yetatsiri, amenaashivaitara akantzi:
“Naventaari Pava.” Tera iro ovavisaako-
shiretantatsine aventaaavetari. ¹⁵Piyotzi-
rika eeroka okovityiimovaitakeri aparoni
iyeki iithaare, tashaaneenta ikantaka,
¹⁶ompoña pinkanteri: “Pimatero pavishe
iyekí, kithaatziita pinkantanakya,
kameetha povatziitapaiya eejatzi.” Terika
pimpavakeri kovityiimotariri, ¿Petakota-
karima? Aña te. ¹⁷Ari okempitari eejatzi
aventaavetaari Pava. Terika antayero
kameethari, amenaashivaitaka.

¹⁸Arira okempita intzimerika kantatsine:
“Naventaari Pava.” Pashine, ikantzi:
“Nantziro kameethayetatsiri.” Eerorika
pantanairo eeroka kameethari, ¿kantatsima

poñaakantero paventaanaari? Naakarika, ari
noñaakakemiro naventaanaari, nantanairo
kameethayetatsiri. ¹⁹Pikantavetapiinta
eeroka: “Niyotziri naaka Pava aparoni
ikanta.” Omaperovetatya. Iro kantamaitacha
jimatziyetro peyariite jiyotziro iroka,
itharovakaitari Pava. ²⁰Kaari imasontzitaizi,
ontzimatyey ayotayetai aaka: terika
antayetairo kameethayetatsiri, amenaashi-
vaita aventaaavetaari Pava. ²¹Ampampitha-
shiretakoteri pairani Abraham-ni. Ishineta-
keri itomi Isaac impometenerimi Pava.
Irootake ikantantakeri Pava:

Osheki naakameethatemi Abraham.

²²Ari añiirori, tera aparoni ikantake:
“Naventaari Pava.” Tema jantakeri
okaratzi ikantziriri. Ari okanta jooñaaron-
tantakarori omapero javentaaperotakeri
Pava. ²³Ari omonkaratata josankinaita-
keri pairani, okantzi:

Javentaanakarira Pava irika

Abraham, irootakera ikempita-

kaantaariri itampatzikashiretane.

Irootake ikantantayeetakariri eejatzi
pairani Abraham-ni:

Iraapatziyane inatzi Pava irika.

²⁴Ñaakero. Tera aparoni otampatzikaashi-
retakaantzi akantzi: “Naventaanaari Pava.”
Ontzimatyey ankempisantanaari eejatzi.

²⁵Ari okempitakeri eejatzi pairani tsinane
paitachari Rahab, mayempivetachari.
Okempisantakitziri iroori Pava, omananta-
kariri opankoki ovayiri, opoña otyaantairi
inkenantanaiyaaro pashine avotsi eero
jovantaitavakari. Tema irootake jaakamee-
thatantakarori Pava okempisantanaaira.

²⁶Eerorika otzimanai ashire, peyakotana-
kai. Ari okempititari eejatzi, eerorika
antayetziro kameethayetatsiri, amenaashi-
vaita aventaaavetanaari Pava.

Avaantetaantsi

3 ¹Iyeekiite, eero akovashivaita
ayotaantayete, ontzimatyey amaye-
tairo okaratzi añaaventayetzi. Apaata,

ari inkantayetapai Pava: “¿Pimatakeroma eeroa okaratzi piyotaantziri?”² Maaroni otzimayetzi akenakaashiyetari. Irooma tzmatsirika aavaantetachari kaari kantzimoneentakaiyaarine isheninka, iriitake kameethashiretaintsiri, ari onkantake iramaakoventanaiya eero jantantanaaro kaariperori.³ Joosoponthoitziri mora, ari itzimpatakoitziriri, irootake inkenantayetyaari tsika inintakaitziri. Iryaani onavetaka itzimpatakoitantariri, iro kantacha omatziri okemakairi, okantavetaka antari inatzi mora.⁴ Pimpampithashiretakotero antaro pitotsi. Aririka ontampyaatakote niyankyaaki inkaare, ayiro tampyaa tsikarika onintakaaro. Iro kantacha tzmatsi oyomaraaniki, okitsirinkiro okenakairo tsikarika inintziro komatzirori.⁵ Ari okempitakari eejatzi paantentsi, te antaroveta, iro añaaavaitantayetapiintari. Okempitakari paampari, iryaani inaveta ovakera imorekanake, iro kantacha aritake onkantake impaampatakaaro antaroite antami.

⁶Ari okantari eejatzi paantentsi okempitakotari paampari, aririka añaavaitake kapicheeni, antaro avaariperoshirevaitaka, kantatsi eejatzi añeero onkantaitatyeeyaani ovaariperoshiretante. Tema sarinkaveriri iyotairori añaavaitayetantyaarori ovaariperoshiretantatsiri.⁷ Pinkeme. Kantatsi impiraityaari piratsiyetatsiri, tsimeriyetatsiri, marankepaveeni, iñaaveripayeeni, maaroni. Ameyetacha irikapaveeni impiraitakyaaririka.⁸ Iro kantamaitacha tekatsi atziri kanterone iravaantetya, inkempitakaantero ipiraitari piratsi. Okempitaro ipaante aparoni piyantatsiri, ovamaantanero onatzi.⁹ Iro apaante akantantapiintariri Pava: “Ashitanarí, kameetha pinatzi.” Irojatzí apaante akantzimatantari asheninka, ikaratzí kempishiretayeririri Pava.¹⁰ Aparo

onaveta apaante, iro kantacha ari añaaavaitantaro kameethari, eejatzi kaariperori. Iyekiite, te arite ankonovayetero añaaneyetari.¹¹ Pinkeme noshiyakaa-ventemiro. Tsikarika oshitovaatzi jiñaa, kiteshaarika okanta, eero añiuro onkepishaate.¹² Iyekiite, ¿Kantatsima aparoni pankirentsi uva onkithotero higo? Ari okempitzitari jiñaa iroori, aririka ompotyaaete, eero añiuro onkiteshaate.

Inkitekí opoña iyotanetaantsi

¹³Ayotanetanaarika, apampithashiretanaarika, etakotantya, tsinampashire ankantya onkantakaakai ayotanetanaari.¹⁴ Irooma añeerorika ankisaneentashirevaitante, te arite ashamevaite. Athaiya akantzi: “Iyotaneri nonatzi.”¹⁵ Aririka amayetakero iroka, tera iri Pava iyotakairone. Iro ipampithashiretakaantziri kamaari.¹⁶ Ari okanta aririka ankisashiretantavaite, eero amatziro aakameethatavakaiya, kaariperoshire ankantapiintayetya.¹⁷ Iro kantacha iriririka Pava kovakairone ayotanetaiya, ari onkantake ankameethashiretanai, eero akishashirevaitanaa, etakotantaneri anatyete, eero apiyathatanaa, neshinonka ankantante, ovameethatero antavaiyeteri, kyaaryoo ankantanaiya, eero akamataviritanai eejatzi.¹⁸ Aririka ankantapiintanakya aakameethashiretavakaanaiya, ari añeero apaata irovameethashireperoyeetai. Onkempityaaro ipankivaitaitzi, ari añeero apaata aavayetairo okitho.

Aapatziyarori osavisato

4 ¹¿Opaitama opoñaantari ovayiritaantsi? ¿Opaitama ikisaneentavakaanari atziriite? ¿Kaarima kantakantzirori ineshireyetero ikovityaaneentziri? ²Inevakitakaro tsikarika opaiyeta, temaita ontzimimoyeteri. Ikisaneentakovetakari jashitari pashine, te ontzimimoteri.

Jovantayevetaka, jovayiritantavetaka, te iñaamaitaro ontzimimoteri ikovayevetari, tera inkampitayeeeri Pava. ³Imavetakaro ikampitziri Pava ikovayetziri, te ipamaitari. Ikampitakoventashita irantayentanyaarori ookimoyetariri irirori. ⁴Ikempitashitakaro kaari kinatari oime, oñaake pashine, iro okisaneentantanakariri oime. Ari ikempitakari maaroni kovayetzirori irapatziyaaro osavisato, ikisaneentanzii-rira Pava. ⁵¿Amenaashitama josankinaitakeri pairani, kantatsiri: “Jotyaaantakeri Pava Tasorentsinkantsi neshinonkayetaineri, iriitake aamaakoventaine eero antantayetaro kaariperori?” ⁶Jetakotai Pava, iro okantantari osankinarentsi:

Osheki irovasankitairi Pava ñaapero-
vaitaneri, iriima tsinampashireri
osheki iretakoyetaiyaari irirori.

⁷Irootake nokantantari naaka: Patsipeta-koventaiyaaro ikovakaimiri Pava. Pimpiyatyaari kamaari, aritake piñaakero irovashaantemi. ⁸Pampithashire povanairi eeroka Pava, eero jookane jovanakemi irirori. Kaariperoshire pinaveta, povashaantayetairo. Terika pinkyaaryoventairi, pinkiteshireventairi. ⁹Pinkinkishiretakotairo pantayevetakari, pikimoshireventashitakaro kaariperori. Ontzimatyepovashiretakotaiyaaro okaratzi pikimoshireventashitakari pairani. ¹⁰Tsinampashire pinkantaventa-naiyaari Avinkatharite, tema iriitake ñaapinkathatakaantaimineri apaata.

Kantakotavakaantsi

¹¹Iyeekiite, te apantaro ankantakotava-kaavaitya. Aririka pinkantakoteri pashine, pithainkatziirora Ikantakaantaitane. ¹²Apaniro ikanta osankinatakaantakerori pairani Ikantakaantaitziri, iriitake matzirori jovavisaakoshiretantzi, iri matzirori eejatzi jovasankitaantzi sarinkaveniki. Tekatsi ampaitya aaka onantyaari ankantakoyeteri pashine.

Te ikantakaaperoventaitaro anteri apaata

¹³Tzimayetatsi kantashivaitachari: “Nokovi niyaate osaitekira nampitsiki, aparoni osarentsi nosaikavaite janta, nompimantayete opaitarika, naye osheki okaratzi nokovayetziri.” ¹⁴Iro kantacha te iriyomaitya ompaitya avishimoteneri osaitekira. Okempitakaro añaantare menkoryeenka. Te oshenkaanete, kapiche onkantapaintya, ompoña ompeyanaiya, eero añaavairo. ¹⁵Jiroka inkantayetemi: “Irirorika Pava penaroneri nañaantare, ari nantakero ishinetainari irirori.” ¹⁶Iro kantacha javentaashivaitakaro iñaapero-vaitaka apaniro. Amenaantsi onatzi, te apantyaaro. ¹⁷Aririka ayovetyaaro ovameethashiretantatsiri, iro kantacha te amatero, tzimanake akenakaashitane, kaariperoshiretakai.

Iñaaventaitziri ashaarantaneri ovashinonkaantatsiri

5 ¹Pinkeme ashaarantaneriite. Piraako-neentayetaiya eeroka, iroora piñeero pashinonkaavaitaiya. ²Ari ompathaaayetai maaroni povaakaro. Omperekimaitayetai piithaareyeteri. ³Inthonkya impovayetai piireekite, mareryaaveyetchari maaroni. Ari iriyotaitemiri pipiyotashitakari, tema iriitake taakagaiyaamine apaata. ¿Iroota-kema pipiyotantakariri? ⁴Jiyotakemi Pava te petakotanta, irootake irovasanki-taantyaamiri. Te pimpinayeteri patzirite, pipiyotashitakaro povaakaro. Ikishimata-kemira patzirite, ikemake Pava, tema ipinkathariventatziitanetzi irirori. ⁵Apaniro panintaavaitaka, te pimpampithashiretakoteri pashine, intaani pikimoshireventakero povaakaro. Pikempitakari aparoni piratsi jovhantaitziri, aririka inkyyeetake kameetha, ikantake ashitariri: “Thame ayaari nopira, vathatake kameetha.” Ari inkempityaari Pava irirori, inkantai: “Osheki irovaakaro

irika, monkaratapaaka novasankitaan-tyaariri.” ⁶Povashinonkaayetake osheki kameethashireri, irojatzi ikamantayeta-kari, tetya piñaavetyaaro impiyakoven-tya.

Amavevaine pinkantya, pamanayetai

⁷Iyeikiite, amavevaine pinkantya poyaaventyaari impokai Avinkatharite. Pinkempityaari pankivarentzi, amavevaine ikanta joyaaventaro inkane omparyaakote ivankire iriñaantyaarori onkithote. ⁸Ari pinkempityaari eeroka, amavevaine pinkantya poyaaventya, oisokero povanakeri, tema eero osamani onkantya impokantaiyaari Avinkatharite. ⁹Irootake, iyeikiite, kaari aritanta pinkantakoteri pashine. Tema pokimatai kantayetapaimineri eeroka: “Pantakero kaariperori.” ¹⁰Pinkinkishiretakoteri kamantanteneri pairani. Pava omityaan-takeriri iñaaventantayetairi. Iro kantacha osheki iñaashitayetakaro irirori amavevaine ikanta joyaaventari Avinka-tharite. Ari pinkempitayetaiyaari eejatzi eeroka. ¹¹Osheki inkimoshiretai atsipeta-rori ikemaantsivaita. Inkempitakotaiyaari Job-ni, amavevaine ikantaka joyaaventari Avinkatharite, ikemaantsitakoventakari. ¿Tema ineshinonkatari Pava? Ayotzi ari ikantaitatyaani jineshinonkatanta Pava.

¹²Iro kantamaitacha iyeikiite, ontzime-rika piñaaventakoyeteri, eero pipairyaa-shivaitaro inkite eejatzi kipatsi. Omapero-rika pantero pikantziri, pinkante: “iAri!” Irooma eerorika pantziro, pinkante: “iEero!” Naa jovasankitaitzimikari.

¹³Piñiirorika onkantzimoshirevai-tyaami, pamaneri Pava. Irooma pikimoshirevaitzirika, pimpanthaaventeri Pava. ¹⁴Pimantsiyavaitzirika, pinkaman-teri irantarikonate kempisantzinkari, iramanakotemi, impoña irotziritantyaa-miri yeenkantsi impairyakeri Avinkatha-rite. ¹⁵Tema aririka iramanakotantake kempisantaansiri kyaaryooperoini, aritake irovashinchagairi Pava mantsiya-vetachari. Iroorika kantakaantzirori ikaariperoshirevaitzi imantsiyatantakari, ari impeyakotaineri eejatzi. ¹⁶Pikantzimo-neentashiretakaaririka pisheninka, pinkantairi: “Pimpeyakotaina.” Pamanairi Pava eejatzi, pinkanteri: “Ashitanari, povashinchaayetairi mantsiyayetatsiri.” Tema aririka iramanakotante kameetha-shireri, jantayetzinirira ikovakoyetziriri. ¹⁷Atziri inake eejatzi pairani Elías, ikempitayetai akantayeta aaka avathaki. Iro kantamaitacha ikempisantakeri kameethaini Pava. Ikovakotakeri Pava eero oparyaanta inkane. Mataka, tema avisaneentanake mava osarentsi te omparyaagai. ¹⁸Opoña japiitairo ikovako-tairi, irojatzi oparyaantaari inkane. Shookayetanai pankirentsi.

¹⁹Iyeikiite, aririka pinkempisantakagairi ikaratzi ovashaantavetaarori ikempisan-tziri Pava, ²⁰povavisaakotairira ikaaripe-roshirevetaka. Jatavetaa sarinkaveniki aririka inkamaimi. Omaperora ikaaripe-roshirevetaka, iro kantamaitacha ikempisantaira eejatzi, impeyakotaineri Pava maaroni, eero ipampithashiretako-taaro.

JETAKARI IROSANKINARE PEDRO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Pedro osankinatzimiroi iroka. Eerokaite nosankinatzeni pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi, tema oivaraa pikantayetaka pinampitaro Ponto-ki, Galacia-ki, Capadocia-ki, Asia-ki ipoña Bitinia-ki.*
²Jiyotzitaka Pava pairani ari iriyoshiiyetaimi onkantya irovameethashiretantaiyaamiri. Ari pinkempisantairi Jesucristo itzimi kapathainkataintsiri ikamimentakemi. iOnkamintha ineshinonkayetaimi, irisaikagaimi kameetha!

Añaashiretakaantzi oyaakoneentari

³Antharomentairi Pava, iri Jirintari Avinkatharite Jesucristo, tema ineshinonkaperoyetai okempivaitaaro ovakerami antzimayetaimi. Añaashiretakaayetai oyaakoneentari, tema añagairanki Jesucristo ikamavetaka. ⁴Iro akovajaantairi otzimi ishinetaayeetakairi, ari onkantaitayeeni añeero, eero othonkaa. Irojatziki ikashiyakaayeetakamiri eerokaite inkiteki. ⁵Iro ishintsinka Pava ikempoyaa-ventantaami eerokaite. Iriitakera kantakaarori pinkempisantantyaariri onkantya irovavisaakoshiretantaiyaamiri apaata. ⁶Irootake pikimoshiretantakari, okantavetaka piñaayetakero pikemaantsi-vetapainta, iñaantashireyeetanakami.

⁷Ikempitakaantaitakemiri ikantayeetziri oro, itaayeetziri iriñaantaityaariri kameetharika inatzi. Okantavetaka irika oro eero ikantaitatyaani iriñeeteri, ari iraperotaiya. Iro kantacha, aririka impiyapaake Jesucristo, ari iriñeetemiri kyaaryoorika pikempisantakeri. Arira intharomentaiteriri Cristo, ñaapinkatha irovayeetairi, osheki iriñaaventayeetairo irovaneenkaro. ⁸Petakoperotane povairi Cristo okantavetaka te piñeeri. Pikempisantairi, kimoshire pikantaventakari, okantaveta te piñaajaanteri iroñaaka. ⁹Tema pikempisantayetaira, ari piñaayeetairo irovavisaakoshireyetaimi.

¹⁰Ikamantakoyetakemi pairani kaman-taneriite aritake ineshinonkayeetaimi, ari piñeero irovavisaakoshireyeetaimi. Jamatsinkaventakaro, osheki josampitakoventayetakero, ¹¹ikovajaantake iriyotemi itzimi ovavisaakotantatsine, tsikapaite inkoñaate. Tema iriitake Itasorenka Cristo thavetakaayetakerriri, oshekira inkemaantsitakaaveetyaari Cristo impoña iriñeero irovaneenkaro. ¹²Tzima-tsi iyotakaakeriri kamantantaneriite, tera iri ñaajaantayeterone, aña eerokaite. Tema pikemayetairo iroñaaka Kameethari Ñaantsi. Jotyaantaitakeri Tasorentsinkan-tsi ipoñaakaro inkiteki ikinkithatakaanta-kamirori. Irojatzira ikovaiyakeri maninkariite ikovitaiyavetakari inkemathatairo.

* 1.1: Kantakotachari “pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi” tzimatsi kantayetsiri iriira ikantakoyeetziri kempisantanzinkariite nampitzimoyetariri osavisatziite kaari jashitaari Pava.

Tasorentsishire ankantaventaiaari Pava

¹³Aamaventara onkanya pikinkishiretane, pinkempityaari itzimi oosothakitaro iithaare. Kameetha pimpampithashiryeyea. Oyaaventa pinkantya irineshinonkatapaiyaami Jesucristo aririka impiyapaake. ¹⁴Pinkempityaari shirethari eentsi. Eero pantashivaitaro pinevetashiyetari, okantakaami pimasontzinka. ¹⁵Aña iri pinkempitakotaiya Tasorentsi itzimi kaimashiretakemiri. Iriitakera tasorentsishiretakaimine maaroni pantairi. ¹⁶Tema osankinataka kantatsiri:

Pintasorentsishirete, tema naakataka Tasorentsi.

¹⁷Tema pikantapiintziri “Apá” irika kaari amaakitantatsine amenakoyetairone apaata okaratzí jantayetakeri atziriite, ontzimatyera pinkempisantapiinteri eenirora pisaiki jaka kipatsiki. ¹⁸Tema piyotzi kaarira kireeki, kaarira oro ipinakoventantayeetakamiri, pavisakoshiretantaari pisaikavaivetaka jaraperoiteeni pikempitakotari picharineete. Tema tekatsi apantaperotyaarine oro eejatzí kireeki, ari inthonkaiya. ¹⁹Aña iroora iriraane Cristo ipinakoventantayeetakamiri, ikempitakotakari oisha kaari tzimatsine iyaariperonka, tekatsi inkantavaiya ivathaki. ²⁰Tekeraminthara irovetsikaajatero Pava kipatsi jiyotzitaka opaita iranteri Cristo. Iro kantacha ovakera piñeero iroñaaka, ipokake, irovavisaakoshiretaimi. ²¹Okaratzí jantakeri Cristo, iro opoñaantari paventaashiretaari Pava. Tema iri Pava ovañagairiri, jiñeentantarori irovaneenkaro. Oyaakoneenta povairi iroñaaka Pava paventaashiretaarira.

²²Tema shiretha pikantaventaaro kyaaryoori, kiteshire pikantayetaa, petakotapiintayetaari maaroni pipaiye-tziri “iyekiite” iroñaaka. ²³Tema okempivaitakaro papiitaatyeeromi pintzimaye-

taimi iroñaaka. Iro kantacha itzimi pirintaari, kaarira atziri kaamaneri, aña kañaaneri inatzi irirori. Okanta apiitantaari itzimakaayetaimi, iroora iñaane, otzimi kañaanetatsiri eejatzí.

²⁴Tema:

Avatha okempivaitaro tovari.

Tzimavetacha ovaneenkaro, okempivaitaro tovari otzimi oteyaki.

Iro kantacha okamashitzi tovari

Ipoña oparyaateyatzi.

²⁵Iro kantacha iñaane Avinkatharite okantaitatyaani.

Irootajaantakera iroka ñaantsi otzimi ikamantayeetakemiri eeroka.

2 ¹Irootakera povashaantantyaarori pikaariperotzi, eero pithaiya, eero pikamataviritzi, eero pinevevaineta, eero pikishimatantzi. ²Pinkempityaari eentsi ovakera tzimatsiri ikovi inthote. Ari pinkantayetanaiaari eerokaite, pinkovairo tasorentsitsiri ontzime antarikishiretakaimine, onkanta pavisakoshiretantaiaari apaata, ³tema piñaakero ikaminthaayetaimi Avinkatharite.

Mapitatsiri kañaaneri

⁴Pinkempisanteri eerokaite itzimi kempitakarori mapi, iro kantacha kañaaneri inatzi irirori. Osheki atziriite manintakerori mapika, iro kantacha Pava ikempitakaantaro ikovaperoitane mapi, osheki ovinaro. ⁵Ari pikantzitaari eejatzí eerokaite pikempitaaro mapi, tsika otzimi jaayeetakeri irovetsikayeetantyaaro pankotsi, okantavetaka te pinkempitajaantyaaro mapi, tema añaatsimi eeroka. Pinkempiyetaiaari eejatzí omperatasorentsitaari itzimi saikantaiyarone iroka pankotsi, pinkempitakaantero pimpomeshireyetaatyeeromi ookimotariri Pava, okantakaantziro okaratzí jantayetairi Jesucristo. ⁶Tema iro okantziri Osankinajanorentsi:

Novatziiro mapi ikovaperoitane janta
otzishiki Sion. Irootake otziterone
pankotsinampi. Osheki ovinaro iroka.
Inkarate aventaashiretaiyaarine
kempitakarori mapi, eerora
jamenaashivaita apaata.

⁷Eerokaite pikaratzi pikempisantai,
panintayeetaaro mapika tzimatsiri osheki
ovinaro. Iriima kaari kempisantatsine, te
iriñeero iriroriite, iri okantakotakeri.

Osankinajanorentsi:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori
pankotsi,

Iro kantacha jovayeetairo pankotsi-
nampinaki ikempitakaitaaro
iroorikami tzinkamintsi.

⁸Ikantaitake eejatzi:

Ovaryaantzi mapi, aririka irantzivai-
tyaaro.

Tema okempivaitaro imparyaantatyee-
yaaromi mapi ikaratzi piyathayetakarori
ñaantsi. Iriiyetakera jiyoshiiyetakeri Pava
irovasankitaayetairi.

Isheninkayetaari Pava

⁹Irooma eerokaite, jiroka pikantayetaari:
Isheninkamirinkaitetaami jiyoshiiye-
taimira,

Jomperatasorentsitaami Pinkathari,
Tasorentsishireri pinaatzi,
Jashiyetaami Pava.

Ari pikantayetaari onantyaari piñaaventaairo
kameethaini tsika okanta ikaimashireye-
taimi pisaikavetakara otsirenikitzi,
kempivaitaa iroñaaka pisaikaatyeeemi tsika
ikitainkataairo irirori. ¹⁰Pairani eerokaite
te pisheninkatavakaaveta, irooma iroñaaka
pimatairo tema isheninkataami Pava.
Pairani eerokaite te pitsipavetari ineshinon-
katane Pava, irooma iroñaaka piñeero
jineshinonkayetaimi.

Iromperatane anayetai Pava

¹¹Netakotaneete, pikempitakaantziro
eerokaite eeromi pisheninkatanaari

osavisatzi. Irootake noshintsithatantya-
amiri povashaantairo pinevetashitaro
osavisato. Tema iro kempitakarori
irokapayeeni iroomi maimaneshireyete-
minemi. ¹²Onkarate pantayeteri,
kameetha onimoyetairi atziriite. Aamaa
tzimatsi kishimavaivetamiri iroñaaka, iro
kantacha aririka iriñaapiintanakero
pantanairo kameethari, ari impampitha-
shiretanaiya, intharomentanairi Pava.

¹³Ikovi Pinkathari eero pipiyathayetari
atziriite ikaratzi pinkathariventzimiri
pinampiki. Pimatziyaari itzinkamijaan-
tari pinkathariventantatsiri pinampiiteki.

¹⁴Eero pipiyathayetari eejatzi irotyaan-
tane ovasankitaayerine kaariperori,
tema iri intharomentyaari atziriite
antayetzirori kameethari. ¹⁵Iroora
ikovakaimiri Pava. Aririka pantanairo
iroka tampatzikatatsiri, ari iroimairenta-
keri masontzishireri inkovemi inkantako-
temi. ¹⁶Saikashivaiyetaami iroñaaka
eerokaite. Iro kantacha, eerora
pantanairo kaariperori, aña pinkempa-
kotyaaari iromperatane Pava. ¹⁷Piñaapin-
kathateri maaroni. Petakotyaaari iyekiite.
Ñaapinkatha poveri Pava. Piñaapinkatha-
tairi pinkathariventzimiri pinampiki.

¹⁸Eerokaite omperataari, shiretha
pinkantya iromperayeetyaami. Te intaani
piñaapinkathateri aakameethatzimiri,
pimatziyaari eejatzi itzimi otsimaavaita-
miri. ¹⁹Intzimerika antakerori ikoviri Pava,
ipoña iramavetakero jimanintavaaitakeri,
iriira intharomentaventya atziriite
jiñaakerira jimatakeri kameethari.

²⁰Tzimatsirika amavetakerori jovasankitaa-
ventaitziri jantakero kaariperori, tekatsira
tharomentyaarine. Irooma eerokaite,
aririka pamavetakero irovasankitaaventa-
temiro tampatzikari, irootakera onimotzi-
riri Pava. ²¹Iroora ikaimashireyeetanka-
miri, tema iri Cristo kemaantsitakoven-
taami eeroka. Ari okanta joñaakantapain-
tamirori onkarate pantairi eeroka.

²² Tekatsi kaariperori irantapainte irirori,

Te inthairivaantetapainte.

²³ Ikaviyavaitaitakeriranki irirori, te impiyatantya. Ikanta jovasankitaavaitaitakeri te irasaryimatantya impiyatantya, aña iri javentaaperotataika itzimi iyotzirori tampatzikari. ²⁴ Ari okanta ipaikakoyeetantakariri, okantakaantakero ayaariperonka. Iro añaantaiyaarorimi ovashaantayetairo kaariperori, kameethashire anayetai, ankempitakaantanairomi ankamayetaateymi impoña añaayetaimi eejatzi. Tema:

Jovatsinaavaitaitakeriranki, ikemaantsitakaitari, iroora pavisakoshireyetaantari eerokaite iroñaaka.

²⁵ Pairani eerokaite pikempitakari oisha tzipinari. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka pimpiyaateymi isaikira aamaventariri oisha, iriitake aamaventaashireyetaamiri.

Irantayetairi tsipatachari

3 ¹ Jiroka pinkantayetyaari eerokaite iinantaitari, shiretha pinkantzimotyaaari piimeete. Onkantavetya tzimatsirika tsika inkarate kaari kempisanterone iñaane Pava. Aamaashitya ari onkantake pinkempisantakairi aririka iriñaakemi tsika pikantanaa, ² kiteshireri pinanaatzi, ñaapinkatha pinkantante. ³ Ero amenaashivaita iriñeetemi ovaneenka pikanta, pampitayetero piishi, pimporeryaatziite, ovaneenka pinkithaayetya. ⁴ Aña iro aritatsi pimatanairo kaari koñaanetatsine, pinkameethashiretai. Tema aririka antsinampashirevaite eero atharovakovaita, okantaitani iroori te onthonkanetya, irootake ikovaperotziri Pava. ⁵ Arira okantayetakari pairani tasorentsishireri otzimi aventaashiretakariri Pava, ñaapinkatha ovayetziri oimeete.

⁶ Okempitaranki Sara shiretha okantzimotari Abraham, opaitziri oime: “Noñaapin-

kathatane.” Eerokaitera kempitaarori osaroyetaari aririka pimatanairo tampatzikari. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya pintharovakaiyaari inkishimentaitemiri.

⁷ Ari pikempitari eejatzi eerokaite iimentaitari, piñaantapiintyaaro paripero-tyaaro piinaite. Pinkaminthairo, tsinane onatzi iroori. Pinkempitakaantero ikaminthaitziro sataanetatsiri ovamentotsi. Ñaapinkatha povero tema ineshinonkayeetaaro eejatzi iroori añaashireyetai ikempiitaimira eeroka, te ompashinete okaratzi ishinetaayeetaimiri. Irootake pantanairi ari onkantya eero omanonkantaavaita piñañaatane.

Pankiventarori irantayetanairo kameethari

⁸ Ari okantari: aapatziya pinkantavakaiya, kaminthaa pinkantante, petakotavakaiya tema okempitanaatyaaaro pirentzitavakaiyaami. Neshinonka povanairi pitsipayetari. Tsinampashire pinkantya. ⁹ Ero pikemaantsitakaari itzimi kemaantsitakaamiri eeroka, eero pikaviyiri itzimi kaviyimiri eeroka. Aña paakameethateri onkempivaityaaro pintasonkaventatyeerimi. Tema iro ikaimashiretantakamiri Pava intasonkaventayetaimi eeroka. ¹⁰ Tema:

Itzimi nevetarori iranintaavaitya kameetha irañe,

Irovashaantairo ikaviyavaitantzi, ikamatavirivaantetzi eejatzi.

¹¹ Ontzimaty e irovashaantairo kaariperori. Aña iro aritatsi irantairo kameethari.

Iro inkokovatapiintairi irapatziyava-kaayetaiya.

¹² Tema jiyotziri Avinkatharite ikaratzi kameethashireri.

Ovayempita joviri ikaratzi ñañaatariri.

Iriima kaariperoshireriite, katsimara jameniri Avinkatharite.

¹³Aamaatziinerika pantayetanairo kameethari, ¿tzimatsima kemaantsitakaa-perotaiyaamine? ¹⁴Tzimatsirika ovasanki-taakemine pantziro kameethari, ari intasonkaventakemi Pava. Tema ikantayeetake:

Eero pitharovatziitashita, eero okantzimoshirevaitashitami eejatzi.

¹⁵Aña iro aritatsi poshiretaiyaari Cristo, tema iriitake piñaapinkathaperotairi. Ovetsika pinkantapiintya pinkamantantero tsika okantakota poyaakoneentari, aririka intzime impaitya osampitemine. Iro kantacha kaminthaara pinkantante pinkamantantero, ñaapinkatha pinkantante eejatzi. ¹⁶Eekero piyaataye pinkinkishiretero otzimi tampatzikatsiri, pantayetairo kameethari itsipashireyetaamira Cristo. Aamaashitya ari impashiventaiya inkarate thaiyakovetyaamine. ¹⁷Iro aritatsi piñaashitakoven-tyaaro pantayetziro kameethari, iroorika inkoveri Pava. Iro maperotzirori okaariperotzi piñeero irovasankitaaventaitemiro pantakero kaariperori. ¹⁸Pinkempitakotaiyaari Cristo, tampatzi-kashire inake irirori, ikamimentakeri tzipishireriite okantakaantziro jantayetziro kaariperori. Iro jantantakaro iroka onkantya intsipashiretakaayetantairiri Pava. Osheki ikemaantsivathatakaaveetakari, iro kantacha añagai. ¹⁹Iri jatashinenkataintsiri ikinkithatakaayetairi ishire ikaratzi etayetakarori pairani itzimi jashitakoshireyeetakeri. ²⁰Osheki ipiyathayetaka iriroriite jovetsikantakarori pairani Noé irinirorite pitotsi, oyaavetacha Pava te intharokyaate. Iro kantacha kapichera atziri avisakotaatsi impiinkemi, ikaramatsitake 8. ²¹Iri pikempitakotaari eerokaite tsika pikanta pavisakoshireyetai poviinkaayetaa. Iroka oviinkaantaantsi tera okempitaajataro impiinkaite jiñaaki inkivaiteero ikipatsivathaitzi. Aña

amanaantsi onatzi, tsika ikovakoyeetziri Pava impampithashiretakaantero tampatzikashiretatsiri. Irootakera jañaantaari Jesucristo. ²²Isaikai inkiteki iroñaaka Cristo irakojanoki Pava ipinkathariventairi maninkariite, ipinkathariventairi inkiteveri pinkatharitatsiri, ipinkathariventairi tzimayetatsiri ishintsinka.

Antavaitaineri kameetha Pava tema tzimatsi jimatakaayetairi

4 ¹Ari okanta, ikemaantsitakoveintai Cristo. Iroora poshiretakotapiintanaiyaari eejatzi eerokaite. Tema ikaratzi ñiirori ikemaantsitakaitari, tera inkovairo irantairo kaariperori. ²Ari pinkempityaari eerokaite eenirora pisaikayetziri iroñaaka jaka osoviki, iro pantapiintai ikoviri Pava. Eero pantashiyetaro pineveyetari, tema irootake jantapiintakeri pashine atziri. ³Irootakera pantapiintakeri pairani, tema pikempitakeri pashine atziriite nevevaitashitachari. Tema jametapiintakaro jimayempiryookitzi, ipaantantavaita, ishinkivaita, jinevetaro joimoshirenkavaita irantantyaarori kaariperori, niyavaitaneri jinake, jiñaañaatapiintakero tsika opaiyeta ikempitakaantakero iriimi pava. ⁴Osheki okompitzimotakari ikaratzi pitsipavetari pairani, te onimoteri povashaantanakero pikempiyari jantayetzirora kaariperori. Iro opoñaantari ikishimavaitanakemi. ⁵Iro kantacha irikaite ontzimatyete iramenakoyetairi apaata Pava. Tema Pava, iri iyotzirori maaroni jantayetakeri ikaratzi añaaayetatsiri iroñaaka, okaratzi jantayetakeri eejatzi kamayetaintsiri. ⁶Irootakera ikamantantayeetakarori Kameethari Ñaantsi, jimayeetakeri eejatzi kamayetaintsiri. Ari jovasankitaayeetakeri ikamayetakera, iro onantaari iroñaaka jovañaashireyetairi Pava.

⁷Irootaintsi onthonkaiya añiiri iroñaaka kipatsi. Iro poshiretantyaari pantairo

kameethari, aakoventa pinkantya piñaañaatai. ⁸Iro kovaperotacha, piyaata-kaaperoyetanairo petakotavakaanaiya. Tema:

Itzimirika etakoyetaiyaari, amaakita-piintaineri irovaariperotai.

⁹Poimaanetantapiinte pipankoki, eero pikiñaaneventziro. ¹⁰Itasonkaventayeeta-kemi onkantya pantantayetyaarori jimatakaayetaimiri Pava. Okaratzi jimatakaayetaimiri eeroka, pampitakotairi pashine, pantairo kameethari, tema ineshinonkataami eeroka Pava. ¹¹Ikaratzi jovayeetakeri inkinkithate, iriyote Pava jiñaaventzi. Itzimi jovayeetakeri inkaminthaantayete, irantavaitantyaaro ishintsinka ipakeriri Pava. Ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Pava, inkantakaantero Jesucristo itzimi otzimimotairi irovaneenkaro, ari inkantaitatyeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Kempisantzinkari anatzí osheki ankemaantsityaari

¹²Netakotané, ñaa omapokimikari aririka piñaanakero pomerentsitzimotemine. Tera avishimovaitashityaami iroka, aña jiñaantaminthayeetayaami. ¹³Iroora ikemaantsitapaintari eejatzi Cristo. Aririka piñeero eeroka inkemaantsitakaaperoyeetyaami ikempitaitakeri irirori, kantatsi pinkimoshireventero. Tema ari pintharomentaperotaiyaari impiyeerika irirori iramairo irovaneenkaro. ¹⁴Aririka inkishimayeetemi eeroka okantakaantziro paventaashiretaari pipairyagairi Cristo, tasonkaventaari pinatzi. Tema iro ooñaarontzirori isaikantakami shintsiri Itasorenka Pava. ¹⁵Tera arite povante, pinkoshitante, pantero kaariperori, pimaimanetante, ari piñaakero irovasankitaaventaitemiro. ¹⁶Iro kantacha iroorika irovasankitaaventaitemiri jashitaami Cristo, eero pipashiventavaita.

Aña iro aritatsi pintharomentaiyaari Pava ipaiyeetaimira “Cristo-veri.” ¹⁷Tema monkaraataika iroñaaka iramenakoyetantairi Pava. Aakaite akaratzi jashiyetaira, jetayetakai jovasankitaakai. Iri mapero-tairone inkemaantsitaiya ikaratzi thainkererori Kameethari Ñaantsi.

¹⁸Tema otzimimoyetziri iroñaaka pomerentsitzimotariri kameethashireriite onkantya iravisakoshireyetantaiyaari, ¿Tsikama opaita avishimotairine kaariperoshireri thainkatasorentsitsitsiri?

¹⁹Tema ikaratzi kemaantsivaitachari iroñaaka, iriira Pava shinetairiri inkemaantsivaitya. Ontzimatyeeera iraventaashiretaiyaari ovetsikakeriri, irantayetairo okaratzi tampatzikayetsitsiri.

Ikaminaayeetziri kempisantzinkariite

5 ¹Tzimatsi nokoviri nonkaminayemiri eerokaite pikaratzi pijevayetairi kempisantzinkariite. Eejatzi naaka nojevatziri kempisantzinkariite, ari akarataiyini. Naaka ñaajaantakeri Cristo tsika ikanta ikemaantsitakaitakari, aritake nomatairo naaka onkarate iriñeetairi apaata ovaneenkaperonkantaiya. ²Jiroka nonkaminayemiri: Kempoya povayetairi kempisantzinkariite pinkempitakaanteri ikempoyeetziri oisha. Eero pantashivaitaro aririka ishintsiventayeetemi pantero, aña iriirika Pava kovakaimirone, pimaterotya. Eero pantziro pinkovashitya paantyaaro kireeki, aña iro pantantyaarori piminthatashitankayaaro eeroka. ³Eero pikovashivaita pomperatantya, ontzimatyepoñaakeri ikaratzi pikempoyayetairi pantanairi eeroka inkene irimatanairo iriroriite. ⁴Inkene apaata aririka inkoñaatapai Jevajanori itzimi pikempoyakeneri oisha, ari iramathaitantaiyaamiro

ovaneenkatachari kantaitachari oshipakiryaane. ⁵Eerokaite evankariite piñaapinkathateri antarikonaitaite. Ontzimatyepiñaapinkathatavakaayetaiya maaroni.

Tema:

Te ikoviri Pava asagaaventavarentzi, Iriima itzimi tsinampashiretatsiri osheki inkaminthayeri.

⁶Tsinampa pinkantaventyaaro okaratzijimatakaayetaimiri Pava. Irojatzi apaata aririka inkovapaitetake, iriitake kantakaiyaarone onkantya iriñaapinkathayetantyaamiri. ⁷Aririka piñaayetero onkantzimoshirevaiyetyaami, paventaiyaari Pava. Tema iriitake neshinokantyaamine. ⁸Pimpampithashiretapiintairo kameethari, aamaventashire pinkantya. Tema kamaari itzimi kisaneentairi, ikempitakari kashekari kenakenavaitatsiri, jasootzi ikokovatzi impaitya iratsikeri. ⁹Iro kantacha ontzimatyepimpiyatyaari, pinkyaaryooventanairo paventaashiretaari Pava. Tema piyotzi ari pikempitakari maaroni iyekiite pikemaantsitaiyani jaka kipatsiki. ¹⁰Iro kantacha aririka onkaratapaake pikemaantsivaitaka kapicheeni, ari

intampatzikashiretakaaperotaimi Pava, iravaaashiretakaimi, amavevaitane inkantakaiyami. Tema neshinokataneriniatzi, iriitake kaimashiretaimiri piñaantaiyaarori kantaitachane irovaneenkaro Cristo. ¹¹Iriitakera intharomentaitya Pava. Ari inkantaitaayeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹²Iriira Silvano osankinatanarori iroka. Iriitake nokempitakaantaka naaka kyaaryoori iyeki inatzi. Irootake nosankinatantakamirori eepichokiini nokaminayimi, nokamantzimiro tsika ikanta Pava jineshinonkaperotanta. Ontzimatyepinkyaaryooventayetairi. ¹³Jovethayetami kempisantzinkariite itzimi apatotapiintachari Babilonia-ki, ikaratzikempitayetaamiri eerokaite jiyoshiiyetaimi. Jovethatami eejatzi Marcos, itzimi nokempitakaantari iriimi notomi.*
¹⁴Etako pinkantya povethatavakaaniya. iOnkamintha pisaikayetai kameetha pikaratzijashiyetaami Jesucristo! Ari onkantyaari.

* 5.13: Ikantakotziri Pedro jaka "Babilonia" iroora iñaaventakotzi Roma. Tema jamamenataitatyaaoro Roma iñaaventaitziro, irootake iñaaventapiintantarori Babilonia. Ari onkantya eero jiyotaitantari niinkarika osankinatzirori, iro eero jovasankitaitantari.

APITETANAINTSIRI IROSANKINARE PEDRO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Simón Pedro osankinatzimirori iroka. Naaka iromperatane Jesucristo, irotyaantajanore nonatzi. Eerokaite nosankinatzini pikaratzi pikempisantanai pikempitayetaana naakaite, tema iri apantaperotariri itzimi akempisantairi, iro kantakaantakerori itampatzikashirenka Pava, ari ikempitaari eejatzi Jesucristo itzimi ovavisaakoshiretairi. ²iOnkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaaperoyeetaimi kameetha! Eekerora piyotanaatyeeeri Pava eejatzi Avinkatharite Jesús.

Tsika onkantya

pintasorentsishireyetantaiyaari eerokaite

³Tema iniroite itasorenka Pava, iriitake kantakaarori otzimimotantairi maaroni kovityiimoshiretairi añaapinkathatasorentsiantyaariri. Ari okanta, omaperora ayoperotairi. Tema ovaneenka ikantataika irirori, osheki ikameethaperotataike, iro omatantaari ikaimashireyetai. ⁴Iro ishinetantairori pinarontsiperotachari, kameethaperotajaantatsiri, inkene pintasorentsishireyetai eerokaite. Iro povashaantantaiyaarori pikaariperoshiretake, pikempiyetari osavisatzi antapiintakerori ikovashiyetari. ⁵Irootake pinkempisantiintantaiyaari eeroka, eero pamataavaitashitaro. Aririka pinkempisantiintanakitye, ari piñaayetziro pintampatzikashireyetai. Aririka

pimatapiintanakero iroka, aritake piñaayetakero piyotanetya. ⁶Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaakotanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkamaitapiintanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaapinkathatasorentsitanetaiya. ⁷Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkaminthaatapiintantayetai. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake petakopiintantaiya. ⁸Iroorika pimatapiintanake eeroka, ari iriñeetakemi omapero piyotairi Avinkatharite Jesucristo, eero itzimavaitzi kantakotemine: “Te apantari irika.” ⁹Irooma intzimerika aparoni kaari matanairone ñaaventainchari, ikempitakari aparoni mavityaakiri kaari okichaatatsine. Aña imaisantakitziro jantayetaikeri Cristo ikiteshireyetakaantaariri, tema kaariperoshireri jinavetaka pairani. ¹⁰Ari okantari iyekiite, ontzimatyepinkinkishiretapiintaiya, eero piñaantaro pinkisoshireventavaitero jiyoshiyeetaimi, kaimashiretaari pinatzi. Tema iroorika pimatapiintanake ikovakaayeetakemiritsika pinkantanaiya, eerora piñiuro pintzipinashireyetai. ¹¹Ari onkantya piñaantaiyaarori osheki okameethaperotataike inkyaakaayeetaimi impinkathariventantapai ovavisaakoshiretairi Avinkatharite Jesucristo.

¹²Irootakera, eero novashaantantaronompampithashiretakaapiintemiro okaratzi añaaventakeri, okantavetaka aritake piyoyevetakaro, pikantayetzii:

“Omapero onatzi iroka.” ¹³Iro tampatzi-katatsiri nokinkithashiretakaapiintaimiro eenirora nañi naaka, ¹⁴tema kapicheta-paake noñaantyaarori nonkame. Ari okanta jiyoshiretakaakena Avinkatharite Jesucristo. ¹⁵Nokovataike naaka iro pinkamaitya pinkinkishiretapiintairo eerokaite irokapayeeni aririka nookaventa-
 taimi nonkamake.

Ñaajaantayetakerori irovaneenkaro Cristo

¹⁶Tema pairani, ovakera noñaaventa-paakemiri Avinkatharite Jesucristo, nokantapaakemi: “Otzimimotziri ishintsinka, aritake irapiitairo impiyee.” Tera niyotashitaro naakaite, te namata-vivaitantapaakamiro. Aña naakatajaan-take okitataikari Cristo, osheki ipinkathariperotataike irirori. ¹⁷Iriitajaantake Ashitairi Pava kantakaarori iñaapinkathayeetairi, joñaakantakero irovaneenkaro, ikantakeranki iñaavai-take:

Notomi inatzi irika netakokitakari,
 osheki nokimoshireventakeri,
 pinkempisantairi.

¹⁸Naakayetakera kemajaantakerori iñaavaaitakeranki inkiteki notsipatantariri Jesús janta tasorensiitoki. ¹⁹Ontzimatyeera pinkemathayetairo josankinayetakeri kamantantneriite. Irootakera iyotakaaperotaineri, onkempitakovaitakyaari ootamentotsi ikoñeenkatzi otsirenikitzi. Iroora pantayetanairi eeroka irojatzi impiyantaiyaari Jesucristo intharomentashiretakaapaimi, inkempitapaakyaari impokiro orimishi. ²⁰Ontzimatye ankemathatero iroka: Tekatsira aparoni okaratzi osankinatainchari Osankinajanorensisiki ontzime inkamantavaithantakyaari kamantantneriite. ²¹Tera iri iyotashivaityaarone atziriite, aña Tasorensinkantsi iyoshiretakaantakero okaratzi ikovakeri Pava.

Kamantantanirori ipoña iyotaantanirori

(Judas 3-13)

2 ¹Iro kantacha, tzimatsira pairani kamantantanirori. Irojatzi okantari iroñaaka pisaikayetzira eerokaite. Ari piñaake kantemineri, “Naaka iyotaantaineri.” Aña iromananeikiini ikovi irikaite irovaariperotantyaamiro iriyotaayetemiri. Jimanintatziirira Avinkatharite, itzimi pinakoventavetaariri irovavisaakoshireyetairimi. Iroora eero oshenkaanta iriñaayetero irikaite iraperotaiya. ²Iro kantacha tekera japerotaata, tzimatsira osheki kempitakotyaarine okaratzi joñaakantakeri, imayempivaitzi. Iriira kishimavaithakaanterine aniitantanaarori “Avotsijanori.” ³Osheki irinevekityaari kireeki, inkovapiintake pimpinateneri okaratzi jiyotaashivaitamiri. Iro kantacha Pava eero ishenkaa iramenakoyetaineri jantayetakeri, ari iraperotairi.

⁴Tema pairani ikaariperopaitetantakari tsika ikaratzi maninkari, jimatakeri Pava jovasankitaayetakeri, jookakeri sarinkaveniki, tsireniki ikantakoyetaka joyaaventa irovasankitaapaiteperotantyaariri. ⁵Ari ikempitaakeri Pava kaariperoshireri atziriite etayetanakarori pairani inampitaro kipatsiki, aperotaka ipiinkake oonkaropaiteki. Iro kantacha Pava jovavisaakotakeri Noé, itzimi kinkithatakotakerori pairani tsika inkantya kameethashireri. Tema irijatzi Pava ovavisaakotakeriranki isheninkamirinkaite, ikarataiyini 7. ⁶Ari ikempitaakeri eejatzi nampiyetarori Sodoma ipoña Gomorra, japerotakeri ipometakeri. Arira iñeetziro ompaitya avishimoyetairine thainkatasorensitaneri. ⁷Iro kantacha, Pava jovavisaakotairi Lot, tema kameethashireri inake. Irika Lot iniroite oñaashirenkakeri kaariperori okaratzi jantayetziri piyathariite. ⁸Tema okantaitani kitaiteriki irika tampatzikashireri Lot

tsipatakariri kaariperoshireri, jīniiri, ikemiri jantayetakero kaariperori. Iniroite okantzimoshiretakari. ⁹Arira okantari, jovavisaakotziri Avinkatharite ñaapinka-thatasorentsitaneri ñaapiintakerori ñaantashiretaantsi, onkantya eero ineveshirevaitanta. Tema jetzitakaro jovasankitaayetziri kaariperoshireri, irojatzi apaata iramenakoyetantaiyaariri maaroni. ¹⁰Irimaperotairi Pava irovasankitairi antayetzirori kamaarotatsiri inevetashitari, ipiyathayetakaro ikantaveetari. Te iñaakotanetya kantakaaperori. Te intharovakaajatyaaari ikishimatziiri maninkariite otzimimotziri ishintsinka.

¹¹Iriima maninkariite, okantavetaka otzimimoperotziri ishintsinka, te inkishimateri irikaite, jiyaatashitapiintzirira Pava inkamantakoteri. ¹²Irikaite kaariperoshireri ikempivaitakari piratsi, te iriyote impampithashirenetya. Itzimashivaiyetaka impoña iriñeero iraperotaiya. Ari inkempitaiyaari iraperotaiya kishimayetakeriri maninkariite kaari jiyotakotaajatzisi tsika ikantayeta iriroriite. ¹³Iro inkemaantsitanta yaari okantakaantziro ikemaantsitakaantaka irirori, iro kempityaarone impinataatyee-romi iyaariperonka. Tema irikaite, te inkaanitanete jantayetziro kamaaroyetatsiri kitaipate. Okempivaitakaro iriimi ovitsintayetakemine jayooyetakemi irikaite ikovayetzira iramataviyetemi. ¹⁴Iro jaakoventa jimayempiryookivaitake, ivathakitakaro kaariperori. Ikaimashireyetziri shipetashireri inkaariperotakairi. Ikokovatapiintake kireeki. Iro irovasankitaantayeetyaariri. ¹⁵Ikenashivaiyetaka, imanintakero tampatzikari. Jantakero okaratzisi jantakeri Balaam, itomi Beor, ikokovatake impinaiteri irantantyaarori kaariperori. ¹⁶Iro kantacha irika Balaam, jantakerora kantachari, iriira burro kisathatakeriri. Okantaveta te iriyote

iriñaavaitanete burro, irika burro ikempitanakari atziri iñaavaitake, ari okanta jovashaantakaantaariri ipampithashireta inkoshekavaityaami Balaam.

¹⁷Irikaite kaariperoshireri inkantaitaayeeni irovasankitaayetaairi janta otsirenikiperotzi. Tema ikempitakaro okantakaranki opiryaatzisi omotyaa jiñaa, ikempitakaro eejatzisi okantaranki menkori atainkatziro tampyaa, impoña añeero eero oparyi inkane. ¹⁸Ari okanta joshiyakaaventayeetzisi kaariperoshireri, tema jovapyaashita tsika ikanta iñaaveetari, ikempitakaro opiryaatzisi omotyaa jiñaa. Tema kantakaapero ikanta iñaavayetzisi, aritake onkantake iramataviteri ovakera kempisantatsiri, itzimi shiyapithavetarori kaariperori, inkantayeteri: “Kameetharini apiitairo antero anevetashiyetari, aritatsisi amayempite.” ¹⁹Jamata-variantashita irikaite jiyotaantzi, ikantayetzisi: “Oshinetaantsitsi pantayetero pinevetashiyetari.” Iro kantacha, irikaite iyotaantirori, te isaikashivainetajaantya irirori, añaa ikempitakotari aparoni omperataari, iro kaariperori inkempitakaantya ivinkatharite, omperanavaitari. ²⁰Pairani irikaite kaariperori ovakera ikempisantavetaari Avinkatharite, Ovavisaakotaneri, jovashaantavetanakaro jantayetziro kamaarotatsiri. Okanta osamanitanake ipiyakotaro jantayetanairo kamaarotatsiri, irojatzisi jimaperotantakari iroñaaka te ikempita ikantaveta pairani. ²¹Ari okameethaveta eeromi iñiiri “Avotsijanori” otzimi tampatzikashiretakaantatsiri. Tema maperoitaka okoveenkatzi okaratzisi jantayetanairi, ikempisantavetanaaro ikantakaantavetari tasorentsitsiri, ipoña jovashaantanakero osamaniityaake. ²²Ikempivaitakaro ikantapiintayeetzisi:

Aparoni otsitsi, aririka inkamaranake, ipiyashitaro irovaiyaaro. Ipoña ikantayetzisi eejatzisi:

Aparoni chanco, aririkami inkivai-
teri joipatsitaka, ipiya eejatzi
iroipatsivaitya.

Impiyantaiyaari Avinkatharite

3 ¹Netakotané, iro apitetatsiri iroka osankinarentsi notyaantzimiri, nominthashiretakaatyaami, ²pimpampithashiretantaarori ikantayetakeri kamantantanneriite tasorentsishireri, ikantakeri eejatzi Avinkatharite, Ovavisaakotaneri, itzimi otyaantayetaknari nonkamantaimiro eerokaite. ³Ontzimatye ankemathatero iroka: Tekera impiyaminthatai Cristo, intzime osheki thainkavaitaneri. Iriiyetake antashivaityaarone okaratzi inebetashiye-tari. ⁴Osheki inthainkavaite inkante: “¿Tsiikapaitema iriñeetero ikantaitzi ari impiye Cristo? Eero ipiyaa. Kaari ñeero ompashinete kipatsi, ña irojatzi okantataita ovakera jovetsikaitakero. Ari kamayetataike tsika ikaratzi etanakarori Otyaantajanori, te ñeero ompashine-yete.” ⁵Ikenakaashivaitakarora ikaratzi kantatsiri. Te iriyote iri Pava ovetsikakero inkite, ñaane jovetsikantaka. Jovetsikakero eejatzi kipatsi, iro otziman-tanakari jiña, tema okantaitanakiyaani kipatsi okovi jiña. ⁶Irojatzi jiña japerotantakari Pava pairani, oonkanta-kari kipatsi. ⁷Iro kantacha, inatziira te impashinetakayero Pava inkite eejatzi kipatsi. Iroora ikantakaantakeri pairani eero opashinevaitzi irovetsikane irojatzi apaata aririka iramenakoyetairo maaroni, impoña iraperotairi kaariperori thainka-tasorentsitaneri aririka intagairo maaroit-
teni. ⁸Netakotané, ontzimatyeera piyotairo iroka: Ikempitakaantaro Avinkatharite aparoni kitaite, oshekirini osarentsi. Aririka onkarate oshekirini osarentsi, iroovaitake onkaratemi aparoni kitaite. ⁹Tera irosamaninkashityaaro Avinkatharite imonkaratairo okaratzi

ishinetaantakeri, tema tzimayetatsi kenakaashivaitakarori ipampithashireta josamaninkashitayaaro. Ña amatsinka ikanta Avinkatharite, ikovi impiyashire-yeetaimi maaroni, tekatsi peyashivaitaa-
chanemi aparoni. ¹⁰Irooma apaata impiyakerika, inkempitapaakyaari jomapokantzi aparoni koshintzi. Ari inkemayeetairo iniroite poimpataatsine, aripaite aperotaiyaari inkite. Ari onkempitagaiyaari eejatzi kipatsi, aperotaiya. Maaroni okaratzi jagaitakeri jovetsikaitantakarori kipatsiki, onthon-
kya ontagaiya. Ari onkempitagaiyaari maaroni irovetsikane atzirite, ontagaiya maaroiteni.

¹¹Tema ari inkantayeetairo iraperoyee-tairo maaroiteni, ¿Tsikama pinkantya pisikai eerokaite eero otzimana pikenakaashitane? ¿Tema ontzimatye pintasorentsishiretai? ¿Tema ontzimatye piñaapinkathatasorentsitanetai? ¹²Aama-ventara pinkantayetaiya, pimpankiventa-yetaiya, tema irootaintsi impiye Avinka-tharite, aripaite intaayetairo Pava inkite, imporokayetairo jagaitakeri jovetsikantai-takarori kipatsiki ¹³Irooma aakaite, aritake ñaamampyaakaro ovakerari inkite, eejatzi ovakerari kipatsi, tsika janta inampiyetaiyaaro kameethashireri. Tema iro ishinetakairi Pava.

¹⁴Ari okantari netakoneete. Tema aritake piñaamampyaakaro eerokaite maaroni iroka, minthashire pinkantya, inkene iriñaapaimi apaata Pava kiteshire pinkantya, eero ikantakovaitzimi pantakero kaariperori. ¹⁵Pimpampithashiretero, amatsinka ikanta Avinkatharite, josamaninkatziiro impiyantaiyaari onkantya iravisakoshi-reyetantaiyaari atzirite. Tera ompashi-nete iroka, ari okempitaro josankinata-kemiri etakotane iyeki Pablo. Tema iri Pava iyotakaakeri Pablo maaroni iroka, ¹⁶ari okempitakari eejatzi pashine

josankinayetakeri. Kompitaa inaveta inkemathayeetero okaratzi josankinayetakeri Pablo. Irootake itzimantayetari atziri kaari iyotakoperoterone, tema te iravvaashireyetanete, ikenakaashivaitakaro jiyotantavetaro irosankinare Pablo. Ari ikempitaayetakero eejatzi maaroni Osankinajanorentsi. Arimaitaka iraperoyeetairi ikaratzi kenakaashivaitakarori. ¹⁷Irooma eerokaite netakotaneete, tema aritake nokaman-

tzitakamiro, aamaventa pinkantayetya eero ikenakaashivaitantami irikaite piyathariite. Paamaventya jovashaantakaimirokari pikamaitanetzi. ¹⁸Aña iro aritatsi eerokaite piyaatakaairo pantakishireyetai, piyaatakaanairo piyoperotakoyetanairi Avinkatharite, Ovavisaakotaneri Jesucristo, tsika ikantakero irirori jineshinonkatantaamiri. Arira irashi irovaitatyero irirori iñaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

JETAKARI IROSANKINARE JUAN

Ñaantsi okantakota Añaantarentsi

1 ¹Jiroka kantakotachari jaka nosankinatzimiri: Iriira ipaitaitziri “Ñaantsi okantakota Añaantarentsi.” Itzimitataika pairani irovakera etantanakarori jovetsikantayeetzi. Naakayetake kemataikeri, naakayetake ñaataikeri, nantantaye-taari nako. ²Tema irika paitachari “Añaantarentsi.” Joñaakantaka irirori, inampitapaintaro kipatsiki, naakayetake ñaakeri. Irootake noñaaventantakamiriri kantaitachani añaantarentsi, tema jañiitataika pairani irirori itsipatakari Ashitariri. Iriitake oñaakaanari naakaite. ³Irootake noñaaventantamiriri itzimi nokitajaantakari, nokemajaantakeri eejatzi, inkene aapatziyavakaayetaiya aakaite. Iriitajaantakera Ashitairi itzimi aapatziyaari, ari akempitaanairiri eejatzi Itomi. ⁴Iro opoñaantari nosankinayetaimiro eerokaite, ari onkantya panintaatzii-vaitantyaari.

Ipaitaitziri Pava Kitainkari

⁵Jiroka ñaantsi jiyotakaanari Cristo, irootake novavisaimiri eerokaite: Ipaitaitziri Pava “Kitainkari,” tera inkempityaaro tsirenikiri. ⁶Aririka ankante “Naapatziyari Pava,” eekerorika antapiintatyeero kaariperori, athaiyaka. Okempivaitakaro tsirenikimi aniitzi, apiyathatarora kyaaryoori. ⁷Irooma aririka asaikanai kameetha tekatsi antzimotante, ayotaantanairo kyaaryoori,

arira amatakeri aakameethatavakaayeta-naiya. Tema okempivaitakaro asaikatyeemi okitainkatzi, akempitakotaari Pava isaikira irirori kitainkariki. Ari onkantya impeyakotantairori antayevekaro kaariperori, irootakera ikapathainkatantakari Cristo ikamimentakairanki. ⁸Aririka ankante “Te nantanetero kaariperori,” apanirora amatavivaitaka, te ayotakotero kyaaryoori. ⁹Irooma aririka ankamantairi Pava okaratzi kaariperori antayetziri, aritake irimatakeri irirori impeyakotairo. Tema ikyaryooventapiintayetakai irirori, tampatzikashireri inatzi, iriitake kiteshireperotakaineri. ¹⁰Aririka ankantavaite “Te nonkaariperote,” okempivaitakaro ankantatyeemi “Thairi inatzi Pava.” Tera ayotakotairo iñaane.

Iri Cristo ookaakoventayetairi

2 ¹Notomiite, opoñaantari nosankinatzimiro iroka ari onkantya eero pantantaro kaariperori. Irooma aririka antake kaariperori, tzimatsi ookaakoven-taine janta Ashitairiki. Iriitakera Jesucristo, kameethashireri. ²Iriitake otsimaryaakeriri Pava irovasankitaaventa-romi ayaariperonka. Tera intaani irookaakoventai aakaite, aña maaroitenti atziri ikaratzi nampitarori kipatsiki. ³Jiroka ayotantyaari kyaaryoorika ayotairi Cristo: Aririka amonkaratapiintanairo ikantakaantairi. ⁴Tzimatsirika kantavetachane, “Niyotziri naaka,” iro

kantacha irika eeniro ipiyathataro ikantakaantane, ithaiyakara irika. Te iriyotakotero kyaaryoori. ⁵Itzimirika monkaratanairori ikantakaantane, iriira etakoperotanaariri Pava. Iroora ayotantari kyaaryoo atsipashiretanaari. ⁶Tzimatsirika kantatsine, “Notsipashiretaari naaka,” ontzimatye isaikanai kameetha iroshiyakotyaari ikantapaintara Cristo.

Ovakerari ikantakaantaitziri

⁷Iyeekiite, kaarira ovakerari ikantakaantaitane nosankinatzimiri. Aña iro piyotzitataikari pairani. Irootake ñaantsi pikemayetakeri pairani eerokaite. ⁸Irojatzimaitaka kempitakarori ovakerari ikantakaantaitane, okantakaaro jantapaintziri Cristo. Okantakaaro pantayetanairi eejatzi eerokaite. Kempivaitaka iroñaaka avisainkatanake tsireñeenkari, iri kitainkatapaintsi iriiperori kitainkari. ⁹Tzimatsirika kantatsine, “Jashitaana kitainkari,” irojatzimaita ikisaneentavaka ikaratzi ikempisantzinkaritzzi, tekeraata jimatziro, aña okempivaitakaro irojatzimi isaikakemi otsirenikitzi. ¹⁰Iriima itzimi etakotanaariri ikaratzi ikempisantzinkaritzzi, iriitakera kempitanaariri itzimi aniitanaatsiri okitainkatzi, te irantzivaivaitya, tera ontzimayetatye inkantzimoneentavakaiyaari. ¹¹Itzimi kisaneeentavakaachari ikaratzi ikempisantzinkaritzzi ikempitakari itzimi aniitantarori tsirenikiiri. Te iriyote tsika ikeni, te irokichaate otsirenikitakera.

¹²Notomiite, eeroka nosankinatizini iroka tema pikempisantaii Cristo, pipairyapiintairi ivairo, irootake ipyakotantaamirori piyaariperoshirenka. ¹³Ashitaaniri, eeroka nosankinatizini iroka tema piyotairi Cristo itzimi añiitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatizini iroka

tema poitsinampagairi kamaari. Notomiite, eeroka nosankinatizini iroka tema piyotairi itzimi Ashitaamiri. ¹⁴Ashitaaniri, eerokaite nosankinatizini tema piyotairi añiitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatizini iroka tema shintsishire pikantayetaa, piyotairo iñaane Pava, poitsinampagairi kamaari.

¹⁵Eero petashivaitaro osavisato. Tzimatsirika etashivaitakyaarone osavisato, tera jetakoperotaari Pava. ¹⁶Tema maaroni osavisato tera ompoñeeya Pavaki, aña osaviveriki opoñaaro. Jiroka okanta osavisato: anevetashivaitaro kamaarotatsiri, anevetashivaitaro añaayetziri, ankovaivate ankantakaaperotyaa. ¹⁷Maaroite iroka osavisato otzimi ineveyetari atziiriite, ari aperotaiya. Iriima itzimi antanairone ikoviri Pava, iriitake kantaitaachane irañagai.

Kisaneentziriri Cristo

¹⁸Notomiite, irootaintsi onthonkimataiya kipatsi. Pikemaiyake eeroka ari inkoñaatapaake kisaneeenterine Cristo aririka onthonkimataiya. Tzimataike iroñaaka jaka kisaneeentayetakeriri Cristo. Iro ayotantari iroñaaka irootzimataitaikera onthonkimataiya kipatsi. ¹⁹Irikaite kisaneeentakeriri Cristo, iriiyetakera akaravetapiintakari akempisanzzi, itzimi ookaventayetanakairi. Omaperotyaaami inkarayetaimi, eeromi jookaventayetaimi. Iroora jookaventayetanakai, ari ayoyetzi tera omaperotajaantya inkarashireyetai aakaite. ²⁰Iro kantacha eerokaite, jotyaantaitakemiri Tasorensinkantsi irinampishiretantyaamiri, kempivaitakara isaipatzii-toyeeantakamiri. Aritake piyoyetairo eerokaite iroka. ²¹Irootajaantake nosankinatantamirori iroka, tema aritake piyotairo eeroka kyaaryoori. Aritake piyoyetairo pinashitaaro iroorika

thaiyaantsi. ²²¿Itzimikama thaiyachari? Iriitakera itzimi kantatsiri “Jesús kaari Cristo.” Iriitake kisaneentakeriri Cristo. Irijatzi manintakeriri Pava, ari ikempitaa-keri eejatzi Itomi. ²³Itzimirika maninta-vaitakerine Itomi Pava, irijatzira jimanin-tajaantake Ashitariri. Iriima tsika itzimi kempisantairiri Itomi, omaperora jashitajaantaari Ashitariri. ²⁴Irooma eerokaite, oisokero pinkantanakero petakari pikemakero pairani. Iroorika pimatanaakeri, ari poisokerotakyaari Itomi, ari pinkempitaanakeriri eejatzi Ashitariri. ²⁵Jiroka ishinetajaantakairi irirori: Ari ankantaitaatyeni añaashireyetai.

²⁶Iroora nosankinatzimiri tsika ikantakota ikaratzi kovayetatsiri iramata-viyetemi. ²⁷Iro kantamaitacha eerokaite, oisokero pikantaventakaro isaipatziitoyee-takemi. Irootake eero okovityaanta intzime pashine iyotagaimine. Irika Tasorentsinkantsi ikempitakaantaitakamiri isaipatziitoyeetantyaamiri, iri iyotaayetzimiri kameetha. Jiyotaimiro kyaaryoori, kaarira thaiyaantsi iriyotaimi. Ontzimatyepantayetairo tsika okantajaanta jiyotayimi irirori, pintspashireyetaiyaari.

²⁸Ari okanta notomiite, ontzimatyepantayetaiyaari Cristo, onkantya eero apashiventavaitanta aririka impiyake, aña aventaashire akantya amonthaavaiyaari. ²⁹Aritakera piyoyetairi kameethashireri inatzi Cristo, arira piyotairi eejatzi itzimirika ashimintatanaarori irantanairo kameethari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Cristo.

Itomiite Pava

3 ¹Pinkinkishiretero iroka: Antaro jetakotai Pava, itomiyetai. Omaperora. Tera inkemathatero osavisatzi tsika ipaita Cristo-tatsiri, ari ikempiyetairi eejatzi aakaite te inkemathayetai. ²Ari okanta netakotaneete. Itomi Pava

anayetai. Tekera ayotaajatero tsika ankantayetaiya apaata. Intaani ayotzi ari ankempitaiyaari ikantara Cristo aririka impiyapaake, tema ari onkantake añeeri tsika ikantajaantara irirori. ³Maaroni atziri itzimi kovairone iriñeero impiyantaiyaari, irantapiintairo onkarate kiteshoretakairine. Tema Cristo kiteshire ikanta irirori.

⁴Iriima itzimi kaari ovashaanterone jantayetziro kaariperori, ipiyathatatyaaoro ikantakaantziri Pava. Tema iroka kaariperori, piyathataantsi onatzi. ⁵Piyotaiyini eeroka opaita ipokantakari Cristo kipatsiki, tema iro ipokantakari iraperotairo kaariperori. Tera irantapaintero irirori kaariperori. ⁶Ikaratzi oisokerotanaariri Cristo, te arite irantanairo kaariperori. Tema inkarate oisokerotarori kaariperori, tera iriyotajatairi Cristo. ⁷Notomiite, eero pamatavitaaritzii.

Inkarate antapiintanairone kameethari, iriitakera kameethashireri, ikempitakotanaari Cristo ikameethashiretzi irirori. ⁸Iro kantacha itzimirika antapiintakerori kaariperori, joisokerotatyaari kamaari. Tema iri kamaari etakaantakarori jantakero kaariperori. Iroora ipokantajaantakari Itomi Pava kipatsiki, iraperotairo kaariperori otzimi joñaakantakeri pairani kamaari. ⁹Iriima ikaratzi jovameethashiretairi Pava kempitanaachari ovakerami intzimayetaimi, tera irantapiintanairo kaariperori. Tema Pava tomintanaari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Pava. ¹⁰Irootake kaari okompitanta ayoteri itzimi jashiyetari Pava, itzimi jashiyetari kamaari. Maaroni kaari antapiintanairone kameethari, tera inkaratairi Pava. Ari ikempitari eejatzi kaari etakotavakaachane ikempisantzin-karitzii, te inkaratairi Pava.

¹¹Jirokara ñaantsi pikemayetavakeri pairani ovakera pikempisantantanakari,

ikantaitzi: Ontzimatyete etakotavakaaye-taiya. ¹²Eero oshiyakotari ikanta Caín, kaariperoshire jinake jovakeri irirentzi. ¿Opaitama jovantakariri? Aña iro jovantakariri okantakaari ikaariperoshiretzi Caín, iriima irirentzi kameethashire jinake irirori. ¹³Iyekite, eero okompitzimotami aririka inkisaneentavaitemi osavisatzi. ¹⁴Ayotaiyini aaka, kempivaitaka kamashire akantayevetaka pairani. Iro kantacha iroñaaka, kempivaitaka añaashireyetai. Iro ayotantari, tema etakoyetava-kaapiinta akempisantayetaira. Itzimi kaari etakotantachane, ikempitakari kamashireri. ¹⁵Itzimirika kisaneentantatsiri, ikempitakari ovantaneri. Ayotakotaiyirini aparoni ovantaneri eero iñeero irañaashireyetai. ¹⁶Jirika oñaakantaperotzirori tsika ikantaita jetakotantaita: Ikamimentakai Cristo aakaite. Iro amatanairi aakaite, mintha ankantya ankamimentantayete. ¹⁷Tzimatsirika otzimimotziriri ashaakaron-tsi, impoña iriñe aparoni iyeki kovityaavaitaneri, iri imashithavaitake irika iyeki, tekerka jimaperotzirori iretakotaiyaari Pava. ¹⁸Notomiite, te arite ankantashita-piintya, “Netakotanta.” Aña ontzimatyete antanairo oñaarontzirori etakotanta. ¹⁹Irootakera ayotantaari omapero jashiyetai Pava. Tema ayotaira jashiyetaira Pava, irootake aventaashiretantaariri añaañaatairi, ²⁰onkantavetakya ontzimayete-temi ompaitya katsitzimoshiretaineri. Tema Pava jiyotziro maaroni, jiyotzitaro akinkithashiretane okaratzi katsitzimoshiretakairi akaariperotake. ²¹Netakotaneete, aririka ovashaantairo okaratzi katsitzimoshiretakairi, ari añaakero aventaashiretaiyaari Pava añaañaatairi. ²²Iro ayotantyaarori aritake irimatakairo onkarate ankovakoyeteriri. Tema amonkarayetairo ikantakaantane, antapiintaineri ikoviri irirori. ²³Jiroka ikantakaantane: Ontzimatyete aventaiyaari, ampairyaapiintairi Itomi Jesucristo. Ontzimatyete etakotavakaaye-

taiya. Iroora ikantakaantane amatairi. ²⁴Inkarate monkarayetairone ikantakaantane, iriitakera tsipashiretaariri. Iri Tasorentsinkantsi jotyaantakairi iyotakaa-yetairi omapero atsipashiretaari.

Itasorenka Pava ipoña iisaneentashiretane Cristo

4 ¹Netakotaneete, tzimatsi osheki kantavetachari: “Naaka kamantantaneeri.” Iro kantacha kamaarira ñaavaitakaakeri. Irootake eero pikempisantantari okaratzi inkantayeteri, aña ontzimatyete piñaantyaari iriitajaantakerika Pava ñaavaitakaakeri irika kamantantaneeri. ²Jiroka ayotantyaari iriirika Itasorenka Pava ñaavaitakairiri, aririka inkante: “Jatzirizimotai Jesucristo.” ³Iriima itzimi thainkañaanetakerone ikantayeetakeri, kaarira jashitari Pava, iriitakera jiñaavaitakaakeri iisaneentashiretane Cristo. Pikemakotaiyakeri eerokaite, ari intzimake jaka kipatsiki ñaavaiterone iroka. Aritakera tzmikake. ⁴Iro kantacha eerokaite, notomiite, jashitami Pava, eerokara anaakoyetakeriri. Tema iniroite ishintsinka Cristo, itzimi pitsipashiretaari eerokaite. Janaakotairira itzimi tsipashiretakairiri osavisatzi. ⁵Irikaite kempivetakariri kamantantaneeri, osavisatzi inatzi. Irootake ikempisantavakaantari ikaratzi josavisatzi-tzi. ⁶Irooma naakaite, jashiyetaana Pava. Irootake pikempisantantaneeri pikaratai jashiperotaami Pava. Temaita ikempisantayetai kaari iyotairine Pava. Ari okanta, te okompitanta ayoyetairi itzimi jiñaavaitakaayetairi Tasorentsinkantsi, okanta jimatantaarori jiyotaantairo kyaaryoori. Ari ayotziriri jashitari kamaari itzimi iyotaantzirori kenashivaitaantsi.

Pava iriitake ipaitaitzi “Etakonkantsi”

⁷Netakotaneete, ontzimatyete petakotavakaayetaiya. Itzimirika antanairori iroka, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi

ikantakaanaarira Pava. Iriiyetake iyoyetairiri. ⁸Itzimirika kaari etakotantachane, te iriyotairi Pava. Tema Pava ipaitaitziri irirori “Etakonkantsi.” ⁹Jiroka ikanta Pava joñaakairo omapero jetakotai: Jotyaaantakairi irapintzite Itomi jaka kipatsiki, okanta jimatakaayetantairori aakaite añaashireyetai. ¹⁰Jiroka okantakota irooperori etakonkantsi: Tera aakaite poñaakaantyaarone etakotaiyaari Pava, aña iri Pava poñaakaantakarori jetakoyetai. Tema iniroitera jetakoyetai, jotyaaantakairi Itomi. Iriitake otsimaryaakeri Pava irovasankitaaventairomi ayaariperonka. ¹¹Netakoyetane, jetakotaira iniroite Pava, ari ankempiyetaiyaari aakaite etakotavakaayetaiya. ¹²Tekatsira aparoni atziri ñaakerine Pava. Iro kantacha aakaite kantatsi antsipashiretaiyaari, aririka etakotavakaayetaiya. Iriitakera Pava matakairone aatakaantyaarori etakotantapiintaiya.

¹³Tema Pava jotyaaantakairi Tasorensinkantsi inampishirentantai, iro ayotantaari omapero atsipashiretaari. ¹⁴Tema naakayetajantaake ñaayetairi Itomi Pava, itzimi jotyaaantakeri kipatsiki. Iriitakera nokinkithatakoyetairi. ¹⁵Itzimirika kantatsiri, “Jesús Itomi inatzi Pava,” iriitakera maperotzirori itsipashiretaari Pava. ¹⁶Ayotaira aakaite tsika ikanta jetakoyetakai Pava, akempisantayetairi. Tema Pava ipaitaitziri “Etakonkantsi.” Inkarate etakotantapiintaachaneri, itsipashiretapiintaarira Pava. ¹⁷Irootake aatakaantyaarori etakotantapiintaiya, aventuraashire averi Pava, irojatzi apaata amonthaantavaiyaariri aririka iramena-koyetairi maaroiiteni. Tema aripaite ankempitaiyaariri Cristo. Aritakera amatzitataikero akempitakari iroñaaka eeniro asaikayetzi jaka kipatsiki. ¹⁸Eero atharovakaavaitari itzimi etakoperotairi. Etakora jovai irirori, eero atharovakaari irovasankitai. Aririka antharovakaiyaari, tekeratara ayoperote omapero jetakotai.

¹⁹Irootakera etakotantaariri aakaite Pava, apiyatatyaari jetakarora jetakoyetakai aakaite. ²⁰Intzimerika kantatsine, “Netakotane inatzi Pava,” iro kantacha ikisashiretziri iyeki, ithaiyakara irika. Tema kaari etakotyaarine isheninka, itzimi jiñiiri, ¿Tsikama inkene iretakotyaari Pava, kaari koñaanetatsine? ²¹Irootake otzimantari ikantakaantakeri, ikantake: Ikaratzi etakotaariri Pava, ontzimatyete iretakotaiyaari iyekiite.

Aventaashirenka oitsinampaantya osavisato

5 ¹Maaroni aventuraashiretaneri kantatsiri, “Irika Jesús, Cristo inatzi,” itomira Pava jinayetaatzi, kempivaitanaa irapiitakeromi intzimayetaimi. Ikaratzi etakotaariri Ashitairi, jetakotaarira eejatzi itomiyetaari irirori. ²Aririka etakotaiyaari Pava, aririka amonkarayeneri ikantakaantane eejatzi, iro ayotantaari omapera etakoyetari itomiyetaari irirori. ³Aririka etakoperotainaiyaari Pava, iroovaitakera amonkarayeneri ikantakaantane. Eero opomerentsita amonkarayetairo ikantakaantane. ⁴Ikaratzi ikempitakaakari Pava irapiitakeromi intzimayetai, ari iroitsinampaayetairo osavisato. Tema aventuraashirenka oitsinampaantayetya. ⁵¿Itzimikama materone iroitsinampayero osavisato? Iriira aventuraashiretaneri, kantatsiri: “Itomira Pava inatzi irika Jesús.”

Ikinkithatakaantziri Tasorensinkantsi

⁶Tema Cristo ipokake jaka kipatsiki. Iro kantamaitacha, tera intaani ipokake impiinkaantyaaro jiñaana, aña ontzimatyete eejatzi onkpathainkate iriraane, irovamaiteri. Iri Tasorensinkantsi kinkithatakaantakerori okantakota iroka. Okaratzi iñaaventakaantziri irirori, kyaaryoori onatzi. ⁷Tema mavasatzi japiiyetakero ikantaitzi, “Itomi Pava

inatzi irika Cristo.”* ⁸Iriitajaantake Tasorentsinkantsi kinkithatakaantatsiri. Iriitajaantake Pava ñaavaitaintsi joviinkaapaitetakaranki Jesús. Iriitajaantake Pava ñaavaitaintsi ikinkithavaitakotziroranki Jesús tsika inkantya irovamaiteri.* ⁹Tema akempisantziri atzirite ikantayetziri, iri ovatsipero Pava ankempisantairi ikantairi. Jiroka ikantake jiñaaventziri Jesucristo, ikantzi: “Iriitake Notomi irika.” ¹⁰Itzimirika kempisantai-riri Itomi Pava, iriitake kemathairori omapero Jesús itomitari Pava. Iriima kaari kempisantatsine, jiitakamatavitakeri Pava, tema ithainkañaanetakeri ikantake “Notomi inatzi Jesús.” ¹¹Jiroka ikantaitakeri: Iri Pava kantakaiyaarone añaashiretantaiyaari, tema atsipashiretaari Itomi. ¹²Intzimerika tsipashiretaiyaarine Itomi ari irañaashiretai. Iriima kaari tsipashiretaiyaarine Itomi Pava, eero jañaashiretai.

Ayoyetai ari ankantaityaani añaashireyetai

¹³Pipairyaapiintairi eerokaite Itomi Pava pikempisantairi. Irootake nosankinantamiro iroka onkantya piyoperotantyaari ari pinkantaitatyeeni pañaayetai apaata. ¹⁴Aventaashirera ankantairi Pava, tema ayoyetzi ikemayetai aririka añaañaatakotero tsika okanta ikovakaa-jantairi irirori. ¹⁵Ayoyetaira ikemai Pava

aririka amaneri, ayotzita eejatzi ari irimatakairo okaratzi akovakotakeriri. ¹⁶Piñeerika eeroka aparoni iyeki tzimatsiri ikenakaashitane, pamanakotairi, aritake irañaashiretakagairi Pava. Iri noñaaventzi jaka tzimatsiri ikenakaashitane kaari maperotachane onkaariperote. Tema tzimatsi kaariperori ovamaashiretantatsiri. Tera iro noñaavente. Tema tera arite amanakotairi antakerori iroka maperotzirori okaariperotzi. ¹⁷Noñaaventakero “kaariperori kaari omaperotachane,” tera nonkantatye kameethara iroka. Maaroni kaari kameethatatsi, te arite antayetero. Iro kantacha tzimatsi kaariperori kaari ovamaashiretantatsine.

¹⁸Ayoyetzi te irantapiintairo kaariperori ikaratzi itomintaari Pava. Iriira Cristo kempoyaaventaari, eero ikemaantitakaantaari kamaari.

¹⁹Ayoyetai aaka jashiyetai Pava. Iriima osavisatzi, iri ashitaari kamaari, ipinkathariventziri.

²⁰Ayoyetai ipokake Itomi Pava, iri kemathatakaayetairori kyaaryoori. Irootake amatantaarori ayotairi ipaitaitziri “Kyaaryoori.” Atsipashiretaari Kyaaryoori, tema atsipashiretaatyaari itomi. Iriitakera Pava ipaitaitzi “Kyaaryoori,” ipaitaitziri eejatzi “Kañaaneri.” ²¹Notomiite, paamaiyaari oshiyakaarontsi. Ari onkantyaari.

* **5.7:** Jovaakakoyeetantakarori pairani iroka osankinarentsi iñaaneki Roma-satziite (Latín), ari jovanaayeetakerori kapicheeni kaari osankinatajaantachane ovakeraini. Jiroka okantzi jovanaayeetakeri: “Mava ikaratzi ñaavaitatsiri inkiteki: Ashitairi, Ñaantsi, Tasorentsinkantsi. Irika mavatsiri, aparoni jinatzi.” Irootakera iroka ñaantsipayeeni josankinayeetakeri iñaaneki Virakocha ipaitaitakeri “Reina Valera.” * **5.8:** Okaratzi kantakotachari jaka, iriira jiñaaventayeetzi: “Tasorentsinkantsi, Jiña, Iraantsi. Ikaratakera mava, te ompashinete oshiyakaaventachari.” Ikovatzi jaka Juan, iriyotakoperoyeeteri Jesús omapero itomitari Pava. Mavasatzi jiñaaventziro okaratzi ikantayeetakeri, “Itomi Pava inatzi irika Jesús.” Etanakarori, iriitajaantake Tasorentsinkantsi iyotakaayetakeriri irotyaantaneete Cristo iriyotaantayete. Apitetatsiri, iroora “Jiña” oshiyakaaventachari joviinkatakarakanki Jesús. Irootakera jiñaaventajaantakeri Pava, otzimi osankinainchari Mt. 3.16-17. Mavatatsiri, iroora “Iraantsi” oshiyakaaventacha ikapathainkatakera Jesús jovamaayeetantakarori. Iro jiñaaventajaantakeri Pava isaikantakariranki Jesús otzishiki ikinkithavaitakairi Moisés, Elías tsika onkantya irovamagaiteri. Otzimi osankinainchari Lc. 9.31-35; Jn. 12.27-33.

APITETANAINTSIRI IROSANKINARE JUAN

Ovethataantsi

¹Antarikona jinatzi itzimi osankinatzi-
rori iroka. Eeroka nosankinatzi ipaiyeetziri
“Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite.”
Netakoperotane pinayetatzi. Tera apaniro
naaka netakotami, aña jetakotzitaami eejatzi
maaroni iyotayetairone kyaaryoori. *²Ari
okantari, oisokero ovayetairo kyaaryoori, ari
ankantaitaateeni. ³Onkamintha ineshinon-
kayetaimi Ashitairi Pava, inkaminthaaye-
taimi, kameetha pisaikayetai. Ari inkempi-
taimiri eejatzi Itomi Jesucristo, piyoyetairo
kyaaryoori petakotavakaantayetaiyaari.

Oisokero povero jiyotaimiri Cristo

⁴Osheki nokimoshiretanake noñaayetake
tsika pikaratzi eerokaite pimatapiintanakeri
kyaaryoori, pimatajaantanakeri ikantakaan-
takeri Ashitairi. ⁵Eerora nosankinatzi
iroñaaka ovakerari ikantakaantaitane, aña
iro nonkinkishiretakaimi okaratzi nokaman-
tayetakemiri ovakera pikempisantantana-
kari. Jiroka okanta: Ontzimatyete etakotava-
kaia. ⁶Aririka antapiintanairo ikantakaan-
tane Ashitairi, aritake amatanairo etakotava-
kaapiintaiya. Iroora nokantakaantakemiri
pantapiintayetairo okaratzi pantayetanakeri
ovakera pikempisantantanakari. ⁷Tema

tzimayetatsi iroñaaka osheki amatavitaneri.
Ikantayetzi irikaite, “te iratziritajaantapainte
Jesucristo.” Tema thairi inatzi itzimirika
ñaavaitzirori iroka, iisaneentane inatzi
Cristo. ⁸Paamaventya, povashaantzirokari
okaratzi niyotayetakemiri. Te nonkove
pamenaashivaitaiya, eero piñeero panintaa-
vaitaiya apaata. ⁹Itzimirika kenakaashipero-
vaitachane, kaari oisokerotyaaone jiyotaan-
tapaintziri Cristo, tera itsipashiretari Pava.
Iriima tsika itzimi oisokerotakarori jiyotaan-
tapaintziri Cristo, iriitake matakero itsipashi-
retari Ashitairi, ari ikempitizakari eejatzi
Itomi. ¹⁰Intzimerika impaitya kivantemiri
janta, impoña inkove iriyotaimiro
nashitachari kinkitharentsi, eero pishinetziri
irisaikavankotemi. Eero aritaajatzii povetha-
tyaari eejatzi. ¹¹Tema aririka povethatyaaari,
kempivaitaka pakakotatyeeerimi iyaaripe-
ronka okaratzi jantziri irirori.

Nokovake noñeeyemini

¹²Tzimatsi osheki nosankinatemiri, iro
kantacha tera intaani nonkove nosanki-
natemiro, aña nokovatzii niyaatashitemi
noñeemi, inkene nonkinkithavaitakaimi,
inkene ankimoshiretaiyeeni.

¹³Jovethatayami ipaiyeetziri “otomiite
pitsiro iyoshiitaro.” Ari onkantaari. *

* 1: Tzimatsi pampithashiretakotarori ipaiyeetziri “Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite,” iriira oshiyakaaventachari jaka ikaratzi kempisantzinkariite itzimi apatotaachari aparoni nampitsiki. Okantavetaka te ayotero tsika otzimi nampitsi japatoyetantaari irikaite kempisantzinkariite.

* 13: Tzimatsi pampithashiretakotarori ipaiyeetziri “otomiite pitsiro iyoshiitaro,” iriyyetake oshiyakaaventachari kempisantzinkariite itzimi apatoyetaachari janta tsika inampitaro Juan osankinatzirori iroka.

MAVATANAINTSIRI IROSANKINARE JUAN

Ovethataantsi

¹Antarikona nonatzi, itzimi osankinatzi-mirori iroka. Eeroka nosankinatzi Gayo, netakoperotane pinatzi. ²Netakotané, namanakotzimi piñaantyaarori ontzimi-motemi kovityiimotamiri koñaaroini. Namanakotzimi eejatzi piñaantyaarori pintekatsite kameethaini. Tema niyotzi kameetha pikanta poshoretanaa. ³Ari nokimoshireperotake noñaakeri jareeyetaka iyekiite ikamantapaakena irojatzzi pikantaiyani eeroka poisokerotaro kyaaryoori. ⁴Tekatsira pashine anayerone nokimoshiretanake, nokemakera oisokero jovanakero kyaaryoori ikaratzi nokempisantakaayetairi naaka.

Ikimoshireventairi Gayo joimaantapiintake ipankoki

⁵Netakotané, pimatakero eeroka tampatzikatatsiri pampitakoyetakeri iyekiite ikaratzi avisayetatsiri janta pisaikinta. ⁶Ikinkithatakoyetakemi iriroriite jaka japatotaiyani iyekiite tsika okanta petakoyetakari. Tema irantavaita-kaane inayetatzzi Pava irikaite, ari otampatzikatatziri pimpayeteri kovityiimotariri aririka piñeeri. ⁷Tema jiyaatayetatzzi irikaite iñaaventairi Cristo, kaarira kaariperoshireriite payeterine ikovayetziri. ⁸Irootake ampayetantyaariri aakaite okaratzi kovityiimotariri. Ari onkantya ankaratantyaariri oivarairo kyaaryoori, inkemakoyeetantyaarori.

Ithainkañaanetantziri Diótfrefes

⁹Nosankinavetakaniri pairani apatoyetachari pinampiki. Iro kantacha Diótfrefes ithainkañaanetakero nosankinare. Ikempitakaantashivaitaka irirori iriiperorimi irinatye. ¹⁰Irootakera nonkamantapaakeri maaroiteni janta okaratzi jantakeri irika. Ikantakovaitashitakana. Tera intaani iroka, año osheki jimanintashirevaitakeri ipaiyeetziri “iyekiite,” te ishinetante iraakameethatava-kaayetya. Jomishitovayetakeri eejatzi japatotapiinta kempisantzinkariite.

Kameetha ikinkithatakoyetakeri Demetrio

¹¹Netakotané, te arite pimatero eeroka kempitarori iroka kaariperori. Año iro pimatapiintai kameethari. Itzimirika antairone kameethari, iri jashitaari Pava. Itzimirika antzirori kaariperori tera iriyotairi Pava. ¹²Iriima irika Demetrio, maaroitte jiñaaventaitziri kameethaini, ikantaitzi “Ikantapiintziri kyaaryoori irirori.” Ari nomatzitaro eejatzi naaka, nokantzi “Kameetha jinatzi.” Piyotaiyini eerokaite okaratzi nokantziri kyaaryoori onatzi.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³Tzimavetacha osheki nosankinatemiri, iro kantacha tera intaani nonkove nosankinatemiro, ¹⁴año nokovatzzi niyaate noñeemi, inkene ankinkithavaitaiyeni. Onkamintha pisaikayete kameethaini. Jovethataiyami jaka akarayetziri. Povethayetaanari eejatzi ikaratzi saikatsiri janta.

IROSANKINARE JUDAS

Ovethataantsi

¹Naakara Judas osankinatzimirori iroka. Iromperatane Jesucristo nonatzi. Naaka irirentzi Jacobo. Eerokaite nosankinayetzini itasorensitakaane Ashitairi Pava, pikaratziki ikaimashireyetaimi. Eerokayetake ikempyaaaventaari Jesucristo. ²iOnkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaapero-yetaimi kameetha, jetakoperoyeetaamira!

Iyotaantashivaitachari

(2 P. 2.1-17)

³Netakotané, nokovavetaka nosankinatakotemiro tsika okanta avisakoshireyetaantari aakaite. Iro kantacha iroñaaka okovaperotatya nosankinatemiro tsika okantakota pinkamaitantyaarori pinkempisante, pinkempitakotyaari etayetanakarori kempisantzinkariite itasorensitakaitairi. ⁴Tema tzimayetatsi atziri iromananeekiini josatekantayetaka. Thainkatasorensitanerijinayetake, ikinkithatakaantashivaitaka, ikantayetzi: “Ineshinonkatane jovayetai Pava, kantatsi iroñaaka antayetero akovayetziri, kantatsi eejatzi amayempiteetsi.” Irikaite ñaavaitakerori ñaantsika, imanintakeri Pava, itzimi apanirotatsirijomperatanta. Ari ikempitaakeri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Irootake ipampithashiretantakari pairani Pava irovasankitaayetairi irika.

⁵Nokovi nompampithashiretakaimiro okaratzipioperotaiyirini. Okantavetaka Pava itasonkaventatziivetakari jashitaari

irirori, irikaite itzimi joimishitovayetairi Egipto-ki, iro kantamaitacha japathakero-ryaayetakeri ikaratzithainkatasorensitain-tsiri. ⁶Ari ikempitakari eejatzi maninkariite itzimi jomishitovayeeetakeri inkiteki, kaari jatakairone tampatzikaini impinkathariventante. Kempivaitaka iroosotakotatyeerimi Pava tsika otsirenikitzi, ari joyaaventari irovasankitaayetairi. ⁷Ari ikempitakari eejatzi pairani Sodoma-satzi, Gomorra-satzi ipoña ikaratzisaikanampiyetakeriri. Kaariperoshire jinayetake, ipaantavakaavaitaka ishiramparinkakiini, imayempivaitzi. Arira jovasankitaayeetan-takari paampari. Ari jiiñeetzirori ompaitya avishimoyetairine kempityaarine irikaite irovasankitaayeeetantaiyaari paampari kaari tsivakanetatsine.

⁸Ari ikempiyetari irikaite kinkithatakaantashivaitachari, kinkishiretakaantashivaitachari, nevetashivaitakarori kamaaroyetatsiri, thainkavaitanerite intharovakaiyaari ikishimatzi maninkariite otzimimotzi ishintsinka.

⁹Iro kaari irimataajate maninkari Miguel, itzimi anaakotantatsiri ipinkathariventantzi, te iriñaavaitashivaitya irirori iñaanaminthatzi kamaari iñaaventakotzi Moisés ikamantapaintari. Intaani ikantake Miguel: “Iri Pinkathari kishemine.” ¹⁰Iriima irikaite atziri kamantantashivaitachari, ithainkashirevaitakero kaari jiyotaaajatzit. Tema okaratzijiyo-tashivetari iriroriite okempitaro jiyotanetari aparoni piratsi. Irijatzit

aperovaitacha. ¹¹Irimaperoiteri irovasankitaayeeteri! Tema jantakero oshiyarori jantakeri pairani Caín. Ikenashivaitaka ikempitakari Balaam, intaani ikovashitaka iraanayaaro kireeki. Ikempitakotakari ikaratzi kamayetaintsiri jovayiritantakari Coré. ¹²Okempivaitakaro iriimi ovitsintayetakemine jayooyetakemi. Tema itsipayetashitami inthainkatasorentsivaitante, intaani ikovi irantayetero onimotziriri irirori. Ikempitakaro menkori otasonkainkatziro tampyaa. Ikempitakaro pankirentsi te onkithote omonkarapaiteveta onkithotantyaari, kamaperotake, aritake itzimponchakiryetakeri.

¹³Ikempitakaro okanta otamakaane inkaare oshimoryaatakaashivaitaro jiña, irootake jimayetakeri irikaite joñaakantashivaitakaro iyaariperonka. Ikempitakotakari parinari ikemakaanta iraperotante, ari inkempitayetaiyaari iriroriite iraperotaiya otsirenikitzi.

¹⁴Iriyetakera iñaaventakotzitakari pairani Enoc icharinetanakari Adán, ikantakeranki: Pamene, ipokake Pinkathari itsipataari osheki itasorentsitakaane.*

¹⁵Ipokake irovasankitairi maaroni. Ipokake iramenakotairi okaratzi jantayetakeri thainkatasorentsitaneri. Ipokake iramenakotairo ikishimatantake eejatzi.

¹⁶Irikaite kinkithatakaantashivaitaneri, kishimatantaneri inayetatz. Thaiyakovaitaneri ikantaka. Jantayetziro inevetashiyetari irirori. Kantakaaperovaitaneri jinayetzi. Jinintaathatantakamiro jiyotaanziri ikovira iraanantashivaityaaro kireeki.

Ikaminaaheetziriri kempisantzinkari

¹⁷Irooma eerokaite, netakotané, poshiraityaaro jiyotaayetakemiri pairani Irotyaan-

tajanore Avinkatharite Jesucristo. ¹⁸Tema ikantayetake irirori: “Apaata overaantapaakyaarone intzimayete thainkantane-riite, iri antashivaityaarone inevetashiyetari.” ¹⁹Iriiyetakera kantakaarori inkisava-kaantayeetyaari, intaani ipampithashiretaro osavisato. Te inampishiretantari Tasorentsinkantsi. ²⁰Irooma eerokaite, netakotané, povetsikashiretavakaaayetaiya pinkempisantapiintanairo tasorentsishiretakaakemiri. Piñaañaatapiintayetairi Pava, tsika okanta ikovakajaantairi Tasorentsinkantsi. ²¹Oisokero irovanakemi Pava iretakotyaami, oyaako povero piñaayetero ineshinonka Avinkatharite Jesucristo onkantaitatyeeni iriñaakaayetai. ²²Neshinonka poveri inkarate kisoshireneeronka-yetatsine. ²³Pashine, pinkempitakaantero kapiche okantaka povavisaakotantaariri intagaiyaami. Pashine, ontzimatyepineshinonkayetairi. Irooma iyaariperonka, kisaneeenta povero. Ari pinkantakerori ikithaataari ikaariperoshiretantakari, pinkempitakaantero pinkisaneentatyeeromi. Tharovakaara povero iroka pimatzirokari eeroka.

Tharomentaantsi

²⁴Antharomentairi iroñaaka irika itzimi matzirori ikempoyaaventayetai kaari antzivashirevaitante. Antharomentairi irika itzimi kimoshiretakagaina antsipataiyaari, eero otzimai akenakaashitane.

²⁵Antharomentaiyaari Pava apanirotatsiri, iyotaneri, ovavisaakotantaneri. Iriitake irika Pava tzimatsiri irovaneenkaro, ñaapinkatha ikantaitziri, omapero otzimi ishintsinka, pinkathariperori jinatzi, iri etakaro itzimi tekeramintha ontzimayete maaroni, irojatziri ikanta isaiki iroñaaka, ari inkantaitatyeeroni. Ari onkantayeari.

* 14: Irika Enoc, iri 7-tanaintsiri icharinetanakari Adán. Iroka okaratzi iñaanetakeri Enoc, tera ompoñaayetya janta Osankinajanorentsiki, aña pashineki osankinarentsi opoñaakaro, ipaitayeetziro “Irosankinare Enoc.”

JOÑAAKAYEETAKERIRI JUAN

Joñaakantakeri Jesucristo

1 ¹Jiroka okaratzi joñaakantakeri Pava tsika ikantakota Jesucristo, iriira Pava kantakaarori iriyoyetantyaarori iromperataneete tsika onkantakotyaka akaakitzimataintsiri iriñaayeetero. Iro jotyaaantantakariri Pava imaninkarite inkamanteri Juan. Tema irika Juan iri jomperatapiintakari Pava. ²Iri Juan itzimi kinkithatakerori okaratzi iñaakeri. Jiroka okaratzi ikinkithatakeri, iñaane Pava, tsika otzimi ikantakaantakeri Jesucristo inkamantantero. ³Kimoshirera inkantaiya itzimi ñaanatairone iroka kamantaantsi, ari inkempitayetyaari eejatzi inkarate kempisanterone. Kimoshirera inkantaiya inkarate monkarayetairone okaratzi osankinatainchari. Tema okaakitzimatake iriñaanta-yetyaarori.

Jovethayeetari kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka

⁴Naakara Juan itzimi osankinatzirori iroka. Eeroka nosankinatzeni kempisantzinkariite karatatsiri 7 papatoyetaka janta nashiyetachari nampitsi saikayeta-siri Asia-ki. Tema añaatsi Pava iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye, kaminthaara inkantayetaimi irirori, kameetha isaikakaayetaimi janta. Ari inkempitaimiri eejatzi irika ipaiyee-tziri “7 tasorentsi.” ⁵Ari inkempitaimiri eejatzi Jesucristo, tema kyaaryoori onatzi

okaratzi iñaaventziri. Iriitakera etanaarori ipiriinta ikamavetaka, iriira pinkathariventairiri maaroni ikaratzi pinkatharivetachari jaka kipatsiki. Iriitakera etakoyetairi aakaite. Iriitakera kempitakaantairi inkivaatyeemi, ipeyakoyetairora ayaariperonka ikapathainkatakeranki ikamimentayetai.

⁶Iriitakera pinkatharitakaayetakairi. Iriitakera omperatasorentsitakaayetakairi antavaitantaaniriri Pava itzimi Ashitariri. Iriitake otzimimotairi irovaneenkaro, iriitake pinkathariperotaatsiri. Ari inkantaitatyeeroni. Ari onkantaayari. ⁷Jirika Cristo, inkenapai menkoriki, maaroni iriñeetavairi. Irimatzityaaro iriñeeri ovathaamerekitakeriri. Iriiraakoyeetaiyari maaroitene jaka kipatsiki, irimatziyaaro kaari sheninkatavakaa-chane. Ari onkantaayari.

⁸Jiroka ikantzi Avinkatharite Pava:

Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi, Naaka oshiyarori eejatzi overaantarori.

Añaachana Naaka iroñaaka, Naaka etakaro pairani notzimake, Naaka piyaatsine apaata.

Naakatake tzimaperotatsiri noshintsinka.

Joñaakantaka Itomi Atziri

⁹Naakara Juan, pirentzi povayetaana pikempisantzinkaritari, ari akarataiyakeni amavetakero akemaantsivaitaka, ari atsipatavaka ipinkathariventayetai Jesús.

Eniuro nosaikiranki othampishiki paitachari Patmos nokinkithatziro iñaane Pava, nokamantantziro ikantakenari Jesús. ¹⁰Okanta aparani kitaite ipampithashiretakotapiintaitari Avinkatharite, tzimatsi joñaakakenari Tasorentsinkantsi. Nokemakeri notaapiiki ipaita kantanari, ikempitakarora tyootaantsi iñaavaitzi, ¹¹ikantakena: “Posankinatero onkarate noñaakemiri. Iro potyaanteneriri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi saikayetsiri Asia-ki. Tema jiroka 7 nampitsi, paitachari: Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea.”

¹²Ari nopithokanaka notaapiiki nameneri ipaita ñaanatanari. Noñaatziiri ootamentotsipayeeni jovetsikayeetziri oro. Ikaratzi 7. ¹³Iro kantacha janta niyankineki ari josatekaka aparani kempitakarori Itomi Atziri. Opamankakeri iitziiki iithaare. Jontarekakeri ichopineeki jovetsikasheronkaataitziiri oro. ¹⁴Kitamaropovainka ikantaka iitoki, kempivaitaka iroomi ivitzi oisha, kitamaroki okantaka iroovaitake sharaka. Irooki okempiyetakari paampari. ¹⁵Shipakiryaa okantayetaka iitzi, iriivaitake iporeryaatzi kireeki itagaitziri. Okempivaitakaro iñaane opoimpaatzi osheki jiña. ¹⁶Joirikake impokiropayeeni irakojanoki, ikaratzi 7. Jaimishitovimaitaro ipaanteki kempitakarori osataamentotsi, apimitzikarate okanta othoyempitake. Ikempitakarori iporoki ikantaranki ooryaatsiri ishipakiryaaaperotzi tampatzikapaite.

¹⁷Ikanta noñaakeri, tyaanakena nokamanake. Iro kantacha jantantakanaro irakojanoki, ikantana: “Eero pitharovi, Naakatake etarori, Naakatake overaan-

tyaarone. ¹⁸Naakatake kañaaneri, nokamavetaka iro kantacha iroñaaka ari nonkantaitatyeeeni nañagai. Naakatake ashitaaro shintsinkantsi jovayeetaanara nompeyakaantya notyaantayetantai sarinkaveniki. ¹⁹Posankinatero okaratzi piñaakeri, iro petanakya okaratzi piñaakeri iroñaaka, impoña onkarate piñeeri eejatzi apaata. ²⁰Ikaratzi ootamentotsi piñaakeri karatatsiri 7, iriira oshiyakaaventariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi. Ikaratzi piñaakeri impokiro noirikakeri nakojanoki, karatatsiri 7, iri oshiyakaaventariri maninkariite tsipayetaariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka.”*

Kamantaantsi jotyaaantaitakeneriri 7 japatoyetaa kempisantzinkariite:

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Efeso-ki

2 ¹“Jiroka posankinaterineri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Efeso-ki. Iriira ñaanatziiri oirikakeriri 7 impokiro irakojanoriki, osatekainchari niyanki ipaampatakera 7 ootamentotsi. Ikantziiri:

²Niyotziro okaratzi pantayetziiri, tsika pikanta pantavaitake, okaratzi pamavetakeri. Pisamayetakari kaariperoshireriite. Piñaantayetaari paitashivaitachari, “Otyaantajanoriite” itzimi iyotaantashivaitachari. Piyotairi eeroka thairi jinayetatziri. ³Kyaaryoori pinake, amavevaine pikantaka, osheki pikemaantsivaitaka jovasankitaaventaitzimiro pimpairyero novairo. Temaita pisamavaiya. ⁴Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatsine. Jiroka okanta: Povashaantanakero

* 1.20: Tzimatsi kantatsiri irikaite “maninkariite” ñaaventakotainchari jaka, iriitakera atziiriite ikaratzi jevayetaariri kempisantzinkariite. Tzimayetatsi pashine kantatsiri, iriijanoyetake kyaaryoori maninkariite.

eerokaite petakotanta, te pantairo pikempivetanakaroranki pairani. ⁵Pinkin-kishiretero tsika pikanta pairani ovakera pikempisantanake. Povashaantero tsika pikanta iroñaaka, pimpiyakotairo pantairo tsika pikantanaka ovakeraini pikempisantanake. Tema eerorika povashaantairo, ari niyaatashitakemi, naapithataimiri ootamentotsi saikimotakemiri janta. ⁶Iro kameethataintsi pantakeri eerokaite pikisaneentakero jantayetakeri ikaratzí kempisantanairiri jiyotaanziriranki Nicolás. Nomatzitaitakari naaka. ⁷Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone, ari noshinetairi iroyaaro chochoki ovañaantatsiri tsika otzimi pankitainchari itasorentsipathateki Pava.”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Esmirna-ki

⁸“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Esmirna-ki. Iriira ñaanatziri itzimi etakarori, intzime overaantyaarone. Iriira ñaanatziri itzimi kamavetaíncha iro kantacha añagai eejatzi. Ikantziri:

⁹“Niyotziro okaratzí pantayetziri, niyotziro tsika okanta pikemaantsivaitaka, niyotziro tsika okanta pashinonkaavaitaka, eerokataavetakara ashaarantashiretaneri. Niyotzi eejatzi ithaiyakotakami judío-payeeni janta. Ipaitashivaitaka judío, aña Satanás ashitayetakeri. ¹⁰Eero pitharovakaashitaro onkarate pinkemaantsiyaari. Tema irootaintsi piñeero tzimayetsi janta tsika inkarate irashitakotakaante kamaari. Ari pisaikeri onkarate 10 kitaite pinkemaantsivaitya, iñaantashiretatyaaamira kamaari. Iro

kantacha ontzimatyé pinkyaaryooshirete eerokaite piyaatakairo onkantavetakya irovaitemi, impoña apaata aritake nañaakagaimi, onkempivaityaaro namathaiyetaatyemimi. ¹¹Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, eerora jiñeero inkemaantsivaitaiya irapiitairo inkamai.”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Pérgamo-ki

¹²“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Pérgamo-ki. Iriira ñaanatziri otzimimotziri irosataamento apimitzikaratatsiri okanta othoyempitzi. Ikantziri:

¹³“Niyotziro pantayetziri, niyotzi ari pisaikimotakeri ikaratzí ipinkathariventziri Satanás. Iro kantacha niyotzimi eejatzi oisokero povakena pipairyaaipiintakero novairo, te povashaantero paventaashiretana. Te povashaantankero eerokaite okantavetaka jovamaaveetakari noyempisantakaaperotane Antipas, itzimi kinkithatakotakenari janta tsika jinampitaro Satanás. ¹⁴Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Tzimayetsi tsika pikarataiyini kempitakariri Balaam jiyotaantzi. Tema pairani Balaam, jiyotaapiintakeri Balac onkantya inkaimashiryaaantyaariri charinetanakariri Israel-ni irovakaiyaari ipomeyeetziniriri ikempitakaantashitari ivavane. Jimayempitakaakeri eejatzi. ¹⁵Ari okempitakari eejatzi tzimayetsi itzimi kempisantayetakerori jiyotaanziriranki Nicolás. ¹⁶¡Povashaantairo! Eerorika povashaantziro, ari niyaatashitakemi novayiriteri, iroora novayiritantyaari osataamentotsi

* 2.6,15: Te jiyoperoyeetzi itzimi “kempisantanairiri jiyotaanziriranki Nicolás.” Kempitaka iriyetake nashitaincha japatota, iri iyotaashivaitakariri kempisantzinkariite, aamashitya iri kempitakariri Balaam okaratzí jantakeri pairani irirori.

shitovatsiri nopaanteki. ¹⁷Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, ari nompakeri iroyaaro omanaantsitsatsiri maná. Ari nompakeri eejatzi aparoni kitamarori mapi tsika osankinataka ovakerari vairontsi tsika otzimi kaari jiyoyeetzi, intaani iriyotairo intzime aakerone iroka mapi.’”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Tiatira-ki

¹⁸“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Tiatira-ki: Iriira ñaanatziri Itomi Pava, itzimi kempitakariri irooki paampari, itzimi poreryaataintsiri iitziki. Ikantziri:

¹⁹‘Niyotziro pantayetziri, petakoyetan-taka, pinkempisantake, pantavaitake, kamaitaneri pinake. Eekero pinkamaitantyaaro iroñaaka panaakaanakero pikantaveta pairani. ²⁰Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethata-tsiine. Jiroka okanta: Paapatziyakaro eerokaite tsinane paitachari Jezabel. Okantzi iroori kamantantanero onatzi, iro kantacha okaratzi iyotaantakeri iroori, osheki oitzipinashiretakeri notzikatane. Iro opoñaantari ovakaayetakari ipomeyeetziniriri ikempitakaantashiitari ivavane. Omayempitakaayetakari eejatzi. ²¹Osamani noyaakovetakaro ovashaantantyaarori antakeri, iro kantacha te onkove ovashaantero omayempivaiziti. ²²Eerorika ovashaantashitaaro, arira nomantsiyatakerone tsika omayempitajaan-tapiintake, ari onkemaantsivaityaari. Ari nonkempitakeriri inkarate mayempitakerone. ²³Ari novamaayetairi ikaratzi iyotaayetakari. Iro ompoñaantyaari iriyotai maaroni kempisantzinkariite naakatake iyoshiretziri maaroiiteni, niyotzi opaita ipampithashireyetairi, niyotzi opaita ikemashireyetziri. Ari onkantya noipiyantyaamirori okaratzi

pantayetakari eerokaite. ²⁴Irooma eerokaite, kapatapainchari janta Tiatira-ki kaari kempisantakerone okaratzi iyotaantashivetakari, eerora nokisathatzimi. Tema te pimpankiventavaiyyaaro okaratzi iyotaantashivetakari ipaitayeetziri “iromanakaaperotane Satanás.” ²⁵Iro kantacha eerokaite ontzimayeera pinkyaaryooneyete irojatzini nompityantakyaari. ²⁶Intzimerika kitsirinkakerone irimonkaratero noñaane irojatzini ovekaraantapaakyaarone, aritake nomatakaakeri impinkathariventairi atziriite. ²⁷Ari oshiyakyaaro ikempitakena Ashitanari naaka, jimatakaakenaro ipinkatharitakaana, ari inkempitagaiyariri eejatzi iriroriite impinkatharitakairi. Ari ijevatantaiyaari irashirokotzite.

Irijatzi aperotairine iisanentane, inkempitakaantairi iporokaitziro kovitzi.

²⁸Ari nompairyete naaka kempitakariri impokiro orimishi. ²⁹Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi jiñaanatziri kempisantzinkariite.’”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Sardis-ki

3 ¹“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Sardis-ki. Iriira ñaanatziri ipaitayeetziri ‘7 tasorentsi,’ itzimi oirikiriri 7 impokiro. Ikantziri: ‘Niyotziro pantayetakari, ikantayeetzimi “añashireri,” aña te ari pinkantya, kamashireri pinayetzi.

²Pinkakempishiretai. Pinkyaaryooshirete eero pikamashiretanta. Tema Pava jiniiro okaratzi pantziri te pimonkaratero otzimi ikovakayimiri. ³Pinkinkishireterone ikamantaitakemiri pairani, pimonkaratero. Povashaantero pantapiintakeri. Eerorika pikakempitai, ari nomapokapaimi nompityeeri, nonkempityaari jomapokantzi aparoni koshintzi. ⁴Iro kantacha tzimatsi kapicheeni janta Sardis-ki matakakeri ikiteshiretzi.

Iriiyetake kempitakariri kaari oipatsite-
rone iithaare, irootakera apantantaariri
irikaite onkantya insipatantaiyaanari
nokithaataro kitamarori. ⁵Intzimerika
kitsirinkakerone, aritake nonkithaatairi
kitamarori. Eero noshetziro ivairo
itsipataari josankinatakotaka inkarate
kañaaneyetaatsine. Aña ari nonkantairi
Ashitanari, eejatzi maninkariite: “Ikempi-
santaana irika.” ⁶Kovirori inkemathatero,
inkempisanteri Tasorensinkantsi
ikantziriri kempisantzinkariite.”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Filadelfia-ki

⁷“Jiroka posankinateneriri imaninkarite
kempisantzinkariite apatotachari
Filadelfia-ki. Iriira ñaanatziri Tasorensi-
tatsiri, Kyaaryoojanori. Iri jiñaanatzi
jovayeetakeri irominkyaaayetairi atziriite,
irijatzi otzikayetairine kaari irishineete
inkyaaayete. Arira inkempitaiyaari
David-ni. Tekatsira shintsithaterine irika
ominkyaaantaatsiri, itzimi eejatzi
otzikayetantaatsiri. Ikantziri:

⁸“Niyotziro pantayetziri. Pamene.
Noshinetakemi pinkyee, tekatsira otzikaa-
vakemine. Iroora nomatakemiri tera
pishintsishiretaiyeni, iro kantacha
pimonkarataakenaro noñaane, te
inkemaitemi pinkante: “Te jashitana
Pava.” ⁹Iriroma irikaite kantashivaita-
chari: “Naaka Judío.” Kaarimaita
judío-perori, aña iri jashiyetakari
Satanás. Irootakera notyeerovakaantai-
yaariri apaata iñaapinkathayetaimi. Ari
iriyotairi omatatya netakotakami. ¹⁰Tema
pikyaaryoventakero eerokaite pimonka-
rayetziro noñaane, aritake nonkempoyaa-
ventakemi eero iñaantashiretantayeetami.
Tema kapichetapaake iriñaantayeetan-
tyaariri ikaratzi nampiyetarori kipatsiki.
¹¹Irootzimatake nompikyake. Kisora
povero pikempisantakeri, eero pamenaa-
shivaitanta panintaiyaaro impayeetaimiri,
iramathaiyeetaimira. ¹²Intzimerika

kitsirinkakerone iroka, ari nonkempita-
kaantairi aparoni tzinkamantsi otzinampi-
tzirori itasorensipankote Pava. Ari irashi
irovairo irisaikai. Ari nonkentakotaineri
ivathaki ivairo Pava, ari iriyoyeete Pava
ashitaari. Ari nonkentakotaineri ivathaki
ovairo nampitsi Jerusalén, ari iriyoyeetai
irisaikai irika inampiki Pava, tsika
ontzime areetaachane osaaviki ompoña-
gaiyaaro inkiteki. Ari nonkentakotaineri
eejatzi ivathaki ovakerari novairo.
¹³Kovirori inkemathatero, inkempisanteri
Tasorensinkantsi ikantziriri kempisan-
tzinkariite.”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Laodicea-ki

¹⁴“Jiroka posankinateneriri imaninka-
rite kempisantzinkariite apatotachari
Laodicea-ki. Iri ñaanatziri ipaiyeetziri
‘Ari onkantyaari,’ itzimi javentaashireta-
piintayeetari jiñaavaitziora kyaaryoori.
Iriira jiñaanatzi itzimi jovetsikakaayeeta-
keri pairani iroka kipatsi. Ikantziri:

¹⁵“Niyotziro pantayetziri. Pikempitaka-
rora kaari saavaatatsine, kaari katsinkaa-
tatsine. Nokoviri naaka, saavaari.
Eerorika osaavatzii, katsinkaari. ¹⁶Irooma
pikempitaro eempaari jiña, ari
norovaventakyaami. ¹⁷Pikantapiintaiyini
eeroakaite: “Ashaarantakana, tekatsi
nonkovitye.” Iro kantacha tera ari
pinkantya, aña ovashireri pinatzi,
manintaari, ashinonkaari, mavityaakiri,
sapokamerekiri. ¹⁸Aña ontzimatyee
pinkempitakaantairo pamanantaatyeeerimi
noorote itzimi itaayeetakeri imporekape-
rotantyaari. Arira pimatairo pashaaran-
tya. Pinkempitakaantairo pamananta-
tyeeromi kitamarori noithaare, eero
pisapokamerekivaitanta iro ompoñaan-
tyaari pimpashiventavaitya. Pinkempita-
kaantero pamanantaatyeeeromi naaven-
taro peshitakotantaiyaari pimavityaaki-
vaitake. ¹⁹Iro nametari naaka nokisatha-
tziri netakotane, novasankitairi. Ontzima-

tyeera pinkyaaryootai eerokaite, pimpiya-shireyetai. ²⁰Pamene, kempivaitakara nonkatziyatyeemi jakakiroki nokaimi nonkyaantyaari. Tzimatsirika inthomointa kemakenari, ishinetanarika nonkye, ari antsipatavakaiyaari ayootavakaiya.

²¹Intzimerika kitsirinkakerone iroka, aritake intsipataiyaana nompinkathariventante. Tema nomatakero naaka nokitsirinkakero, notsipataari isaikamentoki Ashitanari nopinkathariventantai.

²²Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisan-tzinkariite.’’

Tharomentaantsi inkiteki

4 ¹Okanta okaratapaake iroka, noñaatzi ashitaryanaana inkite.

Irijatzi apiitapairo jiñaanatapaana noñaakeri inkaaranki poimpatapaintsiri ikempitari tyoorentsi. Ikantana:

“Pimpoke jenoki, ari noñaakemiro onkarate avisatsineri apaata.” ²Ikanta niyaashinenkatake jenoki, noñaakero saikamentotsi, okempivaitakaro isaikantapiintari pinkatharijanori, ovaneenka okantaka. Tzimatsi aparoni saikantakarori. ³Irika saikaintsiri shipakiryaa ikantaka, ikempitakaro potsitakiri mapi karenikitatsiri. Itapotakari oyechari isaikamentoki, ikempivaitakaro oyechari natsiryaakiri mapi karenikitatsiri.*

⁴Tzimatsiya pashine saikamentotsi 24 okaratzi, iro osatekakeriri niyankineki saikaintsiri. Ari isaikayetakeri antarikonaita, kitamaro okantayetaka iithaare, oro inayetake iramathaire. ⁵Noñaake ookatharontsi, nokemakero opoñaanaka oñaanake janta saikamentotsiki. Tzimatsi 7 ootamentotsi ovaampatainchari, iri omontetakari saikamentotsi. Iriitakera

oshiyakaaventariri Itasorentsite Pava, karatatsiri eejatzi 7.

⁶Tzimatsi inkaare omontetakari saikamentotsi, kiteshaaniki okantaka. Tzimatsi 4 inkiteveri katziyeenchari, iri tapotakerori iroka saikamentotsi. Iro kantacha irika inkiteveriite otzimi osheki irooki, irootake jamenantayetari tsikarika, jamenantayetaro eejatzi itaapiiki.* ⁷Aparoni inkiteveri joshiyakari kashekari. Pashine joshiyakari vaca-aniki. Pashine atziriporo jinake. Iriima pashine joshiyakari jevovaita pakitha. ⁸Ipoñaashitaka otzimayetanake ishivanki irika inkiteveri, 6 ishivanki tzimayetanaintsiri. Otzimi osheki irooki ivathaki, otzimitanaka irooki inthomointa ivathaki. Iriitake aakoventanakarori ipanthaapiintake, kitaiteki eejatzi tsireni, ikantzi:

Tasorentsi, Tasorentsi, Tasorentsi inatzi
Pinkathari Pava, Shintsiperotatsiri.

Iriitake añaatsi iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye.

⁹Ari ikantapiintatya irikaite inkiteveri itharomentari irika saikaintsiri, kantaitachari jañi. Ikanta joñaakantakero irikaite jiñaapinkathatapiintakeri, ipaasoonketapiintakeri, ¹⁰jimatanaakero eejatzi 24 antarikonaita jotypeerovashitanakari saikaintsiri, kantaitachari jañi. Itharomentanakari, jamathairyimotanakari. Ari jiñeetzirori omapero janaakotan-tzi irika saikaintsiri ipinkatharitzitzi, okantaveta ipinkathariventantaveta eejatzi antarikonaita. Ikantaiyanakeri:

¹¹Novinkatharité, Pává,

Iroora apantataitarori ontzimimotemi eeroka povaneenkaro, ñaapinkatha inkantayeetemi, ontzimimotemi pishintsinka.

* **4.3:** Mapi “potsitakiri karenikitatsiri” ipaiyeetziro “jaspe,” ipaiyeetziro eejatzi “cornalina.” Irooma mapi “natsiryaakiri karenikitatsiri” ipaiyeetziro “esmeralda.” * **4.6:** Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

Eerokatake ovetsikayetakero maaroni, tema eerokatake kovashi-tainchari ontzimayete povetsikane.

Osankinarentsi ipoña Oisha

5¹Noñaatziiri irika thointainchari saikamentotsiki, joirikake irakojanoki aparoni osankinarentsi. Kameetha apinaitaka, 7 okaratz japiipiitaitakero jontsirekaitakero eero japinairyaaantaitaro. ²Noñaatzi eejatzi aparoni maninkari tzimatsiri ishintsinka, shincheenka ikanta iñaavaatzi, ikantzi josampitantzi: “¿Niinkama ipairyeeetakeri irontsirekaryeero osankinarentsi, impoña irapinairyeeero?” ³Tekatsi aparoni materone irapinairyeeero iriñaanatero. Te intzime inkiteki, tekatsi eejatzi kipatsiki, ari okempitakari sarinkaveniki, te intzime apinairyeeerone. ⁴Iniroite niraanaka, tema tekatsi materone irapinairyeeero iriñaanatero. ⁵Ikantana aparoni antarikona: “Aritake piraaka. Pamene. Tzimatsira aparoni matakerozi otzimimotziri itasorenka, iri materone irontsirekaryeero, irapinairyeeero eejatzi. Iriitakera aparoni charinetakariri Judá, ipaiyeetziri ‘Kashekari.’ Irijatzi charinetakariri David-ni. Iriitakera ipairyeeetakeri irimatero.”

⁶Opoñaashitaka noñaake aparoni oisha. Ikatziyaka niyankineki osaikakera saikamentotsi, josatekari inkiteveriite, josatekari antarikonaite. Kempivaitaka irika oisha aritake jovamaaveetakari pairani. Tzimatsi okaratz 7 ichee. Tzimatsi eejatzi 7 irooki. Iriira oshiyakaaventachari 7 Tasorentsi, ikaratz jineetairi maaroni kipatsiki. ⁷Ikanta irika oisha, jiyaatashitakeri okarikiini saikaintsiri. Joirikapaakero osankinarentsi. ⁸Ikanta inkiteveriite ipoña antarikonaite, jotyeerovashitanakari oisha, jiñaapinkathatanakeri. Tzimayetatsi ivanthaamento. Tzimayetatsi kasankainkari itaayeeetziri

jovayeetakero oro-naki. Iroka kasankainkari iro oshiyakaaventacha iñaañaatane itasorentsitakaitane. ⁹Ari ipanthatiyanakero ovakerari panthaantsi, ipanthaakotziri oisha, ikantzi:

Eeroka ipairyeeetakeri poirikerone osankinarentsi, eeroka ontsirekaryeerone,

Tema eeroka kapathainkataintsijovamaaveetakami, ari pipinakoventairi atziriite jashitantaariri Pava.

Ari opoña jashiyetaari Pava tsika ikaratz sheninkamirinkatavakachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, ikaratz nampiyetarori tsikarika janta, ikaratz ipinkathariventatziiri tsikarikapayeeni.

¹⁰Eeroka kantakaarori ikempitantaariri pinkathariite, ikempitaari omperatsoresentsitaari, jantavaitaineri Pava. Iriiyetakera pinkathariventairine ovasisatziite.

¹¹Opoñaashitaka noñaake osheki maninkariite piyotzimentapaakarori saikamentotsi, tsika isaikake inkiteveriite ipoña antarikonaite. Ari ipiyoperotaiyapaakani oshekirini, oshekirini maninkariite. ¹²Ikantaiyini:

Irika oisha jovamaaveetakari, iriira apantaperotataitaari ontzimimoteri itasorenka, ontzimimotairi irashaa-karo, iriyotane, ishintsinka, iriñaapinkathayeetaari, irovaneenkataiya, intharomentaiyaari.

¹³Nokematzi ipanthatiyanakeni maaroit saikantarori inkite, kipatsi, inkaare, sarinkaveni. Ikantaiyini:

Irika thointainchari saikamentotsiki, itsipatakari oisha, tharomentaari jinatzi, ñaapinkathataari jinatzi, otzimimotziri irovaneenkaro, ipinkathariventantzi, arira inkantaitatyeeeni.

¹⁴Iriira inkiteveriite apiipiitzirori ikantzi, “Ari onkantyaari.” Iriima antarikonaite otyeerova ikantaiyakani jiñaapinkathatai-yarini irika kantaitaachaneri.

Jontsirekayeetakero

6 ¹Opoña noñaakeri oisha jontsirekaya-anakero etanakarori jontsirekayeetakero. Ari ishincheenkatanake iñaavaitanake aparoni inkiteveri, okempivaitakaro ookatharontsi, ikantzi: “iPimpoke! iPamene!” ²Noñaatziiri ishiyataipaaka aparoni kitamarori mora, joirikakero ivyaane irika kyaakotakariri mora. Jamathaitavakeri, jatake irovayiritya, iraperotante.

³Ipoña jontsirekaryakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “iPimpoke! iPamene!” ⁴Ari ishiyataipaaka pashine mora kityonkari, ipaitavakeri iniroite ovathaamentotsi kyaakotakariri. Iri jovayeetake irovashaantakairi atziiriite isaiki kameetha kipsatsiki. Irojatzji opoñaantanakari jovamaavakaayeta.

⁵Ipoña jontsirekaryakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “iPimpoke! iPamene!” Noñaatziiri ishiyataipaaka pashine mora cheenkari, joirikataike itenamento kyaakotakariri.

⁶Nokematzi ñaavaitanaintsiri ikatziyeeyakani inkiteveri, ikantaitzi: “Pimpimantayete eepiyokiini pivankire, pimpinatakaaperotyaaro, tema te ontzimaperote. Ari paake osheki kireeki aparoni kitaite, irojatzji iriñeetantakyaarori irinirote tashetsi. Iro kantacha tekeraataro povaariperotziro pankirentsi tsika jaayetziro jimireetari, tsika jaayetziri eejatzji yeenkantsi.”*

⁷Ipoña jontsirekaryakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “iPimpoke! iPamene!” ⁸Noñaatziiri ishiyataipaaka pashine mora kiteriri, ipaitayeetziri “Kaamanetaantsi” kyaakotakariri. Ari itsipatakari ipaitayeetziri “sarinkaveni.” Irika ipaitayeetziri “Kaamanetaantsi” ipairyeeetake irovamaayete osheki osavisatziite. Tzimayetatsi jovamaakaanakeri irovathaantayeetyaari osataamentotsi, tzimayetatsi aayeteri itashe, pashine aayetakeri mantsiyarentsi, pashine iratsikayeteri katsimari piratsi.*

⁹Ipoña jontsirekaryakero oisha pashine. Noñaatzi oponkitziki pomepirinimentotsi ishireete ikaratzi jovamaaventaitakeri ikyaaryootzi iñaaventziro iñaane Pava. ¹⁰Iri kaimayetanaaintsi shintsini, ikantaiyini: “Novinkatharijanorité, Tasorentsirí, Kyaaryoorí. ¿Tsikapaitema onkarate poyaaventya onkantya pimpiyakoventantyaanari, povasankitaayetairi osavisatziite?” ¹¹Ipoña ipayeetakeri kitamarori kithaarentsi inkithaatya, ikantzi: “Eekerotyaaami pimakoryaavake irojatzji irareetantakyaari pirentziite pitsipatakari pantavaitake. Tema ontzimatyete irovamaayeeteri eejatzji iriroriite inkempitakotyaaami eerokaite.”

¹²Noñaatziiri oisha jontsirekaryakero pashine, kapatapaaka aparoni inthonkantyaarori. Ari omapokanakari iniroite onikaro. Tsvakimatanake ooryaa, tsireniki okantanaka. Kityonka ikantanaka kashiri ikempitanakaro iraaantsi. ¹³Ari ithopiryaaeyetanake impokiro, ikempivaitanakaro oparyiikitzji irakakiri chochoki otekakitziro iniroite tampyaa.* ¹⁴Te onkoñaatanai inkite, okempivaitanakaro apinaitaranki iniroite

* **6.6:** Iro ikantajaantaitakeri jaka: “Pimpimante aponaroini harina onkarate ompinatya aparoni denario. Pimpimante mavaponaroini cebada onkarate ompinatya aparoni denario.”

* **6.8:** Jiroka kantakotachari jaka “tzimayetatsi,” intzimerika 4 atziri, aparoni kamakaanatsine. Ari inkantyaari pashineki nampitsi tsikarika itzimayetzi 4 atziri, aparoni kamakaanatsine. Arira inkantayetyaari maaroni kipsatsiki. * **6.13:** Iroka chochoki ikantakoyeetzji jaka higuera onatzi.

tsipana. Te iriñeetairo otzishipayeeni otarankayetanake eejatzi othampishipayeeni. ¹⁵Omanaiyanakani atziriite imperetamoroki. Ari ikaratzi jomanaiyanakani maaroiteni, pinkathariite, iriiperoriite, ijevarepayeeni ovayiriite, ashaarantaneeriite, shintsiriite, omperataariite, saikashivaitaneeriite eejatzi. ¹⁶Irikaite omanayetanainchari ikaikaimatanakero otzishi, mapiite, ikantzi: “Patsinakaiyenani. Pomanena eero noñaantari thointainchari saikamentotsiki. Pomanena eero noñaantari oisha kisaneeentakenari.” ¹⁷Tema monkarapaitetapaakara iyatsimanka. ¿Tzimatsima amaveterone?

144,000 ikentakotamakoyeetakeri

7 ¹Okanta okaratapaake iroka, noñaake ikatziyayeta 4 maninkariite tsikarika ovachentetapaara kipatsi. Iriitake otzikaakerori iniroite tampyaa. Iroora kaari jiñeetantaro ontamakaata-kairo inkaare, te iriñeetero eejatzi ovaraapanayetero oshi inchato. ²Ipoña noñaake eejatzi pashine maninkari itonkaapaake ishitovapiintzi ooryaa. Shincheenka iñaanatapaakeri 4 maninkariite. Tema irikaite 4 maninkariite, otzimimotziri ishintsinka, ipairyetakeri irovaariperotero kipatsi eejatzi inkaare. ³Ikantapaakeri: “Apaatara povaariperotziro kipatsi, inkaare, inchatopayeeni, nopohtovakeriita nonkentakotamakotantyaariri jomperayetaari Pava.” ⁴Nokematzi aparoni ñaaventakotanakeriri ikaratzi ikentakotamakoyeetakeri. Ikarataiyini 144,000. Iriiyetakera karatatsira 12 jinashiyetaa icharineyeteri Israel-ni. ⁵Ikentakotamakoyeetake 12,000 Judá-mirinkaite, 12,000 Rubén-mirinkaite, 12,000 Gad-mirinkaite, ⁶ipoña 12,000 Aser-mirinkaite, 12,000 Neftalí-mirinkaite, 12,000 Manasés-mirinkaite, ⁷ipoña 12,000 Simeón-mirinkaite, 12,000

Leví-mirinkaite, 12,000 Isacar-mirinkaite, ⁸ipoña 12,000 Zabulón-mirinkaite, 12,000 José-mirinkaite, 12,000 Benjamín-mirinkaite.

Kitamaroyetaintsiri ikithaayetaka

⁹Okanta okaratapaake iroka, noñaatzi ipiyotaiyakani atziriite. Tema oshekipero ikantaka, tekachaaajaini materone iriyoteri tsikarika ikarataiyini. Iriiyetakera poñaayetaainchari tsika ipinkathariventzitzayeevetakari tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampitziyevetarori tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. Irika atziriite, iriitakera katziyayetachari janta isaikamentoki oisha, kitamaro ikantayetaka ikithaayetaka. Joirikayetake kompiropena.

¹⁰Tharomenta ikantaiyaka, ikaimaiyini ikantzi:

Iriira Pava ovavisaakotantatsiri, iriitakera thointainchari saikamentotsiki, itsipatakari kempitakotakariri oisha.

¹¹Ipoña jotyeerovaiyanakani ikaratzi tapothaitakerori saikamentotsi. Jirika ikarataiyake: maninkariite, antarikonaita, ipoña inkiteveriite. Itharomentanakari Pava, ¹²ikantaiyini: “iAri onkantaari! Tharomentaari jinatzi irirori, otzimimotziri irovaneenkaro, iyotaneri jinatzi, paasoonketaari jinatzi, ñaapinkathataari jinatzi, tzimatsi itasorenka eejatzi ishintsinka. Onkantaitatyeenira antharomentaiyari Pava. Ari onkantaari.”

¹³Ipoña jiñaananakena aparoni antarikona, ikantzi josampitana: “¿Niinkama irikaite kitamarothaitaintsiri ikithaataka? ¿Tsikama ikenapaakeka?”

¹⁴Ari nokantanakeri naaka: “Iitaantya, piyotziro eeroka novinkatharite.” Ipoña ikantanakena irirori: “Iriiyetakera ñaayetakerori ‘Iniroite Kemaantsvivaantatsi.’ Okempivaitakaro inkivayetantakyaa-

romi iithaare iriraane oisha, irootake kitamaromaitakaaperoyetakerori.

¹⁵Irootakera ikitsirinkantaarori irikaite ikatziyimotaari Pava isaikamentoki. Ari inkantaitatyeeni kitaiteri, eejatzi tsireni irantavaaitaineri itasorentsipankoteki. Irika thointainchari isaikamentoki, ikempitaaro iriimi katziyathaantetainchane irampyeeri irikaite. ¹⁶Eero itasheneentavaitai, eero jimireneentavaitai, eero ikemaantsivaitaari ooryaatsiri, ¹⁷tema irika kempitakariri oisha, katziyimotakariri niyankineki thointainchari isaikamentoki, iriitakera aamaventaiaarine, inkempitakaantairi jaamaventaitari oisha, iriitake aayetairine irirakairi jiñaa tsika otzimi ovañaantatsiri. Tema Pava osheyyookiperotairine, jiraavaiyeta-taka.”

Karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakero

8 ¹Ikanta kempitakariri oisha jontsirekayaakero karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakero. Osamanineeronka jimaireetapaintzi inkiteki, tekachaajaini aparoni ñaavaitatsine. * ²Ipoña noñaakeri 7 maninkariite itzimi itsipatapiintakariri Pava. Ipayeetakeri tyoomentotsi. ³Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikatziyimotapaakaro pomepirinimentotsi, joirikanakitakero jovetsikaitziri oro. Irika maninkari, ipayeetavakeri osheki kasankainkari intaantyaaro joirikanakitakeri. Ari okonovakaro iñañaatane atziriite itasorentsitakaitairi, kempivaitaka ompiyotakyaami onampinaki pomepirinimentotsiki. ⁴Okanta otaanaka kasankainkari janta joirikanakitakeri maninkari, katziyeenkatanaka oyachaane okonovainkatanakaro iñañaatane

itasorentsitakaitane, osheki onimotakeri Pava. ⁵Ipoña irika maninkari itzimi oirikanakitakero itaamento, jaake ovaamparimenkite pomepirinimentotsi, jotetakeri joirikanakitakeri. Jookakeri kipatsiki. Ari omapokanakari kameñeenkatanaintsiri, iniroite ookathatanaka, iniroite onikanaka eejatzi.

Tyoomentotsiite

⁶Ovetsikaiyanakani 7 maninkariite ityootaiyeni.

⁷Ari jetanakaro aparoni maninkari ityootanake, omapokashitapaaka oparyaapaake kipatsiki sharaka, eejatzi paampari, kempivaitapaaka iraaantsi. Otaapaakero kipatsi. Iro aperotyaaami kashetani kipatsi ontaiya inchatopayeeni, eejatzi inchashipayeeni. *

⁸Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka otonkanake kempitakarori iniroite otzishi, shitovanake paampari, ookapaaka inkaareki, okempitapaakaro iraaantsi. Iro aperotyaaami kashetani kipatsi tsika otzimayetzi jiñaa, ⁹iro iraperotyaaami inkamayetemi ikaratzi saikayetantarori inkaare, eejatzi ikempiyetakari saikayetantakarori iniroite pitotsi. ¹⁰Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka ithopiryaanake impokiro, paampa ikantanaka irojatzi tsika otzimayetzi jiñaa, iro aperotyaaami kashetani kipatsi otzimayetzi jiñaa. ¹¹Irika impokiro paryeentsiri kipatsiki ipaitayeetziri “Kepishiri.” Tema kepishaa ikantapaakaro maaroni jiñaa tsika oparyaayetake ipomeki. Iro aperotyaaami kashetani kipatsi inkamayetemi atziri itzimi opiyakeri jirakero jiñaa.

* **8.1:** Kantakotchari jaka “osamanineeronka,” aamashitya okaratzi 1/2 hora. * **8.7-12:** Jiroka kantakotchari jaka “Iro aperotyaaami kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori, maaroni inchatopayeeni, shimapayeeni, othonka oshityaatanake jiñaa janta.

¹²Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka itsirenikitanake ooryaa, iro iraperotyaami kashetani te irooryaaperotai. Ari ikempitanakari eejatz kashiri ipoña impokiro, te irooren-taperotaiya tsireni.

¹³Nokematzi poimpatapaintsiri jarapaake inkiteki, noñaatziiri pakitha inatzi, ikantapaake jateki: “iEejoo, eejoo, eejoo, inkantamacheeteri inkarate nampitavaiyaarone kipatsiki, iri apeshityaarone kapatapainchari intyootavai mava maninkariite!”

9 ¹Ipoña ityootanake pashine maninkari. Noñaatzi josaviinkata-paake kipatsiki aparoni kempitakariri impokiro. Iriira ipairyeeetake irashita-ryeero omorona inthomointaperotatsiri. ²Ikanta jashitaryaakero, ari oshitovainka-tanake kachaari, iroovaitake okantaranki iniroite ootaantsi. Opamankanakari ooryaatsiri, eejatz tampyeenka. ³Ari ishitovanakari kachaariki osheki tsinaroniro, ikempitapaakari ikentantzi kitoniro. ⁴Te irishinetaiteri irovaariperotero pankirentsi, inchashipayeeni, inchatopayeeni. Intaani ikentayetapaakeri atziriite kaari ikentakotamakoyetzi Pava. ⁵Irikapayeeni tsinaroniro, te ishineeteri irovamayeri atziriite ikentayetakeri. Intaani ikemaantsitakaayetashitakari ikaratzi 5 kashiri. Iniroite ikatsitzimotakeri, iroovaitake iyatsinka kitoniro. ⁶Oshekira inkemaantsivaitya atziriite, inkovayetanake atziriite inkamapithateri, eero okantamaita.

⁷Irikapayeeni tsinaroniro ikempitakotakariri morapayeeni jiñaantakaayeerari irovayiritya, jamathaiyetakari oro. Atzirivorovaitake ikantayetaka. ⁸Santhapetaishi okanta iishi, iroovaitake oishi

tsinane. Antarotziitaini iraiiki, iroovaitake iraiiki kashekari. ⁹Kempivaitaka ikithaatakaromi ashirotaki ichopineeki. Iniroite impoimpatanake jaraiyanakeni, irirovaitake ipoimpatzi imorane atziriite aririka irovayiritavakaiya. ¹⁰Ikempitakariki toniro otzimayetzi ithoyene ipatzishithaki. 5 kashiri osamanitzi avisantyaari iyepiyanka. ¹¹Irikara ijevaritakarisi tsinaroniro, maninkari inavetaka, iriitakera pinkathariventantatsiri janta inthomointaperotzi omorona. Ipatayee-tziri irika “Aperotantani.” Iñaaneki hebreo, ipaita “Abadón.” Iñaaneki griego, ipaita “Apolión.”

¹²Arira overaari etanakarori jatekaitzi “ieejoo!” Iro kantacha eenirora okapata apite inkantaite “ieejoo!” omonkaratya.

¹³Ipoña ityootanake pashine maninkari, eeniro ikapatapaaka intyootavai aparoni maninkari irojatzi irimonkaratantyaari 7 maninkariite. Nokematzi ñaavaitanaintsiri osorinacheenampiki pomepirinimontotsi montetakariri Pava. ¹⁴Jiñaanatapaakeri maninkari tyootanaintsiri, ikantziri: “Poosoryaakoteri 4 maninkariite itzimi kempitakarori oosotatyeerimi iniraani jiña ipaitayeeztiri ‘Eufrates.’” ¹⁵Jashiryaakoyeetakeri maninkari ayimatakeri irovante. Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi. Irootakera jashiryaakoyeetantakariri iraperotante. ¹⁶Tzimatsi osheki ovayiriite kyaakoyetakariri imorane. Ikantaitakena, ikarataiyini 200,000,000 ovayiriite. ¹⁷Ipoña noñaakeri ikoñaaperotanake irika ovayiriite noñaavyatakari, ikithaayetakaro ashirotaki ichopineeki. Tzimatsi porekathaitantsiri ikempitakaripaampari, pashine kityonkaneeronkathaitantsiri, pashine kiterithaitantsiri. Irika

* **9.15,18:** Jiroka kantakotachari “Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori.

morapayeeni, irirovaitake iito kashekari. Oshitovanake ipaanteki paampari, kachaari, kiterimoito okantanaka, osheki oshitzinka. ¹⁸Iroora aperoterinemi ovamairi atziri nampiyetarori kashetani kipatsi, okaratzi shitovanaintsiri ipaanteki. ¹⁹Tema ipaanteki morapayeeni otzimayetake ishintsinka. Aña kantatsi iratsikantantyaaro eejatzi ipatzishitha, ikempivaitakarira maranke.

²⁰Iro kantamaitacha, te irovashaantero ikaariperoyetzi atziriite kaari irovamaayeeete. Eekero jiyaatakaatziiro iñaapinkathayetanakeri kamaari, iñaapinkathatziri oshiyakaaronsi jovetsikayeetziri oro, kireeki, ashiro, mapi, inchakota, ikempitakaantakeri pava, temaita inkemanete, te iraniitanete.* ²¹Tera irovashaantanakero eejatzi jovantayetzi, ikisaminthatantzi, jimayempitzi, ikoshitayetzi.

Maninkari oirikakerori iryaani osankinarentsipana

10 ¹Ipoña noñaake josaviinkatapaake pashine maninkari, ikenan-tapaakaro menkori, kempitavaitaka irika iro inkithaatakyaami menkori. Kempitavaitaka iri oyechari iramathaitakya iitoki. Shipakirya ikantaka iporoki, irirovaitake ooryaatsiri. Omorekataike iporipayeeni. ²Joirikake iryaani osankinarentsipana. Jayiitimatapaakera, jaatzikantapaakaro iitziperori inkaareki, irooma irampate, iro jaatzikantapaaka kipatsiki. ³Ikaimapaake shintsini, iriivaitake ikaimi kashekari. Omapokashitanaka ookathatanaka, 7 okaratzi apiitanakero. ⁴Okanta okaratapaake 7 ookathataka, ari nokovaveta nosankinateromi nokemakari iñaavaiyeetakeri ookatharontsiki. Nokematzi iñaanatanakena aparoni inkitesatzi, ikantana: “Eero posankinatziro pikema-

keri ookatharontsiki.” ⁵Ipoña iñaavaitanake noñaakeri maninkari jaatzikapaa-kero inkaare, ipoña kipatsi. Itzinaavakotanakero irakoperori, ⁶iro iyoyeetantyaaro te ithaiya iñaavaitziri ipairyiirora ivairo Pava Kañaaneri, itzimi ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, maaroni ikaratzi tzimantarori. Ikantanake: “Tera osamani-tapai, ⁷irootaintsi intyoote overaantarori maninkari, arira omonkarapaitetya okaratzi Pava ikantakeriri kamantantane-riite inkamantantero kaari jiyotakoveeta pairani.”

⁸Nokematzi japiitanakero iñaanatanana inkitesatzi, ikantana: “Piyaatashiteri maninkari katziyeenchari inkaareki eejatzi kipatsiki, payero eeroka panaryeenchari joirikakeri.” ⁹Ari nokantakero. Niyaatashitanakeri maninkari, nokampitapaakeri, nokantziri: “Pimpenaro osankinarentsi.” Ipoña ikantanakena irirori: “Jiroka, poyaaro. Osheki ovochanka, iriivaitake pitsi aririka povakyaaro, irooma aririka piniyakero, osheki oyepishikemi pimotziki.” ¹⁰Ari nokantakero, naakero, novakaro. Ari okantaka, pochakitake iriivaitake pitsi, iro kantacha osheki oyepishikanakena nomotziki. ¹¹Ipoña ikantanakena maninkari: “Pinkamantayeterira onkarate avishimoyeterine ikaratzi nampiyetarori tsikarika janta, ikaratzi ipinkathariventayeetziri tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. Pinkamantayeteri eejatzi pinkathariite.”

Apite ñaaventanteri

11 ¹Ipoña ipayeetakena aparoni kotzitsi, nomonkaramento onatye. Ikantayeetana: “Piyaate pimona-ratero tasorentsipanko, eejatzi pomepirinimentotsi. Piyoteri eejatzi tsika ikaratzi

* 9.20: kantakotachari jaka “ashiro” irijatzira ipaiyeetziri bronze.

piyotainchari janta iñaapinkathatantzi.
²Eerora pimonkaratziro jakakiroki tasorentsipanko. Iroora ishineyeetakeneriri pashinesatzi atzirriite, arira impiyotaiyaani maimanetantneri janta tasorentsinaampitsiki. Ari avisheri inkarate 42 kashiri osamanite.*³Aripaitera, notyaante apite ñaaventakotenari, iriitakera kinkithatapaakerone avisayeta-tsine, onkarate 1,260 kitaite iriñaaventina. Inkempitakotakyaari ikanta ikithaayeta ovashiretakotariri kaminkari.”

⁴Irikaite apite ñaaventantneri, iriira joshiyakaaventayeetakeri pairani apite inchato, irijatzi joshiyakaaventayeetakeri apite irootamento Pava itzimi pinkathariventziriri kipatsisatzi.*⁵Intzimerika kovatsine irimaimaneteri irika apite ñaaventantneri, ari irishitovanake ipaanteki paampari, iraperotakeri kisaneentziriri. Ari inkantyaari maaroni kovavetachane irimaimaneteri, ari inkamake.⁶Irika ñaaventantneri ontzimimoteri ishintsinka. Ari inkanta-kaakyaaro irirori eero oparyaagai inkane irojatziri irimonkaratantakyaarori ikinkithatatakaantzi. Ari onkantake impeyero iraantsi jiñaapayeeni. Ari onkantake ontzime ompaitya pomerentsitzimovaityaarine osavisatzi. Ari irapiipiitero okaratzi ikoviri irirori.⁷Aririka onkaratapaake ikinkithatake, ari irishitovanakeri koveenkari piratsi impoñaakyaaro omoroki inthomointaperotatsiri, imaimanetapaakeri apitera ñaaventantneri, irojatziri irovamaantakyaariri.
⁸Irookanakeri irovamaane avotsiki saikatsiri janta iniroite nampitsi, tsika ipaikakotajaantaitakeri pairani Ivinkatha-

rite. Iroora oshiyakaaventachari janta “Sodoma” ipoña “Egipto.”⁹Eero ishineetziri inkitayeeteri irovamaane, ari avisaneentanakeri mava kitaite onkarate osamanite iramenaminthaiteri. Inthonkya iriñaayeteri nampiyetarori tsikarika, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni.¹⁰Iniroite iroimoshirenkya kipatsisatziite, impashitavakaayetya opaiyetarika. Kimoshire inkantayetya jovamaayeetakerira apiteroite ñaaventantneri itzimi kemaantsitakaayetakariri kipatsisatziite.
¹¹Iro kantacha, avisaneentanakera pashine mava kitaite, itasonkairi Pava irikaite, añaayetai. Ipoña ipiriintaa. Osheki itharovaveetanake jiñeetakeri ipiriintaa.¹²Ikemayeetake shintsiri ñaantsi inkiteki, ikantaitake: “Pataite jaka jenoki.” Jomapokashitanaka jovajenokantanaaro menkori. Ari jiñaavairi maaroni kisaneentavaitakeriri.
¹³Arira onikanakari iniroite kipatsi, iro aperoteromi nampitsi, ikamayetake ikaratzi 7,000 atziri. Iriima kaari kamatsine, ikantayetanake: “Omapero otzimi ishintsinka Pava saikatsiri inkiteki.”*

¹⁴Ari avisavetaka apite ikantaitake “jeejoo!” Iro kantacha, irootaintsira iriñeetero mavatatsine.

Overaantarori tyootaantsi

¹⁵Ipoña ityootanake ovekaraantarori maninkari, ari ikaimaitanake shintsini inkiteki, ikantaitzi: “Iroñaaka impinkathariventantai Avinkatharite kipatsikinta. Ari impinkathariventantai Cristo, tsika

* **11.2-3:** Kantakotachari jaka “42 kashiri” irojatziri oshiyarori ikantayeetakeri “1,260 kitaite.” Irootakera kantakotachari avisaneentanake mava osarentsi osamanite. * **11.4:** Kantakotachari jaka “apite inchato” irootakera “olivos.” * **11.13:** Ikantaitziri “onikanakari iniroite kipatsi,” tsika otzimi 10 pankotsi, oporokanake aparoni. Ari okantakari maaroni nampitsi.

itzimi jotyaantakeri Pava, ari inkantaita-
tweeni impinkathariventantai.”¹⁶Ari
jotyeerovaiyanakani 24 antarikonaita,
itharomentanakari Pava, ¹⁷ikantaiyini:
“Pavá, Pinkatharí, Shintsiperorí,
eerokatake añaatsi iroñaaka, pitzimita
eeroka pairani, irootzimatake pimpiye.
Osheki numpaasonketemi, tema
pimatakeri poñaakantziro pishintsinka,
pipinkathariventantzi. ¹⁸Pairani osheki
ikisaneentakemi atziriite, iro kantacha
iroñaaka, monkaratapaaka poñaakantya-
riri piyatsimanka, povasankitayetairi
kamayetaintsiri, paperoyetairi ovamaan-
tayetaintsiri. Aripaite pimpinayetairi
kamantantneriite pomperatane eeroka,
ari pinkempitaakeri pitasorentsitakaane
itzimi pairyaayetairori pivairo iñaapinka-
thayetaimira, maaroite pimpinayetairi
petanakyaari antariite irojatzí iryaanii-
teki, maaroni.”

¹⁹Ipoña ashitaryaanaka itasorentsipan-
kote Pava janta inkiteki, koñaavaitanake
tasorentsinati tsika jotetakoitziro
antzimotavakaantsi. Antaro ookathata-
naka, onikanaka kipatsi, paryeenkata-
paake iniroite jiriniki.

Tsinane ipoña noonke

12 ¹Ipoña okoñaatanake inkiteki
aamparentsi. Noñaatzi aparoni
tsinane, iriivaitakemi ooryaatsiri okithaa-
takari, iri kashiri okatziyantaka. Amathai-
takotakari ikaratzi 12 impokiro.*
²Omotzitatzi iroka tsinane. Osheki
okaikaimavaitake okemaantsita
ontzimaanite. ³Ipoña okoñaatanake
inkiteki pashine aamparentsi. Noñaatzi
aparoni noonke, kityonka ikantaka.
Tzimatsi 7 iito, ipoña 10 ichée. Jamathai-

yetakero iito. ⁴Osheki impokiro jataanta-
kari itzinko, iro iraperoteromi kashetani
inkiteki ikaratzi tzimayetatsiri
impokiroite. Ari ipokashitapaakero
tsinane, ikovi irovityaaro eenchaanikite
aririka intzimapaaake.* ⁵Okanta otzima-
nitake tsinane, shiramparyaaniki inake.
Iriitakera jevatantaiyaarine atziriite
irashirokotzite. Omapokashitaka
jagaitanakeri ithointakara Pava
isaikamentoki. ⁶Okanta tsinanera
shiyana iroori tsika te inampiitaro. Ari
jovetsikanontakerori Pava tsika onampi-
tyaaro, onkarate 1,260 kitaite intziyee-
tero.

⁷Aripaitera otzimake ovayiritaantsi
inkiteki. Iriitakera Miguel itsipayetakari
imaninkarite. Iriira jovayirita noonke
itsipayetakari imaninkarite irirori. ⁸Iro
kantacha irika noonke, te ontzimperote
ishintsinka, jotziryaayetakari inkiteki.
⁹Ari itsipataitakeri imaninkarite
jotziryeetakari. Irika noonke jotziryeeta-
keri, iriira paitachari “Kamaari,” ipaita
eejatzí “Satanás.” Iriira kovatsiri iramata-
viteri maaroiteni atziriite ikaratzi
nampitarori kipatsiki. ¹⁰Nokemataitatzí
ñaavaitanantsiri shintsini inkiteki,
ikantzi: “Jetatainakarora ipinkathariven-
tantzi Pava, jetatainakarora joñaakan-
tziro ishintsinka, jovvisaakotantai.
Jetatainakarora eejatzí Cristo jashitanta.
Tema aritake jotziryaakeri itzimi thaveta-
kotapiintakeriri janta Pavaki ipaiyeetziri
‘iyekiite.’ ¹¹Iro kantacha irikaite ipaiyee-
tziri ‘iyeki’ joitsinampagairi kamaari,
tema aritake ikamimentairi kempitakariri
oisha, kapathainka ikantaka ikamake. Iro
joitsinampaantariri eejatzí ikinkitha-
tairo ñaantsi, jiminthataaro irirori

* **12.1-17:** Kantakotachari jaka “tsinane,” iriitakera oshiyakaaventachari judfo-payeeni.
Kantakotachari “otomyaaniki,” iriira oshiyakaaventachari Jesucristo. * **12.4:** Jiroka
kantakotachari jaka “kashetani inkite,” aririka ankotaryeeromi mavakota inkite, impoña aake
apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori.

inkamimentairi Cristo. ¹²Irootake, pintharomentantyaari eerokaite inkitesatzi. Inkantamacheetemi eerokaite kipatsisatzi, eejatzi inkaaresatzi, tema katsima ikantanaka kamaari jotziryeetakeri, jiyotzi kapatakotapaaka kapicheeni.”

¹³Ikanta jiñaakero noonke jotziryeetakeri kipatsiki, jetanakaro iñaashitakaavaitanakaro tsinane otzimi ovaiyantakeriri shiramparyaaniki. ¹⁴Iro kantacha, tzimanake apite oshivanki, iroovaitake ishivanki pakitha. Iro arantanari iyaatero tsika te inampiitaro. Ari omanapithatakari iri iriite maranke. Ari avisaneentanakero mava osarentsi osaikavaite janta.* ¹⁵Ikanta iriite maranke joimishitovanake jiña ipaanteki, iroovaitanake iniraani jiña. Ikovaveta irovinkeero aririka oonkakotanakya. ¹⁶Iro kantamaitacha, tankanake kipatsi, oniyaatavakero jiña, ari okanta avisakotantakari tsinanera. ¹⁷Ari opoña ikatsimaperotanake noonke. Jatake irovayirityaari pashine otomiite iroka tsinane. Iriiyetakeri joshiyakaaventayeetzi itzimi kempisantakerori ikantakaantane Pava, itzimi kamaitanakarori ikinkithatakoyetairi Jesucristo.

Apite koveenkari piratsi

13 ¹Ipoña nokatziyapaaka inkaarethapyaaiki. Noñaatzi ishitovanake jiñaaki aparoni koveenkari piratsi. Tzimatsi okaratzzi 10 ichee, 7 iito. Jamathaiyetakero icheepayeeni. Tzimatsi josankinayetakeri iitoki, ithainkatasorentsivaitaitzi. ²Irika piratsi iriivaitake karinari kashekari. Joshiyavaitakari okanta iitzipayeeni maini. Iroovaitake ipaante kashekari. Ikanta noonke, ipakeri ishintsinka irika piratsi, iriiperori

ikantanaka ipinkathariventantanake.

³Okanta aparoni iito kempitavaitaka irovamagaitakityeero, iro kantacha eejatzi añaagai. Ipampoyaaaminthatanakeri osavisatziite, ⁴osheki iñaapinkatharyetanakeri, itharomentanakari, ikantaiyini: “¿Ipaitema monkaratyaarine irika piratsi? ¿Ipaitema kitsirinkerine?” Ari ikempiyeeetakeriri eejatzi noonke, itharomentayeetanakari, tema iriitake pakeriri ishintsinka irika piratsi.

⁵Ipoña jiñaavaitanake irika piratsi, ithainkatasorentsivaitanake. Iriitake ipairyeeetake impinkatharite, okaratzzi osamanite 42 kashiri ipinkathariventantake. ⁶Osheki ithainkatasorentsivaitake ipairyaaaminthavaitashitakari Pava, ipairyaaaminthavaitashitakaro tasorentsithaante, ipairyaaaminthavaitashitakari inkitesatzi. ⁷Irika thainkatasorentsitaneri, iriitakera ovayirityaarine itasorentsitaikaitane, inkove iroitsinampairi. Iri ipairyeeetake ipinkathariventairi ikaratzzi sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, ikaratzzi ipinkathariventairi tsikarikapayeeni. ⁸Osheki iñaapinkathatanakeri kipatsisatziite kaari osankinatakotachaneri tsika josankinatakoyetaka jiyoshiiyeeetakeri pairani jovetsikantayeetakarori kipatsi, inkarate irañaakaayeetairi, ikaratzzi ikamimentayetairi kempitakariri oisha. ⁹Kovirori inkemathatero iroka, inkempisante. ¹⁰Inkarate irominkyaavaitaite, ilrimatero! Inkarate ovamaantantyaarone osataamentotsi, ari inkempitayeetairi apaata irirori irovamaantayeetaiyaari osataamentotsi. Irootakera iroisokerotantyaarori inkempisantayetairi itasorentsitaikaitairi.

¹¹Ipoña noñaake pashine koveenkari piratsi ishitovanake kipatsiki. Tzimatsi

* 12.14: Kantakotachari jaka “ari avisaneentanakero mava osarentsi,” iroora ikantajaantayeetziri: “aparoni osarentsi, osarentsipayeeni ipoña kashetani osarentsi.”

apite ichee, iroovaitake otapoterempita ichee oisha. Iñaavaitapaake, ikempitapaakari noonke. ¹²Irika piratsi otzimimotziri ishintsinka. Irootake ipasavyaakariri etakarori piratsi itzimi jovamaaveetakari iitoki, ipoña jañagai eejatzi. Ishintsiventakeri atziriite iriñaapinkathateri etakarori piratsi. ¹³Joñaakantapaake kaari iñeetapiintaitzi. Ithonka iñaayetakeri maaroite atziri jovayiitakeri paampari. ¹⁴Osheki kipatsisatziite jamatavitantakariri ishintsinka ipasavyaakariri etakarori piratsi jovaveetakari iitoki. Ipoña ishintsiventakeri atziriite irovsike iroshiyakaaro etakarori piratsi. ¹⁵Ikanta irika piratsi kempitakariri ichee oisha, itasonkakeri oshiyakaaronsi, añaanake. Kantanake iñaavaitzi. Japerotakeri jovamaayetakeri kaari ñaapinkathaterine. ¹⁶Ikentakotamakotakaantakeri atziriite, terika irakojanoki. Maaroite atziriite ikentakotakaantakeri, antariite, iryaaniite, kovityaavaineriite, ashaarantaniite, omperataneriite, otzikataariite, maaroni. ¹⁷Tzimatsirika kaari ikentakoyeetzi, te irishineeteri iramanantavaite, eejatzi impimantavaite. Irootake onkovantaperotyaari inkentakoyeeteneri ivairo piratsi maaroiteni atziriite. Intzimayete pashine ikentakoyeetakeneri oshiyavetarori ivairo piratsi. ¹⁸Aparoni iyotaneri, ari onkantake inkemathatero iroka oshiyakarori ivairo piratsi. Tema iroka oshiyakarori ivairo piratsi, irootake josankinayeetziri “666.”*

Ivanthaane karatatsiri 144,000

14 ¹Ipoña napiitakero namenanoi, noñaatziri oisha ikatziya janta otzishiki ipaitaitziri Sion. Ari itsipayeta-

kari karatatsiri 144,000 itzimi kentakotamakoyetakarori ivairo irirori, eejatzi irashi Ashitariri. ²Nokematzi poimpata-naintsiri inkiteki iroovaitake ovaryeenkaate jiña, iroovaitake shintsiri ookatharonsi, iroovaitake ipiyompivaitaitzi. ³Iriira panthaiyatsini karataintsiri 144,000 itzimi ipinakoventairi oisha. Itapothaitakariri ipanthaaventziri thointainchari saikamentotsiki, ari ikatziyitakariri eejatzi 4 inkiteveri, ipoña antarikonaite. Iriira iyoshiitacha ipanthaiyakeni irikaite, tekatsira pashine materone impanthayero. ⁴Irikaite karataintsiri 144,000, kiteshireri jinayetzitzi, te irantayetero kamaaroyetatsiri irimayempiyetero tsinane. Iriiyetake oyaatapiintakeriri oisha tsikarika ikenayetzitzi. Iriiyetakera jetakariri jashitaari Pava, irijatzi jashiyetakari oisha. ⁵Te inthairivaantenete, te otzimavaitzi iyaariperoshirenka ompaitya inthavetako-yeeteriri isaikira Pava.

Ikamantantakeri mava maninkari

⁶Ipoña noñaake jarapaake inkiteki pashine maninkari, ikinkithatakaapaakeri kipatsisatzi ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika. Iñaaventapaakeneri kantaitachari Kameethari Ñaantsi. ⁷Ikaimapaake shintsini, ikantzi: “Piñaapinkathateri Pava. Pintharomentaiyaari. Tema irootzimatake iramenakoyetairi maaroiteni jantayetakeri. Irootake pintharomentantyaariri, itzimi ovetsikerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi jiñaapayeeni.”

* **13.18:** Kantakotachari jaka, tema maaroni letra josankinatantari hebreo-thatatsiri ipoña griego-thatatsiri, kantatsi inkempitakaantayeetero número. Okempitayya iroka: a1, b2, c3, ari okantayeta maaroni. Aritake okantake ayotayetero vairontsipayeeni aririka apatotero letra-payeeni. Irootakera kantakotachari eejatzi jaka.

⁸Ipoña ipokapaake pashine maninkari, shintsiini ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakerora iniroite nampitsi Babilonia. Japeroyeetakeri atziriite nampintantarori, itzimi aakoventarori imayempivaitake. Tema ikaimashireyeta-keri pashinesatzi atziriite irimatakoteri okaratzi jantayetakeri irirori. Okempivaitakaro irishinkitayeerimi okanta jimayempitakaantakariri.”

⁹Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikaimapaake shintsiini ikantzi: “Itzimayetzirika ñaapinkathatakeriri piratsi, ñaapinkathayetakerori eejatzi iroshiyakaaro, itzimi kentakotamakoyetakarori ivairo, irakoki, ¹⁰irijatziyetakera inkisaneentayeteri Pava. Onkempivaitaayaaro iroiyaatyeerimi piyantatsiri. Iniroitera inkemaantsitakaayetaiyaari intagairi, iratsipetaiyaaro kachaari, kiterimoito onkantanakya, osheki oshitzinka. Ari iriñaayetairi maaroni maninkariite tasorentsitaantsiri, ari iriñeeri eejatzi oisha. ¹¹Arira inkantaita-tyeeni inkemaantsitaiyaaro kachaari, kitaiteki eejatzi tsireniki, eero otsivakapaintzi kapicheeni. Ari ikempitagaiyaari maaroni tsika itzimi ñaapinkathatakeriri piratsi, ñaapinkathatakerori iroshiyakaaro, kentakotakarori eejatzi ivairo.”

¹²Irootakera inkamaitantyaarori iramavevainete itasorentsitakaitane ikempisantairira Jesús, imonkaratapiintairo ikantakaantziri Pava.

¹³Ipoña nokematzi iñaavaitanake aparoni inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Aririka inkamayete ikaratzi jashitaari Avinkatharite, kimoshirera inkantaiya.” Irojatziki ikantanakeri eejatzi Tasorentsinkantsi, ikantzi: “Omatyaata, tema te onkovajaantya iroñaaka iñaashin-

tsishirevaitaiya, aña kameetha jimakoryaavaatzi, janintaavaaitapaaro okaratzi jantaventakeri.”

Iraavayeetairi kipatsiki

¹⁴Ipoña okoñaatapaake aparoni kitamarori menkori, noñaatziri ithointakakempitakariri Itomi Atziri. Jamathaitakari oro, joirikake thoyempyaanikiri kotsiro. ¹⁵Ipoña ishitovanake tasorentsipankoki pashine maninkari, ikaimakotapaakeri shintsiini thointainchari menkoriki, ikantziri: “Sampainkatakera pankirentsi, paavatantyaaro piyotsirote.” ¹⁶Ikanta irika thointainchari menkoriki, itotantakaro iyotsirote, jaavatantake kipatsiki.

¹⁷Ikanta pashine maninkari saikantarori tasorentsipanko janta inkiteki, shitovana-ke irirori, irojatziki joirikake thoyempyaanikiri kotsiro. ¹⁸Ari ishitovanake pashine maninkari ipoñaanakaro pomepirinimentotsiki. Jiyaatashitanakeri itzimi jovayeeetakeri inkempoyeeri paampari. Ikaimakotanakeri shintsiini pashine oirikakerori kotsiro, ikantziri: “Pinchekayetero kithoyetaintsiri kipatsiki, aritake irakayetake.”* ¹⁹Ari jimatakeri maninkari, ichekakero kithotaintsiri kipatsiki, ipiyotakero inchatonaaki, inkavirinkaitero. Okaratzi oshiyakaaventari piyantatsiri jimireetari, iroora ikashiyakaariri Pava maaroni iisaneentane. ²⁰Okaratzi oshiyakaaventari inchatonaa irootakera janta othapiki nampitsi tsika jovamaantayeetake. Oshiyakaaventakari ikavirinkayeetakeri, iroora iriraane kamayetaintsineri. Tema osheki iraantsi shitovaatatsine opamankanakero nampitsi. Ari omonkarakari ipaanteki mora overaiya osaankanaate iraantsi. Jatake intaina onkaatya onkarate 300 kilómetro.*

* **14.18:** Kantakotachari jaka kithoyetaintsiri, okitho “uva” onayetatziki. * **14.20:** Okaratakera iyaatake 300 kilómetro, iro kempitakarori aririka aniite onkarate 7 kitaite, eerorika onkarate 8 kitaite. Irootake ikantayeeetziri 1,600 estadio.

**Maninkariite amerone apaata 7
ovasankitaantsi**

15 ¹Ipoña noñaake pashine aamparentsi inkiteki. Kameetha okantaka, osheki nopampoyaa-minthata-nakero. Tzimatsi ikaratzi 7 maninkari. Iriiyetake nashiyetakarori jovasankitaan-tayetake. Tema okaratzi jantayetakeri maninkari, ari omonkaratari jiñaayee-tziro iyatsimanka Pava.

²Ari noñaake eejatzi aparoni inkaare, okempivaitakari amenaarontsi. Iro kantacha morekathaitake iroka inkaare. Arira ikatziyayetakari oitsinampaakeri koveenkari piratsi, joirikayetakero iviyompimento ipavairiri Pava. Iriiyetake kaari ñaapinkathaterone iroshiyakaaro piratsi, kaari kentakoyetyaarone ivairo. ³Iroora ipanthaiyirini irikaite otzimi ipanthaakeri pairani Moisés-ni. Ipaitayee-tziro “Ivanthaane oisha,” okantzi:

Novinkatharite Pává, Shintsiperota-tsi,

Kameetha pantakeri, nopampoyaa-minthatakeri.

Pantapiintakero eeroka tampatzikari, tema piñaanetaro kyaaryoori.

Eeroka pinkathariventairiri atzirite.

⁴¿Eeroma itzimi impaitya ñaapinkathataimine, impaitya tharomentaiyaamine, impaitya pairyeerone pivairo?

Apanirora eeroka pitasorentsitsi.

Eeroka impokashiyetai atzirite, iñaapinkathayetaimi.

Tema aritake poñaakantakero osheki okameethatake pantayetakeri.

⁵Ipoña noñaake inkiteki tasorentsipanko, ari ashiryaanakari eejatzi tasorentsisaantejanori. ⁶Ari ishitovanakeri tasorentsipankoki 7 maninkariite intzime ovasankitaantatsineri. Kitamaro okantayetaka iithaare, shipakiryaaavaitziitake ovaneenkataka. Jovathakichopineetakari oro. ⁷Ikanta aparoni inkiteveri

karatatsiri 4, ipayetavakeri maninkariite aparoni taso. Kempivaitaka janta tasoki, ari ojaikitakyaami iyatsimanka Pava, kantaitachari inkañaanetai. ⁸Kachaareen-katanake tasorentsipanko, okantakaakaro irovaneenkaro Pava eejatzi itasorenka. Tekatsi kanterone inkye tasorentsipankoki irojatzit onkaratantapaakyaari jovasankitaantake maninkariite.

Tasopayeeni ojaikitaka katsimankantsi

16 ¹Nokematzi inkiteki, ipaita ñaanatanakeriri 7 maninkariite, ikantziri: “Piyaate pisakotero kipatsiki okaratzi jaikitainchari 7 tasonaki kempitakarori iyatsimanka Pava.”

²Arira jetanakaro aparoni maninkari isakotakero kipatsiki jaikitainchari itasoneki. Ari omapokashitanakari ipathaavaitanake iniroite ikaratzi kentakotakarori ivairo koveenkari piratsi, ikaratzi ñaapinkathatakerori iroshiyakaaro.

³Ikanta pashine maninkari isakotakero inkaaremashiki jaikitainchari itasoneki. Okempitanakaro iraañsi inkaare, japerotaka ikamake saikantarori.

⁴Ikanta pashine maninkari isakotakero jiñaamashiki, oyaapyaaki jiñaatenimashi jaikitainchari itasoneki. Okempivaitanakaro iraañsi jiñaapayeeni. ⁵Nokematzi iñaavaitanake maninkari jovayeetakeri inkempoyaaventeri jiñaaveri, ikantanake: “Tasorentsí, itzimi añaatsiri, jañiitaka pairani, tampatzikashireri pinatzi eeroka, tema eeroka amenakotairone kameethaini iroka. ⁶Tema ikaratzi ovamaayetakeriri itasorentsitaakaitairi, ikaratzi kaphathainkatakaakeriri kamantantanneriite jovamaayetakeri, iriyyetake iroñaaka mireyetyaarone iroka iraañsi. Tema irootake ikovatziri.”

⁷Ipoña nokemake iñaavaitanake pashine janta pomepirinimentotsiki, ikantanake: “¡Arivé! Novinkatharite Pává, okaratzi

pikovakeri pantero tampatzika okantayeta. Kyaaryoori onatzi.”

⁸Ikanta pashine maninkari, isakotakero ooryaaki jaikitainchari itasoneki. Jomapokashitanaka ooryaa jotsiyanakeri atziriite. ⁹Iniroitera jotsiyakeri atziriite ooryaa, ari opoñaanakari ithainkatasorentsivaitanake, ipairyashivaitanakari Pava, ashitarori ishintsinka, itzimi ovasankitaantatsiri. Te onkantzimoshiretyaari impiyashireyetai, iñaapinkathatairi Pava.

¹⁰Ikanta pashine maninkari, isakotakero tsika ipinkathariventantzi piratsi jaikitainchari itasoneki. Iniroite otsirenikitanake. Antaro jashinonkaayetaka atziriite janta, jatsikavaitakero inene ikemaantsivaitaka. ¹¹Ari ithainkatasorentsivaitanake, ikishimavaitanakeri Inkitesatzi Pava, tema osheki ikemaantsivaitaka, osheki ipathaavaitake. Iro kantacha te irovashaantzimaityaaro iyaariperonka.

¹²Ikanta pashine maninkari, isakotakero iniraaki jiña Eufrates jaikitainchari itasoneki. Omapokashitanaka opiryaaanake. Kantatsi irimontyaayetapaake pinkathariyetsiri tsika ishitovapiintzi ooryaa, irovayiritya. ¹³Ipoña ishitovanake peyari ipaanteki noonke. Ishitovanake eejatzi peyari ipaanteki piratsi, ari okempitakari ipaanteki thairi kamantan-taneri, ishitovanake peyari. Ikaratzi peyari shitovayetapaintsiri, iriivaitake mashero, ¹⁴kantatsi irantayetero kaari jiñeetapiintzi. Ithonka jiyaatashiyetakeri ikaratzi pinkathariyetsiri kipatsiki. Jiñaantakaayetakari irovayiritakaiyaari, impiyapaitetakerika Pava shintsiperotatsiri. ¹⁵(Pamene, nonkempitapaiyaari koshintzi aririka nompiyakeri. Kimoshire

inkantya itzimirika aamaventaiaananeri, kempitakariri itzimi ovirori okariikiini iithaare inkene inkithaatanakyaaro, eero ishiyamerekitantanaka, irovashiventaa-yeeteri.) ¹⁶Ipoña irikaite peyari, irapotoyetakari pinkathariite janta tsika opaita “Armagedón.” Iñaane onatzi Judío-payeeni iroka Armagedón.*

¹⁷Ikanta ovekaraantapaakarori maninkari, isakotakero tampyeenkaki jaikitainchari itasoneki. Ikemaitatzi kaimanaintsiri janta tasorentsipankoki, osaikira saikamentotsi, ikantaitzi: “iAri othonkapaaka!” ¹⁸Ari iñeetakero oporekanake ookatharontsi, ikemaitakero iniroite onikanaka kipatsi. Te iriñeeta-piintaitero kempitakarori iroka onikaro, irojatz pairani ovakera itzimayetantana-kari atziriite kipatsiki. ¹⁹Okanta antaro nampitsi, mavakota okantanaka otankanake. Ari aperotakari eejatzi oporokanake nampitsiite tzimayetatsiri kipatsiki. Arira impampithashiretakotaitanakiyaaro avishimoterine Babilonia-satzi, irimiretyaaro “imashirenka Pava,” okempitakarora piyantatsiri. ²⁰Ari aperotakari maaroni othampishi, te iriñeetairo. Ari okempitakari eejatzi otzishipayeeni. ²¹Ari oparyaapaake tenayetatsiri jiriniki, anavyaayetapaakeri atziriite. Eekeromaitacha jiyaatakaanakiziiro ithainkatasorentsivaitanake, ikishimavaitantanake ikemaantsivaitakara osheki.*

**Irovasankitaiteero kempitakarori
antaro mayempiro**

17 ¹Ipoña ipokashitapaakena aparoni maninkari karataintsiri 7 joirikayetakerori itasone, ikantapaakena: “Pimpoke, piñeero tsika inkantaiteeri

* **16.16:** Kantakotachari jaka “Armagedón,” iroora tsika janta jovayiriyetapiintaka pairani judío-payeeni. * **16.21:** Kantakotachari jaka “tenayetatsiri,” iroora ikantayeetziri eejatzi “aparoni talento,” irojatziki ikantayeetairi iroñaaka “40 kilo.”

irovasankitaayeeteri atzirite, tema ikempiyetakaro aparoni mayempiro saikathapyaatantakarori oponkityaamashi jiġnaa.”²Iroka kempitakarori mayempiro, kempivaitakara iroomi imayempiyetakemi ikaratzi pinkathariventantatsiri nampitsiiteki. Okempivaitakaro eejatzi, aperotakerimi oshinkiyeterimi kipatsisatziite.³Ipoña jaashinenkatanakena tsika te inampiitaro. Ari noñaakero aparoni tsinane okyaakotakari kityonkari piratsi, okaratzi 7 iito, 10 ichee. Tzimatsi vairontsipayeeni osankinainchari ivathaki, ithainkatasorentsivaitaitzi.⁴Okithaatakari iroka tsinane, okityonkamaitatzi, ipoña ojonkeromaitzi eejatzi. Kameetha jovaneenkayeetantakaro oro, ipoña poreryaataneri mapikiite. Oirikana-kitake jovetsikayeetziri oro. Kempivaitakara ari ojaikitakyaami oyaariperonka, eejatzi omayempinka.⁵Tzimatsi osankinainchari otamakoki, kaari ikemathaveeta pairani, okantzi: ANTARO BABILONIA, INIROITE MAYEMPIRO, KISANEENTAPEROTAARO KIPATSIKI.*⁶Namenaperotanakero iroka tsinane, aña oshinkitatyaaoro iriraane itasorentsitakaitane ikaratzi jovamaayeetakeri. Iriraane eejatzi ikaratzi jovamaayeetakeri jiġnaaventanakeri Jesús. Ikanta noñaakero iroka, osheki nopampoyaanakero.⁷Ipoña ikantana maninkari: “¿Opaitama pipampoyaanarori iroka? Ari nonkantakemi opaita oshiyakaaventa-chari, tera jiyotakoveetaro pairani iroka tsinane, eejatzi irika piratsi itzimi okyaakotakari, oshekitatsiri iito, eejatzi ichee.⁸Itzimitaka pairani joshiyakaaventyeetziri piratsi, te iriġeeteri iroñaaka, iro kantacha irootaintsi irishitove

impoñaakyaaro omoronaki inthomointa-perotatsiri. Impoñaashitakya irovamaayeetakeri. Irikaite kipatsisatzi, kaari osankinatakotchane pairani jovetsikan-tayeetakarori kipatsi, osheki impampoyaaminthatanakeri piratsika. Tema eero ikemathatziro opaita kantakotachari: ‘Itzimitaka pairani, te iriġeetairi iroñaaka, irootaintsi impiyake.’⁹Omatantyaari inkemathayeetero iroka, okovaperotatya ontzime iyotanetaantsi. Karataintsiri 7 kitotsi okyaakotakara tsinane, iro oshiyakaaventacha 7 otzishi.*¹⁰Tzimakeranki ikaratzi 7 pinkathariventakerori janta. Aritake joitsinampaitake ikaratzi 5 pinkathari. Tzimatsi aparoni itzimi pinkatharitatsiri iroñaaka. Iriima pashine, intzime pinkatharitatsine, tekeramintha intzimaajate. Irika ovekaraantyaarone kapicheeni impinkathariventapaintante, eero osamaniperotzi.¹¹Irika piratsi tzimitachari pairani, kaari iġeetzi iroñaaka, pashine inatzi, iriitake karatapaintsine 8. Iro kantacha, ari iroshiyavetapaakyaari pashine karataintsiri 7 pinkathariite. Ari iraperotzimaitaitakyaari.¹²Irooma karataintsiri 10 cheetsi, irojatzi oshiyakaaventariri pinkathariite, karatatsiri 10. Tekeraata impinkathariventantayete irirori. Tema aririka impinkathariventantanake piratsi, iriġyetakera intsipayetyaari impinkathariventante. Eero osamaniperomaita, intaani irishirinkapaintya kapicheeni ooryaa.¹³Irikaite pinkathariite irakakotavakaiyaaro iranteri. Naapinkatha inkanteri piratsi, eero ipiyathavaitari.¹⁴Osheki irovayiriminthatyaari Oisha. Iro kantacha irika Oisha, iriitake oitsinampaantatsine. Tema iriitake omperayetari itzimi

* 17.5: Tzimayetatsira kantatsiri iroka “Babilonia,” irootakera nampitsi Roma. Tema iro iñaaneyetakari iromananeekiini pairani kempisantzinkariite, jiġnaaventziro iroka Roma, ikantzi: “Babilonia.” Pamenero eejatzi janta 1 P. 5.13. * 17.9-10: Tzimayetatsi paitayetzirori nampitsika Roma, ikantayeetziroro: “Roma, inampitsite 7 pinkathariite.” Ikantayeetzi eejatzi: “Roma, onampitsite 7 otzishi.”

omperayetantachari. Iriitake pinkathariventziri itzimi pinkathariventantatsiri. Iriiyetakera intsipayetaiyaari irirori, ikaratzi ikaimashireyetairi, itzimi jiyoshiiyeetakeri, ikaratzi oisokerotakariri.”

¹⁵Ipoña ikantakena eejatzi maninkari: “Iroka oponkityaamashi jiñaa osaikathapyaatantakari tsinaneka, iriira oshiyakaaventachari atziriite nampiyetarori tsikarika, piyoyetainchari tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. ¹⁶Irikaite atziri saikantarori 10 nampitsi, itzimi oshiyakaaventakari 10 cheetsi, ari inkisaneentanakeri saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka. Ari inkempitaakerori eejatzi piratsika osheki inkisaneentanakero. Onkempivaityaaromi irisapokatyeeromi tsinaneka, irovavathavaitakyaaromi, intaavaitakeromi. Tema japerotakero nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka. ¹⁷Iriitakera Pava kantakaarori akakotavakaantakarori antayetantakarori iroka. Irijatzi kantakaarori ikempisantantakariri piratsi. Irootake irantayeeteri, irojatzi omonkaratantakyaari ikantakeri Pava. ¹⁸Ari okantakari, tema iroka tsinane iroora oshiyakaaventacha antaro nampitsi. Tema ikaratzi saikantarori nampitsika, ipinkathariventayevetakari nampiyetarori pashine nampitsiiteki.”

Japathakeroryeetakero Babilonia

18 ¹Ikanta okaratapaake iroka, noñaatzi josaviinkatapaake pashine maninkari. Otzimimotziri irirori osheki ishintsinka, osheki irovaneenkaro. Joorentapaakero kipatsi. ²Ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakerora antaro nampitsi Babilonia. Intaani jinampiyetaaro iroñaaka nashivaiyetachari peyari janta, te ishineyetairi irishitove janta.

Ari ikempitayeetakeriri eejatzi nashivaiyetachari tsimeri ipinkayeetziri itzimi ovapiintakariri kaminkari. ³Tema atziriite ikaratzi saikantavetakarori nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, ashaarantatziyevetaka, jiyomparivaitapiintavetakari atziriite saikayetatsiri pashineki nampitsi. Ikaimashireyetaikeri atziriite iroshiyakotaiyaari tsika ikantayevetara iriroriite, intaani ikovaperoyetziro ashaakarontsi, inevetashivaiminthatari eejatzi. Iro opoñaantari jiñaayetakero te ikinataari Pava, ikempivaitakaro okanta tsinane mayempiro. Irootakera oshiyantakarori irishinkitayeeyaaromi ashaakarontsika, iroora jantayetantakarori kempitarori mayempitaantsi.” ⁴Ipoña nokemake japiitanakero jiñaavaitanai inkitesatzi, ikantzi: “Asheninká, eerora pikempiyari saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka, pikaratairikari irovasankitaayeetairi. ⁵Tema Pava, ikinkishiretziro iyaariperonka ikaratzi tshipatakari, kempivaitaka ovajenokakyaami iyaariperonka inkiteki, ari opiyotakari. ⁶Pinkisakoventaiyaari, papiipiiteri povasankitayeri. Tema okaratzi oshiyakaaventachari omiretakakariri tsinaneka shinkitantatsiri, poipiyeenero iroori, tontaaki pinkantakero oyepiyanka. ⁷Amenaashivaitaka iroori okantapiintzi: ‘Naaka pinkatharo, eero jiñeetana nashinonkaavaitya nonkempitakotyaaro kamaimetzinkaro.’ Tema osheki okantakaaperotziivaiventakaro ovaneenkatane, aakoventakaro omayempitziivaityake. Irootakera oñaantyaarori iroñaaka onkemaantsivaitziitya. ⁸Irootake omapokantaiyaari irovasankitagairo aparoniki kitaite, ari omantsiyatke, onkemaantsivaitaiya, osheki ontasheneentavaitai, impoña intagaitairo. Iriitakera matairone Avinkatharite Pava irovasankitagairo. Tema otzimimotziri irirori ishintsinka.

⁹Aririka iriñaayeetakero oyachaarinka ontagaiya nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, osheki irovashiretakotyaa, iriraakovaityaaro pinkathariite, tema iri kempiyayetakariri saikantakarori jantayetakero okaratzi oshiyayetarori mayempitaantsi. ¹⁰Intaina inkatziyayetake iriroriite intharovakaiyaaro jovasankitaa-yeetakeri, inkantaiyeni: ‘iIkantamacheetziri nampitarori Babilonia-ki!’ Irooperotziivaivetaka nampitsi. ¿Okatzimatakama jovasankitaa-yeetakemi? Tekeratya ishirkaperotaajate ooryaa.

¹¹Ari inkempitakyaari ikaratzi jiyomparitapiintakari, osheki irovashineentakotyaari, iriraakovaityaari, tema tekatsi iriyomparitaiya. ¹²Tema iri jiyomparive-tapiintakari iroorote, iireekite, poreryaari imapine, nashivaiyetachari kithaarentsi, kitamaromairi, jonkeromaitatsiri, kityonkamaiperotatsiri, karenimaitatsiri. Tzimayevetacha oshiyarori santari. Tzimayevetacha irovetsikane ipothoyetakeri kameethaini, tyoorenantsi, inchakota pinayetachari, ashiro, mapi. ¹³Tzimayevetacha meta, tzimayevetacha nashivaitachari kasankaari, tzimayevetacha jimireyetaari, tzimayevetacha ovaaki inchato kempitariri yeenkantsi, tzimayevetacha opane jovayeetari, tzimayevetacha i-vaca-te, iroishate, imorane ishiyakomentotari, tzimayevetacha iromperatane-payeeni eejatzi. ¹⁴Arira othonkapaakari chochoki pinevetapiintakari. Te ontzima-yetai ashaakaro pikovapiintakeri, ari okaratapaake ovaneenkata.

¹⁵Intaina iramenakoyetairo iyomparita-piintari, tharova inkantya eero itsipataa-yeetziri jovasankitaitakeri irirori. Iniroite iriraakotyaari irovashiretakotanakyaarira. ¹⁶Inkantaiyeni: ‘iIkantamacheetziri nampitarori janta! Irooperotziivaivetaka nampitsi. Tzimayevetacha osheki irooperori kitamaromairi imanthaki, jonkeromaitatsiri, eejatzi kityonkapero-

maitatsiri. Tzimayevetacha osheki iroorote, imapine poreryaayetatsiri. ¹⁷Intaani ishirinkaneentanaka kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori antaro ashaakaroka.’ Ari ikempitakari saikayetaintsiri iramaatakomentoki, intaina ikatziyayetaka jamenakotziri tsika ikanta japeroyeetakeri. Ari ipiyotaiyakani ikaratzi antakoyetziro iramaatakomento, itsipayetakari ikaratzi otetantarori.

¹⁸Ikanta iñaakerora oyachaarinka nampitsi otaga, osheki jiraakotakaro, ikantayetzi: ‘Tekatsi pashine nampitsi kempitaiyaarone iroka irooperoveta.’ ¹⁹Iniroitera jovashireneentaka, ikantaiyakeni: ‘Ikantamacheetziri ikaratzi nampitakarori janta. Tema ashaarantayevetakai aakaite aayetapiintakero ashaakarontsi amaatakomentoki. Tema intaani ishirinkapainta kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori.’ ²⁰Irooma eerokaite inkitesatzi, itasorentsitakaitane, otyaantajanoriite, kamantantaneriite, ontzimatye pinkimoshiretayete, tema ikamantayetzitakai Pava iro jovasankitaantakariri saikantarori antaro nampitsi, ikisakoven-tayetaatyaami eerokaite.”

²¹Ikanta aparoni maninkari tzimatsiri ishintsinka, jaake antaro mapi, japishoonkakeri inkaareki, ikantzi: “Nokempitaa-kero napishoonkakeri antaro mapika, ari nonkempitaaakerori eejatzi antaro nampitsi Babilonia. Ari ompeyaari, eero jiñeetairo. ²²Eero ikemaitaimi pimpan-thaye, onkameñeenkate piviyompimento, pisonkare, eejatzi pityoore. Eero jiñeetaimi pikaratzi povetsikayetziro tsikarika opaiyetari. Eero ikemayeetairo ompoimpate pitononkamento. ²³Eero jiñeetaimi imporekai pootamento. Eero jiñeetaimi paavakaiya. Ari okaratapaake maaroni iroka, tema osheki poitzipinashireyetaakeri pashinesatzi atziriite, kempivaitaka pinkisaminthatatyeerimi. Tema iniroite ishintsiyevetaka ikaratzi

iyomparivetapiintakamiri. ²⁴Iriitakera ovatsinaavaitakeriri pashinesatziite, ikapathainkatakaavaitakeri kamantantanneriite. Ari ikantakeriri maaroni itasorentsitakaitairi.”

Itharomentaita inkiteki

19 ¹Okanta okaratapaake iroka, nokematzi kameñeenkatanaintsiri inkiteki ikaimaiyini, ikantzi:

iEejoo! Iriitajaantake Pava ovavisaa-koyetairi. Otzimimotziri irovaneenkaro, eejatzi ishintsinka.

²Maaroni ikoviri iranteri irirori, tampatzika okantayetaka.

Kyaaryoori onatzi.

Tema jovasankitaakero mayempiro otzimi ovaariperoyetakeriri kipatsisatziite.

Ipiyakoventaari ikaratzi jovamaayee-takeri iromperatane.

³Irojatzji japiipiitaiyirini, ikantzi:

iEejoo! Onkatziyeenkataveete oyachaarinka.

⁴Ikanta 24 antarikonaita, itsipatakari 4 inkiteveriite, jotyeerovaiyanakani, tema jiñaapinkathatanakitziri Pava ithointakara irirori saikamentotsiki, ikantaiyini:

iAri onkantaara! iEejoo!

⁵Tzimatsi ñaavaitanaintsiri saikamentotsiki, ikantaitzi:

Maaroni jomperayetaari Pava, pintharomentaiyaari.

Piñaapinkathatairi maaroitani, iretanakyaaro iryaaniite irojatzji antariite, maaroni.

⁶Ipoña nokemake kameñeenkatapaintsiri, iriivaitake ipiyotaiyani atziriite, iroovaitake oparyeenkatzi jiña, iroovaitake eejatzi ookatharontsi. Ikantaitzi:

iEejoo! Aritake pinkathariventantai Pava, iri Avinkatharitetara Shintsijanokitatsiri.

⁷Thame ankimoshireventeri, thame añaapinkathateri, tema irootzima-

take iromoshirenkeri iraavakaiya Oisha. Aritake ovetsikaka iinantaari.

⁸Kitamaro okantaka oithaare, te onkipatsivaite, poreryaa okantaka. Oshiyakaaventachari “iinantaari,” iriivetakera kempisantzinkariite itasorentsitakaitairi. Oshiyakaaventachari “te onkipatsivaite oithaare,” iroora kameethari jantayetakeri irikaite.

Irayootaiteri iraavakaiya kempitakariri oisha

⁹Ipoña ipokashitapaakena inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Osheki inkimoshiretai ikaratzi ikaimayeetakeri irayootairi iraavakaiya Oisha.” Ipoña ikantakana eejatzi: “Iroka, iñaaneperora onatzi Pava.” ¹⁰Ari notyeerovanaka noñaapinkathatanakeri maninkari, ipoña ikantana: “iEero piñaapinkathatana naaka! Ari akarataiyini jomperatai Oisha, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari eejatzi ikaratzi oisokeroyetakarori iñaaventapaintziri Jesús. Aña iri piñaapinkathatajaante Pava. Tema okaratzi iñaaventapaintziri Jesús, irootajaantakera iyoshiretakaayetakeriri kamantantanneriite.”

Kyaakotakariri kitamarori mora

¹¹Ipoña noñaake ashitaryaanaka inkite. Tzimatsi janta aparani kitamarori mora. Itzimi kyaakotakariri, iriitake ipaitayee-tziri “Oisokerotaneri,” ipaitaitziri eejatzi “Kyaaryoori.” Aririka irovasankitaante, tampatzika okanta. Ari okempitari eejatzi aririka irovayiritante. ¹²Iroora irooki iriivaitake paampari. Amathaitziita ikantaka. Josankinataro vairontsi kaari jiyotakoyeetzi intaani jiyotziri irirori. ¹³Ikithaatakotakaro othakakeri iraantsi. Iri ipaitayee-tziri eejatzi “IÑAANE PAVA.” ¹⁴Tzimatsi irika inkitekinta irovayirite. Kitamarothaitake okantaka eejatzi

iithaare, te onkipatsivaite. Iriitake oyaatakeriri ikyaa koyetakari eejatzi kitamarori imorane. ¹⁵Ari oshitovanakeri ipaanteki kempitakarori othoyempyaanikitzi osataamentotsi, irootake iromposantayetaiyaariri iisaneentane. Iriira omperatantaiyaarine irashirokotzite. Irijatzira ovensikakeneriri oshiyakarori jimiretaitari ipaiyeetziri “Imashirenka Pava Shintsijanokitatsiri.” ¹⁶Josankinatakaro vairontsi iithaareki, eejatzi iporiki. Jiroka vairontsi: PINKATHARIVENTZIRIRI PINKATHARIITE. OMPERATARIRI OMPERATANERIITE.

¹⁷Ipoña noñaake pashine maninkari ikatziyantakari ooryaa, ikaimapaakeri maaroni tsimeriite arayetatsiri, ikantziri: “Pimpoke papatotya, poyaaro onkarate impayetemiri Pava. ¹⁸Tema povatyeyyaari atzirivatha: ivatha pinkathariite, ivatha ijevare ovayiriite, ivatha iriiperoriite, ivatha kyaakotapiintariri imorane. Ari povanakyaaoro eejatzi ivatha imoraneete. Tera intaani povaiyaari irikaite, aña povayetaiyaari eejatzi ivatha maaroiteni: omperataari, omperataneri, antarikonaite, iryaanipayeeni, maaroni.” ¹⁹Ipoña noñaakeri koveenkari piratsi, noñaakeri eejatzi kipatsisatzi pinkathariite itsipayetakari irovayirite. Ari ipiyotaiyakani inkene irovayiriteri irika kyaakotakariri kitamarori imorane itsipayetakari eejatzi irovayirite. ²⁰Tzima-tsi ipaita oirikavakeriri koveenkari piratsi. Ari ikempitaakeriri thairi kamantanteneri itsipatapiintakari itasonkaventantzi. Ari okanta jamatavitantakariri ikaratzi kentakoyetakarori ivairo piratsi, ikaratzi ñaapinkathayetakarori iroshiyakaaro. Irika piratsi ipoña thairi kamantanteneri, japishoonkaitakeri opaampapirothaatake inkaare, tsika okiteryeenkatake shitzivaro oyachaa-rinka. ²¹Jovamaaheetakeri maaroiteni kempisantanageriri, jovathaheetantakari

shitovapaintsiri ipaanteki kyaakotakariri kitamarori mora. Kematziineentayetaka tsimeripayeeni.

Osheki osarentsi, onkarate 1,000

20 ¹Ipoña noñaake jayiitapaake pashine maninkari. Joirikakero irashitaryaantyaarori omorona inthomointaperotatsiri. Joirikake eejatzi iniroite ashirotha. ²Jaakeri noonke, maranke tzimitainchari pairani. Iriitakera Kamaari, Satanás. Joosotakeri onkarate 1,000 osarentsi, ³ari jotziryaakeriri omoronaki inthomointaperotatsiri. Joshepitakotakeri, jovitsinekakotakeri onkantya eero jamataviantaari atzirriite, irojatzi omonkaratantakyaari onkarate 1,000 osarentsi. Aririka onkaratapaake iroka, ari iroosoryaakotapainteriri kapicheeni.

⁴Ipoña noñaake osheki saikamentotsi tsika irisaikayetai inkarate pinkathariventantatsineri. Ari noñaakero ishireete ikaratzi jovamaamentaitakeri ikempisantairo iñaane Pava, tsika otzimi iñaaventapaintziri Jesús. Irikaite, te iriñaapinkathateri koveenkari piratsi, te iriñaapinkathatero iroshiyakaaro eejatzi. Te inkentakotamakotyaaoro iriroriite ivairo piratsi, eejatzi irakoki. Iriiyetakera piriintaachari, ipinkathariventantayetake itsipataari Cristo okaratzi 1,000 osarentsi. ⁵Iriima pashine ikaratzi kamayetaintsiri, tera irañaayetai irirori, irojatzi omonkaratantapaakari 1,000 osarentsi. Irootakera ipaiyeetziri “Etarori Añagaantsi.” ⁶Kimoshirera inkantaiya inkarate piriintaachane ipaiyeetakeri “Etarori Añagaantsi.” Tema tasorentsishireri jinayetake. Eero japiitziro inkamayetai. Aña kañaaneri inkantaiya, iri kempitaiyaarine omperatasorentsitaari irantavaitaineri Pava, irantavaitaineri eejatzi Cristo. Ari itsipataari ipinkathariventantait okaratzi 1,000 osarentsi.

⁷Aririka omonkaratapaakya 1,000 osarentsi, ari iromishitovayeetapainterī Satanās jashitakoitakeri. ⁸Aririka irishitovanake, iretapaiyaaro iramatavitapairi maaroiteni atziri tsikarika inampiyetaro. Iroka nampitsiite ipaitayeetakero “Gog,” pashine “Magog.” Irapatotairi maaroni inkene irovayiritakaiyaari. Intzimaperote osheki atziri, iroovaitake okanta oshekitzi impaneki jiñaathapyaaki. ⁹Jiyaataiyakeni tsika ovinteniopathatzi, itapotakeri tasorentsishireriite tsika ipiyotaiyakani iriroriite. Ari okaratzi itapotakero eejatzi ipaiyeetziri “Etakoperotaaro Nampitsi.” Omapokashitanaka iparyaapaake paampari, japerotakeri maaroiteni. ¹⁰Ari japishoonkayeetakeri Kamaari janta opaampapirothaataake inkaare, kiteryeenka okantaka shitzivaro oyachaarinka. Tema ari japishoonkayeetzitakariri irirori koveenkari piratsi, itsipataitakeri thairi kamantaneri. Arira inkantaitaateero inkemaantsivaitaiya.

**Iramenakoyeetantai janta
kitamaroriki saikamentotsiki**

¹¹Ipoña noñaake iniroite kitamarori saikamentotsi. Tzimatsi saikantakarori, iriitakera matakero japerotairo inkite eejatzi kipatsi. ¹²Ari ikatziyeeyakani kamayetaintsiri janta kitamaroriki saikamentotsi, jetakari itsipayetaari antariite irojatzi iryaaniite, maaroni. Ari japinairyaayetanakero osankinarentsi, japinairyaanakero eejatzi pashine tsika josankinatakoyeta añaayetaatsine. Jamenakoyetairi atziri tsikarika opaiyeta jantakeri okaratzi josankinatakoyeetakerriri. ¹³Eejatzi ikaratzi piinkayetaintsiri jiñaaki, ari ipiyoyetakari iriroriite. Ikaratzi kamayetaintsiri, ari isaikitaiyakani eejatzi janta, okempivaitakaro atziritaatyeeemi “Kaamanetaantsi,” apakagairimi onampivaivetakari. Ari ikaratzi jamenakoyeetairi iriroriite

okaratzi jantayetakeri. ¹⁴Ari japishoonkayeetakerori “Kaamanetaantsi” opaampapirothaataake inkaare ontagaiya. Iroka opaampapirothaataake inkaare, iroora ipaiyeetakeri “Apitetanaintsiri Kaamanetaantsi.” ¹⁵Ipoña japishoonkayeetakeri opaampapirothaataake inkaare maaroni kaari osankinatakotchane irañaayetai.

Ovakerari inkite, ovakerari kipatsi

21 ¹Ipoña noñaake ovakerari inkite, ovakerari kipatsi. Tema aritake aperotaka paisatori inkite, eejatzi paisatori kipatsi. Te iriñeetairo inkaare. ²Ipoña noñaake oshaviinkapaake inkiteki aparoni nampitsi tasorentsitsisiri, ipaitayeetziri “Ovakerari Jerusalén.” Iri Pava ovayitakaantakerori. Ovaneenkakita, iroovaitake aparoni tsinane ovaneenkatashitari oimentyaari. ³Ari jiñaavaitanake shintsiiini janta saikamentotsiki, ikantaitzi: “iPamene! Arira osaikimotairi kipatsisatziite iroka tasorentsithaante tsika inampitaro Pava. Arira itsipatajaantaari Pava tsika isaikayetzi isheninkataari. ⁴Tema Pava osheyookiperotairine, imposhenkayetaiyaari. Ero ikaamaneyetai, tekatsi onkatsitzimovaitai, tekatsi iragaachane, tekatsi kemaantsivaitaachane. Tema ari okaratapaake maaroni iroka.”

⁵Ipoña iñaavaitanake thointainchari saikamentotsiki, ikantzi: “Novakeratakaairo maaroiteni.” Ikantanake eejatzi: “Posankinatero iroka, tema kyaaryoori ñaantsi onatzi, ari okantaitatyeeeni.” ⁶Ari ikantana: “iAri overaapaaka! Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi. Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatake thonkaironeri. Tzimatsirika miretatsiri, ari nomiretakaiyaari jiñaatsika otzimi ovañaantatsiri. Impashiitaiyaari, te opinarontsita. ⁷Irootakera noshinetakeneri kitsirinkaneriite. Naaka

Pava itzimi iñaapinkathayetai. Iriitake nonkempitakaantairi notomiite. ⁸Iro kantamaitacha eero notomitaari tharontziite, kisoshireri, kisaneeaneri, ovanteneri, mayempiri, matsi, ñaapinkathakeriri oshiyakaaronsi, thairiite. Aña iriira taayetaachane opaampapirothaa-take inkaare, kiteryeenkataintsiri oyachaarinka. Iroora apitetanaintsine inkamayetai.”

Ovakerari Jerusalén

⁹Ikanta okaratapaake iroka, ipokashitapaakena aparoni maninkari ovasankitaanteri itzimi oirikakerori itasone. Ikantapaakena: “Pimpoke, noñaakemiro oshiyakaaventari tsinaneka ontzime iinantaari Oisha.” ¹⁰Jaashinenkatana-kena tonkaari otzishiki. Joñaakakenaro nampitsi tasorentsitsiri ipaitayeetziri Jerusalén, otzimi jovayitairi Pava opoñaagaaro inkiteki. ¹¹Janta nampitsiki, ari jiñeetairori irovaneenkaro Pava, shipakiryaavaitake, iroovaitake okanta mapiki porekatsiri, pinaperotachari.* ¹²Iniroite okantaka otantonampiro. Tzimatsi 12 tsika ikyaapiintaitzi. Tzimatsi ikaratzi 12 maninkariite aamakoventayetarori tsika ikyaapiintayeetzi. Ari josankinayeetakero ivairo itomiite Israel-ni. ¹³Okaratzi mava ikyaapiintayeetzi montetakariri ishitovapiintzi ooryaa. Eejatzi ikyaapiintzira ooryaa, okaratzi mava. Katonkokero, okaratzi mava. Kirinkakero, okaratzi mava. ¹⁴Tzimatsi okaratzi 12 iniroite mapi otzitakerori otantonampi. Ari osankinayetakari 12 ivairopayeeni otyaantajanoriite. ¹⁵Irika ñaanatakenari, joirikake imonkamentoshithaki jovetsikayeetziri

oro, iro irimonkaratantyaarori otantonampi, eejatzi tsika ikyaapiintayeetzi. ¹⁶Ari omonkaranampitavakaa iroka nampitsi, te anaavakaa. Ikanta irika, jetanakaro jimonkaranampitakero, okaratzi 2,200 kilómetro osanthanka, eejatzi okaratake ojenokitzi.* ¹⁷Ipoña jimonkaratakero eejatzi otantonampi, okaratzi otontatzi 144 jimonkaratantakaro ikonaki. Iroora jimonkaratantakari irika maninkari kempitarori ikonaki atziri otzimi jimonkaratantapiintakari irirori. ¹⁸Iroka otantonampi, oshiyavaitakero mapi porekaki okantaka. Jiyoshiita oro jovetsikantayeetakarori nampitsi, porekaki okantaka.* ¹⁹Itzinkamiitantakarori otantonampi, iro jaayeetake porekakiyetatsiri mapiki, pinaperoyetachari. Jiroka ovairopayeeni mapiki tsika okanta jovetsikayeetakero: jaspe, zafiro, ágata, esmeralda, ²⁰ónice, cornalina, crisólito, berilo, topacio, crisopraso, jacinto, amatista. ²¹Okaratakera 12 ikyaapiintayeetzi, iroora jaayeetake antaroperori kitamarori mapi, iro jimokakeri jovetsikantakarori. Maaroni avotsite nampitsi, jiyoshiita oro jovetsikayeetakarori, porekaki okantaka.* ²²Te ontzimapai janta tasorentsipanko. Tema iro inampi Avinkatharite Pava Shintsijanokitatsiri itsipataari Oisha. Iriiyetajaantakera impoyataiyarone tasorentsipanko janta. ²³Te inkovajaan-taiya ooryaatsiri, eejatzi kashiri. Tema irovaneenkaro Pava kitainkatakagairone. Iri Oisha kempitaiyaarine ootamentotsi. ²⁴Iriitake kitainkatakotairine iraniiyetaira atziriite janta. Pinkathariite tziimayevetachari irovaneenkaro kipatsiki, kameethaini irisaikayetai janta iñaapinkathatairi Pava.

* 21.11,18: Kantakotachari jaka “porekatsiri,” iroora ipaiyeetziri eejatzi “jaspe.”

* 21.16: Kantakotachari jaka “2,200 kilómetro” iroora ikantayeetziri eejatzi “12,000 estadio.”

* 21.18,21: Kantakotachari jaka “porekaki,” okempitakero okantara botella, eejatzi vidrio.

* 21.21: Kantakotachari jaka “kitamarori mapi” irojazira ipaiyeetziri “perla.”

²⁵Eero otsirenitapai, añã okantaitatyeeni onkitaipapai. Te ashitanetaiya nampitsi janta. ²⁶Ikaratzi tzimayevetachari irovaneenkarõ kipatsiki, itzimi iñaapinkathayeetairi, kameethaini isaikayetai janta iñaapinkathatairi Pava. ²⁷Eero itzimai janta kaariperõtapaatsineri, eero iñeetairi janta antayetairone ipinkayeetziri, eero itzimapai eejatzi thaiyapaachane. Intaani inampiyetaiyaaro ikaratzi josankinatakoyetakeri Oisha irañaayetai janta.

22 ¹Ipoña joñaakakenaro jiñaã otzimi kañaanetakaantatsiri. Kiteshaaniki okantaka. Iro shitovaatatsiri isaikamentoki Pava itsipatakari Oisha,* ²irootake shiyaatainchari niyankineki avotsi. Omontethapyataakero oshookantakaro chochoki kañaanetakaantatsiri. Okantaitani kashiriki okithotapai osarentsiki. Otekatsitakaantapai oshi. ³Eero otzimapai ovasankitaantsi janta. Ari osaikapairi isaikamento Pava, eejatzi irashi Oisha. Inkantaitatyeeni irantavaitapaineri iromperatane. ⁴Ari iriñaavoroyeetairi Pava. Inkentakotamakotaiyaaro atziriite ivairo Pava. ⁵Eero otsirenitapai janta. Eero itzimapai ooryaatsiri. Tema iri kitainkataatsine Avinkatharite Pava. Ari ikantaitatyeero impinkathariventantapai atziriite janta.

Irootaintsira impiye Cristo

⁶Ipoña ikantanakena maninkari: “Kyaaryoora onatzi iroka ñaantsi, kantatsi ankempisantero.” Tema ikempitaakerira pairani Avinkatharite Pava jiyotakaayetakeri kamantantaneeriite, ari ikempitaakenari eejatzi naaka, jotyaantakenari imaninkarite joñaakayetakenaro iroka, iro iriyoyetantaiyaari iromperataneete irootzimatake avisayete tsikarika ompaiyetyaari apaata.

⁷Jiroka ikantzi Jesús: “iPamene! Irootaintsi nompiye. Kimoshirera inkantaiya inkarate kempisantakerone ikamantantaitakeri jaka osankinarentsiki.”

⁸Naakatakera Juan osankinatzirori iroka. Naaka ñaajaantakerori maaroni, naaka kemajaantakerori eejatzi. Ari notyeerovetanaka noñaapinkathateri maninkari oñaakakenarori maaroni iroka. ⁹Ikananakena irirori: “iEero piñaapinkathatana naaka! Ari akarataiyini jomperatai Pava, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari kamantantaneeriite pipaiyeetziri ‘iyekiite,’ noshiyakari eejatzi inkarate kempisantaairone osankinayetainchari jaka. Aña iri piñaapinkathatajaantapai Pava.”

¹⁰Ipoña ikantanakena eejatzi: “Okaratzi posankinatakotakeri avisayetsineri apaata, eerora povitsinekakotziro, tema irootzimatake iriñeetero avisatsineri.

¹¹iInkaariperoshiretziitaveete itzimi kaariperoshiretatsiri iroñaaka! iInkamaaroshiretziitaveete itzimi kamaaroshiretaintsiri iroñaaka! iIrantaperotero kameethari itzimi antakerori iroñaaka! iIntasorentsishireperote itzimi tasorentsishiretaintsiri iroñaaka!

¹²iIrootaintsira nompiye! Irootaintsira nompinayetairi atziriite okaratzi jantaventakeri aparopayeeni. ¹³Naakara oshiyarori etarori osankinarentsi, Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatake etarori, Naakatake overaantyaarone. Naakatakera etakaantanakarori, Naakatake thonkaironeri.”

¹⁴Kimoshirera inkantaiya inkarate kivayetairone iithaare, inkene ishineyee-tairi chochoki añaakaantatsiri, inkene inkyaayetai ikyaaipiintayeetzi nampitsiki.

¹⁵Eero ikyaaayetai janta kempitakoyetariri

* 22.1: Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

otsitzi, matsikantaneri, antapiintakero kamaarotatsiri, ovarianteri, ikaratzi ñaapinkathatakeriri oshiyakaaronsi, ikaratzi ametapiintakarori ithaiya.

¹⁶“Naakatakera Jesús, otyaantakeri maninkari inkamantemiro irokapayeeni, inkene povavisayeneri eeroka itzimi apatoventapiintakariri Pava tsikarikapayeeni. Naaka charinetariri David-ni. Naakatake ipaitayeezzi ‘Impokiro Orimishi.’”

¹⁷Ikantzi Tasorentsinkantsi: “Pimpokeeta.” Ari okantzitari eejatzi kempitakarori tsinane iinantaityaari. Inkarate kemayetairone iroka, inkantayetai: “Pimpokeeta.” Impokayeteeta itzimi mireyetatsiri. iItzimirika kovanaintsiri irimiretyaaro jiñaa añaakaantaneri, iriravaite, te opinata!

¹⁸Tzimatsi nonkamanteriri inkarate kemairone iroka tsika osankinatakoyetakarara avisayetatsineri apaata: Tzimatsirika ovanaavaitakerone okaratzi osankinatainchari jaka, ari irovanagaineri Pava inkemaantsitaiyaari irirori okaratzi ñaaventakoyetainchari jaka osankinarentsiki.* ¹⁹Tzimatsirika thañaapithatantakyaarone okaratzi osankinatainchari jaka, ari inthañaapithataiyaaari apaata Pava irirori eero ishinetaineri chochoki añaakaantatsiri. Eero icyagai nampitsiki otzimi iñaaventaitakeri jaka.

²⁰Itzimi ñaaventakaantakerori maaroni iroka, ikantzi: “Irootaintsi nompiye.” Ari nokantzi naaka: “Ari onkantyaari, thaankiini pimpiye.” ²¹Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

* **22.18:** Tzimatsi ñaaventakoyetzirori okaratzi kantakotachari: “Ovanaavaitakerone okaratzi osankinatainchari jaka” itzimi ovaakaanakerori josankinayetziro. Osankinajanorentsi, ari onkantya iramenantyaarori irosankinatero kameethaini tsikara okantajaantara. Eero jovanaashivaitaro, eero jamaakivaizti aparoni. Tzimatsi pashine kantatsiri iyotagaantsi onatzi okaratzi ñaantsikoyentachari jaka irashiite maaroini, ari onkantya eero jotekantaitaro, inkantaite: “thaiyaantsi onatzi okaratzi osankinatakotachari iñaaneki Pava.”

TSIKA IKANTAYEETZIRO ÑAANTSIPAYEENI

AARÓN Irirentzi inatzi Moisés-ni.

Isheninkamirinkaite inatzi Leví-ni. Iriitake Pava ovakeri Aarón okanta jomperatasorensitantari, ipometantapiintantaniriri Pava janta tasorensithaanteki. Okanta jiyoyaantakariri pairani Pava irika Aarón, ikovakitzira iroñaakantero iriitakera Aarón omperatasorensitaari, te inkovakairi pashinepayeeni. Iroora ikantantakariri pairani Pava: “Maaroni ijevare Israel-mirinkaite, iramayetakero ikotzikii. Irovayetero tasorensithaanteki.” Ikaratzi 12 jevariite amayetakero ikotzi, jovayetapaintziro tasorensithaanteki. Okanta okitaitamanake, iñeetatziiro ikotzi Aarón, oshookanake, tzimake oteya, eejatzi okitho. Irooma pashine kotzitsi, te oshookaajate. Arira iñeetakerori omapero jiyoshiitayeetakeri Aarón-ni, iriitake omperatasorensitatsine. Iriira isheninkamirinkaite Aarón-ni omperatasorensitapiintatsiri janta Israel-mirinkaiteki. (Pamenero Ikantakaantaitane.)

AATZIKIRIRI IISANEENTANE

Irootakera jametayetari pairani nampitayetarori pashineki kipatsi. Aririka irovayiritavakaiya, tzimatsi jantapiintziri pinkathari itzimirika oitsinampaantatsine. Iriirika iriñaakero pinkathari oitsinampaantatsiri, japerotakeri jovamaakaan-

takeri irovayirite iisaneentane, iriyaatashitanakeri, ironoryaakeri kipatsiki, iraatzikakentsitakeri. Iroora iriyotantaitaari omapero joitsinampaakeri iisaneentane. Iniroitera impashiventavaitya pinkathari joitsinampaitakeri. Ikantaitzi eejatzi, irika pinkathari oitsinampaantatsiri, iraanakeri pashine pinkatharivetachari joitsinampaitakeri janta ivinkathari-pankotekira, ari iraatzikavaitapiin-teri, inkempitakaantavaiteri iroorikami imakoryaakiimento. Ari onkanta irovashiventaavaitapiintan-tyaariri.

AAVAKAANTSI Tzimatsi jametayarini pairani judío-payeeni aririka irava-kaiya. Iriira koyaantachari evankari otzimirika ikoviri iinantaari. Aririka iriñaake evankaro ookimotakariri, inkamantakeri ashitariri. Impoñaa-kya ashitariri evankari intsipata-kyaari itomi, iriyaatashitakeri ashitarori evankaro. Arira inkinkithavaitakairiri ompaityaarika irantzimotavakaiyaari. Arira impinatante ashitariri evankari, impinataiteri ashitarori evankaro, ari onkanta eero amenaashivaitanta irava-kaiya itomi. Eerora itsipatzitaro. Impiyeerika evankari isaikira ashitariri, irovetsikapai ipanko. Aamaashitya onkarate aparoni

osarentsi osamanite. Arira onkantya iriñaantantyaarori evankaroka ikovakeri iinantyaaro, terika oñi pashine shirampari. Ari onkempitzityaari eejatzi evankaroka, oyaaventapaitetarira oimentyaari irovetsikaantya tsika irisaikairo apaata, ontyaavaitatsi iroori, ovetsike oithaare ovaneenkatachaneri, iro onkithaatanakyaari apaata aririka iyaatanake ovakerariki opanko jovetsikakeri oime, oimoshirenkavaiya. Aririka omonkarapaite-takya, iromapokashitakyaaro irareetya oimentyaari, intsipayetakyaari irapatziyane. Iraanakero evankaroka ipankoki, ari iroimoshirenkavaiyaari. Iro kantacha, aririka ovaiyantashivaitakya evankaroka eenirora iñaantaitaro tekeramintha aavakaiyaata, ari inkovake evankarika impicheetero evankaroka. Ontzimake iroipiyeetaineri iireekite ipinaventakerori pairani ashtariri. Irootakera avishimotakeriri pairani José-ni. Iro ikovantavetakari irovashaanteromi María, iñaajaantzi omotzitashivaita. (Pamenero Mt. 1.18-25.)

ABEL Iri itomivetari Adán-ni.

Piravaitaneri inaveta. Iriima Caín irirentzira, pankivairyaaantzi inatzi. Okanta aparoni kitaite ikovaiyakeni iriñaapinkathateri Pava, impometeneri ipira. Oshekira onimotakeri Pava okaratzi jantakeri Abel, tema irootake ikantakaantakeri. Iriima Caín irirentzira, intaani jamamatsitanake ivankivaire irashitakaiyaaniri Pava. Temaita onimoteri Pava. Iroora opoñaantanakari ikisanaka Caín, itsitokakeri irirentzi. Aripaitera etanakaro ovantaantsi okaratzi iñaaventayeeztziri iñaaneki Pava.

ABRAHAM Iriitakera icharinetanakari maaroni judío-payeeni. Tekeramintha intzimeeta Jesús aritake tzimake irirori. Ari inampivetarori pairani nampitsiki paitachari Ur, ipoña jotyaantairi Pava inampitaiyaaro Abraham-ni janta Canaán-ki. Ishinetakeneri iroshekite incharinentyaari, iriitake ashitaiyaarone maaroni kipatsi Canaán-ki. Oshekira javentaperotakeri Abraham-ni irika Pava, shitovanake inampiki, jatake tsika jotyaantakeri. Oshekira javentaakari eejatzi Abraham-ni irika Pava, aritake intzimake irovaiyane. Irootakera onimotakeriri Pava, irootake ikempitakaantakeri tampatzikashireri inatzi Abraham-ni. Irijatzi Abraham-ni etakaantanakarori itomeshitaanita. Ikanta jantarikonatake Abraham-ni, tzimakotake 100 irosarentsite, eejatzi okempitzitakeri iina Sara tzimakotake 90 osarentsite, arira itzimakeri itomi, ipaitakeri Isaac. Irojatzzi itzimantanakari icharine paitanainchari Jacob. Ikanta Jacob, iriitakera oshekita-naintsiri itzimayetanake itomipayeeni, iriitake ipaitayeetairi iroñaaka Judío. Tekeramintha irovaiyanta-kairoota Abraham-ni iinara, jetzitaro jovaiyantakaakero inampire paitachari Agar, iri ipaitakeri Ismael. Irootakera shinetakeriri Sara irovaiyantakairo inampire, oñaajaantake eero ovaiyantaita iroori. Iro kantacha itzimayetanakera icharinepayeeni Ismael, kisaneenta joviri ikaratzi icharineyetanakari Isaac-ni. Irojatzzi ikantziro iroñaaka kisaneenta jovavakaiyani. (Pamenero Antzimotavakaantsi, Isaac, eejatzi Hch. 7.2-8.)

ADÁN Iriira shirampari etakaantajaanakarori inampitaro jaka kipatsiki. Iriitake Pava ovetsikakeriri jaakero

kipatsipane. Itasonkakeri okanta jañaantanakari. Ikanta iñaakerira Pava tekatsi intsipatya Adán, jovochohyaakeri, ari jayitakeriri aparani imereki, irootake jovetsika-keneriri iinantyaari, ipaitakero Eva. Kimoshirera ikantaiyani isaikaiyave-taka, te iriyotaiyeroni kaariperori. Iro kantacha Satanás, ipeyashitakari maranke, jamatavitakero Eva. Ari okanta opiyathatantakariri Pava, ovakaro chochoki ipinkakaaveta-karori. Okanta Eva, opakeri eejatzi Adán, jovavakaro irirori. Iroora opoñaantanakari ikaariperoyetzi atziriite, ipiyathavaitari Pava, irojatzi matachari iroñaaka.

AKOJANORI Ikaratzi pinkathariyetatsiri pairani pashineki nampitsi, tzimaye-tatsi isaikamento ovaneenka okanta. Ari isaikapiintziri ipinkathariventan-tzi. Tzimatsiya pashine saikamentotsi irakojanoriki, tsika ithointapiinta aparani itzimi ikoyaakeri pinkathari, iriiperori jinatzi. Iriitakera kaminairiri impinkathariventan-tyaari kameethaperoini. Ikempita-kaantaitziri pinkathari irinatyeeemi irika, kantatsi iraventaityaari eejatzi irirori.

AMATHAIRENTSI Pairani, aririka irovetsikayeete aparani amathairen-tsi, iroora jovetsikayeetantari ikaratzi poreryaayetatsiri, ikempita-tyaama oro. Aririka inthonkayeeta-kero amathairentsi, ovaneenka onkantya. Iroora ikashiyakaayee-tziriri ikaratzi pinkathariyetatsiri, iro iramathaitaiteriri. Tekatsira pashine amathaiyaarone kempityaarone iroka amathairentsi. Tema okaratzi iñaaventakoyeetapiintziro amathai-rentsi iñaanekira Pava, ayotzi iriira ikantakoyeetzi Pinkathari. Oshekira ikempitakoyeetakero pairani iroka

amathairentsi ikashiyakaayeeetariri pinkathairentsi. Tema ikempitakoyee-tarora jovetsikaitziro amathairentsi, jagaitziro shivithatapo, savorotapo, tsikarika ompaiyetya. Impoña irovaneenkantantayetakyaaro inchateya, tsipana ovaneenkayeta-chari, tsikarika ompaiyetyaari. Irootakera jamathaitantayeetariri itzimirika oyiishitaintsiri irareetya tsikara overaayeta osantha-tzi irishiye.

ANANKORYAANTSI Kitaite onatzi iroka joimoshirenkantapiintari judfo-payeeni. Arira ipampithashir-yiirori tsika okanta javisakotantaari pairani jomperanavaivetakari Egipto-satzi. Ikanta ipokakeranki maninkaripayeeni tsiteni janankor-yiitakeri ipankoite judfo-payeeni. Javisanakero ipankoite te irovasan-kitaanakeri, intaani jiyoshiitanakeri Egipto-satzi jovasankitaavankotanakeri. Iroora omintharovakeriri Egipto-satziite, ari okanta ishinetan-taariri iriyaatai judfo-payeeni inkokovayetai tsika inampitaiyaaro, ari onkantya irisaikashivaitantaiyaari tekatsi omperanavaitaiyaarine.

ANTARIKONAITE Pairani, etayetanaka-rori Israel-mirinkaiteki, iriira iñaapinkathaperoyeetziri antarikona-yetaintsiri, iriyyetake jearitatsiri, iriyyetake pinkathariventantatsiri eejatzi. Okanta, ipokantapaintari-ranki Jesús, irojatziro jovashiñeetairi iroka ñaantsi “antarikonaite,” ikempitakaantaitaaro akantapiintziri “jeviri.” Irootakera ipaitayeetanta-kariri pairani “antarikonaite,” ikaratzi etayetanakarori ijvayetziri kempisantzinkariite, apatoventapiin-taanariri Cristo. Ipaitapiintaitakeri “antarikonaite,” okantavetaka irikaite te irantarikonaperote.

ANTZIMOTAVAKAANTSI Pairani tekeramintha intzime Jesús, ari iñaanatake Pava aparani shirampari ipaita Abraham, ikantakeri: “Abraham, tzimatsi nantzimotemiri. Ari piñaake intzime pitomijanori eeroka, iriira oshekitaatsine.” Iro kantacha Abraham okovaperota ontzime ompaitya irantzimoteriri irirori Pava. Tema javentaanakityaarira Pava ontzimatyte intomeshitaaniya. Okanta avisake osheki osarentsi, monkarataka okaratzi ikantaitakeriri pairani Abraham, oshekikate icharine. Irojatzit itzimantakari Moisés-ni irirori. Iriitakera osankinatakeroi tsika onkantya omonkaratantyaari jantzimotavakaakari pairani Pava itsipatari Abraham-ni. Irijatzit osankinatakeroi Ikantakaantane Pava. Irootakera jimayetanakeri icharinepayeeni Abraham-ni, onkantya irothotyaantayetyaarori antzimotavakaantsi. Jiroka ikantakeriri Pava irika Moisés: “Aririka povamaye pipira pimpomenari naaka, payero iriraane, pisaitantyaarori pomepirinimentotsi. Impoña paakotakero povakeri niyankyaa irantsi, pintsikirisan-taiyaari pisheninka.” Iroora jantakeri Moisés, tema iro ooñaarontzirori antzimotavakaantsi. Ipoña avisake osheki osarentsi, ari itzimakeri pashine kamantantaneri ipaita Jeremías. Iri josankinatakaake Pava, ikantake: “Ari iriñeetairo ontzime ovakerari irantzimotavakaiyaari Pava intsipataiyaari icharinetyetari Abraham-ni. Onashitaiya, eero okempitaro okaratzi iñaashintsiveetakari irothotyeteromi josankinatakeroi pairani Moisés-ni. Jiroka okantzi ovakerari antzimotavakaantsi: ‘Pampithashirera irovayeetaina.

Ari nompeyakotantairo ikaaripero-shirevetaitaka.” Okanta avisake osheki osarentsi, irojatzit itzimantakari Jesucristo. Arira omonkaratakeroi josankinatakeroi Jeremías. Jiroka ikantakeranki joveraantanaaro Jesucristo jovakaanari iriyotaane, ikantziri: “Niraanera onatzi iroka, iroora aparaatachaneri iravisakoshi-reyentantaiyaari osheki atzirite. Irootakera oñaakantairone antzimotavakaiyaari.” (Pamenero Mr. 14.24; 1 Co. 11.25; He. 8.6-10.18.) Ikanta ikamimotantakeranki Jesucristo, arira etanakarori ovakera antzimotavakaantsi. Iro ipaitaitziri iroñaaka “Ovakerari Antzimotavakaantsi.” Iroora pashine josankinayeetakeroi pairani ipaiyeetziro “Paisatori Antzimotavakaantsi.”

ARAMEO (Pamenero Hebreo)

AVOTSI, AVOTSIJANORI Iriira ikantakoyeetziri jaka ikaratzi aventaayetaariri Cristo, ipaitayeetairi “karatanairiri ipaiyeetziri ‘Avotsi.’” (Pamenero Hch. 9.2; 19.9; 22.4.) Irojatzira ikantakoyeetzitari 2 P. 2.2. “aniitantaarori Avotsijanori.” Irijatzira ikantakoyeetzitari, ikaratzi aventaayetaariri Cristo. Opoñaantari joshiyakaaventaitziri avotsi, tema ikantakeranki Jesús: “Naakatake ipaiyeetziri ‘Avotsi.’” Iriitajaantakera Jesús oshiyakaaventakarori avotsi, irijatzit kempitakarori avotsi areetakaantachari inkiteki, antsipantantaiyariri isaikira Pava. Tema aririka aventaashiretanaiyaari irirori, aritake añaashireyetai inkiteki antsipataiyaari Pava.

BALAAM Sheripiyari inatzi pairani irika eenroranki jañaaveta Moisés-ni. Kaari Israel-mirinkaite. Iriitakera sheripiyaritatsiri ijevatakaantapaite-tantariri Moisés-ni Israel-mirinkaite,

shiyapithayetaariri Egipto-satzi, iriyaataiyeeroni Canaán-ki, ishineta-kenneriri Pava irinampiyetaiyaaro. Ari ikenimotaiyanakeri inampiki Moab-satziite. Iriira pinkatharitatsiri Balac janta Moab-ki. Osheki itharovakaakari Israel-mirinkaite irovayiritanakyaari. Jotyaantake iriyaatashiiteri Balaam sheripiyari-perotatsiri, ikaimakaantatziiri iroiptyashinenkateri Israel-mirinkaite isheripiyarinkakiini. Ishinetakeneri impinateri osheki aririka inkitsirin-kakeri. Ikantavetakari Pava irika Balaam, eero ikoshekavaitari. Iro kantacha Balaam, ikinkishiretanaka iraaaperote osheki kireeki. Jatake ikyaakotanakari imorane. Okanta niyanki avotsi, aparoni maninkari joñaakakari imorane Balaam joirika-kero irosataamento, ari ikatziyapaa-kari. Temaita iriñaapaakeri irirori. Ari janiiryaanake Balaam, ipasavai-takeri imorane. Irojatzi iñaavaita-kaantanakariri Pava irika mora. Aripaitera joñaakanakari Balaam irika maninkari, ikantanakeri: “Balaam, piyaatashiteri Balac, pinkamanteri onkarate inkanteriri Pava.” Ari ikantakero Balaam. Oshekira itasonkaventayeetakeri Israel-mirinkaite, te iroiptyashinen-kayeeteri. Iro kantamaitachari, okantavetaka itasonkaventantave-taka Balaam, ikaminaakeri Balac, ikantakeri: “Kantatsi poitsinampayeri Israel-mirinkaite aririka pamatavita-keri.” Okanta evankaropayeeni nampitarori Moab-ki, onevshiryaa-kaayetakari evankariite Israel-mirinkaite, itsipavaiyetakaro tsika joimoshirenkavaitaita, jovaye-takari ipometayeetziniriri ivavane-vaitashitari, jimayempvaiyetakero evankaropayeeni. Irootakera

jomantsiyaantakariri Pava maaroi-teni, osheki Israel-mirinkaite kamayetaintsiri, ikaratzi 23,000 kamaintsiri aparoni kitaite, ipoña pashine ikaratzi 1000. Japatotanaka maaroni kamayetaintsiri ikaratzi 24,000 atziri. Irootakera ikinkishi-retakoyeetantapiintariri Balaam, ikaminaantake iramatavitantaite. Irootakera opoñaantanakari iñaapinkathatashivaitaitari oshiyaa-kaarontsi, imayempvaitaitzi.

BALAC (Pamenero Balaam)

CAÍN Iriitakera itomi Adán-ni, irijatzira etakaantanakarori joviri pairani irirentzi. (Pamenero Abel.)

CAMELLO Piratsi jinatzi. Ipiyotapaaro pashineki nampitsi paitachari Africa, Arabia, eejatzi Palestina. Kantatsi inkyaaakotyaari atziri, jaakaitziri tenari eejatzi. Omapero jantartizti, aririka inkatziye janayiri tsika joveraa ikatziya aparoni atziri. Santhapayeeni okanta ivitzi okempivetaro ivitzi oisha, aritatsi irontyagaiteero.

CÉSAR Irootake ivairo pinkatharijanotatsiri pairani nampitsiki Roma. Tzima-tsi osheki irovayirite, iriitake jatayetaintsiri pairani pashineki nampitsi okaratzi saikathapyaatzirori iniroite inkaare Mediterráneo. Ikyaaake pairani irovayirite César ipatsiteki judío-payeeni, ari ipinkathariventantakeri eejatzi janta.

CORÉ Leví-mirinkaite inatzi. Ari jañaapaitetziri irirori isaikavaitan-takari Moisés-ni, ikenavaitantakari Israel-mirinkaite janta tsika te inampiitaro. Iro kantacha Coré, imaimanetakari Moisés-ni, ikantavai-takeri: “Te nojevaritetyaami eeroke. Maaroni naakaite tasorentsi nonaiyini, ari nokempitami eeroke.” Ikarataiyini 250 atziri aapatziyakariri irimaimanetante. Iro kantacha

Pava, itankakaakero kipatsi, othonka aperotakeri oniyakeri Coré eejatzi irovaiyanepayeeni. Iriima pashinepa-yeeni karatatsiri 250 atziri, japerotantakeri Pava itaantakeri paampari.

CRISTO Iroka ñaantsi “Cristo” opoñaaro iñaaneki griego. Iro akantziri añaaneki aaka: “Saipatziitotaari.” Iro jametayetari pairani judío-payeeni, isaitantari yeenkantsi iitoonaki aparoni isheninka, aririka irovakerate impinkathariventante. Iroora oshiyakaaventachari ipatziiri ishintsinka Pava. Iroka ñaantsi “Cristo,” iro ivairo pokaintsiri pairani, iroyaakoneentane judío-payeeni, iriitake pinkathariventairine. Tema iri ishinetakeneri Pava pairani irotyaanteneri. (Pamenero Saipatziitotaantsi.)

DAVID Judío jinatzi. Iriira etakarori itzimi pairani tekeramintha intzimeeta Jesús. Eeniro jevankaritapaake, jovakeri antari shirampari paitachari Goliat iisaneentane judío-payeeni. Irootakera opoñaantari ipinkathariventziri isheninkapayeeni. Iriitakera anaakeriri ikarayetzi etakarori ipinkatharitziri pairani, te iriñeete pashine ivinkatharite judío kempityaarine David-ni. Irijatzi osankinayetakerori Salmo jamampaaventaitarira Pava. Irika pinkathari David tzimatsi ishinetakeneri Pava, ikantakeri: “Ari intzimake aparoni icharine, iriitakera Pinkathariperotatsine. Iri anaakoperoterine inkarate pinkatharivetachane.” Iriitakera ipaitayetziri judío-payeeni “Cristo.” Tema irootake ikantantiintayetari judío: “Ari impokake apaata Cristo, iri kempitapaakyarine David-ni impinkathariventante.”

DENARIO Iireekite inatzi Roma-satzi ipaitaitziri denario. Iri ipinaitziriri pairani atziri aririka irantavaitake

aparoni kitaite. Aparoni denario ipinayeeziriri.

EGIPTO Iroora nampitsi tsika jomperavaitaitakeri pairani ivaisatziite judío-payeeni. (Pamenero José, Moisés.)

ELÍAS Judío inatzi irika. Kamantanteneri inatzi. Pairani tekeramintha intzimeeta Jesús, iriitake kamantantakerori iñaane Pava. Jooñaakantake osheki kaari iñaapiintayeetzi. Ikantziri pashine kamantanteneri: “Tekatsi kempityaarine Elías, janaayetakeri pashine kamantanteneriite.” Tema irika Elías, te iriñeero irirori kaama-netaantsi, jagairi Pava inkiteki. Iriitakera iroyaakoneentane judío-payeeni impiye, irovetsikanon-tapaakeri Pava impinkathariventantai. Tema ikantakeranki Jesús: “Iriira Juan kempitapaakariri Elías-ni, iriitakera ovetsikashiretakaayetaariri atziriite, impinkathariventairi Pava.”

ESAÚ Iriira itomi Isaac, iriitake itsipa Jacob-ni. Okaratzi jametaiyarini pashinesatzi atziriite, jiyoyiiri iponkitzitanakari itomi, ikashiya-kaayetari irashitakiyaari okaratzi tzimimotziriri. Okempitayia ipanko, iipatsite, maaroni. Okanta aparoni kitaite, itashenekiini Esaú jareetaa ipankoki. Iriima Jacob, onkotsitake irirori ovaritentsi. Itashaaperotaktiira Esaú, ikovatziitapaake irovapaakyaa. Ikantziri Jacob irirentzika: “Aririka pimpakenaro okaratzi jashitakaakamiri ashitairi, aritake nompakemiro poyaaro nokoshitane.” Ikovatziira iroya Esaú, onimotakeri imperi. Okanta apaata, osheki okatsitzimovaitakeri jantakeri, tema te aritanai irashitaiyaaro ishinetavetakaniriri ashitariri.

EVA Irootakera tsinane etajaantanakarori añaanake pairani. Iroora imereki

Adán jovetsikayeetakeri. (Pamenero Adán.)

FARAÓN Iroora ivairopayeeni pinkathariyetatsiri Egipto-ki. (Pamenero Egipto.)

FARISEO Judío inayetzi, iriitake kovave-tachari irimateromi irothotyeetero irosankinare Moisés-ni. Iro kantamaitacha irikaite Fariseo, josankinayetake pashine, janaakaaneentanakero josankinayetakeri pairani Moisés-ni. Irooya ipankiventavaitari irimatero irothotyeero, ari onkantya iriñaantaityaariri omapero ikameethashirepe-royetzi. Okanta ipokakera pairani Jesús, iñaakotapaakeri jantayetziri, irojatzzi ikantantakariri: “Te piyote pineshinonkatantya, osheki pasagaaventavaitaka apaniro. Amenaashivaitakara pikovavevetari pothotyeero.”

GOMORRA (Pamenero Sodoma.)

GRIEGO, GRIEGO-THATATSIRI Pairani tekeramintha intzime Jesús, ipaitayeetziri “Griego” ikaratzi nampitarori “Grecia-ki.” Tema pairani ikyaayetake “Grecia-satzi” iipatsiteki pashine atziri kaari isheninkayeta, iñaavaitakaayetakeri iriñaane. Ikaratzi ñaavaiyetakerori iriñaane Griego, ipaitayeetanakeri “Griego-thatatsiri.” Irojatzzira ikantayetapiintaiyakerini eejatzzi judío-payeeni irirori, ikantaiyini: “Griego-thatatsiri,” iroovaitake akantapiintaiyini aakaite: “Virakochathatatsiri.” Irojatzzira iñaavaitaiyakerini pairani Roma-satzi iriñaane Grecia-satzi, okantavetaka ikyaavetaka iriroriite iipatsiteki ikaratzi ñaavaiyetzirori Griego-thatatsiri. Oshekimaita jomperanavaitantaka pairani Roma-satzi.

HEBREO, HEBREO-THATATSIRI Arira ipaitayeetzitari eejatzzi judío-payeeni.

Iroora ñaantsi ñaaventakotzirori iñaane judío-payeeni. Tema pairani ipokantapaintari Jesús jaka kipatsiki, irojatzzira iñaanetapaintari irirori jiñaavaitzirora iriñaanejanori paitachari “arameo.”

HERODES Iriitakera pinkathariyetatsiri pairani inampiki judío. Joshiyakoyetari tsika ikantayeta judío-payeeni, irootake ikempitakaantakariri isheninka irinatyeemi. Ikanta itzimakkeranki Jesús, iriira pinkathariventantatsiri janta Jerusalén-ki, iriitakera etanakarori ipaitayeetziri Herodes. Iro kantamaitacha irika Herodes tzimatsi omperatariri eejatzzi irirori, iriitake César ivinkatharijanorite Roma-satzi, iriitake otyaantayeetziri impinkathariventayeteri judío janta Judea-ki. (Pamenero Mt. 2; Lc. 1.5) Ikanta jantaritakeranki Jesús, arikate kamake etarori ipaita Herodes. Iri pinkathariventantaatsi itomi paitachari Herodes Antipas. Iriitake pinkathariventantatsiri Galilea-ki. Irijatzzi ashitakotakaantakeriri pairani Juan oviinkaantantakeri irijatzzi ovamaakaantakeriri eejatzzi. Irojatzzi jetantanakarori Jesús ikinkithatakaantanaake. Irijatzziita ovamaakaantakeriri eejatzzi. (Pamenero Lc. 3.1, 19-20; Mt. 14.1; Lc. 23.8.) Ikanta avisanake tsika okaratzi osarentsi, ari ipinkathariventantairi icharine Herodes etanakarori. Ipaita irirori Herodes Agripa, ipinkathariventantake Judea-ki. Iriitake ovamaakaantakeriri irotyaantajanore Jesús paitachari Jacobo. Jovamaakaantake eejatzzi osheki kempisanta-yetanaintsiri pairani. Ikofovavetakari Pedro irovamaakaanterimi eejatzzi. (Pamenero Hch. 12.1-25.) Ipoña avisake eejatzzi tsikarika okaratzi osarentsi, ari ipinkathari-

ventantairi itomi Herodes Agripa. Iri kempitakotaariri ivairo iriri. Iriitake ikinkithatakaakeriranki pairani Pablo. (Pamenero Hch. 25-26.)

HIGO Pankirentsi onatzi ipaitayeetziri “higo,” ari oshiyavetaro okitho potooki. Te antaroyete ovaato. Osheki ipaminthaitziro, tema chochoki onayetatz. Osheki inevetaitaro inthoyeetero. Iriyotayeetantyaaro aritake irakake okithoki, aririka iriñeetakeri ompothonayetanakeri.

IKANTAKAANTAITANE Ari ipaiyeetziro josankinayetakeri pairani Moisés-ni, iriñaane Pava onatzi. Iro ikovavetakariki judío-payeeni irimateromi irothotyero maaroni. Iro kantamaitacha te onkante irimatero. Ari ipaitayeetzitarori eejatzi josankinayetakeri pairani Moisés: Génesis, Éxodo, Levítico, Números, Deuteronomio. (Pamenero Osankinajanorentsi.) Irootakera ikovaperotajaantayeetziri osankinarentzi ipaitayeetziri “Ikantakaantaitane karatatsiri 10.” Jiroka okantzi ikantaitakeri:

1. Eero piñaapinkathavaitashitari kempitakoyetariri pava, intaani piñaapinkathayetairi Pavajanori.
2. Eero povetsikaminthavaitashitari oshiyakaarontsi pinkempitakaanteri pivavane piñaapinkathatairi.
3. Eero pipairyashivaitari Pava.
4. Piñaapinkathatero kitaite imakoryaantaitari.
5. Piñaapinkathayeteri ashitamiri.
6. Eero povantzi.
7. Eero pimayempivaitzi.
8. Eero pikoshivaitzi.
9. Eero pithaiyvaita.
10. Eero pineveshirevaitaneta.

Tzimayetatsira eejatzi osheki ikantakaantaitakeri, okempitaya iroka:

tsika ikantaita jaakameethayeetziri omperataari, jovasankitayeetziri ovaariperotaneri, joimoshirenka-yeeta, ipometayeetziri piratsi, ikitevathayeetantaitari, oñaakantantyaarori iñaapinkathatayeetziri Pava, tsika okantakota ovaritentsi ipinkayeetziri, itziventayeetari eejatzi. Iriitakera Pava payetakeriri pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane, janta otzishiki “Sinai.” Tema iniroite jimenkoritakaakero Pava janta otzishiki, antaro ookathatanaka, okempitavaitakari paampari. Iniroite itharovaiyanakeni Israel-mirinkaite. Arira ikantakeriri Pava: “Piyaate intainaini, eero pikatziyayeta okarikiini. Intzimerika aatzikakerone, ontzimaty e irovamaayeeteri.” Irootakera itharovaperotantanakari Israel-mirinkaite. Intaani ishinetaikeri Moisés-ni intonkayero otzishi. Ari ikamantakeriri Pava okaratzi Ikantakaantakeri. Iro kantacha ikemaiyake atziriite iñaavaitake Pava janta otzishiki, osheki itharovaiyanakeni. Ikanta ikaratakerora ikamantantakero Ikantakaantaitane, ikantaiyanakeni atziriite, “Arivé, aritake amatakeri othotyero maaroni.” Aripaitera jetanakaro jovetsikaiyanakeni ipomepirinimento, tsika impometapiintayetairi ipira itayinirira Pava. Arira jetaitakarori Moisés-ni jaakero iriraane piratsi, itsikirisantayetakari atziripayeeni. Ikantayetziri: “Iroka irantsi, iroora oñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari.” Ipoña japiitairo ipiyanaa Moisés-ni otzishiki, arira ipakeriri Pava aparoni mapikota, tsika osankinatata Ikantakaantaitane. Oshekira Ikantakaantaitane ikamantakeriri janta, tema 40 kitaite okaratzi isaikavaitake

Moisés-ni otzishiki. Tema osamanira isaikavaitake, iñaajaantake Israel-mirinkaite peyaka Moisés. Ikovakotakeri Aarón irirentzira Moisés-ni, irovetsikeneri oshiyakaarontsi, iriitake intharomentavaiityaari iriñaapinkathavaiteri. Ipoña Aarón jaake oro, jovetsikakeneri oshiyakaarontsi ikempitakaakari iryaani vaca. Iriitakera iñaapinkathavaitakeri Israel-mirinkaite. Ikanta Moisés-ni, oirinkaa irirori, iñaapaatziiri itharomentavaitari oshiyakaarontsi, jantakero ipinkakaavetariri Pava. Japishoonkapaakero Moisés-ni mapikota, tankavaitapaake. Iro kantacha jovashaantayetairo atziriite kaariperori jantayevetakari. Iñaañaatakoventairi Moisés-ni, impeyakotan-taiyaariri Pava. Ipoña Pava ikantairi: “Moisés, papiitairo posankinatero Nokantakaanane.” Arira itonkaanaai eejatzi Moisés otzishiki, japiitairo irisaikavaitapai okaratzi 40 kitaite. Ikanta joirinkaara Moisés-ni, iniroitera ishipakiryaaovorotake, tema iñaanatajaantakitziiri koñaaroini Pava. Osheki itharovaiyakeni atziriite irameneri Moisés-ni. Irootakera ipashikavorotantakari Moisés-ni. Iro kantacha amatsinka okantaka avisantaari ishipakiryaaovorotzi, irojatzi ipashikaryaaperotantaari iporoki.

IMPINKATHARIVENTANTAI PAVA

Pairani tekera intzime Jesús, osheki iñaaventakero irikaite judfo-payeeni impinkathariventairi Pava jaka kipatsiki. Ikanta itzimakaranki Jesús, irojatzi ikinkithatapaake irirori, ikantake: “Monkarataka iriñeentan-tyaariri Pava impinkathariventantai.” Iro kantamaitacha tera onkoñaatanete iroka pinkathariventantsi, tera inkempityaari pinkatha-

riyetatsiri jaka kipatsiki. Tema itasorentsinkakiini Jesús ipinkathariventantzi iroñaaka. Iriitake pinkathariventashiretairiri ikaratzi aventaayetaariri. Iro kantacha ari omonkaratakya apaata iriñeetairo impinkatharite koñaaroini. Ari inkantaitaatyeeero, impinkathariventairi nampiyetarori kipatsi, eejatzi inkiteki.

INKITE Arira inampitaro Pava. Aririka iriñaaventayetero judfo-payeeni inkite, ikempitakaantaro ontzima-tyeemi iniroite manthakintsi, iro nashitarori kipatsi, eejatzi inkite tsikara inampitaro Pava. Irootakera ikantantakariranki Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite.” (Pamenero Jn. 1.51; Ap. 4.1.) Arira añaarori, kempivaitaka otamikana-kityeeyaami manthakintsi onkantya iriñeentan-tyaarori tsika inampitaro Pava. Ari okempitziiri eejatzi Ap. 6.14. Arira oñaaventakotari eejatzi okempivaitakaro otzipiyaranki manthakintsi, oshiyanyakyaaro ankoviitaranki tsipanashi.

IPAIAKOTAITAKERI (Pamenero Paikakotaantsi)

IPINKAYEETZIRI (Pamenero Kitevathari)

IPOMETAITZINIRIRI PAVA Iro jametayarini pairani judfo inampiki Jerusalem ipometayetziri ipira tasorentsipankoki. Ari ikantaitatyaani kitaite-riki itayi ipira: Intaamanake aparoni onkitaityaamanai, irapiitanairo sheeteeni. Kantatsi eejatzi irayeteri ipira, impakeri omperatasorentsitaari, impometakeneri. (Pamenero Jashitakaaayariri Pava.)

IRAANTSI Iñaanekira Pava, osheki iñaaventakoyeetziro “iraantsi.” Okempitayaama, joveraantantanaaroriranki Jesús

jovakaanaari iriyotaane, ipakotakeri imire, ikempitakaantakero iroorkami impakoterimi iriraane, tema iro joshiyakaaventake inkamimoterira. Intsityaa pamenero Lc. 22.20. Irojatzira jimatayetanairi iriyotaane, osheki iñaaventakotakeri Jesús, ikantayetzi: “ikapathainkatzimentakai Cristo.” Intsityaa pamenero Ro. 3.25; 5.9; Ef. 1.7; Co. 1.14; He. 10.29; 13.20; 1 Jn. 1.7; Ap. 12.11. Iñaaventakotzitakaro eejatzi iriraanejanori Jesús. Intsityaa pamenero 1 Co. 11.27; Ap. 7.14. Opoñaantari iñaaventakoyetziro, tema ikinkishiretaiyani Israel-mirinkaite, iroora iraaantsi añaakaayetziriri atziri, irojatzira añaakaayetziriri piratsipayeeni. Tema ikantapiintaiyini irirori, “ikapathainkatake,” irootakera oshiyarori inkantaiyatyeenimi, “kamake.” Tema ikinkishiretaiyani Israel-mirinkaite iro kovaperotajaan-tachari iraaantsi, irootake ipinkantariri irovakotyaa iriraane vathatsi. Aririka irovamaapiinteri piratsi, ithatziri jenoki, onthaatantyaari maaroni iriraane. Intsityaa pamenero Hch. 15.20. Iro kantacha iroora iraaantsi jaakeri pairani Moisés-ni, ari okanta jooñaarontantakarori irantzimotavakaiaaari Pava itsipataari Israel-mirinkaite. (Pamenero Antzimotavakaantsi.)

ISAAC Itomi inatzi Abraham-ni. Iriitake tzimaintsiri okaratakera 100 irosarentsite Abraham-ni. Ikovake Pava iriñaantyaari Abraham-ni omaperorika javentaashiretaneta. Ikantakeri: “Abraham, paanakeri pitomi Isaac otzishiki, ari pimpometenariri.” Te impiyathatanakya Abraham-ni, tema omaperora javentaashiretakari Pava, ikinkishire-

tanaka, ikantzi: “Ari iroviriintainari Pava notomi aririka inkamavetakya.” Ikanta jareetakara otzishiki tsika jookotakeneri Pava, joosotapaakeri itomi, jonoryaakeri itsimaki tsikara impometeri, iro itzinaavakovetanaka irovathaantyaariri itomi, arira iñaanananakeriri Pava, ikantziri: “¡Abraham, eero povamairi pitomi!” Iro jamenanake jantyaatziiini, iñaataitatzii aparoni piratsi impometeneri Pava. Arira okantakari joñaakantantakarori Abraham-ni omaperora javentaashiretakari Pava. **ISRAEL** Pairani tzimatsi icharinejanori Abraham-ni, ipaita Jacob. Ikanta irika Jacob, iñaakeri tsireni imaninkarite Pava. Jomankiyakari, tema ikovakotatziiiri intasonkaventeri. Ikanta jomankiyari iroovetainchainkitaitakotemi, ari ichokiryaaportaitakeri Jacob, tema te inkovavetya irapakayeri. Josampitanakeri jomankiyakari, ikantziri: “¿Tzikama pipaitaka?” Ikantziri: “Jacob nopaita.” Ari ikantziri: “Eero pipaita iroñaaka Jacob. Israel pimpaitaiya, tema pomankiyakari Pava.” Aripaitera ipaitanaa “Israel.” Ikanta itzimayetanaira itomijanori irirori karatatsiri 12, ipaitayeetzitakari eejatzi iriroriite Israel-mirinkaite. Irojatzii joshekiperotantanakari icharinetayetanakari. Ari okempitari eejatzi inampi, ipaitaitziro “Israel.” (Pamenero Judío, Esaú, eejatzi Hch. 7.8-16.)

ITASORENKA (Pamenero Tasorentsinkantsi)

ITASORENTSITAKAITAIRI,

ITASORENTSITAKAITANE Iroora jameyetaari ipaitayeetaari ikaratzii aventaashiretanaariri Cristo. Okantavetaka tekera inkameethashireperotaiyeni, arimaitaka ikempitakaan-

taari Pava kameethashire inayetzi, ipaitayetairi “Notasorensitakaane.” Tema irootake jotyaantantakariri Pava irika Jesucristo kipatsiki, intasorensitakaantai, inkamimentantayetai, irovasankitaaventaiteri iyaariperonka atzirriite.

ITOMI Iro jameyetairi judío-payeeni joshiyakaaventantayetzi. Aririka inkove iriñaavente aparoni atziri tsika ipaita joshiyari, joshiyakaaventayetzi. Pamenero: Mr. 3.17. Ikantaitzi: “Otomi ookatharonsi.” Iro ikantantaitariri, aamaashitya shintsi ikanta iriñaavaite, ikempitaro ookatharonsi. Pamenero eejatzi Jn. 17.12; 2 Ts. 2.3. Tema ikantaitzi: “Otomi Peyashivaitaantsi.” Pamenero eejatzi Hch. 4.36. Tema ikantaitzi: “Itomi poshenkanteneri.” Irojatzira kempitaro aririka oshiyakaaventante aaka, akantayetzi: “Itomi otsitzi.” Ayotziri kaarira itomipero otsitzi oshiyakaaventatziiri. Iro kantamaitacha joshiyakaaventantayetziira Judío-payeeni tera inkaviyantatye. Ari okempitari eejatzi joshiyakaaventaitakeri pairani, ikantaitake: “Itomi Atziri.” Tema tzimatsi iñeetakeri aparoni ikempitakovaitapaakeri atziri, iriitake saikaintsiri inkiteki itsipatakari Pava ipinkathariventantzi.

ITOMI ATZIRI Pairani tekera intzime Jesús, tzimatsi aparoni kamantanteneri ipaita Daniel. iñaakeri Pava imishirekiini, ithointa isaikamentoki inkiteki. Ari ikoñaatapaakeri aparoni pokaintsiri kempitakariri itomi atziri, ikenapaakero menkoriki, jiyaatashitziiri Pava. Iri ipinkathaperotakaakeri, ipinkathariventairi atziripayeeni pashineyetatsiri iriñaane, ikaratzi nampitarori maaroni kipatsiki. Eero ikaamanetai,

inkantaitatyeero impinkathariventantai. Aripaitera josankinatakerori Daniel iroka ñaantsi, “Itomi Atziri.” Ikanta osamanitake jiyotaiyeeni Judío tzimatsi irotyaanteri Pava apaata pinkathariventairine. Iro ipampithashiryapiintayetziiri judío-payeeni okaratzi ikantakeri pairani Daniel-ni, ipairyiuro ivairo iroyaakoneentane, ikantzi: “Itomi Atziri.” Ikanta itzimakera pairani Jesús kipatsiki, iñaanetapaintaro irirori iroka ñaantsi aririka inkove impairyeeya. Iriitake kankove-tacha, kempitavaitaka pashinemi inkantakotemi. Tzimayetatsi Judío iyotakoyevetarori osankinajano-rentsi, ithainkavaiyetzi irirori, te onimoteri ikemiri Jesús ipairya apaniroini, ikantzi: “Naaka Itomi Atziri.” Irootakera ikisaneentantakariri, tema jiyotakoyetziri Itomi Atziri iñaaventakeri pairani Daniel, tera atziri irinatye, Itomi Pava jinatzzi, itsipatakari Pava, ipinkathariperotakaakeri eejatzi.

IVATHA CRISTO Iro iriñaane Pablo Irotyaantajanore Pava, ikantapiintake: “Ivatha Cristo.” Iriira joshiyakaaventayetzi ikaratzi jashiyetaari Pava. Tema ikaratzi aventaanaariri Jesucristo kempivaitaka ivathami irinayetanaatyeemi, iri Jesucristo kempitanakarori iriimi iitoina. Tema ayotaiyini, iro aito apampithashiretantari añaantayetarori antayetziro opaitayetarika. Ari ikempitaari eejatzi Jesucristo, iriitakera pampithashiretakaayetaariri aventaayetaariri, ari okanta jantantayetarori okaratzi ikovakayetairiri. Okempitayta okaratzi avathayetaari: ako, aitzzi, oki, atonki, ameshina, te onkemaantsitavakayetya iroori. Te añeero ako

onkemaantsitavakaavaityaaro pashine avathayetari, ayotzi osheki okatsitzi. Aririka ampathaavaite, ako aaventanta, eero añiuro avatsitero avathaaro. Ari inkempitayetaiyaari irikaite, iroshiyakoyetaiyaaro okantayeta avathatari, te onkemaantsitavakaayetya, aamaakoventavakaayeta. Iroora ikovairi Jesucristo inkantayetaiyaari kempisantzinkariite, te onkameethate irovaaripero-tavakaiya, ontzimatyeraamakoven-tavakaayetaiya. (Pamenero 1 Co. 12.12-30.)

IYE, IYEKIITE Ari ikantavakaayetari ikaratzi aventuraariri Jesucristo, okantaveta te jirentzitavakaa kyaaryooperoini. Ikempitavakaan-taiyani isheninkami okarikiini, jaamaakoventavakaiyani. Inkempitakaan-tanakero koñaaroinira jirintari Pava, isheninkamirinkatari pashine kempisantzinkariite.

IYOTZINKARI Pairani tekerantzima-minthate Jesús jaka kipatsiki, tzimatsi judío-payeeni osankinaryaantzitatsiri. Iro irantavaire japiitairo josankinayetairo Osankinajanorensi okaratzi josankinayetakeri pairani Moisés. Jantetaamaitaniri isheninka okaratzi josankinatzi, iriñaanayeetan-tyaarori tsikarikapayeeni. Tema osheki osarentsi jaakoventakaro josankinayetziro, jiyokitakero, tera intaani irosankinayetanairo, iriitakera iyotaantayetanairori osankinajanorensi.

JACOB (Pamenero Israel)

JASHITAKAITARIRI PAVA Iro jameyeta-ri pairani judío jovamayiri ipira. Ompoña impometakeneri Pava. Tera aparoni onkarate jantziro iroka. Kantatsi impometeneri irovanaro, imireyeta, itayiniri eejatzi kasan-kainkari. Opoñaantari jantayetziro

iroka: Tema ipaasonketatziiri Pava, ikovatzi impeyakotaineri ikaaripero-shirevaitzi, iro irapatziyantaiyaari Pava, inkitevathatantaiyaari eejatzi. Irootake jantantapiintarori iroka ipomeyetzirira ipira. (Pamenero Ipometaitziniriri Pava.)

JEREMÍAS Kamantantaneri inatzi.

Tzimakotake 600 osarentsi jañaantavetakari, tekeramintha intzimeeta Jesucristo. Iriitake kamantantantsiri, ikantake: “Ari ontzimize ovakerari antzimotavakaantsi.” (Pamenero Antzimotavakaantsi.)

JERICÓ Iroora aparoni nampitsi saikatsiri pairani Canaán-ki, tekeramintha irinampityaaro Israel-mirinkaite janta. Aritakeranki jomishitovairi Moisés-ni irika Israel-mirinkaite janta Egipto-ki, ikekenavaitantakari tsika te inampitaro, irojatzi ikyaayetantaari Canaán-ki, tema irootake ishinetakeriri Pava. Iroora Jericó etarori nampitsi jetanakari jovayiritaro. Tema okaratzi 7 kitaite itapotapotakaro, irojatzi iporokantakarori Pava nampitsika. Arira okanta ikitsirinkantantakari judío-payeeni. (Pamenero Rahab.)

JERUSALÉN Iroora irooperotajaantatsiri inampitsite judío-payeeni. Iriira etakarori David-ni ipinkatharitake janta. Ipoñaashitaka jovetsikayeetakero tasorensipanko janta. Ari inampiyetapiintakarori ijevarepayeeni judío. Ari osaikapairi janta otzishi ipaitaitziri “Sion.”

JESUCRISTO (Pamenero Cristo)

JOSÉ Iriitakera aparoni itomi Jacob, ikarataiyinira 12. (Pamenero Hch. 7.9-16.)

JUDÁ Iriira itomi Jacob, iriitake aparoni karatatsiri 12 irovaiyane. Iriira

isheninkamirinkaitetakari pinkathari David-ni. Iri ishinetaitekeneri intzime aparoni icharine pinkatharijanotatsineri. (Pamenero Judío.)

JUDÍO Icharine inayetzi Abraham-ni, Isaac-ni, eejatzi Jacob-ni. Iriitake paitayetaachari iroñaaka “Judío.” Tema pairani Jacob-ni, tzimatsi itomi paitachari “Judá,” arira opoñaari iroka vairontsi “Judío.” Irojatzí oshiyarori ikantayeetziri “Judá-mirinkaite.” Irijatzí ipaitayee-tziri eejatzí “Israel-mirinkaite,” tema irootake ivairo eejatzí pairani Jacob-ni. Irikapayeeni Judío, iriyoshiitane pairani inayeveta Pava, ikashiyakari irotyaanteneri ovavisaa-kotairine. Irootake kaari ikovanta irikaite judío inkempiyayetyaari pashinesatzí atziri kaari judío-tatsine. Tema ikinkishiretaiyani iriroriite, eero ineshinonkatari Pava kaari isheninkayeta. Ipaitaiyakani “Tomeshitaari,” ipaitaiyakani eejatzí “Jashitayetari Pava.”

KAMANTANTANERI Iriitake ñiiriri Pava imishirekiini, ari ikamantziriri iriñaane. Iri ovavisainiriri atziripayeeni okaratzí ikoviri Pava, ikamantantantziro eejatzí onkarate avisayetatsineri apaata. Irijatzira osankinayetakeroi pairani Osankinajanorentsi. Okanta avisakera osheki osarentsi, irojatzí itzimantakari Jesucristo. Iriira iriyotaanepayeeni Jesús osankinayetakeroi ipaitayeetziri “Ovakerari Antzimotavakaantsi,” tsika iñaaventakoyeta Jesucristo. Irijatzira osankinatakoyetakeroi etayetanakarori kamantantanteriite. Pamenero Mt. 2.6. Arira iñaaventakoyeetzirori okaratzí iñaavyatakari pairani kamantantanteri Miqueas. Tzimakovetaka 700 osarentsi josankinatantakarori Miqueas,

ikantakeranki: “Ari impoñeeyaari pinkatharijanori janta Belén-ki.” Iroora monkaratainchari itzimantakariranki Jesús janta Belén-ki. Arira ikantayetakari etanakarori kamantantanteri, josankinatakoyetakero okaratzí iñaavyayetari, imishitakairira Pava, okaratzí jiyoshiretakaayetziriri eejatzí. Pamenero Mt. 15.8-9. Arira oñaaventari eejatzí ikantakeriri Pava irika Kamantantanteri Isaías, iñaaventziri judío-payeeni, itzimi saikayetatsiri pairani eeniro jañaaveta Isaías-ni, ikantake: “Irikaite atziriite te inkinkishiretaiyaani kameetha.” Irootakera japiitakeri pairani Mateo josankinatakotziro okaratzí iñaaventakeri Isaías-ni. Aritake avisavetaka okaratzí 700 osarentsi tekeramintha intzimeeta Jesús. Iro kantacha ikempitakaantziro Mateo, irijatzimi iñaaventakotzi judío-payeeni ikaratzí ñaayetakeriri Jesús, ikaratzí kaari kempisantavakerine. Irootakera añaantayetarori iroñaaka irosankinare kamantantanteriite, okempivaitaro iñaaventakotatyeeromi okaratzí avisantsiri pairani. Okaratzí kantayetaichari, iroora iñaaventakoyetzí jomishimpyiiri Pava, okaratzí jiyoshiretakairiri eejatzí. Irootamaitaka apiitaachaneri eejatzí omonkarataiya jaka kipatsiki. Iroora kempitakarori okaratzí iñaaventakeriranki Juan-ni iriyotaane Jesús, tema kamantantanteri jinatzí eejatzí irirori. Pamenero Ap. 9.1-5. Arira josankinatakotakero Juan-ni okaratzí iñaavyatakari. Iro kantamaitacha pamenero eejatzí Ap. 9.6. Arira añañiirori tsika ikanta Juan-ni ipashinetakaanakero iñaaventziri, kempivaitaka iñaaventatziro onkarate avisatsineri apaata.

KAMEETHARI ÑAANSI Irootake ñaantsi kaari shenkaatsine inkemakoyeetero. Ari iñaaventaitziriri Jesucristo jovavisaakoshiretantzi, tsika ikanta eejatzi Pava ipinkathariventantai. Arira ipaitayeetzitarori irosankinare: Mateo, Marcos, Lucas, ipoña Juan. Ari oñaaventayetari irañaantare Jesucristo, okaratzi jantapaintziri kipatsiki, okanta ikamantakari, irojatzji jañaantaari ikamimotantapaintzi.

KISAKOTANTANERI Pairani tekera intzimapaake Jesús, saikitaka ipaitaitziri “Kisakotantaneri.” Judío-payeeni inatzi. Iriitate maimanetapiintakeriri Roma-satzi ikovi iroimishitovairi tema ikyaakitzi iipatsiteki. Kisaneenta joviri Roma-satzi, ikovaiyini irovayiriterimi iromishitovantaiyaariri inampiki. Temaita onkante inkitsirin-keri. Iriñaaneki Judío ipaitaitziri “Cananista.” Iñaaneki griego ipaitaitziri “Zelote.”

KITATAARI Okaratzi jametaiyarini judío-payeeni, aririka inkamakaante, jovayetapiintziri kaminkari omoronaki. Kantatsi eejatzi irimorontashiteri okantatamakota kipatsi, ari irovayeteriri. Impoña irashitakotantakyaari iniroite mapi, irovatziyamentatakeri omorokira.

KITEVATHARI Maaroni Ikantakaantane josankinayetakeri Moisés-ni, arira iñaaventakoyeetzirori ipinkayeetziri. Tera ishinetaantsite iroirikayeeteri kempitariri kitairiki. Te ishinetaantsitzi iroirikayeeteri eejatzi kempitariri iyotsi. Te onkante iroirikayeeteri pathaavaiyetatsiri, te ishinetaantsitzi iroirikayeeteri kaminkari atziri, kaminkari piratsi, te oshinetaantsitzi eejatzi iroirikayeetero iraan- si. Aririka

iroirikayeetakero irokapayeeni, eerora okantanai inkyaayeetai tasorentsipankoki iriñaapinkathayetantyaariri Pava, eero okantai impomeyetaineri. Ontzimatyekitevathayetaiyaa- ri. Ari okempitari eejatzi aririka ontzimaanite tsinane, ontzimatyekitevathayetaiyaa- ri. Irootakera jaakove- ntapaintakarori ikivaakotaiyani, jaamagaiyani joirikakerika tsika ompaitya kaari ishinetaantaitziri. Iro kantacha ikantapaintziri irirori Jesús: “Ikaratzi oirikayetziri, te irovaariperoshiretante.” (Pamenero Mr. 7.1-23; Mt. 15.1-20; 23.25; Hch. 10.14,28; Ro. 14.14; He. 9.13-14.)

KOVAKOTZIRIRI KIREEKI ISHENINKA

Judío inayetzi irika. Iriitate jatziritetari Roma-satzi, ikovakoyetziri kireeki isheninka, irotyaantamaityaaniri ivinkatharijanorite Roma-satzi. Tema pairani ikyaake Roma-satzi iipatsiteki judío, osheki jomperatantaka. Irootake ikisaneentantari judío-payeeni, te onimoteri okaratzi jantayetziri. Ari ikempitzitakariri eejatzi jatzirite- takari Roma-satzi, ikisaneentakeri. Tema aririka inkovakotante kireeki, janaakayiri ikovavetari pinkatharijanori, ikovakotziri osheki. Ari jayiri irirori kireeki jañaantari. Irootake kaari onimotziriri isheninkapayeeni, ikisaneentakeri shintsini, jiiitakoshintziva- itakeri, tema irapa- tziyane inatzi Roma-satzi.

LEVÍ-MIRINKAITE Irika icharine inayetzi itomi Jacob paitachari

pairani Leví. Jashi jovatziiro irikapa-yeeni jantavaitapiintzi tasorentsipan-koki. Iro kantacha tzimatsi jiyoshiita-yeetakeri, iriitake ipaitayeetakeri “Omperatasorentsitaari.”

LOT Iri itominthori pairani Abraham-ni. Inampitaro Sodoma-ki. Iro kantamaitachari, kaariperu inayetake Sodoma-satzi, eejatzi ikempitzitakari Gomorra-satzi. Jantapiintayetakero kamaarotatsiri, ipaantavakaavai-yeetaka, jimatakeru ishiramparinkakiini ipaantavakaavaiyetaka. Irootakera ikovantakari Pava iraperoteri Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Temaita inkove iraperoteri Lot ipoña irovaiyane. Jotyaantake maninkari onkantya inkamantantyaariri Lot irishiye. Ikantapaakeri: “Lot, ontzimatyepishiye. Eeromaita pipithokapainta pitaapiiki pamenapanaate.” Ari ikantavetakaro Lot, ishiyeeyakani. Arira jovaryaaake Pava paampari ikonovakaro mapipayeeni ipoñaayetakero inkiteki, iro aperotakerori nampitsi. Iro kantacha iinaka Lot, opiyathataka iroori, opithokapainta ameni otaapiiki. Apathakerora opeyanake tzivipirini. (Pamenero Lc. 17.28-32; 2 P. 2.7.)

MANÁ Iro jovayetaapiintakari pairani judío-payeeni, ikenenavaitantakari tsika te inampiitaro. Tema jomishitovayetairiranki Moisés-ni janta Egipto-ki, okaratzi 40 osarentsi isaikavaitake tsika te inampiitaro. Tera ontzimayetyeera tsika impankivaite, itasonkaventakeri Pava, ari okanta iñaantakarori kitaiteriki irovarete kempitavetarori tanta. Irootakera ipaiyetziri “Maná.” Ikanta jareetakara tsika irinampiyetaiyaaro, tere iriñaayetanaairo iroka ovaritentsi maná.

MANINKARI Irovetsikane inayetzi Pava. Te inkoñaanete. Isaikayetzi inkiteki.

Tzimatsirika inkoveri Pava inkamantari atziri, iri irotyaante maninkari inkamantante. Shipakiryaa ikanta aririka iroñaakyaari atziri.

MIRRA Ovaaki inchato onatzi, ari opiyotapaari nampitsiki Palestina, Arabia, eejatzi Egipto-ki. Kasanka okanta. Iro jovetsikayeetziri kasankaari. Iro itaayetzi eejatzi, osheki okasankatzi, ipaitaitziro “inciensó.”

MOISÉS Pairani tekera intzime Jesús, jomperataitari judío-payeeni inampiki Egipto-satzi. Iri Moisés jotyaantake Pava intsiparyakoven-tairi tema iri isheninkapayeeni. Iriitake jevatairine iraayetairi inampiki paitavetachari pairani “Canaán,” ipaitayeetairi iroñaaka “Israel.” Osheki iñaanatapiintakeri Pava, jiyotaayetakeri irantayetairimi maaroni Israel-mirinkaita. Iri osankinayetakerori: Génesis, Éxodo, Levítico, Números, ipoña Deuteronomio, ipaitaitziri Ikanta-kaantaitane. Jiroka ikinkithata-koyeetziro irañaantare Moisés-ni janta Hch. 7.17-44. Arira iñaaventa-koyeetziro okaratzi itasonkaventan-take ishitovantaari Egipto-ki, ikenenavaitantakari tsika te inampiitaro. Pamenero Hch. 7.36. Okempitaytia iroka: ishiyapithatarira Egipto-satzi, intaani jovaankavakotapaaka inkaareki ipaitayeetzi “Kityonkaari.” Apathakero opiryaa-tanake niyankineki inkaare, ari ikenaianakeni janiitaiyanakeni Israel-mirinkaita. Ipokaminthaitzi Egipto-satzi ipatzimatakeri, piyaatapaaka inkaare, ari ithonka ipiinkakeri. Ipoña ipampithata-kaakeri Pava tsika otsimankiro menkori. Osheki ikenenavaitake tsika te inampiitaro. Ikanta

itashaaneentaiyakeni, ipakeri Pava ovaritentsi ipaitaiyakeri “Maná,” irootake jovaiyakarini. (Pamenero “Maná.”) Ikanta jimiretaiyakeni, ikantakeri Pava irika Moisés-ni: “Pomposantyaaro pikotzi iroka shirantaa.” Ari ikantakero Moisés-ni, apathakero oshitovanake jiña, iro imiretaiyakarini. Ipoñaashitaka eejatzi Israel-mirinkaite iñaaventakotaiyakero jiña ipoña itashe. Arira jotyaantake Pava osheki maranke iratsikayeteri, jovasankitaatziira okaratzi iñaaventavaitakero. Osheki kamayetaintsiri. Ipoña ikantairi Moisés-ni: “Nantakero kaariperori noñaaventashivaitakero, eerora napiitairo. Pinkovakotairi Pava impeyeeriita marankepayeeni.” Ikanta iñaañaatakotairi Moisés-ni, ari ikantanake Pava: “Povetsikeneri oshiyakaaronsi inkempityaari maranke, povatzikakoteri. Inkarate iratsikayeteri maranke, kantatsi iramenayetairi iroshiyakaaro maranke, eero ikamayetzi.” Iro jimataiyakerini, avisakoyetai. Iro kantacha, eekero ipiyathayetyaari Pava. (Pamenero eejatzi “Balaam,” ipoña “Coré.”) Irootakera kaari okantanta inampitayetaiyaaro kipatsiki ishinevetakaniriri Pava. Aperotaiyavetaka inkamayetemi tsika te inampiitaro, intaani iñaamatsiyetairo itomiite ikitsirinkayetairo inampitaaro kipatsiki ishinetaitakeneriri.

NOÉ Iriira ivaisatziite Abraham-ni, itzimita pairani tekeramintha intzimeeta Abraham-ni. Ikanta itzimakeranki Noé, osheki ikaariperoyetake atziripayeeni. Iro kantacha Pava, iñaakeri Noé kameethashireri inatzi irirori. Ikantakeri: “Noé, povetsike iniroite shintzipaa,

tema noonkakaatyeyyaaro kipatsi.” Ari ikantakero Noé, ikinkithatakavetakari nampitayetarori janta, oshekimaita ithainkimavaitakeri. Ikanta ithonkakero jovetsikiro shintzipaa, pokaiyakeni piratsipayeeni, otetaiyapaakani, ari ikempitakari eejatzi Noé, iina, ipoña mava irovaiyanepayeeni. Ikaratzi 8 atziri japatotanaka. Irojatzii onkantakari kipatsi. Ari japerotakari ikamaiyakeni atziriite. Iriimi Noé, itsipayetakari irovaiyane, avisakoyetai irirori.

OISHA Piratsi inatzi, iñeetziri maaroni nampitsiki. Antaro mampotzii okanta ivitzi, iro jontyaayeetziri. Ipirayeetari oishapayeeni, te jañaashineta apaniro antamiki, ontzimatyete intzime aamaventyaarine, eero imaimanetantariri piratsi ovaminthatariri, eero itzipinavai-tanta tsikarikapayeeni. Osheki joshiyakaaventaitziri irika oisha iñaaneki Pava. Iri oisha kempityaarinemi ikaratzi kempisantayetaatsiri, iriima Pava iri kempityaarinemi aamaventakotariri oisha. Pairani Juan-ni, joshiyakaaventakeri Jesús inkempityaarimi aparoni oisha. (Pamenero Jn. 1.29.) Tema aririka inkaariperoshiretake aparoni Judío, irake iroishate, iraanakeri tasorentsipankoki impakeri omperatasorentsitaari. Iraakeri omperatasorentsitaari oisha, irovamaakeri, impometakeri Pava. Ari okanta, kaari jovasankitaitantari judío ikaariperoshirevetaka, aña iri oisha jovamaitakeri, iri atsipetakaventakariri. Iro jantakeri eejatzi Jesús ikempitakotariri oisha ikamimentakeri atziriite, jatsipetakaro jovasankitaaventaitakeri iyaariperoshirenka atziriite, ari onkantya eero jovasankitaavai-tantaitari atziriite.

OMPERATASORENTSITAARI Iriitake pairani pometaapiintziriri piratsi jashitakaitari Pava. (Pamenero Ipometaitziniriri Pava.) Judfo jinayetzi, icharine Leví-ni jinayetzi. Tema tzimatsi pairani icharine Leví, ipaita Aarón. Irirentzi inatzi Moisés. Iri etakarori jomperatasorentsitaaritzitzi pairani. Ikanta itzimayetanake icharinepayeeni irirori, iriitake jinashiyeetakari irantavaitapiinte tasorentsipankoki.

OSANKINAJANORENTSI Irosankinare onatzi Judfo-payeeni iroka. Iro josankinayetakeri pairani Moisés, iro josankinayetakeri pinkathariite, iro josankinayetakeri eejatzi kamantanareriite. Ari opaitari okaratzi josankinayeetakeri pairani, tekera-mintha intzimeeta Jesucristo. Irootake paitachari “Paisatori Antzimotavakaantsi.” Okanta avisake osheki osarentsi josankinayeetake pashine paitachari “Ovakerari Antzimotavakaantsi.” Irojatzitzi ipaitayeetzitari Osankinajanorentsi.

OTEKIRORI IIPATSIKIITE Tzimatsi jametari judfo-payeeni aririka irareetantya pashineki kipatsi kaari jinampitari, jotekiro iipatsite iitziki, aririka impiyee inampiki irirori. Oshiyakaaventachari jotekiro iipatsikiite, eero jamantaaro kaariperori inampiki. Tema ipampithashiryaayeta iriroriite, maaroni atzirriite kaari isheninkata, te jashitari Pava. Irojatzira ikantakeriri Jesús iriyotaane irantero aririka inthainkaitakeri tsikarikapayeeni. (Pamenero Mt. 10.4; Mr. 6.11; Lc. 9.5; Hch. 13.51.)

OTOMI (Pamenero itomi.)

OTYEEROVAANTSI Iro jametaiyarini pairani atziri. Aririka iriñeeri pinkathari, jotypeerovashitari tema

iñaapinkathatatziiri. Aririka inkove aparoni atziri inkampiteri pinkathari tsikarika ompaitya, ontzimatyee irotyeerovashityaari.

OTZIMIKAPATZIITOTAANTSI Iro jantayetaipiintakeri kempisantzinkariite, jotzimikapatziitoyetantari irako ovakera kempisantayetatsiri. Ari ikempitayeetziriri jovayeetziriri ijevateri kempisantzinkariite. Aririka iriñaañaatakotakeri, irotzimikapatziitotantakyaari irako, tema itasonkaventatziiri Pava, iro irimatantyaarori irantavaiteneri onkanta inkempisantantaiyaari kameetha pashinepayeeni. (Pamenero Hch. 6.6, 13.3; 1 Ti. 4.14, 5.22; 2 Ti. 1.6; He. 6.2.)

OVAARIPEROSHIRETZIRIRI (Pamenero Kitevathari.)

OVANEENKANTSI Iñaanekira Pava, osheki iñaaventayeetziro “irovaneenkaro.” Aririka iriñaaventayeetero irovaneenkaro Pava, iroora ikinkishiretakoitziiri inampitaiyaaro inkiteki intsipataiyaari Pava. Osheki okameethataitake, te onkante añaamampyaaro tsikarika okantavaita. Irootake ikantakoyeetantarori ovaneenkataantsi. Irootake iñaaventakeranki eejatzi Jesús, iñaañaatakoventziri iriyotaane, ikantzi: “Nokovatziri iriñaayetairo novaneenkaro.” (Pamenero Jn. 17.24.) Okaratzi ikantakotziiri Jesús, aritake ovetsikaka inkemaantsivaitya, inkame impoña irañagai iriyaatai inkiteki, ari onkanta irimatantyaarori eejatzi apaata iriyotaane intsipataiyaari tsikara irisaikapai.

OVETHATAANTSI Iro jametari judfo-payeeni aririka irovethatavakaiya, ikantavakaa: iOnkamintha pisaikayetai kameetha! Ikempitakaantziro

iñaañaatakotatyeerimi isheninka, tema ikovakotziri Pava isaikakairi kameetha. Irootakera añaantarori josankinayetakeri Pablo, Pedro, Juan ipoña Judas. Iro jetapiinta jovethayetari inkarate ñaanayeterone irosankinare, ikantayetziri: “iInkamintha pisaikayetai kameetha!” Irojatzii ikantakeriri Jesús iriyotaane, jotyaantayetakeri inkinkithate, ikantavakeri: “Aririka pareetakya aparoni nampitsi, tsikarika irakameethayeetavakemi, povethatapaakyaari, pinkanteri: ‘Inkamintha pisaikayetai kameetha!’ Arira onkantya irakameethatantyaamiri ashitarori ipanko, tema Pava saikakairine kameetha.” (Pamenero Mt. 10.12-13.)

OVIINKAATAANTSI Pairani iro jametari judío-payeeni ipiinkaatanaro jiña, ikempitakaantaro ikaatapiintaita. Joviinkaayetziri isheninkapayeeni jiñaaki, joshiyakaaventziro inkivatyeenerimi kaariperori jantayetziri. Tera apaniro ikantakaaro judío, jimatziyataro kaari judío-tatsine ikaratziri inampitaro pairani. Iro jimatakeri pairani Juan oviinkaatananeri, ari opoña ipaitantaitariri oviinkaatananeri. Irootake jimayetairi ikaratzi aventaanaariri Jesucristo, iro iriñeetantyaari omapero jovashaantairo jantayeve-takaro kaariperori. Irojatzii ipaitaitzi eejatzii aririka impiinkaantantyaari Tasorensinkantsi, kempivaitaka jiñaami irinatyeemi. Tema kantatsi inampishiretantatyaari aventaanaariri Jesucristo. Irootake inkameethashiretantanaiyaari.

PAAMPARI Osheki iñaaventaitziri paampari iñaaneeki Pava. Ikantaitzi iri paampari irovasankitaantaitya apata ikaratzi antayetzirori kaaripe-

rori. Irootake ikantantaitari: “Okempitaro sarinkaveni ipaampatzi paampari kaari tsivakanetatsine.” Ikantaitzi eejatzii iri paampari irovameethashiretantaityaari ikaratzi aventaayetaariri Pava, inkempitakaantaiteri itagaitziri oro inkameethatantyaari kyaaryooperoini, eero okonovari kapicheeni kipatsi. Oshiyakaaventachari paampari, irootakera okaratzi pomerentsitzimovaiyetariri kempisantzinkariite. Aririka iriñaayetakero iroka, iroora pampithashiretakairine onkantya iraventaaperotantyaariri Pava. Iro iriñaantyaarori inkameethashireperote. Iroora iñaaventakeri Juan oviinkaataneri, ikantakeranki: “Iri matzirori Jesús joviinkaatanantari paampari.” (Pamenero Mt. 3.11.) Tema aririka iroviinkaataitya jiñaaki, kempivaitaka inkivaatyeeyaami atziri oviinkaatainchari. Impoña iroviinkaataitantakyaarimi paampari, tema iri paampari ovameethashireperoterine, iraperotaineri okaratzi ikaariperoshirevaitake. Irootakera avishimotayetziriri ikaratzi aventaayetanaariri Pava, iro iriñaantyaarori ompeyeeya ikaariperoshireretake.

PAIKAKOTAANTSI Iro jantayetziri pairani Roma-satzi aririka irovasankitayeri maperotzirori ikaariperotzi. Iri ikashiyakaitziri omperataari, ikashiyakaitziri eejatzii ovayiri poñaayetachari pashineki nampitsi. Pairani ikyaantakari Roma-satzi iipatsiteki judío, ari jimatapiintakerori. Iri judío-payeeni ikyaaryooventaitake ipaikakoitziri pairani inampiki. Jovatzikashitziri inchakota, inkonompitevarekiitakero. Ari impaikakoiteri irakoki,

eejatzi iitziki, osheki inkemaantsi-tyaari ooryaa, ayimateri imire, irojatzzi inkamantakyaari. Ari impathayeri aririka inkamake. Eerorika ikamita aparoni paikakotaari, ontzimatyee iromposavaitaiteeri, inkaraiteeri itonki inkamantyaari thaankiini. Te ishinetaantsitapiinte inkitayeeteri.

PAIRYAANTSI Osheki iñaaventaitziro iroka iñaaneki Pava, ikantayeetzi, “Pairyaashivaitariri Pava.” Pamenero Mr. 9.39. Iro iñaanetakari Jesús, ikantakeranki: “Ikaratzi tasonkaventantatsiri ipairyiirora novairo, eerora ikishimataana osamaniityaake.” Aririka impairyeeeteri Jesucristo, tera inkempitakotyaaari tasonkantatsiri pairani ipeyantayetariri tsikarika impaitayetya. Aña ikaratzi pairyaa-piintanairiri Jesucristo iñaaventairi, javentaatyaaari, ikempisantairi. Pamenero eejatzi Jn. 16.24. Irojatzzi iñaanetzitakari Jesús, ikantake: “Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyetarika, pikampiminthatashivaitakari. Irooma iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatyee pimpairyaapiintaina naaka. Arira pinkantya pinkovakota-piintairi, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari.” Tema ikantake “Pinkovakotapiinteririka Pava, pimpairyaa-piintaina naaka.” Iroora oshiyaro inkantakemi “Pinkovakotapiinteririka Pava, paventaashiretaiyaana naaka.” Irojatzzira oshiyarori inkantakemi “Pinkovakotapiinteririka Pava, naakatajaantake shinetakemironeri pantero, onkempitavaiityaaro arimi nosaikemi naaka janta.”

PATHAARONTSI Mantsiyarentsi onatzi ipaitaitziro “lepra.” Te iriyoiitero opaita iraventantaityaarori.

Omapero okoveenkatzzi aririka omatante iroka pathaarontsi. Ikaratzzi omatayetziri, jookaitziri tsika ipiyotayeetziri. Aririka iriñeeteri eero japitetaitari, ontzimatyee irishiyapithaiteeri jantetaantzirokari imantsiyare. Osheki ipinkaitziro mantsiyarentsika. Tzimatsi jametari pairani judío, onantyaari irariperotaiyaari eshitakotatsiri omatziri mantsiyarentsi, ontzimatyee iriyaata-shiteri omperatasorentsitaari iramenairi. Osheki onkarate kitaite impometaiteneri Pava, osheki irapiitiri iramenaiteri, irojatzzi iriyotantaitakyaari omapero jeshitakotai. Aripaite iriyaatai intsipataiyaari isheninka. Irootakera Ikanta-kaantaitakeri pairani.

PILATO Irika Pilato Roma-satzi inatzi kaari Judío. Irootyaantane Pinkathari César impinkatharite inkanthi Judío, iriitake pinkatharitatsi ipaikakotaitantakariri pairani Jesús.

PINKAARI APEROTANTANERI

Vairontsi onatzi iroka, iri kamantantakerori pairani kamantantaneri paitachari Daniel. Iñaaventziri aparoni atziri, joshiyakaaventaitziro ivairo. Tema irika atziri kaarira isheninka judío-payeeni, osheki inkisaneentero judío. Iro inkisaneentantyaariri, tema inkovavetya irika atziri iromperayetyaarimi judío-payeeni, inkove eejatzi iraperotante. Iri Daniel-ni etakaro pairani iñaaventakeri irika atziri, ipaitayetziri “Pinkaari Aperotantaneri.” Ikantake Daniel: “Eero jomaanta, ari iriyotaitavakeri, tema inkyapaake tasorentsipankoki, irovapaakeri irovetsikane kaari onimoterine Judío-payeeni.” (Pamenero Mr. 13.14; Mt. 24.15)

POMETAANTSI (Pamenero
Ipometaitziniriri Pava)

RAHAB Tsinanera onatzi, mayempiro onatzi. Kaarira Israel-mirinkaite. Ari onampitarori janta Jericó-ki. Aamaashitya aripaite osaikavaitziri iroori jañaapaitetariranki Moisés-ni. Ikovantaiyakarini Israel-mirinkaite irovayiritya Canaán-ki, jotyaan-taiyakeni amenaantyaarone janta nampitsiki Jericó, inkene irovayiritya kameethaperoini. Okanta iroka tsinane Rahab, aakameethatavakerei amenarontyaarone, omanavakeri eero iñaantari Jericó-satzi. Irojatzí omishiyantaariri eejatzí. Okanta jovayiritaitakerira nampitarori Jericóki, japerotaitakeri maaroni, irooma tsinaneka Rahab, te irovamaitero, avisakotai iroori, otsipayetakari osheninkamirinkaite. (Pamenero Jericó.)

ROMA Nampitsi onatzi iroka. Intaina ovavetaro inampi Judío-payeeni. Iro kantamaitacha pairani tekera intzimeeta Jesús, ipokaiyakeni ovayiriite poñaachari Roma-ki, ikyaake inampiki judío-payeeni jashitapaakaro, ari inampitakarori jomperavaitari judío. Osheki ikovakotapiintakeri kireeki irotyaan-teneri Pinkatharijanori saikatsiri Roma-ki. Te iriñeero isaikai kameetha judío-payeeni. Tera aparoni inampiki judío ikyaake, ari ikempitaakerori eejatzí pashinepayeeniki nampitsi.

SADUCEO Judío inayetzi, iri iyoshiitacha omperatasorentsitaari. Te irimayetero irothotyero irosankinare Fariseo-payeeni, tema jovanaashitakaro josankinayetakeri pairani Moisés. Te inkempisantayetero Saduceo ikantaitziri: Ari irañaayetai kamayetatsiri. (Pamenero Hch.

23.6-8.) Iro kaari jariperotantari Fariseo, kisaneenta jovavakaiyani. Irijatzí Saduceo kisaneentakeri pairani Jesús.

SAIKAMENTOTSI Pairani ikaratzi pinkatharitatsiri pashineki nampitsi, tzimayetatsi isaikamento ovaneenka okanta. Ari isaikapiintziri ipinkathariventantayetzi. (Pamenero Akojanori.)

SAIPATZIITOTAANTSI Irojatzira jametaiyarini judío-payeeni, aririka impairyee aparoni isheninka ijevatakaante, impinkathariventante, ontzimatyé isaipatziitoytantyaari yeenkantsi. Iroora iriyotantayeyetyaariri, iriitake pinkathariventantsineri. Opoñaantari isaipatziitoyetziri ipairyaaane, joshiyakaaventatziirora irisaikantatyeyearimi shintsinkantsi, ari onkantya impinkathariventantantyaari kameethaperoini. Irojatzira oshiyakaaventachari okaratzi iñaaventakoyeetziriri Tasorentsinkantsi, kempitavai-takami isaipatziitotantaityaarimi ikaratzi kempisantayetaatsiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi, antakaantayetzirori kameethayetsiri. (Pamenero Cristo)

SALMOS Amampagaantsi onatzi. Iro ipanthaapiintakeri pairani pinkathari David-ni jamampaakotari Pava. Iri David-ni osankinayetakerori. Irojatzira jamampaayetapiintakari etayetanakarori javentaari Jesucristo, ipanthaaventzirira Pava. Tema jamampaavaiyetara judío-payeeni, osheki japiipiitziro ivanthaane, jinashitzimaitaroya kapicheeni okaratzi japiitayetzi. Pamenero He. 1.7. Arira josankinatakoyeetziro eepichokiini Salmos, okantzi:

Iriira matakairiri maninkariite inkempitakotyaaoro tampyeenka.

Iriira matakairiri irotyaantaarite inkempitakotyaari paampari. Aritake añiirori ikantaitziri “maninkariite,” irijatziira “otyaantaari.” Tema japiipiyeetatziiroora, ari opashinetanake eepichokiini ivairo. Arira okantayetari iramampaane pairani judío-payeeni. Irojatzira amampagaantsi josankinatakeri Pablo, Ro. 3.11. Kantatsiri:

Tera intzime kemathavaitaneri.
Tekatsira kovakovatairine iriyotairi Pava.

Ari añiirori eejatzi, te irapiipiitave-tyaaro ivanthaane, iro kantacha te onashitya okaratzi kantakotachari.

SAMARIA Nampitsi onatzi iroka. Irootake osatekachari osaiki janta Judea-ki ipoña Galilea-ki. Ari inampiyetarori ipaityeetziri Samaria-satzi, judío inayeveta irikaite. Iro kantacha pairani, irikaite Samaria-satzi ikonovakari pashinesatzi atziiriite poñaayetachari pashineki nampitsi, jiinantayetakaro tsinane pashinesato. Irootakera opoñaantari ikisaneentziri judío-peroyetatsiri. Ikanta osamanitake jimatanakero irovaiyaneete iriroriite ikisaneentziri judío. Te ishineteri inkenimoteri iipatsiteki osaikira inampi. Aririka inkene aparoni judío, ero ipaitziri irovarite, imire. Ikanta ipokakeranki pairani Jesús, joñaakantapaintziro irirori, te inkisaneenteri Samaria-satzi, aña eekero ikantapaintatzi: Tzimatsi Samaria-satzi kameethashiretatsiri. Iro kantacha judío-payeeni, eekero ikisaneentatziiri Samaria-satziite.

SARA Irootake iinaperori Abraham-ni, jinirontanakari Isaac. (Pamenero Abraham.)

SATANÁS Iro iñaanetari pairani Judío-payeeni. Vairontsi onatzi

iroka, akantziri aaka: Kamaari. Iriitake pinkathariventziriri peyari. Maninkari inaveta, iro kantacha iisaneentane inatzi Pava. Ari okempitari eejatzi, osheki ikisaneentziri kempisantayetaatsiri, ipaitziri: “Aisaneentane.” Jiroka oshiyakaa-ventachari vairontsi Satanás: “Kashiyimatantaneri,” “kantakotan-taneri,” “Thavetakotantaneri.” Iriitakera kashiyimayetaariri maaroni atziri, irijatzi kyaaryootatsi ipampithashiretakaantziro irantayee-tero kaariperori.

SHINEYAKAARORI TANTA Arira opaitari ikonovaitzirori tantapatha onkachopathatantyaari, irootake shineyakairori tanta. Iroovaitake aririka inkonovaitero naarentsi kachopathatatsiri, ari onkachopatha-tanake eejatzi iroori. Tera oshinetaantziro judío-payeeni irovayeetyaaro shineyatsiri tanta aririka iroimoshrenkero kitaite Anankoryaantsi, tema ipampitha-shiretakotatziiro ishiyantaari pairani ivaisatziite Egipto-ki. Thaankira jomishitovaitakeri, te onkantanake inkonovanakero itantane kachopathari. Oshekira joshiyakaaventaitzirori iroka shineyakairori tanta. Tema ikantaitzi: kaariperori onatzi aririka onkachopathate tantapatha. Irojatziri ikantakeri Jesús pairani. (Pamenero Mt. 16.6.) Ari ikantakeri Pablo (Pamenero 1 Co. 5.6-8.) Tema kapicheeni onavetya shineyakairori kachopathari, kantatsira oshineyaka-iro maaroni ikonovaitakerori. Ari okempitzitari eejatzi kaariperori. Intzimerika aparoni atziri kaariperotapiintantsineri, aritakera irimatakaakeri pashinepayeeni. Iro kantamaitacha, ikantake eejatzi pairani Jesús: Aririka impinkathari-

ventantai Pava, ikempitaro shineyaka-
kairori tanta. (Pamenero Mt. 13.33.)
(Pamenero Tantaponka, eejatzi
Anankoryaantsi.)

SION Otzishi onatzi ipaitaitziri Sion, iro
saikatsiri janta nampitsiki Jerusalén.
Arira osaikitari tasorentsipanko janta
Jerusalén-ki. Ari inampitayetarori
eejatzi ijevaritepayeeni judío. Iroota-
kera ikantantayeetari: “Inampira
onatzi Pava iroka Sion.”

Ikempitakaantayeetziro eejatzi Sion,
inkite onatzi. Tema iñaanekira Pava,
iriñaaventayeetero aparoni nampitsi
saikatsiri inkiteki, paitachari “Sion,”
paitachari eejatzi “Jerusalén”

SODOMA IPOÑA GOMORRA Nampitsi
onavetaiyani eeniroranki isaikaveta
Abraham-ni. Irootake japerotakeri
pairani Pava, ikantakaantakero
atziriite nampiyevetarorori janta,
ikaariperovaitaiyakeni. (Pamenero
Lot.)

TANTAPONKA Ari opaitari kitaite
joimoshirenkiri Judío-payeeni, 7
kitaite okaratzi joimoshirenka. Ari
ipampithashiretakotziriri ivaisatziite
jovayetakarori pairani itantane kaari
shineyatsine. Tema iyatzimarekiini
jovetsikaponkayetzziro, irishiyapi-
thatatyeeriri Egipto-satzi. Ari
ikantzziro jovayetarori. (Pamenero
Anankoryaantsi, eejatzi Shineyakai-
rorori tanta.)

TASORENTSINKANTSI Iri ipaitaitziri
eejatzi “Itasorenka Pava.” Ishire
inatziira Pava, te inkaamanete. Iri
nampishiretantariri aventaaayetarori
Jesuscristo, ikinkishiretakaanta
kameetha, jantakaantziro kameetha-
yetatsiri.

TASORENTSIPANKO Ari opaitari
pankotsi iñaañaatapiintzi
judío-payeeni, ari ipometapiintziniri
Pava ipirapayeeni. Irootakera

irovetsikakaantane pinkathari
Salomón, itomira pinkathari
David-ni. Ari osaikavetari inampiki
judío-payeeni paitachari Jerusalén.
Antaro okanta jotantotaitziro. Iroka
jotantotaitakero, irojatzira
ipaitayeetziitari tasorentsipanko. Ari
ipimantayeetziitari piratsi ipometayee-
tziniriri Pava. Iro kantacha pairani
tekera intzime Jesús, ipokake Babilo-
nia-satzi jovayiritakeri Judío-
payeeni, ari iporokaitakerori tasoren-
tsipanko. Jaayeevanakeri
judío-payeeni inampiki Babilonia-
satzi. Ikanta ipiyeeyaani pairani
judío-payeeni jaantaveetakariri, ari
jovetsikaveetari pashine, eejatzi
iporokaitakero. Ikanta avisake osheki
osarentsi, ari jovetsikaveta pashine,
iriitakera Herodes ovetsikakaantave-
taarori, iro iñaapaakeri pairani Jesús
ipokantapaintari kipatsiki. Ikanta
Roma-satzi eejatzi japiitairo
iporokakaantairo pairani, ari
aperotari, te iriñeetairo irojatziri
iroñaaka.

TASORENTSITHAANTE Pairani,
ishiyantayetaari Israel-mirinkaite
Egipto-ki, ijevatantakariri Moisés-ni,
aripaitera ikantakeriri Pava
irovetsike aparoni tasorentsithaante,
arira iñaapinkathatapiintairiri Pava
janta, ari ipometayeteneriri ipira.
Manthakintsimaira jovetsikaye-
tantakarori, itsipataakeri meshinantsi,
jovavikotayetakero. Tera iriñeero
Israel-mirinkaite tsika inampitai-
yaaro, ikekenavaitayetzzi tsikarikapa-
yeeni, te ontzimeyete ipankoperori,
intaani ipankoshetavaitaiyani. Ari
okempitzitari eejatzi itasorentsi-
thaantete, kantatsi incheepookir-
yeero, onkantya iraanayaarori
tsikarika ikenayetzzi. Aririka iriñaake
tsika onimotziri irisaikapai, ari

irovatzikapairori eejatzi itasorentsi-thaantete. Iro kantacha, inthomoira tasorentsihaanteki, ari otzimiri ipaitayeetziri “Tasorentsipero-saante.” Tera inkyaapiintayeete janta, intaani ikyaamatsitzi Omperatasorentsijanori.

TOMESHITAANITAANTSI Irootake jametayetari judío itotapiintziro opatzimeshina ishiramparitantari. Tzimatsi oshiyakaaventachari ikantaiyini judío, irooperori onatzi. Tema aririka intomeshitaaniyetya, ari jiyotayeetziri omapero jashiye-taari Pava. (Pamenero antzimotava-kaantsi.)

TSIKA IKANTA PAVA IPINKATHARIVENTANTAI (Pamenero Impinkathariventantai Pava)

TZIVI Osheki iñaaventaitziro tzivi iñaanekira Pava, iri kempisantzinkari joshiyakaaventaitzi tzivi. Tema iro tzivi poshinitakairori ovaritentsi inkatyokantaityaaro. Ari okempitari eejatzi joshiyakotaro tzivi kempisantzinkaripayeeni, iriitake poshinitakairo nampitsi tsika isaikayetzira atziripayeeni, iro iñaaposhinitantarori Pava. Ipoña ikantaitzi eejatzi: Ari onkantake tzivipane inkonovaitero tsikarika ompaitayetyaari, kipatsipane. Tzima-

tsira pairani konovavaitakerori tzivipane, iramatavitantyaariri amanantayetzirori, tema ikovajaantavetatya iraanperotyaaaromi kireeki. Temaita aritzi inkatyokantayeetaiyaaro, tema te apantanaiyaaro kipatsipananake. Eerora okantae eejatzi iriyoshiitayeetairo tzivipane ikonovaitakeri.

UVA Pankirentsi onatzi ipaitaitziri “uva,” ari okempivetaro okithoki shevantoki. Iro kantacha te ontzime ovaato oshivithatatzi iroori. Osheki ipankiminthaitziro, tema osheki opochatzi okithoki. Iro jimireetari ovaaki aririka inkavithokaataitero, ipaitaitziro “vino.” Kameetha opoitantzi. Kantatsira ovanontyaaro osamani, eero okaariperovaitzi.

VINO (Pamenero Uva)

ZAPATO-RYAANTSI Iro jantapiintakeri pairani aparoni otzikataari, i-zapato-ryiiri omperatariri inkene inkivakiiteri. Irootake iñaaventakeri pairani oviinkaatanerani Juan iñaaventakotziri Jesucristo, ikantakeranki: “Aatsikitake maperotzirori ipinkatharentsitzi, noñaapinkathatzi-tataikari naaka, te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.” (Pamenero Mr. 1.7)